DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
KÁNONJOGI POSZTGRADUÁLIS INTÉZET

A PRAEDICATE EVANGELIUM APOSTOLI KONSTITÚCIÓ ÉS A RÓMAI KÚRIA ÁTALAKÍTÁSA FERENC PÁPA IDEJÉN

Doktori disszertáció

Készítette: Érszegi Márk Aurél

Témavezető: Dr. Szabó Péter

Budapest
2025

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

D.O.M.
IN HONOREM
BEATI APOSTOLORUM PRINCIPIS PETRI
CUIUS PRIMUM ANTE XL ANNIS
VENERAVI SEPULCHRUM

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

TARTALOM

Rövidítések 8
I. BEVEZETÉS 9
II. A RÓMAI KÚRIA ALAKULÁSA A TÖRTÉNELEMBEN 12
Másfél ezredév fejlődése 12
Apostoli konstitúciók reformjai V. Szixtusztól II. János Pálig 15
Ferenc pápa és a Római Kúria reformja 22
Bíborosi Tanács 23
A kúriareform kezdetei 26
Az első öt év reformlépései 28
A reformok második fázisa 31
A Praedicate Evangelium kihirdetése és a reform folytatása 35
III. A RÓMAI KÚRIA REFORMJÁNAK ALAPELVEI 41
Ferenc pápa iránymutatásai a Kúria reformjához 41
A Praedicate Evangelium alapvetései 44
Kommúnió 45
Szinodalitás 48
A Római Kúria szolgálata 51
A Kúria reformjának célja 55
A kúriai szolgálat lelkisége és lelkülete 57
IV. A RÓMAI KÚRIA MEGHATÁROZÁSA ÉS SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE A PRAEDICATE EVANGELIUM SZERINT 61
A Római Kúria meghatározása 61
A Római Kúria szervezeteinek kategóriái 65
Szervezeti egységek kategóriáinak módosulása 65
Szűkebb értelemben vett Római Kúria 68
Tágabb értelemben vett Római Kúria 69
A Szentszéktől függő intézmények 70
A kuriális intézmények fajtái 71
A kuriális intézmények szervezeti felépítése 71
A kuriális intézmények munkatársainak kategóriái 71
A bíborosok szerepének visszaszorulása 75
A világiak szerepének erősödése 77
A kuriális intézmények kollegiális testületei 79

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

V. A RÓMAI KÚRIA HATÁSKÖRE ÉS ELJÁRÁSRENDJE 81
A kuriális intézmények hatásköre 81
Eljárás a fontos, rendkívüli és nagyobb jelentőségű ügyekben 82
A pápai jóváhagyás 83
Eljárásrend és ügyintézés 86
Az ügyintézés általános szabályai 86
Szabályzatok 90
A tárcaközi egyeztetés 92
Rendes egyeztetési kötelezettség 93
Dikasztériumközi bizottságok és értekezletek 95
Együttműködés a részegyházakkal 97
A püspöki konferenciák regionális és kontinentális tömörülései 99
VI. A KURIÁLIS SZERVEZETEKET ÉRINTŐ VÁLTOZÁSOK A PRAEDICATE EVANGELIUM NYOMÁN 104
ÁLLAMTITKÁRSÁG 107
Az Államtitkárság felépítése és intézményi sajátosságai 109
Az Államtikárság koordinációs funkciói 110
Az Államtitkárság és a Vatikánvárosi Állam 112
Általános Ügyek Részlege 113
Az Államok és Nemzetközi Szervezetek Részlege 115
Diplomáciai Személyzeti Részleg 117
Pápai Egyházi Akadémia 119
EVANGELIZÁCIÓS DIKASZTÉRIUM 120
Az evangelizáció fogalma 120
Az evangelizáció mint szentszéki hatáskör 127
Az új evangelizáció feladata 128
Az Evangelizációs Dikasztérium szervezete 130
Evangelizációs Alapkérdések Részlege 131
Első evangelizáció és új részegyházak részlege 136
Pápai Missziós Művek 141
HITTANI DIKASZTÉRIUM 142
A Hittani Dikasztérium jellege és feladatai 143
Doktrinális Részleg 145
Fegyelmi Részleg 146
Kiskorúak Védelmének Pápai Bizottsága 148

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

SZERETETSZOLGÁLATI DIKASZTÉRIUM 150
Történelmi előzmények 152
Hatáskörök 153
Belső szervezet 154
KELETI EGYHÁZAK DIKASZTÉRIUMA 155
ISTENTISZTELETI ÉS SZENTSÉGI FEGYELMI DIKASZTÉRIUM 156
SZENTTÉAVATÁSI ÜGYEK DIKASZTÉRIUMA 159
PÜSPÖKI DIKASZTÉRIUM 161
A püspöki hivatal gyakorlásával kapcsolatos támogató funkció 165
Közreműködés a részegyházak jogalkotási tevékenységében 167
KLÉRUSDIKASZTÉRIUM 168
Klerikusok ügyei 168
Klerikusok képzése és hivatásgondozás 169
Klerikusok társulásai és klerikusi társulások 170
Egyházi javak kezelésének felügyelete 171
MEGSZENTELT ÉLET INTÉZMÉNYEINEK ÉS AZ APOSTOLI ÉLET TÁRSASÁGAINAK DIKASZTÉRIUMA 172
VILÁGIAK, CSALÁDOK ÉS ÉLETVÉDELEM DIKASZTÉRIUMA 175
Világiak apostolkodása 176
Világiak egyesülései 177
Házasság, család, férfi-nő kapcsolatok 178
Életvédelem 180
KERESZTÉNY EGYSÉGTÖREKVÉS DIKASZTÉRIUMA 181
VALLÁSKÖZI PÁRBESZÉD DIKASZTÉRIUMA 183
KULTURÁLIS ÉS NEVELÉSÜGYI DIKASZTÉRIUM 184
Kulturális Részleg 187
Nevelésügyi Részleg 189
ÁTFOGÓ EMBERI FEJLŐDÉS DIKASZTÉRIUMA 193
Az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma feladatkörei 197
TÖRVÉNYSZÖVEGEK DIKASZTÉRIUMA 200
A Dikasztérium hatáskörei a PE nyomán 201
KOMMUNIKÁCIÓS DIKASZTÉRIUM 206
A Kommunikációs Dikasztérium megalakítása 206
A Kommunikációs Dikasztérium feladatköre 208
A Kommunikációs Dikasztérium felépítése 209

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

IGAZSÁGÜGYI SZERVEZETEK 211
A szentszéki igazságügyi struktúra 211
Az Apostoli Penitenciária 215
Az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága 217
A Rota Romana 224
Ügyvédek 227
GAZDASÁGI SZERVEZETEK 229
A Szentszék gazdálkodási reformjának lépései 230
Gazdasági Tanács 234
Gazdasági Titkárság 237
Apostoli Szék Vagyonkezelősége 241
Főszámvevőség 243
Bizalmas Ügyek Bizottsága 247
Befektetési Bizottság 249
Pénzügyi Felügyeleti és Információs Hatóság 251
Pénzügyi Biztonsági Bizottság 253
Szentszéki Adománygyűjtő Bizottság 254
HIVATALOK 258
A Pápai Ház Prefektúrája és a Pápai Szertartásmesteri Hivatal 259
Római Szent Egyház Kamarása 261
SZENTSZÉKHEZ KAPCSOLÓDÓ INTÉZMÉNYEK 263
VII. MEGFONTOLÁSOK A PRAEDICATE EVANGELIUMMAL KAPCSOLATBAN 266
A PE mintaadó értéke 266
A PE szövege 267
Intézményi terminológia 269
A kuriális intézmények egyenrangúsága 271
Hatásköri átfedések és ütközések 272
Keleti Egyházak 273
Sportügy 276
A Kúria és a Püspöki Szinódus 277
Nemzetközi kapcsolattartás 277
Határozott idejű kuriális kinevezések 279
A világiak kuriális szerepe 281
A szinodalitás és a decentralizáció érvényesülése a PE-ban 288

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Személyi prelatúrák új szabályozása 294
Megfontolások egyes kuriális intézményekkel kapcsolatban 297
Államtitkárság 297
Evangelizációs Dikasztérium 300
Hittani Dikasztérium 302
Szeretetszolgálati Dikasztérium 303
Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium 305
Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma 306
Kommunikációs Dikasztérium 308
A szakpasztoráció ügye 311
Igazságügyi szervezetek 314
Gazdasági Szervezetek 315
KÖVETKEZTETÉSEK 317
VIII. BIBLIOGRÁFIA 322
Jogszabályok, források 322
Szakirodalom 339
IX. FÜGGELÉK 365
SUMMARY 365
A Praedicate Evangelium magyar fordítása 372
NYILATKOZAT 412

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Rövidítések

AA – *Apostolicam Actuositatem* zsinati határozat

AAS – Acta Apostolicae Sedis

AG – *Ad gentes* zsinati határozat

AIF / ASIF – Autorità di Informazione Finanziaria / Autorità di Supervisione e Informazione Finanziaria (Pénzügyi Információs Hatóság / Pénzügyi Felügyeleti és Információs Hatóság)

APSA – Amministrazione della Sede Apostolica (Apostoli Szék Vagyonkezelősége)

BSS – Bollettino della Sala Stampa della Santa Sede

CCEO – Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium (Keleti Egyházak Kánonjainak Kódexe)

CD – *Christus Dominus* zsinati határozat

CIC – Codex Iuris Canonici (Egyházi Törvénykönyv)

CIC-1917 – Codex Iuris Canonici, 1917 (Kánonjogi Kódex)

EG – *Evangelii gaudium* apostoli buzdítás

IM – *Inter mirifica* zsinati határozat

IOR – Istituto per le Opere di Religione

kán./k. – kánon

MP – motu proprio

PB – *Pastor Bonus* apostoli konstitúció

PE – *Praedicate Evangelium* apostoli konstitúció

PP. – Papa (pápa)

Rescriptum – *Rescriptum ex audientia Sanctissimi* (dolgozatunkban csak ezen rescriptumfajta jelenik meg, ezért egyszerűsítve így jelöljük)

REU – *Regimini Ecclesiae universae* apostoli konstitúció

RGCR – *Regolamento Generale della Curia Romana*, 15 aprile 1999

SC – *Sapienti consilio* apostoli konstitúció

SCV – Stato della Città del Vaticano

UDG – *Universi Dominici gregis* apostoli konstitúció

VELM – *Vos estis lux mundi* motu proprio

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

I. BEVEZETÉS

A Római Kúriát átfogóan újraszabályozó *Praedicate Evangelium* apostoli konstitúció[1] kihirdetése alkalmat szolgáltatott arra, hogy átfogó vizsgálat tárgyává tegyük nem csupán magát az új jogszabályt, hanem általában a Ferenc pápa által megvalósított kuriális reformok eredményeit. Munkánk kezdetén nyilvánvaló volt, hogy egy folyamatosan alakuló terület tanulmányozásáról van szó, mígnem annak a Gondviselés jelen disszertáció elkészítése során objektív időhatárt szabott a pápa 2025. április 21-én bekövetkezett elhunytával.

A Római Kúria intézményrendszerének ilyetén átfogó elemzésére magyar nyelven eddig nem került sor. A teológiai és kánonjogi kutatás annak jobbára egy-egy aspektusát, illetve részletét vizsgálta, sokszor csupán érintőlegesen, mint egy témakör szentszéki intézményi leképeződését és keretét, netán valamely intézmény történetére fókuszálva. Az átfogó kézikönyvek pedig az Egyházi Törvénykönyv rendszerén belül, tehát a kánonjog egészének keretében foglalkoztak a Kúriával, annak rövid ismertetésre szorítkozva. Magunk is érintettük már a témát, részben a római pápa és az őt segítő intézményrendszer ismeretterjesztő célú bemutatásával, részben pedig kánonjogi licenciadolgozatunk témája kapcsán.[2]

Így a *Praedicate Evangelium* nemcsak alkalmat, de kiindulási alapot is szolgáltatott eme vállalkozás megkezdésére, amit Dr. Szabó Péter tanszékvezető egyetemi tanár úr, a Kánonjogi Posztgraduális Intézet elnöke hathatós buzdítása megerősített. Szeretném ehelyütt kifejezni hálámat, amiért témavezetőként biztatása és jobbító észrevételei mellett a legfrissebb szakirodalommal is ellátott. Ugyancsak köszönöm a Kánonjogi Posztgraduális Intézet munkatársainak a támogatást, különösen Dr. Ujházi Lóránd egyetemi tanár úrét, aki szintén nem mulasztotta el felhívni a figyelmem az újabb és újabb vonatkozó publikációkra.

Bármennyire szerettük volna, a doktori disszertáció terjedelmi korlátai nem tették lehetővé minden egyes érintett intézmény átfogó, történeti előzményeire is kitérő ismertetését. Miközben erre más keretekben még vissza kívánnánk térni, ehelyütt csak

[1] FRANCISCUS PP., *Costituzione apostolica Praedicate Evangelium sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa e al mondo*, 19.3.2022. in: BSS N. B0189, 19.03.2022; = *L'Osservatore Romano* 162 N. 74, 31 marzo 2022, I-XII; = AAS, CXIV N. 4, 375-455. Magyarul: *Ferenc pápa Praedicate evangélium kezdetű apostoli konstitúciója a római kúriáról a világegyház szolgálatában*. Pápai megnyilatkozások 64, Szent István Társulat, Budapest 2024. (https://katolikus.hu/dokumentumtar/praedicate-evangelium---konstitucio)

[2] Ld. a bibliográfiában.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

annyi intézménytörténeti vonatkozást engedünk meg magunknak, amennyit a mostani reformfolyamat értelmezéséhez elengedhetetlennek ítélünk.

Munkák fókusza tehát néhány főbb kérdés kivizsgálására helyeződött, s azokkal kapcsolatos kiinduló hipotéziseink igazolását avagy pontosítását céloztuk:

1. Hol helyezkedik el a *Praedicate Evangelium* a Római Kúria jelenlegi reformjának folyamatában, illetve tágabb történeti összefüggésében?
2. Melyek a Kúriát érintő jelentősebb változások a Ferenc-féle reform nyomán?
3. A Ferenc pápa által megfogalmazott reformelveknek, köztük a szinodalitás vezérelvének érvényesülése kimutatható-e a *Praedicate Evangelium* szabályozásában?
4. A kúriareform megvalósította-e a tőle elvárt eredményeket, illetve alkalmas-e rá?

A kiindulás természetesen maga a *Praedicate Evangelium* apostoli konstitúció szövege volt. A könnyebb alkalmazhatóság érdekében mindenekelőtt elkészítettük a jogszabály szabatos magyar fordítását, elsőként a Római Kúriát szabályozó hasonló szintű pápai dokumentumok sorában.

Vizsgálataink során összevetettük az új apostoli konstitúciót[3] annak közvetlen előzményével, az 1988-as *Pastor bonus* (PB) apostoli konstitúcióval, melynek tükrében jobban kitűntek a változások. Ugyanakkor nem mulasztottuk el visszatekinteni a további előzményekre, nevezetesen az 1967-es *Regimini Ecclesiae universae* (REU) és az 1908-as *Sapienti consilio* (SC) apostoli konstitúciókra. A Római Kúria intézményeinek hatásköre lefedi a kánonjog szinte mindegyik területét, ezért megkerülhetetlen volt a vonatkozó fontosabb szabályozóeszközök figyelembe vétele. Maga a Ferenc-féle kúriareform, mint említettük, nem egyetlen jogszabályban öltött testet, hanem – mint kutatásunk során összegeztük – számos kisebb-nagyobb horderejű rendelkezésben, amelyek a *Praedicate Evangeliumban* ugyan összefoglalást nyertek, ám annak kihirdetését követően sem szünetelt továbbiak kibocsátása, melyek így értelemszerűen vizsgálatunk tárgyát képezték.

[3] A *Praedicate Evangelium* című pápai dokumentum – melyet a szentszéki gyakorlatot követve kezdő szavai (*incipit*) azonosítanak – tartalmát tekintve egyetemes érvényű pápai törvény (*lex universalis*), amelyet Ferenc pápa apostoli konstitúció, avagy rendelkezés (disszertációnkban a specifikusabb értelmű latin kifejezés használatát preferáltuk) formában bocsátott ki, amely rendesen az ünnepélyesebb, nagyobb jelentőségű jogszabályok kihirdetésére szolgál. Eredetileg a római császári jogalkotási aktust jelölte, az apostoli jelző részint annak egyházi természetére utalt, tehát a császári törvénytől való megkülönböztetésre, részint magára a kibocsátójára, tehát a római pápára. Ld. RIHMER Zoltán, *A szentszéki dokumentumok műfajainak tipológiája és terminológiája. I. rész*. In: Kánonjog 6 (2004), 67-70.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Igen hasznosak voltak a Római Kúriáról készített idegennyelvű átfogó, illetve egy-egy részterületre vonatkozó régebbi és új elemzések. Ezen, főként idegennyelvű szakirodalom köre érthető módon a *Praedicate Evangelium* kihirdetését követő egyszerűbb ismertetések után fokozatosan bővült és tartalmilag elmélyült.[4]

Kánonjogi fókuszú kutatásunk során szükség szerint – de csak röviden – kitértünk a felmerülő teológiai kérdésekre. Sajátos perspektívával gazdagította mindezt az államigazgatási megközelítés, ami olykor segíthet megmagyarázni azon tényezőket is, melyek a két másik tudomány szempontjából kevésbé tűnnek relevánsnak, a gyakorlatban viszont igencsak jelentős befolyást gyakorolnak a struktúrákra és működésükre.

Bízunk benne, hogy a Római Kúria intézményrendszerének átfogó bemutatása, különös tekintettel a Ferenc-féle reformok nyomán kialakult aktuális helyzetre, hasznos lehet a kánonjog és teológia művelői számára, de akár az egyházkormányzati tevékenység során is, a Szentszékkel való érintkezések során. Kiindulási pontja lehet egyes részterületeket, avagy kérdéseket érintő további kutatásoknak, illetve alapjául szolgálhat a szélesebb közönséget célzó tudományos ismeretterjesztő munkáknak.

Kutatásunk eredményeképpen rávilágítunk egyes továbbra is nyitott, esetleg megoldást igénylő kérdésekre, avagy másként is elrendezhető területekre. Tisztelettel megfogalmazunk végül néhány olyan felvetést is, melyek a kúriareform folytatódó lépései során a kitűzött célokat az alapelveknek való megfelelés jegyében haszonnal szolgálhatják.

[4] Ld. a bibliográfiában.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

II. A RÓMAI KÚRIA ALAKULÁSA A TÖRTÉNELEMBEN

Másfél ezredév fejlődése

Többféle megközelítésben lehet tárgyalni a Római Kúria kialakulását és alakulását a történelemben.[5] Indokoltnak mondható, ha a nagyobb kúriareformok mentén taglaljuk azt, hiszen – mint mondják – a Kúria története igazából a Kúria reformjainak története. Ennek megfelelően Ferenc pápa az ötödik átfogó reform szerzőjének mondható.[6] Helyesnek tűnik ugyanakkor, ha nem csupán a mai intézményt és annak közvetlen előzményeit vizsgáljuk, hanem azon funkciók összességét, amelyeket egyes korokban a pápa szolgálatára el kellett látni, mert így a reformok mögött tetten érhető a majdhogynem kétezer éves folytonosság.[7]

Egyetért a szerzők többsége, hogy kezdetben a római pápa szolgálatát segítő apparátus nem sokban különbözhetett más püspökök kúriájától. Azonban a Péter utódának primátusából és az egyetemes Egyház iránti felelősségéből (*sollicitudo omnium Ecclesiarum*) fakadó többlet-feladatok csakhamar elvezettek bizonyos speciális, de legalábbis más perspektívában gyakorolt funkciók kialakulásához, ami hamarosan megkülönböztette a Római Kúriát másoktól. Eleinte bizonyos tartós feladatkörök ellátásáról beszélhetünk, amivel a pápa konkrét személyeket bízott meg, akik vagy egyénileg, vagy testületekbe szerveződve működtek, a munka jellege szerint. Ezek között találjuk a gazdálkodást, a szegények segítését, a levelezést, a kérelmek feldolgozását és elbírálását, az írásbeliség gyakorlását, az igazságszolgáltatást, a liturgia vezetését és természetesen a pápa napi tevékenységének segítését. A mind

[5] Ezen összefoglaláshoz főként az alábbi munkákat használtuk fel: DEL RE, Niccolò, *La Curia Romana. Lineamenti storico-giuridici*. 4.a edizione, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1998; uő., *Mondo Vaticano. Passato e presente*. Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1995; BONNET, Pietro Antonio – GULLO, Carlo (szerk.), *La Curia Romana nella Cost. Ap. "Pastor Bonus"*, Libereria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1990; PINTO, Pio Vito (szerk.), *Commento alla Pastor Bonus e alle norme sussidiarie della Curia Romana* (Studium Romanae Rotae, Corpus Iuris Canonici III), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2003; SOLERA, Roberto, *Curia Romana semper reformanda. Analisi del processo in corso d'opera nel primo triennio di pontificato i Francesco*. Excerptum Thesis ad Doctoratum in Iure canonico consequendum. Pontificia Universitas Lateranensis, Facultas Iuris Canonici, Romae 2016; AUMENTA Sergio F. – INTERLANDI Roberto, *La Curia Romana secondo «Praedicate Evangelium». Tra storia e riforma*, Pontificia Università della Santa Croce, Edusc, 2023.

[6] Ld. D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 107-142. Hasonlóképpen vélekedik PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*.

[7] Ezt vallja STICKLER, Alfons M., *Le riforme della Curia nella storis della Chiesa*, in: BONNET-GULLO, *La Curia Romana*, 1-15., valamint AUMENTA – INTERLANDI, *La curia romana secondo «Praedicate Evangelium».*

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

kiterjedtebb földbirtokok kezelésével, történelmi okokból fakadóan, együtt jártak az azokon élő és dolgozó lakosság evilági életét érintő igazgatási feladatok, és természetesen a pápa saját egyházmegyéjének lelkipásztori igazgatása.

Az említett feladatköröket ellátó személyek természetszerűleg Róma püspökének saját klérusából érkeztek, egyaránt képviselve a papságot, a diakónusokat, és a kisebb rendek viselőit. A *caeremoniarius*-ok vezették a pápai liturgikus szolgálatot, amit a pápai kórus támogatott, a *vestiarius* pedig a kellékeit kezelte. A *vicedominus* a pápai rezidenciát és annak személyzetét igazgatta. A gazdálkodásért és a kincstárért az *archidiaconus*, azaz a pápai palotában szolgáló diakónusok vezetője felelt, akit egy idő után az *arcarius* és a *sacellarius* segített a kincstári, illetve pénztárosi feladatokban. A *protoscriniarius* az írásbeliséget szolgálta, tehát mindenekelőtt a pápai dokumentumok kiállítását és kiküldését. A pápai jegyzők (*notarii*) testületet alkottak és jogi kérdésekben segítették a pápát, beleértve a bíráskodást is.[8] Vezetőjük, a *primicerius notariorum* az egyik legfontosabb tisztségnek számított, aki az eleinte főként a jogi iratok őrzése miatt fontos *scrinium*-ot, azaz levéltárat is felügyelte. Az igazságszolgáltatási funkcióhoz kapcsolódott értelemszerűen a *defensores*, azaz ügyvédek tevékenysége, akik sorában kezdettől fogva lehettek világiak is. A pápai káplánok (*cappellani papae*) feladata volt a döntéselőkészítés és tanácsadás a különféle ügyekben. Megjelent a pápai diplomácia is, melynek főszereplői a főként a császári udvarhoz küldött apokriziáriusok (*apocrisiarii/responsales*), illetve az inkább egyházi feladatokkal megbízott legátusok voltak, akkor még alkalmi jelleggel. A pápa fő tanácsadó testülete az első évszázadokban a *Presbyterium Romanum* volt, mely eleinte a római városi papság egészéből állt, később azonban már csak a fontosabb templomok, az ún. titulusok papjaiból, akiket *presbyteri cardinales*-nek kezdtek nevezni, valamint az ún. regionális diakónusokból. Párhuzamosan, de nem állandó jelleggel működött a pápa által elnökölt Római Szinódus (*Synodus Romanus*), melyen a Róma-környéki, azaz szuburbikárius egyházmegyék püspökei, a római

[8] „Feladatuk az írásbeli kérvények (*supplicationes*) átvételétől a pápának való referáláson át az írásba foglalásig tartott. Az írásba foglalás, azaz a fogalmazványok letisztázása az írnokok (*scriptores*) munkája volt, akik a XIII. század második felétől ugyancsak kollégiumot alkottak. A jegyzők munkáját segítették az *abbreviatores*. E segítségre mindinkább szükségük volt, mivel a XIII. század második felétől a pápai udvar igazságszolgáltatási tevékenységében is részt vállaltak és a konzisztóriumi ügyeket is ők intézik. Sőt XXII. János pápa 1331-ben a jegyzők tevékenységét *ad sola negotia iustitiae et consistorii* korlátozta. Ettől kezdve jegyzői címet a pápai udvartól távolélők is kaphattak, s ezért a ténylegesen az udvarban tevékenykedők a főjegyzői (*protonotarius*) elnevezést nyerték, amit azonban V. Márton (1417-1431) pápa óta a távollevők is meg kaphattak. A jegyzők helyét a kancelláriában a *referendarii* veszik át.” ÉRSZEGI Géza, *A Curia Romana középkori levéltárai*, in: Levéltári Szemle, 28. (1978), 323-324.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

egyháztartomány további szuffragáneusai, és a különböző okokból Rómában tartózkodó más püspökök vettek részt, illetve előadóként papok és diakónusok is. Feladata a fontosabb egyházfegyelmi és doktrinális kérdések tárgyalása volt. Az első évezred Római Kúriája tehát nem annyira intézmények, mint inkább személyek összessége volt, nagyobb súllyal szerepeltek feladatai között a helyi ügyek, ám már ekkor egyértelmű volt, hogy igazi feje a pápa, s munkatársai az ő nevében gyakorolták a hatalmat.[9]

Az első ezredforduló táján kezdett e két testület helyett kiemelkedni a szuburbikárius püspököket és a *presbyteri cardinales*-t, valamint a regionális (kerületi) és palotadiakónusokat tömörítő testület, amit Szent Kollégiumnak (*Sacrum Collegium*), neveztek, tagjait pedig – fontosságukra tekintettel – *cardinales* néven emlegették.[10] A XI-XII. században ezen bíborosi kollégium konzisztóriumnak (*consistorium*) nevezett ülései, melyet ugyancsak a pápa elnökölt, átvették a *synodus* és a *presbyterium romanum* szerepét pápai tanácsadó és döntéshozó testületként.[11] A bíborosi, avagy Szent Kollégium ugyanekkor vált a római pápa kizárólagos választói testületévé, és soraiból kerültek ki a fokozatosan intézményi formát öltő kuriális feladatkörök betöltői is.[12] Magát a Római Kúria kifejezést is a XI. században kezdték a pápai udvar, illetve az ottani hivatalok megjelölésére használni.[13] A Római Kúria első valódi reformjának tekinthető az a folyamat,[14] amellyel a korábban egyéninek, illetve testületinek számító feladatok ellátása a XII-XIII. században fokozatosan intézményesülni kezdett, a szó szoros értelmében: a stabil feladatkört állandó apparátusra bízták. Megoszlik a szerzők véleménye, hogy melyik kuriális intézmény jött létre elsőnek, de általában az Apostoli Kancelláriát és a Pápai Penitenciáriát tekintik a legrégibb hivataloknak. Mindazonáltal feladatkörük jóval régebbinek számít, ami nehezíti a kérdés eldöntését is. Harmadikként ide sorolhatjuk az Apostoli Kamarát, utána pedig a pápai alamizsnást, aki továbbra is egyszemélyi hivatal maradt. A XIV. századi ún. avignoni fogság idején

[9] Vö. STICKLER, Alfons M., *Le riforme della Curia nella storis della Chiesa*, in: BONNET-GULLO, *La Curia Romana*, 3.

[10] A magyar bíboros kifejezés a kardinálisok pápai kiváltságként kapott bíbor viseletére utal, a latin *patres purpurati* alapján.

[11] „Ezeknek a tanácskozásoknak a neve plena curia, audientia, consilium palatii, plenus consensus volt, amíg meg nem szilárdult a consistorium elnevezés." ÉRSZEGI Géza, *A Curia Romana középkori levéltárai*, in: Levéltári Szemle, 28. (1978), 323.

[12] Ld. SAMMASSIMO Anna, *L'affermazione del Collegio Cardinalizio tra l'XI ed il XIII secolo*, in: Vergentis vol. 1, N. 3, julio-diciembre 2016, 79-100.

[13] Bővebben ld. a Római Kúria meghatározása fejezetben.

[14] Ld. RECCHIA, Alessandro, *Le riforme della Curia Romana: cenni storici*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 47.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

erőteljes fejlődésen ment keresztül a Kúria intézményrendszere, létrejött a Rota Romana és az Apostoli Szignatúra. A pápai diplomácia a bíboros legátusok, illetve a főként a Szentszéknek járó adók beszedésével foglalkozó *collectores* képében működött a nemzetközi színtéren. A XV. században tovább specializálódott a Kancellária apparátusa, melyből kivált a Brévék, a Fejedelmi Levelek és a Latin Levelek Titkársága, valamint a Datária.

Az évszázadokon át legfontosabb kormányszervnek számító konzisztórium szerepének a XVI. századra egyértelműnek mondható visszaszorulása a Római Kúriában tárgyalandó ügyek szaporodásával és bonyolódásával magyarázható, melynek nyomán nehézkessé vált a mégoly gyakran (heti háromszor) ülésező bíborosi gyűlésre bízott döntéshozatal.[15] Ezen segítendő a pápa egy-egy szűkebb bíborosi csoportot kezdett megbízni bizonyos ügykörök megvitatásával és a döntéselőkészítéssel. A konzisztóriumból ekként váltak ki a kisebb bíborosi gyűlések, azaz *congregationes*. Ezen kongregációk sok esetben időlegesek voltak, tehát konkrét ügyek, esetek elintézésére alakultak a konzisztórium kebelén belül. A XVI. század derekán – főként a Trentói Zsinat reformjai nyomán – stabil jelleggel hozták létre a Római és Egyetemes Szent Inkvizíció (1542), a Zsinati (1564), az Index (1571), a Püspöki (1573) és a Szerzetesi Kongregációt (1586). Közben a régi hivatalok, ugyancsak a zsinati szellemben, jelentősebb belső átalakuláson mentek keresztül, továbbá a nunciatúrák révén állandósultak a pápai követségek.

Apostoli konstitúciók reformjai V. Szixtusztól II. János Pálig

V. Szixtusz pápa 1588-ban az *Immensa aeterni Dei* apostoli konstitúciójával[16] újrarendezte a meglevő kongregációkat és létrehozott újabbakat, melyek száma így tizenötre emelkedett. 1. A *Congregatio pro Sancta Inquisitione* a hit védelmével, az eretnekségek elleni küzdelemmel foglalkozott. 2. A *Congregatio pro Signatura Gratiae* a kegyes ügyeket intézte igazgatási úton. 3. A *Congregatio pro erectione ecclesiarum et provisionibus consistorialibus* a konzisztóriumi ülésekre tartozó ügyek előkészítését látta el. 4. A *Congregatio pro sacris ritibus et caeremoniis* a liturgikus

[15] Érdekesség, hogy már 1497-ben felmerült a Római Kúria átfogó reformjának igénye és terve, amit VI. Sándor pápa megbízásából egy kilencfős bíborosi bizottság készített elő, végül „a szépen megfogalmazott bulla azonban kéziratban maradt, mert VI. Sándornak nem volt elég erős akarata, hogy új életet vigyen a curiaba". Ld. MONAY Ferenc, *A római magyar gyóntatók*, Róma 1956., 66.

[16] Szövegét ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 707-719.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

és protokolláris-szertartási ügyekkel, valamint a szenttéavatásokkal foglalkozott. 5. A *Congregatio pro Indice librorum prohibitorum* a hívek hitét veszélyeztető, s ezért tiltott könyvek listáját vezette. 6. A *Congregatio pro executione et interpretatione Concilii Tridentini* felelt a Trentói Zsinat határozatainak gyakorlatba ültetéséért. 7. A *Congregatio pro consultationibus regularium* a szerzetesek ügyeivel foglalkozott. 8. A *Congregatio pro consultationibus episcoporum et aliorum praelatorum* a püspökök s más prelátusok ügyeivel foglalkozott. 9. A *Congregatio pro Universitate Studii Romani* nemcsak a római tudományegyetemet, de a többi – akkor még jobbára egyházi felügyeletű – egyetemet és a teológiai oktatást volt hivatott felügyelni. 10. A *Congregatio pro Typographia Vaticana* a katolikus könyvnyomtatás ügyének előmozdításáért felelt. 11. A *Congregatio pro ubertate annonae Status Ecclesiastici* a pápai állam élelmiszerellátását volt hivatott biztosítani. 12. A *Congregatio pro classe paranda et servanda ad Status Ecclesiastici defensionem* a pápai haditengerészetet szervezte a korszakban komoly fenyegetést jelentő kalózportyák elleni fellépés jegyében. 13. A *Congegatio pro Status Ecclesiastici gravaminibus sublevandis* lényegében adóhatóságként működött. 14. A *Congregatio pro viis, pontibus et aquis curandis* a pápai állam közlekedési infrastruktúráját kezelte. 15. A *Congregatio pro consultationibus negociorum Status Ecclesiastici* fellebbviteli fórumként foglalkozott a pápai állam alattvalóinak polgári és büntető peres ügyeivel.

A szixtuszi kúriareformról elmondható, hogy nem átfogó, hanem részleges volt, mert a többi kuriális hivatalt nem érintette, és voltaképpen már meglevő intézményeket alakított tovább.[17] Sem az igazgatási és bírói funkciók, sem az egyetemes Egyház és a Pápai Állam ügyeinek intézése nem különültek el benne világosan. A helyettesi, illetve megbízotti hatalmat a kongregációkba tömörült, a pápa által kinevezett bíborosok gyakorolták, akik maguk választották ki segítőiket, s alakították a kongregációk apparátusát.[18] A következő évszázadok során ez a struktúra tovább alakulva alkotta a Római Kúria gerincét: egyes kongregációk és hivatalok kiüresedtek, megszűntek, újabbak pedig létrejöttek. Utóbbiak közül kiemelendő a Hitterjesztési Kongregáció

[17] Vö. JANKOWIAK, François, *La Curie romaine de Pie IX à Pie X. Le gouvernement central de l'Église et la fin des États pontificaux*. Publications de l'École française de Rome, Rome, 2007: „…la réforme sixtine de la Curie romaine apparaît davantage comme une réorganisation systématique des structures existantes (les commissions cardinalices acquérant une stabilité institutionnelle inédite) que comme un bouleversement de l'architecture et des méthodes administratives de l'Église; il s'agissait plutôt de mettre fin à de graves dysfonctionnements que de créer une administration entièrement nouvelle dans ses principes et dans ses pratiques."

[18] Vö. STICKLER, Alfons M., *Le riforme della Curia nella storis della Chiesa*, in: BONNET-GULLO, *La Curia Romana*, 7-9.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

(*Congregatio de Propaganda Fide*, 1622), illetve az Államtitkárság. Intenzívebb reformtörekvések jellemezték a XVIII. század derekán XIV. Benedek pápaságát, valamint a XIX. század elején VII. Piusz pápaságát. A katolikus Egyház elterjedése a világ minden táján a missziók révén, valamint Pápai Állam 1870-es megszűnte új helyzet elé állította a Római Kúriát is, hiszen az évszázadok során kialakult párhuzamosságokon, diszfunkciókon, elavult szervezeteken túl értelmüket vesztették az állami funkciókat ellátó hivatalok is, miközben új feladatok vártak a Szentszékre.

X. Piusz pápa 1908-ban kiadott *Sapienti consilio* apostoli konstitúciója[19] átfogó jellegű kúriareformot hajtott végre, megszüntetve több funkcióját vesztett, illetve helyreállítva régi, ám időközben megszűnt, vagy kiüresedett szervezetet. Ennek nyomán a Római Kúria tizenegy kongregációból, három bíróságból és öt hivatalból állt: 1. *Congregatio Sancti Officii*; 2. *Congregatio Consistorialis*; 3. *Congregatio de disciplina Sacramentorum*; 4. *Congregatio Concilii*; 5. *Congregatio negotiis Religiosorum sodalium praeposita*; 6. *Congregatio de Propaganda Fide*; 7. *Congregatio Indicis*; 8. *Congregatio sacrorum Rituum*; 9. *Congregatio Caeremonialis*; 10. *Congregatio pro Negotiis ecclesiasticis extraordinariis*; 11. *Congregatio Studiorum;* 1. *Sacra Poenitentiaria;* 2. *Sacra Romana Rota;* 3. *Signatura Apostolica;* 1. *Cancellaria Apostolica;* 2. *Dataria Apostolica;* 3. *Camera Apostolica;* 4. *Secretaria Status;* 5. *Secretaria Brevium ad Principes et Epistolarum latinarum*.[20]

A Piusz-féle kúriareform teljesen újrarendezte és újraszabályozta az egész Római Kúriát, hatáskörét az egyetemes Egyház ügyeinek intézésére szűkítette le, azon belül pedig az egyes dikasztériumok hatásköreit is jobban lehatárolni törekedett, többek között az igazgatási és a fegyelmi-bírósági funkciók egyértelműbb elkülönítésével. Ekkor rögzültek a kuriális intézménytípusok lényegében máig meglevő kategóriái, s azok belső eljárásrendjét külön jogszabályok rögzítették.[21] A SC konstitúció nélkülözi a hosszabb egyháztani fejtegetést, a meglehetősen központosító jellegűnek tekinthető kúriareformot az V. Szixtusz-féle reform óta bekövetkezett változásokkal, valamint a bíborosok kérésével indokolta, annak célját a pápa és az Egyház jobb szolgálatában

[19] PIUS X PP., *Constitutio Apostolica Sapienti consilio De romana curia*, in: AAS, vol. I (1909), n. 1, pp. 7-19.

[20] Az egyes szervezetek hatáskörének történeti ismertetéséről ld. DEL RE, *Mondo Vaticano* vonatkozó fejezeteit.

[21] A SC-val egyidőben került kihirdetésre a Rota Romana és a Szignatúra saját törvénye, továbbá a Római Kúria szabályzata: *Lex Propria Sacrae Romanae Rotae et Signaturae Apostolicae*, in AAS, vol. I (1909), n. 1, pp. 20-35.; *Ordo Servandus in Sacris Congregationibus Tribunalibus Officiis Romanae Curiae*, in AAS, vol. I (1909), n. 1, pp. 36-108.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

jelölte meg.[22] A reform párhuzamosan zajlott a *Codex Iuris Canonici* összeállításával, mely azután változatlanul átvette a SC vonatkozó rendelkezéseit a Római Kúriával foglalkozó részben (CIC-1917 242-264. kán.).

A jó fél évszázaddal később ülésező II. Vatikáni Zsinat, minden ellenkező törekvés dacára végül elismerte, hogy a Római Kúria „az egyházak javára és a fölszentelt főpásztorok szolgálatára" végzi munkáját, a római pápa eszközeként „az egész Egyházra kiterjedő legfőbb, teljes és közvetlen hatalmának gyakorlása" során (CD 9.). Mindazonáltal több általános illetve konkrétabb elvárást is megfogalmazott azzal kapcsolatban. A *Christus Dominus* zsinati határozat[23] szorgalmazta a Kúria reformját, különösen is a kuriális hivatalok száma, megnevezése, hatáskörei és illetékessége, továbbá ügyvitele és egymás közti koordinációja tekintetében (CD 9.). Továbbá elvárásként fogalmazta meg a pápai követek hatáskörének újradefiniálását a megyéspüspökök saját hatáskörére figyelemmel (CD 9.), a Kúria összetételének nemzetközibbé tételét, mind a tagok, a tisztviselők, a konzultorok, de még a pápai diplomáciai személyzet vonatkozásában is (CD 10.). Ugyancsak szorgalmazta, hogy dikasztériumok tagjai közé kerüljenek megyéspüspökök, illetve a világiak kapjanak nagyobb szerepet azok munkájában (CD 10.). Az *Ad gentes* határozat[24] a Propaganda Fide Kongregáció tevékenységével kapcsolatban fogalmazott meg elvárásokat. Nevezetesen, hogy ennél összpontosuljanak a missziós tevékenységgel kapcsolatos hatáskörök, feladata legyen szabályozni a missziós tevékenységet, koordinálni a missziós hivatásokat, valamint az erre a célra szánt források gyűjtését és elosztását (AG 29.). Az *Apostolicam Actuositatem* határozat[25] előirányozta a világiak titkárságának létrehozását a Római Kúrián belül, „a világi hívek apostolkodásának szolgálatára és ösztönzésére", amolyan információs és kutatóközpontként, hogy tanácsadással szolgáljon „mind a hierarchiának, mind a világiaknak az apostoli munkában" (tehát legyen a részegyházak közvetlen szolgálatára). Összetételére nézve elvárásként fogalmazódott meg, hogy képviseltetve legyenek benne a világi mozgalmak és intézmények, valamint tagjai között legyenek mind világiak, mind

[22] „…modo apto et omnibus perspicuo ordinata, Romano Pontifici Ecclesiaeque operam suam praestare facilius valeat et suppetias ferre perfectius" SC bevezető.
[23] CONCILIUM VATICANUM II, *Decretum Christus Dominus*, 28 Octobris 1965, AAS, LVIII (1966), 673-701.
[24] CONCILIUM VATICANUM II, Decretum *Ad Gentes* de activitate missionali Ecclesiae, 7 Decembris 1965. In: AAS LVIII (1966), 947-990.
[25] CONCILIUM VATICANUM II, Decretum *Apostolicam actuositatem* de apostolatu laicorum, 18 Novembris 1965, in AAS LVIII (1966), 837-864.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

papok és szerzetesek (AA 26.). Az *Inter mirifica* határozat[26] két specifikus elvárást fogalmazott meg. Egyrészt, hogy legyen egy „külön szentszéki hivatal" a tömegtájékoztatási eszközökkel kapcsolatos teendők számára, amelynek hatásköre terjedjen ki a tömegkommunikációs eszközök mindegyikére, munkatársi köre pedig legyen nemzetközi, és világiakat is foglalkoztasson (IM 19.). Továbbá ezen hivatal „a Zsinat kifejezett megbízására" dolgozzon ki egy lelkipásztori utasítást a „tömegtájékoztatási eszközökre vonatkozó elvek és szabályok megvalósítása érdekében" (IM 23.).

A zsinati határozatokban foglaltakat VI. Pál a Római Kúria reformja révén is teljesítette, aminek foglalatát az 1967-ben kiadott *Regimini Ecclesiae universae* apostoli konstitúció adta.[27] Az időközben már bevezetett változásokat is felölelő dokumentum újraszabályozta a struktúrákat és az eljárásrend számos elemét is. Magát a reformot a zsinati megújulás mellett legfőképpen a világ folyásának gyorsulásával indokolta, ami megkönnyítette a kapcsolattartást a pápa és a püspökök között. Ennek megfelelően fontos szempont volt a páli reformok során, hogy a kollegialitást s a püspökök saját joghatóságát kiemelő zsinati szellemnek megfelelően több hatáskör kerüljön a megyéspüspökökhöz. A Kúria identitásával és szolgálatával kapcsolatban gyakorlati érvek szerepelnek a REU bevezetőjében: mindenekelőtt a pápai primátus szolgálatában álló eszközről van szó, ami hasznos segítséget nyújt a pápának és az egyházaknak.[28]

Az egyik legfontosabb változásnak bizonyult a pápai titkárságnak minősített Államtitkárság szerepének megerősödése, amit a dikasztériumok listáján elfoglalt első helye is érzékeltetett. Strukturális szempontból kiemelendő az Apostoli Szék Vagyonkezelőségének (APSA), a Gazdasági Ügyek Prefektúrájának, az Apostoli Signatura Második Szekciójának, és a Központi Statisztikai Hivatalnak létrehozása. A három korábbi kategória mellett létrejött az egyes újabb szakterületekkel foglalkozó titkárságoké, több kongregáció új elnevezést kapott, néhány szervezet pedig megszűnt. A további fontos újítások között szerepelt megyéspüspökök is kinevezése a kongregációk tagjává (öt évre szóló, meg nem hosszabbítható kinevezéssel); a dikasztériumok közötti koordináció – szándékának – bevezetése; a kúriai személyzet

[26] CONCILIUM VATICANUM II, Decretum *Inter mirifica* de instrumentis communicationis socialis, 4 Decembris 1963., in AAS LVI (1963), 145-157.
[27] PAULUS VI PP., Constitutio Apostolica *Regimini Ecclesiae universae*, in: AAS LIX (1967), 885-928.
[28] „De necessitate quidem Romanae Curiae nullum dubium potest moveri." (REU bevezető).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

összetételének nemzetközibbé tétele; a dikasztériumi vezetők és tagok, valamint a konzultorok megbízatásának korlátozása (5 év, de hosszabbítható). Bevezetésre került, hogy a dikasztériumok vezetőinek tisztsége megszűnik a pápa halálakor; továbbá, hogy a világi hívők is kinevezést kaptak a konzultorok sorába.[29]

Megoszlik a szerzők véleménye, mennyire volt átfogó a Pál-féle reform. Nem hiányoznak, akik jóval nagyobb változtatásokat vártak volna az Egyház kormányzásának kollektív irányban történő átalakítása végett, ám a fent ismertetett változtatások hordereje nem alábecsülendő. A kúriareform része volt az egész Egyházat akkoriban átható átalakulási folyamatnak, és maga VI. Pál is időlegesnek tekintette azt. 1974-ben egy bizottság meg is kezdte a REU felülvizsgálatát, aminek munkája II. János Pál idején is folytatódott. Az 1983-ban kihirdetett új Egyházi Törvénykönyv további lendületet adott a Kúriát érintő jogharmonizációnak,[30] amivel többször foglalkozott a konzisztórium, a Püspöki Szinódus 1985-ös rendkívüli ülése, s végül egy külön bíborosi bizottság. Az újabb reform tervezetét véleményezésre megkapták többek között a püspöki konferenciák elnökei is, és természetesen a kuriális dikasztériumok. Végül II. János Pál 1988. június 28-án, tehát „a pápaság ünnepének" előestéjén, az *Immensa Aeterni Dei* négyszázadik, és a SC nyolcvanadik évfordulójához kapcsolódóan, a konzisztórium ülésén írta alá a *Pastor bonus* kezdetű apostoli rendelkezését a Római Kúriáról.[31]

A PB bevallottan a REU folytatásaként jelent meg, azzal a céllal, hogy tovább vigye a Kúria átalakítását a II. Vatikáni Zsinat szelleméből fakadó reformok szerint. Előszavában nagyívű ekkleziológiai kifejtést nyert a Kúria szolgálata pasztorális jellegének hangsúlyozása, a püspöki kollegialitás érvényesítése és a püspökök saját felelősségének tiszteletben tartása. Az apostoli konstitúció mellékletei két területen mélyítették el a Kúriával kapcsolatos teológiai alapvetéseket: az „ad limina" látogatások pasztorális jelentőségéről, valamint a Szentszék szolgálatában álló személyek „munkaközösség" jellegéről.[32] Szervezeti értelemben fontos változás volt

[29] Ld. AUMENTA Sergio F., *La Segreteria di Stato nella Cost. Apost. Praedicate evangelium*, in: Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 464.

[30] Az 1917-es *Codex Iuris Canonicivel* szemben a hatályos törvénykönyv a Római Kúriára vonatkozó részletes szabályokat egy külön törvényre bízza (ld. CIC 360. kán.), aminek akkor a REU, majd a PB, jelenleg pedig a PE tesz eleget.

[31] IOANNES PAULUS II PP., *Constitutio Apostolica Pastor Bonus*, 28 giugno 1988, in AAS LXXX (1988), 841-912.

[32] IOANNES PAULUS II PP., *Constitutio Apostolica Pastor Bonus*, *ADNEXUM I, De pastorali momento Visitationis «ad limina Apostolorum»; ADNEXUM II, De Apostolicæ Sedis adiutoribus uti laboris Communitate*.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

a dikasztériumok új kategóriáját képező, több új szakterülettel foglalkozó pápai tanácsok megjelenése, melyeknek a szándékok értelmében inkább promóciós, tanulmányozó és tanácsadó funkciót kellett ellátniuk, mintsem kormányzatit. Emellett tovább erősödött az Államtitkárság központi koordinációs szerepe.

Lényegében az egész XX. század folyamán megfigyelhető volt, a II. Vatikáni Zsinatot követő decentralizációs eltökéltség dacára is, hogy a Szentszéknek újabb és újabb területekkel kellett foglalkoznia, ami természetszerűleg megjelent a Római Kúria szervezeteinek bővülésében: egyes réteg- avagy szakpasztorációs területek, kommunikáció, külső kapcsolatok (keresztényekkel, más vallásokkal, a világgal). Ezek hatása kettősnek mondható: a Szentszék ezáltal nyújtott a részegyházak számára hasznos támogatást, ám óhatatlanul centralizálta is azokat bizonyos mértékben. A PB-t legtöbben a páli reform továbbvitelének, mintegy második fejezetének tekintik, és inkább átalakításként, mintsem tényleges reformként értékelik.[33] II. János Pál pápasága idején a korábbiakban tapasztalt módokon folytatódott a Kúria szervezeti alakulása, egyes dikasztériumok és hivatalok megszűntek, újak pedig létrejöttek és időről időre sor került egyes hatáskörök átcsoportosítására a dikasztériumok között.

XVI. Benedek bevallottan közvetlen elődje munkásságának továbbvitelére vállalkozott, s csak kisebb hatásköri átcsoportosításokat hajtott végre, ugyanakkor létrehozta az Új Evangelizáció Pápai Tanácsát.[34] Legjelentősebb intézkedésének e téren a Szentszék és a Vatikánvárosi Állam pénzügyi és gazdálkodási átláthatóságának növelését célzó jogszabályok elfogadása tekintendő amely reform Ferenc pápa idején teljesedett ki.

[33] Ld. Del Re szóhasználatát, aki a SC-t „teljes reformnak", a REU-t „általános reformnak", a PB-t viszont „teljeskörű átrendezésnek" mondja. DEL RE, *La Curia Romana*, 49-59.

[34] Bemutatását és értékelését ld. LORUSSO Lorenzo, *Le modifiche di Benedetto XVI alla costituzione apostolica «Pastor bonus»: un ponte verso ulteriori riforme*. In: Iura Orientalia X (2014), 67-83. Tarcisio Bertone bíboros államtitkár már 2008-ban előrevetítette a *Pastor Bonus* átírásának szükségességét, amin egyébként a pápa megbízásából már 2007-ben dolgozott egy bíborosi bizottság. Ld. BERTONE Tarcisio, *La legge canonica e il governo pastorale della Chiesa: il ruolo specifico del Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi*, in *La legge canonica nella vita della Chiesa. Indagine e prospettive nel segno del recente magistero pontificio. Atti del Convegno di studio tenutosi nel XXV anniversario della promulgazione del Codice di diritto canonico. Aula del Sinodo in Vaticano, 24-25 gennaio 2008,* Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2008; ld. még: SOLERA, Roberto, *Curia Romana semper reformanda. Analisi del processo in corso d'opera nel primo triennio di pontificato i Francesco*. Excerptum Thesis ad Doctoratum in Iure canonico consequendum. Pontificia Universitas Lateranensis, Facultas Iuris Canonici, Romae 2016, 74.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Ferenc pápa és a Római Kúria reformja

XVI. Benedek pápasága utolsó éveiben több olyan eset is nagy visszhangot váltott ki a közvéleményben és a médiában, ami a Kúria nem megfelelő működéséről, és a pápának nyújtott támogatása elégtelen voltáról tanúskodott. Ezek némelyike a kommunikációs hiányosságokra volt visszavezethető, vagy egyes munkatársak hűtlenségéből fakadt, de strukturális jellegűek is voltak köztük, mint az Államtitkárság túlzott megerősödésének, önállósulásának és felügyeletének érzete. XVI. Benedek lemondása tovább fűtötte azt a percepciót, hogy a kormányzással gondok vannak, ezért a 2013-as konklávét megelőző általános kongregációk során a bíborosok általános elégedetlenségüknek adtak hangot a Római Kúriával kapcsolatban, szorgalmazván annak reformját.[35]

Solera négy csoportba sorolja a Római Kúriával kapcsolatos bírálatokat, amelyekkel Ferenc pápának uralkodása kezdetén szembesülnie kellett. Az egyik általában véve a kuriális „légkörre", az átláthatóság hiányára irányult. A második a személyzet kiválasztási kritériumaival, hozzáállásával (pl. karrierizmus) és munkamódszereivel volt kapcsolatos. A harmadik a Kúria megkövültségét, túlzott „Vatikán-centrikus" voltát bírálta. A negyedik pedig a II. Vatikáni Zsinat által tanított kommúnió és kollegialitás teológiájának hiányos érvényesülését vetette a Kúria szemére.[36]

Megválasztását követően Ferenc pápa hamarosan hozzálátott a Római Kúria reformjához, mégpedig többoldalú megközelítéssel. Egyfelől létrehozott egy a Kúriától elkülönült, közvetlenül tőle függő Bíborosi Tanácsot a reformok kidolgozására. Másfelől külön vizsgálóbizottságokat alakított előbb a gazdálkodás, majd a kommunikáció helyzetének felmérésére és átalakítási lehetőségeinek tanulmányozására, melyek eredményeit aztán a Bíborosi Tanács használta fel munkája során. A Ferenc-féle kúriareform több lépésben valósult meg. Prioritást kapott az említett két nagy terület, a gazdálkodás és a kommunikáció reformja. Előbbit a meglevő struktúrák majdhogynem teljeskörű felülírásával valósította meg 2014-től kezdődően, s egészen pápasága végéig folytatta a kiigazításokat. Utóbbit a vatikáni médiaorgánumok 2015-ben elkezdett, s fokozatosan megvalósított integrációjával hajtotta végre. További kiemelt területként jelent meg, részben a gazdálkodási reformmal összefüggésben, a fegyelmi szabályozás szigorítása, mégpedig a Szentszék

[35] Ld. SOLERA, *Curia Romana semper reformanda*, 80-82.
[36] SOLERA, *Curia Romana semper reformanda*, 76-79.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

minden intézménye és a Vatikánvárosi Állam vonatkozásában is. Ennek egyik jellemzője volt a vatikánvárosi – világi – büntetőjog hatályának kiterjesztése a kuriális szervekre és tisztviselőkre. Ezzel párhuzamosan az átláthatósági szabályok egységesítésre kerültek a szentszéki és vatikánvárosi intézmények vonatkozásában, illetve a felügyeleti szervek joghatósága is ki lett terjesztve elvleg mind a két fő szervezeti körre. A kánoni jogrendet közelebbről érintették azok az intézkedések, amelyek a kiskorú, illetve sérülékeny felnőtt személyekkel szembeni abúzusok büntetését, a vonatkozó vezetői hanyagság elszámoltathatóságát, s általában az abúzusok megelőzésének témakörét érintették.

Általánosságban elmondható, hogy a reform folyamatos volt Ferenc pápasága idején, a korábbi, vagy akár újabb intézkedések kiigazítása, továbbfejlesztése, valamint az intézményrendszer alakítása révén.

Bíborosi Tanács

Megválasztását követően alig egy hónappal az Államtitkárság 2013. április 13-i közleménye[37] tudatta, hogy Ferenc pápa, hivatkozva a konklávét megelőző általános kongregációk során a Kúria reformjával kapcsolatban megfogalmazódott felvetésre, megalakított egy bíborosokból álló csoportot (*gruppo di cardinali*).[38] Ezt 2013 szeptemberében Bíborosi Tanácsként (*Consiglio di Cardinali*) intézményesítette,[39] és kettős célt jelölt meg számára: első helyen az egyetemes az Egyház kormányzatában való tanácsadást, s csupán másodsorban a PB apostoli konstitúció felülvizsgálatát. A tanácskozások napirendjére olyan kérdések kerülhettek, amiket a pápa „esetenként figyelemre méltónak tartott".[40]

[37] Magyarul: „A Szentatya, Ferenc pápa, a konklávét megelőző általános kongregációkon felmerült egyik javaslatot figyelembe véve, létrehozott egy bíborosi csoportot, hogy az tanácsokkal lássa el az egyetemes egyház kormányzásával kapcsolatban, és megvizsgáljon egy tervezetet a Római Kúriáról szóló *Pastor Bonus* apostoli konstitúció felülvizsgálatára." COMUNICATO DELLA SEGRETERIA DI STATO, in: *BSS* N. B0223, 13.04.2013

[38] Oscar Maradiaga bíboros nyilatkozata szerint a pápa már megválasztása harmadik napján magához kérette és ismertette vele ezen tervét, illetve a vonatkozó megbízatást. Ld. CAMPISI Tiziana, *Maradiaga: "Praedicate Evangelium" per una Chiesa di servitori di Dio*. In: Vatican News, 06 maggio 2022;

[39] FRANCISCUS PP., *Chirografo con il quale viene istituito un Consiglio di Cardinali per aiutare il Santo Padre nel governo della Chiesa universale e per studiare un progetto di revisione della costituzione apostolica "Pastor bonus" sulla Curia romana*, 28 settembre 2013.

[40] FRANCISCUS PP., *Chirografo con il quale viene istituito un Consiglio di Cardinali*, 28 settembre 2013.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Az alapító chirográf értelmében a tanácsot „a püspöki kommúnió és a világ püspökei által a péteri szolgálathoz nyújtott segítség további kifejeződésének” szánta a pápa,[41] ami kérdéseket vetett fel annak természetét illetően.[42] Formálisan a püspökök testületének kifejeződéséről van szó, de nem minősül a püspökök választott képviseletének, a gyakorlatban pedig kizárólag bíborosokból áll, amint azt elnevezése is nyilvánvalóvá teszi, s a bíborosok általános 80 éves nyugdíjkorhatára ennek a tagjai tekintetében is érvényesül.[43] Mindazonáltal nem minősíthető a Bíborosi Kollégium kifejeződésének sem, és legfőképpen nem része a Római Kúriának.[44] A közbeszédben gyakran „koronatanácsként” emlegették, ami úgymond még ellent is mondana a szinodalitás általános törekvésének. Véleményünk szerint Ferenc pápa, élve jogosultságaival, ebben a formában kívánt magának egy szűkebb körű tanácsadó testületet létrehozni, ami nem írta felül az Egyház hierarchikus felépítését szabályozó hatályos normákat, inkább kiegészítette azokat. Valdrini szerint a Püspöki Szinódus, a Bíborosi Kollégium és a Római Kúria mellett ez a negyedik a pápát az egyházkormányzatban támogató intézmény. Ugyanő azért még tisztázandónak nevezi a négyük közötti kapcsolatot és feladatmegosztást is, hiszen a Bíborosi Tanácsnak szánt funkció részben egyezik a Püspöki Szinódus Általános Titkárságáéval.[45] Igaz, ezzel szemben fel lehet hozni, hogy a Szinódus Általános Titkársága nem annyira tanácsadó funkciókat lát el, mint – az *Episcopalis communio* óta – inkább végrehajtóiakat.[46] A Bíborosi Tanács jelentőségét inkább politikai síkon lehetne értékelni, és természetesen kérdés, mennyire bizonyul tartós intézménynek az új pápaság idején.

[41] „un’ulteriore espressione della comunione episcopale e dell’ausilio al munus petrinum che l’Episcopato sparso per il mondo può offrire”, FRANCISCUS PP., *Chirografo con il quale viene istituito un Consiglio di Cardinali*, 28 settembre 2013.

[42] Ld. VALDRINI Patrick, *A proposito del Chirografo di Papa Francesco del 28 settembre 2013 che istituisce il «Consiglio di Cardinali»*, in: Diritto e Religioni, Semestrale, Anno XIII, n. 2-2018, Luigi Pellegrini Editore, 15-24.

[43] Olaszul *Consiglio di Cardinali* (nem dei Cardinali), latinul *Consilium Cardinalium Summo Pontifici iuvando in universali Ecclesia moderanda et Constitutione Apostolica* Pastor Bonus *renovanda* (röviden: *Consilium Cardinalium Summo Pontifici*) – a terminológia is arra utal, hogy ugyan bíborosokból álló tanácsról van szó, de nem a Bíborosi Kollégium szervéről.

[44] Az *Annuario Pontificio* a Katolikus Egyház hierarchiájának intézményei közé sorolja, a Püspöki Szinódus után és a püspöki konferenciák felsorolása előtt. Ld. *Annuario Pontificio 2020*, 1054. A Szentszék hivatalos honlapja ellenben sehol nem tünteti fel.

[45] VALDRINI, Patrick, *La Curia Romana nell’esercizio dell’autorità suprema della Chiesa*, in: GIAMMARRESI, *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium,* 47-48.

[46] Vö. *Episcopalis communio*, 20. cikk 1.§ („Insieme al Dicastero della Curia Romana competente, nonché, secondo il tema e le circostanze, agli altri Dicasteri in vario modo interessati, la Segreteria Generale del Sinodo promuove per la propria parte l’attuazione degli orientamenti sinodali approvati dal Romano Pontefice.”), és 23. cikk 1.§. („La Segreteria Generale è competente (…) nelle altre questioni che il Romano Pontefice vorrà sottoporle per il bene della Chiesa universale.”).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Tagjainak kiválasztásakor Ferenc pápa ügyelt egyfajta földrajzi reprezentativitásra, illetve a különböző egyházi érzékenységek és tapasztalatok megjelenítésére.[47] Szembeszökő volt, hogy a Római Kúria részéről kezdetben senki nem vett részt annak munkájában, amit rendesen úgy értékeltek – pro és kontra egyaránt – hogy a pápa a Kúria nélkül kívánja átalakítani a Kúriát.[48] Ehhez képest az új bíboros államtitkárt, Pietro Parolint a pápa 2014-től bevette a tanácsba, illetve meg kell említeni, hogy Giuseppe Bertello bíboros, aki a Vatikánvárosi Államot képviselte, a szentszéki diplomáciai karban töltött szolgálata révén ugyancsak jelentősebb kuriális tapasztalattal bírt.

A Bíborosi Tanács munkáját az egyi tag (Oscar Andrés Rodríguez Maradiaga bíboros) koordinátorként facilitálta, továbbá egy titkár segítette, aki maga nem volt tagja a testületnek (jóllehet püspök volt), illetve két évre egy segédtitkár is (szintén püspök).[49] Az összetételében 2023-ban bekövetkezett személyi váltások óta nem került kinevezésre külön koordinátor, rangidős tagjának pedig a bíboros államtitkár minősült. Kevés kivétellel Ferenc pápa részvételével ülésezett a Vatikánban, 2020-ig évi öt alkalommal. 2020-2021-ben a világjárvány okozta korlátozások okán csupán néhány ülést tartott, azt is *on-line* formátumban, a későbbiekben pedig az évi négyszeri ülésezésre tértek át.[50] A Római Kúria átalakítását célzó PE tervezetének véglegesítését követően a tanács egyre inkább más, az egyetemes Egyház kormányzása

[47] A csoport első körben kinevezett nyolc tagja: Giuseppe Bertello bíboros, a Vatikánvárosi Állam Kormányzóságának elnöke; Francisco Javier Errázuriz Ossa bíboros, a chilei Santiago de Chile emeritus érseke; Oswald Gracias bíboros, az indiai Bombay (Mumbai) emeritus érseke; Reinhard Marx bíboros, a németországi München és Freising érseke; Laurent Monsengwo Pasinya bíboros, a demokratikus kongói Kinshasa érseke; Sean Patrick O'Malley kapucinus bíboros, az USA-beli Boston érseke; George Pell bíboros, az ausztráliai Sydney érseke; Oscar Andrés Rodríguez Maradiaga szalézi bíboros, a hondurasi Tegucigalpa érseke, s a csoport koordinátora. 2014 júniusától a Bíborosi Tanács tagjai közé bekerült Pietro Parolin bíboros államtitkár. Az első ötéves ciklus végén, 2018-ban a tanács tagjai közül kikerült Errázuriz Ossa, Monsengwo Pasinya és Pell bíboros, helyettük csak 2020-ban került be Fridolin Ambongo Besungu kapucinus bíboros, Kinshasa új érseke. Maradiaga, Bertello és Marx bíborosok a második ciklusukat követően távoztak, s helyükre 2023 márciusában a pápa kinevezte Juan José Omella bíborost, a spanyolországi Barcelona érsekét; Gérald Cyprien Lacroix bíborost, a kanadai Québec érsekét; Jean-Claude Hollerich jezsuita bíborost, Luxemburg érsekét és Sérgio da Rocha bíborost, a brazíliai San Salvador de Bahia érsekét. 2024-ben O'Malley és Gracias, 2025-ben pedig Vérgez bíboros vált meg a testülettől 80. életéve betöltésével.

[48] Amint D'Onorio megjegyzi, „elaborée par des gens extérieures à la Curie… contre la Curie", in: D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 113.

[49] Az első években Marcello Semeraro, Albano püspöke látta el a titkári feladatokat, őt 2020-ban Marco Mellino püspök, a Törvényszövegek Pápai Tanácsának tagja váltotta, aki 2018 óta segédtitkárként már részt vett a tanács munkájában.

[50] Ferenc pápa idején az utolsó ülését 2024. december 2-3-án tartotta, az akkor bejelentett 2025. áprilisi ülésre már a pápa betegsége, majd halála miatt nem kerülhetett sor. Vö. *Comunicato della Sala Stampa della Santa Sede circa la riunione del Consiglio di Cardinali*, in: BSS N. B0956, 03.12.2024.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

szempontjából aktuális és fontos témákkal foglalkozott, gyakorta külső szakértők, vagy illetékes intézményi képviselők bevonásával.

A kúriareform kezdetei

Munkája kezdetén a Bíborosi Tanács mintegy száz javaslatcsomagot tanulmányozott át, illetve külön bekérte a dikasztériumvezetők javaslatait és felvetéseit a kúriareformmal kapcsolatban.[51] Az intézményes úton beérkezőkön túl az Egyház különböző szegmenseiből, főként teológusok és kánonjogászok részéről, de a média útján is számos javaslat és felvetés, sőt elvárás fogalmazódott meg a kúriareform szempontjaira és kimenetelére nézve.[52]

A Bíborosi Tanács számára a kúriareform vezérfonalát az *Evangelii gaudium* buzdítás 27. pontjában foglaltak jelentették, miszerint a jelenkor evangelizálásának eszközévé kell lenni. Amit Ferenc pápa „paradigmatikus missziónak" (*missione paradigmatica*) mondott, tehát a struktúrák és intézmények missziós természetű átalakításának.[53] A munka három vezérelv szem előtt tartásával zajlott: 1. hagyomány – nem a hagyományos kuriális berendezkedés felforgatása a cél; 2. *aggiornamento* – különösen is a kommunikációs és a gazdálkodási szakterület vonatkozásában a struktúrák és eljárások megújítása; 3. koordináció – az egyszerűsítés jegyében bizonyos dikasztériumok összevonásával.[54] Mindezt áthatotta a Ferenc pápa által követett alapelv, melynek értelmében „az idő felette áll a térnek", s ezért „inkább folyamatokat kell beindítani, mintsem tereket elfoglalni".[55]

A kúriareformmal kapcsolatban megfogalmazott első és alapvető elvárás volt, hogy a II. Vatikáni Zsinat ekkleziológiájának talaján állva erősítse a püspöki kollegialitás megvalósítását. A PB előszavában megfogalmazott egyháztan értelmében a Kúria nem

[51] Vö. CONSIGLIO DI CARDINALI, *Il processo di riforma della Curia romana 13 aprile 2013 – 10 aprile 2018*, in: L'Osservatore Romano 158, n. 133, 14 giugno 2018, 7, (= Vatican News, 14 giugno 2018).

[52] A jelentősebb hozzászólások közül ld. *Per una riforma della curia romana*, Concilium, Anno XLIX, Fasc. 5. Queriniana, Brescia 2013.; ld. még: GEROSA, Libero (a cura di), *La Chiesa „in uscita" di Papa Francesco. Spunti per un rinnovo della missione apostolica*. Cantagalli – Eupress FTL, 2018. Az első három év tekintetében egy tágabb összefoglalást ld. SOLERA, *Curia Romana semper reformanda*; COCCOPALMERIO, Francesco, *Spunti di riflessione sulla Curia Romana*, in: Iura Orientalia X (2014), 59-66.; ARRIETA Juan Ignacio, *Presupposti organizzativi della Riforma della Curia Romana*. In: Ius Ecclesiae XXVII (2015), N.1., 37-60.

[53] Ld. SEMERARO, Marcello, *La proposta di riforma della Curia Romana*, in L'Osservatore Romano 158, N. 258., 12-13 novembre 2018, 4-5.

[54] CONSIGLIO DI CARDINALI, *Il processo di riforma della Curia romana 13 aprile 2013 – 10 aprile 2018*, in: L'Osservatore Romano 158, n. 133, 14 giugno 2018, 7, (= Vatican News, 14 giugno 2018).

[55] Ld. EG 223.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

a püspöki kollegialitás kifejeződése, de a kollegialitás szolgálatában áll, s működésében is jelen van a kollegialitás. Mindenekelőtt azáltal, hogy a Kúria a Püspökök Testülete fejének szolgálatában áll, akinek feladata a kollegialitás révén szolgálni az Egyházat, s ezáltal a püspökök is „haszonélvezői" a Kúria munkájának. A kollegialitás a Kúriában pedig azáltal jelenik meg, hogy vezetői a gyakorlatban mind püspökök, sőt, többnyire bíborosok, továbbá a kongregációk tagjai között megyéspüspökök is jelen vannak.

A várakozások tehát a péteri szolgálat (*munus petrinum*) gyakorlásának a püspöki kollegialitás megélésével való jobb összehangolására irányultak.[56] Ezzel kapcsolatban leginkább a szubszidiaritás gyakorlati megvalósítása merült fel, ami alatt alapvetően a helyi püspökök felelősségvállalásának erősítését értették.[57]

A konkrétabb javaslatok között intézményi perspektívában visszatérő igényként jelentkezett a dikasztériumok számának csökkentése, különösen is a pápai tanácsok megszüntetése, összevonása révén.[58]

A koordináció erősítéséhez fűzött remények összefüggésben álltak a dikasztériumok csökkentésének igényével, de a szinodalitás, avagy kollegialitás megélésével is. A koordinációt leginkább rendszeres értekezletek, köztük tárcavezetői értekezletek révén tartották előmozdítandónak, illetve felmerült a *moderator Curiae Romanae* pozíciójának létrehozása az egyházmegyei hivatalokéhoz hasonlóan (vö. CIC473. 2.§).

De nem csupán a Kúrián belüli együttműködés erősítése fogalmazódott meg, hanem a Kúria és a helyi egyházak, illetve a püspöki konferenciák együttműködésének új alapokra helyezése is, s utóbbiak szerepének erősítése az egyetemes Egyház kormányzásában.

A kuriális intézmények vonatkozásában ismét felmerült a "profiltisztítás", tehát az igazgatási/végrehajtói és bírósági funkciók egyértelműbb elválasztásának régi igénye, ami már a SC reformjának elve is volt, de teljes mértékben nem tudott megvalósulni.

Az Államtitkárság reformját visszatérően sürgették: egyfelől túlzott hatalmának csökkentését, másfelől koordinációs szerepének növelését szerették volna látni. Olyan

[56] Ld. különösen AUMENTA S., *L'indole pastorale della Curia Romana*, in Ius Ecclesiae, XXV, 2013, pp. 686.

[57] Ld. AUMENTA S., *L'indole pastorale della Curia Romana*, in Ius Ecclesiae, XXV, 2013, 705. Ugyanő viszont óva intett sok kis helyi kúria – pl. a püspöki konferenciák titkárságai – hatalmának túlzott növekedésétől s bürokratizálódásától.

[58] Ld. AUMENTA S., *L'indole pastorale della Curia Romana*, in Ius Ecclesiae, XXV, 2013, 706.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

javaslatok is megfogalmazódtak, mint a „csúcsminisztériumi” rendszer bevezetése (szeretetszolgálat, világiak, kommunikáció stb.), az igazságügyi szervek összevonása, az eseményszervezési funkciók és a logisztikai kiszolgálás központosítása.

Több javaslat irányult a kuriális személyzeti állomány összetételére: a helyi egyházaknak legyen nagyobb szerepe a kiválasztásukban, kapjanak nagyobb teret a világiak, illetve a nők, akár kormányzati szerepvállalás terén is, továbbá a kuriális vezetői beosztások ne kapcsolódjanak a püspöki méltósághoz. Sokan egyetértettek végül abban is, hogy a strukturális változtatásoknál fontosabb a hozzáállás, a módszerek megváltoztatása.[59]

Az első öt év reformlépései

Tényleges munkája kezdetét megelőzően a Bíborosi Tanács tagjai saját földrajzi régiójukban, beleértve a Római Kúriát is, előzetes konzultációkat folytattak a kúriareform témáiról. Ezen témák szerepeltek a 2015. február 12-13-i konzisztórium napirendjén is.[60] Ferenc pápa mindvégig aktívan jelen volt a Bíborosi Tanács ülésein, tehát hozzászólásaival alakította a munka folyamatát.[61] A Bíborosi Tanács folyamatosan vizsgálta, készítette elő és vitatta meg a kúriareform egyes lépéseit, amelyek külön pápai intézkedésekkel hamarosan meg is lettek valósítva (a jelentősebb lépések motu proprio, a kisebbek, illetve a kiigazítások chirográf révén, de nem minden esetben konzekvensen).

Az akkor már *Praedicate Evangelium* munkacímet viselő tervezetet a Bíborosi Tanács a 2018. június 11-13. közötti huszonötödik ülésén mutatta be a pápának. Egyúttal az első öt év tevékenységét és eredményeit közleményben összegezte, huszonöt pontban sorolva a Kúriareform addigi fontosabb intézkedéseit.[62]

1) 2013. június 24-i chirográffal a pápa megalapította a IOR vizsgálóbizottságot (CRIOR).

[59] A fentiekhez ld. SOLERA, *Curia Romana semper reformanda*; ARRIETA, *Presupposti organizzativi della Riforma della Curia Romana*.

[60] SEMERARO, Marcello, *La proposta di riforma della Curia Romana*, in L’Osservatore Romano 158, N. 258., 12-13 novembre 2018, 4-5.

[61] Vö. ROSSANO Stefano, *Praedicate Evangelium. La curia romana di Papa Francesco*, Valore Italiano Editore, 2023, 20.

[62] CONSIGLIO DI CARDINALI, *Il processo di riforma della Curia romana 13 aprile 2013 – 10 aprile 2018*, in: L’Osservatore Romano 158, n. 133, 14 giugno 2018, 7, (= Vatican News, 14 giugno 2018).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

2) A 2013. július 11-i *Ai nostri tempi* motu proprió kiterjesztette a vatikánvárosi bíróságok büntetőjogi hatáskörét.[63]

3) A 2013. július 18-i chirográf megalapította a gazdasági-igazgatási szervezet vizsgálóbizottságát (COSEA), információgyűjtési és elemzési feladatokkal.

4) A 2018. augusztus 8-i motu proprio létrehozta a Szentszék Pénzügyi Biztonsági Bizottságát a pénzmosás, a terrorizmus finanszírozása és a tömegpusztító fegyverek terjedése megelőzésére és leküzdésére, továbbá az egész vatikáni gazdálkodási rendszernek a nemzetközi pénzügyi átláthatósági előírásoknak megfelelő átalakítása jegyében.

5) A 2013. november 15-i motu proprióval megerősítésre került a Pénzügyi Információs Hatóság (AIF).

6) 2014. február 24-én adta ki a pápa a *Fidelis dispensator et prudens* motu propriót, mellyel létrehozta a Gazdasági Tanácsot és a Gazdasági Titkárságot.

7) Ugyancsak a *Fidelis dispensator et prudens* nyomán létrejött a Főszámvevőség a Római Kúria, a kapcsolódó intézmények és a vatikánvárosi szervezetek auditálására.

8) 2014. március 22-i chirográfjával a pápa megalapította a Kiskorúak Védelme Pápai Bizottságát.

9) A 2014. július 8-i motu proprióval az APSA rendes ügyek részlege átkerült a Gazdasági Titkársághoz.

10) 2015. február 22-én a pápa jóváhagyta az új gazdasági szervezetek szabályzatait.

11) A 2015. június 27-i motu proprióval létrejött a Kommunikációs Titkárság, a Szentszék kommunikációs eszközeinek összehangolása és összevonása jegyében.

12) 2015. augusztus 15-én a pápa kiadta a *Mitis Iudex Dominus Iesus* és a *Mitis et misericors Iesus* motu propriókat, melyekkel megreformálta a házassági semmisségi eljárásokat.

13) A 2016. június 4-i *Come una madre amorevole* motu proprio megerősítette a püspököknek a kiskorúakkal és sérülékeny felnőttekkel szembeni abúzusokkal kapcsolatos hanyagságuk miatti elszámoltathatóságát.

[63] A MP 3. pontja a különböző bűncselekmények megítélése vonatkozásában a vatikánvárosi „közhivatalnok" (*pubblico ufficiale*) kategóriáját kiterjesztette a Római Kúria és a Szentszékhez kapcsolódó intézmények tagjaira, tisztviselőire és alkalmazottaira, a pápai követekre és a Szentszék diplomáciai személyzetére, a Szentszéktől függő szervezetekben képviseleti, igazgatási, vagy vagyonkezelői, illetve felügyeleti funkciókat ellátó minden személyre, továbbá a Szentszéknél bármilyen jellegű igazgatási, vagy bírósági megbízatással rendelkező minden személyre. Ld. FRANCISCUS PP., MP *Ai nostri tempi (De iudicialium instrumentorum iurisdictione civitatis Vaticanae super re poenali)*, 11 luglio 2013, in AAS CV (2013) Vol. 8, 651-653.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

14) A 2016. július 4-i *I beni temporali* motu proprióval a pápa pontosította a Gazdasági Titkárság és az APSA hatásköreinek elválasztását, a felügyeleti jogkörök egyértelműbb lehatárolása érdekében.[64]

15) A 2016. augusztus 15-i *Sedula Mater* motu proprio megalapította a Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztériumát, két korábbi Pápai Tanács összevonásával.

16) A 2016. augusztus 17-i *Humanam progressionem* motu proprióval a pápa megalapította az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumát, 2017. január 1-jei hatállyal beolvasztva az Igazságosság és Béke, a Cor Unum, az Elvándorlók és Útonlevők, valamint az Egészségügyi Dolgozók Pápai Tanácsait. Egyúttal a pápa fenntartotta magának a dikasztériumon belüli Migránsok és Menekültek Részlegének vezetését.

17) 2016. szeptember 6-án került kihirdetésre a Kommunikációs Titkárság szabályzata.

18) 2016. október 18-án került jóváhagyásra a Pápai Életvédelmi Akadémia új szabályzata.

19) A 2017. július 11-i *Maiorem hac dilectionem* motu proprio bevezette az életáldozat esetét, mint a boldoggá- és szenttéavatás új, harmadik kategóriáját a vértanúság és a hősies erénygyakorlás mellett.

20) A 2017. február 11-i *Sanctuarium in Ecclesia* motu proprióval a pápa áthelyezte a kegyhelyekre vonatkozó hatásköröket az Új Evangelizáció Pápai Tanácsához.

21) A 2017. szeptember 3-i *Magnum Principium* motu proprio, módosítva a CIC 838. kánonját, nagyobb önállóságot biztosított a püspöki konferenciák számára a liturgikus könyvek fordításai és módosításai terén.

22) A 2017. szeptember 8-i *Summa familiae cura* motu proprio létrehozta – a korábbi intézmény átalakításával – a II. János Pál Házasság- és Családtudományi Pápai Teológiai Intézetet (*Pontificio Istituto Teologico Giovanni Paolo II per le Scienze del Matrimonio e della Famiglia*).

23) 2017. november 21-én jött létre az Államtitkárságon belül a Szentszéki Diplomáciai Személyzeti Részleg.

24) A 2018. február 12-i *Imparare a congedarsi* motu proprio pontosította néhány pápai kinevezésű hivatalról történő lemondás szabályait.[65]

[64] Módosítva a 2014. júliusi MP-ban foglalt intézkedést.

[65] A MP egységesítette a lemondási szabályokat: a megyéspüspökök, koadjutor és segédpüspökök, a Római Kúria szervezeteinek vezetői, a felsővezető prelátusok és minden más szentszéki szolgálatot ellátó püspök, valamint a pápai követek 75. életévük betöltésekor kötelesek benyújtani lemondásukat a

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

25) 2018. április 10-én hagyta jóvá a pápa a Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztérium szabályzatát.

A PE első tervezete Mellino bevallása szerint a PB-val való „eszmei folytonosság" jegyében fogalmazódott meg,[66] amit az is érzékeltet, hogy a szerkesztés kezdetén a jelek szerint a PB szövegén kezdték el átvezetni az időközben bekövetkezett változásokat, illetve kiegészíteni azt a Ferenc pápa által megfogalmazott egyháztani érveléssel. Ez a módszer magyarázhatja a szöveg stílusának, sőt, itt-ott terminológiájának egyenetlenségét.[67]

A reformok második fázisa

Az első ötéves ciklusát kitöltő, és az új apostoli konstitúció első tervezetét a pápának átnyújtó Bíborosi Tanács 2018-ban több személyi változáson is átment, és maguk a tagok kérték a pápától, hogy gondolja át a tanács „munkáját, szervezetét és személyi összetételét".

A 2018. szeptember 11-13. közötti 26. ülését a PE tervezete további pontosításának szánták, majd további „stilisztikai és kánonjogi átolvasásra" bocsátották azt.[68] Ekkor került bejelentésre a készülő apostoli konstitúció akkor még ideiglenes címe, a *Praedicate Evangelium*, aminek kiválasztása – Marcello Semeraro közlése értelmében – már 2015 nyarán megtörtént.[69] Ezzel összefüggésben 2018. október 27-én kinevezésre került Marco Mellino a Bíborosi Tanács segédtitkárává, illetve a Törvényszövegek Pápai Tanácsa tagjává, a szövegtervezet „technikai és stilisztikai optimalizálásának", illetve „kánonjogi koherenciájának" javításával megbízva.[70] A 2018. decemberi 27. és a 2019. februári 28. ülésen a Bíborosi Tanács folytatta a PE szövegtervezetének alakítását.

---

pápának, aki annak elfogadásáról, esetleg határozott, vagy határozatlan idejű meghosszabbításáról szabadon dönt, s ellenkező döntésig a hivatal meghosszabbítottnak tekintendő.

[66] MELLINO Marco, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

[67] Del Pozzo különösen kritikusan értékeli a PE szövegét, amely tükrözi az egymást érő különböző beavatkozásokat. Ld. DEL POZZO, Massimo, *Una lettura 'strutturale' di "Praedicate Evangelium"*, in: Rivista telematica Stato, Chiese e pluralismo confessionale, (https://www.statoechiese.it), fascicolo n. 13 del 2022.

[68] Ld. *Briefing della Vicedirettrice della Sala Stampa, Paloma García Ovejero, sulla XXVI riunione dei Cardinali Consiglieri con il Santo Padre Francesco*, in BSS N. B0632, 12.09.2018

[69] SEMERARO, Marcello, *La proposta di riforma della Curia Romana*, in L'Osservatore Romano 158, N. 258., 12-13 novembre 2018, 4-5.

[70] Ld. ROSSANO Stefano, *Praedicate Evangelium. La curia romana di Papa Francesco*, Valore Italiano Editore, 2023, 14.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A 2019. áprilisi 29. ülésen a Kúria missziós jellegének, és a nők vezető beosztásokba történő kinevezésének szükségességéről tárgyaltak, továbbá meghatározták a PE tervezetének konzultációra bocsátását. A szöveget ezt követően megküldték véleményezésre a püspöki konferenciáknak és a keleti egyházak szinódusainak, a Római Kúria dikasztériumainak, a férfi, illetve női szerzetesi legfőbb elöljárók tanácsainak, valamint néhány, Ferenc pápa által kiválasztott[71] pápai egyetemnek. A beérkezett észrevételek összegzése és megtárgyalása volt a 2019. júniusi, immár 30. ülés témája, ami folytatódott 2019 szeptemberében is, a 31. ülésen. A 32. ülésre 2019. decemberében került sor, a Római Kúria és a püspöki konferenciák viszonyának megvitatásával, illetve a világi hívők kuriális pozíciókra kinevezésének vizsgálatával. A tervezet 2020 januárjában újabb véleményezési körre lett kiküldve a Rómában lakó bíborosok számára (tehát mintegy rendes konzisztóriumi körben). A 2020. februári 33. ülés a szövegtervezet újabb átfogó újraolvasásának és javításának lett szentelve, a további észrevételek figyelembe vételével. A 2020-2021-es világjárvány miatt *online* módon folytatott 2020. októberi 34. és a 2020. decemberi 35. ülésen a tervezet véglegesítése zajlott, amit átadtak a pápának.[72]

Ferenc pápa személyesen vizsgálta felül a módostásokat, figyelembe véve a különböző megjegyzéseket és javaslatokat, s végső soron – legfőbb törvényhozói minőségében – meghozta a maga döntéseit.[73] Feltételezzük, Mellino ennek hangsúlyozásával arra utalhatott, hogy a pápa többhelyütt felülírta a beérkezett javaslatokat és maga is módosított a tervezeten. 2020. szeptember 16-án a pápa által felülvizsgált tervezet megküldésre került a Hittani Kongregációnak és a Törvényszövegek Pápai Tanácsának (utóbbinak Mons. Mellino, a Bíborosi Tanács titkára is tagja), hogy megtegyék a maguk átfogó szakmai észrevételeit. Ferenc pápa egyik interjújából új

[71] Ilyen értelemben nyilatkozott a bemutatóján Mellino, ld. MELLINO Marco, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

[72] Ld. ROSSANO Stefano, *Praedicate Evangelium. La curia romana di Papa Francesco*, Valore Italiano Editore, 2023, 14-17. Ehhez képest Maradiaga bíboros úgy nyilatkozott egy interjúban, hogy közel tucatnyi tervezet készült a PE szövegére, amiket Ferenc pápa mind alaposan tanulmányozott, s az utolsó tervezetet 2020. június 8-án hagyta jóvá a Bíborosi Tanács. Ld. CAMPISI Tiziana, Maradiaga: *"Praedicate Evangelium" per una Chiesa di servitori di Dio*. In: Vatican News, 06 maggio 2022. Mellino szintén 2020. június 8-án jóváhagyott tervezetet említett a PE bemutatójakor, ld. MELLINO Marco, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

[73] MELLINO Marco, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

tudjuk, hogy az ilyeténképp felülvizsgált tervezet már 2021 nyarán újra az ő asztalán volt, ám annak véglegesítése 2021. júliusi orvosi műtétje miatt szenvedett újabb halasztást. Az említett interjúban a pápa felhívta a figyelmet, hogy a szöveg az addigra már megvalósított reformokhoz képest sok újdonságot nem fog tartalmazni, legfeljebb kisebb kiigazításokat. Utóbbiak közé sorolta a Népek Evangelizációja Kongregáció és az Új Evangelizáció Pápai Tanácsának, valamint a Katolikus Nevelésügyi Kongregáció és a Kultúra Pápai Tanácsa összevonását.[74]

Mindemellett Ferenc pápa 2018 és 2022 márciusa között is több fontos reformintézkedést foganatosított. 2019. márciusi rendelkezésével a vatikáni közhivatalnok kategóriába tartozó vatikáni, avagy szentszéki alkalmazottakra kiterjesztette a kiskorúak védelméről szóló, az ugyanakkor kihirdetett vatikánvárosi törvény hatályát, beleértve a feljelentési kötelezettséget (a gyónási titok sértetlensége mellett).[75] Ugyancsak 2019. folyamán a Főszámvevőség,[76] valamint a IOR kapott új szabályzatot,[77] a Vatikáni Titkoslevéltár nevét pedig Vatikáni Apostoli Levéltárra változtatta.[78] A Pápai Kórus felügyeletét a Pápai Ház Prefektúrájától áttette a Pápai Szertartásmesteri Hivatalhoz,[79] továbbá megszüntette az Ecclesia Dei Pápai Bizottságot, és annak funkcióit a Hittani Kongregáció külön részlegére bízta.[80]

2020. május 19-én a *La diligenza* motu proprióval jóváhagyta a Római Kúria és a Vatikánvárosi Állam szervezeteire érvényes közbeszerzési szabályokat. Szeptember 29-én létrejött a Bizalmas Ügyek Bizottsága, a pápa kinevezte annak tagjait, majd október 1-jén jóváhagyta szabályzatát is.[81] December 5-én a pápa módosította a Pénzügyi Felügyeleti és Információs Hatóság elnevezését és jóváhagyta új

[74] Ld. *Pope Francis after his operation: "It never crossed my mind to resign"*, in: *COPE – Cadena de Ondas Populares Españolas*, 2021. szeptember 1., https://www.cope.es/programas/herrera-en-cope/el-papa-con-herrera/noticias/pope-francis-after-his-operation-never-crossed-mind-resign-20210901_1476086

[75] FRANCISCUS, MP *„La tutela dei minori" sulla protezione dei minori e delle persone vulnerabili*, 26 marzo 2019; ld. még: *Legge N. CCXCVII, sulla protezione dei minori e delle persone vulnerabili*, 26 marzo 2019.

[76] Communicationes 51., 2019, 12-14.

[77] FRANCISCUS PP., *Chirographum Novum Statutum Instituti pro Operibus Religionis*, 8 agosto 2019, in: AAS CXI (2019) N. 9, 1392-1404.

[78] FRANCISCUS PP., MP *L'esperienza storica*, 22 ottobre 2019, in: AAS CXI (2019) N. 11, 1681-1683.

[79] FRANCISCUS PP., MP *de Pontificio Choro Xystino*, 17 Gennaio 2019, in: AAS CXI (2019) N. 2, 114-115.

[80] FRANCISCUS PP., *Motu Proprio circa la Pontificia Commissione "Ecclesia Dei"*, 2019.01.17., in AAS, CXI (2019), N.2., 111-113.

[81] Communicationes 52., 2020, 344-345.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

szabályzatát.[82] December 26-án a *Per una migliore organizzazione* motu proprióval a pápai pénzalapok kezelése átkerült az Államtitkárságtól az APSA-hoz, ill. a Gazdasági Titkárság felügyelete és ellenőrzése alá.[83] 2020 novemberében az *Authenticum charismatis* motu proprióval, illetve az *Ab initio* motu proprióval a megszentelt élet újabb intézményeinek a megyéspüspök részéről történő létrehozását kötötte szentszéki engedélyhez.[84]

2021-ben a Rota Romanához kapcsolva Ferenc pápa létrehozott egy ideiglenes vizsgálóbizottságot a *Mitis Iudex* motu proprióval elrendelt reform olaszországi érvényesülésének és alkalmazásának vizsgálatára.[85] A *Traditionis custodes* motu proprio az 1962-es misekönyv használatának engedélyezésében vezetett be jelentős megszorításokat, mind a hívek és a papok, mind a megyéspüspökök számára.[86] Továbbá az APSA háttérintézményeként (s egyben a Szentszékhez kapcsolódó intézményként) létrehozta a Katolikus Egészségügyi Alapítványt (*Fondazione per la Sanità Cattolica*).[87] Szintén 2021-ben a *La fedeltà nelle cose* kezdetű, a közpénzek kezelésének átláthatóságáról szóló motu propriójával Ferenc pápa egyfajta etikai kódexet vezetett be a Szentszék és a Vatikánváros mindenfajta szervezetében szolgáló felsővezetők számára egy kétévente megújítandó összeférhetetlenségi nyilatkozat formájában.[88]

A 2022. február 11-i *Competentias quasdam decernere* motu proprióval Ferenc pápa – mintegy előzetesen harmonizálva a kiadás előtt álló PE-val – több területen a megyéspüspökök, illetve püspöki konferenciák illetékességébe utalt bizonyos jóváhagyási és engedélyezési hatásköröket, csupán azok megerősítését tartva fenn a

[82] Franciscus, Chirographum *De redenominatione et approbatione novi Statuti Auctoritatis Inspectionis Pecuniariae nunc Auctoritatis Vigilantiae et Inspectionis Pecuniariae (ASIF)*. 5 dicembre 2020. In: AAS CXIII (2021) Vol. 1., 30-39.
[83] Communicationes 52., 2020., 339-343., AAS CXIII (2021) Vol. 1., 1-5.
[84] Ld. FRANCISCUS PP., MP *Authenticum charismatis con la quale si modifica il can. 579 del Codice di Diritto Canonico*, 1 novembre 2020; FRANCISCUS PP., MP *Ab initio quibus can. 435 §1 et can. 506 §1 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium mutantur*, 21 novembre 2020.
[85] FRANCISCUS PP., MP *Essendo trascorsi*, 17 novembre 2021, in: AAS CXIII (2021) N. 12, 1217-1219.
[86] FRANCISCUS PP., MP *Traditionis custodes, de usu librorum liturgicorum instaurationem Concilii Vaticani II antecedentium*, 16 luglio 2021, in AAS, CXIII (2021), N.8., 793-796.
[87] FRANCISCUS PP., *Chirographum Quo Opus fundatum pro Sanitate Catholica instituitur*. 29 settembre 2021, in: AAS CXIII (2021) N. 11, 1089-1099.
[88] FRANCISCUS PP., MP *La fedeltà nelle cose, recante disposizioni sulla trasparenza nella gestione della finanza pubblica*, 26 aprile 2021, in: AAS, CXIII (2021) N. 5., 441-444.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Szentszéknek.[89] Ugyanaznap a *Fidem servare* motu proprio[90] révén a Hittani Kongregáción belül létrehozta a Hittani és a Fegyelmi Részleget.

Meg kell említeni, hogy Ferenc pápa a Bíborosi Kollégium működését illetően is jelentős változtatásokat eszközölt, amikor 2018-ban négy, majd 2020-ban egy újabb bíborossal bővítette a püspök bíborosok rendjét azzal az indokkal, hogy a másik két rend is jelentősebb bővülésen ment keresztül az idők folyamán.[91] 2019-es rendelkezésével pedig a Bíborosi Kollégium dékáni tisztét ötéves, de megújítható mandátumra korlátozta a korábbi élethossziglani helyett.[92]

A Praedicate Evangelium kihirdetése és a reform folytatása

A *Praedicate Evangelium* apostoli konstitúciót 2022. március 19-én írta alá Ferenc pápa, és aznap rögtön közzé is tétette a Szentszék hivatalos honlapján, a Szentszéki Sajtóiroda hírlevele útján.[93] Az ezzel egyidőben kiadott közlemény tudatta, hogy a közzététel egyúttal annak jogi értelemben vett kihirdetését is jelenti, illetve hogy a jogszabály – az apostoli konstitúció záradékában foglaltaknak megfelelően – 2022. június 5-én, Pünkösdvasárnap lép hatályba. A hasonló szentszéki dokumentumok közzétételéhez képest különleges módon csupán ekkor került összehívásra, két nappal későbbi időpontra, 2022. március 21-re, az azt ismertető hivatalos sajtótájékoztató.[94]

A PE ugyan a kúriareform betetőzését jelenti Mellino értékelése szerint (ami érthető is a szerkesztés egyik főfelelőse részéről),[95] mégis már néhány hónappal a PE kiadását követően elkezdődött annak kiigazítása, majd még további hatásköri

[89] FRANCISCUS PP., MP *Competentias quasdam decernere*, 11 febbraio 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.3. 290-295.
[90] FRANCISCUS PP., MP *Fidem servare*, 2022.02.11., in AAS, CXIV (2022), N.3. 287-289.
[91] SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex Audientia Ss.mi quo Ipse decrevit in Ordinem Episcoporum aggregare, aequando in omnibus cum Cardinalibus insignitis titulo Ecclesiae suburbicariae, Eminentissimos Cardinales Parolin, Sandri, Ouellet et Filoni*, 26.06.2018, in: AAS, CX (2018) N.7., 1006-1007. SECRETARIA STATUS, *Em.mus D.nus Aloisius Antonius G. S.R.E. Cardinalis Tagle in Ordinem Episcoporum cooptatur et Cardinalibus, titulo Ecclesiae suburbicariae insignitis, in omnibus aequiperatur*, 01.05.2020, in AAS CXII (2020) N.5., 457.
[92] FRANCISCUS, *MP riguardante l'ufficio del Decano del Collegio Cardinalizio*, 21 dicembre 2019. A témában ld. DE LA HERA, Alberto, *El colegio cardenalicio, una institución en crisis*, in: SZABÓ Péter – FRANKÓ Tamás (ed.), *Sacrorum canonum scientia: radici, tradizioni, prospettive. Studi in onore del Cardinale Péter Erdő per il suo 70˚ compleanno*, Szent István Társulat, Budapest 2022, 160-182.
[93] Ld. FRANCISCUS PP., *Costituzione apostolica Praedicate Evangelium sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa e al mondo*, 19.3.2022. in: BSS N. B0189, 19.03.2022;
[94] Ld. *BSS* N. B0189, 19.03.2022.
[95] MELLINO Marco, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

átcsoportosításokra és újabb szervek létrehozására is sor került, egészen Ferenc pápaságának végéig. Ez amúgy megfelel a korábbi hasonló reformokat követő eljárásnak.

Első lépésként, 2022. április 12-i chirográfjával Ferenc pápa felállította a Római Kúria Általános Szabályzata (RGCR) felülvizsgálatával megbízott dikasztériumközi bizottságot.[96]

2022. augusztus 1-jei rescriptumával elrendelte,[97] hogy az Evangelizációs Dikasztérium Első Evangelizáció és Új Részegyházak Részlegének első segédtitkára elnökölje a Pápai Missziós Műveket, és kezelje a missziós együttműködésre szánt gazdasági támogatásokat, a második segédtitkár pedig a dikasztérium vagyonkezelési irodájának igazgatójaként kezeljei a missziókra szánt vagyont. Az ugyanekkor kiadott pápai rendelet[98] az Evangelizációs Kongregáció II. Részlegének teljeskörű jogi képviseletét az igazgatási és gazdálkodási ügyek kezelésének tekintetében a részleg mindenkori pro-prefektusára ruházta.[99]

2022. szeptember 30-i rescriptummal Ferenc pápa a turizmuspasztorációt az Evangelizációs Dikasztérium Evangelizáció Alapvető Kérdéseiért felelős Részlegének feladatává tette.[100]

2022-ben a pápa megszüntette a Populorum Progressio Alapítványt és helyébe létrehozta a Populorum Progressio Alapot (*Fondo Populorum Progressio*),[101] melynek irányítását a Latin-Amerikai Püspöki Tanácsra (CELAM) bízta.

2023-ban két korábbi alapítvány, a Jó Szamaritánus Alapítvány (*Fondazione Buon Samaritano*), valamint az Igazságosság és Béke Alapítvány (*Fondazione Giustizia e Pace*) megszüntetésével létrehozta[102] a Van Thuân Alapítványt (*Fondazione Van*

[96] FRANCISCUS PP., *Chirografo relativo all'istituzione della Commissione Interdicasteriale per la revisione del Regolamento Generale della Curia Romana*, 12 aprile 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.5., 622-623.

[97] Ld. *BSS* N. B0206, 17.03.2023.

[98] Ld. *BSS* N. B0206, 17.03.2023.

[99] A dikasztériumon belüli részlegek (*sezioni intradicasteriali*) esetében a PE-ben mindegyik a saját nevén szerepel, más források viszont alkalmazzák az I., illetve II. részleg elnevezést is egyes dikasztériumok esetében. Bosso szerint ez nem minősül a PE módosításának, inkább a tényleges gyakorlatot tükrözi. (BOSSO, Armand Paul, *Il Dicastero per l'Evangelizzazione*: artt. 53-68, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 150.)

[100] Vö. DICASTERIUM PRO INTEGRA HUMANA PROGRESSIONE FOVENDA, *Rescriptum ex audientia Ss.mi sul passaggio di competenza della pastorale del turismo*, 2022. szeptember 30., in: AAS, CXIV (2022), N.10., 1320.

[101] Ld. DICASTERIUM PRO INTEGRA HUMANA PROGRESSIONE FOVENDA, *Rescriptum ex audientia Opus fundatum « Populorum Progressio » suspenditur*, 2022. szeptember 16., in: AAS, CXIV (2022), N.10., 1319.

[102] Ld. DICASTERIUM PRO INTEGRA HUMANA PROGRESSIONE FOVENDA, *Rescriptum ex Audientia Sanctissimi Soppressione delle Fondazioni Buon Samaritano e Giustizia e Pace, e*

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Thuân) az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma háttérintézményeként. 2023 júliusában elrendelte a Szenttéavatási Ügyek Dikasztériumán belül az Új Vértanúk Bizottságának (*Commissione dei nuovi martiri – testimoni della fede*) létrehozását a III. évezred kezdete óta vértanúságot szenvedettek katalógusának összeállítására.[103]

A gazdálkodási terület további reformja jegyében Ferenc pápa a 2022. augusztus 22-i utasításával a IOR-t tette meg a Szentszék és a Szentszékhez kapcsolódó intézmények ingó vagyona „kezelőjének és letéteményesének".[104] 2022. december 5-én kiadott motu proprióval létrehozta a Római Kúria eszközjellegű jogi személyei kategóriát a kuriális szervek háttérintézményeinek megjelölésére.[105] 2023. január 30-án a IOR újabb szabályzatot kapott.[106] A 2023. február 20-i *Il diritto nativo* MP megerősítette, hogy a Szentszékhez kapcsolódó minden szervezet vagyona az egyházi közjavak körébe tartozik és a Szentszék vagyonának minősül.[107] 2023. február 13-án a pápa resciptummal rendelkezett a Szentszék ingatlanvagyonának piaci alapon történő további hasznosításáról.[108] A 2023. április 26-i rescriptum módosította a PE vonatkozó rendelkezését a Főszámvevőség széküresedés alatti vezetéséről.[109] A 2023. november 27-i *Per meglio armonizzare* MP átfogóan módosította a vatikáni közbeszerzési kódexet,[110] majd a 2024. január 16-i *Finis et modus* MP megállapította a rendes vagyonkezelés szabályait és eljárását.[111]

2024. szeptember 16-i, a Bíborosi Kollégiumhoz intézett levelében Ferenc pápa a tágabban vett szentszéki gazdálkodás számára fogalmazott meg irányelveket, ami az

costituzione Fondazione Van Thuân, 2023. július 3., in: AAS, CXV (2023) N.8., 937 (*Statuta*: ibid. 938-947.)

[103] FRANCISCUS, *Lettera con cui costituisce la "Commissione dei nuovi martiri – testimoni della fede" presso il Dicastero delle Cause dei Santi*, 3 luglio 2023.

[104] SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi, Instructio de administratione et gestione negotii pecuniarii et praesentis pecuniae Sanctae Sedis et Institutorum Sanctae Sedi adhaerentium*, 22 agosto 2022, in: AAS CXIV (2022) N. 9, 1149.

[105] FRANCISCUS PP., MP *De personis iuridicis instrumentalibus Curiae Romanae*, 5 dicembre 2022, in: AAS CXV (2023) N. 1, 1-6.

[106] FRANCISCUS PP., *Chirographum De novis Statutis Instituti pro Operibus Religionis*, 30 gennaio 2023, in AAS CXV (2023) N. 4, 412-426.

[107] FRANCISCUS PP., MP *Il diritto nativo*, 20 febbraio 2023, in: AAS CXV (2023), N. 3, 263-264.

[108] SECRETARIA DE REBUS OECONOMICIS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi Praescripta de administratione immobilium peculiarium Institutorum Curialium et Institutorum adhaerentium Sanctae Sedi*. 13 febbraio 2023, in: AAS CXV (2023) N. 3, 374-375.

[109] *Communicationes* 55., 2023., 101-102.

[110] FRANCISCUS PP., *MP „Per meglio armonizzare" con la quale vengono modificati e integrati il Motu Proprio "sulla trasparenza, il controllo e la concorrenza nelle procedure di aggiudicazione dei contratti pubblici della Santa Sede e dello Stato della Città del Vaticano", del 19 maggio 2020*, 27.11.2023; ill. "Norme" és "Tutela giurisdizionale", in: AAS, CXVI (2024) N.2., 135-188.

[111] FRANCISCUS PP., MP *El límite y el modo (finis et modus)*, 16 gennaio 2024, in: AAS, CXVI (2024) N.2., 189-190.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

aktuális helyzet tükrében „a küldetés jövője érdekében stratégiai döntéseket" igényelt.[112] Végül 2025. február 11-én a pápa létrehozta a Szentszéki Adománygyűjtő Bizottságot és kiadta annak szabályzatát.[113]

2022. május 5-i Ferenc pápa létrehozta a *Domus Vaticanae*-t,[114] a négy szentszéki vendégház üzemeltetését ellátó egységes szervezetként. 2024-ben új szabályzatot, illetve belső rendtartást kapott a Santa Maria Maggiore-bazilika Káptalanja (*Capitolo di Santa Maria Maggiore / Capitolo Liberiano*),[115] majd a Szent Péter-bazilika Káptalanja (*Capitolo della Basilica Papale di San Pietro in Vaticano*) és a Szent Péter-bazilika Gondoksága (*Fabbrica di San Pietro*) is,[116] melyek a Szentszékhez kapcsolódó intézménynek számítanak.

2023. szeptember 11-i rendelkezésével[117] módosította a Hittani Dikasztérium szabályzatát, lehetővé téve, hogy a dikasztérium két részlege külön heti munkaértekezletet (kongresszus) tarson. 2023-ban újra kiadta a *Vos estis lux mundi*

[112] Első helyen a költségvetési egyensúly elérését („*deficit zero*") jelölte meg célul. Másodsorban felhívta a figyelmet, hogy a kúriareform „lefektette az etikus politikák megvalósításának alapjait, lehetővé téve javítani a meglevő vagyon gazdasági jövedelmezőségét". Harmadsorban feladatul szabta „a Szentszék minden intézményének", azaz a költségvetési körbe tartozó szervezeteknek, hogy kutassanak fel „külső forrásokat saját küldetésükhöz", miközben az átlátható és felelős gazdálkodás példáját mutatják fel az Egyház szolgálatában. Negyedik helyen a pápa a költségcsökkentés szükségességét jelölte meg, amihez a lényegretörő működés („*spirito di essenzialità*"), a felesleges dolgok kerülése és a prioritások jó megválasztása, valamint a kölcsönös együttműködés és a szinergiák megvalósítása szükséges. Végül, ötödik intézkedésképpen – „a jó családokon belüli szolidaritás" példájára építve – felvetette, hogy a költségvetési maradványt elkönyvelő költségvetési szerveknek „hozzá kellene járulniuk az általános deficit fedezéséhez". FRANCISCUS PP., *Lettera al Collegio Cardinalizio*, 16 settembre 2024, in: BSS N. B0714, 20.09.2024.

[113] FRANCISCUS PP., *Chirografo con il quale viene istituita la Commissio de donationibus pro Sancta Sede*, 11 febbraio 2025, in: *BSS*, N. B0156, 26.02.2025.

[114] FRANCISCUS PP., *Chirografo relativo alla creazione dell'Istituzione collegata con la Sede Apostolica Domus Vaticanae*, 5 maggio 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.5., 624-625; (*Statuto*: 625-631).

[115] *Statuto del Capitolo e dei Canonici della Basilica Papale di Santa Maria Maggiore*, 19.03.2024, in: BSS N. B0234, 20.03.2024.; *Regolamento del Capitolo della Basilica Papale di Santa Maria Maggiore*, 19.03.2024, in: BSS N. B0234, 20.03.2024.

[116] FRANCISCUS, *Chirografo circa lo Statuto e il Regolamento del Capitolo della Basilica Papale di San Pietro in Vaticano*, 29 giugno 2024; *Statuto del Capitolo della Basilica Papale di San Pietro in Vaticano*, 29.06.2024; *Regolamento del Capitolo della Basilica Papale di San Pietro in Vaticano*, 29.06.2024, in: BSS N. B0544, 29.06.2024.; *Statuto della Fabbrica di San Pietro in Vaticano*, 29.06.2024, in: *BSS* N. B0544, 29.06.2024.

[117] DICASTERIUM PRO DOCTRINA FIDEI, *Rescriptum ex audientia Ss.mi Derogatio articulorum 15 et 65 Normarum propriarum Congregationis pro Doctrina Fidei (22 octobris 1995), nunc Dicasterii pro Doctrina Fidei*. 11.09.2023, In: AAS CXV (2023) N. 10, 1152-1153.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

MP-t,[118] módosítva az ugyanolyan kezdetű 2019-es motu propriót, pontosabban az abban foglalt egyes definíciókat.[119]

A Vatikánvárosi Állam 2023-ban kihirdetett új Alaptörvényével (*Legge Fondamentale dello SCV*) a pápa megerősítette a városállam igazgatásának elválasztását a Római Kúriától, lényegében megszüntetve utóbbi felügyeleti és részvételi jogosultságait a nemzetközi képviselet kivételével, még világosabban elkülönítve a két különálló nemzetközi jogalany irányítását. A 2023-as *Le esigenze emerse* kezdetű MP-val[120] módosította a városállam igazságügyi rendszerét, többek között végleg leválasztva a vatikánvárosi semmítőszéket az Apostoli Szignatúráról.

A PE-t követő jogharmonizáció jegyében 2022 júliusában, majd 2023 augusztusában a pápa két MP-val módosította a személyi prelatúrákra vonatkozó általános és részleges szabályozást.[121] A 2024-ben kiadott *Munus tribunalis* MP-val[122] végrehajtotta a PE nyomán szükségessé vált jogharmonizációt az Apostoli Szignatúra saját törvénye vonatkozásában.

A szentszéki Nyugdíjalap (*Fondo Pensioni*) szervezetét Ferenc pápa 2024 novemberében részlegesen módosította, annak élére egyedüli igazgatót (*amministratore unico*) állítva.[123] A legújabb Szentszékhez kapcsolódó intézményként 2024 novemberében lett megalapítva a Gyermekek Világnapja Pápai Bizottság (*Pontificio Comitato per la Giornata Mondiale dei Bambini*),[124] ami a Gyermekek Világnapja elnevezésű rendezvény megrendezésére és koordinálására hivatott.

Nem tartozik a szoros értelemben vett Római Kúriához, de ún. pápai műnek (*opera pontificia*) számít a 2020-ban létrehozott Pápai Imavilághálózat Vatikáni Alapítvány (*Fondazione Rete Mondiale di Preghiera del Papa*), ami 2024-ban kapott új

[118] FRANCISCUS PP., MP *Vos estis lux mundi*, 2023. március 25., in: AAS, CXV (2023) N.4., 394-404.

[119] Ennek értelmében a sérülékeny személyek helyett sérülékeny felnőttekről van szó, s az értelmük korlátozott használatával bíró személyek a 18. évesnél fiatalabb kiskorúakkal egyenlő elbírálás alá esnek.

[120] FRANCISCUS PP., MP *Le esigenze emerse*, 2023. április 12., in: AAS, CXV (2023), N. 5, 479-483.

[121] FRANCISCUS PP., MP *Ad charisma tuendum*, 2022. július 14., in: AAS, CXIV (2022) N.8., 985-987.; FRANCISCUS PP., MP *Le Prelature personali*, 8 agosto 2023, in: AAS, CXV (2023) N. 9, 951-953.

[122] FRANCISCUS PP., MP *Munus tribunalis*, 2024. február 28., in: AAS, CXVI (2024), N.4., 407-410.

[123] *Lettera del Santo Padre al Collegio Cardinalizio e ai Prefetti e Responsabili delle Istituzioni Curiali, degli Uffici della Curia Romana e delle Istituzioni collegate con la Santa Sede*, 19 novembre 2024, in: *BSS* N. B0915, 21.11.2024.

[124] FRANCISCUS PP., *Chirografo del Santo Padre circa l'istituzione del Pontificio Comitato per la Giornata Mondiale dei Bambini*, 20.11.2024, in: *BSS* N. B0910, 20.11.2024.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

szabályzatot.[125] A háttérintézmények közé sorolt Pápai Teológiai Akadémia új szabályzatának jóváhagyására 2023. november 1-jén került sor.[126]

2024 februárjában a PE 33. cikkében foglaltak végrehajtása keretében a pápa elrendelte, hogy az érintett dikasztériumok a szinóduson felmerült egyes témák tanulmányozására alakítsanak vegyesbizottságokat a Szinódus Általános Titkárságával, mely utóbbinak feladata azok koordinációja.[127]

Kúriareformjának utolsó aktusaként Ferenc pápa a Pápai Egyházi Akadémiát diplomáciai tudományok fakultási jogú felsőoktatási intézményévé alakította.[128]

[125] A Pápai Imavilághálózat (korábban imaapostolkodás) 1884-ben jött létre Franciaországban, és egyre inkább a Szentszék szolgálatának támogatására összpontosított a pápák imaszándékai révén. Ferenc pápa 2020. december 17-i chirográfjával létrehozta a Pápai Imavilágháló Vatikáni Alapítványt (*Fondazione Vaticana "Rete Mondiale di Preghiera del Papa"*), a mely továbbra is jezsuita vezetéssel világszerte koordinálni hivatott a lelki mozgalmat, támogatva a pápa evangelizációs küldetését. Az alapítvány közvetlenül a pápa fennhatósága alá tartozik, aki az Államtitkárságon keresztül kormányozza azt. Igazgatótanácsát a nemzetközi igazgató (lehetőleg jezsuita) vezeti, gazdálkodását a Szentszék Gazdasági Titkársága felügyeli. Ld. FRANCISCUS PP., *Chirografo per l'erezione in persona giuridica canonica e vaticana della Fondazione "Rete Mondiale di Preghiera del Papa"*, 17 novembre 2020, in: AAS, CXII (2020) N.12., 1159; (*Statutum Operis fundati « Retis Mundialis Precis ad Papae mentem »* ibid. 1159-1167.) Megjegyzendő, hogy a 2020-as szabályzat, de még a 2024-es új változata is (ld. FRANCISCUS PP., *Statuto della Fondazione Vaticana "Rete Mondiale di Preghiera del Papa"*, 1 luglio 2024. In: BSS N. B0559, 08.07.2024.) *Rescriptum ex audientia*-ként emlegeti az alapítványt létrehozó chirográfot.

[126] FRANCISCUS PP., MP *Ad theologiam promovendam*, 01.11.2023, in: AAS, CXV (2023) N.11., 1209-1213 (*Statuta Pontificiae Academiae Theologicae,* ibid. 1213-1217).

[127] FRANCISCUS PP., *Chirografo sulla collaborazione tra i Dicasteri della Curia Romana e la Segreteria Generale del Sinodo*, 16 febbraio 2024, in: L'Osservatore Romano, Anno CLXIV n. 40, sabato 17 febbraio 2024, p. 12.

[128] Ld. FRANCISCUS PP., *Chirografo „Il ministero petrino" con il quale viene riformata la Pontificia Accademia Ecclesiastica*, 25 marzo 2025., in: BSS N. B0254, 15.04.2025

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

III. A RÓMAI KÚRIA REFORMJÁNAK ALAPELVEI

Ferenc pápa iránymutatásai a Kúria reformjához

A Római Kúria reformja Ferenc pápa kiemelt kormányzati célkitűzése volt, amit az őt megválasztó konklávét megelőző általános kongregációk során a bíborosok által kifejezésre juttatott szándékra vezetett vissza.[129] Ennek megfelelően kezdettől fogva törekedett arra, hogy irányelveket adjon a reformon dolgozó Bíborosi Tanács, valamint a Kúria egésze számára.[130]

Az első alapvetések Ferenc pápa programadó dokumentumában, az *Evangelii gaudium* apostoli buzdításban kerültek lefektetésre. Az EG 25. leszögezi, hogy az Egyháznak „premanens missziós állapotban" kell lennie. Az EG 26. a struktúrák átalakításának szükségességéről, és az azokat működtető új lelkületről szól. Az EG 27. szerint az evangelizációnak mindent át kell alakítania, a struktúráknak pasztorális fordulatot kell venniük. Az EG 16. és 32. pontja az „üdvösnek" (*salutare*) minősített decentralizáció szükségét feti fel: a túlzott centralizáció hátráltatja a missziós küldetést, illetve a pápának nem helyes a püspökök helyébe lépni az ő területüket érintő problémák megítélésben.

Alapvető jelentőségűnek tekinthető a pápa beszéde a Püspöki Szinódus 50. évfordulója alkalmával tartott emlékülésen, ahol a szinodalitást mint „az Egyház konstitutív dimenzióját" vezette be az Egyház, s benne a Kúria reformjának kritériumai közé.[131]

Emellett legfőképpen a Római Kúria vezetőinek és munkatársainak adott hagyományos karácsonyi kihallgatás szolgáltatott alkalmat Ferenc pápa számára, hogy iránymutatással szolgáljon a Kúria reformjához, majd értékelje annak első lépéseit.

---

[129] Vö. FRANCISCUS PP., *Chirografo con il quale viene istituito un Consiglio di Cardinali per aiutare il Santo Padre nel governo della Chiesa universale e per studiare un progetto di revisione della costituzione apostolica "Pastor bonus" sulla Curia romana*, 28 settembre 2013. in: AAS, CV (2013), 875-876.

[130] A témában több összefoglaló, illetve elemzés született, már a PE kihirdetését megelőzően is. A leginkább teljeskörű összegzést ld.: ROSSANO Stefano, *Praedicate Evangelium. La curia romana di Papa Francesco*, Valore Italiano Editore, 2023., különösen is: 18-42. Intézményi szempontból fontos összefoglaló, amit a Bíborosi Bizottság tett közzé a munkálatok első öt évéről: CONSIGLIO DI CARDINALI, *Il processo di riforma della Curia romana 13 aprile 2013 – 10 aprile 2018*, in: L'Osservatore Romano 158, n. 133, 14 giugno 2018, 7, (= Vatican News, 14 giugno 2018).

[131] FRANCISCUS PP., *Discorso alla commemorazione del 50° anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, 17 ottobre 2015, in www.vatican.va

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

2013-as beszédében[132] a szakmaiság, továbbá a szolgálat szellemét és az életszentséget állította a figyelem középpontjába.

2014-ben elmondott beszédében[133] a fegyelmezett és hatékony működést szorgalmazta, méghozzá a kulturális, nyelvi és nemzeti különbözőségeket meghaladóan.[134] Továbbá – a sivatagi atyák stílusát követve – tizenöt „kuriális betegséget" állított pellengérre: 1) a halhatatlanság érzete az ellenőrzés hiányához vezet; 2) a túlzott aktivizmus („martalizmus", azaz „mártaság") a lényegtől vonja el a figyelmet; 3) a lelki és szellemi megkövültség gépiessé teszi a szolgálatot; 4) a „túltervezés" nem enged teret a Lélek szabadságának; 5) a rossz koordináció a csapatszellemet és a kommúniót veszélyezteti; 6) a „lelki alzheimer-kór" a lelki kiüresedéshez vezet; 7) a vetélkedés és dicsekvés szelleme a külső méltóságjelvények és kitüntetések hajszolását jelenti;[135] 8) a lelkipásztori szolgálat elmaradása nyomán kialakuló „egzisztenciális skizofrénia";[136] 9) a „pletykálkodás betegsége";[137] 10) az „elöljárók istenítése", avagy a hízelgés; 11) a mások iránti közöny; 12) a „gyászos arckifejezés" mögött meghúzódó keménység és beképzeltség; 13) az anyagi javak gyűjtögetése; 14) a „zárt körök" kialakulása belső megosztottsághoz vezet az intézményekben; 15) a világi haszonelvűség és hatalomhajhászás. Ezen „betegségekre" a gyógyírt is megjelölte egy másik, ugyanekkor elmondott beszédében: 1) lelki élet; 2) családi élet; 3) a hit tettekre váltása a másokkal való kapcsolatban; 4) a megfelelő beszédmód; 5) megbocsátás; 6) lelkesedéssel végzett munka; 7) irigységtől, gyűlölettől tartózkodás; 8) haragtól és bosszúvágytól tartózkodás; 9) odafigyelés a gyengébbekre; 10) a Karácsony megóvása a konzumizmustól.[138]

---

[132] FRANCISCUS PP., *Discorso alla presentazione degli auguri natalizi della Curia Romana*, 21 dicembre 2013, in www.vatican.va

[133] FRANCISCUS PP., *Discorso alla presentazione degli auguri natalizi della Curia Romana*, 22 dicembre 2014. in www.vatican.va

[134] A kifejezés visszaköszön a PE 9. cikk 2.§-ben.

[135] Ferenc pápa egyik első intézkedésével megszigorította a „monsignore" megszólítással járó egyházi kitüntető címek odaítélését: a pápai kápláni cím adományozásának alsó korhatára a korábbi 35 évről 65 évre emelkedett, az apostoli protonotáriusi és a pápai prelátusi címek adományozását pedig megszüntették. Ellenben a világiak munkatársaknak adható kitüntetések nem lettek megszigorítva, bár a pápai kamarás cím adományozása Ferenc első éveiben szünetelt. Vö. ÉRSZEGI Márk Aurél, *Pápa – Szentszék – Vatikán*. Szent István Társulat, 2014, 151.

[136] Ld. a lelkipásztori tevékenység folytatását előíró PE 6. cikket.

[137] Úgy tudni, hogy nem a titokvédelemre, hanem a pletykálkodás elleni figyelmeztetés gyanánt helyeztette el a pápa az Apostoli Palota bejáratánál a „Madonna del Silenzio" (Hallgató Madonna) ikonját.

[138] FRANCISCUS PP.,, *Ai dipendenti della Santa Sede e dello Stato della Città del Vaticano per lo scambio degli auguri natalizi, 22 dicembre 2014*, in www.vatican.va

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A 2015-ös kihallgatáson tartott beszédében[139] Ferenc pápa tizenkét pontban foglalta össze a kuriális szolgálat „erényeinek katalógusát”: 1) missziós és pasztorális lelkület; 2) alkalmasság és bölcsesség; 3) lelkiség és emberség; 4) példaadás és hűség; 5) racionalitás és szeretetteljesség, azaz érzelmi kiegyensúlyozottság; 6) ártatlanság és eltökéltség; 7) szeretet és igazság; 8) tisztesség és érettség; 9) tiszteletteljes emberségesség; 10) lelki gazdagság; 11) rettenthetetlenség és készségesség; 12) megbízhatóság és józanság.[140]

2016-os beszédében[141] a kúriareform tizenkét vezérelvét fogalmazta meg: 1) személyes megtérés; 2) pasztorális fordulat; 3) missziós irányultság; 4) dikasztériumok racionalizálása; 5) összevonások a funkcionalitás és célszerűség jegyében; 6) modernitás, megújulás az „idők jeleire” való odafigyelés révén;[142] 7) a józanság vezérelte szervezeti egyszerűsítés; 8) szubszidiaritás a hatáskörök átrendezésében;[143] 9) szinodalitás megvalósítása a Kúrián, illetve minden dikasztériumon belül; 10) katolicitás;[144] 11) szakmaiság és továbbképzés;[145] 12) fokozatosság és megfontoltság.

2017. évi beszédében[146] a Római Kúria „külkapcsolataival” foglalkozott Ferenc pápa. A nemzetekkel, országokkal való kapcsolattartás a pápai diplomácia feladata, aminek személyzeti megújítása végett hozta létre a pápa az Államtitkárság III. Részlegét. A Kúria és a részegyházak valamint kiemelten a keleti egyházak kapcsolatainak erősítését az „ad limina” látogatásokon túl a vonatkozó egyházi struktúrákkal való konzultáció hangsúlyozása célozza. Külön említette még a pápa a zsidósággal, az iszlámmal és más vallásokkal való kapcsolattartást, ami a gyakorlatban a Vallásközi Párbeszéd Pápai Tanácsa (ma: Dikasztériuma) sajátos feladata.

A Római Kúria munkatársaihoz intézett 2018-as, 2019-es és 2020-as beszédeiben[147] Ferenc pápa az addig megvalósult, illetve folyamatban levő reformintézkedéseket,

[139] FRANCISCUS PP., *Discorso alla presentazione degli auguri natalizi della Curia Romana*, 21 dicembre 2015, in www.vatican.va

[140] Az Irgalmasság Szentévére utalva a tizenkét „erény” kezdőbetűi a „misericordia” szót adták ki, ami a szóválasztást is magyarázhatja.

[141] FRANCISCUS PP., *Discorso alla presentazione degli auguri natalizi della Curia Romana*, 22 dicembre 2016, in www.vatican.va

[142] Vö. PE I.10, II.7.

[143] Itt nem annyira az általános értelemben vett szubszidiaritásról van szó, mint inkább a hatáskörök hatékonyabb munkavégzést lehetővé tevő átrendezéséről.

[144] Vö. PE II.10.

[145] Vö. PE II.7, PE 7. cikk 2.§.

[146] FRANCISCUS PP., *Discorso alla presentazione degli auguri natalizi della Curia Romana*, 21 dicembre 2017, in www.vatican.va

[147] FRANCISCUS PP., *Discorso alla presentazione degli auguri natalizi della Curia Romana*, 21 dicembre 2018; FRANCISCUS PP., *Discorso alla presentazione degli auguri natalizi della Curia*

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

továbbá az egyes érintett dikasztériumok helyzetét értékelte. 2018-as beszédében a dikasztériumokat rádió-adóvevő berendezéshez hasonlította, melyeknek egyfelől a pápa döntéseit kell kisugározniuk a világba, másfelől fogniuk kell a világegyház alkotóelemei felől érkező jeleket.[148]

2021-es beszédében[149] újabb három fogalmat tett a Kúria munkásságának mércéjévé. A *részvétel* kifejezéssel a Kúria minden munkatársának társfelelősségét, a munka iránti aktív hozzáállását hangsúlyozta. A *kommúnióval* a krisztusközpontú lelkiséget erősítette meg, a *misszió* felemlegetésével pedig óva intett a befelé fordulástól.

A Praedicate Evangelium alapvetései

A PE Preambuluma (PE I.), az elvekről és szempontokról szóló (PE II.), valamint az általános szabályokról szóló (PE III.) része Ferenc pápa ekkleziológiai vízióját foglalják össze, ezért azokat Ferenc pápa programadó dokumentuma, az EG fényében kell olvasni és értelmezni.[150] Mint láttuk, fontos iránymutatások találhatók a pápa más beszédeiben is,[151] melyekből egy-egy gondolat és kifejezés a PE szövegébe is átkerült. A PE hivatalos bemutatása során elhangzottak alapján, ami tehát a dokumentum előkészítőinek mondhatni hivatalos álláspontját tükrözi, a kúriareform kiemelt témái közé sorolandó a missziós jelleg (*missionarietà*), ami a PE ekkleziológiai alapelvének számít, továbbá a szinodalitás, a világiak hangsúlyosabb szerepvállalása, amiből az egyházkormányzati hatalommal kapcsolatos átfogóbb megfontolások fakadnak. Ezek azonban nem feltétlenül ebben a megfogalmazásban tükröződnek vissza az apostoli konstitúció szövegében. Arrieta egyenesen úgy fogalmaz, hogy a PE Ferenc pápa „személyes kormányzati stílusát tükrözi", amint a korábbi hasonló jogszabályok is az

Romana, 21 dicembre 2019; FRANCISCUS PP., *Discorso alla presentazione degli auguri natalizi della Curia Romana*, 21 dicembre 2020, in www.vatican.va

[148] Talán ez fogalmazódott meg a PE II.4. pontjában: „A Római Kúria, az egész communio javát szolgálva, képes összegyűjteni és feldolgozni az Egyháznak a világban való jelenlétéből az egyes részegyházak, a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek ismereteinek és tapasztalatainak, illetve az evangelizációval kapcsolatos legjobb kezdeményezéseinek és kreatív javaslatainak gazdagságát, továbbá a problémákkal, kihívásokkal szembeni fellépésük kreatív javaslatait. Összegyűjtve az egyetemes Egyház eme tapasztalatait, támogatás gyanánt megosztja azokat a részegyházakkal, a püspöki konferenciákkal és a keleti hierarchikus szervezetekkel."

[149] FRANCISCUS PP., *Discorso alla presentazione degli auguri natalizi della Curia Romana*, 23 dicembre 2021, in www.vatican.va

[150] Vö. VISIOLI Matteo, *Praedicate evangelium: aspetti ecclesiologici della Curia Romana dalla prospettiva del diritto ecclesiale*, in: *La Curia Romana, Quaderni di Diritto Ecclesiale* N. 2 - XXXVI - Aprile 2023, 178.

[151] Ismertetésüket ld. ROSSANO Stefano, *Praedicate Evangelium. La curia romana di Papa Francesco*, Valore Italiano Editore, 2023, 69-75.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

azokat kiadó pápák kormányzati felfogásáról árulkodtak.[152] Del Pozzo szerint a szöveg teológiai értelemben határozott irányválasztásokat tükröz, de nem képvisel valamiféle ekkleziológiai fordulatot.[153]

Az alapelvek megfogalmazását a Preambulum (PE I.) tartalmazza, míg a Római Kúria szolgálatának alapelvei és szempontjai című fejezet (PE II.), nem kevés átfedéssel, konkretizálni törekszik azokat a Római Kúria működésére nézve. Tartalmilag ezekhez kapcsolódik továbbá az általános szabályokról szóló, immár a rendelkező részhez tartozó, PE III. fejezet számos cikke. Ellenben az emitt taglalt Apostoli Szentszék Munkaügyi Hivatala (PE 11. cikk) formailag inkább a háttérintézmények közé tartozna.[154] Megállja a helyét az észrevétel, miszerint a PE II. és III. fejezete alapvetően követi a PB hasonló tematikájú részeinek mintázatát, illetve annak a szentszéki munka természetét és lelkiségét taglaló II. mellékletét (*De Apostolicae Sedis adiutoribus uti laboris Communitate*).[155]

Kommúnió

A PE Preambuluma leszögezi, hogy Egyházban a misszió és a kommúnió szorosan összefüggenek: a kommúnió a misszióra irányul, tehát az Evangélium hirdetésére, ez utóbbi célja pedig minden ember bevonása a kommúnióba, azaz az Egyház közösségébe (vö. PE I.4.).[156] A római pápa és a püspökök „a rend szentsége, valamint a testület fejével és tagjaival, vagyis magával a testülettel való hierarchikus kommúnió révén" egyesülnek egy hierarchikusan szervezett társaságban, az egyetlen püspöki testületben (PE I.5.).

[152] „Las modificaciones que ha introducido en la nueva ley curial reflejan sobre todo el peculiar estilo de gobierno personal del actual Pontífice, de modo semejante a como las normativas precedentes, promulgadas por Pablo VI o por Juan Pablo II, indicaban la manera de entender el gobierno pastoral de los respectivos Pontífices." ARRIETA, Juan Ignacio, *Estructura diocesana y parroquial que inspira Praedicate evangelium*, in: Forum Canonicum, XVIII/2 (2023), 17.

[153] Vö. DEL POZZO, Massimo, *Una lettura 'strutturale' di "Praedicate Evangelium"*, in: Rivista telematica Stato, Chiese e pluralismo confessionale, (https://www.statoechiese.it), fascicolo n. 13 del 2022.

[154] Igaz, már a PB 36. is ebben a kontextusban tárgyalta az akkor még Központi Munkaügyi Hivatalnak (*Ufficio Centrale del Lavoro*) nevezett intézményt.

[155] ARRIETA, Juan Ignacio, *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 58.

[156] Bővebben ld. VITALI, Dario, *Profili ecclesiologici della Praedicate Evangelium*, in ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (szerk.), *Praedicate Evangelium. Riforma della Curia romana e servizio dell'evangelizzazione*, Quaderni della Mendola 31, Edizioni Glossa, Milano 2024, 41-44.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A Római Kúria részt vesz az egyetemes Egyház iránti pápai felelősség (*sollicitudo omnium Ecclesiarum*) gyakorlásában, ebből fakadóan a Kúria a pápát szolgálván hasznára és szolgálatára van a püspököknek is.[157] A kommúnió abban a kölcsönösségben jelenik meg, melynek értelmében a Római Kúria az egyetemes Egyházat és annak püspökeit szolgálja küldetésük gyakorlásában, utóbbiak pedig az egyetemes Egyház javát szolgáló küldetésük gyakorlásának jegyében részt vesznek a Római Kúria hivatalainak munkájában: ezt nevezi a PE a „kommunió társfelelősségének".[158]

A II. Vatikáni Zsinat egyháztanára építve a PB a Római Kúria működésének alapjának a kommúniót tekintette, s ezzel indokolta például, hogy a dikasztériumok vezetése alapvetően püspököknek volt fenntartva (ld. PB bevezető 9.).[159] A jelek szerint Ferenc pápa a kommúniót inkább a *Christifideles Laici* apostoli buzdítás 32. pontja szerinti missziós közösség értelmében használja (ld. PE I.4.), aminek definíciója meglehetősen hasonlít arra, ahogyan a szinodalitást leírja: a világiak „Isten népe többi tagjával közösségben" együtt haladnak az Egyház küldetésének teljesítése érdekében. A PB bevezetőjét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az ugyancsak a – tágabban vett – kommúnió keretébe helyezte a papok, diakónusok, szerzetesek és világiak bevonását a kuriális hivatalok működésébe, aminek lehetősége tehát a PB-ban is adott volt,[160] mégha a PE-hoz képest más szinten is. E tekintetben tehát érdemi folytonosságot figyelhetünk meg a PB és a PE egyháztani alapvetése között. Ellenben a PE a Római Kúriát nem sorolja a kommúnió kifejeződései közé (ld. PE I.7.). Amit talán az a fejlemény is indokol, melynek értelmében a Római Kúria egyre kevésbé minősül

[157] Ld. MELLINO Marco, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

[158] Visioli ezeken túlmenően egyvalamit hiányol a PE-ből, mégpedig az Egyház szentségi természetére történő kifejezett utalást, ami ti. a missziónak, és a kommúniónak is kiindulópontja, ilyeténképpen pedig a Római Kúria létének szükségességét is indokolja. Ld. VISIOLI Matteo, *Praedicate evangelium: aspetti ecclesiologici della Curia Romana dalla prospettiva del diritto ecclesiale*, in: *La Curia Romana, Quaderni di Diritto Ecclesiale* N. 2 - XXXVI - Aprile 2023, p. 185-186.

[159] „Huc etiam accedit quod singulis Dicasteriis præpositi episcopali charactere et gratia plerumque pollent ad unumque Episcoporum Collegium pertinent, itemque eadem etiam erga universam Ecclesiam sollicitudine urgentur, qua omnes Episcopi, in communione hierarchica cum Romano Episcopo suo Capite, devinciuntur." A pontosság kedvéért: korábban sem minden dikasztériumnak minősülő szervezet élén állt püspök, ld. pl. a Rota Romana dékánját. Érdekes módon Ferenc pápa pont a PE kiadását követően nevezte ki első alkalommal érsekké a Rota aktuális dékánját, Mons. Alejandro Arellano Cedillót.

[160] Vö. PB bevezető 7-11., különösen: „Etenim in Romanam Curiam advocantur sive diœcesani ex universo terrarum orbe presbyteri… sive laici viri atque mulieres, qui ob Baptismi atque Confirmationis virtutem proprio apostolico munere funguntur. Quæ plurium virium conspiratio efficit ut omnes Ecclesiæ ordines in pastoralem Romanæ Curiæ operam continuandam efficacius usque adiuvent Summum Pontificem, cum Ipsius ministerio coniuncti." PB Bevezető 9.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

püspökökből álló testületnek. Ez magyarázhatja, hogy a PE a Kúriára inkább a szinodalitás fogalmi keretét alkalmazza.[161]

A kommúnió, szinodalitás és decentralizáció Ghirlanda okfejtése szerint összefüggenek, és a PE alapvetéseit adják. A részegyházak rendelkeznek mindazon természetes és természetfeletti eszközökkel, amik az egész Egyházra bízott küldetés ellátásához szükségesek, ennélfogva isteni jogon törvényes autonómiával bírnak, ami a kormányzást és az Evangélium hirdetését is felöleli. Ezt az önállóságot a hierarchikus kommúnió szabályozza. A püspökök társfelelősséget viselnek a kommúnió fenntartásáért és erősítéséért, ami „mysterium communionisnak a gyümölcse és kifejeződése". A PE megfogalmazásában ez teszi lehetővé, sőt szükségessé, úgymond meghagyni az ő hatáskörükben „annak lehetőségét, hogy saját tanítói és pásztori feladatuk gyakorlása során megoldják azon kérdéseket, amelyeket jól ismernek, és amelyek nem érintik az Egyház tanításának, fegyelmének és közösségének egységét" (PE II.2.). Ezt nevezi Ferenc pápa „egészséges decentralizációnak" (Vö. EG 16.).[162]

A PE szerint „az egyházi kommúnió kifejeződésének és szolgálatának egyik legjelentősebb módját" jelenleg a püspöki konferenciák, beleértve azok regionális és kontinentális tömörüléseit, valamint a megfelelő keleti hierarchikus szervezetek képezik". Ennek megfelelően a jogszabály kifejezetten előtérbe állítja ezen püspöki testületek szerepét. A Római Kúria és a különböző püspöki testületek viszonyát a PE úgy írja le, hogy a Római Kúria munkássága „szerves kapcsolatban áll" utóbbiakkal. Figyelmeztet ugyanakkor, hogy a Kúria „nem a pápa és a püspökök között helyezkedik el, hanem mindkettőjük szolgálatára áll, a mindegyikük természetének megfelelő módozatok szerint" (PE I.8.). Ugyanez a *caveat* megjelent már a PB bevezetőjének 8. pontjában is: „elképzelhetetlen, hogy a Római Kúria amolyan válaszfalként akadályozza vagy befolyásolja a püspökök és a római pápa közötti személyes kapcsolatokat és érintkezést, hanem ellenkezőleg maga is mindinkább szolgálja a kommúniót és az egyházi ügyekben való részvételt".

A Római Kúria akkor tud működni, ha vannak alkalmas munkatársai, akiket a püspökök, valamint a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak elöljárói bocsátanak a Szentszék rendelkezésére. A PE ezt a szükségletet a kommúnió

[161] D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 121. Szerinte ennek a változásnak kánonjogi és strukturális következményei nincsenek átgondolva.

[162] GHIRLANDA Gianfranco, *La Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana*. in: La Civiltà Cattolica, Anno 2022, Volume II, Quaderno 4123, 44-45.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

megélésének kontextusába helyezi: „mindazok, akiket a Római Kúriában történő szolgálatra meghívnak, a római pápával való közösség és szolidaritás jelét képezik" (PE II.10.). Emögött azonban immár nem annyira a korábban a Kúriával, sőt a pápával szemben megfogalmazott zsinati elvárás érződik, hogy ti. a Kúria összetételét mindinkább nemzetközibbé kell tenni, hanem inkább a püspökök és szerzetesrendi elöljárók felé megfogalmazott elvárásnak tűnik, hogy bocsássanak munkatársakat a Szentszék rendelkezésére. Érdekes módon ehelyütt a világiak nem kerülnek külön említésre, talán mert az ő kuriális szolgálatba lépésükről nem püspökük, illetve szerzetesrendi elöljáróik döntenek. Továbbra is fontos kritérium ugyanakkor, hogy „a bíborosok, püspökök és más munkatársak kiválasztásában az Egyház katolicitásának kell tükröződnie", beleértve azt is, hogy „különböző kultúrákból származó" személyek legyenek (PE II.10.).

Szinodalitás

Ghirlanda értékelése szerint II. János Pál számára a kollegialitás és a szinodalitás egybevágott, így a szinodalitás csupán a püspökök testületén belüli működésre vonatkozott. Ezzel szemben Ferenc pápa szerint a szinodalitás az egész Egyházat átfogja, s így a kollegialitás csupán a szinodalitás egyik, de nem az egyetlen megnyilvánulási formája, mint a püspöki szolgálat gyakorlásának módja.[163]

Mellino a szinodalitást Ferenc pápa tanítása alapján az „Egyház konstitutív dimenziójaként" jelöli meg, s azt úgy próbálja meghatározni, hogy nem egy magatartásról, vagy tennivalóról van szó, hanem arról, ami „maga az Egyház természete és identitása", ezért „a szinodalitásnak kell átjárnia az Egyház szinodális természetét kifejező intézményeket" – leegyszerűsítve tehát: ami szinodális, annak szinodálisan kell működnie.[164]

[163] GHIRLANDA Gianfranco, *La Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana*. in: La Civiltà Cattolica, Anno 2022, Volume II, Quaderno 4123, 46-47., Ld. még: COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE, *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*, 2018, 7. Magyarul összefoglalóan ld. VLAJ Márk, *Isten népe mint szinodális közösség: A szinodalitás a congari laikusteológia alapján*. Doktori értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2024.

[164] MELLINO, Marco, *La Curia Romana alla luce della Costituzione Apostolica „Predicate Evangelium". Presentazione generale, novità, tempi e modalità di applicazione. Relazione introduttiva alla Riunione Interdicasteriale del 9 maggio 2022*. In: L'Osservatore Romano, 9 maggio 2022, 8-11.; = *Le novità e la struttura della Costituzione Apostolica Predicate Evangelium*, in: GIAMMARRESI, *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 32-33.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Maga a szinodalitás kifejezés csupán kétszer jelenik meg a PE szövegében, a Preambulumban, azonban Ferenc pápa szándéka szerint annak az egyész Egyházra érvényesnek kell lennie, így hát a Római Kúriára is. Leegyszerűsítve azt látjuk, hogy a szinodalitás a PE-ben a kölcsönös meghallgatás szabályaként van leírva, azaz „a hívő nép, a püspökök testülete, Róma püspöke: mindegyik meghallgatja a többit, és mindannyian meghallgatják a Szentlelket" (PE I.4.).[165] A Római Kúria vonatkozásában ezt konkretizálandó Mellino négy főbb dimenziót jelöl meg: a dikasztériumokon belül, azok között, a Római Kúria és a részegyházak kapcsolatában, valamint a Római Kúria és a Püspöki Szinódus együttműködésében.[166]

A dikasztériumon belül a szinodalitás abban nyilvánul meg, hogy a tagok (illetve a tisztviselők) sorában „Isten népének minden kategóriája" képviseltetve van (PE 15. cikk), s ilyeténképp részese lehet a döntéseknek.[167] A belső döntéshozó fórumok (plenáris és rendes közgyűlés, kongresszus, vö. PE II.9, PE 10., 25., 26. cikk 2-3.§) működésének, illetve az egész szolgálathoz való hozzáállásnak (PE 9. 2.§) szinodálisnak kell lennie.

A dikasztériumközi szinodalitás azok rendes és rendszeres együttműködésében valósul meg, nevezetesen a közös ügyek megvitatása, az átfogó dokumentumok kidolgozása kapcsán (PE 28. 5.§; PE 9. 1.§; PE 29. 1.§), továbbá a dikasztériumközi értekezletek és bizottságok (PE II.9, PE 10. cikk), valamint a rendszeres dikasztériumvezetői[168] értekezletek révén (PE II.8.; PE 34. cikk). Leegyszerűsítve úgy fogalmazhatnánk, hogy a Kúriában a szinodalitás igazából az egyes kuriális szervezetek közötti jó koordinációban ölthet testet, aminek biztosítása az Államtitkárság feladata.[169]

A részegyházakkal és azok tömörüléseivel való szinodális együttműködés a fontosabb kérdésekben és átfogó dokumentumok kidolgozásakor alkalmazott véleményezési

[165] Vö. FRANCISCUS PP., *Constitutio Apostolica Episcopalis communio de Synodo Episcoporum*. 7-8., 15 settembre 2018, in: AAS, CX (2018), N. 10, 1359-1378. A Nemzetközi Teológiai Bizottság szerint a szinodalitás „Isten egész népének bevonása és részvétele az Egyház életében és küldetésében", vö. COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE, *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*, 2018, 7.; in: www.vatican.va;

[166] MELLINO, Marco, *La Curia Romana alla luce della Costituzione Apostolica „Predicate Evangelium". Presentazione generale, novità, tempi e modalità di applicazione. Relazione introduttiva alla Riunione Interdicasteriale del 9 maggio 2022*. In: L'Osservatore Romano, 9 maggio 2022, 8-11.

[167] Vö. GHIRLANDA Gianfranco, *Il Diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*. Nona edizione riveduta e aggiornata. Edizioni Studium 2024., 561.

[168] Megj.: Mellino dikasztérumvezetőket említ, vélhetően annak eredeti, átfogó értelmében.

[169] Vö. D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 122-123.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

eljárásban ölt testet (PE 36. 1-2.§), de ide sorolandó az „ad limina" látogatás intézménye is, mely a helyi egyházak észrevételeinek becsatornázását is szolgálja (PE 38-42. cikk). Érdekes módon Mellino a szinodalitáshoz sorolja még az ún. testvéri vizitáció (ld. PE 107. cikk 2.§) intézményét is, aminek definícióját éppen ő adja meg.[170]

A Püspöki Szinódussal való együttműködés általános elvárásként fogalmazódik meg a PE-ben (PE 33. cikk). Ugyanakkor Mellino egyenesen azt állítja, hogy mind a Kúria, mind a Szinódus (a „püspöki" jelzőt következetesen csak zárójelben teszi mellé) azon intézményeknek minősülnek „melyeket a Szentatya rendesen felhasznál legfőbb pásztori szolgálata és egyetemes küldetése gyakorlása során".[171]

Aumenta szerint az egész kúriareformnak egyenesen az volt a célja, hogy a Római Kúria a pápa számára az Egyház szinodális vezetésére alkalmas eszközzé váljon.[172] Arrieta felhívja a figyelmet, hogy a PE ennek érekében átalakítja a Kúria és a többi egyházi szervezet, mindenekelőtt a részegyházak és a különböző püspöki testületek közötti viszonyt.[173] Hasonló értelemben nyilatkozik Ghirlanda, aki szerint a Kúria reformja során a szinodalitás az egyházkormányzati gyakorlat megváltozása révén jelenik meg, különösen is a püspökök és a Kúria kapcsolatának, hatalmi viszonyainak átalakítása révén.[174] Vitali egyenesen arra a következtetésre jut, hogy ezen viszonyrendszer átértelmezése valójában a pápai primátus gyakorlásának újragondolását és potenciális átalakítását jelenti.[175]

[170] MELLINO, Marco, *La Curia Romana alla luce della Costituzione Apostolica „Predicate Evangelium". Presentazione generale, novità, tempi e modalità di applicazione. Relazione introduttiva alla Riunione Interdicasteriale del 9 maggio 2022*. In: L'Osservatore Romano, 9 maggio 2022, 8-11.

[171] Ez ilyen formában az *Episcopalis communio*-ban nem kerül kimondásra, de tartalmilag megjelenik benne.

[172] AUMENTA, *La Segreteria di Stato: artt. 44-52*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 487.

[173] Ld. ARRIETA, Juan Ignacio, *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 50.

[174] GHIRLANDA Gianfranco, *Il Diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*. Nona edizione riveduta e aggiornata. Edizioni Studium 2024, 280-281.

[175] VITALI, Dario, *Profili ecclesiologici della Praedicate Evangelium*, in ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (szerk.), *Praedicate Evangelium. Riforma della Curia romana e servizio dell'evangelizzazione*, Quaderni della Mendola 31, Edizioni Glossa, Milano 2024, 59.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A Római Kúria szolgálata

A pápa és a püspökök szolgálatában

A Római Kúria hagyományosan a pápa szolgálatát támogató eszközként volt definiálva. A PE egyik újdonságának minősül viszont, hogy a Kúriát a püspökök szolgálatára is rendeli, amit a jogszabály szövege többször megemlít.

A PE szerint „a Római Kúria a pápa szolgálatára van" (PE I.8.), az tehát „mindenekelőtt Péter utódjának szolgálatában álló eszköz" (PE II.1.). S éppen mivel a pápa „Péter utódaként örök és látható kiindulási pontja és alapja mind a püspökök, mind a hívek sokasága egységének" (PE I.8.), a Római Kúria munkássága „szerves kapcsolatban áll a püspökök testületével és az egyes püspökökkel, továbbá a püspöki konferenciákkal és azok regionális és kontinentális tömörüléseivel, valamint a keleti hierarchikus szervezetekkel is" (PE I.8.). A Kúria szolgálatának tehát az is célja, hogy „hasznára legyen a püspököknek, a részegyházaknak, a püspöki konferenciáknak és azok regionális és kontinentális tömörüléseinek, a keleti hierarchikus szervezeteknek, továbbá az Egyház más intézményeinek és közösségeinek is" (PE II.1.). Ugyanezt említi a II. fejezet külön előszavának minősíthető bekezdés és a PE 1. cikke is: „a Kúria a pápa és a püspökök szolgálatában áll".[176] A PE 1. cikke hozzáteszi, hogy a pápát és a püspököket „a természetüknek megfelelő módon" (PE 1.) szolgálja a Kúria, ami arra utal, hogy ennek más a megvalósulási módja a pápa, illetve a püspökök vonatkozásában. A PE II. fejezet bevezetője pontosítja, hogy a Kúria a püspököknek „azok részegyházaiban" áll szolgálatára, tiszteletben tartva „az apostolutódként őket megillető felelősséget", illetve a pápa „a péteri szolgálat és az összes püspök szolgálata közötti kapcsolat fenntartása és ápolása érdekében" veszi igénybe a római kúria dikasztériumait (PE II. bevezető).

A PE-ben alapvetően a II. Vatikáni Zsinat iránymutatása tükröződik vissza, mely szerint a Római Kúria – pontosabban a dikasztériumok (itt: főhatóságai, különböző hivatalai) – célja, hogy azok segítségével a Római Pápa számára lehetővé váljon legfőbb, teljes és közvetlen hatalmának gyakorlása, méghozzá „az egyházak javára és a szent pásztorok szolgálatára" (CD 9). Újdonságnak számít viszont, hogy míg a zsinati dokumentumok, az Egyházi Törvénykönyv, illetve a PB szerint a Római Kúria a római pápa szolgálatát volt hivatott segíteni, s azon keresztül, tehát *közvetetten* az

[176] NB. a PE a pápa és a püspökök szolgálatáról, azaz kiszolgálásáról beszél, miközben a PB 1. cikke a pápa szolgálatának támogatásra, segítésre utalt (*adiutricem operam*).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

egyetemes Egyház és a részegyházak javára és szolgálatára lenni (vö. CIC 360. k., PB bevezető 1., PB. 1. cikk), addig a PE értelmében a Római Kúria *közvetlenül* is hivatott az egész Egyház egésze, s benne a püspökök és különböző testületeik segítségére, avagy hasznára lenni.[177]

A Kúria kétféleképpen szolgálja a püspököket és különböző testületeiket. Egyfelől saját kezdeményezéseik, munkájuk elismerése, a tanácsadás, támogatás és a bátorítás által. Továbbá a világszerte megfogalmazódó egyházi tapasztalatok, jó gyakorlatok, javaslatok összegyűjtése és feldolgozása, majd pedig azoknak a püspökökkel és testületeikkel történő megosztása révén (ld. PE II.4.). Másfelől „felügyeleti feladatok" révén, amivel „a Péter utóda és a püspökök közötti kölcsönös, affektív és tényleges kommuniót támogatja és növeli" (PE II.3). Az előbbi kategóriába tartozó területek felsorolásában a püspökök és testületeik saját hatásköreit lehet észrevenni, amit tehát a Kúria tiszteletben tartani hivatott: „elismeri az Evangéliumért és az Egyházért végzett munkájukat, gyors tanácsadással szolgál, bátorítja az általuk előmozdított lelkipásztori fordulatot, elismeri és támogatja evangelizációs kezdeményezésüket; továbbá szolidárisan támogatja a szegények iránti preferenciális lelkipásztori opciójukat, a kiskorúak és a sérülékeny személyek védelmét, valamint minden olyan hozzájárulásukat, amely az emberi család, az egység és a béke javát szolgálja" (PE II.3.). A PE nem tisztázza, hogy az említett felügyeleti feladatok ezekre a területekre mennyiben terjedhetnek ki.

A PE definíciója rámutat, hogy a Római Kúriát a pápa „rendszerint" igénybe veszi (*si avvale ordinariamente*, PE 1. cikk), ami arra utal, hogy vannak más, általa igénybe vehető intézmények is.[178] S valóban, a Római Kúria csupán egyike a pápa egyetemes küldetését manapság támogató intézményeknek, illetve testületeknek.[179] Közéjük számít a Püspöki Szinódus,[180] és „a kuriális intézmények – ki-ki saját hatásköre szerint

[177] Ezzel szemben Vitali szerint a PE nem változtat azon, hogy a Kúria a pápa szolgálatában áll, nem pedig a püspökökében, hiszen továbbra is a pápától kapott hatalommal jár el. VITALI, Dario, *Profili ecclesiologici della Praedicate Evangelium*, in ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (szerk.), *Praedicate Evangelium. Riforma della Curia romana e servizio dell'evangelizzazione*, Quaderni della Mendola 31, Edizioni Glossa, Milano 2024, 50-51.

[178] VITALI, Dario, *Profili ecclesiologici della Praedicate Evangelium*, in ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (szerk.), *Praedicate Evangelium. Riforma della Curia romana e servizio dell'evangelizzazione*, Quaderni della Mendola 31, Edizioni Glossa, Milano 2024, 62.

[179] VALDRINI, Patrick, *La Curia Romana nell'esercizio dell'autorità suprema della Chiesa*, in: GIAMMARRESI, *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 47-48.

[180] „…presta un'efficace collaborazione al Romano Pontefice, secondo i modi da lui stesso stabiliti, nelle questioni di maggiore importanza, quelle cioè che richiedono speciale scienza e prudenza per il bene di tutta la Chiesa", Const.Ap. *Episcopalis communio* 1.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

– közreműködnek a Szinódus Általános Titkárságának tevékenységében, a Szinódus saját jogszabályában foglaltaknak megfelelően" (PE 33.).[181] Hagyományosan hasonló a szerepe a Bíborosi Kollégiumnak, mely testületet alkot és a pápának testületileg nyújt segítséget (vö. 349. kán. CIC-83). Mára a Római Kúria egyre inkább elkülönül a Bíborosi Kollégiumtól, jóllehet korábban a Bíborosi Kollégium pápát segítő tevékenységének egyik kifejeződésének minősült, hiszen a kongregációk tagjai eredendően a bíborosok voltak.[182] A Ferenc pápa által létrehozott Bíborosi Tanács sorolható még ebbe a kategóriába, amit fentebb láttuk.

A Római Kúria szolgálatának átfogó kritériumai között – mind a pápa, mind a püspökök és azok testületei irányában – a PE megnevezi az alábbiakat: evangéliumi szellem; az egyetemes Egyház kommúniójának, egységének és épülésének java; odafigyelés a világ szükségleteire (PE 1.). Az első két kritérium az alapelvekből fakadóan világosnak tűnik. Annál kevésbé meghatározott a „világ szükségleteire való odafigyelés" (*attendendo alle istanze del mondo*) jelentése.

Az evangelizáció szolgálata

Minthogy a római pápa és a püspökök küldetése az evangelizáció, a PE szerint a Római Kúriának is az a legfőbb feladata, hogy ebben segítségükre legyen: „az egyház missziós jellegének összefüggésébe illeszkedik a Római Kúria reformja is" (PE I.3.). Tudniillik, amint azt a PE kezdő szavai általános értelmezési kritériumként megfogalmazzák, az Evangélium hirdetése az a legfontosabb feladat, amit Jézus Krisztus a tanítványaira bízott. Ennélfogva az Egyház hivatása, „hogy hirdesse Isten Fiának, Krisztus Urunknak az Evangéliumát, s általa minden népet a hit meghallására buzdítson" (PE I.1.).[183]

A II. Vatikáni Zsinat utáni időkben az evangelizáció elsősorban az egyházon belülre összpontosított, a katekézis erősítésével, illetve az új evangelizációval. Ferenc pápa ezt annyiban haladta meg, hogy a teljeskörű és permanens evangelizációt állítja az

[181] Érdemes felfigyelni a szóhasználatra: az itt hivatkozott külön jog, a 2018-ban kiadott Episcopalis communio apostoli rendelkezés következetesen Püspöki Szinódusról beszél, míg a 2022-es PE a püspöki jelzőt elhagyva csupán Szinódusként emlegeti azt.

[182] A PB 3. cikk 3.§ szerint – a *Pro comperto sane* MP rendelkezéseit is figyelembe véve – „A kongregáció tényleges tagjának azonban a bíborosok és püspökök számítanak" - Peraltro, i membri propriamente detti di una congregazione sono Cardinali e Vescovi".

[183] A PE kezdő mondata lényegében a PB kezdő mondata parafrázisának tekinthető: „A Jó Pásztor, Krisztus Jézus (vö. Jn 10,11.14), a püspökökre, az apostolok utódaira, és különösen Róma püspökére bízta a küldetést, hogy tanítsák az összes népet és hirdessék az evangéliumot minden teremtménynek, hogy megalapíttassék az Egyház, Isten népe" (PB Bevezető 1.).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Egyház feladatává, amit megfelelő szervezeti reformokkal kell támogatni. A szervezetek ugyanis egyfelől korlátozhatják, visszafoghatják, másfelől viszont támogathatják és előmozdíthatják a missziós dinamizmust: ezért buzdított Ferenc pápa a régi és elavult gyakorlatok és modellek elhagyására.[184] A reform célja tehát, hogy „jobban összehangolja a Kúria szolgálatának mai gyakorlását az evangelizációnak azon útjával, amelyet az Egyház különösen is ebben az időszakban megél" (PE I.3.). Ilyeténképpen a Kúria reformja az Egyház „missziós fordulatának"[185] szerves részét képezi (vö. PE I.2.).

Eszköz-jelleg és helyettesi hatalom

A Római Kúria egyik lényeges tulajdonsága, hogy eszköz jellegű, tehát nem saját jogon cselekszik, hanem „minden kuriális intézmény a római pápától kapott hatalom alapján", rendes helyettesi hatalommal jár el (PE II.5.). Míg a REU nem tért ki arra, milyen hatalma van a Római Kúriának, hanem azt a pápa szerves eszközének minősítette,[186] a PB bevezetőjének 8. pontja viszont a II. Vatikáni Zsinat tanítására hivatkozva állította a Kúria hatalmának helyettesi jellegét.[187] A PB úgy fogalmazott, hogy a Kúria nem is saját „kezdeményezésére" cselekszik, ami alatt inkább az volt értendő, hogy a Kúria nem a pápától önállóan cselekszik.[188] Ezt a kitételt ebben a formában a PE nem is vette át (talán mert a PB bevezetőjéből amúgy sem sok szöveget vett át). Ami azonban a kezdeményezéseket illeti, a kuriális intézmények általános feladatai között szerepel, hogy „előmozdítja, támogatja és bátorítja az egyetemes Egyház javát szolgáló kezdeményezéseket és felvetéseket" (PE 21. 5.).

A rendes helyettesi hatalom végrehajtói, vagy bírói jellegű, amit a kuriális intézmények két fő típusa is kifejez: a dikasztériumok és gazdasági szervezetek, valamint a bíróságok (igazságügyi szervezetek). A törvényhozói hatalmat viszont a

[184] Vö. VISIOLI Matteo, *Praedicate evangelium: aspetti ecclesiologici della Curia Romana dalla prospettiva del diritto ecclesiale*, in: *La Curia Romana, Quaderni di Diritto Ecclesiale* N. 2 - XXXVI - Aprile 2023, 180-181.

[185] Vö. *Evangelii gaudium* 25., 30.

[186] „*organicum instrumentum quod Ipse adhibet in suprema potestate exercenda*", REU bevezető.

[187] „Præter hanc indolem ministerialem, a Concilio Vaticano II character, ut ita dicamus, vicarius Romanæ Curiæ in luce ulterius ponitur, quandoquidem ipsa ut iam diximus, non proprio iure neque proprio marte operatur: potestatem enim a Romano Pontifice acceptam exercet" (PB Bevezető 8.).

[188] A latinban *„non proprio iure neque proprio marte operatur"* szerepel, ám az olasz fordítás nyomán félre lehetett érteni: *„non agisce per proprio diritto né per propria* iniziativa*"* (PB Bevezető 8.).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

pápa rendesen fenntartja magának,[189] arra a Kúriának csak külön felhatalmazás alapján nyílhat lehetősége.[190]

A Kúria reformjának célja

A reform jelentőségét és céljait a PE I. és II. része fejti ki, visszautalva korábbi pápai megnyilatkozásokra, és leszögezve, hogy az „nem öncélú, hanem eszköz" (PE I.12.). A reform mindenekelőtt a II. Vatikáni Zsinat által célul szabott és elrendelt egyházi megújulást szolgálja (PE II.12.),[191] azon belül pedig törekvése, hogy „jobban összehangolja a Kúria szolgálatának mai gyakorlását az evangelizációnak azon útjával, amelyet az Egyház különösen is ebben az időszakban megél" (PE I.3.). Konkrét céljai között szerepel a keresztény tanúságtétel erősítése; a hatékonyabb evangelizáció elősegítése; a gyümölcsözőbb ökumenikus szellem előmozdítása; a konstruktívabb párbeszéd ösztönzése mindenkivel. Ennek megvalósítása érdekében pedig „tovább kell tökéletesítenie magának a Római Kúriának az identitását, nevezetesen azt, hogy Péter utódjának segítségére legyen legfőbb pásztori hivatalának gyakorlásában az egyetemes Egyház, illetve a részegyházak javára és szolgálatára. Ilymódon erősödik a hit egysége és Isten népének kommúniója, és tovább halad az Egyház sajátos küldetése a világban" (PE I.12.).[192]

Kézzelfogható reformtörekvésként jelöli meg a jogszabály a dikasztériumok számának csökkentését, amit a PE azáltal valósít meg, hogy összevonja azokat, „amelyek célja nagyon hasonló vagy egymást kiegészítő volt, és racionalizálva feladataikat az átfedő hatáskörök elkerülése és a munka hatékonyabbá tétele érdekében" (PE II.11.). A jogszabály kijelenti, hogy „szükségessé vált a dikasztériumok számának csökkentése", de azt nem indokolja meg. Feltételezhető, hogy a dikasztériumok kifejezést itt a régi

[189] Vö. PE 30.: „Kuriális intézmény nem bocsáthat ki törvényt vagy törvényerejű általános határozatokat".

[190] Vö. Az egész egyházra szóló törvényhozói hatalommal rendelkezik a pápa (331. k.) és a püspökök testülete (336. k.), melynek kiemelkedő működési formája az egyetemes zsinat. Hatáskörük határai között törvényhozói hatalmuk van a megyéspüspököknek és a velük azonos jogi megítélés alá eső főpásztoroknak (381. k.), a részleges zsinatoknak (445. k.), továbbá bizonyos értelemben a püspöki konferenciáknak (455. k. 1. §, vö. 29. k.) és a megszentelt élet pápai jogú, klerikusi intézményei vagy az apostoli élet ugyanilyen társaságai elöljáróinak és káptalanjainak (596. k. 2. §, 631-632. k., 717. k., 738. k.). (ld. ERDŐ, *Egyházjog*, 68-70.: az egyházi törvény fogalma).

[191] A PE itt utal VI. Pálra: PAULUS VI PP., *Omelia di Sua Santità Paolo Vi*, *Epilogo del Concilio Ecumenico Vaticano II, Solennità dell'Immacolata Concezione della Beata Vergine Maria, 8 dicembre 1965*, in: www.vatican.va;

[192] FRANCISCUS PP., *Omelia al Concistoro ordinario pubblico per la creazione di nuovi cardinali e per alcune cause di canonizzazione*. 14 febbraio 2015, in: www.vatican.va;

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

értelemben kell venni (átfogó kategóriaként), hiszen az új – sajátos kategóriát jelentő – dikasztériumokat maga a PE hozza létre, amely már meg is valósítja a csökkentést.[193]
A másik fontos reformtörekvés az "egészséges decentralizáció". A PE-ben ennek két irányát lehet felfedezni. Egyfelől „meghagyja a főpásztorok hatáskörében annak lehetőségét, hogy saját tanítói és pásztori feladatuk gyakorlása során megoldják azon kérdéseket, amelyeket jól ismernek, és amelyek nem érintik az Egyház tanításának, fegyelmének és közösségének egységét” (PE II.2.). Ez a PE szövegében a különböző püspöki testületek szerepének és relevanciájának kiemelésében jelentkezik, sőt, a Római Kúriát kötelezi az azokkal való együttműködésre. A nekik szentelt figyelem arra irányul, hogy „kihasználja a bennük rejlő lehetőségeket, anélkül, hogy azok a római pápa és a püspökök közé ékelődnének, hanem inkább álljanak teljes mértékben a püspökök szolgálatára”. Másfelől maga az apostoli konstitúció is „rájuk ruház” hatásköröket, melyek „a püspöki szolgálat kollegiális dimenziójának kifejezését célozzák, és közvetve az egyházi kommúnió megerősítését” (PE I.9.). Ezek a kifejezetten átruházott (mintegy visszaadott) hatáskörök, melyek „konkretizálják bizonyos főpásztori feladatok együttes gyakorlását az adott ország vagy egy terület híveinek javára” (PE I.9.) jobbára az egyes kuriális intézmények hatásköreinek ismertetésénél érhetők tetten.[194]
Fogalmilag a decentralizáció helyesebben dekoncentrációt jelenthet,[195] hiszen a szándék nem az Egyház többközpontúvá alakítása, hanem egyes feladatköröknek a központból a többi szervezet felé – a PE szerint a püspöki konferenciák és egyéb hierarchikus testületek felé – történő átadása, vagy visszaadása. Ferenc pápának a Püspöki Szinódus 50. évfordulóján elmondott beszéde segíthet jobban megérteni, hogy a pápa szándéka voltaképpen a püspökök meglevő saját hatáskörének tiszteletben tartására irányul.[196]
Az egészséges decentralizáció Ghirlanda értelmezésében azt jelenti, lehetőséget kell biztosítani a püspököknek, hogy éljenek a részegyházak vezetőiként hivatalukhoz tartozó jogosultságokkal, ám „felelősséggel”, ugyanis a részegyházak jogos

[193] Némely dikasztérium vizsgálatakor az az érzés támadhat, hogy az összevonásokat inkább ezen elvi célkitűzés indokolhatta, mintsem szakmai racionalitás.
[194] A kevés konkrét példa ismertetését ld. a megfontolásokról szóló részben.
[195] Ld. VITALI, Dario, *Profili ecclesiologici della Praedicate Evangelium*, in ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (szerk.), *Praedicate Evangelium. Riforma della Curia romana e servizio dell'evangelizzazione*, Quaderni della Mendola 31, Edizioni Glossa, Milano 2024, 68-71.
[196] Vö. FRANCISCUS PP., *Discorso alla commemorazione del 50° anniversario dell'istituzione del Sinodo dei Vescovi*, 17 ottobre 2015, in www.vatican.va

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

önállósága akkor legitim, ha annak gyakorlását a hierarchikus kommunió elve szabályozza. Ez magyarázza az „egészséges" jelzőt.[197] Az „egészséges" jelző helyett az EG-ban még „üdvös decentralizáció" szerepelt (*salutare decentralizzazione*, EG 16.). Az „üdvös" kifejezés mögött talán az a felfogás húzódott meg, melynek értlemében a decentralizáció jelentheti a megoldást számos problémára. Hiszen Ferenc pápa szerint a túlzott centralizáció csak bonyolítja az Egyház életét és gyengíti missziós dinamikáját (EG 32.). Az „egészséges" jelző viszont inkább a decentralizáció megvalósításának módjára helyezi a hangsúlyt.

A kúriai szolgálat lelkisége és lelkülete

Ha igaz, amint arra egyesek figyelmeztetnek, hogy a Római Kúria mostani reformjának követelése mindenekelőtt a Kúria tisztségviselőinek hozzáállására, magatartására adott reakció volt, akkor a helyzet nem orvosolható pusztán szervezeti átalakításokkal.[198] A jól működő Kúria tehát megfelelő lelkületet kíván, ami pedig – egyházi jellegéből fakadóan – a megfelelő lelkiség megélését igényli, hogy „a Jézus Krisztussal való találkozásból kiindulva, a Kúria tagjai a misszionárius tanítványok örömteli tudatával teljesítsék feladatukat Isten egész népének szolgálatára" (PE II.6.). A Kúria reformja – VI. Pál szavai nyomán – „mindenekelőtt azt szándékozik biztosítani, hogy magában a Kúriában és az egész Egyházban az isteni szeretet szikrája lángra lobbanthassa azokat az elveket, tanokat és szándékokat, amelyeket a Zsinat elrendelt, és amelyek így a szeretet által meggyulladva valóban megvalósíthatják az Egyházban és a világban a gondolkodás, a tevékenység, az erkölcsök és a morális erő, az öröm és a remény megújulását, ami a Zsinat célja volt" (PE II.12.).[199] Ez a reform pedig csak „akkor lesz valós és lehetséges, ha 'a zsinat lelkiségének paradigmáját' elsajátító belső reformból sarjad, amelyet 'az irgalmas szamaritánus ősi története' fejez ki. Olyan lelkiségről van itt szó, aminek forrása Isten szeretetében van, aki előbb

[197] GHIRLANDA Gianfranco, *Il Diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*. Nona edizione riveduta e aggiornata. Edizioni Studium 2024, 561-562.
[198] Vö. ARRIETA, *Presupposti organizzativi della Riforma della Curia Romana*, 45.
[199] Érdemes felidézni, amit VI. Pál a REU bevezetőjében megfogalmazott a Kúria munkatársaival szembeni elvárásokról: „Singulares autem animi dotes, quae in eiusdem Curiae administris spectatae virtutis viris priore aetate refulserunt, his et futuris temporibus iisque magis resplendeant oportet: eniteat in iis germana pietas vitaeque integritas; suae utilitatis immemores, uni Ecclesiae ac fidelium bono ardenti studeant amore; eos non inflectat favor; non muneris vel personae corrumpat acceptio; gravitatis rerum sibi mandatarum conscii, recogitent opus suum in christianae communitatis commodum aut detrimentum vertere posse; vi ingenii consiliique praediti, diligentes sint officii et navitate insignes, in doctrina et re pastorali affatim versati, quos investigando vel experiendo collegerint proferant fructus."

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

szeretett minket" (PE I.11.). A PE által hivatkozott „zsinat lelkiségének paradigmáját" Bushman szerint VI. Pál *Ecclesiam suam* enciklikája[200] foglalja össze, amit utódai is mind átvettek. Ennek lényege, hogy a belső megújulás – annak személyes megtérés, illetve szervezeti reform értelmében egyaránt – elengedhetetlen az Egyház küldetése, tehát a misszió/evangelizáció megújult folytatásához.[201]

A Római Kúria „csak úgy tud hozzájárulni az Egyháznak az Úrral való közösségéhez, ha ápolja minden tagjának Krisztus Jézussal való kapcsolatát". Ennek megvalósításához a PE előírja minden kuriális intézmény számára[202] a közös imádság, a lelki megújulás és az Eucharisztia rendszeres közös ünneplése gyakorlatát, illetve általában az életszentségre szóló hivatáson történő munkálkodást (PE II.6.).

Maga a kuriális munka is pasztorális jellegű: „a Római Kúriában, illetve a Szentszékhez kapcsolódó más intézményekben[203] dolgozó személyzet pasztorális szolgálatot végez, támogatva a római pápa és a püspökök küldetését az egyetemes Egyház iránti felelősségükben" (PE 3. cikk).[204] A kuriális szolgálat pasztorális jellegét pedig „az egyetemes Egyház és a részegyház között fennálló, kölcsönös bensőséges kapcsolaton alapuló sajátos lelkiség táplálja és gazdagítja" (PE 4. cikk). Minden munkatárs ezért „az Egyház és a világ előtt példamutató életvitelre hivatott", amit kiegészít azon kötelesség, hogy „tanítványok és misszionáriusok legyenek, példát mutatva az odaadás, a jámborság, a hozzá fordulók befogadásának és a szolgálat szellemében" (PE 5. cikk).

Nem elégséges azonban a pasztorális szolgálatot pusztán a kuriális hivatali munkában megélni. A PE hangsúlyt helyez rá, hogy a klerikusok emellett a lelkek gondozásával is foglalkozzanak, „amennyire csak lehetséges, és hivatali munkájuk sérelme nélkül". Hasonlóképpen, a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai és a világiak felé is elvárás, hogy közreműködjenek saját közösségeik vagy más egyházi valóságok pasztorális tevékenységében, „ki-ki képességei és lehetőségei szerint" (PE 6. cikk).[205] Meg kell jegyezni, hogy az ilyeténképpen előírt pasztorális

[200] PAULUS VI PP., *Litterae Encyclicae Ecclesiam suam*, in: AAS LVI (1964), 609-659.
[201] BUSHMAN Douglas G. STL, *The Theology of Renewal for His Church. The Logic of Vatican II's Renewal in Paul VI's Encyclical Ecclesiam Suam, and Its Reception in John Paul II and Benedict XVI*. Pickwick Publications, Eugene 2024., 44.
[202] Megj.: vajon a kuriális intézmények emlegetése azt jelenti, hogy erre a hivatalok és a Szentszékhez kapcsolódó intézmények munkatársainak nincs szükségük?
[203] Megj.: itt már a szentszéki intézmények szélesebb köréről van szó.
[204] A PB a kuriális munkát pasztorális jellegű egyházi szolgálatnak minősítette, ld. PB 33.
[205] A PB csupán a papoknak írta elő, hogy hivatali munkájuk kára nélkül lehetőség szerint folytassanak lelkipásztori munkát is, ld. PB 35.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

tevékenység a rendes hivatali munkaidőn és munkaterhen felül értendő,[206] hiszen a munkaidő szigorú betartását a RGCR nyomatékosítja: minden munkaidő-csökkentésre csak külön engedéllyel, a bérezés arányos csökkentése mellett van lehetőség, ami pl. a szerzetesekre még akkor is vonatkozik, ha saját rendjük közösségi életének igényeiről van szó (ld. RGCR 15., 45.; 47. 1.§).

A kuriális munka lelkületét „a kommúnió és a részvétel szellemiségének kell jellemeznie", hogy az „mindinkább az életközösség, valamint az egyetemes Egyház főpásztorait körülvevő operatív egység szolgálatában" álljon (PE II.8.).

Ennek megfelelően a személyes integritás és szakmaiság hangsúlyosan megjelenik a kuriális munkatársakkal szembeni elvárások sorában. Minden kategóriára nézve – püspökök, papok, diakónusok, megszentelt élet intézményeinek és apostoli élet társaságainak tagjai, világi hívők – elvárásként fogalmazódik meg, hogy kitűnjenek „lelki életükkel, lelkipásztori jó tapasztalataikkal, józan életvitelükkel és a szegények iránti szeretetükkel, közösségi és szolgálatkész szellemiségükkel, a rájuk bízott ügyekben való hozzáértéssel és az idők jeleinek felismerésére való képességükkel" (PE II.7.).[207] A szakmaiság alatt „a hozzáértést és a szükséges képességeket" kell érteni azon terület vonatkozásában, „amelyen tevékenységüket kifejteni hivatottak" (PE 7. cikk. 1.§). Megemlítendő, hogy a *La fedeltà nelle cose* kezdetű, a közpénzek kezelésének átláthatóságáról szóló motu propriójával Ferenc pápa egyfajta etikai kódexet vezetett be a Szentszék és a Vatikánváros mindenfajta szervezetében szolgáló felsővezetők számára, beleértve az intézményvezetőket, valamint a vagyonigazgatási és bírósági funkciókat ellátó munkavállalók számára, egy kétévente megújítandó összeférhetetlenségi nyilatkozat formájában.[208]

A szakmaiság és az integritás erősítése végett a PE előirányozza nem csupán a munkatársak kiválasztásának gondosságát, hanem a személyzet képzését, személyes és szakmai fejlődésének biztosítását (PE II.7.) is, amihez elengedhetetlen „a kezdettől fogva megfelelő felkészültségen" túl, a tapasztalatszerzés, a tanulmányok és a naprakész ismeretek megszerzése (ld. PE 7. cikk 1.§). A Római Kúria különböző egységeinek feladata ezért, jellegüknek és hatáskörüknek megfelelően, folyamatos

[206] Ellentétben pl. D'Auria vélekedésével, ld. D'AURIA, Andrea, *Alcune annotazioni sulle Norme generali: artt. 1-43*. in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 73.

[207] Az „idők jeleinek felismerésére való képességnek" mint külön kritériumnak a megfogalmazása Ferenc pápa 2016-os beszédében foglalt tizenkét reformkritériumra megy vissza, ahol az újításra való nyitottságot jelölte. Kérdés, hivatali értelemben hogyan számonkérhető.

[208] FRANCISCUS PP., MP *La fedeltà nelle cose, recante disposizioni sulla trasparenza nella gestione della finanza pubblica*, 26 aprile 2021, in: AAS, CXIII (2021) N. 5., 441-444.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

továbbképzést biztosítani személyzetük számára (ld. PE 7. cikk 1.§). Az elmúlt években több kezdeményezés indult a lelki és szakmai továbbképzések terén. A Római Kúria hagyományos nagyböjti lelkigyakorlatára a Vatikánon kívüli lelkigyakorlatos központba történő elvonulással került sor, a Kúria munkatársai számára a Klérusdikasztérium szervezett rekollekciókat, a Pápai Szertartásmesteri Hivatal által szervezett nagyböjti és adventi lelkigyakorlatos beszédeket megnyitották szélesebb kör számára. A Gazdasági Titkárság különböző személyiségfejlesztési és szakmai kompetenciaképzéseket szervezett a munkatársak különböző kategóriái számára, az Apostoli Szék Munkaügyi Hivatala pedig munkajogi képzéseket hirdetett. Ide volna sorolható az Államtitkárság harmadik részlegének létrehozása is, mely a Szentszék diplomáciai személyzetének képzésével is foglalkozik.[209]

[209] Ld. ARRIETA, Juan Ignacio, *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 54-55. Ld. még: SARAIS Alessio, *L'Ufficio del Lavoro della Sede Apostolica, alla luce delle recenti modifiche statutarie e del processo di riforma della Curia Romana*, in: Ius Ecclesiae XXIX, 3, 2017, 611-634.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

IV. A RÓMAI KÚRIA MEGHATÁROZÁSA ÉS SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE A PRAEDICATE EVANGELIUM SZERINT

A Római Kúria meghatározása

A Római Kúriát mint kifejezést a XI. században kezdték a pápai udvar megjelölésére használni, beleértve a pápai palotát, illetve ennek nyomán azokat a hivatalokat is, melyek abban a palotában működtek,[210] tehát az Apostoli Szék hivatalainak összességét.[211] Nevében a „római" jelző egyértelműen a római pápára, tehát Róma püspökére történő utalás, amit az is mutat, hogy a Római Kúria székhelye nem mindig Róma volt (hanem pl. a XIV. században Avignon).

Az újkori Római Kúria intézményi felállásának kialakulásával a kifejezés nem csupán a pápát a világegyház szolgálatában segítő hivatalokat jelölte, hanem beleértették az udvartartása mindennapi ügyeinek intézésére létesült hivatalokat, szervezeteket és személyeket is.[212] A modern Római Kúria „atyjának" tekinthető V. Sixtus az *Immensa aeterni Dei* (1588) rendelkezésben nem adott meghatározást a Római Kúriáról, hanem úgy fogalmazott, hogy a bíborosok lévén az ő legfőbb segítői, azok kisebb csoportjaiból létrehozza a kongregációkat, akik „a Római Kúria más tisztviselőivel" osztoznak az ügyek intézésének hatalmas terhein.[213] Tehát adottnak és létezőnek vette a Római Kúriát mint olyant.

---

[210] Vö. JANKOWIAK François, *La Curie romaine de Pie IX à Pie X. Le gouvernement central de l'Église et la fin des États pontificaux*. Publications de l'École française de Rome, Rome, 2007: „Chez les auteurs chrétiens du haut Moyen Âge, le terme désigne tantôt le for judiciaire (origine de l'expression *in curiam vocare*), tantôt les rassemblements ou congrès (*curia solemnis, paschalis, sacra, profana*), voire l'aula du prince ecclésiastique, entendant cette dernière tant au sens matériel qu'au sens formel pour embrasser l'ensemble des personnes liées à cette structure. Repris au cours du xie siècle, et au début de façon irrégulière, transposé par le droit canonique à partir de l'usage civil, le mot de curia servit initialement à désigner la cour papale et devint synonyme du palais pontifical ; par extension, il inclut les offices qui y avaient leur siège, jusqu'à recouvrir, en un sens plus spécifique, le complexe des offices dépendant du Siège apostolique. Le plus ancien emploi de l'expression 'Curie romaine' semble remonter à un document d'Urbain II de 1089; toutefois, « l'apparition du mot ne coïncide pas avec celle de l'institution elle-même »."

[211] vö. DEL RE, *La Curia Romana*, 18.

[212] Ld. JANKOWIAK François, *La Curie romaine de Pie IX à Pie X. Le gouvernement central de l'Église et la fin des États pontificaux*. Publications de l'École française de Rome, Rome, 2007: „En somme, tout élément (organe ou individu) concourant directement – c'est-à-dire de façon proche, physiquement plus encore que hiérarchiquement – à l'accomplissement de l'un des devoirs du souverain pontife est réputé relever de l'ensemble organique que constitue la Curie romaine." Ld. még DEL RE, *La Curia Romana*, 19.; BOUIX Dominique, *Tractatus de Curia romana, seu de cardinalibus, romanis congregationibus, legatis, nuntiis, vacariis et protonotariis apostolicis*, Paris, 1880.

[213] „ut partita inter eos aliosque Romanae Curiae magistratus ingenti curarum negociorumque mole" (§1.IAeD).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

X. Pius SC apostoli konstitúciójának (1908) bevezetőjében viszont már megtaláljuk a Római Kúria azon meghatározását, ami lényegében mostanáig érvényes: a Római Kúria kongregációkból, bíróságokból és hivatalokból áll, méghozzá azokból, melyek az egyetemes Egyház ügyeinek intézésére hivatottak.[214] Ez egy közvetett meghatározás, ami az összetevőinek felsorolásában merül ki. Ugyanezt a meghatározást – pontosabban körülírást – vette át az 1917-es CIC: „A Római Kúria Szent Kongregációkból, Törvényszékekből és Hivatalokból áll, amint alább felsoroljuk és leírjuk" (Can. 242. CIC-17).[215] A CIC-17 felsorolásából kiderül, hogy itt is az egyetemes Egyház ügyeinek intézését szolgáló hivatalokról van szó.

Az 1967-es REU megintcsak ehhez hasonló körülírást alkalmazott: „A Római Kúria, melynek révén a Római Pápa az egyetemes Egyház ügyeit intézni szokta, kongregációkból, bíróságokból, hivatalokból és titkárságokból áll" (REU 1. cikk 1.§).[216]

Ugyanezt a megfogalmazást alkalmazza az 1983-as CIC: „A Római Kúria, melynek segítségével a pápa az egyetemes egyház ügyeit intézni szokta, és amely az ő nevében és tekintélyével látja el feladatát az egyházak javára és szolgálatára, a Pápai vagy Államtitkárságból, az Egyházi Közügyek Tanácsából, a kongregációkból, a bíróságokból és egyéb intézményekből áll…" (CIC 360. kán.). Igaz, ezt a felsorolást már az öt évvel később kiadott PB is részlegesen felülírta, megszüntetve az Egyházi Közügyek Tanácsát, illetve létrehozva a Pápai Tanácsok kategóriáját.

A PB apostoli konstitúció Kúria-definíciója az addigiakat nem teljesen követve általánosabb meghatározásra törekedett. Céljait tekintve leszögezte: „a Római Kúria azért jött létre, hogy mind hatékonyabb legyen az Egyház Péterre és utódaira magától Krisztustól rábízott pásztori feladatának gyakorlása".[217] Meghatározása pedig így hangzott: „a Római Kúria azon dikasztériumok és intézmények összessége, amelyek segítik a római pápát az ő legfőbb pásztori hivatalának gyakorlásában az egyetemes egyház és a részegyházak javára és szolgálatára".[218]

---

[214] „Congregationes, Tribunalia et Officia, quae Romanam Curiam componunt et quibus Ecclesiae universae negotia pertractanda reservantur" ld. SC bevezető.

[215] „Curia Romana constat Sacris Congregationibus, Tribunalibus et Officiis, prout inferius enumerantur et describuntur."

[216] „Curia Romana, qua Summus Pontifex negotia Ecclesiae universae expedire solet, constat Congregationibus, Tribunalibus, Officiis et Secretariatibus."

[217] „Romana Curia ad id exorta est, ut scilicet efficacius redderetur muneris exercitium Pastoris Ecclesiæ, quod Petro eiusque successoribus ab ipso Christo traditum est…" Pastor Bonus 3.

[218] „Curia Romana complexus est Dicasteriorum et Institutorum, quæ Romano Pontifici adiutricem operam navant in exercitio eius supremi pastoralis muneris ad Ecclesiæ Universæ Ecclesiarumque particularium bonum ac servitium…" PB, 1. cikk.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A PE többhelyütt is definiálja a Római Kúriát. Hol céljai, hol összetétele, hol működési elvei alapján. Ezen definíciók alapvetően lefedik az Egyházi Törvénykönyv 360. kánonjában található meghatározást is: „a Római Kúria az az intézmény, amelyet a római pápa legfőbb pásztori hivatala és a világnak szóló egyetemes küldetése gyakorlása során rendszerint igénybe vesz" (PE 1. cikk). Maga az *intézmény* kifejezés újdonságnak mondható, hiszen a korábbi definíciók a Kúriát annak *összetétele* alapján határozták meg. Az intézmény kifejezés alkalmazása ebben a kontextusban azt feltételezné, hogy az önmagában egy különálló szervezetet alkot, és jogi személyiséggel is bír, de legalábbis van egy képviselője.[219] Ugyanakkor egyöntetű álláspont, hogy nem maga a Római Kúria bír saját jogi személyiséggel, hanem az azt alkotó egyes intézmények, s ez nem változott a PE nyomán sem.[220]

A Római Kúria definíciójában, mint láttuk, központi helyet foglal el a kritérium, miszerint a római pápa „legfőbb pásztori hivatalának", a „világnak szóló egyetemes küldetése gyakorlását" segítő intézményi körről van szó. Ez a megfogalmazás a SC apostoli konstitúcióban[221] jelenik meg először, tükrözve X. Piusz azon törekvését, hogy a szorosan vett Római Kúriáról leválassza a Római Egyházmegye, illetve a Vatikán (mely akkor még nem volt államként elismerve), pontosabban az Apostoli Palota életét rendező egyéb hivatalokat. Ez a törekvés a SC rendelkezésben sem valósult meg vegytisztán, hiszen például a *Congregatio Caeremonialis* feladata a helyi, értsd pápai szertartások szervezése volt, ami nem tekinthető az egyetemes egyház ügyének.[222] Hasonlóképpen, az Apostoli Kamara (*Camera Apostolica*) sem az egyetemes Egyház, hanem kifejezetten a Szentszék vagyonkezelésével, illetve jogvédelmével volt hivatott foglalkozni, méghozzá a széküresedés idején.[223]

[219] Ilyen lehetne pl. a *moderator curiae* bevezetése, aminek ötlete végül nem került bele a Római Kúria reformjába, hanem megmaradt, sőt bizonyos értelemben pontosabb, jobban meghatározott lett az Államtitkárság koordinációs funkciója.

[220] Ld. GHIRLANDA, Gianfranco SJ, *Chiesa Universale e Chiesa particolare (Cann. 330-572)*. Pontificia Università Gregoriana – Pontificio Istituto Biblico, 2023, 276.; Velasio de Paolis in: PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 23: „la Curia romana non ha in sé una propria entità o soggettività, in quanto è semplicemente un nome per indicare l'insieme degli uffici al servizio del Papa".

[221] „Congregationes, Tribunalia et Officia, quae Romanam Curiam componunt et quibus Ecclesiae universae negotia pertractanda reservantur" SC Bevezetés.

[222] „ad eam pertinet moderatio caeremoniarum in sacello aulaque pontificali servandarum". SC Bevezetés.

[223] „Huic Officio cura est atque administratio bonorum ac iurium temporalium Sanctae Sedis, quo tempore praesertim haec vacua, habeatur", SC Bevezetés.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A SC megfogalmazása szó szerint bekerült az 1917-es Kánonjogi Kódexbe,[224] majd onnan a REU apostoli konstitúcióba,[225] illetve a hatályos Egyházi Törvénykönyvbe.[226] Mindazonáltal a Szentszék gazdálkodását, illetve vagyonkezelését végző hivatalok (Apostoli Kamara, a Szentszék Gazdasági Ügyeinek Prefektúrája, az Apostoli Szék Vagyonkezelősége), továbbá a pápai udvar életét szervező Apostoli Palota Prefektúrája, amelyek kilógnak az „egyetemes egyház ügyeinek" kategóriájából, a VI. Pál-féle reformot követően is Római Kúria részét képezték.

Azért tűnik pontosabb, a valóságot jobban tükröző definíciónak a PB-ban használatos változat, mert a pápa hétköznapi tevékenységének ellátását támogató és kiszolgáló hivatalok (pl. gazdálkodási, személyzeti, szervezési funkciók) is mind a pápát hivatottak támogatni, mégha „helyi" szervezeti és igazgatási feladatok ellátásával is, amik nem sorolhatók közvetlenül az egyetemes egyház ügyei közé, de az a céljuk, hogy a pápa a legfőbb pásztori hivatalát gyakorolhassa. Ebbe a definícióba persze a Vatikánvárosi Állam szervezete is ugyanúgy beleillik, mint a pápai liturgikus, vagy éppen udvari szertartások szervezését intéző hivatalok. A PE definíciója tehát a PB-hoz képest kevésbé tűnik pontosnak, mert abba vagy nem tartoznának bele a gazdasági szervezetek, vagy beletartoznának éppenséggel a hivatalok, sőt a Szentszékhez kapcsolódó intézmények is.

A Római Kúria meghatározása az Apostoli Szentszék meghatározása szempontjából is releváns.[227] A CIC 361. k. a Szentszék kifejezésbe a római pápát és a Római Kúriát is beleérti,[228] azonban szoros értelemben véve a kettőt meg kell különböztetni. Például mert a CIC 113. k. 1.§-ben említett „erkölcsi személy jelleg" a római pápát illeti mint a teljes és legfőbb hatalom birtokosát az Egyházban, nem pedig a Római Kúriát, amely mint láttuk, még saját jogi személyiséggel sem rendelkezik. A Szentszéknek tehát van egy szűkebb értelme, ami a római pápa személyét és hivatalát jelenti, és van egy tágabb, amely a Római Kúria intézményeit is magában foglalja, vagy akár csupán utóbbiakat jelenti.[229] A Vatikánvárosi Állam felett a római pápa gyakorolja a legfőbb joghatóságot, tehát a városállam feletti szuverenitás a szűkebb értelemben vett

[224] CIC-17, 7. kán.: „…a Kongregációk is, a Törvényszékek, Hivatalok, melyek révén a római pápa az egész Egyház ügyeit intézni szokta".
[225] REU 1. § 1.: „Curia Romana, qua Summus Pontifex negotia Ecclesiae universae expedire solet…"
[226] „melynek segítségével a pápa az egyetemes egyház ügyeit intézni szokta" CIC 360. k.
[227] A témában bővebben ld. SALERNO, Francesco, *Sede Apostolica o Santa Sede e Curia Romana*, in: BONNET-GULLO, 45-82.
[228] Miként a CIC-1917 7. kán. is.
[229] Vö. GHIRLANDA Gianfranco, *Il Diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*. Nona edizione riveduta e aggiornata. Edizioni Studium 2024, 562.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Szentszéket illeti,[230] míg a Római Kúria koronként változó mértékben vett részt ezen pápai feladatkör gyakorlásában, és az utóbbi évszázad folyamán inkább elkülönítették a Vatikánvárosi Államot a Római Kúriától.[231] Érdekes módon a CIC-1917 és a hatályos CIC definíciója is kihagyja a Szentszék fogalmából a Római Vikariátust, ami pedig a pápát mint Róma püspökét a helyi egyház kormányzásában segítő apparátusnak számít. Mintha Róma püspökének ezen feladatköre nem tartozna a Szentszékre, azaz a római pápára. A pápa eredetileg a Római Kúria révén kormányozta a római egyházmegyét és a Pápai Államot is, melyek a X. Piusz-féle reform nyomán kezdtek mind jobban elkülönülni a Kúriától, mely folyamat II. János Pál idején teljesedett ki.[232]

A Római Kúria szervezeteinek kategóriái

Szervezeti egységek kategóriáinak módosulása

A Római Kúria felépítésében a leglátványosabb változást a különböző szervezetek kategóriáinak megváltoztatása, átnevezése jelenti. Megszűnt az ősi múltra visszatekintő *kongregáció* elnevezés, valamint megszűntek a PB-ben a kuriális szervek (azaz dikasztériumok) harmadik csoportját képező pápai tanácsok. A kongregációk, illetve a pápai tanácsok összevonásával, átalakításával jöttek létre a jelenlegi dikasztériumok mint a kuriális intézmények fő csoportja.

A PB nyomán a Kúria dikasztériumokból és más szervezetekből tevődött össze (PB 1.), a dikasztérium az Államtitkárságot, a kongregációkat, a bíróságokat, a pápai tanácsokat és a hivatalokat lefedő átfogó kategória volt (PB 2.). Ennélfogva a PB szövege, és hagyományosan más kuriális dokumentumok a dikasztérium szót generikus értelemben használták, a Szentszék főhivatalainak megnevezésére. Ehhez képest a PE a *dikasztérium* korábbi átfogó kategóriáját átnevezi *kuriális intézményekre* (PE 12. 2.§), a dikasztérium szó pedig immár egy konkrét intézményi kategóriát jelöl (vö. PE 1.§). Óhatatlanul félreértésekhez vezethet a változás, és a különböző

[230] A nemzetközi jog hagyományosan a pápát mint uralkodót ismeri el szuverénnek, ezért fogadja el a Szentszék mint a pápa hivatali apparátusa nemzetközi jogalanyiságát.

[231] Ld. GHIRLANDA, Gianfranco SJ, *Chiesa Universale e Chiesa particolare (Cann. 330-572).* Pontificia Università Gregoriana – Pontificio Istituto Biblico, 2023, 275-276.; ld. még: DE PAOLIS, Velasio, *Introduzione al commento della Cost. Ap. PASTOR BONUS sulla ristrutturazione della Curia Romana*, in: PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 14-16.

[232] ld. SALERNO, Francesco, *Sede Apostolica o Santa Sede e Curia Romana*, in: BONNET – GULLO, *La Curia Romana nella Cost. Ap. "Pastor Bonus"*, 45-82.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

jogszabályok értelmezésekor mindig figyelembe kell venni, hogy a megnevezés a PE, vagy a korábbi jogszabályok alapján értendő.

A *dikasztériumok*[233] név alatt két korábbi intézményi kategória lett egyesítve: a *kongregációk* és a *pápai tanácsok*. A hagyományos értelmezés szerint a kongregációk igazgatási funkciót gyakoroltak (kormányzati hatalmat), a pápai tanácsok pedig inkább egy-egy szakterület tanulmányozását és promóciós tevékenységet láttak el.[234] Ez a distinkció azonban korántsem volt egyértelmű, hiszen volt pápai tanács, amely egy-egy igazgatási jogosultságot is elnyert.[235]

Úgy tudni, hogy e két megnevezés megszüntetése, pontosabban a két kategória összevonása már a kúriareform elején eldőlt, de – amint Arrieta rámutat – nem lett különösebben megmagyarázva.[236] A pápai tanácsok kategóriájának megszüntetése mögött feltehetőleg az egyszerűsítés szándéka húzódott meg. A kongregációk név elhagyását viszont az motiválhatta, hogy eredeti jelentéséhez képest a valóság alapvetően módosult, hiszen a kongregációk eredendően a bíborosok szűkebb körű gyűlései voltak.[237] Viszont a kongregációk tagságának a püspökök előtti megnyitásával ez már korábban elszakadt eredeti értelmétől, a papok, szerzetesek és világiak bevonásával pedig méginkább.[238] Megjegyezhetjük, hogy a kongregáció ettől

[233] A dikasztérium (*dicastero*) szó a görög dikaszterion szóból származik, melynek eredeti jelentése igazságügyi szervezet volt, ám később általánosságban állami funkciót ellátó szervezetre, szaktárcára, minisztériumra módosult (Ld. SALERNO, Fabio, *Il ruolo istituzionale della Segreteria di Stato nella funzione diplomatica della Santa Sede*. Thesis ad Doctoratum in Utroque Iure adsequendum, Pontificia Universitas Lateranensis, Institutum Utriusque Iuris, Romae 2016, 44-46.). A kánonjogi dokumentumokba az olasz munkanyelvből kerülhetett be, hiszen a SC I.1. zárójelben hozza a *dicasteri* szót, mint a Szentszék hivatalainak közkeletű megnevezését. A CIC-1917 nem alkalmazza, ám a CD 9-10-ben már hivatalos megnevezésként használatos, majd a REU-ban és a PB-ban általánossá válik. A CIC 1983 viszont csupán egyhelyütt használja (CIC 354. kán. – magyar fordításban *központi hatóság*). A PE hatályba lépéséig tehát a dikasztérium szó jelölte azon hivatalokat, amelyek központi hatóság gyanánt az egyetemes Egyház kormányzatának egyes területein segítették a római pápát. A PE nyomán viszont ezen tágabb kategórián belüli specifikus intézmény megnevezéseként szerepel.

[234] Arrieta szerint a pápai tanácsok műfaja azt is érzékeltette, hogy az általuk követett szakterületek valójában a püspökök elsődleges hatáskörébe tartoztak, a Szentszék inkább csak koordinációval, tanulmányozással segítette őket. Ezzel szemben felhozható pl. a Törvényszövegek Pápai Tanácsának hatásköre, ami nyilvánvalóan központi funkció volt már a PB szerint is. Vö.: ARRIETA, J.I., *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 63.

[235] Ld. D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 123-124.

[236] ARRIETA, J.I., *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 62.

[237] Így nyilatkozott róla Marcello Semeraro bíboros az apostoli konstitúció bemutatóján. Ld. SEMERARO Card. Marcello, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

[238] Ld. ARRIETA, Juan Ignacio, *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 62.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

függetlenül alkalmas volna a vegyes összetételű gyűlés megnevezésére is.[239] Ráadásul a szinodális jelleget is jobban kiemelné, mint a dikasztérium szó.

A korábbi „Bíróságok" kategória át lett nevezve „Igazságügyi szervezetekre",[240] vélhetően azért, mert a bíróság meghatározás nem teljesen fedte a három szentszéki törvényszék tényleges természetét és funkcióit. Ez persze nem változtat azok lényegén, és a tényen, hogy az Apostoli Penitenciáriát nem lehet szoros értelemben vett bíróságnak, sem igazságügyi szervnek tekinteni, és az Apostoli Szignatúra továbbra is vegyes, részben bírósági, részben igazságügyi igazgatási szervnek minősül. Továbbá az ezen a körön kívül eső Hittani Dikasztériumnál is megmaradt a sajátos bírósági funkció a Legfelsőbb Apostoli Bíróság révén.

A korábbi „Hivatalok" kategóriája át lett nevezve „Gazdasági szervezetekre", és a szentszéki gazdálkodás, illetve gazdasági-pénzügyi felügyelet meglehetősen változatos jellegű szervezetei tartoznak hozzá, a korábbihoz képest jóval nagyobb számban.

A PE szerinti „Hivatalok"[241] kategóriájába lényegében azok tartoznak, amelyeket korábban a „Római Kúria egyéb szervezetei" (*Altri organismi della Curia Romana*) megnevezéssel illettek. Pontosabban a gazdasági szervezetektől ide került át a Kamarás Bíboros (*camerlengo*), aki tehát korábban is és most is a hivatal kategóriájába tartozott.

---

[239] Ezen a véleményen van még: D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 124-125.

[240] A szervezet (*organismo / institutio*) és a szerv (*organo*) kifejezések közötti különbséget a Római Kúria viszonylatában az olasz nyelv és intézményi gyakorlat alapján lehet megérteni. A szakirodalomban eredeti értelme szerint a *szervezet* a belső döntéselőkészítést szolgálja, több fizikai személyből tevődik össze, míg a *szerv* az intézményi döntéshozatal letéteményese, mely lehet egyszemélyi, vagy testületi is. A Római Kúria vonatkozásában a szervezet viszont egy nem teljesen definiált, általános szervezeti kategóriát jelentett (vö. CIC 360-361. kán., PB 180-192.). Meg kell jegyezni, hogy a latin *institutio* kifejezést a magyar szakfordítások többnyire *intézményként* adják vissza. Vö. SALERNO, Fabio, *Il ruolo istituzionale della Segreteria di Stato nella funzione diplomatica della Santa Sede*. Thesis ad Doctoratum in Utroque Iure adsequendum, Pontificia Universitas Lateranensis, Institutum Utriusque Iuris, Romae 2016, 40-42.

[241] A hivatal kifejezés (*ufficio / officium*) több értelemben is használatos. A Kúria szervezeti felépítése vonatkozásában nem az általános értelemben vett egyházi hivatalt jelöli, hanem egy-egy konkrét szervezetet, avagy szervezeti kategóriát. A SC és a REU a hivatalok kategóriájába sorolt több különböző, köztük gazdasági (pl. Apostoli Kamara) és titkársági (pl. Apostoli Kancellária) jellegű kuriális intézményt egyaránt. A PB nyomán viszont egyszerűsödött a kategória, és a Szentszék három gazdasági szervezetét jelölte (Vö. SALERNO, Fabio, *Il ruolo istituzionale della Segreteria di Stato nella funzione diplomatica della Santa Sede*. Thesis ad Doctoratum in Utroque Iure adsequendum, Pontificia Universitas Lateranensis, Institutum Utriusque Iuris, Romae 2016, 53-54.). A PE viszont egészen más jellegű szervezetekre alkalmazza. Van az olasz *ufficio* szónak egy specifikusabb értelme is, mellyel az egyes dikasztériumokon/kuriális intézményeken belüli kisebb szervezeti egységeket jelölik. Magyar megfelelője ebben az esetben inkább az iroda, vagy az osztály.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Nem változott a „Szentszékhez kapcsolódó intézmények” megnevezése és az Államtitkárságé sem. Utóbbival kapcsolatban felvetették, hogy az Apostoli Titkárság (*Segreteria Apostolica*)[242] egyháziasabban hangozna, és nem keltené az állami működés látszatát, ám végül a nemzetközileg elfogadott és bejáratott intézménynév megtartása mellett döntöttek.[243]

A terminológiai változtatások sorában megemlítendő még, hogy míg a PB vegyesen használja a pápa megjelölésére a *Sommo Pontefice* (a CIC magyar fordításában: pápa) és a *Romano Pontefice* (a CIC magyar fordításában: római pápa) kifejezéseket, addig a PE egységesítette a nyelvhasználatot, s a PB-ból átvett cikkekben is átírta azt *Romano Pontefice*-re. Egyedül a Pápai Szertartásmesteri Hivatal megnevezésében marad meg a *Sommo Pontefice* kifejezés (PE 232.).

A Kúria felépítését részletező PE 12. cikk 1.§ különböző szervezeti kategóriákat sorol: „A Római Kúria az Államtitkárságból, a dikasztériumokból és a szervezetekből áll…”. Kihagyja viszont a Kúriából pl. a hivatalok kategóriájába sorolt kiszolgáló szervezeteket, és a Szentszékhez kapcsolódó intézményeket. Ebből is kitűnik, hogy a PE szempontjából beszélhetünk egy szűkebben értelmezett, illetve egy tágabban értelmezett Római Kúriáról. Ez a distinkció a PB konstitúcióban is fellelhető volt, illetve magában a kuriális gyakorlatban, csupán más intézményi kört ölelt fel, mint a PE.

Szűkebb értelemben vett Római Kúria

A Római Kúria szűkebb értelmezés szerinti meghatározását a PE 12. cikk tartalmazza. Az 1.§ kijelenti, hogy „a Római Kúria az Államtitkárságból, a dikasztériumokból és a szervezetekből áll, amelyek jogilag mind egyenrangúak.” (PE 12.1.§). Az itt említett szervezeti egységek megnevezésére a PE bevezeti a kuriális intézmények kifejezést, ami nem más, mint az a kör, amit a PB 2. cikk 1.§ dikasztériumoknak nevezett. Tehát figyelembe kell venni, hogy a dikasztérium kifejezés fontos jelentésmódosuláson ment

[242] A titkárság a latin *secretum*, azaz titok szóból származik, melynek eredeti jelentése a *secerno*, azaz elválaszt, elkülönít igére megy vissza és a vezető személyéhez kötődő, bizalmi jellegű intézményt, illetve személyt jelöl. Ilyeténképpen indokolt a pápa legközvetlenebb munkatársának számító államtitkár, illetve az ő hivatala, az Államtitkárság megnevezése. Vö. SALERNO, Fabio, *Il ruolo istituzionale della Segreteria di Stato nella funzione diplomatica della Santa Sede*. Thesis ad Doctoratum in Utroque Iure adsequendum, Pontificia Universitas Lateranensis, Institutum Utriusque Iuris, Romae 2016, 27-29, 38.

[243] Ld. D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 126.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

keresztül a PE révén: egy átfogó kategóriát jelölő kifejezés helyett a Római Kúria szervezeti egységeinek egy meghatározott csoportját jelöli immár.

Tágabb értelemben vett Római Kúria

A tágabb értelemben vett Római Kúria összesen négy intézményi kategóriából tevődik össze. Az első a kuriális intézményeké. A második, ami már a PB-ban is ezen a néven szerepelt, az „Apostoli Szentszék egyéb szervezeteinek" átfogó kategóriája. Ezen belül helyezkedik el a PE 12. cikk 3.§-ban említett Római Kúria Hivatalai: a Pápai Ház Prefektúrája, a Pápai Szertartásmesteri Hivatal és a Római Szentegyház Kamarása. A PB ezt a kategóriát a Római Kúria Intézményei néven emlegette (PB 2. cikk 3.§).[244] Ugyancsak az egyéb szervezetek körébe tartoznak az ügyvédek (PE 238-240.), valamint az Apostoli Szentszék Munkaügyi Hivatala,[245] továbbá az Annuario Pontificióban megjelenő egyéb bizottságok (*Commissioni e comitati*), melyek lehetnek függetlenek, vagy kapcsolódhatnak valamelyik dikasztériumhoz.

A tágabb értelemben vett Római Kúria harmadik nevesített kategóriája (melynek elnevezése sem változott a PE-ben) a „Szentszékhez kapcsolódó intézményeké" (*Istituzioni collegate alla Santa Sede*, PE, 241-249.). Utóbbiak definíciója szerint olyan, „ősi eredetű, illetve újabb alapítású intézetek, amelyek bár tulajdonképpen nem képezik a Római Kúria részét… mégis különféle szükséges, avagy hasznos szolgáltatásokat nyújtanak magának a római pápának, a Római Kúriának és az egyetemes Egyháznak, és valamiképpen kapcsolódnak magához a Kúriához" (PE 241.). Ezen kategória tagjai közül a PE többet nevesít (241-248.), de a lista nem nevezhető kimerítő jellegűnek.

Egy újnak tekinthető negyedik kategóriaként jelennek meg a Római Kúria eszközjellegű jogi személyei (*Persone giuridiche strumentali della Curia Romana*),[246] amelyek sorába olyan alapok, alapítványok és egyéb szervezetek tartoznak, amelyek a különböző kuriális intézményeken belül jöttek létre, vagy azoktól közvetlenül függenek, illetve azok tevékenységét mintegy eszköz jelleggel támogatják,

[244] A PB latin szövegében a VII. fejezet címében a „Cetera Romanae Curiae Instituta" szerepel, amit az olasz fordítás viszont az „Altri organismi della Curia Romana" kifejezéssel ad vissza, ami megnehezíti a kategóriák megnevezései közötti eligazodást.
[245] A PE csupán megemlíti, de nem részletezi, vö. PE 11.
[246] Vö. FRANCISCUS, MP *De personis iuridicis instrumentalibus Curiae Romanae*, 5 dicembre 2022, in: AAS CXV (2023) N. 1, 1-6.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

ugyanakkor önálló jogi személyiséggel és gazdálkodási önállósággal bírnak. Háttérintézménynek is lehetne őket nevezni.

A Szentszéktől függő intézmények

Az ún. „Szentszéktől függő intézmények" (*Istituzioni che fanno riferimento alla Santa Sede*) külön kategóriaként jelennek meg a PE-ban,[247] és alapvetően egy gazdálkodási kategóriát képeznek. Arról az intézményi körről van szó, amelynek viszonylatában a Római Kúria gazdasági szervezeteinek meghatározott ellenőrzési és felügyeleti feladatai vannak, s amelyeket a Gazdasági Tanács alapszabályához[248] csatolt függelékben közölt lista felsorol (vö. PE 205.1.§).[249] A kuriális intézményeket, a Római Kúria hivatalait, a Szentszékhez kapcsolódó szervezeteket, a Római Kúria eszközjellegű jogi személyeit és a Vatikánvárosi Állam Kormányzóságának szervezeteit foglalja magába.[250] A Gazdasági Tanács Alapszabályának 1. cikke szerint ugyan a Vatikánvárosi Állam Kormányzósága nem tartozik ebbe a kategóriába, mert azt külön nevesíti, mégis szerepel az említett függelékben közölt listáján.

Ugyanezen kategóriára a Szentszék és a Vatikánvárosi Állam közbeszerzési kódexében egyfelől a generikus „entitás", azaz szervezet (*ente*) megnevezést,[251] másfelől „a Szentszékhez és a Vatikánvárosi Államhoz köthető szervezetek" (*Enti riferibili alla Santa Sede e allo Stato della Città del Vaticano*) kifejezést találjuk.[252] Vélhetően ugyanerre a kategóriára vonatkozik az *amministrazioni* kifejezés is, ami visszatérően megjelenik a PE egyes cikkeiben[253] (egyébként a PB-hoz hasonlóan), ami alatt azon szervezetek értendők, amelyek a Szentszék „államháztartásának" részét

[247] ld. PE 212. 2.§; PE 216. 1.; PE 218. 1.§; PE 220. 2§; PE 223. 1.§, illetve PE 48. 2.

[248] Ld. *Statuto del Consiglio per l'Economia*, 22 febbraio 2015; https://www.vatican.va/content/francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco_20150222_statuti-segreteria-per-economia.html

[249] A lista mindezidáig nem került közzétételre sem a Szentszék hivatalos honlapján, sem az AAS-ben.

[250] Vö. FRANCISCUS PP., MP *De personis iuridicis instrumentalibus Curiae Romanae*, 5 dicembre 2022, Art. 1. in: AAS CXV (2023) N. 1, 2.

[251] NORMAE DE PERSPICUITATE, INSPECTIONE ET CONCURSU IN RATIONIBUS ADIUDICATIONIS PUBLICORUM CONTRACTUUM SANCTAE SEDIS ET STATUS CIVITATIS VATICANAE, 2020. május 19., 2. cikk a) pont: „Ai fini della presente normativa si intende per: a) « Enti pubblici » o « Enti », i Dicasteri e gli altri organismi o uffici della Curia Romana, le Istituzioni collegate alla Santa Sede, il Governatorato dello Stato della Città del Vaticano, nonché tutti i soggetti individuati nell'elenco approvato dalla Superiore Autorità su proposta del Consiglio per l'Economia;" Ld. AAS vol. CXII, N.6., 2020 június 5., 490.

[252] U.o. 3. cikk a) pont

[253] ld. PE 207. cikk 1. 4.; 211. cikk; 214. cikk 2.§; 224. cikk 1.§; 237. cikk 1.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

képező, saját költségvetéssel rendelkező jogi személynek minősülnek, tehát magyarul költségvetési szervnek nevezhetők.

A kuriális intézmények fajtái

A kuriális intézmények megnevezése többféle lehet. Az egyedi megnevezéseken kívül (Vagyonkezelőség, Főszámvevőség), két titkárság (Államtitkárság és Gazdasági Titkárság) és egy tanács (Gazdasági Tanács) mellett 15 dikasztérium létezik, továbbá a különböző elnevezésű bíróságok, végül pedig különféle bizottságok.

A bizottságok kétfélék lehetnek: az olasz *commissione*, illetve *comitato* között a magyar fordításban nem teszünk különbséget, és tartalmi szempontból nincs is valós relevanciája. Eredeti értelmük szerint ugyanakkor a *commissione* inkább önálló testületet jelent, míg a *comitato* inkább egy testületen belüli szűkebb ügyintéző csoportot. A PE szóhasználatában mindegyik bizottság *commissione*, egyedül a Befektetési Bizottság elnevezése *comitato*, azonban ennek esetében is önálló testületről van szó.

A kuriális intézmények szervezeti felépítése

A kuriális intézmények munkatársainak kategóriái

A kuriális intézmény élén a prefektus (*prefetto*), vagy annak megfelelő (*equiparato*) vezető (pl. elnök) áll, aki igazgatja és képviseli azt (PE 13. 1.§, 14. 1.§, 17. 1.§). A pápa nevezi ki öt évre, hetvenöt éves korában be kell nyújtania lemondását a pápának, aki szabadon dönt annak elfogadásáról (PE 17. 2.§). Az Apostoli Szék megüresedésével a kuriális intézmények vezetőinek megszűnik a megbízatása (PE 18. 1.§). Ez alól ugyanezen cikk két kivételt említ, a Főpenitenciáriust és Őszentsége Alamizsnását. A Római Szent Egyház Kamarásáról szóló cikk viszont úgy rendelkezik, hogy az őt a széküresedés idején segítő három asszisztens bíboros egyike mindig a Gazdasági Tanács bíboros koordinátora legyen (PE 235. cikk 3. §), így ténylegesen az ő megbízatása sem szűnik meg.[254]

[254] Ellenkező esetben, logikusan, volt bíboros koordinátorként kellene említeni, amint azt az UDG a bíboros államtitkár esetében teszi (vö. UDG 13.c). Más megközelítésben a Gazdasági Tanács koordinátorának megbízatása ugyan megszűnik a sede vacante idején, akárcsak a többi (legtöbb) kuriális szervezet vezetőjének, ámde a PE 235. 3.§ értelmében azon nyomban új megbízatást kap, mégpedig kifejezetten az előző tisztsége, a Gazdasági Tanács koordinátori funkciója miatt. Igaz, megbízatásának tartalma megváltozik: nem a GT-ot irányítja, hiszen afölött a Camerlengo rendelkezik

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Az intézmény apparátusának működését irányító helyettes vezető a titkár (*segretario*), akit szintén a pápa nevez ki öt évre, hetvenöt éves korában be kell nyújtania lemondását, széküresedés idején pedig a rendes ügyeket viszi tovább, az intézmény tényleges vezetőjeként, ám az új pápának három hónapon belül meg kell erősítenie (PE 13. 1.§, 14. 2.§, 17. 1.§, PE 18. 2.§). A rendes és a plenáris közgyűléseken szavazati joggal vesz részt (PE 26. 3.§). A több részlegből álló dikasztériumokban immár azok számának megfelelően több titkár is lehet, akik tehát egy-egy részleg önállóbb működtetéséért felelnek.

Altitkárból (*sottosegretario*) több is lehet, akik gyakran egyes meghatározott szakterületekért felelnek (PE 13. 1.§, PE 14. 2.§). A pápa nevezi ki őket öt évre, hetvenöt éves korukban az Államtitkárság nyugállományba helyezi őket (vö. RGCR 41. 5.§).

A kuriális intézmények tagjainak és vezető tisztségviselőinek kiválasztásával kapcsolatban a PE előirányozza, hogy „a bíborosok, püspökök és más munkatársak kiválasztásában az Egyház katolicitásának kell tükröződnie” (PE II.10.), továbbá, hogy „mindazok, akiket a Római Kúriában történő szolgálatra meghívnak”, a világban jelen levő „különböző kultúrákat” képviseljék.

A kuriális intézmények hivatali apparátusát alkotják a különböző tisztviselők (*officiali*), akiket ugyancsak a pápa nevez ki öt évre (PE 13. 1.§, PE 14. 3-5.§). A RGCR személyzeti táblája hat osztályba sorolja őket, melyek közül a legmagasabbnak számító 10. besorolási osztályba tartozik a hivatalvezető, avagy osztályvezető (*capo ufficio*).[255] A tisztviselőkre nézve a PE részletesebb kiválasztási kritériumokat fogalmaz meg (PE 14. 3.§, 5.§). Eszerint a klerikusok, a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai, valamint a világiak közül kell őket kiválasztani, tárgyilagos és átlátható kritériumok alapján; mindenkivel szemben elvárás a kellő tapasztalat, megfelelő képesítéssel igazolt tudás, erény és körültekintés; hasonlóképpen elvárás a pasztorális tevékenységekben szerzett többéves tapasztalat (ebben a PE nem tesz különbséget a világiak és a nem világiak között). Fontos szempont, hogy lehetőség szerint a világ különböző régióiból származzanak az egyetemesség megjelenítése érdekében; klerikusok esetében törekedni kell az

(vö. PE 237.), mégis, nyilvánvalóan azért kerül be a három segítőbíboros egyikének pozíciójára, hogy ezen a téren támogassa a Camerlengo munkáját.

[255] A tábla alsó három besorolási osztályba a technikai személyzet tartozik (RGCR Appendice II, Tabella Organica Generale).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

egyházmegyei/eparchiális klérus, illetve a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai közötti egyensúlyra; ellenben a világiak és a klerikusok közötti egyensúlyra törekvést a jogszabály nem írja elő.

A PE újításaként „a kuriális intézményekben és a hivatalokban szolgáló klerikus, valamint a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai közül kikerülő tisztviselők főszabály szerint öt év elteltével visszatérnek egyházmegyéjük/eparchiájuk lelkipásztori szolgálatába, avagy abba az intézménybe vagy társaságba, amelyhez tartoznak. Amennyiben a Római Kúria elöljárói úgy ítélik meg, szolgálatuk meghosszabbítható egy további ötéves időszakra" (PE 17. cikk 4. §). Ez a megkötés nem vonatkozik a világi tisztviselőkre.

A Római Kúria kongregációinak tagjai (*membri*), az intézmény eredetéből következően, sokáig kizárólag bíborosok voltak. VI. Pál pápa *Pro comperto sane* kezdetű motu propriója nyomán a kongregáció tagjai között megyéspüspökök is szerepeltek, sőt, az akkori nevén Szerzetesi Kongregációba három nem püspök szerzetes (klerikus) is kinevezést kapott. A REU apostoli konstitúció pontosította, hogy „a kongregációkat bíborosok alkotják", ugyanakkor az évente egyszer tartandó plenáris üléseiken tagként részt vesznek a soraikba kinevezett püspökök is. Illetőleg, a Szerzetesi Kongregáció esetében a *Pro comperto sane* által előirányozott szerzetes papok, továbbá a Népek Evangelizációja Kongregáció esetében (PB 83. 2.§) a Pápai Missziós Művek és intézetek képviselői, akik ugyancsak nem bíborosok. Ráadásul a rendelkezés szerint ez utóbbiak „ha úgy tetszik a Római Pápának, akár ügydöntő szavazati joggal" is rendelkezhettek. A PB értelmében a dikasztériumok tagsága „bizonyos számú bíborosból és néhány püspökből" állt (PB 3.1.§), ám némelyik dikasztérium „sajátos természete szerint" soraikba „klerikusokat és más hívőket" is fel lehetett venni (PB 3.2.§). A jogszabály azonban pontosította, hogy „a kongregációk tényleges tagjának a bíborosok és püspökök" számítanak (PB 3.3.§). Ami azt is jelentette egyúttal, hogy a kongregációkon kívüli dikasztériumoknak, például a pápai tanácsoknak lehettek nem püspök tagjaik is.

A PE szabályozása szerint a kuriális intézmények tagjai elsődlegesen a bíborosok közül kerülnek ki, akikhez néhány püspök, lehetőség szerint megyéspüspök társul, akik „a kérdéses ügyekben különösen járatosak" (PE 15.). Továbbá, "a dikasztérium jellegének megfelelően, néhány pap és diakónus, továbbá a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak néhány tagja, valamint néhány világi hívő" (PE.15. cikk). A pápa nevezi ki őket öt évre, nyolcvanévesen automatikusan

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

megszűnik megbízatásuk, illetve ha más tisztségük okán hivatalból tagok, akkor a másik megbízatásukkal megszűntével ez is megszűnik (PE 17. 3.§).[256]

A PE 15. cikk megfogalmazásból úgy tűnhet, hogy a kuriális intézményeken belül csakis a dikasztériumok esetében lehetnek tagok nem püspökök, méghozzá az adott dikasztérium természetének függvényében. Az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bíróságára vonatkozó PE 195. cikk 1.§ például kifejezetten említi, hogy ezen igazságügyi szervezet tagjai csakis „bíborosok, püspökök és papok" lehetnek. Viszont a Rota Romana tagjai (bírák) papok ugyan, de nem püspökök. A gazdasági szervezetek némelyikének tagságában szintén vannak világi hívők is. Itt ismét a dikasztérium kifejezés jelentéstartalmának változása állhat a pontatlanság hátterében.

A tagokhoz valamiképpen hasonlítható a konzultorok (*consultori*) kategóriája (PE 13. cikk 1.§), akik nem szükségképpen laknak Rómában, feladatuk a tanácsadás.[257] A konzultorokat a pápa öt évre nevezi ki, ellenben meghosszabbíthatóságukról, avagy nyugdíjazási korhatárukról hallgat mind a PE, mind a RGCR.[258] Rájuk nézve a PE csupán annyit ír elő, hogy a hívek bármely kategóriájából kikerülhetnek, „tudományra, bizonyított képességekre és körültekintésre nézve" legyenek kiemelkedők, s „lehetőleg tiszteletben kell tartania az egyetemesség kritériumát" (PE 16.). A konzultorok mellett – egyedi esetekben – lehetőség van más, mondhatni külsős szakértők bevonására is, akik a kezelendő ügyet illetően különösen is szakértőnek, illetve tapasztaltnak számítanak. Utóbbiak nem csupán megbízatásuk alkalmi voltában különbözhetnek a konzultoroktól, de a PE megfogalmazása lehetővé teszi, hogy esetükben nem katolikusok is szóba jöhessenek (PE 27.3.§).

A kuriális intézmények és a hivatalok belső felépítésére a PE az egyes szervezetek leírásánál tér ki, mely „sajátos jellegénél fogva vagy külön törvény alapján" eltérhet az általánostól (PE 13. 2). Erre a gazdasági szervezeteknél, vagy a bíróságoknál találunk példát, de vannak dikasztériumok, ahol a főtisztviselők fenti kategóriái mellett mások is megjelennek.[259]

---

[256] Mivel a dikasztériumok esetében elvben a prefektus is a tagok közé számít – a bíborosi kongregációk örökségeként – így elvileg azok megbízatása is automatikusan megszűnik.

[257] Vö. RGCR 26., 119., 121., 131. 3.§.

[258] A REU 5. cikk 2.§ ugyanazt a megfogalmazást alkalmazta rájuk, amit jelenleg a PE a tisztviselők meghosszabbíthatóságára: „Consultores possunt confirmari ad aliud quinquennium", míg a PB nem tartalmazott erre vonatkozó rendelkezést.

[259] Ld. pl. az Evangelizációs Dikasztérium Első Evangelizációs és Új Részegyházak Részlegét, amelynek két segédtitkára (*segretario aggiunto*) van, a Szenttéavatási Ügyek Dikasztériumánál teológus prelátus, a Hittani Dikasztériumnál, az Apostoli Szignatúránál és a Rota Románánál pedig ügyész működik, utóbbi kettőnél kötelékvédő is.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A bíborosok szerepének visszaszorulása

A Bíborosi Kollégium és a Római Kúria között kezdettől fogva szoros kapcsolat volt, jelentőségük szinte párhuzamosan fejlődött. Az V. Szixtusz-féle reform a bíborosok kuriális hatalmának visszaszorulásához vezetett ugyan,[260] de az intézményi kapcsolat végérvényesen VI. Pál rendelkezéseivel elkezdett lazulni, amióta a dikasztériumoknak nem csupán ők, hanem püspökök, sőt világiak is tagjai lehetnek. Majd II. János Pál idején a potenciálisan nem bíborosok által vezetett Pápai Tanácsok létesítésével ez a tendencia tovább erősödött. A PE pedig tulajdonképpen esetlegessé tette a bíborosok kuriális szerepvállalását. A dikasztériumok tagjai között még kevésbé hangsúlyos szerepet kapnak a bíborosok, sőt, immár a kuriális intézményeket sem *per definitionem* vezeti bíboros.[261]

A PB apostoli konstitúció értelmében a dikasztériumok élén (amik akkor az Államtitkárságot, a kongregációkat, a pápai tanácsokat, a bíróságokat és a gazdasági hivatalokat jelentették) bíboros prefektus – avagy érsek elnök – állt. Tagságuk is alapvetően „megfelelő számú bíborosból" állt (PB 3.1§), ám soraikba püspököket, illetve „egyes dikasztériumok sajátos természete szerint" akár klerikusokat és világiakat is ki lehetett nevezni (PB 3.2§). Azonban a dikasztériumok első kategóriáját jelentő kongregációk valós tagjai bíborosok és püspökök lehettek (PB 3.3§).

A Római Kúria jelenlegi struktúráját részletező PE 13. cikke a kuriális intézmények (azaz a régi dikasztériumok) prefektusainak említésekor egyszerűen elhagyja a bíborosi jelzőt. A PE II. fejezet 5. pontja szerint „bármely hívő elnökölhet egy dikasztériumot, vagy szervezetet, utóbbiak sajátos illetékessége, kormányzati hatalma és funkciója figyelembe vételével." Tehát nem csak bíborosok, hanem püspökök, klerikusok, megszentelt életet élők és világiak is lehetnek tárcavezetők. A megfogalmazás első hallásra forradalmi erejét mérsékeli, hogy csak a *dikasztériumokra* és a *szervezetekre* (azaz gazdasági és igazságügyi szervezetekre)

[260] Vö. JANKOWIAK François, *La Curie romaine de Pie IX à Pie X. Le gouvernement central de l'Église et la fin des États pontificaux*. Publications de l'École française de Rome, Rome, 2007: „La fin du gouvernement en consistoire provoqua certes un déclin du collège des cardinaux, mais non de la puissance des cardinaux eux-mêmes (…) Ce n'est que très progressivement que les cardinaux, dans un contexte d'exaltation des pouvoirs du pape, furent réduits au rôle de grands commis de l'administration centrale de l'Église…"

[261] A Bíborosi Kollégium jellegének és szerepének fokozatos átalakulásáról, még a PE-t megelőzően ld. DE LA HERA, Alberto, *El colegio cardenalicio, una institución en crisis*, in: SZABÓ Péter – FRANKÓ Tamás (ed.), *Sacrorum canonum scientia: radici, tradizioni, prospettive. Studi in onore del Cardinale Péter Erdő per il suo 70° compleanno*, Szent István Társulat, Budapest 2022, 160-182.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

érvényes, kizárva a szóba jöhető körből például a Pápai Államtitkárságot. További megszorítást jelent az adott intézmény illetékességére és funkciójára, valamint kormányzati hatalmára történő utalás, ami amúgy részben ellentmondani látszik ugyanazon bekezdés első mondatának. Igaz, az Államtitkárság vezetőjét sem bíboros államtitkárnak, hanem „csak" államtitkárnak nevezi (PE 45.§1.).

Meglepő módon az Államtitkárság vezetőjének megnevezéséből hiányzik a bíboros megjelölés (PE 45.1.§), ugyanakkor a PE II.5-ben található felsorolás kizárni látszik az Államtitkárságot abból a körből, amit „bármely hívő" vezethet. Igaz, a PE 250.1.§ viszont úgy rendelkezik, hogy „mindaz, amit jelen apostoli rendelkezés szabályai általános jelleggel elrendelnek, alkalmazandók az Államtitkárságra, a dikasztériumokra, a szervezetekre, a hivatalokra és mind a Római Kúria részét képező, mind pedig a Szentszékhez kapcsolódó intézményekre". Az államtitkár bíborosi méltóságát illetően még az intézmény „illetékessége, kormányzati hatalma és funkciója" sem feltétlenül lehet a megítélés döntő kritériuma. Hiszen ez lehetővé tenne nem bíborosi méltóságú, de felszentelt személy kinevezését is. Ráadásul a széküresedést szabályozó, mindmáig hatályos UDG apostoli rendelkezés párhuzamos helyei sem jelenthetnek támpontot. Ott ugyanis csak a széküresedés idején hivatalát vesztő bíboros államtitkár kerül említésre (UDG 13-14.).[262]

Annyi bizonyos, hogy a kuriális intézmények egyik kategóriájának vezetői sem tartoznak immár *ex lege* a bíborosi körbe. Csupán néhány esetben van rögzítve, hogy az adott hivatal bíborosi méltósághoz kapcsolódik. Az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága élén bíboros prefektus áll (PE 195. 1.§), a Gazdasági Tanácsot bíboros koordinátor vezeti (PE 206. 2.§). A harmadik jogszabályban nevesített bíborosi pozíció pedig a camerlengóé (PE 235.). Utóbbi minden bizonnyal azzal összefüggésben, hogy a széküresedés idején a Bíborosi Kollégium tagjaként elláthassa a rá háruló feladatokat. Felmerül a kérdés, hogy az Apostoli Penitenciáriát vezető, nem bíborosként nevesített főpenitenciárius tisztsége kötődik-e a bíborosi méltósághoz, avagy sem. Az UDG 18. és 44. cikke kifejezetten *bíboros* főpenitenciáriust emleget (*Cardinale Penitenziere Maggiore*), akinek funkciója a széküresedés és azon belül a konklávé idején is olyannyira fontos, hogy amennyiben a tisztség nincs betöltve,

[262] A pápaválasztásról szóló hatályos jogszabály ismertetését magyarul ld. SZABÓ Péter, *A pápai hivatal betöltésére vonatkozó szabályrend fejlődése és mai állása. I. A pápaválasztás rendjének történeti fejlődése*, in Kánonjog 5 (2003) 37-49. U.ő.: *A pápai hivatal betöltésére vonatkozó szabályrend fejlődése és mai állása. II. Az 'Universi Dominici gregis' kezdetű apostoli rendelkezés*, in: Kánonjog 7 (2005) 41-54.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

mihamarabb meg kell választani (UDG 15.). A PE csak a PB-t helyezi teljes egészben hatályon kívül (vö. PE 250. 3.§), az UDG-t nem, márpedig az UDG azon kitétele, miszerint a főpenitenciárius esetében *bíborosról* van szó, nem mond tényszerűen ellent a PE rendelkezéseinek. Így tehát feltételezhető, hogy az Apostoli Penitenciária vezetője, jóllehet nincs kifejezetten megjelölve, funkciója természetéből fakadóan főszabály szerint továbbra is bíboros.

A PE révén több kuriális bíborosi bizottság is átalakult, avagy megszűnt. A dikasztériumvezető bíborosok gyűlése átalakult a kuriális intézmények vezetőinek gyűlésévé, amit az államtitkár hív össze és koordinál (PE 34.2.§). Tekintettel az intézményvezetők összetételére, ez a gyűlés nem tekinthető immár bíborosi testületnek. A „Szentszék szervezési és gazdasági kérdéseinek tanulmányozását végző Bíborosi Tanács" a PE nyomán megszűnt, funkcióit lényegében átvette a Gazdasági Tanács, ami viszont nem csak bíborosokból áll. Egyedüliként a konzisztórium maradt meg továbbra is tisztán bíborosokból álló testületnek, összehívását és szerepét a mindenkori pápa határozza meg.

A világiak szerepének erősödése

A világiak jelenléte és részvétele a PE szerint azért megkerülhetetlen, „mert közreműködnek az egész Egyház javára, továbbá családi életük, a társadalmi helyzetek ismerete és hitük okán, amely arra készteti őket, hogy felfedezzék Isten útjait a világban, hathatós hozzájárulást tudnak nyújtani, különösen is a család előmozdítása, az élet és a teremtés értékeinek tiszteletben tartása, az Evangélium mint az evilági valóság kovásza és az idők jeleinek megfontolása terén" (PE I.10.). Az általános érvényű megfogalmazás mintha azt írná körül, hogy mely szakterületeket szánják a világiak számára, a gyakorlat szerint azonban ezek inkább csak kiemelt területeknek nevezhetők.

Meg kell jegyezni, hogy történelmileg a Kúriában korábban is elnyertek világiak különböző beosztásokat, és nem csupán a Pápai Állam igazgatásával, avagy a Pápai Udvar egyes funkcióival összefüggésben.[263] A világiak vezető beosztásokra

[263] Pl. az Apostoli Kancellária pecsételői (*piombatori*) sorában a XVI. században több híres világi művészt találunk. Pl. Donato Bramante építészt vagy Sebastiano del Piombo festőt, akinek a neve is erre a tisztségre utalt. Vö. GRIMALDI Félix, *Les congrégations romaines: guide historique et pratique*, Sienne, Imprimerie San Bernardino, 1890 (gallica.bnf.fr), 436.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

kinevezése előbb a SC, majd a REU és a PB nyomán szorult vissza, amin a II. Vatikáni Zsinat ajánlásai is csak korlátozottan változtattak.

A Római Kúria szolgálatának elvei és kritériumai címet viselő II. fejezetben található a PE egyik legnagyobb visszhangot kiváltó strukturális újításának megfogalmazása: "bármely hívő állhat dikasztérium, vagy szervezet élén, utóbbiak illetékességi körének, kormányzati hatalmának és funkciójának figyelembe vételével" (PE.II.5.). Ez tehát megnyitja az utat a világi vezetők lehetősége előtt. Jobban megvizsgálva, a jogszabály a dikasztériumok és a szervezetek (*organismi*) esetében teszi lehetővé a világi vezetőt, kizárva tehát ebből a körből az Államtitkárságot, illetve a Hivatalokat. Így pl. államtitkár, pápai szertartásmester, vagy Pápai Ház Prefektusa továbbra sem lehetne világi személy. Hozzátehetjük még, hogy a Gazdasági Tanács is ki van zárva ebből a körből, hiszen bíboros koordinátor vezeti, továbbá van egy dikasztérium is, amelynek esetében szintén kizárt a világi vezető lehetősége: az Evangelizációs Dikasztérium prefektusa ugyanis maga a pápa (ld. PE 54.).

A dikasztériumi tagok sorában is erősödik a világi hívők bevonásának lehetősége (a PE 15. „néhány világi hívőt" említ). A szöveg megfogalmazása értelmében *csakis dikasztériumokról* van szó, méghozzá amennyiben azok természete azt lehetővé teszi, ám itt is vélhetően a dikasztérium kifejezés jelentéstartalmában beállott változás miatti következetlenségről lehet szó. Ugyanis a gazdasági szervezetek tagjai között a gyakorlatban bőven lehet világi tagot és vezetőt is találni, de egyes esetekben maga a PE is nevesíti a világiakat. A Gazdasági Tanács nyolc bíborosból vagy püspökből, és *hét világi személyből* áll (PE 206. 1.§). Az Apostoli Szék Vagyonkezelőségének munkáját egy bíborosokból, püspökökből, papokból és *világiakból* álló tanács támogatja (PE 221.1. §).

A világiak szerepét erősítő kihatása lehet azon rendelkezésnek is, miszerint a kuriális intézményekben és hivatalokban dolgozó klerikus, illetőleg megszentelt élet intézményéhez avagy apostoli élet társaságához tartozó tisztviselők (*officiali*) egy ötéves megbízatást követően főszabály szerint visszatérnek egyházmegyéjük, illetőleg intézményük/rendjük lelkipásztori szolgálatába. Viszont ezen korlátozó rendelkezés a világiara nem vonatkozik.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A kuriális intézmények kollegiális testületei

A kuriális intézmények, de különösen a dikasztériumok belső működési rendjének alapja négy kollegiális testület, melyek napirendjének meghatározásában döntő szerepe van az intézmény vezetőjének: a plenáris közgyűlés, a rendes közgyűlés, a kongresszus és a konzulta. Ezek a fórumok tárgyalják meg az intézmény hatáskörébe tartozó ügyeket (ld. PE 21.). A rendes helyettesi kormányzati hatalom gyakorlására rendesen a plenáris és a rendes közgyűlés, esetleg a kongresszus hivatott.[264]

A dikasztérium belső munkaértekezlete az ún. kongresszus (*congresso*), amelyen a dikasztérium vezetői mellett – a prefektus, vagy azzal egyenértékű vezető, a titkár, az altitkár – a tisztviselők vesznek részt, akár teljes körűen, akár csupán egy részük, a dikasztériumvezető megítélése szerint (PE 25.).[265] A kongresszus munkaszervezési és döntéselőkészítési feladatot lát el. Egyfelől „kivizsgálja a felhatalmazásokra és leiratokra vonatkozó kérelmeket", illetve „a különleges vizsgálatot igénylő kérdéseket" kiutalja a konzultorok, vagy más szakértők számára. Másfelől „megvizsgálja az egyes kérdéseket és azonnali döntéssel meghatározza a megoldást", de dönthet úgy is, hogy az ügyet továbbutalja a dikasztérium további tanácskozási fórumaira, azaz a rendes, illetve a plenáris közgyűlésre, vagy dikasztériumközi értekezletre, netán – ha olyan súlyú az ügy – felterjeszti a római pápa elé (PE 25). Ezek alapján joggal mondható, hogy a kongresszus a kuriális intézmények legfontosabb döntéshozó szervének számít.

A rendes közgyűlés, avagy ülésszak (*sessione ordinaria*) a „szokásos vagy gyakori ügyeket" tárgyalja, s azon jobbára csak a Rómában lakó dikasztériumi tagok vesznek részt (PE 26. 2.§). A dikasztérium tagjai alatt sajátosan bíborosokat és püspököket kell érteni, továbbá azokat a papokat, diakónusokat, a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak néhány tagjait, valamint a világi hívőket, akik a PE 15. cikk szerint „a dikasztérium jellegének megfelelően" ugyancsak a tagok közé lettek választva. A PE rögzíti továbbá, hogy a dikasztérium titkára – aki tehát nem tag a szó szoros értelemben – ugyancsak részt vesz, és szavazati joggal bír (PE 26. 5.§).

[264] Ld. ARRIETA, J. I. – CANOSA, J. – MIÑAMBRES, J. (szerk.), *Legislazione sull'organizzazione centrale della Chiesa* (Pontificio Ateneo della Santa Croce, Testi legislativi 3), Giuffrè Editore Milano 1997, 211.

[265] Ld. RGCR 118-120. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A plenáris közgyűlésre, avagy ülésszakra (*sessione plenaria*) a dikasztérium valamennyi tagját meghívják, tehát nem csupán a Rómában lakókat.[266] Azt kétévente kell megtartani, „hacsak a dikasztérium munkarendje (*Ordo servandus*) nem határoz meg hosszabb időt". A plenáris közgyűlés feladata „a nagyobb jelentőségű ügyek" megvitatása, továbbá az „általános elvi jellegű", és az olyan kérdések megvitatása, „amelyeket a dikasztérium vezetője szükségesnek tart" ide utalni. A „nagyobb jelentőségű ügyek" beazonosítása a dikasztérium saját természete szerint történik. A plenáris közgyűlést „minden esetben a római pápa tájékoztatását követően" lehet megtartani (PE 26.3.§). A dikasztérium titkára a plenáris közgyűlésen szintén részt vesz szavazati joggal (PE 26.5.§).[267]

A konzultorok elsősorban egyénileg segítik a dikasztérium munkáját, de „amikor szükségesnek ítélik, és a dikaszterium saját jellege szerint" testületileg is összehívhatók, akár mindannyian, akár csupán egy részük tekintetében, hogy „meghatározott kérdéseket megvizsgáljanak és azokról véleményt adjanak" (PE 27.2.§). A konzultorok ilyetén értekezlete az ún. konzulta (*consulta*),[268] melyet az altitkár vezet.

[266] A részvétel – „az utazások ésszerűsítésére" törekvés jegyében – megvalósulhat videokonferencia és „egyéb, kellően bizalmas és biztonságos kommunikációs eszközök használata révén, amelyek lehetővé teszik a hatékony közös munkavégzést, az egyazon helyen való tényleges fizikai jelenléttől függetlenül" (PE 26. 4.§).

[267] Ld. még RGCR 112-117. cikk.

[268] Neve a RGCR V. címéből derül ki (ld. RGCR 121. cikk), de a PE II.9. is megemlíti.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

V. A RÓMAI KÚRIA HATÁSKÖRE ÉS ELJÁRÁSRENDJE

A kuriális intézmények hatásköre

A kuriális intézmények hatáskörébe azok az ügyek tartoznak, melyek természetüknél, avagy a jognál fogva a Szentszéknek vannak fenntartva; amiket a pápa rájuk bíz, vagy amik a hívek felfolyamodása folytán kerülnek eléjük (ld. PE 32 1.§); amik meghaladják az egyes püspökök és azok gyűléseinek rendes hatáskörét; amik az egyetemes Egyházat érintő kezdeményezéseket, vagy a lelkipásztori tevékenység koordinációját illetik (ld. PE 21.). Utóbbiak terén tanulmányozó, összehangoló, előmozdító és támogató feladataik vannak.

Főszabályként az egyes kuriális intézmények hatáskörét az ügyek szerint (*ratione materiae*) határozzák meg, amire nézve már elnevezésük is irányadó. Egy részük valamely alapvető egyházi cselekvési módot, funkciót lát el (evangelizáció, szeretetszolgálat, hitvédelem, liturgia), mások pedig az Egyházon belüli különböző életállapotokban levő személyek ügyeivel foglalkoznak (püspökök, egyéb klerikusok, szerzetesek, világiak, családok).[269] Kiegészítő szabályként jelenik meg a területi elv, ami például az Evangelizációs Dikasztérium, s részben a Keleti Egyházak Dikasztériuma illetékességét érinti. Ezen túlmenően a pápának mindig jogában áll egy-egy ügykört valamely intézményre bízni (vö. PE 20. cikk).

Általános szabályként a törvényesség kritériuma, azaz, hogy „mindegyik kuriális intézmény az egyetemes jog és a Római Kúria külön joga, valamint saját normái szerint intézi a hatáskörébe tartozó kérdéseket”, és „nem térhet el az egyetemes jog hatályos előírásaitól, kivéve egyedi és részleges esetekben”, amelyekre a római pápa különleges jóváhagyását adta (PE 30.). A jogalkalmazást pedig a kánoni méltányosság, az igazságosság, az Egyház java és a lelkek üdvössége (vö. CIC 1752. kán.) határozzák meg (PE 23. cikk).

A hierarchikus felfolyamodásokat (vö. CIC 1732–1739) az ügy szerint illetékes kuriális intézmények fogadják be, vizsgálják ki, illetve döntenek felőlük a jogszabályoknak megfelelően (32. cikk 1. §). Azokat a kérdéseket, amelyeket bírósági úton kell megoldani, az illetékes bíróságokhoz kell utalni (32. cikk 2. §).

[269] Ld. SEMERARO Card. Marcello, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica “Praedicate Evangelium” sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A hatásköri ütközések (akár pozitív, akár negatív) és kétségek eldöntésében az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága illetékes (PE 22., PE 32. 1. §), mind a beérkező felfolyamodások tekintetében, mind a kuriális intézmények közötti viszonylatban. A PE 22. cikk „a dikasztériumok közötti, valamint ezek és az Államtitkárság közötti hatásköri ütközésekről" szól, ami egyfelől arra utal, hogy az Államtitkárság tevékenysége sem minden esetben minősíthető közvetlen pápai akaratra visszavezethetőnek, tehát vitatható, másfelől itt is felmerül a kérdés, hogy az igazságügyi és a gazdasági szervezetek szándékosan maradnak-e ki e körből. Ugyanez a cikk hozzáteszi, hogy természetesen a pápa maga is rendelkezhet ezen összeütközések megoldásáról.

Eljárás a fontos, rendkívüli és nagyobb jelentőségű ügyekben

Mint láttuk főszabályként a kuriális intézményeknek nem áll jogában törvényt vagy törvényerejű általános határozatokat hozni, továbbá az ügyek fontossága szerint más-más hatáskörük van, ugyanis a pápa fenntartja magának a „fontos vagy rendkívüli ügyeket", valamint a „nagyobb jelentőségű kérdéseket" is. A fontos vagy rendkívüli ügyekben „megkerülhetetlen szabály", hogy a kuriális intézmény vezetőjének előzetesen tájékoztatnia kell a pápát (PE 31. cikk 1.§,[270] vö RGCR 127. cikk 1.§[271]), míg a „nagyobb jelentőségű kérdésekben hozott döntéseket és határozatokat fel kell terjeszteni a római pápa jóváhagyására", amit tehát utólagosnak kell értelmezni (PE 31. cikk 2.§,[272] vö. RGCR 127. cikk 2.§[273]).

Nem tartoznak az utólagos pápai jóváhagyást igénylő körbe azok, „amelyekre nézve a kuriális intézmény rendkívüli felhatalmazást kapott", továbbá a Rota Romana Bírósága és az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága saját hatáskörben hozott ítéletei sem (PE 31. cikk 2.§).

Az említett rendkívüli felhatalmazások (*facoltà speciali*) az adott kuriális intézmény gyorsabb, hatékonyabb ügyintézését szolgálják, általában meghatározott, gyakoribb

[270] „fontos vagy rendkívüli ügyekben semmit sem szabad tenni addig, amíg azt a kuriális intézmény vezetője a római pápával nem közölte".

[271] „prima di iniziare la trattazione di questioni straordinarie, devono sempre informarne il Sommo Pontefice…"

[272] „Le decisioni e le risoluzioni riguardanti questioni di maggiore importanza devono essere sottoposte all'approvazione del Romano Pontefice…"

[273] „Le decisioni di maggiore importanza devono essere sottoposte al Romano Pontefice per la eventuale approvazione…"

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

ügytípusok vonatkozásában.[274] A PE újdonsága, hogy ezen rendkívüli felhatalmazások kapcsán az érintett prefektus, vagy azzal egyenrangú vezető „köteles a római pápával időszakonként egyeztetni és értékelni azok hatékonyságát, kivitelezhetőségét, a Római Kúrián belüli besorolásukat [hogy ti. megfelelő szaktárcánál vannak-e] és az egyetemes Egyház számára való célszerűséget" (PE 32. 3.§).

A pápai jóváhagyás

A pápai jóváhagyás módjára nézve a doktrína megkülönbözteti a rendes úton (*in forma/modo communi*) és a különleges jelleggel történő megerősítést (*in forma specifica*). A rendes úton történő megerősítéssel az aktus, bár fontossága miatt a pápa egyetértésével kell azt kiadni, megmarad az azt kibocsátó intézmény cselekményének, tehát vele szemben felfolyamodás, jogorvoslat is lehetséges. A különleges jelleggel történő megerősítéssel azonban a pápa magáévá teszi az intézkedést, tehát nincs jogorvoslat (vö. 1405. kán. 2.§).

A PB nyomán félreértések támadhattak utóbbi eljárással kapcsolatban, ugyanis a jogszabály úgy fogalmazott, hogy „a dikasztériumok nem bocsáthatnak ki törvényt vagy törvényerejű általános határozatokat, és nem térhetnek el az egyetemes jog hatályos előírásaitól, kivéve egyedi esetekben, s a római pápa *különleges jóváhagyásával*" (*„de specifica approbatione Summi Pontificis"* PB 18.). A *specifica approbatio* (különleges jóváhagyás) és a *confirmatio in forma specifica* (különleges jelleggel megerősítés) közötti különbség nem mindig volt világos, annak ellenére sem, hogy az egyik esetben *approbatio*-ról (jóváhagyás), a másik *confirmatio*-ról (megerősítés) van szó.[275] A zavarhoz vélhetőleg az is hozzájárult, hogy az olasz szövegű RGCR – mind az 1992-es, mind a hatályos 1999-es változata – az *approvazione*, azaz jóváhagyás kifejezést használta mindkét formára.[276] Ennek

[274] Vö. BAURA Eduardo, *La procedura per ottenere facoltà speciali dal Romano Pontefice da parte dei Dicasteri della Curia Romana. Commento all'art. 126 bis del Regolamento Generale della Curia Romana*. in Ius Ecclesiae V. 23 N. 3 (2011), 790-798.

[275] A kérdést tisztázni kívánó tanulmányában Urrutia azt írja: „Doctrina canonica uti solebat termino confirmatione, potius quam approbatione. […] terminum confirmationem praeferebant, quia approbatio significaret potius consensum ex parte privatorum, dum confirmatio indicaret corroborationem iuris (actus ius producentis) ab auctoritate competenti, secundum definitionem iam ab Hostiensi datam «iuris prius habiti corroboratio»". URRUTIA, Francisco Javier, *Quandonam habeatur approbatio 'in forma specifica'*, in Periodica de re canonica 80/1991, 7. Baura szerint viszont a két jóváhagyási mód a gyakorlatban, hatását tekintve nem igazán különbözik. Ld. BAURA Eduardo, *El ejercicio de la potestad de la Curia Romana a la luz de la «Praedicate Evangelium» y el derecho de los fieles al buen gobierno*, in: Ius Canonicum, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 22.

[276] RGCR 125. cikk 2.§ („senza la sua specifica approvazione"); RGCR 126. cikk („chiedere al Sommo Pontefice l'approvazione in forma specifica"); vö. RGCR-1992 109-110. cikk.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

nyomán pedig a szakirodalomban is az *approbatio in forma specifica* terjedt el, amit tehát korrektebb „különleges jelleggel történő jóváhagyásnak” fordítani.

Urrutia úgy magyarázta el a kettő közötti különbséget, hogy a PB 18. cikk értelmében a pápa *előzetes jóváhagyását* adja egy dikasztérium számára egy olyan cselekmény végrehajtására, amire annak eredendően nem volna joga, ti. törvényt, vagy törvényerejű általános határozatot hozni, illetve eltérni az egyetemes jog hatályos előírásaitól. Tehát ezesetben a dikasztérium delegált hatalmat gyakorol.[277] Ezzel szemben a PB-ban nem említett, csupán a RGCR-ban (és a CIC 1405. 2.§-ban) szereplő *approbatio in forma specifica* révén a pápa a dikasztérium saját jogkörében meghozott aktusát magáévá teszi, mintha maga a pápa hozta volna meg. Míg az előbbi esetben egy még meg nem született – jogalkotási, vagy igazgatási – jogcselekményről van szó, utóbbiban egy már meghozott – igazgatási jellegű – intézkedésről. Előbbivel szemben van helye jogorvoslatnak,[278] utóbbival szemben értelemszerűen nincs. Arrieta ezzel szemben vitatja, hogy a PB 18. szerinti különleges jóváhagyás (*approbatio specifica*) előzetes delegálást jelentene, szerinte inkább az intézkedés utólagos jóváhagyásáról van szó, amire a CIC 29. kán. szerinti általános határozatokhoz szükség is van.[279] Ezzel kapcsolatban megjegyezhető, hogy a CIC 30. kán. viszont kifejezett felhatalmazást, engedélyt (*expresse concessum*) ír elő a törvénynek minősülő általános határozatok kibocsátásához, ezért tehát a vonatkozó különleges jóváhagyás nem lehet utólagos.

A PE tovább bonyolítani látszik ezt a helyzetet, ugyanis a PB 18. cikkének megfeleltethető PE 30. cikkben két kisebb szövegmódosítást találunk. Az új szabály szerint a kuriális intézmény csak azon esetekben bocsáthat ki törvényt vagy törvényerejű általános határozatokat, illetve térhet el az egyetemes jog hatályos előírásaitól, ha azokat „a római pápa különleges jelleggel jóváhagyta”. Tehát a PB 18-ban szereplő *specifica approbatio* (különleges jóváhagyás) helyére a különleges

[277] „Approbatio igitur «specifica» art. 18, non est approbatio «in forma specifica», sed est «delegatio potestatis» ut Dicasterium ponere possit actum «specificum» quem in hoc casu singulari Dicasterium emanare intendit quem secus emanare non posset. Actus natura non mutatur ut fiat actus pontificis sed manet actus Dicasterii.” URRUTIA, Francisco Javier, *Quandonam habeatur approbatio 'in forma specifica'*, in Periodica de re canonica 80/1991, 13-14.

[278] „Siquidem per illam delegationem potestatis, quae continetur sub expressione «de specifica approbatione S.P.», pontifex non concedit «approbationem in forma specifica», nulla datur difficultas in proponendo recursu contra actum Dicasterii.” URRUTIA, Francisco Javier, *Quandonam habeatur approbatio 'in forma specifica'*, in Periodica de re canonica 80/1991, 16.

[279] ARRIETA, J. I. – CANOSA, J. – MIÑAMBRES, J. (szerk.), *Legislazione sull'organizzazione centrale della Chiesa* (Pontificio Ateneo della Santa Croce, Testi legislativi 3), Giuffrè Editore Milano 1997, 218.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

jelleggel történő jóváhagyás (*approvazione in forma specifica*) kerül. Mint láttuk, a különleges jelleggel történő jóváhagyás eddig nem törvények és törvényerejű általános határozatok kiadására szóló – rendkívüli – felhatalmazást jelentett, hanem rendes hatáskörben meghozott intézkedések, döntések, dokumentumok utólagos pápai jóváhagyását, megerősítését. Viana is egyértelmű különbséget tesz a különleges jellegű jóváhagyás és a Kúriára vonatkozó normatívában szereplő delegálás között,[280] csakhogy ő a PB 18. cikk 1. bekezdésében szereplő jóváhagyást értelmezi delegálásnak (miközben a szövegkörnyezetből az derül ki, hogy ott utólagos – rendes – pápai jóváhagyásról van szó). Ám a PB 18. 2. bekezdésében a törvényekkel és általános rendeletekkel kapcsolatos különleges jóváhagyást különleges formában történő jóváhagyásnak veszi.[281] Tovább bonyolítva a kérdést, Urrutiával vitatkozva úgy tartja, hogy a CIC 30. kán. értelmében vett delegálás csak a PB 18. cikk 2. bekezdésében foglalt különleges felhatalmazásokra vonatkozik.[282] Tegyük még hozzá, hogy a keleti kánonjogban nem szerepelnek az általános határozatok, így a dikasztériumok/kuriális intézmények általános érvényű normáihoz keleti viszonylatban rendes jogalkotási felhatalmazást kell adni (*delega legislativa*).[283]

Utóbbi miatt is célszerűnek tűnt a különleges jóváhagyás és a különleges formában történő jóváhagyás egymáshoz való viszonyának tisztázása, amit tehát a törvényhozó a PE-ben úgy oldott meg, hogy a különleges formában történő jóváhagyást (*approvazione in forma specifica*) vette alapul. Az ilyen típusú jóváhagyatás a kuriális gyakorlatban mindinkább elterjedni látszott az utóbbi időkben, ami többek, így Viana szerint kérdéseket vet fel a jókormányzással és a jogszerűség elvével kapcsolatban, ugyanis a dikasztériumok hajlamosak ezáltal a felelősséget a pápára hárítani, miközben a jogorvoslat lehetőségét korlátozzák.[284]

---

[280] „Es una verdadera aprobación, distinta de las delegaciones y de los mandatos especiales que también están previstos en la normativa de la curia romana" VIANA Antonio, *«Approbatio in forma specifica». El reglamento general de la curia romana de 1999*, in Ius canonicum, 79 (2000), 214.

[281] „…el art. 18/b de la Pastor Bonus no se refiere a posibles delegaciones sino precisamente a las aprobaciones pontificias en forma específica" VIANA Antonio, *«Approbatio in forma specifica». El reglamento general de la curia romana de 1999*, in Ius canonicum, 79 (2000), 214.

[282] VIANA Antonio, *«Approbatio in forma specifica». El reglamento general de la curia romana de 1999*, in Ius canonicum, 79 (2000), 215. Baura szerint a két jóváhagyási mód a gyakorlatban, hatását tekintve nem igazán különbözik. Ld. BAURA Eduardo, *El ejercicio de la potestad de la Curia Romana a la luz de la «Praedicate Evangelium» y el derecho de los fieles al buen gobierno*, in: Ius Canonicum, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 23-24.

[283] V. ARRIETA, J. I. – CANOSA, J. – MIÑAMBRES, J. (szerk.), *Legislazione sull'organizzazione centrale della Chiesa* (Pontificio Ateneo della Santa Croce, Testi legislativi 3), Giuffrè Editore Milano 1997, 218.

[284] VIANA Antonio, *«Approbatio in forma specifica». El reglamento general de la curia romana de 1999*, in Ius canonicum, 79 (2000), 214.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Pápai (a PB szerint különleges, a PE szerint különleges jellegű) jóváhagyással nem csupán jogszabályt alkothatnak a dikasztériumok/kuriális intézmények, hanem olyan közigazgatási intézkedéseket is hozhatnak, amelyek eltérhetnek az egyetemes jog hatályos előírásaitól (*deroga*). A PB 18. értelmében ez csak egyedi esetekre (*singulis in casibus*) vonatkozott, a PE 30-ban viszont „egyedi és részleges esetek" (*in casi singoli e particolari*) szerepel. Vizsgálandó, hogy utóbbi kifejezés alatt mi értendő: a kánonjogi nyelvi értelemben vett *részleges* joggal kapcsolatos, vagy csupán *különleges*, *konkrét* esetekre akar utalni, a kifejezésnek az általános olasz jelentés szerinti értelmében.

Eljárásrend és ügyintézés

Az ügyintézés általános szabályai

Az általános elvek – kommúnió, szinodalitás, a pápa és a püspökök segítése – gyakorlatba ültetése végett a PE nagy hangsúlyt helyez a Kúrián belüli együttműködésre, mind az egyes szervezeteken belül, mind pedig azok között. Szabályozza továbbá a kuriális szervezetek és a részegyházak közötti együttműködést is.

A Kúrián belüli együttműködésre nézve már az elvi rész tartalmaz megállapításokat. Az együttműködés formái a pápával való rendszeres találkozás, mind egyénileg, mind „együttes értekezleteken" (PE II.8.); a dikasztériumok munkaterveinek és azok végrehajtásának megvitatását célzó rendszeres értekezletek, melyek „elősegítik az átláthatóságot és az összehangolt cselekvést" (PE II.8.); a több dikasztériumot érintő kérdéseket tárgyaló dikasztériumközi értekezletek (PE II.9.); a dikasztériumok tagjainak rendszeres értekezletei: plenáris ülésszak, konzulta, kongresszus (PE II.9.).[285] Megjegyezzük, hogy a szóhasználat félreértésre adhat okot: nehezen hihető, hogy csak a dikasztériumokra, mint specifikus szaktárcákra vonatkozna ezen egyeztetési kötelezettség, az igazságügyi és gazdasági szervezetekre nem. Árulkodó, hogy a PE II.8. első mondata a Kúria egészére és „minden egyes intézményére" vonatkoztatja ezen kötelezettséget, melynek nyomán feltételezhető, hogy ezen szövegrész fogalmazásánál a dikasztérium szót annak régi értelmében használták, és

[285] Érdekes módon a dikasztériumi gyűlések közül a rendes közgyűlést nem említi.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

valójában kuriális intézményekről van szó. Hasonló szellemiséget irányoz elő a jogszabály a dikasztériumok (kuriális intézmények) és az egyes püspökök[286] találkozóira, különösen is az "ad limina Apostolorum" látogatások alkalmával (PE II. 9.).

A rendelkező rész ezen előírásokat megismételni látszik, immár nevesítve az érintett intézmények különböző kategóriáit: „minden egyes dikasztérium, szervezet vagy hivatal […] arra hivatott, hogy a többi dikasztériummal, szervezettel vagy hivatallal együttműködve, a kölcsönös együttműködés dinamikájának megfelelően, mindegyikük a saját hatáskörében teljesítse" feladatait (PE 9. cikk 1. §). Továbbá a munkaköri feladatok ellátása során az egyes dikasztériumokon, szervezeteken vagy hivatalokon belül – „a kulturális, nyelvi és nemzeti különbözőségeken túlmenően" – elvárás „a fegyelmezett és hatékony működés" (PE 9. cikk 2. §). Ezen két bekezdés sajátossága, hogy kihagyja az Államtitkárságot, és azt külön kiemeli, hogy mindezen elvárások teljesítése rá „a pápai titkárságot megillető sajátosságok szerint" vonatkozik (PE 9. cikk 3. §), ami alatt mindenekelőtt arra lehet gondolni, hogy az Államtitkárság a többi kuriális intézmény munkájának koordinálására is hivatott (vö. PE II.8., PE 34. 2.§, 46.).

Előírás még a dikasztériumok, szervezetek és hivatalok számára, hogy tevékenységük során rendszeresen és híven vegyék igénybe a belső egyeztetési fórumokat, azaz a kongresszust, a rendes és a plenáris ülésszakokat, illetve tartsanak rendszeresen dikasztériumvezetői és dikasztériumközi értekezleteket is (PE 10.).

A dikasztériumvezetői értekezletek összehívása az Államtitkárságra tartozik (amely ebben a cikkben nincs nevesítve). Viszont nem teljesen világos a jogszabály szerint, hogy más, szűkebb körű dikasztériumközi értekezletek összehívását az érintett prefektusok, illetve azzal egyenrangú vezetők is kezdeményezhetik-e, vagy az is az Államtitkárság hatáskörébe tartozik. Egyhelyütt mindkét fajta értekezletről az áll, hogy „az ilyen értekezletek összehívásának feladata a pápai titkárság funkcióját ellátó Államtitkárságot illeti" (PE II.8.). Másutt viszont az szerepel, hogy pl. a Törvényszövegek Dikasztériuma szervezhet dikasztériumközi értekezleteket (PE 182. 1.§), de a PE 10. cikk sem említi az Államtitkárság szerepét az ilyen értekezletek kapcsán. Az osztott hatáskörű ügyek intézéséről rendelkező cikk szerint pedig kifejezetten az elsőként érintett dikasztériumvezető feladata azok összehívása, sőt,

[286] Itt vélhetően a részegyházak élén álló főpásztorokra utal a jogszabály, nem minden püspökre, akik közül többen ugye a Szentszék szolgálatában állnak, éppen a Kúrián belül.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

állandó dikasztériumközi bizottságok kezdeményezése is (pápai egyetértéssel), az Államtitkárság koordinációs feladatát nem is említve (ld. PE 28. 2.§, 5.§). Vélhetően ezen témakörben is jogszabályszerkesztési következetlenség érhető tetten (mint ahogy a dikasztérium szó használatában is).

A dikasztériumok[287] napi ügyekben illetékes belső szerve a kongresszus, amit a dikasztérium vezetője hív össze, rajta kívül a titkárból, az altitkárból, valamint a dikasztériumvezető megítélése szerint a tisztviselők összességéből vagy egy részéből tevődik össze. Feladata megvizsgálni az egyes kérdéseket, amiket a dikasztériumvezető vesz napirendre, valamint a kívülről a dikasztériumhoz beérkező kérelmeket, amelyek irányulhatnak felhatalmazásokra, vagy leiratokra (PE 25. cikk 1., 3.). A kongresszus négyféleképpen dönthet: vagy azonnali döntéssel meghatározza a megoldást; vagy pedig a rendes, illetve a plenáris ülésszak, vagy dikasztériumközi értekezlet elé utalja a kérdést; egyenesen felterjeszti a pápához (PE 25.1.); további vizsgálatra a konzultorok, vagy más szakértők elé utalja (PE 25.2.).

A többnyire a Rómában lakó dikasztériumi tagokból álló rendes ülésszak (közgyűlés) a szokásos vagy gyakori ügyeket tárgyalja (PE 26. cikk 1-2.§). A plenáris ülésszakra (közgyűlésre) tartoznak a nagyobb jelentőségű ügyek, ti. azok, amelyek a dikasztérium saját természete szerint olyannak minősülnek, az általános elvi jellegű kérdések, valamint azok, amiket a dikasztérium vezetője szükségesnek tart ilyeténképp tárgyalni (PE 26. 3.§). A plenáris ülésszakra a pápa tájékoztatását követően kétévente, vagy akár ritkábban kell sort keríteni, arra a dikasztérium valamennyi tagja meghívást kap, de „az utazások ésszerűsítésére" tekintettel a részvétel „videokonferenciák és egyéb, kellően bizalmas és biztonságos kommunikációs eszközök használata révén" is megvalósulhat, amelyek „lehetővé teszik a hatékony közös munkavégzést, az egyazon helyen való tényleges fizikai jelenléttől függetlenül" (PE 26. 4.§). A rendes és a plenáris ülésszakokon, melyeken az altitkár jegyzőkönyvvezetőként vesz részt, a titkár pedig szavazati joggal (vö. PE 26. 5. §), a pápa elé terjesztendő javaslatokról szavazással döntenek.[288]

A konzultorok, illetve „az azoknak megfelelők" rendszerint írásban nyújtják be véleményüket azon ügyekre vonatkozóan, amelyeket tanulmányozás és véleményezés végett rájuk bíztak (PE 27. 1.§). Szükség esetén, és a dikasztérium jellege szerint, a

[287] A PE ezen a ponton ismét csak a dikasztériumokat említi, amit indokolhat az is, hogy a más típusba tartozó intézmények belső szervezete jobbára eltér az itt meghatározottaktól.
[288] Ld. RGCR 112-117.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

konzultorok testületileg is összehívhatók – akár valamennyien, vagy sajátos szakértelmükre tekintettel csak egy részük – az ún. konzulta ülésére. (PE 27. cikk 2.§). Tanácsadásra azonban nem kizárólag a konzultorok kérhetők fel, hanem egyedi jelleggel más szakemberek is, „akik kitűnnek szakértelmükkel és tapasztalatukkal a tárgyalandó ügyet illetően" PE 27. 3.§)

Amint láttuk, a különböző ügyeket a dikasztériumvezetőnek a pápa elé kell tárnia döntésre, jóváhagyásra, vagy előzetes engedélyezésre, valamint tájékoztatás végett. A PE újdonsága, ám valójában egy régi eljárási intézmény visszaállításáról van szó, a kuriális intézményvezetők számára előirányzott rendszeres, ún. ütemezett pápai kihallgatás (*udienze di tabella*). Ilyenkor „a kuriális intézmények vezetőit, illetve helyettük a titkárokat a római pápa az általa meghatározott formában személyesen fogadja, hogy rendszeresen és gyakran beszámoljanak az aktuális ügyekről, tevékenységekről és programokról" (PE 24.). Úgy tudni, ez is szerepelt a Római Kúria reformjával kapcsolatos elvárások között már a legutóbbi konklávét megelőző általános gyűlések során.[289] VI. Pál idejében ment ki a gyakorlatból az egyes dikasztériumvezetők előre ütemezett fogadása a pápa részéről, mert az ügyek mennyisége és a pápa elfoglaltságainak növekedése ezt már nem tette lehetővé. Így – néhány kongregációtól eltekintve – a tárcavezetők az államtitkár, illetve az államtitkár-helyettes útján terjesztették a pápa elő a döntést igénylő kérdéseket, illetve tájékoztatták őt a fontosabb ügyekről. Ez jelenthetett javulást a koordinációban, de lassulást is az ügymenetben. Az ütemezett kihallgatások visszaállítása áttételesen tehát az Államtitkárság közvetítői és koordinációs szerepének csökkenését is jelenti.[290]

A Kúria nyelvhasználata korántsem mellékes ügyintézési kérdés, ami nemcsak gyakorlati, de elvi vonatkozásokkal is bír: milyen nyelven lehet a Római Kúria intézményeihez és hivatalaihoz fordulni. A SC nem kifejezetten foglalkozott a nyelvhasználattal, csupán a Függelékében szerepelt utalás arra, hogy vannak a Római Kúriában használatos nyelvek, amikre le kell fordítani az egyéb nyelvű megkereséseket (megfelelő díjazás ellenében).[291] A REU rögzítette, hogy a Római Kúria hivatalos nyelve a latin, azonban „a ma széles körben ismert nyelveken is lehet

[289] vö. AUMENTA Sergio F., *La Segreteria di Stato nella Cost. Apost. Praedicate evangelium*, Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 493.

[290] Ld. AUMENTA, Sergio F., *La Segreteria di Stato: artt. 44-52*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 127-128.

[291] Vö. *Sapienti Consilio*, *Appendix De taxatione expensarum iudicialium*, Cap. II. 1.: „1. Pro versione alicuius actus a lingua non in usu penes Romanam Curiam in aliam usu receptam…"

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

fordulni" hozzá (REU 10.).[292] Ezen a PB sem változtatott: „a hivatalos latin nyelven túl minden szélesebb körben ismert nyelven lehetséges a Római Kúriához folyamodni". Megemlítette ugyanakkor egy fordítóközpont létesítését, mely az összes dikasztérium rendelkezésére állt az iratok „más nyelvekre" fordításához (PB 16.). Feltűnő, hogy a PE nem tartalmaz semmilyen vonatkozó rendelkezést, így a Római Kúria hivatalos nyelvét sem határozza meg. Mindazonáltal a mindmáig hatályos RGCR úgy rendelkezik, hogy rendesen a latint kell használni az iratok szerkesztéséhez, de a legelterjedtebb nyelveket is lehet alkalmazni, főként a levelezésben, de igény szerint a dokumentumok megfogalmazásához is (RGCR 144. 1.§).[293] Pontosítja, hogy az Államtitkárságon belül működik az egész Kúriát kiszolgáló Latin Nyelvi Osztály (*Ufficio per la lingua latina*, RGCR 144. 2.§).), ám nem derül ki ennek viszonya az említett fordítóközponthoz. Úgy rendelkezik továbbá, hogy a kiadásra szánt kúriai dokumentumokat „le kell fordítani a ma leginkább elterjedt nyelvekre" (RGCR 144. 3.§).[294]

Szabályzatok

A kuriális ügyintézés rendjét a PE mellett a hatályos törvénykönyvek és a Római Kúria Általános Szabályzata (Regolamento Generale della Curia Romana – RGCR) szabja meg. A RGCR „a római pápa által kellőképpen jóváhagyott azon közös normák összessége, amelyek az ügyvitel és ügyintézés rendjét és módját szabályozza mind a Kúriában, mind pedig – ahol azt kifejezetten előírják – a Szentszékhez kapcsolódó intézményekben" (PE 43. cikk 1.§).[295] Emellett „minden kuriális intézménynek és

[292] A REU olasz fordításában – némi perspektívabeli különbséggel – úgy szerepel, hogy a Római Kúria „használhatja" ezen nyelveket.

[293] Az Apostoli Szignatúra Lex propriája (2008) is tartalmaz hasonló utalást a hivatalos és a munkanyelvekre: „Art. 29. § 1. Si può adire la Segnatura Apostolica, oltre che nella lingua ufficiale latina, anche nelle lingue oggi più diffusamente conosciute. Se qualcuno dunque ricorre alla Segnatura in un'altra lingua, il Segretario può esigere che sia utilizzata una lingua più conosciuta. § 2. Le altre istanze, le difese e i voti devono essere presentati in lingua latina."

[294] A kuriális gyakorlatban – amire nézvést a Szentszék hivatalos honlapja irányadónak tekinthető – jelenleg az olasz, az angol, a francia, a portugál, a spanyol, a német, az arab és a kínai számít bevett nyelvnek, a latin mellett. A lengyel nyelv II. János Pál idején vált, érthető okokból, az egyik bevett nyelvvé, az egyes pápai megnyilatkozások és kuriális dokumentumok fordításai pedig meglehetősen esetlegesek, vélhetően attól is függően, hogy milyen kör érdeklődésére tarthat leginkább számot. Ferenc pápa idején megfigyelhető volt, főleg a szervezeti kérdésekkel foglalkozó jogszabályok (motu propriók) esetében az olasz nyelv kizárólagos használata. A PE „hivatalos nyelvének" mint már emltettük, az olasz tekintendő.

[295] Baura rámutat, hogy a RGCR esetében nehezen besorolható jogszabálytípusról van szó. Alapvetően rendtartás (*ordo*) volna, ami csupán az intézmény saját tagjaira kötelező, ám a RGCR egyes részei általánosabb érvényűek, és az általános végrehajtási határozatok jellegzetességeivel bírnak. A latin *ordo* megfelelő fordítása a rendtartás, az olasz *regolamento* szóé viszont a szabályzat, amivel kapcsolatban

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

minden hivatalnak rendelkeznie kell a római pápa által jóváhagyott saját rendtartással (*Ordo servandus*), azaz az ügyintézés során követendő saját normákkal" (PE 43. cikk 2.§). Az egyes intézmények külön jogának főbb szabályait pedig saját szabályzatuk (*statuto*) tartalmazza.

A PE XI. fejezetében foglalt „átmeneti rendelkezés" értelmében az ugyanazon apostoli konstitúció normái által „általánosságban megállapított szabályok vonatkoznak az Államtitkárságra, a dikasztériumokra, a szervezetekre, a hivatalokra és mind a Római Kúriához tartozó, mind pedig a Szentszékhez kapcsolódó intézményekre" (PE 250 1.§). Tehát az általános szabályok nem csupán az egyes pontokban és cikkekben megemlített dikasztériumokra, vagy kuriális intézményekre alkalmazandók, hanem a PE kiterjeszti azokat a különböző szentszéki intézményi kategóriák mindegyikére.

Az átmeneti rendelkezés értelmében a PE hatályba lépését követően (2022. június 5., Pünkösdvasárnap) a hatályos saját szabályzatokat és külön törvényeket csak annyiban kell megtartani, amennyiben „nem ellentétesek a jelen apostoli konstitúcióval", továbbá gondoskodni kell azok jogharmonizációjáról (PE 250. 1.§). Hasonlóképpen rendelkezik a PE az 1999-es RGCR, illetve a „hatályos végrehajtási szabályok", a kuriális intézmények rendtartása és ügyrendje további alkalmazásának módjáról: az új rendtartás és a szabályzatok elfogadásáig annyiban kell azokat betartani, amennyiben nem ellenkeznek a PE szabályaival (PE 250. cikk 2.§).

2022. április 12-i chirográfjával Ferenc pápa felállította a Római Kúria Általános Szabályzata felülvizsgálatával megbízott dikasztériumközi bizottságot.[296] A hatfős bizottság elnöke a Törvényszövegek Dikasztériumának prefektusa, tagjai között szerepel az államtitkár-helyettes, az APSA elnöke és a Gazdasági Titkárság prefektusa, valamint szakértőként a Pápai Lateráni Egyetem rektora, míg a bizottság titkári feladatait a Bíborosi Tanács titkára, Marco Mellino látja el. A bizottságnak kell véleményeznie az egyes kuriális intézmények, hivatalok és Szentszékhez kapcsolódó intézmények újonnan harmonizálandó saját szabályzatait, illetve szakmai támogatást nyújtani a harmonizációs folyamathoz.

---

nehézséget okozhat, hogy a latin/olasz *statutum/statuto* kifejezést is rendszerint szabályzatként fordítják, jóllehet az alapszabály talán célszerűbb volna. Vö. BAURA E., *La procedura per ottenere facoltà speciali dal Romano Pontefice da parte dei Dicasteri della Curia Romana. Commento all'art. 126 bis del Regolamento Generale della Curia Romana*, in Ius Ecclesiae V. 23 N. 3 (2011), 794.

[296] FRANCISCUS PP., *Chirografo relativo all'istituzione della Commissione Interdicasteriale per la revisione del Regolamento Generale della Curia Romana*, 12 aprile 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.5., 622-623.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A tárcaközi egyeztetés

Az egyes kuriális intézmények hatáskörét az ügyek szerint lehatároló főszabály ellenére értelemszerűen vannak olyan ügyek is, amelyek különböző szempontok miatt más szaktárcákat is érintenek. A tárcaközi koordinációnak több intézményes fóruma létezik a Római Kúrián belül, sőt, a „Római Kúria szolgálatának alapelvei és kritériumai" fejezet külön is foglalkozik velük (PE II.9.). A különböző dikasztériumközi értekezletek (*riunioni interdicasteriali*) feladata, hogy kifejezzék „a Kúrián belüli közösséget és együttműködést", illetve teret adjanak a „több dikasztériumot érintő kérdések" megtárgyalásához. A Római Kúria működésére vonatkozó általános szabályok között is megtaláljuk, hogy „tartsanak rendszeresen dikasztériumvezetői és dikasztériumközi értekezleteket is" (PE 10.).

Az „osztott hatáskörű ügyeket" az érintett dikasztériumok közösen vizsgálják[297] dikasztériumközi értekezleten, ami alkalmi fórumnak tűnik, összetételére nézve pedig a dikasztérium kongresszusának összetétele látszik irányadónak. Amikor a téma megkívánja, a kérdéses ügyet az érintett dikasztériumok közös plenáris ülésszaka elé kell utalni, hogy „a különböző nézőpontokat összevetve határozatot hozzanak" (PE 28. 2.§). Az egyes szaktárcák szintjén csupán egyhelyütt kerül nevesítésre ezen eszköz, mégpedig a Törvényszövegek Dikasztériumánál, amelynek egyik kifejezett feladataként jelenik meg – többek között – dikasztériumközi értekezletek szervezése, mégpedig a latin egyház és a keleti egyházak kánonjogának és más jogszabályoknak a tanulmányozása érdekében (PE 182. 1.§). Az általános szabályok értelmében a dikasztériumközi értekezletek „összehívásának feladata a pápai titkárság funkcióját ellátó Államtitkárságot illeti" (PE II.9.), ami nem teljesen tűnik összhangban lenni az érintett dikasztériumvezető PE 28. cikkében foglalt jogosultságával. Hacsak úgy nem, hogy a PE II.9-ben említett államtitkársági jogkör a minden dikasztériumot érintő értekezletekre vonatkozik csupán.

[297] Vö. a REU bevezetőjével: „Inoltre, per regolare e favorire i mutui rapporti tra le Sacre Congregazioni, abbiamo voluto stabilire che i cosiddetti affari di competenza mista siano trattati di comune accordo e che, in seguito alla convocazione da parte del Cardinale Segretario di Stato, tutti i Cardinali preposti ai Dicasteri svolgano insieme con ordine e concordia i loro compiti e lavori."

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Rendes egyeztetési kötelezettség

Az „általános érvényű dokumentumok” előkészítése során előírás az intézményközi egyeztetés,[298] hogy az érintettektől beérkező észrevételek, módosítások és javaslatok segítségével, a különböző nézőpontok és értékelések összevetése nyomán, széleskörű egyetértés övezze a dokumentumot és így „megvalósítható legyen annak egyetértő alkalmazása” (PE 29. 1.§).

A PE megemlít néhány konkrétabb dikasztériumközi egyeztetési kötelezettséget. Általános hatályú egyeztetési kötelezettség, hogy a Római Kúria dikasztériumai, szervezetei és hivatalai által kiadandó dokumentumokat előzetes véleményezésre a Hittani Dikasztérium Doktrinális Részlege elé kell terjeszteni (PE 75.). A másik hasonló általános jellegű előírás értelmében a Törvényszövegek Dikasztériuma támogatást nyújt a többi kuriális intézménynek a különböző normaszövegek elkészítéséhez, hogy azok „a hatályos egyetemes jog előírásainak megfeleljenek és kellő jogi formában legyenek megszerkesztve” (PE 179.). Ugyanakkor ezen dikasztériumnak is meg kell hallgatnia az egyes tárgyalt ügyekben illetékes kuriális intézményeket és hivatalokat, mielőtt megfogalmazza a hiteles törvénymagyarázatokat (PE 176.). Az Államtitkárság előzetes engedélyét kötelező kikérni olyan dokumentumok és nyilatkozatok esetében, amelyek „az államokkal és a nemzetközi jog más alanyaival való kapcsolatokat érintő kérdésekre vonatkoznak” (PE 29. 2.§).

A Hittani Dikasztériummal történő egyeztetést, véleményezést, illetve ez utóbbi egyetértési jogát egyes specifikus kérdéskörök vonatkozásában több cikk is előírja. Az Evangelizációs Alapkérdések Részlegének ki kell kérnie a Hittani Dikasztérium hozzájárulását a katekizmusok és a hitoktatással kapcsolatos egyéb írások megerősítésének megadása előtt (PE 58. 2.§). A Kulturális és Oktatási Dikasztérium által megadandó engedélyeket a teológiai tudományok oktatására a Hittani Dikasztérium Doktrinális Részlegének véleményeznie kell (PE 72. 2.§). Az egyházdoktor cím megadásához a Szenttéavatási Ügyek Dikasztériumának ki kell kérnie a Hittani Dikasztérium véleményét (PE 102.). A Püspöki Dikasztériumnak ki kell kérnie a Hittani Dikasztérium véleményét az anglikán személyi ordinariátusok létesítéséhez (PE 104.). A Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztériuma a Hittani Dikasztériummal egyetértésben jár el a biomedicinával, az emberi élettel, illetve az

[298] A jogszabály ehelyütt kifejezetten „érintett kuriális intézményeket” említ, ami jogos, hiszen nem csak dikasztériumokról lehet szó.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

emberi nem valóságával kapcsolatos elméleteket és problémákat érintő kérdésekben (PE 139. 1.§). Keresztény Egységtörekvés Dikasztériumának általánosságban a Hittani Dikasztériummal egyetértésben szükséges eljárnia, de „különösen nyilvános dokumentumok vagy nyilatkozatok kiadása esetén" (PE 145. 1.§). A Vallásközi Párbeszéd Dikasztériumának is egyetértésben kell eljárnia, „amennyiben az ügy megkívánja", a Hittani Dikasztériummal (PE 151.).

Kötelező a Törvényszövegek Dikasztériuma számára jogi véleményezés végett megküldeni a plenáris zsinatok vagy a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek által hozott általános határozatokat a szentszéki megerősítés (*recognitio*) megadása előtt (PE 180. cikk). A Kulturális Részlegnek egyeztetnie kell az Államtitkársággal a nemzetközi kulturális programokba és eseményekbe való bekapcsolódásról (PE 157. 2. §). Az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma az Államtitkársággal egyetértésben vizsgálja meg a nemzetközi konfliktusmegelőzés és -kezelés lehetőségeit (PE 165. 1.), illetve működik közre „a fejlesztési és humanitárius ügynökségekkel és a nemzetközi szervezetekkel a menekültek, menedékkérők és migránsok javát szolgáló jogszabályok kidolgozásában és elfogadásában" (PE 170.). A Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztériumának a többi érintett dikasztériummal egyetértésben kell „értékelnie és jóváhagynia" a püspöki konferenciák azon javaslatait, melyek a világiakra bízandó új szolgálatok és egyházi hivatalok létesítésére vonatkoznak (PE 133.). A Keleti Egyházak Dikasztériumának egyetértésben kell eljárnia a Keresztény Egységtörekvés, a Vallásközi Párbeszéd és a Kulturális és Nevelésügyi Dikasztériummal, az azokat érintő kérdésekben (PE 87. cikk). A Vallásközi Párbeszéd Dikasztériumának szükség esetén a Keleti Egyházak, illetve az Evangelizációs Dikasztériummal egyetértésben kell eljárnia (PE 151.). A Klérusdikasztérium szükség szerint az érintett dikasztériumokkal egyetértésben jár el „az összes klerikus, benne a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai, valamint az állandó diakónusok klerikusi állapotát" illető ügyekben (PE 116. cikk 1. §).[299] Ugyancsak a Klérusdikasztérium csak az illetékes dikasztériumok meghallgatását (és a római pápa jóváhagyását) követően adhatja meg a klerikusok társulásai és a klerikusi hivatalos társulások számára az inkardináció jogát (PE 118. 2.).

[299] Vö. REU 17.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Dikasztériumközi bizottságok és értekezletek

Amennyiben gyakori egyeztetést igénylő ügykörről van szó „azon dikasztérium vezetője, amelyik először foglalkozott a kérdéssel, vagy amelyikhez azt először nyújtották be – a római pápa előzetes jóváhagyásával – külön dikasztériumközi bizottságot hoz létre" (PE 28.).

Az alkalmi „tárcaközi bizottságok" mellett lehetőség van állandó bizottságok létesítésére is. A PE egyetlen ilyet nevesít (ellentétben a PB-val), mégpedig a Papnevelési Dikasztériumközi Bizottságot (PE 120.), ami a Klérusdikasztérium mellett, és annak prefektusa elnökletével működik.[300] A főként egyházkormányzati kérdésekre létesített állandó dikasztériumközi bizottságok (*Commissioni Interdicasteriali Permanenti*) mellett vannak a Római Kúrián belül állandó bizottságnak (*Commissioni permanenti*) nevezett fórumok is, amik inkább egy-egy belső igazgatási ügykör egyeztetésére szolgálnak, s nem csupán a dikasztériumok (kuriális intézmények) képviselőiből állnak.[301]

A szaktárcák közötti egyeztetésekre két további értekezlettípust nevesít a PE. Az egyik a kuriális intézmények vezetőinek gyűlése (*Riunione dei Capi delle Istituzioni curiali*), a másik a bíborosi konzisztórium (*concistoro*), amit a legfontosabb általános jellegű ügyek megvitatására hívnak össze (PE. 35. cikk).

A kuriális intézményvezetői értekezlet (PE 34. cikk) a PB 22-ben említett dikasztériumvezető bíborosok értekezletének a helyére lépett (elnevezéséből értelemszerűen kikerülvén a bíborosi jelző). A rendszeresen összehívandó értekezlet feladata „a Kúria munkája nagyobb koherenciájának és átláthatóságának elősegítése", a közös munka összehangolása és a kölcsönös tájékozódás, „a fontosabb ügyek" megvizsgálása, az egyes intézmények munkatervének és azok alkalmazásának megvitatása, továbbá mindezek terén véleményezés és javaslattétel, köztük a pápa elé terjesztendő döntési javaslatok megvitatása (PE 34.1.§). A kuriális intézményvezetői

[300] A REU 17. cikke az egész papság átfogó ügyeit tárgyalni hivatott tárcaközi bizottságról tett említést, a püspökökért, a klérusért, a szerzetesekért, valamint a katolikus nevelésügyért felelős kongregációk vezetőinek részvételével.

[301] Ld. *Annuario Pontificio 2023*, 1212-1213.: Commissioni Interdicasteriali Permanenti: Commissione "Per la trattazione di quanto riguarda la provvista della Chiese particolari, nonché la Costituzione e il mutamento di esse e dei loro organismi"; Commissione "Per la trattazione delle questioni riguardanti i membri, presi sia singolarmente che comunitariamente, degli istituti di vita consacrata eretti nei territori di missione oppure ivi operanti"; Commissione "Per la Chiesa in Europa Orientale"; Commissione "Per la formazione dei candidati agli ordini sacri". Commissioni permanenti: Commissione per le tabelle organiche della Curia Romana; Commissione per i Regolamenti della Curia Romana; Commissione centrale per gli archivi della Santa Sede; Commissione indipendente di valutazione per le assunzioni di personale presso la Sede Apostolica (CIVA) – utóbbi 2023-ban megszünt.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

értekezletet „a Római Pápa rendelkezése szerint” (PE 34.1.§), illetve vele „egyetértésben” (PE 34.2.§) hívja össze az államtitkár, aki annak egyúttal koordinátora is. A jogszabály nem említi, de a gyakorlatban az értekezletet a pápa jelenlétében, illetve elnökletével szokták megtartani, méghozzá féléves rendszerességgel.[302]

A konzisztórium nem is tartozik szoros értelemben a Római Kúriához, ugyanakkor hagyományosan a Kúria munkáját segítő testületként számolnak vele (ld. PB 23.).[303] A PE 35. cikk értelmében a konzisztórium elé – „ha a római pápa azt célszerűnek tartja” – a „legfontosabb általános jellegű” ügyek utalhatók, mégpedig azt követően, hogy azokat a kuriális intézményvezetői értekezlet megtárgyalta. Aumenta szerint nem világos a PE 35. cikk megfogalmazásában, hogy a konzisztórium csak olyan kérdésekről tárgyalhat, amiket a kuriális intézményvezetői értekezlet már megvitatott, vagy elsőként is napirendre tűzhet bizonyos ügyeket. Szerinte ez utóbbi a logikus,[304] és azért is ez az olvasat tűnik megfelelőnek, mert a konzisztórium összehívása a pápa joga, és maga a PE 35. is úgy szól, hogy „ha a római pápa azt célszerűnek tartja…”. Bár kérdés, hogy akkor miért volt szükséges a két értekezletet egymáshoz viszonyítani. A PB 22. és 23. cikke más megfogalmazást tartalmazott, és nem viszonyította egymáshoz a két értekezletet.[305] Megjegyzendő, hogy a PE 35. említést tesz a konzisztóriumot szabályozó külön törvényről is, ami azonban jelenleg nem létezik.[306]

[302] A PE hatálybalépését követő gyakorlat ugyanakkor ellentmondásosnak tűnik. Pl. a 2023. november 20-án megtartott értekezletet továbbra is a régi terminológia szerint „a Római Kúria dikasztériumvezetőinek értekezletként” említették, amiből nem derül ki, hogy a PE-ban nem említett szűkebb értekezletről volna szó (ti. csak a dikasztériumok vezetőinek részvételével), vagy inkább – valószínűsíthetően – terminológiai pontatlanságról. Ld. „Questa mattina, nel Palazzo Apostolico Vaticano, il Santo Padre Francesco ha presieduto una riunione dei Capi Dicastero della Curia Romana.” *BSS* N. B0811, 2023.11.20.

[303] Megmarad a konzisztórium tanácskozó funkciója a PE-ben is. A konzisztórium ősi intézménye a Bíborosi Kollégium saját közgyűlésének tekinthető (vö. CIC 353. kán.), tulajdonképpen a Római Kúriával együtt keletkezett, ám annak intézményesülésével fokozatosan elvált tőle, jelenleg a Bíborosi Kollégium rendes gyűlésének minősül. *Sede vacante* idején nem konzisztóriumról, hanem általános gyűlésről (*congregazione generale*) beszélünk. A konzisztórium „a pápa parancsára és elnökletével” ülésezik (CIC 353.kán.1.§). A rendes konzisztórium gyakrabban ülésezik, elsősorban a Rómában tartózkodó bíborosok részvételével. Egyik válfaja a nyilvános konzisztórium, ami valamely ünnepélyes cselekmény, például szentté avatások, vagy új bíborosok kreálása alkalmából ülésezik (CIC 353. kán. 4.§). A rendkívüli konzisztórium az egyház különleges szükségleteinek, illetve az igen súlyos ügyek megtárgyalása végett ülésezik, s arra az összes bíboros meghívást kap (CIC 353. kán. 3.§), tehát a 80 év feletti, nem pápaválasztó bíborosok is. A RGCR értelmében a konzisztórium a pápát segíti „a Római Kúria tevékenységének tekintetében is” (RGCR 98.1.§), mégpedig a Római Kúria dikasztériumai közötti koordináció egyik fórumaként (RGCR 130.1.§).

[304] AUMENTA Sergio F., *La Segreteria di Stato nella Cost. Apost. Praedicate evangelium*, Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 477.

[305] Vö. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 39.

[306] Vö. AUMENTA Sergio F., *La Segreteria di Stato nella Cost. Apost. Praedicate evangelium*, Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 477. Pontosabban jelenleg a CIC 353. kán. szabályozza.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A Szentszék szervezési és gazdasági kérdéseinek tanulmányozásáért felelős Bíborosi Tanács" *Consiglio dei Cardinali per lo studio dei problemi organizzativi ed economici della Santa Sede*, PB 24-25.) nem minősült a tárcaközi egyeztetés fórumának, de a PB a dikasztériumközi koordináció fórumai között tárgyalta. II. János Pál pápa *Comperta habentes* chirográfjával (1981. május 31.) hozta létre,[307] tizenöt tagja a világ különböző részein megyéspüspöki feladatot ellátó bíborosok közül került ki pápai kinevezéssel (PB 24-25.). A bíboros államtitkár által elnökölt, félévente ülésező tanács a Szentszék – és a kapcsolódó intézmények – szervezési és gazdasági kérdéseit, a vonatkozó nehézségeket vitatta meg, illetve fogadta a Vallási Művek Intézte (IOR) beszámolóját.[308] A PE hatályba lépésével a szervezési és gazdasági kérdések bíborosi tanácsa megszűnt, funkcióit pedig lényegében átvette a Gazdasági Tanács, ami viszont nem csak bíborosokból áll, hanem nyolc bíborosból, vagy püspökből, valamint hét világi személyből (PE 206.).[309] Valamiképpen a Ferenc pápa által életre hívott Bíborosi Tanács (*Consiglio di Cardinali*) is ehhez hasonló funkciót töltött be 2013-tól, így éveken át mondhatni funkcionális átfedésben volt a Szervezési és gazdasági kérdések bíborosi tanácsával.

A Kúrián kívüli szervezetekkel való együttműködés közül a PE a (Püspöki) Szinódust említi, „amely nagyobb jelentőségű ügyekben hatékony együttműködést nyújt a római pápának, az általa meghatározott, vagy meghatározandó módon, az egész Egyház javára". Az egyes kuriális intézményeknek saját hatáskörüknek megfelelően kell közreműködniük a Szinódus Általános Titkárságának tevékenységében, a Szinódus saját jogszabályában foglaltaknak megfelelően (PE 33. cikk).

Együttműködés a részegyházakkal

Amint láttuk, a PE alapelvei egyikeként jelenik meg a szövegben a különböző püspöki testületek szerepe és relevanciája a Kúria munkája számára, beleértve az utóbbi részére hangsúlyosan előírt együttműködési kötelezettséget. A PE összességében 41 rendelkezésben foglalkozik együttesen a részegyházakkal, a püspöki konferenciákkal,

[307] https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/la/letters/1981/documents/hf_jp-ii_let_19810531_comperta-habentes.html

[308] Ld. BLASIGH Fabio, *Il ruolo dei Cardinali nella Costituzione Apostolica Pastor Bonus sulla Curia Romana*, in: Stato, Chiese e pluralismo confessionale. Rivista telematica (www.statoechiese.it), n. 29/2015.

[309] ARRIETA, Juan Ignacio, *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 64.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

azok regionális és kontinentális tömörüléseivel, illetve a keleti hierarchikus szervezetekkel. Csupán a püspöki konferenciákat hatvanszor, azok „regionális és kontinentális tömörüléseinek” (*Unioni regionali e continentali*) szerepét tizennégyszer említi. Ez kétségtelenül a PE egyik szembeszökő újdonságát képezi, legalábbis a szövegezés szintjén. Nem jelent azonban abszolút újdonságot, hiszen ezt már a REU[310] és a PB is kiemelte mint követelményt.[311]

Az említett püspöki testületek „jelenleg az egyházi kommúnió kifejeződésének és szolgálatának egyik legjelentősebb módját képezik a különböző térségekben” (PE I.7.) és „nagy lelkipásztori hasznossággal bírnak, és a püspökök közötti affektív és effektív kommúnió kifejeződései” (PE I.8.). A nekik szentelt figyelem arra irányul, hogy „kihasználja a bennük rejlő lehetőségeket, anélkül, hogy azok a római pápa és a püspökök közé ékelődnének, hanem inkább álljanak teljes mértékben a püspökök szolgálatára” (PE I.9.). Az egyetemes Egyház szempontjából nagy lehetőséget jelent , hogy az egyes részegyházak, a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek fontos „ismeretekkel és tapasztalatokkal, illetve az evangelizációval kapcsolatos legjobb kezdeményezésekkel” rendelkeznek, kreatív javaslatokkal tudnak élni „a problémákkal, kihívásokkal szembeni fellépés” érdekében. A Római Kúria tehát ezeket összegyűjteni és kiértékelni hivatott, majd pedig megosztani azokat a részegyházakkal, a püspöki konferenciákkal és a keleti hierarchikus szervezetekkel (PE II.4.).

Az általános érvényű szabályok között szerepel, hogy a kuriális intézményeknek „a legfontosabb kérdésekben” együtt kell működniük a különböző püspöki testületekkel (PE 36. cikk 1.§). Az általános jellegű dokumentumokat, illetve az egyes részegyházakat érintőket véleményeztetni kell az említett püspöki testületekkel (PE 36. 2.§). A beérkező megkereséseket haladéktalanul vissza kell igazolni, „szorgalmasan és haladéktalanul” meg kell vizsgálni, illetve azokra „mielőbb megfelelő választ kell adni” (PE 36. 3 §).[312] A részegyházakat érintő ügyekben konzultálni kell a relációban működő pápai követekkel, továbbá a meghozott

[310] Ld. REU 8.; PB 26-27., ill. ide sorolhatók az „ad limina” látogatásról szóló REU 9. és PB 28-32. cikkek is.

[311] Meg is állapítja D’Onorio némi kritikus éllel, hogy ezen együttműködés „est certes une excellent chose en soi qui n’a cependant rien de nouveau, si ce n’est l’insistance quasi obsessionnelle dont les rédacteurs ont fait preuve”, ld. D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 118.

[312] A PB 26. cikk lényegében hasonló rendelkezéseket tartalmazott, még a püspöki konferenciákat, avagy szinódusokat is említve.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

döntésekről értesíteni kell őket (feltehetőleg előzetesen), valamint a püspöki konferenciákat, illetve a keleti hierarchikus szervezeteket (PE 37. cikk).[313]

Az „ad limina" látogatás „képezi az egyes részegyházak, illetve a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek főpásztorainak Róma püspökével való kapcsolata csúcspontját" (PE 39.), ezért a prefektusoknak és más tárcavezetőknek, valamint „a dikasztériumok és igazságügyi szervezetek titkárainak" szorgalmasan készülniük kell ezen találkozásokra (PE 42. 1. §).[314]

Az együttműködés hangsúlyozása összefüggésben van az „egészséges decentralizációval", ami a PE egyik alapvető célkitűzéseként lett megjelölve. Úgy tűnik, mintha a PE a decentralizáció, s általában a kapcsolattartás során során a püspöki konferenciákat és hasonló testületeket látszana preferálni magukkal a püspökökkel szemben is. Ezáltal a PE hozzájárul a püspöki konferenciák ekkleziológiai és kánonjogi súlyának átértékeléséhez.[315]

A püspöki konferenciák regionális és kontinentális tömörülései

A CIC 459. kán. 1. §. szerint „a nagyobb jó előmozdítása és védelme érdekében erősíteni kell a kapcsolatokat különösen a szomszédos püspöki konferenciák között". Részben ezen feladatszabásnak felelnek meg az ún. kontinentális püspöki konferenciák, illetve az azoknál kisebb régióra kiterjedő, de szintén a püspöki konferenciák közötti együttműködés fórumát jelentő, regionálisnak nevezhető püspöki gyűlések.

A PE szóhasználatából úgy tűnik ugyanis, hogy nem az ún. regionális püspöki konferenciákról (helyesebben: egyházi régió püspökeinek gyűléséről) van szó, amelyeket nagyobb katolikus országok nemzeti püspöki konferenciájának területén belül létesítenek a CIC 433-434. kánonjainak megfelelően.[316] De nem is a CIC 448. k. 2.§ értelmében „különböző országokban lévő részegyházak" számára létesített ún. nemzetközi püspöki konferenciáról van szó. Hanem inkább a CIC 447. kánon szerinti,

[313] Vö. a PB 26. 2.§ és PB 27.

[314] A gazdasági szervezetek kimaradnak az „ad limina" látogatások egyeztetési köréből.

[315] D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 119.

[316] Például Olaszországban, ahol az egyes polgári régiók, más néven tartományok szerint hivatalos jelleggel (és kánoni jogi személyiséggel) létre lettek hozva regionális püspöki konferenciák, amelyek több (metropolitai) egyháztartományt is magukba foglalnak. A témáról ld. FILORAMO, G., *Regioni ecclesiastiche e regioni civili: parallelismi e influssi*, in *L'Italia e le sue regioni*, 2005 (Treccani.it). Hasonló regionális püspöki konferenciák, avagy püspöki gyűlések léteznek Kanadában, az Egyesült Államokban, Mexikóban, Argentínában, Brazíliában, Indiában.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

(nemzeti) püspöki konferenciákat tömörítő nemzetközi együttműködési szervezetekről, amelyek tagjai tehát nem az érintett terület összes püspökei, hanem a püspöki konferenciák által delegált képviselők.[317] Ezeket a nemzetközi együttműködési szervezeteket a hivatalos terminológia a püspöki konferenciák nemzetközi egyesülései (*Riunioni Internazionali di Conferenze Episcopali*) néven emlegeti, s jelenleg összesen tizenhármat tart nyilván.[318]

A PE által tizennégy helyen következetesen használt „püspöki konferenciák regionális és kontinentális tömörülései" (*Unioni regionali e continentali*) tehát egy új kifejezés, ami erőteljesebb intézményi kapcsolatot sugall a résztvevők között, mint a hagyományos terminológia: a *riunione* egyesülést avagy értekezletet/gyűlést jelent, az *unione* pedig egyesületet, uniót, általánosabban fogalmazva tömörülést.

Feltűnő, hogy a felsorolásból hiányzik az egyháztartományok említése,[319] melyek a fentiek fényében még a regionális tömörülések gyűjtőnévbe sem sorolhatók be. Ghirlanda a PE-t ismertető sajtótájékoztatón úgy fogalmazott, hogy az egyháztartományok (vö. CIC 431. kán), a tartományi zsinatok (CIC 440. kán.) és a plenáris zsinatok (vö. CIC 439. kán. 1.§) szintén a szinodalitás és a kommúnió kifejeződései, ám a PE „ezeket a CIC által biztosított egyházi valóságokat nem kizárva, s még kevésbé tagadva, inkább a püspöki konferenciákat akarja pasztorális szempontból erősíteni".[320] Ezen törekvés viszont, kiegyensúlyozatlansága miatt éppen

[317] A témáról részletesebben ld. ARRIETA, Juan Ignacio, *Organismi episcopali a livello continentale, nazionale, regionale e provinciale*, in *Ius Ecclesiae* 10 (1998) 531-557. Ld. még U.ő. *Le Conferenze episcopali regionali e le riunioni internazionali di Conferenze episcopali*, in *Quaderni della Mendola*, 11, 'Chiese particolari e Chiesa universale', Milano, 2003, 103-121.

[318] Consejo Episcopal Latinoamericano y Caribeño (CELAM), Consilium Conferentiarum Episcopalium Europae Secretariado Episcopal de América Central y Panamá (S.E.D.A.C.), Commissio Episcopatuum Communitatis Europaeae (COM.E.C.E.), Association des Conférences Episcopales de l'Afrique Centrale (A.C.E.A.C.), Association des Conférences Episcopales de la Region de l'Afrique Centrale (A.C.E.R.A.C.), Symposium of Episcopal Conferences of Africa and Madagascar (S.E.C.A.M.), Inter-Regional Meeting of Bishops of Southern Africa (I.M.B.S.A.), Conférences Episcopales de l'Afrique de l'Ouest Francophone (C.E.R.A.O.), Regional Episcopal Conference of West Africa (RECOWA), Association of Member Episcopal Conferences in Eastern Africa (A.M.E.C.E.A.), Federation of Asian Bishops' Conferences (F.A.B.C.), Federation of Catholics Bishops' Conferences of Oceania (F.C.B.C.O.) (vö. Annuario Pontificio 2023, Città del Vaticano 2023). A 2021-ben létesített Conferencia Eclesial de la Amazonía (CEAMA) egy sajátos képződmény, mely az amazóniai térség több országhoz, s így különböző püspöki konferenciákhoz tartozó részegyházait fogja össze (ld. *Nota della Congregazione per i Vescovi circa l'erezione della Conferencia Eclesial de la Amazonía*, in: *BSS*, N. B0676, 20.10.2021).

[319] D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 118-119.

[320] „…la Costituzione in parola non escludendo, né tanto meno negando tutte queste realtà ecclesiali e garantite comunque dal CIC, intende "valorizzare e potenziare pastoralmente" quella delle Conferenze episcopali". GHIRLANDA Gianfranco, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

a szinodalitás megvalósulását tekintve vethet fel jogos kérdéseket és ébreszthet kételyeket.

A keleti hierarchikus szervezetek (*Strutture gerarchiche orientali*) visszatérő említése a PE szövegében, leginkább a püspöki konferenciákkal párhuzamosan, a keleti katolikus egyházak iránti nagyobb figyelem jeleként értékelhető, akárcsak az egyházmegye és a megyéspüspök mellett az eparchia és az eparchiális püspök említése. A keleti hierarchikus szervezetek közé a pátriárkai és a nagyérseki sajátjogú egyház püspöki szinódusa (*Synodus Episcoporum Ecclesiae patriarchalis / Ecclesiae archiepiscopalis maioris* – CCEO 102-113. kán.; CCEO 152. kán.), a sajátjogú metropolitai egyház hierarcháinak tanácsa (*Consilium Hierarcharum Ecclesiae metropolitanae sui iuris* – ld. CCEO 155-173. kán.), valamint a több sajátjogú egyház hierarcháinak gyűlése (*conventus Hierarcharum plurium Ecclesiarum sui iuris* – CCEO 322. kán.) számít.[321] A keleti hierarchikus szervezetek és a püspöki konferenciák egyaránt a kommúnió és a szinodalitás intézményi kereteinek minősülnek, továbbá a lelkipásztori tevékenység koordinációja hasznos eszközeinek. Mindazonáltal jelentős különbség van közöttük természetüket és joghatóságukat illetően, sőt, magukon a keleti hierarchikus szervezeteken belül is vannak eltérések e téren. Hasonlóképpen meglehetősen eltérő a püspöki konferenciák és a „püspöki konferenciák regionális és kontinentális tömörülései" ekkleziológiai, és főként jogi tartalma. A PE mégis ugyanazon szintre látszik helyezni ezen kategóriákat.

Felvethető, hogy valóban szükség volt-e ennyi helyen megismételni az együttműködési kötelezettséget, főként annak fényében, hogy nem is egy, de két olyan cikk van, amelyik azt általánosságban már előírja (PE 21. 4.§ és PE 36. 1. §).[322] Kérdés továbbá, hogy ezen testületekkel való együttműködés csupán azokban a kérdésekben releváns, amelyeknél a PE kifejezetten említi, vagy a felsorolás nem teljeskörű. A PE szövegét ebből a szempontból tanulmányozva kitűnik, hogy a püspöki testületekkel való együttműködési/közreműködési kötelezettség az új, avagy nagyobb átalakításon átesett dikasztériumok (és csak a dikasztériumok) esetében kerül a leggyakrabban említésre. Nagyobb arányban szerepelnek közöttük programadó rendelkezések, de néhány decentralizációs jellegű rendelkezés is megfigyelhető.

[321] Ld. SABBARESE Luigi (ed.), *Strutture sovraepiscopali nelle Chiese Orientali*, Urbaniana University Press, 2011.

[322] Vö. D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 118.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma kapcsán hat említést találunk: az átfogó emberi fejlődés előmozdítása (PE 163. 3. §); környezetvédelemre vonatkozó egyházi tanítás gyakorlatba ültetése (PE 164. cikk); konfliktusmegelőzés és konfliktuskezelés elemzése-tervezése (PE 165. 1.); szegénység elleni küzdelem előmozdítása (PE 167. cikk); a béke-tudatosság, az igazságosság iránti érzékenység és a leggyengébb és szociális értelemben törékeny emberek iránti szolidaritás növelése, a vonatkozó világnapok megtartása (PE 169.); a migráció és menekülés fő okainak elemzése, azok megszüntetése, valamint szolidaritási és integrációs kezdeményezések előmozdítása (PE 170.).

Öt említés szerepel a Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium Nevelésügyi Részlege kapcsán: a katolikus nevelés elveinek helyi befogadása és inkulturációja (PE 159. 1. §); a katolikus iskolák és felsőoktatási intézmények katolikus identitásának szabályozása (PE 159. 2.§); a katolikus iskolák létesítésére vonatkozó jogszabályok alkotása (PE 160. 1. §); az egyházi, illetve katolikus felsőoktatási intézmények és egyéb tanulmányi intézetek létesítése, fejlesztése (PE 161. 1. §); a klerikusok, megszentelt élet intézményeinek és apostoli élet társaságainak tagjai és egyházi szolgálatra készülő világiak tudományos képzése (PE 161. 6. §).

Szintén öt említéssel szerepel a Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztériuma: kapcsolattartás és koordináció „értékek és kezdeményezések előmozdításához” (PE 128. 2.§); nemzetközi ifjúsági találkozók szervezése (PE 130.); párkapcsolati és családi együttélés antropológiai, szociokulturális és gazdasági körülményeinek vizsgálata (PE 137. 1. §); polgárilag újraházasodott elváltak és poligámiában élők pasztorációja (PE 137. 3. §); abortuszban érintettek megsegítése (PE 138. 2. §).

Négy említés szerepel az Evangelizációs Dikasztérium Evangelizációs Alapkérdések Részlegénél: az evangelizáció kérdéseinek tanulmányozása, megfelelő formák, eszközök és nyelvezet beazonosítása (PE 55. 1.§); az evangélium hirdetésére irányuló kezdeményezések (PE 57.3.); az inkulturációt érintő tanítóhivatali megnyilatkozások terjesztése és gyakorlatba ültetése (PE 57.2.); a kegyhelyek pasztorációjának előmozdítása (PE 56. 2.§.).

Két említés szerepel a Vallásközi Párbeszéd Dikasztérium kapcsán: általános egyeztetés és koordináció (PE 152. 1. §); bizottságok létesítése a különböző vallási meggyőződések tagjaival való kapcsolatok előmozdítása érdekében (PE 150. 2.§). Ugyancsak két említéssel szerepel a Kulturális Részleg: történelmi örökség védelme (PE 155. cikk); helyi kultúrák hasznosítsa és megóvása (PE 156 2. §). A

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Törvényszövegek Dikasztériuma esetében szintén két említés szerepel: egy általános segítő-támogató funkció (PE 175. 2. §), illetve az általános határozatok jogi véleményezése (PE 180.).

Szerepel még az Evangelizációs Dikasztérium Első Evangelizáció és Új Részegyházak Részlegénél: támogatás az első evangelizáció munkájában és a növekedésben (PE 62.).[323] A Kiskorúak Védelmének Pápai Bizottsága esetében: irányelvek segítségével támogatja megfelelő stratégiák és eljárások kidolgozását (PE 78. 2. §). A Hittani Dikasztérium Doktrinális Részlege „a hit és az erkölcs védelmét, illetve a tévedésekkel szembeni sértetlenségük megőrzését" célzó intézkedések meghozatalát illetően (PE 72. 1. §).

[323] Itt a keleti hierarchikus struktúrák és az eparchiális püspökök nem is kerülnek említésre, miként a püspöki konferenciák regionális és kontinentális tömörülései sem.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

VI. A KURIÁLIS SZERVEZETEKET ÉRINTŐ VÁLTOZÁSOK A PRAEDICATE EVANGELIUM NYOMÁN

Ami a Római Kúria szerkezetét és működési kritériumait illeti, a PE alapvetően a PB szerkezetét követi, beépítve az időközben bekövetkezett átszervezéseket és módosításokat. Az elvi alapvetéseket jobbára Ferenc pápa megnyilatkozásaiból veszi át. Mindazonáltal mind a szervezeti struktúrában, mind a terminológiában, valamint a vezető és beosztott munkatársak összetételében és számos érdemi változtatás figyelhető meg.[324]

Némelyik kongregációnak csupán a neve változott dikasztériumra, esetleg hatáskörét illetően állt be némi változás. A korábbi pápai tanácsokat összevonták és beolvasztották egy-egy dikasztériumba. A PB szerinti 9 kongregáció és 12 pápai tanács helyett a PE összesen 16 dikasztériumot sorol fel (tehát öttel lettek kevesebben). A felsorolásuk rendjében tapasztalható változás nem annyira strukturális, mint inkább politikai jellegű üzenetet hordoz, jóllehet a kuriális intézmények „jogilag mind egyenrangúak" (PE 12. 1. §).[325] Az első helyre a két korábbi tárca összevonásával létrejött Evangelizációs Dikasztérium került, második helyre szorítva a kisebb változtatásokon átment Hittani Dikasztériumot, míg a harmadik helyet a háttérintézménynek számító Apostoli Alamizsnahivatalból kialakított Szeretetszolgálati Dikasztérium foglalja el.[326] A gazdasági szervezetek száma ugyanakkor a PB szerinti három hivatalról a PE-ben hatra növekedett, amikhez talán joggal hozzászámolhatnánk a Hivatalok kategóriájába sorolt, és az Apostoli Kamarát túlélő Camerlengót is.

Maga a PE egyetlen teljesen új dikasztériumot hozott létre, Szeretetszolgálati Dikasztérium néven, amit használja az Apostoli Alamizsnahivatal (PE 79.) elnevezést is. Ezesetben egy szentszéki háttérintézményből (vö. PB 193.) jött létre a harmadik

[324] Bővebb áttekintését ld. ARRIETA, Juan Ignacio, *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 57-58.

[325] Amint azt a REU 1. 2.§ és a PB 2. 2.§ is leszögezte.

[326] Több szerző értékeli úgy, hogy az első három dikasztérium valamiféle egységet alkot, ami az egész Kúria legfontosabb funkcióit hivatott kiemelni. Ld. Vö. *Intervento di Mons. Marco Mellino*, in: *Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, BSS N. B0192, 21.03.2022. Vö. GHIRLANDA Gianfranco, *Il Diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*. Nona edizione riveduta e aggiornata. Edizioni Studium 2024, 280.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

legfontosabb dikasztérium. Két másik dikasztérium viszont két-két korábbi szervezet összevonásával jött létre a PE értelmében: az Evangelizációs Dikasztérium, illetve a Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium. Az összevonás sajátossága, hogy a történelmileg utolsóként, XVI. Benedek 2010-es *Ubicumque et semper* MP-ja[327] nyomán létrejött Új Evangelizáció Pápai Tanácsa mintegy magába olvasztotta az egyik legrégibb kongregációt, a Népek Evangelizálása Kongregációt, ám a gyakorlatban a két terület megőrzi önállóságát. Az összevonással létrejött másik szaktárca a Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium esetében úgyszintén a pápai tanács (kultúra) olvasztotta magába a jóval nagyobb múltra visszatekintő kongregációt (nevelésügy). Itt is két külön részleg formájában él tovább a korábbi két szaktárca.

Az időrendben első három kuriális szaktárca viszont, mely a dikasztérium elnevezést kapta, a PE nyomán érdemben nem változott a korábbiakhoz képest: a 2015-ben létrehozott Kommunikációs Dikasztérium,[328] a 2016-ban létrejött Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztériuma,[329] valamint az ugyancsak 2016-ban létesített Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma.[330]

Nem történt érdemi változás az alábbi dikasztériumok struktúrájában, csupán kisebb-nagyobb hatáskörmódosításokra került sor: Keleti Egyházak Dikasztériuma,[331] Szenttéavatási Ügyek Dikasztériuma, Megszentelt Élet Intézményei és Apostoli Élet Társaságai Dikasztériuma, Törvényszövegek Dikasztériuma, Keresztény Egységtörekvés Dikasztériuma, Vallásközi Párbeszéd Dikasztériuma. Szervezeti értelemben a PE kodifikálta az elmúlt egy-két évtized folyamán kisebb-nagyobb hatásköri és szervezeti változásokon átment intézményeket: a Hittani Dikasztériumot, az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Dikasztériumot, a Püspöki Dikasztériumot, a Klérusdikasztériumot.

---

[327] BENEDICTUS XVI PP., Motu Proprio *Ubicumque et semper*, 21 settembre 2010, in AAS CII (2010), 788-792.

[328] FRANCISCUS PP., MP *L'attuale contesto comunicativo*, 27 giugno 2015, in: AAS CVII (2015), 591-592.

[329] FRANCISCUS PP., MP *Sedula mater*, 15 agosto 2016, in: AAS CVIII (2016), 963.

[330] FRANCISCUS PP., MP *Humanam progressionem*, 17 agosto 2016, in: AAS CVIII (2016), N.2., 968-972.

[331] A Keleti Egyházak Kongregációja/Dikasztériuma kapcsán már korábban megfogalmazódott, hogy az a latin rítusú egyház valóságát tükröző Római Kúriának egyfajta függeléke és inkább olyaténképp kellene átszervezni a kuriális hatásköröket, hogy mindegyik szaktárca figyelembe vegye a nem latin egyházak sajátosságait is. Könnyű belátni ugyanakkor, hogy az egyetlen dikasztériumnál összpontosuló keleti hatáskörök bizonyára hozzájárulnak ezen kisebb sajátjogú egyházak érdekeinek megfelelőbb védelméhez. Ld. GEFAELL, Pablo, *Enti e Circoscrizioni meta-rituali nell'organizzazione ecclesiastica,* in: *Ius Canonicum in Oriente et Occidente. Festschrift für Carl Gerold Fürst zum 70. Geburtstag*. (ed. Zapp, Hartmut – Weill, Andreas - Korta Stefan), Peter Lang, 2003., p. 496.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Nem lehet nagymértékű változásról beszélni az igazságügyi szervezetek esetében sem, de több kisebb-nagyobb hatásköri módosulásról igen. Így az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága esetében a PE pontosítja, hogy az a Római Kúria közigazgatási bíróságáról van szó (PE 197. 1.§), illetve igazságügyi igazgatási szervnek minősül (PE 198.). A Rota Romana Bírósága esetében az érdemi változást viszont a 2011-es MP *Quaerit semper*[332] hozta, melynek értelmében két hatáskört vett át az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Kongregációtól és így létrejött a „Megkötött és el nem hált házassági ügyek és a szent rend semmisségi nyilatkozata kezeléséért felelős hivatal" két különbizottsággal (vö. PB új 67-68. cikk). Érdemben nem változott a Szentszék Ügyvédi Testülete (PE 240.), a Római Kúria Ügyvédi Nyilvántartása és az ügyvédi kinevezésekkel foglalkozó Ügyvédi Bizottság (PE 239. 2.§) szabályozása.

A Gazdasági Szervezetek kategóriája ment át talán a legnagyobb szervezeti átalakuláson az elmúlt tíz év során, melyet a PE összefoglalt, és helyenként továbbfejlesztett. Ferenc pápa létrehozta a Gazdasági Tanácsot, a Gazdasági Titkárságot, a Főszámvevőséget.[333] A Bizalmas Ügyek Bizottságát a vatikáni közbeszerzési kódexnek nevezett 2020. június 1-jei törvény irányozta elő, a Befektetési Bizottságot ellenben a PE hozta létre (PE 227. 1.§). Megszüntette viszont az Szentszék Gazdasági Ügyeinek Prefektúráját (*Prefettura degli Affari Economici della Santa Sede*)[334] és némiképp átalakította az Apostoli Szék Vagyonkezelőségét.[335] Eltűnt az Apostoli Kamara, melynek helyébe egyszemélyi hivatalként a Római Szentegyház Kamarása (*Camerlengo di Santa Romana Chiesa*) lépett, akinek továbbra is a széküresedés idején vannak feladatai.

A PE által a Hivatalok kategóriába sorolt Pápai Ház Prefektúrája és a Pápai Szertartásmesteri Hivatal érdemben nem változott, csupán felelősségi körük került pontosításra.

Végül a szervezeti változtatások sorában megemlítendők a megszüntetett intézmények. A PE utolsó cikke ugyanis kimondja, hogy a PE hatályon kívül helyezi a PB-t, s egyúttal megszünteti az új jogszabályban nem szereplő, avagy nem átszervezett szervezeteket (PE 250. 3.§). A megfogalmazás értelmében ez nem vonatkozik azon „egyéb intézményekre", amelyek a PB-ban sem lettek

[332] BENEDICTUS XVI PP., MP *Quaerit semper*, 2011.08.30., in AAS, 103 (2011) 569-571.
[333] FRANCISCUS PP., MP *Fidelis dispensator et prudens*, in: AAS, CVI (2014) 164-165.
[334] SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia De Rebus Oeconomicis apud Sanctam Sedem*, 19 dicembre 2016, in AAS, CIX (2016), N.1., 73.
[335] FRANCISCUS PP., MP *Confermando una tradizione*, 8 luglio 2014, in AAS, CVI (2014), 618-620.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

megnevezve.[336] A megszűnt szervezetek valójában nem is a PE hatálybalépésével, hanem már azt megelőző külön rendelkezésekkel lettek felszámolva. A már említett Szentszék Gazdasági Ügyeinek Prefektúráján túl az Ecclesia Dei Pápai Bizottság, az Egyházi Kulturális Javak Pápai Bizottsága és a Nemhívőkkel Való Párbeszéd Pápai Tanácsa funkciói más szaktárcákhoz lettek rendelve. Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, a „Cor Unum" Pápai Tanács, az Elvándorlók és Útonlevők Pápai Tanácsa és az Egészségügyi Dolgozók Pápai Tanácsa, valamint a Tömegkommunikáció Pápai Tanácsa pedig, mint láttuk, más szervezetekkel történt összeolvadás miatt szűnt meg. Az alábbiakban az egyes kuriális intézmények és hivatalok bemutatásánál kifejezetten a Ferenc-féle kúriareform során végbement változásokat emeljük ki, s hogy azok mennyiben érintették az adott szervezet működését. A történelmi előzmények, illetve az általános ismertetés tekintetében több kiváló munka szolgálhat iránymutatással.[337]

ÁLLAMTITKÁRSÁG

A PE az Államtitkárságot pápai titkárságnak minősíti, visszahozva REU és a CIC szóhasználatát: *Secretaria Status seu Papalis* (REU 19. cikk 1.§ / CIC 36. kán.). Úgy fogalmaz, hogy „Az Államtitkárság mint pápai titkárság közelről segíti a Római Pápát legfőbb szolgálatának gyakorlásában" (PE 44). Hatásköre első ránézésre – a PE szemüvegén keresztül – nem változik lényegileg a korábbiakhoz képest. Megoszlanak a vélemények, hogy koordinációs funkciói erősödtek-e, avagy ellenkezőleg, gyengültek az új rendszerben – majd a gyakorlat mutatja meg.[338]

Azonban más jogszabályi változásokból tudjuk, hogy bizony az Államtitkárság több hatáskört is veszített az utóbbi években a racionalizáció jegyében. Ferenc pápa 2020. augusztus 25-i, de csak 2020. november 5-én nyilvánosságra hozott, a Bíboros Államtitkárhoz intézett levelével elrendelte az addig az Államtitkárság által kezelt pénzügyi alapok és ingatlanállomány kezelésének átadását az APSA számára.[339] Továbbá úgy rendelkezett, hogy azontúl az Államtitkárság nem gyakorol gazdasági és

[336] Ilyen pl. a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusok Pápai Bizottsága, vagy a Pápai Történettudományi Bizottság.

[337] Ld. BONNET–GULLO, *La Curia Romana nella Cost. Ap. "Pastor Bonus"*; DEL RE, *Mondo Vaticano*; DEL RE, *La Curia Romana*; PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*; BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*.

[338] Ezzel szemben Aumenta szerint az Államtitkárság Első Részlege a PE nyomán veszített központi koordinációs súlyából. Vö. AUMENTA, Sergio F., *La Segreteria di Stato: artt. 44-52*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 125.

[339] Vö. *Dichiarazione del Direttore della Sala Stampa della Santa Sede, Matteo Bruni*, in: BSS N. B0574, 05.11.2020.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

pénzügyi felügyeleti és ellenőrzési jogot semmilyen más szentszéki szervezet felett. Ugyancsak hatáskörvesztésként jelentkezik a személyügyek egy részének átcsoportosítása a Gazdasági Titkársághoz (vö. PE 217.).

Miután 2015-ben Ferenc pápa elrendelte a Kommunikációs Titkárság (később Dikasztérium) létrehozását, az Államtitkárság addigi Első Részlege fokozatosan elveszítette felügyeleti jogkörét a vatikáni média (*L'Osservatore Romano, Radio Vaticana, Centro Televisivo Vaticano* - ld. Art. 43.3PB), valamint a Szentszéki Sajtóiroda (*Sala Stampa della S. Sede* - ld. PB 43. cikk 2.) fölött. A PE értelmében az Általános Ügyek Részlege csupán „iránymutatást ad (*dare indicazioni*) a Kommunikációs Dikasztériumnak mind a Római Pápa cselekményeit, mind a Szentszék tevékenységét illető hivatalos kommunikációval kapcsolatban" (PE 47. cikk 3.). Igaz, a hivatalos pápai kommunikáció tartalmi és politikai kérdéseiért továbbra is az Első Részleg felel, így az „iránymutatás" – a pápai titkárság jellege okán is – inkább értelmezhető utasításnak. Mindenesetre a jelenlegi hatásköri megosztás a Kommunikációs Dikasztérium és az Államtitkárság között nem feltétlenül segíti a gyors és hatékony intézményi és politikai kommunikációt.

Az Államtitkárság struktúráját illetően komoly változást kodifikált a PE, nevezetesen a harmadik, a „Szentszék diplomáciai személyzeti állományáért felelős Részleg" (*Sezione per il Personale di ruolo diplomatico della Santa Sede*) létrehozását. Az Első és a Második Részleg hivatalosan is felveszi az eddigi gyakorlatban használatos elnevezését, tehát Általános Ügyek Részlege (*Sezione Affari Generali*), illetve az Államokkal és Nemzetközi Szervezetekkel való Kapcsolatok Részlege (*Sezione per i Rapporti con gli Stati e le Organizzazioni Internazionali*). Utóbbi megnevezésben újdonságot jelent a nemzetközi szervezetek nevesítése, ami egy további strukturális változást is takar, nevezetesen hogy 2020 januárjától kinevezésre került egy második titkár-helyettes, aki a multilaterális diplomáciáért felel (*Sottosegretario per il settore multilaterale*).

További változás, hogy a PB szerinti Bíborosi és Püspöki Tanács (*Consiglio di Cardinali e Vescovi* – PB 40. cikk) immár nem feltétlenül bíborosokból és püspökökből áll (PE 51. 1.§).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Az Államtitkárság felépítése és intézményi sajátosságai

Az Államtitkárság a kuriális intézményeken belül egy külön típust képvisel felépítésére és funkcióira nézve. Utóbbiak közül a legfontosabb, hogy „közvetlen segítségére van a római pápának legfőbb küldetése gyakorlásában" (PE 44.), méghozzá „pápai titkárságként". A PE ezzel feleleveníti A CIC 360. kánonjában megjelenő minősítést (*Secretaria Status seu Papalis*), ami az Államtikárságnak – s azon belül is főként az Általános Ügyek Részlegének – elsődleges feladatkörére utal: „a római pápa napi szolgálatával kapcsolatos ügyek intézése" (PE 46.).

Jóllehet a kuriális intézmények „jogilag mind egyenrangúak" (PE 12. 1.§), az Államtikárságnak – s azon belül ugyancsak az Általános Ügyek Részlegének – van egy átfogó koordinációs feladata a Kúrián belül (PE 46.), ami követi a PB hasonló megfogalmazását (PB 41. 1.§). Míg a nemzetközi kapcsolatokat illetően az Államok és Nemzetközi Szervezetek Részlegének is ellát hasonló feladatot.

Az Államtitkárság vezetője az államtitkár (PE 45. 1.§), aki az utóbbi évtizedek intézményi fejlődése nyomán (REU, PB) az államtitkár vált a Római Kúria tényleges vezetőjévé – noha jogi értelemben ilyen vezető nincsen. Feladatkörét a pápával való közvetlen munkakapcsolat, valamint a Kúrián belüli koordinációs funkciók okán szokás – világi analógiával élve – a Szentszék „kormányfőjének" is nevezni. Ez csak részlegesen fedi az államtitkár sajátos helyzetét, aki viszont semmiképpen nem tekinthető a pápa helyettesének sem, jóllehet a gyakorlatban a pápa éppen az államtitkárt küldi gyakran maga helyett legátusként olyan eseményekre és rendezvényekre, ahová ő maga nem tud eljutni. Ilyeténképpen az államtitkár számít nem csupán a Római Kúria, de az Apostoli Szentszék első számú vezetőjének a pápa után. Ettől eltekintve széküresedés esetén világossá válik, hogy nem az államtitkár, hanem a Bíborosi Kollégium dékánja és a Római Szent Egyház kamarás bíborosa (*camerlengo*) az, aki ellátja az Apostoli Széket érintő napi ügyek vitelének ellátását (vö. UDG 9, 14-23.).

Mint láttuk, a PE II. fejezet 5. pontjában foglalt újdonság, miszerint „bármely hívő vezethet dikasztériumot vagy szervezetet, azok sajátos hatásköre, kormányzati hatalma és funkciója figyelembe vételével" éppen ezen megfogalmazásból következően nem vonatkozik az Államtitkárságra, hiszen utóbbi nem tartozik az immár konkrét intézménytípust jelölő dikasztériumok, illetve szervezetek közé. Ennélfogva a PE-ben valójában nem találunk kritériumokat arra nézve, ki nevezhető ki államtitkárnak, akinek címében immár nem is szerepel a bíborosi méltóság kötelező

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

elemként. Áttételesen mégis arra következtethetünk, hogy legalábbis egyházi rendben levő személynek kell lennie. Kinevezésének időtartamára nézve Aumenta emlékeztet, hogy az államtitkárra korábban nem vonatkozott a VI. Pál által bevezetett ötéves megbízatási idő, és a pápával való szoros és bizalmi kapcsolatra tekintettel felveti, hogy továbbra is *ad nutum Summi Pontificis* szól a kinevezése, ám erre vonatkozóan nincsen konkrét rendelkezés a PE-ben (miként a PB-ban sem volt[340]).

Az Államtikárság koordinációs funkciói

Valójában az Államtitkárság Első Részlegének már a PB értelmében is volt koordinációs funkciója (ld. PB 41.§1.), amit a PE az Általános Ügyek Részlegének egyik kiemelt funkciójaként említ (PE 46.). Az Államtitkárság kiemelt szerepét tükrözi, hogy a dikasztériumok, szervezetek, hivatalok részére előírt együttműködési kötelezettség rá is vonatkozik ugyan, de csak „a pápai titkárság sajátosságainak megfelelően" (PE 9.§3).

A PE 24. cikke értelmében felélesztésre került az ún. ütemezett kihallgatások (*udienze di tabella*) gyakorlata, melynek keretében „a kuriális intézmények vezetőit, illetve helyettük a titkárokat a római pápa az általa meghatározott formában személyesen fogadja, hogy rendszeresen és gyakran beszámoljanak az aktuális ügyekről, tevékenységekről és programokról". Attól függően, hogy ezt a gyakorlatot a pápa miképpen működteti, feltehetően csökkenhet az Államtitkárság közvetítői szerepe az egyes kuriális intézmények és a pápa között.[341] Az eddigi gyakorlatban ugyanis – a pápa elfoglaltságainak szaporodása miatt – az dikasztériumvezetők többsége számára nem volt betervezve rendszeres egyeztetés a pápával, így az utóbbira tartozó ügyeket az Államtitkárság közvetítésével terjesztették elé. Mindenesetre tekintettel arra, hogy az államtitkár és az államtitkár-helyettes találkozik a leggyakrabban a pápával hivatali ügyeket illetően, az Államtitkárság szolgál a pápa akaratának közvetítőjeként a Római Kúria többi szervezete irányában.

Emellett az Államtitkárságnak vannak általános előjogai a többi kuriális intézmény tevékenységével kapcsolatban, illetve kifejezetten egyes szaktárcákat illetően is. Mindenekelőtt, az Államtitkárság előzetes *nihil obstat*-ja szükséges olyan kuriális

[340] Ld. PB 40. Pio Vito Pinto szerint mivel az Államtitkárság egy atipikus dikasztérium és a bíboros államtitkár nem hasonlítható a bíboros prefektusokhoz, mindebből következik, hogy kinevezése sem követi az azokra vonatkozó ötéves szabályt. Ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 56.

[341] Ld. AUMENTA, Sergio F., *La Segreteria di Stato: artt. 44-52*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 127-128.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

dokumentumok, vagy nyilatkozatok kiadásához, melyek az államokkal, vagy más nemzetközi jogalanyokkal való kapcsolatokat érintenek (PE 29.§ 2). Az egyes dikasztériumok hatásköri leírásánál számos olyan kérdés beazonosítható, ami jellegénél fogva ebbe a kategóriába esik, így ez a rendelkezés is az Államtitkárság koordinációs szerepét erősíti, pontosabban jogszabályba foglalja a már meglevő gyakorlatot.

Például az Evangelizációs Dikasztériumnak a világ evangelizációjának alapvető kérdéseiért felelős Részlege az emberi jogok előmozdítását "az Államtitkársággal együttműködésben" végzi (PE 60.§1). Noha a Szentszék hivatalos kommunikációja átkerült a Kommunikációs Dikasztériumhoz, ez utóbbi részéről fennáll az együttműködési kötelezettség az érintett tárcákkal, s „különösen az Államtitkársággal" (PE 187.). Ami megfelel a PB eredeti 169. cikk 2.§-ben a Tömegtájékoztatás Pápai Bizottsága részére megfogalmazott kötelezettségnek. Az Államtitkárság és a Gazdasági Titkárság között jelentős hatásköri átrendeződés zajlott le utóbbi javára, ami azonban továbbra is őrzi kizárólagos illetékességét a nemzetközi kapcsolatok intézése tekintetében. Ennek értelmében a Gazdasági Titkárság az államokat és más nemzetközi jogalanyokat érintő kérdésekben „együttműködik a kizárólagos illetékességgel bíró Államtitkársággal" (PE 214.§3).

Talán a legnagyobb nemzetközi kitekintéssel bíró szaktárcaként az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztérium az Államtitkárság illetékességét tiszteletben tartva működhet csak együtt a civil társadalom és a nemzetközi szervezetek képviselőivel (PE 163.§4). Továbbá az Államtitkársággal egyetértésben végzi a konfliktusmegelőzési és konfliktusmegoldási tevékenységét, illetve a konfliktusokhoz vezető helyzetek elemzését (PE 165.1.). Ez pedig szorosabb együttműködést jelent, mint a PB ennek megfeleltethető passzusa, miszerint az akkori Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa „különleges kapcsolatokat ápol az Államtitkársággal" az igazságosság és béke ügyét érintő dokumentumok, illetve nyilatkozatok intézésekor (PB 144.). Ugyanezen Dikasztérium az Államtitkárság egyetértésével együttműködik fejlesztési, humanitárius és a nemzetközi (értsd: kormányközi) szervezetekkel „a menekültek, menedékkérők és migránsok javára szóló jogszabályok megfogalmazása érdekében" (PE 170.), ami mind az Államtitkárság, mind a dikasztérium számára új illetékességet jelent a PB-hoz képest, ahol az Elvándorlók és Útonlevők Pápai Tanácsa csupán pasztorális kezdeményezésekért volt felelős ezen a területen (PB 150.§1.).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Új elemként került a jogszabályba, hogy a Keresztény Egység Előmozdításának Dikasztériuma a keleti katolikus egyházak és az ortodox egyházak közötti kapcsolatok ügyében együttműködik nemcsak a Keleti Egyházak Dikasztériumával, mint a PB vonatkozó rendelkezése szerint volt (PB 137.§2.), hanem immár az Államtitkársággal is (PE 145.§2).

Ezek mellett megmaradtak az Államtitkársággal való együttműködésnek már a PB-ban is megtalálható egyéb területei. A Püspöki Dikasztérium a részegyházak létesítése, avagy módosítása, illetve betöltése kapcsán, amennyiben az az államokkal való tárgyalást igényel, csakis az Államtitkárság Államokkal és Nemzetközi Szervezetekkel való kapcsolatokért felelős részlegével történt konzultációt követően jár el (PE 106.; vö. PB 78.). Az Államtitkárságnak illetékessége van a nemzetközi jellegű világi szervezetek és egyházi mozgalmak ügyeinek intézésében, amit a Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztériumával együtt gyakorol (PE 134.; vö. PB 134. a Világiak Pápai Tanácsa vonatkozásában). A Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium Kulturális Részlege az Államtitkársággal egyetértésben kezeli a nemzetközi kulturális szervezetek tevékenységét és vesz részt alkalmasint azok találkozóin (PE 157. 2.§ 2; vö. PB 168.). A Pápai Ház Prefektúrája konzultál az Államtitkársággal a pápai kihallgatások szervezésekor (PE 229. 2.§; vö. PB 181. 3.§).

Az Államtitkárság és a Vatikánvárosi Állam

A pápának az SCV feletti hatalma gyakorlásáról a mindenkori Alaptörvény (*Legge Fondamentale*)[342] rendelkezik. A II. János Pál-féle 2000. évi Alaptörvény[343] több esetben úgy rendelkezett, hogy a Vatikánvárosi Állam Pápai Bizottsága az Államtitkárság útján terjessze a pápa elé a döntési javaslatokat, nevezetesen az új törvények tervezeteit (*Legge fondamentale* 2000, Art. 4.3.), valamint a költségvetést és a zárszámadást (*Legge fondamentale* 2000, Art. 12). Emellett minden nagyobb jelentőségű kérdésben az Államtitkársággal egyeztetve kellett eljárnia (*Legge fondamentale* 2000, Art. 6.). Ehhez képest Ferenc pápa a 2023-as Alaptörvényben a Pápai Bizottság számára nem írja elő az Államtitkársággal történő egyeztetést, illetve együttműködést. Az egyetlen terület, ahol az Államtitkárságnak továbbra is szerepe

[342] A hatályos Alaptörvényt ld. FRANCISCUS PP., *Legge Fondamentale Dello Stato Della Città Del Vaticano*, 13 maggio 2023. in: BSS N. B0365, 13.05.2023.
[343] Ld. IOANNES PAULUS II PP., *Legge fondamentale dello Stato della Città del Vaticano*, in: AAS Supplemento, 01.02.2001.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

van, miként az a korábbi alaptörvényekben is szerepelt, az a városállam nemzetközi képviseletének ellátása (ld. *Legge fondamentale* 2023, art. 6.[344]). A hatályos Alaptörvény ebben a tekintetben inkább hasonlít az első, 1929-esre, és közvetlenül a pápa alá rendeli a városállam vezetését, az Államtitkárság megkerülésével. Figyelembe véve, hogy a városállam kizárólagos funkciója a Szentszék szuverenitásának és működésének támogatása, a Szentszék pedig az egyetemes Egyház kormányzata, amin belül az Államtitkárságnak, mint pápai titkárságnak fontos koordinációs szerepe van, megkérdőjelezhető ezen függetlenítésnek az értelme és hasznossága.[345] Igaz, egybevág Ferenc pápa más reformjainak irányával, melyek nyomán a Püspöki Szinódus és a Római Vikariátus is nem csupán közvetlen a pápának vannak alárendelve, de a kapcsolattartásuk is közvetlen.[346]

Általános Ügyek Részlege

Az Általános Ügyek Részlege, amit a PB Első Részlegként emlegetett, az a szervezeti egység, ami ténylegesen a pápa saját titkárságának nevezhető és a Kúrián belüli koordinációs letéteményese. Vezetője az államtitkár-helyettes (*Sostituto*), akinek helyettese a tanácsnok (*Assessore*).

Az Első Részleg feladatkörei közül kikerült a PB 41-ben foglaltakhoz képest a pápai követek tevékenységének szabályozása, amibe a kinevezési, áthelyezési és más munkaügyi intézkedések is beletartoztak, továbbá a helyi egyházakkal való kapcsolattartásukra vonatkozó iránymutatás.[347] Vélhetően és logikusan ez a terület az új Harmadik Részleghez került átcsoportosításra, ám a vonatkozó PE 52. cikkben nem jelenik meg kifejezetten.

Az Első Részleg feladatai közül a PE elhagyja a nemzetközi szervezetekben kifejtett szentszéki tevékenység irányítását (vö. PB 41. 2.§), ami logikusan a Második Részlegre tartozik, s a gyakorlatban már a PE hatálybalépését megelőzően is így működött.[348]

[344] Hasonlóképpen szerepelt az Alaptörvény korábbi változataiban: *Legge fondamentale* 1929 Art. 3; *Legge fondamentale* 2000, Art. 2.

[345] Hasonlóan nyilatkozik: AUMENTA Sergio F., *La Segreteria di Stato nella Cost. Apost. Praedicate evangelium*, in: Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 494.

[346] *Episcopalis communio*, 1. cikk 1.§; *Ecclesiarum communione* 11. cikk, 19. cikk 2.§, 20. cikk, 21. cikk 2-3. §, 22. cikk, 23. cikk.

[347] Vö. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 61.

[348] Vö. AUMENTA Sergio F., *La Segreteria di Stato nella Cost. Apost. Praedicate evangelium*, in: Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 474.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Az Államtitkárság Első Részlege a személyzeti ügyek kezelése terén veszített az illetékességéből. Korábban minden pápai, vagy pápai jóváhagyású kinevezés intézésre az Első Részlegre tartozott (PB 42. 2.), míg jelenleg csupán a „politikai kinevezések" (prefektus vagy annak megfelelő vezető, kuriális intézmények tagjai, titkárok, altitkár, konzultorok, diplomáciai személyzet) tartoznak feladatai közé (PE 48. 2.). A jogszabály nem említi a hivatalvezetőket (*capo ufficio*), akik ugyancsak pápai kinevezésűek, és a RGCR értelmében az Államtitkárság intézi az illetékes dikasztériumvezető előterjesztésére (RGCR 13. cikk 1.§). Érdekes módon a diplomáciai személyzet kinevezési ügyei megmaradtak az Általános Ügyek Részlegénél, miközben az új Diplomáciai Személyzeti Részleg hatásköre elvileg erre is kiterjedne.[349] A Személyzeti Osztály (*Ufficio del Personale*) intézi az Államtitkárság hatáskörébe tartozó kinevezési ügyeket. A szentszéki intézmények tisztviselőinek (*officiali*) kinevezéséhez ugyanis az Államtitkárság jóváhagyása (*nihil obstat*) szükséges.[350] A kúriareform egyik érdekes közjátéka volt, amikor 2020. március 6-án a Szentszék Sajtóirodája közzétette, hogy az Államtitkárság Általános Ügyek részlegén létrejött a Személyzeti Főigazgatóság (*Direzione Generale del Personale*), amely a Személyzeti Osztály helyébe lépve központosítja a humánerőforrás-gazdálkodás feladatait a Szentszék minden intézménye és az általa felügyelt szervezetek vonatkozásában is.[351] A döntést azonban már másnap cáfolta (visszavonta?) ugyanazon Sajtóiroda újabb közleménye.[352] A személyzeti politikában fontos szerepe volt a 2012-ben az Általános Ügyek Részlegének tanácsnoka elnökletével létrehozott Szentszéki Világi Személyzet Független Felvételi Értékelési Bizottságának (*Commissione indipendente di valutazione per le assunzioni di personale laico presso la Sede Apostolica* - CIVA),[353] melynek feladata a felvételre jelentkezők független és objektív értékelése és rangsorolása volt a megpályázott álláshelyek vonatkozásában. Miután a személyzeti politika általános irányítása a

[349] A Pápai Képviseletek Szabályzatának 15. cikke értelmében az Első Részleg csupán a kinevezési okiratok kiállításáért felel, a Második Részleg pedig az ún. instrukciókért, tehát az érdemi iránításért. Ld. még: AUMENTA Sergio F., *La Segreteria di Stato nella Cost. Apost. Praedicate evangelium*, in: Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 477.

[350] A RGCR az APSA-val való egyeztetést írja elő az Államtitkárság számára, mert a PB 174. cikk értelmében ott működő a Személyzeti Iroda volt felelős az általános személyzeti ügyekért, vö. RGCR 13. cikk 2.§.

[351] Ld. *Istituzione della Direzione Generale del Personale*, in: BSS N. B0144, 06.03.2020.

[352] Ld. *Comunicato della Sala Stampa della Santa Sede*, in: BSS N. B0146, 07.03.2020.

[353] SECRETARIA STATUS, Rescriptum "Ex audientia Ss.mi" *Istituzione e Regolamento della Commissione indipendente di valutazione per le assunzioni di personale laico presso la Sede Apostolica,* 26 Novembre 2012, in: AAS 105 (2013) 84-92.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Gazdasági Titkársághoz került, a CIVA-bizottságot 2023. szeptember 25-ével megszüntette a pápa.[354] A „nem politikai" jellegű kinevezések, és az általános személyzeti ügyek (a „Szentszék saját jogszabályainak hatálya alá tartozó szervek személyzetének és munkatársainak" ügyei) a Gazdasági Titkárságon belül működő Szentszéki Emberi Erőforrás Igazgatóság hatáskörébe került (PE 217. cikk 1. §). Korábban a dikasztériumok, azaz kuriális intézmények tisztviselőt az adott dikasztériumvezető vette fel, az APSA megkérdezését és az Államtitkárság egyetértését követően (RGCR 13. 2.§), ami tehát immár kikerült hatáskörükből. A 2022-ben bevezetett határozott idejű foglalkoztatási jogviszony (*contratto a chiamata*) esetében az érdekelt intézményvezető járt el, az Államtitkárság egyetértésével.[355] Feltételezhetően a PE nyomán az Államtitkárság helyett e téren is a Gazdasági Titkárság az illetékes.[356]

A Kúria-reformot megelőzően az Államtitkárság önálló gazdálkodást, illetve vagyonkezelést folytatott, aminek letéteményese az Igazgatási Osztály (*Ufficio Amministrativo*) volt, melynek hatásköreit Ferenc pápa rendelkezései nyomán jelentősen átalakították, lényegében az Államtitkárság saját adminisztrációjára szűkítve azt.[357]

Az Államok és Nemzetközi Szervezetek Részlege

Az Államok és Nemzetközi Szervezetek Részlegének „sajátos feladata a vonatkozó polgári hatóságokkal tárgyalandó ügyek intézése" (PE 49.). Vezetője az Államközi Kapcsolatok és Nemzetközi Szervezetek Titkára (*Segretario per i Rapporti con gli Stati e le Organizzazioni Internazionali*), aki alatt két altitkár működik. Egyikük, az Államközi Kapcsolatok és Nemzetközi Szervezetek Altitkára (*Sottosegretario per i Rapporti con gli Stati e le Organizzazioni Internazionali*) a titkár általános helyettese, másikuk pedig a nemzetközi szervezetekben való szerepvállalásért, tehát a multilaterális diplomáciáért felelős Multilaterális Kapcsolatok Altitkára

[354] SECRETARIA DE REBUS OECONOMICIS, Rescriptum ex audientia Ss.mi *De usu competentiarum Administrationis de Subsidiis Humanis Sanctae Sedis*, 25 settembre 2023, in: AAS CXV (2023) N. 10, 1182-1183.

[355] FRANCISCUS PP., *Rescriptum ex Audientia Ss.mi circa l'Inserimento dell'Art. 10bis nel Regolamento Generale della Curia Romana circa il contratto a chiamata*, 01.03.2022, in: AAS, CXIV (2022), N.3., 347.

[356] Vö. AUMENTA Sergio F., *La Segreteria di Stato nella Cost. Apost. Praedicate evangelium*, in: Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 479.

[357] Ld. FRANCISCUS PP., MP *Per una migliore organizzazione*, 26 dicembre 2020, in: AAS CXIII (2021) Vol. 1., 1-5.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

(*Sottosegretario per il settore multilaterale*). A PE egyik újítása az Államtitkárságot illetően éppen a multilaterális diplomácia nevesítése és külön vezető alá rendelése.

Az Államok és Nemzetközi Szervezetek Részlege képviseli a Szentszéket a nemzetközi kormányközi szervezetekben, valamint a multilaterális kormányközi értekezleteken (PE 49.1-2.). A PB 41. 2.§ értelmében az Első Részleg feladata volt az illetékes dikasztériumokkal egyetértésben (*collatis consiliis*) ellátni a Szentszék képviseletét a nemzetközi szervezetekben, míg a PE 49. 2. úgy fogalmaz, hogy a Második Részleg jár el ezen a téren, „szükség szerint élve a Római Kúria illetékes dikasztériumainak és szervezeteinek együttműködésével". A PB-hoz képest új, mondhatni hatósági jogkörként kerül nevesítésre a hozzájárulás (*nihil obstat*) megadása más kuriális intézmények részére azon esetekben, amikor utóbbiak tervezett nyilatkozata, vagy dokumentuma „a nemzetközi kapcsolatokat vagy a polgári hatóságokkal való kapcsolatokat" érinti (PE 49.3.).

Az Államtitkárság Második Részlegének „bizonyos ügyek kezelésében egy saját tanács támogatja" (PE 51. cikk 1. §). Hivatalos megnevezését az *Annuario Pontificio* Bíborosok és Püspökök Tanácsaként (*Consiglio di Cardinali e Vescovi*) jelöli meg.[358] Egyik álláspont szerint voltaképpen az Egyházi Közügyek Tanácsának maradványáról van szó: amikor utóbbit a PB beolvasztotta az Államtitkárságba, tagjait – akik a többi dikasztériumhoz hasonlóan bíborosok, illetve megyéspüspökök lehettek – külön tanácsadó testületbe szervezte.[359] Aumenta úgy véli, hogy a tanács előzményének tekintett Rendkívüli Egyházi Ügyek Kongregációja eredetileg inkább egyfajta konzultációs testület („think tank") lett volna, ami aztán fokozatosan alakult át kormányzati szervvé, ami az Egyházi Közügyek Tanácsában teljesedett ki.[360] Noha a PE nem részletezi a tanács összetételét, a kuriális gyakorlatot tükröző *Annuario Pontificióban* a megnevezéséből a PE hatályba lépését követően sem került ki a bíborosokra és püspökökre történő utalás, ami arra engedne következtetni, hogy a testület tagsága nincs megnyitva a papok és diakónusok, továbbá a megszentelt élet

[358] Ld. *Annuario Pontificio* 2023, 1143.

[359] Ld. BUONOMO Vincenzo, *La Segreteria di Stato. Competenze nella „funzione" diplomatica*. In: BONNET-GULLO, *La Curia Romana*, 185.

[360] Szerinte ezen eredeti funkció jelenleg hiányzik a Római Kúriából (ld. AUMENTA, *La Segreteria di Stato: artt. 44-52*, in: in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 133.) amivel szemben felhozhatjuk, hogy az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma (s előtte az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa), valamint a Pápai Társadalomtudományi Akadémia, s kisebb részben a Pápai Életvédelmi Akadémia megfelelően ellátják ezen „think tank" funkciókat.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai, valamint a világi hívek előtt (vö. PE 15.).

Aumenta szerint ezzel szemben nem egyértelmű, hogy ez a tanács megfeleltethető volna a PB 40. cikkében szereplő korábbi Bíborosi és Püspöki Tanácsnak, inkább egyfajta konzultori testületként értékeli,[361] aminek célja, hogy a Szentszék nemzetközi politikáját egy kollegiális testület támogassa.[362] Pinto pedig úgy véli, hogy már a korábbi szabályozásban szereplő tanács sem volt megfeleltethető az akkori kongregációk tagjaiból álló gyűlésnek.[363] Mindenesetre a PE szabályozása szűkíteni látszik a tanács illetékességi körét a régi Egyházi Közügyek Tanácsáéhoz képest, ugyanis a Második Részleg saját tanácsaként immár csak ennek a feladatait érintő kérdéseket vitat meg, amelyek tehát diplomáciai jellegűek, a rendkívüli egyházi kérdések nem tartoznak ide.[364]

Diplomáciai Személyzeti Részleg

Az Államtitkárságot érintő legfontosabb szervezeti változásként létrejött a Diplomáciai Személyzeti Részleg, méghozzá a korábban az Államtitkárság vezetői között nevesített pápai képviseletek megbízottja (*Delegato per le Rappresentanze Pontificie*)[365] munkakörének intézményesítése és kibővítése révén. A terület feladatait korábban egy osztály látta el (*Ufficio del Delegato per le Rappresentanze Pontificie*), amit 2017-ben a pápa az Államtitkárság harmadik részlegévé alakított.[366] Vezetőjének titulusa a PE szerint immár nem delegátus (*delegato*), hanem titkár (*Segretario per le Rappresentanze Pontificie*).[367] 2020-tól a Harmadik Részleg vezetősége is kiegészült egy altitkárral (*Sottosegretario* - vö. PE 45. 2.§).

---

[361] AUMENTA Sergio F., *La Segreteria di Stato nella Cost. Apost. Praedicate evangelium*, in: Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 482-483.

[362] AUMENTA Sergio F., *La Segreteria di Stato nella Cost. Apost. Praedicate evangelium*, in: Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 482-483.

[363] Vö. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 57.

[364] AUMENTA, *La Segreteria di Stato: artt. 44-52*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 133.

[365] Vö. PB 46. cikk 3.

[366] Vö. *Comunicato della Segreteria di Stato*, 21.11.2017 in BSS N. B0815: "rafforzando l'attuale ufficio del Delegato per le Rappresentanze Pontificie…". Az Államtitkárság közleménye vélhetően összefoglalóan tartalmazza az új szervezeti egység létrehozásáról szóló pápai levelet, aminek szövege nem lett nyilvánosságra hozva, de Ferenc pápa 2017. december 21-i beszédének lábjegyzetéből fény derül létezésére (Ld. FRANCISCUS PP., *Discorso alla Curia Romana*, 21 dicembre 2017: „Lettera Pontificia, il 18 ottobre 2017"). Az intézkedés elemzését ld. UJHÁZI Lóránd, *Újabb módosítás a szentszéki struktúrában: a vatikáni Államtitkárság harmadik szekciója*. In: *Acta Humana*, 2018/4. 143–164.

[367] Valójában 2020-tól él az új elnevezése.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A részleg feladatkörébe tartozik:

- a Szentszék diplomáciai szolgálatában álló személyek ún. személyi ügyeinek intézése; a pápai külképviseletek ún. helyi alkalmazottainak ügyeivel viszont továbbra is az Első Részleg foglalkozik.[368]
- a diplomáciai személyzet élet- és munkakörülményeinek rendezése; a pápai képviseletek titkárának feladata a Szentatya és az Államtitkárság elöljáróinak közelségét éreztetni a Szentszék diplomáciai személyzetével, s ennek érekében felkeresheti a külképviseleteket;[369] azonban a külképviseleti ingatlanok kezelése az APSA hatáskörébe tartozik.[370]
- a diplomáciai személyzet továbbképzésének szervezése;
- a szentszéki diplomáciai szolgálatot érintő pápai kinevezések intézése (PE 52.1§);
- kapcsolattartás a nyugalmazott diplomáciai személyzettel (PE 52.2§).

Feladatainak ellátása során a részleg „szorosan együttműködik az Általános Ügyek Részlegével, valamint az Államok és Nemzetközi Szervezetek Részlegével, amelyek maguk is foglalkoznak a pápai képviseletvezetőket érintő kérdésekkel saját szakterületüknek megfelelően” (PE 52.3§). A részleget létrehozó pápai döntés ismertetésekor kiadott közlemény vázolta a három részleg közötti munkamegosztást: az Első Részleg a pápai külképviseletek általános igazgatási kérdéseivel foglalkozik, a Második Részleg a politikai kérdésekkel, a Harmadik Részleg pedig kizárólag a személyzeti kérdésekkel, úgymint kiválasztás, képzés, élet- és szolgálati körülmények, engedélyek, előléptetések. A kinevezésekért felelős értekezleteket a titkár hívja össze és vezeti, aki a Pápai Egyházi Akadémia elnökével együtt felelős a jelöltek kiválasztásáért és képzéséért.[371] Ezzel szemben a PE szerint a Harmadik Részleg „együttműködik a Pápai Egyházi Akadémia elnökével” a Szentszék diplomáciai szolgálatára jelöltek kiválasztása és képzése tekintetében (PE 52. 2.§), ami kisebb hatáskörre engedne következtetni[372] Végül a Pápai Egyházi Akadémia 2025-ben szerves részévé vált az Államtitkárságnak.

[368] Vö. AUMENTA, *La Segreteria di Stato: artt. 44-52*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 124.
[369] Ez nem vizitációs joghatóságot jelent, illetve a titkár nem spirituális elöljárója a diplomáciai személyzetnek.
[370] AUMENTA, *La Segreteria di Stato: artt. 44-52*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 124.
[371] *Comunicato della Segreteria di Stato*, in *BSS* N. B0815, 21.11.2017.
[372] Vö. AUMENTA Sergio F., *La Segreteria di Stato nella Cost. Apost. Praedicate evangelium*, in: Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 484-485.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Pápai Egyházi Akadémia

A Pápai Egyházi Akadémia (*Pontificia Accademia Ecclesiastica*) elnevezésével ellentétben nem a kulturális-tudományos testületként működő többi pápai akadémia közé sorolandó, hanem jellegénél fogva inkább oktatási, sőt papnevelési intézménynek tekintendő. Az 1701-ben alapított Akadémia kezdettől fogva a Szentszék (illetve annakidején a Pápai Állam) vezetői, s különösen is diplomáciai személyzeti utánpótlását hivatott szolgálni.[373]

Növendékei számára a specifikus, kétéves diplomáciai képzés mellett valamelyik római pápai egyetemen volt szükséges kánonjogi doktorátust szerezniük. Ezen változtatott kúriareformjának utolsó aktusával Ferenc pápa, aki az Akadémiát diplomáciai tudományok fakultási jogú felsőoktatási intézményévé (*Istituto ad instar Facultatis per lo studio delle Scienze Diplomatiche*) alakította.[374] Ennek értelmében az Akadémia az egyházi egyetemekről szóló *Veritatis gaudium* apostoli konstitúció[375] alkalmazási szabályzat (*Norme applicative*) 70. cikke[376] értelmében vett egyházi fakultássá alakult.

A Pápai Egyházi Akadémia tehát „a pápai diplomaták speciális képzésére kijelölt akadémiai intézményként, valamint oktatási és kutatási programjaira tekintettel, minden tekintetben az Államtitkárság szerves részét képezi, annak keretében működik, és különleges minőségben illeszkedik annak szervezetébe".[377] A chirográffal együtt jóváhagyott új szabályzat nem lett nyilvánosságra hozva, így az Államtitkárságban való szervesülésének részletei nem ismeretesek. Mindenesetre elmondható, hogy a

[373] *Annuario Pontificio* 2023, 1789. Történetét ld. MULLOR GARCÍA J. (ed.), *Pontificia accademia ecclesiastica. Terzo centenario (1701-2001)*, Tipografia Vaticana, Roma, 2003. A pápai diplomácia és az Egyházi Akadémia jellegéről ld. *Discorso commemorativo tenuto da S. E. Rev.ma Mons. Giovanni Battista Montini Sostituto della Segreteria di Stato in occasione del 250' anniversario di fondazione della Pontificia Accademia Ecclesiastica nell'Aula magna della Cancelleria Apostolica*, 25 aprile 1951. https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_academies/acdeccles/documents/montini_it.htm; ld. még: PRUDHOMME Claude, *L'Académie pontificale ecclésiastique et le service du Saint-Siège*. In: Mélanges de l'École française de Rome. Italie et Méditerranée, tome 116, n°1. 2004. Les secrétaires d'état du Saint-Siège, XIXe-XXe siècles. pp. 61-89; doi : https://doi.org/10.3406/mefr.2004.10082;

[374] Ld. FRANCISCUS PP., *Chirografo „Il ministero petrino" con il quale viene riformata la Pontificia Accademia Ecclesiastica*, 25 marzo 2025., in: *BSS* N. B0254, 15.04.2025

[375] FRANCISCUS PP., *Constitutio Apostolica Veritatis gaudium de universitatibus et facultatibus ecclesiasticis*, 8 dicembre 2017, in: AAS CX (2018) N. 1, 1-34.

[376] CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *Norme applicative per la fedele esecuzione della cost. apost. Veritatis gaudium*, AAS CX (2018) 137-159. A *Veritatis gaudium* 85. cikk b) pontja irányozza elő, hogy a szorosan vett szent tudományok művelése mellett más, nevezetesen társadalomtudományi kutatási irányú intézetek is létesíthetők egyházi fakultásként.

[377] FRANCISCUS PP., *Chirografo „Il ministero petrino" con il quale viene riformata la Pontificia Accademia Ecclesiastica*, 25 marzo 2025., in: *BSS* N. B0254, 15.04.2025

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

pápa általi közvetlen jóváhagyására tekintettel ki lett kerülve az ilyen jellegű intézmények ügyeiben illetékes Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium.[378] Feltételezhető, hogy az általános szabályok által előírt szentszéki hatásköröket, vagy legalábbis egy részüket sem a nevezett dikasztérium gyakorolja.[379]

Emlékezetes, hogy Ferenc pápa már korábban is módosítást eszközöltetett az Akadémia tanrendjében, elrendelvén (formálisan kívánságát fejezte ki), hogy a 2020/2021-es tanévtől kezdődően a hallgatók egy missziós szolgálatnak szánt gyakorlati évet töltsenek el „világszerte a részegyházaknál".[380] A pápai kívánság megfogalmazása nem teljesen egyértelmű abban a tekintetben, hogy a missziós szolgálatot bármelyik részegyháznál el lehet tölteni, vagy kifejezetten az – immár nem is ekként nevezett – missziós területekre kell gondolni.

EVANGELIZÁCIÓS DIKASZTÉRIUM

Az evangelizáció fogalma

Nevéből, illetve a többi dikasztérium sorában elfoglalt prominens helyzetéből következik, hogy Ferenc pápa a Kúria reformja során kiemelkedő szerepet szánt az Evangelizációs Dikasztériumnak. Alapvető feladatkörét a PE ekként határozza meg: „az evangelizáció művét szolgálja, hogy Krisztust, a népek világosságát megismerjék és róla szóban és tettben tanúságot tegyenek, és épüljön az Ő titokzatos teste, az Egyház" (PE 53. cikk 1. §). Magának az apostoli konstitúciónak a felütése (PE Bevezetés 1.) az Evangélium hirdetését – II. János Pál nyomán[381] – az egész Egyház elsődleges szolgálataként jelöli meg minden egyes ember és az egész emberiség javára. Felvetődhetne tehát a kérdés, hogy ez az egyetlen kuriális szerv volna illetékes az egyetemes Egyház átfogó küldetésének minden vonatkozásáért? A dikasztérium feladatkörét azonban – az evangelizáció mint általános cél megjelölése után – a PE két területre korlátozza: „a dikasztérium illetékes a világszerte zajló evangelizáció

[378] Vö. pl. *Veritatis gaudium* 7. cikk.
[379] vö. pl. a vezetők kinevezése tekintetében: *Veritatis gaudium* 18. cikk.
[380] FRANCISCUS PP., *Lettera al Presidente della Pontificia Accademia Ecclesiastica sulle nuove indicazioni per la formazione dei sacerdoti candidati al servizio diplomatico della Santa Sede*, 11.02.2020, in BSS N. B0104, 17.02.2020: „chiedendoti di attuare questo mio desiderio di arricchire il curriculum della formazione accademica con un anno dedicato interamente al servizio missionario presso le Chiese particolari sparse nel mondo".
[381] IOANNES PAULUS II PP., *Litterae Encyclicae Redemptoris missio*, 7 decembris 1990, 2., in AAS LXXXIII (1991), 250.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

alapvető kérdéseit, valamint az új részegyházak létrehozását, kísérését és támogatását illetően". Ráadásul ez utóbbi szakterületen illetékességét a Keleti Egyházak Dikasztériuma hatásköre korlátozza (PE 53. 1.§).

A II. Vatikáni Zsinat *Ad gentes* határozata különbséget tett a „klasszikus missziós" tevékenység (*missio ad gentes*), a „befelé irányuló" pasztoráció és a keresztény egységtörekvés között: „a nemzetek közötti missziós tevékenység különbözik mind a hívők felé irányuló lelkipásztorkodástól, mind a keresztény egység helyreállítását célzó kezdeményezésektől" (AG 6.).

Az evangelizáció mint szakkifejezés használata VI. Pál *Evangelii nuntiandi* apostoli buzdítása[382] nyomán vált általánossá, lassan felváltva a „hithirdetés", illetve a „misszió" (*missio ad gentes*) kifejezéseket, ugyanakkor ez utóbbiaknál szélesebb jelentést hordozva. Nem annyira definícióját, mint inkább tartalmát VI. Pál ekként határozza meg: „az evangelizáció, mint mondottuk, sokrétű tevékenység és sok mindent foglal magában: az emberiség megújítását, tanúságtételt, kifejezett igehirdetést, benső ragaszkodást, látható csatlakozást a keresztény közösséghez, szentségi életet, apostolkodást" (*EN*, 24.). Különböző válfajainak, illetve területeinek részletezése során az *Evangelii nuntiandi* különbséget tesz az első evangelizáció (amit olykor előevangelizációnak is nevez), illetve az evangelizáció további formái között. Az első evangelizáció „különösen azokra irányul, akik még soha nem hallottak Jézus Örömhíréről, illetve a gyermekekre" (EN 52.). A további evangelizáció irányait illetően VI. Pál megemlíti a napjaink elkereszténytelenedett világában a keresztény élettől teljesen távol élő megkeresztelteket (EN 52.), a nem keresztény vallások követőit (EN 53.), a katolikus Egyházzal nem teljes közösségben levő kereszténye ket (EN 54.), valamint a nemhívők két kategóriáját: az „ateista szekularizmus" követőit és a „nem vallásgyakorló" embereket (EN 56.).

A „keresztény élettől teljesen távol élő megkereszteltek" felé forduló evangelizációs irányt nevezte el később II. János Pál „új evangelizációnak", amely mindenekelőtt az úgynevezett első világra koncentrál, ahol „a gazdasági virágzás és a fogyasztói szemlélet (…) olyan életformát sugallnak és hirdetnek, mintha Isten nem létezne". Az új evangelizáció „nem csupán az egyes emberekhez szól, hanem a lakosság egész rétegeihez", ugyanis „az érettebb egyházi közösségek létrehozására irányul", mégpedig „az emberi társadalom keresztény szövetének" helyreállítása érdekében

[382] PAULUS VI PP., *Litterae Encyclicae Evangelii nuntiandi*, 8 dicembre 1975. In: AAS LXVIII (1976), 5-76.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

(*Christifideles Laici* 34.).[383] Amint arra az új evangelizációnak intézményi kereteket adó XVI. Benedek rámutatott, az új evangelizáció „mindenekelőtt az ősi alapítású egyházakra irányul, amelyek szintén nagyon eltérő helyzeteket élnek meg, amiből eltérő szükségletek fakadnak, és amelyek különféle evangelizációs beavatkozásokra várnak", éppen ezért „az új evangelizációról beszélni nem jelenti azt, hogy egyetlen, minden körülményre azonos formulát kellene kidolgozni".[384]

Közben a *missio ad gentes* kifejezés helyét lassan átvette az *első evangelizáció* kifejezés, aminek tartalma kevésbé pontosan lehatárolható, hiszen jelentheti az apostoli nemzedék hithirdetését,[385] avagy az evangélium egy bizonyos területen történt hirdetésének első szakaszát,[386] de a kisgyermekek (6-8 évesek) bevezetését az Egyház életébe, tehát a katekumenátus első szakaszát is.[387] Áttételesen a PE is utal rá, hogy az evangelizáció és a missziók fogalmai nem fedik teljesen egymást, hiszen a PE 55. 2. § külön emlegeti azokat.[388]

A II. Vatikáni Zsinat *Ad Gentes* határozata egy technikainak tűnő meghatározást adja a missziókra: „azokat a sajátos kezdeményezéseket, melyeknek keretében az evangélium Egyháztól küldött hirdetői mennek az egész világra, hogy hirdessék az evangéliumot és meghonosítsák az Egyházat a Krisztusban még nem hívő népek és csoportok között, általában misszióknak nevezzük (…) a missziós tevékenység rendszerint olyan területen folyik, melyet a Szentszék missziós területnek nyilvánít" (AG 6.). A *Redemptoris missio* erre építve kifejti: „a II. Vatikáni Zsinat elismerte a pogányokhoz szóló misszió (*missio ad gentes*) területi dimenzióját, amely ma is fontos a felelősségek, a hatáskörök és a cselekvés földrajzi határainak meghatározása végett",

[383] Az új evangelizációra vonatkozó pápai tanítás összegzését ld. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA PROMOZIONE DELLA NUOVA EVANGELIZZAZIONE, *Enchiridion della nuova evangelizzazione. Testi del magistero pontificio e conciliare 1939-2012*, Libreria Editrice Vaticana 2012; ld. még: TOMKA Ferenc, *Lelkipásztori teológia és új evangelizáció Ferenc pápa szellemében*, Szent István Társulat, 2015. röviden ld.: https://tomkaferenc.hu/aktualitasok/misszio-es-uj-evangelizacio/; ld. még: NÁDOR Koppány Zsombor, *Új evangelizáció és kultúra. A keresztény üzenet létjogosultsága és dialógus képessége a posztmodern társadalomban*, Doktori értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2020.

[384] BENEDICTUS XVI PP., MP *Ubicumque et semper*, 21 settembre 2010, in AAS CII (2010), 788-792., Bevezető.

[385] GUIJARRO OPORTO Santiago, *La prima evangelizzazione nella Chiesa delle origini*, EDB 2015.

[386] NKE ONGONO, J. O., *Die Dritte Evangelisierung Afrikas: Eine Dauerhafte? Gegenwärtige Anzeichen Und Auswirkungen Der Kirche in Afrika Auf Die Weltkirche*. In: *nomokanon* 2025.

[387] AAVV. *La prima evangelizzazione. Guida per gli accompagnatori e i genitori (Iniziazione cristiana dei ragazzi)*, Queriniana, 2006.

[388] Az Evangelizációs Alapkérések Részlege „ösztönzi az evangelizáció és a missziók történetének átgondolását, különös tekintettel az Evangélium hirdetését meghatározó és befolyásoló politikai, társadalmi és kulturális történésekre".

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

ugyanis az jól lehatárolt területeken, meghatározott emberi csoportok körében zajlik (RM 37.).

Erre épít az Egyházi Törvénykönyv definíciója: „a sajátos értelemben vett missziós tevékenység" az, „amelynek során az egyházat olyan népek vagy csoportok körében is meghonosítják, ahol eddig még nem vert gyökeret". Ezt a feladatot pedig úgy valósítja meg, hogy „hithirdetőket küld mindaddig, amíg az új egyházak teljesen fel nem épülnek, vagyis nem rendelkeznek saját erővel és olyan elégséges eszközökkel, melyekkel az evangelizáció munkáját már maguk is képesek elvégezni" (CIC 786. kán.).

Látható, hogy a *missio ad gentes* és az új evangelizáció címzettjei más-más kritériumok szerint kerülnek beazonosításra, az előbbinél a földrajzi kritérium a domináns, míg utóbbinál a személyi elv tűnik inkább meghatározónak. A különválasztást II. János Pál is indokoltnak nevezte mondván: „nem tűnik helyesnek egységesen kezelni egy olyan nép helyzetét, amely még soha nem ismerte Jézus Krisztust, egy másik olyanéval, amely megismerte, elfogadta, majd elutasította őt, miközben továbbra is egy olyan kultúrában él, amely nagyrészt magába szívta az evangélium alapelveit és értékeit. A hit szempontjából nézve két lényegesen eltérő helyzetről van szó." (RM 37.).

Ennek ellenére a két területet nem is lehet teljes mértékben elválasztani. A történelmi visszatekintés is rávilágít, hogy a missziók szentszéki irányításáért felelős dikasztérium létrehozását nem csupán az újonnan felfedezett földrészeken elindított *missio ad gentes* motiválta, hanem legalább ennyire meghatározó volt benne a katolikus Egyháztól elszakadt, főként európai vidékek úgymond visszavezetése az igaz hithez, amit ma inkább az új evangelizáció fogalomkörébe sorolnánk.[389] Az alapvetően a *missio ad gentes*-ről szóló *Ad gentes* zsinati határozat is rámutat: „a missziós tevékenységnek ki kell terjesztenie segítségét azokra az egyházakra is, amelyek bár régóta léteznek, úgymond a visszafejlődés vagy a gyengeség szakaszában vannak" (AG 19.). A földrajzi kritérium sem mindig abszolút érvényű: „a hagyományosan keresztény országokban is vannak olyan régiók, amelyek a pogányok missziójának különleges rendjére vannak bízva, és amelyekben nem evangelizált

[389] Ld. DEL RE, *La Curia Romana*, 146-147.; PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 119-120. Vö. MOLNÁR Antal, *Missziók az öreg kontinensen: a Propaganda Fide Kongregáció és Európa a 17–18. században*. In: *Magyar Sion*, XVII (2023), 2., 166.: „minden jel szerint elsősorban nem a tengerentúli területek missziós szükségletei, hanem az európai katonai és politikai helyzet változása járult hozzá az új római kongregáció születéséhez".

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

csoportok és területek találhatók. Ezért ezekben az országokban is nemcsak új evangelizációra van szükség, hanem bizonyos esetekben első evangelizációra is" (RM 37.).

A RM az evangelizációnak három területét különbözteti meg: az első a *missio ad gentes*, a második a rendes pasztoráció, a harmadik pedig az új evangelizáció.[390] A Püspöki Szinódus 2012-ben megtartott XIII. Rendes Közgyűlése „Az új evangelizáció a keresztény hit továbbadásának szolgálatában" témát dolgozta fel. A Ferenc pápa által e témában kiadott *Evangelii gaudium* apostoli buzdításban[391] immár az új evangelizáció három területeként kerül megjelölésre ugyanaz, ami a RM-ban még az evangelizáció átfogó kategóriáját alkotta, de más sorrendben: első helyen szerepel a rendes pasztoráció, a másodikon a hitüket nem megélő megkereszteltek hitének felszítása, a harmadikon pedig a klasszikus *missio ad gentes*.[392] Ferenc pápa az EG-ban tehát még utal az új evangelizáció fogalmára, de valójában átalakítja, pontosabban átnevezi azt: egyik beszédében már „paradigmatikus misszióról" (*missione paradigmatica*) beszél, ami a részegyházak megszokott tevékenységének missziós perspektívában történő újraértelmezését jelenti.[393]

Mindazonáltal a PE-ban sem a paradigmatikus misszió, sem az új evangelizáció nem szerepel az Evangelizációs Dikasztérium feladatköreinek meghatározásánál, hanem egy új kifejezés jelenik meg: az evangelizációs alapkérdések. Pontosabb definícióját

[390] RM 33.: „Ha a mai világot az evangelizáció szempontjából vizsgáljuk, három szituációt különböztethetünk meg. Az Egyház missziós tevékenysége elsősorban azokra a népekre, népcsoportokra, szociális–kulturális összefüggésekre irányul, amelyekben Krisztus és az Ő Evangéliuma ismeretlen, vagy ahol hiányoznak a beérett keresztény közösségek, amelyek képesek arra, hogy az adott körülmények között megéljék és más embercsoportoknak is hirdessék hitüket. Ez a tulajdonképpeni népeknek szóló misszió (*missio ad gentes*). Vannak azután olyan keresztény közösségek, amelyek megfelelő, szilárd egyházi szervezettel rendelkeznek, buzgók a hitben és a hit megélésében, az evangélium melletti tanúságtételükkel hatással vannak környezetükre, és érzik a világmisszió iránti felelősségüket. Ezekben bontakozik ki az Egyház lelkipásztori tevékenysége. Végül létezik egy közbülső helyzet is, elsősorban az ősi keresztény országokban, olykor még a fiatalabb egyházakban is, ahol a megkereszteltek egész csoportja elvesztette az eleven hit erejét, vagy már nem is vallja magát az Egyház tagjának, mert életükben eltávolodtak Krisztustól és az Evangéliumtól. Ebben az esetben „új evangelizációra" vagy „ismételt evangelizációra" van szükség."

[391] FRANCISCUS PP., *Exhortatio Ap. Evangelii gaudium*, 24 novembre 2013, in: AAS CV (2013) 1019–1137.

[392] Ld. EG 14. Valójában már XVI. Benedeknek a szinódusi közgyűlés zárómiséjén elmondott homíliája előre jelezte ezen fogalmi változást, építve a szinódusi záródokumentumra: a később az EG 14-ben foglalt három terület itt az új evangelizáció három területeként jelenik meg. Vö. BENEDICTUS XVI PP., *Omelia della Santa Messa per la conclusione del Sinodo dei Vescovi*, 28 ottobre 2012, in: *BSS* N. B0615, 28.10.2012.

[393] FRANCISCUS PP., *Discorso all'incontro con il Comitato di coordinamento del C.E.L.AM. nel Centro studi di Sumaré*, 28.07.2013, Viaggio apostolico di Sua Santità Francesco a Rio de Janeiro (Brasile) in occasione della XXVIII Giornata Mondiale della Gioventù (22-29 luglio 2013), in: *BSS* N. B0501, 28.07.2013.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

az apostoli konstitúció nem tartalmazza, ám alkalmazásának körülményeiből kiviláglik, hogy a RM-ben definiált és a XVI. Benedek alapította új szaktárca által folytatott új evangelizáció helyett szerepel. A PE első kommentátorai vagy ki sem térnek a terminológiai változásra, vagy az evangelizációs alapkérdéseket az új evangelizáció körét meghaladó új fogalomnak tekintik, ám a gyakorlatban ugyanazt a funkciót tulajdonítják neki.[394]

Az Evangelizációs Dikasztérium intézménytörténetét vizsgálva nyilvánvaló, hogy az új dikasztérium két korábbi szaktárca összevonásával keletkezett: az egyik legtekintélyesebb régi dikasztériumnak számító Népek Evangelizációja Kongregáció lett összevonva a legfiatalabbal, az Új Evangelizáció Pápai Tanácsával. Míg előbbi egyértelműen a *missio ad gentes* feladatáért volt felelős, illetve az új részegyházak ügyeinek majdnem mindegyik vonatkozásáért, addig utóbbi a nyugati világ újraevangelizálását, azaz az új evangelizációt kapta feladatul. A két fő terület az új dikasztérium két részlegeként él tovább, így lehet beazonosítani, hogy az evangelizációs alapkérdések az új evangelizáció helyett szerepel, az első evangelizáció kifejezés pedig a *missio ad gentes* (avagy a népek evangelizációja) helyére került.[395] Bosso szerint az új dikasztérium elnevezése arra utal, hogy az evangelizációs küldetés minden emberhez szól, s ebben nincs különbség az ún. missziós területek és a többi között.[396] Ugyanakkor, mint láttuk, a két új fogalom pontosabb tartalmának és jelentéskörének értelmezése a PE kontextusában további vizsgálatokat igényel.

Az apostoli konstitúció olasz szövegének elemzése megerősíti a misszió (*missione*) kifejezés egyházi nyelvezetben megfigyelhető jelentésmódosulásának átvételét. Az csupán a *küldetés* értelmében szerepel benne, míg annak *missio ad gentes* értelmében vett használatát felváltotta az *evangelizáció*, olykor az *Evangélium hirdetése*, igaz, jelzős összetételben (*missziós*) még tartja magát a *missio ad gentes* feladataival összefüggésben.

[394] Ld. BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 148-150. Bosso a fogalmi változást a teológiai-pasztorális és doktrinális tartalom beemelésének szükségességével magyarázza, és szerinte az új evangelizáció kifejezés már nem volna alkalmas ezen tartalom kifejezésére. Ám érvelésén inkább az igyekezet tükröződik, hogy egy ilyen valóban fontos, mégis hivatalos magyarázat nélkül hagyott terminológiai újításra magyarázatot próbáljon nyújtani.

[395] Ld. még a PB 89-ben szereplő „missziós területek” (*territori di missione*) kifejezés felváltását PE 61-ben az „első evangelizációs területek” kifejezéssel (*territori di prima evangelizzazione*).

[396] in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 146.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A *missziós* jelző 22-szer fordul elő a szövegben, részben az Egyház általános küldetésére utalva,[397] több esetben viszont a klasszikus *missio ad gentes* vonatkozásában (misszionáriusok, missziós tevékenység/hivatások/együttműködés).[398] Utóbbiak szinte kivétel nélkül az Evangelizációs Dikasztérium Első Evangelizációs és Új Részegyházak Részlege szabályozásánál szerepelnek, tehát jobbára a korábbi szabályozás terminológiájának átvételéről, további használatáról van szó. Nem beszélve az intézményes névhasználatról, amit az Irgalmasság Misszionáriusai (*Missionari della Misericordia*) és a Pápai Missziós Művek (*Pontificie Opere Missionarie*) képviselnek.[399]

Az *evangelizáció* szó és annak jelzős változatai 24 helyen fordulnak elő a szövegben, leginkább az Egyház feladatára, küldetésére, s azon belül specifikusan az Evangélium hirdetésére, avagy az azt segítő körülményekre, szereplőkre utalva.[400] Ehhez hasonló értelemben használja a PE szövege az *Evangélium hirdetése* és a vele (esetleg Isten Országával) való találkozás kifejezéseket.[401]

Ezzel szemben a jogszabályban összesen 32 alkalommal előforduló *missione* szót szinte minden esetben *küldetésnek* kell fordítani. Legtöbbször az Egyház küldetésére használják (*missione della Chiesa*), vagy ahhoz hasonló értelemben.[402] Emellett többízben szerepel a római pápa küldetésére (*missione del papa*),[403] illetve néhány helyen a püspökök saját küldetésére (*missione dei Vescovi*) utalva,[404] de szóba kerül a Római Kúria feladataként,[405] illetve más szereplők sajátos küldetéseként is.[406] Megállapítható, hogy a sajátos értelemben vett misszióra (*missio ad gentes*) csupán egyetlen előfordulásban alkalmazza a PE szövege,[407] ám ott az evangelizációval

[397] Missziós fordulat (*conversione missionaria* PE I.2.), missziós jelleg (*missionarietà:* PE I.3.; a *discepoli-missionari* négyszer is előfordul: PE I. 10; PE I.6; PE 5. cikk; PE 59. cikk 1.§), missziós kommúnió (*comunione missionaria*: PE I.4.).
[398] PE 59. cikk 1.§; PE 63. cikk; PE 65. cikk; PE 67. cikk 1.§; PE 67. 2.§;
[399] PE 59. cikk 2.§., ill: PE 67. cikk 1.§; PE 67. cikk 2.§;
[400] PE I.1.; PE I.3.; PE I.10.; PE I. 12.; PE II. 3.; PE II.4.; PE 53. 1.§; PE 55. 1.§; PE 55. 2.§; PE 56. cikk 1.§; PE 56. 2.§; PE 57. cikk; PE 57. cikk 2.; PE 59. cikk 2.§; PE 60. cikk 1.§; PE 60. cikk 2.§; PE 61. cikk; PE 62. cikk; PE 160. cikk 1.§; PE 183. cikk; PE 184. cikk.
[401] PE I.; PE 55. cikk 1.; PE 55. cikk 2.§; PE 57. cikk; PE 57. cikk 2.; PE 57. cikk 3.; PE 58. cikk 1.§; PE 61. cikk; PE 69. cikk; PE 154. cikk; PE 189. cikk 1.§.
[402] PE I. 4.; PE I.5.; PE I.10.; PE I.12.; PE II. 7.; PE III 1. cikk; PE III. 2. cikk; PE 123. cikk; PE 132. cikk; PE 183. cikk (evangelizációs küldetés); PE 184. cikk (evangelizációs küldetés); PE 186. cikk (pasztorális küldetés); PE 189. cikk 1.§.
[403] PE II. bevezetés; PE II.1.; PE III. 1. cikk; PE III. 3. cikk; PE IV. 44. cikk;
[404] PE II. 3.; PE III. 3. cikk; PE 72. cikk 1.§;
[405] PE II.5.; PE III. Art. 9 § 1.;
[406] PE 128. 1. § (családok); PE 129. cikk (fiatalok); PE 131. cikk (nők és férfiak);
[407] PE IV. 55 § 2. (a missziók és az evangelizáció története);

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

együtt, ami arra utalhat, hogy a misszió és az evangelizáció mégsem teljesen egyenértékű kifejezések.

Az evangelizáció mint szentszéki hatáskör

A hithirdetés, avagy evangelizáció műve akkor jelent meg érdemben a Római Kúria feladatai között, midőn a Szentszék megelégelte, hogy a XVI. században meginduló nagy földrajzi felfedezéseket kísérő, éppen ekkortól *missziónak* elnevezett tevékenység alapvetően az abban érintett nagyhatalmak – főként Portugália és Spanyolország – irányítása alatt zajlott. Az 1622-ben létrejött Hitterjesztési Kongregáció (*Congregatio de Propaganda Fide*)[408] kezdettől fogva rendkívül széles hatáskörökkel lett felruházva: a missziós területek vonatkozásában lényegében minden olyan kérdésben illetékes volt, ami egyéb területeken a többi kongregációra tartozott.[409] Tevékenységében ekkor megtalálhatók voltak azon elemek is, amiket ma az új evangelizációhoz tartozónak neveznénk.[410]

A II. Vatikáni Zsinat *Ad gentes* határozata részletesen foglalkozott a Propaganda Fide hatásköreivel, sőt szervezetével is,[411] amit a REU kodifikált. Egyúttal elindította a kongregáció névváltoztatását, bevezetve a Népek Evangelizációja kifejezést (*Sacra Congregatio pro Gentium Evangelizatione seu de Propaganda Fide*). A névváltoztatást az is motiválta, hogy a latin propaganda (*propagatio*), azaz terjesztés kifejezésre különösen a XX. században rárakódott újabb jelentésárnyalatok

[408] A történeti áttekintést ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 118-124.; DEL RE, *La Curia Romana*, 146-154.

[409] Molnár Antal szerint a Propaganda abban is egyedülállónak tekinthető, hogy míg a római kongregációk tényleges működési köre a 17. században nagyrészt Itáliára korlátozódott, s az azon túli országokkal inkább a nunciatúrák és az Államtitkárság foglalkoztak, addig a Propaganda kezdettől fogva univerzális igénnyel lépett fel, amit a hozzá beáramló hatalmas információmennyiség is alátámasztott. Ld. MOLNÁR Antal, *Missziók az öreg kontinensen: a Propaganda Fide Kongregáció és Európa a 17–18. században*. In: *Magyar Sion*, XVII (2023), 2, 168.

[410] „A Propaganda Fide Kongregációnak alapításától kezdve három alapfeladata volt, amelyeket összefoglalóan missziónak nevezünk: a pogányok térítése, a protestánsok és a keleti keresztények visszavezetése a katolikus egyházba és a más vallásúak között élő katolikusok lelkipásztori ellátásának megszervezése." MOLNÁR Antal, *Missziók az öreg kontinensen: a Propaganda Fide Kongregáció és Európa a 17–18. században*. In: *Magyar Sion*, XVII (2023), 2, 167. A Propaganda Magyarország viszonylatában is illetékes volt, méghozzá két irányból: a Királyi Magyarország tekintetében a protestantizmus terjedése miatti rekatolizáció, a hódoltság tekintetében pedig a klasszikus missziós tevékenység támogatása okán. Ld. TÓTH István György, *A Propaganda megalapítása és Magyarország (1622)*, in: Történelmi Szemle XLII (2000)1–2, 19–68.

[411] A Zsinat egyértelműen leszögezte, hogy „minden misszió és az egész missziós tevékenység számára csupán egyetlen illetékes dikasztérium legyen, a 'Propaganda Fide', amelynek feladata a missziós munka és a missziós együttműködés szabályozása és összehangolása világszerte, tiszteletben tartva azonban a keleti egyházak jogát" (AG 29.).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

elfeledtették a szó eredeti jelentését.[412] A PB nem csupán a kongregáció nevét változtatta meg, de a hatásköreit is nagyban átrendezte. Az eredeti perspektívát megfordítva a kongregáció hatásköre immár nem átfogónak és általánosnak tekinthető, egyes meghatározott kivételekkel, hanem az általános hatáskör (ti. a missziók ügyének irányítása) mellett a többi kérdés többnyire az illetékes dikasztériumokhoz került, egyes külön nevesített kivételekkel.[413] A PE pedig, mint láttuk, összevonta az új evangelizáció szakterületével a Propaganda Fidét, utóbbit az új dikasztérium második, első evangelizációért és az új részegyházakért felelős részlegévé alakítva (PE 53. 2.§). A két részleg sorrendisége azt a felfogást tükrözheti, hogy az evangelizáció alapkérdéseinek tudatosítása az elsődleges feladat, ami az Egyház missziós tevékenysége egészének új lendületet adhat.[414]

Az új evangelizáció feladata

Mint láttuk, a katolikus egyháztól elszakadt hívek visszavezetése a Propaganda Fide Kongregáció missziós alapfeladatai közé tartozott.[415] A II. Vatikáni Zsinat AG határozata ismét tudatosította, hogy a nem missziós területnek számító térségekben is szükség lehet az újbóli evangelizációra: „Azon emberi csoportok, amelyek közegében él az Egyház, különféle okokból gyakran gyökeresen megváltoznak, amiből teljesen új helyzetek adódhatnak. Ebben az esetben az Egyháznak mérlegelnie kell, hogy ezek olyanok-e, amelyek ismételt missziós fellépést igényelnek” (AG 6.).

Az új evangelizáció fogalma tehát régóta létezik, míg a kifejezést II. János Pál hozta használatba, illetve a RM-ban az alábbi meghatározását adta: „létezik egy köztes helyzet, különösen a régóta keresztény országokban, de olykor a fiatalabb egyházakban is, ahol a megkereszteltek egész csoportjai elvesztették az élő hit iránti érzéket, vagy akár már nem is tartják magukat az egyház tagjainak, és életük távol áll Krisztustól s az ő evangéliumától. Ebben az esetben egy ’új evangelizációra’, vagy ’újraevangelizációra’ van szükség” (RM 33.). Az új evangelizáció elsődleges felelősei

[412] Bosso szerint már a korábbi népek evangelizációja név is arra utalt volna, hogy magunk mögött kell hagyni úgymond „a pogányok, vagy hitetlenek irányában folytatott propagandisztikus logikát”. Ugyanakkor a „népek” (*gentium*) szó továbbra is egyértelművé tette, hogy a missziós területekre irányuló tevékenységről van szó (ld. BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*,, 143.).

[413] Ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 124-125.

[414] Vö. in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 150-151.

[415] A közép-európai országok vonatkozásában összefoglalóan, s különösen a magyar vonatkozásokat ld. VÉGHSEŐ Tamás, *„Catholice reformare”. Ágoston Benkovich O.S.P.P.E., missionario apostolico, vescovo di Várad (1631–1702)*, (Collectanea Vaticana Hungariae II/2), Budapest–Roma 2007.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

az ordináriusok, Isten népének minden rétegének közreműködésével, ugyanakkor XVI. Benedek szükségesnek látta, hogy abba a Szentszék is intézményes módon bekapcsolódjon: „úgy vélem, helyénvaló megfelelő válaszokat adni, hogy az egész Egyház (…) olyan missziós lendülettel álljon ki a mai világ elé, amely képes előmozdítani az új evangelizációt". Ennélfogva 2010. szeptember 21-én az *Ubicumque et semper* MP-val megalapította az Új Evangelizáció Pápai Tanácsát.[416]

Az Új Evangelizáció Pápai Tanácsa a többi hasonló kuriális szerv felépítését követve egy érsek elnök vezetésével jött létre (US 4. cikk), azon átfogó feladatmeghatározással, hogy „egyrészt az új evangelizáció témáiról való gondolkodás ösztönzésével, másrészt az ennek eléréséhez alkalmas formák és eszközök azonosításával és előmozdításával" (US, 1. cikk. 2.§) támogassa a részegyházakat (melyek tehát az elsődleges felelősök maradnak), mégpedig „különösen a keresztény hagyományú területeken, ahol nagyobb mértékben megjelenik a szekularizáció jelensége" (US 2. cikk). Konkrét tevékenységét a pápa öt pontban foglalta össze: 1. az új evangelizáció teológiai és lelkipásztori jelentésének elmélyítése; 2. a vonatkozó pápai tanítás terjesztése és gyakorlatba ültetése az érdekelt Püspöki Konferenciákkal együttműködésben; 3. a különböző részegyházakban már folyamatban lévő új evangelizációs kezdeményezések támogatása és megismertetése, együttműködve a megszentelt élet formáival és az új közösségekkel is; 4. a modern kommunikációs módoknak az új evangelizáció szolgálatába állítása; 5. a Katolikus Egyház Katekizmusa használatának előmozdítása (US 3. cikk).

A rendszeres hitoktatás, avagy katekézis szükségessége, ami már a népmissziók egyik alapelemét képezte, az (új) evangelizáció vonatkozásában megjelent az *Evangelii nuntiandiban* (EN 34.), majd a *Christifideles laici*-ban is (ld. CL 34.). Miután az US a Katolikus Egyház Katekizmusát az Új Evangelizáció Pápai Tanácsa eszköztárába sorolta, XVI. Benedek 2013-ban áthelyezte a katekizmussal kapcsolatos szentszéki hatásköröket a Kléruskongregációtól az új pápai tanácshoz.[417] A PB szerint a Klérusdikasztérium illetékességét a hitoktatás felügyelete terén csupán a Keleti Egyházak Kongregációjának átfogó illetékessége (vö. PB 58. 2.§), valamint – a hitoktatók képzése terén – az akkori Népek Evangelizációja Kongregáció illetékessége (vö. PB 88.2.§) korlátozta. A *Fides per doctrinam* ezeken a korlátozásokon nem

[416] BENEDICTUS XVI PP., MP *Ubicumque et semper*, 21 settembre 2010, in AAS, CII (2010), 792.
[417] BENEDICTUS XVI PP., MP *Fides per doctrinam*, 16 gennaio 2013., AAS, CV (2013) N. 2, 136-139.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

változtatott, ám a hitoktatók képzése az Evangelizációs Dikasztériumon belül a II. Részleg illetékessége maradt „azokon a területeken, amelyek a dikasztérium alá tartoznak”, továbbá a felsőoktatási intézményekre vonatkozó előírások tekintetében az illetékes dikasztérium hatáskörét tisztelet kell tartani (PE 63.).

A *Fides per doctrinam* a PB 94. cikkének tartalmával megegyezően részletezi az Új Evangelizáció Pápai Tanácsa feladatköreit a hitoktatás terén: 1. gondoskodni a hívek vallási képzésének előmozdításáról; 2. a katekézis szabályozása; 3. a kateketikai képzés egyházi módszertannak és céloknak megfelelő végzésének felügyelete; 4. szentszéki jóváhagyás megadása a katekizmusokra és a kateketikai oktatással kapcsolatos egyéb dokumentumokra; 5. a püspöki konferenciák hitoktatási hivatalainak, a szerzetesi képzéssel kapcsolatos és nemzetközi kezdeményezések támogatása, segítése, esetleg koordinálása (FD 3. cikk).

Az Evangelizációs Dikasztérium szervezete

A PE értelmében az új Evangelizációs Dikasztérium „illetékes a világszerte zajló evangelizáció alapvető kérdéseit, valamint az új részegyházak létrehozását, kísérését és támogatását illetően”. Nem tartoznak ugyanakkor illetékességi körébe a Keleti Egyházak Dikasztériuma hatáskörébe tartozó sajátjogú egyházak ügyei.

A dikasztérium prefektusa maga a római pápa (PE 54.). A Dikasztérium két részlegből áll: az Evangelizációs alapkérdések részlegéből, valamint az Első evangelizáció és az új részegyházak részlegéből (PE 53.2§). Ezzel lényegében megőrizve a benne egyesített két eredeti szervezetet.

A két részleget egy-egy pro-prefektus vezeti, hangsúlyozottan a pápa mint prefektus „nevében és tekintélyével” (PE 54.).[418] Az Evangelizációs Dikasztérium két részlege egyelőre őrzi korábbi belső struktúráját, s ezzel együtt óhatatlanul az intézményi különállást is. Az Első Evangelizáció és Új Részegyházak Részlegén belül működik egy külön vagyonkezelési iroda, továbbá egyedülálló módon két segédtitkára (*Segretario Aggiunto*) is van. A PE szövegében ez utóbbi nem egyértelmű, ezért a 2022. augusztus 1-jei *Rescriptum ex audientia* tisztázta (illetve úgy rendelte),[419] hogy az első segédtitkár elnökli a Pápai Missziós Műveket, s ezen minőségében feladata a missziós együttműködésre szánt gazdasági támogatások kezelése és méltányos

[418] Ez amúgy az egész Római Kúriára általában véve igaz, ld. PE II. - A Római Kúria szolgálatának alapelvei és szempontjai.
[419] Ld. *BSS* N. B0206, 17.03.2023.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

elosztása (PE 67. 2.§).[420] A második segédtitkár pedig a dikasztérium vagyonkezelési irodájának igazgatójaként kezeli a missziókra szánt vagyont, a Gazdasági Titkárság felé történő megfelelő elszámolási kötelezettség fenntartásával (PE 68.).

A Propaganda Fide Kongregáció által kezdettől fogva élvezett nagyfokú gazdálkodási-igazgatási önállóság tehát továbbra is megmarad,[421] azt a mostani Kúria-reform gazdálkodási centralizációs törekvései sem szüntették meg. Ellenkezőleg, a Ferenc pápa által ugyancsak 2022. augusztus 1-jén kiadott rendelet[422] az Evangelizációs Kongregáció II. Részlegének[423] (azaz a volt Népek Evangelizációja Kongregációnak) teljeskörű jogi képviseletét az igazgatási és gazdálkodási ügyek, tehát az anyagi javak (beleértve a Pápai Missziós Művek javait is) kezelésének tekintetében a részleg mindenkori pro-prefektusára ruházta. A pápai rendelet azért vált szükségessé, nem sokkal a PE hatályba lépését követően, mert nyilvánvalóvá vált, hogy az egyesített és a pápa által személyesen vezetett dikasztériumnak a kiterjedt külső szerződésrendszerét, illetve a kapcsolódó ügyintézést nem volna életszerű a többi dikasztériumhoz hasonlóan a prefektusnak, ezesetben tehát a pápának fenntartani. A PE 14.1.§ értelmében ugyanis rendes esetben „a kuriális intézményt a prefektus, vagy annak megfelelő vezető irányítja, igazgatja és képviseli", ami jelenti a szerződések és kötelezettségvállalások aláírásának jogosultságát is.

A Pápai Missziós Művek (POM) továbbra is a dikasztérium (pontosabban annak II. Részlege) háttérintézményeként működik mint tette azt korábban a Népek Evangelizációja Kongregáció esetében.[424] A PB 91. cikk úgy fogalmaz, hogy a POM az akkori kongregáció „eszköze" (*utitur*), míg a PE 67. cikk 1. § értelmében a POM az Evangelizációs Dikasztérium II. Részlegéhez tartozik.[425]

Evangelizációs Alapkérdések Részlege

Az Evangelizációs Alapkérdések Részlege a korábbi Új Evangelizáció Pápai Tanácsa, amely nagyrészt promóciós, ösztönző feladatkörrel bír, ugyanakkor több operatív hatáskört és felelősségi területet is megkapott.

[420] Bosso megjegyzi, hogy ezen egyszemélyi felelősség a világos hatásköri leosztás mellett a centralizáció veszélyét is magában hordozza. Ld. BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 162.
[421] Vö. REU 91.; PB 92., ill. RGCR 7. cikk 1.§, 5. lábjegyzete.
[422] Ld. *BSS* N. B0206, 17.03.2023.
[423] A pápai rendelet nevezi II. Részlegnek, ami a belső gyakorlatot tükrözheti.
[424] vö. AG 29., 38.; REU 85., 89.; PB 91.
[425] Szó szerint: rá vannak bízva - *sono affidate*.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Az I. Részleg hivatott tanulmányozni az evangelizáció alapvető kérdéseit (PE 55.1§); továbbá „az Evangélium hathatós hirdetése kibontakozásának" alapvető kérdéseit, illetve megtalálni annak megfelelő formáit, eszközeit és nyelvezetét (PE 55.1§). Ennek érdekében összegyűjti, és az egész Egyház számára elérhetővé tenni az evangelizáció terén szerzett legjelentősebb tapasztalatokat (PE 55.1§). Tanulmányok és tapasztalatcserék révén támogatja a részegyházakat a különböző kultúrájú és etnikumú csoportok evangelizálásában, különös figyelemmel az inkulturációra (PE 56. 1.§). Ennek érdekében elősegíti és támogatja a vonatkozó „egyházi tanítóhivatali tanítás terjesztését és megvalósítását" (PE 57.2.).[426]

Áttételesen az inkulturációval, avagy „az Evangéliumnak a kultúrákkal való találkozásával" kapcsolatos specifikus feladatnak tekinthető „az evangelizáció és a missziók története átgondolásának" ösztönzése, az Evangélium hirdetését „meghatározó és befolyásoló politikai, társadalmi és kulturális történésekre" tekintettel (PE 55.2§),[427] továbbá a különböző kultúrák hozzásegítése „az emberi méltóság és a vallásszabadság előmozdításához" (PE 57.2.).[428] Érdekes módon itt átfedés figyelhető meg egy másik cikkel: az I. Részleg az evangelizáció összefüggésében „megerősíti és előmozdítja a vallásszabadságot világszerte minden társadalmi és politikai közegben" (PE 60.1§). A vallásszabadság és az emberi méltóság témája inkább az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumának hatáskörébe tartozik, valamint az Államtitkárság illetékességébe, ami tehát tisztázást igényelne a konkrét feladatmegosztás tekintetében. Hasonló hatásköri átfedésként jelentezik a más vallásúakkal és az „egyik valláshoz sem" tartozókkal való „találkozás és párbeszéd lehetőségének" ösztönzése és támogatása, igaz, a Vallásközi Párbeszéd Dikasztériumával, valamint a Kulturális és Oktatási Dikasztériummal együttműködésben (PE 60.2). A párbeszéd itt azonban kifejezetten „az evangelizáció egyik útjaként" jelenik meg, ami tehát más megközelítést jelent, mint a sajátos értelemben vett vallásközi párbeszéd, ami az említett másik dikasztérium illetékessége.

[426] Bővebben ld. GIGLIONI, Paolo, *Inculturazione. Teoria e prassi*. Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1999. (elérhető: www.clerus.org).

[427] Ez a missziók és a gyarmatosítás kapcsolatának újraértékelésére szóló burkolt buzdításnak tűnik, ami pedig inkább a Pápai Történettudományi Bizottság feladatának volna tekinthető.

[428] A „kultúrák" kifejezés itt az olasz *culture* jelentéstartalma szerinti, antropológiai értelemben vett különböző emberi civilizációkat jelöli, ám magába foglalja azok kezdetlegesebb változatait is. Vö. GIGLIONI, Paolo, *Inculturazione. Teoria e prassi*. Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1999. (elérhető: www.clerus.org).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A Részleg maga is hivatott előmozdítani az evangelizációt, mégpedig „az idők jeleinek felismerése, valamint a társadalmi-gazdasági és környezeti körülmények tanulmányozása révén" (PE 57.1.). Továbbá az egyházmegyei/eparchiális püspökök, a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus struktúrák evangelizációs kezdeményezéseinek segítése és támogatása révén (PE 57.3.).

Az I. Részleg látja el az Irgalmasság Misszionáriusai tevékenységének felügyeletét, gondoskodik képzésükről, és irányelvekkel szolgál pasztorális tevékenységükhöz (PE 59.2§). Az Irgalmasság Misszionáriusai intézményét Ferenc pápa a 2016-os Irgalmasság Rendkívüli Szentéve alkalmával létesítette,[429] majd a szentév lezárásakor az Új Evangelizáció Pápai Tanácsára bízta.[430] Az Irgalmasság Misszionáriusai olyan papok, akik pápai felhatalmazással bírnak a Szentszéknek fenntartott bűnök feloldozására, emellett feladatuk az isteni irgalmasság és a bűnbocsánat hirdetése különösen is az ún. népmissziók révén.[431] Ez utóbbi mozzanat indokolhatta annak idején az irgalmasság misszionáriusainak az Új Evangelizáció Pápai Tanácsához kapcsolását, miközben tartalmilag inkább az Apostoli Penitenciária tűnne illetékesnek. Hiszen tulajdonképpen az apostoli penitenciáriusok hatáskörével rendelkeznek, csupán szélesebb körben hivatottak élni azzal.

A katekézis feladata eredetileg a Konzisztoriális, azaz a Kléruskongregációhoz tartozott. Az Új Evangelizáció Pápai Tanácsa megalapításakor XVI. Benedek annak feladatává tette a Katolikus Egyház Katekizmusa használatának előmozdítását is.[432] Ezt követően ugyanő áthelyezte az egész hitoktatási területet a Kléruskongregációtól az Új Evangelizáció Pápai Tanácsához.[433] A PE 58. cikk értelmében az Evangelizációs Dikasztérium I. Részlegének feladata a megkereszteltek hitének elmélyítésén, a hitet elhagyók újraevangelizálásán, a hitük alapjainak jobb megismerésére vágyók

[429] FRANCISCUS PP., *Litterae Apostolicae Misericordia et misera de Iubilaeo Extraordinario Misericordiae concludendo*, 20 Novembris 2016, 9., in: AAS, CVIII (2016), N.12., 1311-1327.

[430] FRANCISCUS PP., *Litterae Apostolicae Sub Plumbo Datae Misericordiae Vultus*, 11 aprile 2015, 18, in: AAS, CVII (2015), N.5., 399-420.

[431] „Erunt sacerdotes quibus facultatem dabimus absolvendi etiam a peccatis quae Sedi Apostolicae reservata sunt, ut amplitudo eorum mandati liquido conspiciatur. (…) Adhortamur fratres Episcopos ut hos Missionarios invitent et accipiant, ut praesertim persuadentes sint praedicatores misericordiae. In Dioecesibus «missiones ad populum» ordinentur, ita ut hi Missionarii nuntiatores sint gaudii veniae. Rogentur ipsi ut sacramentum Reconciliationis pro populo celebrent…". FRANCISCUS PP., *Litterae Apostolicae Misericordia et misera de Iubilaeo Extraordinario Misericordiae concludendo*, 20 Novembris 2016, 9., in: AAS, CVIII (2016), N.12., 1311-1327.

[432] Ld. BENEDICTUS XVI PP., MP *Ubicumque et semper*, art. 3., 21 settembre 2010, in AAS CII (2010), 788-792.

[433] Ld. BENEDICTUS XVI PP., Motu Proprio *Fides per doctrinam*, 16 gennaio 2013., AAS CV (2013) N. 2, 136-139.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

gondozásán fáradozni (PE 58.1§), s ennek érdekében „illetékes a hitoktatás ügyében, a részegyházak szolgálatára állva". Ez annyiban változást jelent a korábbi jogszabályban foglaltakhoz képest, hogy amott kifejezetten a vonatkozó jogszabályok megalkotása volt a kongregáció feladata (vö. PB 94.). Az I. részleg felügyeli a hitoktatást, hogy az „alkalmas módon történjen", a hitoktatók képzése pedig az egyházi Tanítóhivatal iránymutatásai szerint, kivéve a régebben missziós területnek nevezett térségeket, ahol a dikasztérium II. Részlege illetékes (vö. PE 63.).[434] Feladata továbbá az Apostoli Szentszék előírt megerősítésének megadása a katekizmusok és a hitoktatással kapcsolatos egyéb írások tekintetében, a Hittani Dikasztérium hozzájárulásával (PE 58. 2. §).

A turizmuspasztoráció az 1988-ban önállósodott Elvándorlók és Útonlevők Pápai Tanácsához (*Pontificium Consilium de Spirituali Migrantium atque Itinerantium Cura*) tartozott,[435] amelynek keretében külön részleg foglalkozott a turizmus, a zarándoklatok és a kegyhelyek ügyeivel (*Settore Turismo, Pellegrinaggi e Santuari*). Amikor 2016-ban a Pápai Tanács beolvadt az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumába,[436] a létesítő motu proprióval egyidőben kihirdetett szabályzat a turizmuspasztorációt nem nevesítette külön,[437] és a PE sem tüntette fel a dikasztérium hatáskörei sorában. Utólagos intézkedésként 2022. szeptember 30-án Ferenc pápa áthelyezte a turizmuspasztorációt az Evangelizációs Dikasztérium Evangelizáció Alapvető Kérdéseiért felelős Részlegéhez, összekapcsolva azt a kegyhelyek pasztorációjának ügyével.[438]

A CIC 1231. k. és a 1232. k. 1.§ értelmében a nemzetközi kegyhelyek és azok szabályzatának jóváhagyása a Szentszék feladata, amit a REU és a PB értelmében a Kléruskongregáció gyakorolt (REU 70.2.; PB 97.). Ugyanakkor az Elvándorlók és Útonlevők Pápai Tanácsánál külön részleg foglalkozott a turizmus, a zarándoklatok és

[434] A két részleg összehangolásának hiányosságaként is értékelhető ugyanazon kompetencia külön-külön megjelenése.

[435] Feladatai között a PB 151. megemlíti a „kegyességi, tanulmányi, vagy szabadidős okokból történő utazások" lelkipásztori figyelemmel kísérését.

[436] Ld. FRANCISCUS PP., MP *Humanam progressionem*, 17 agosto 2016, in: AAS, CVIII (2016), N.2., 968-972.

[437] vö. *Statuto del Dicastero per il Servizio dello Sviluppo Umano Integrale*, 17 agosto 2016., Art. 1., 1.§, in: AAS, CVIII (2016), N.9., 969-972.

[438] Vö. DICASTERIUM PRO INTEGRA HUMANA PROGRESSIONE FOVENDA, *Rescriptum ex audientia Ss.mi sul passaggio di competenza della pastorale del turismo*, 2022. szeptember 30., in: AAS, CXIV (2022), N.10., 1320. Érdekes megjegyezni, hogy a hatáskör-átcsoportosítás az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumának prefektusától indult ki, nem pedig az Evangelizációs Dikasztérium I. Részlegétől.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

a kegyhelyek ügyeivel (*Settore Turismo, Pellegrinaggi e Santuari*).[439] Ferenc pápa a *Sanctuarium in Ecclesia* motu proprióval[440] áthelyezte a kegyhelyek ügyeit az Új Evangelizáció Pápai Tanácsához, s így azok jelenleg az Evangelizációs Alapkérdések Részlege hatáskörébe tartoznak (PE 56. cikk 2.§). A Részleg sajátos feladata a kegyhelyekkel kapcsolatosan a népi jámborság előmozdítása és támogatása (PE 56.2§).

Az I. Részleg felelős a szegények világnapjának megszervezéséért, „minthogy az evangelizáció a szegények melletti alapvető kiállást jelenti" (PE 57.2.). Az indoklás kissé túl általánosra sikerült, az intézménytörténeti megközelítés azonban segít megérteni ezen feladatkör jelenlegi elhelyezését. Ferenc pápa az Irgalmasság Rendkívüli Szentévét lezáró, 2016. november 20-án kelt *Misericordia et misera* apostoli levelével elrendelte[441] a Szegények Világnapja megünneplését, az Évközi 33. Vasárnapon,[442] melyet az Új Evangelizáció Pápai Tanácsára bízott. Feltehetőleg azért ez a dikasztérium kapta meg a kezdeményezés felelősségét, mert az az általa szervezett rendkívüli szentév egyik gyümölcseként jelent meg. Ugyanakkor tartalmilag kétségkívül jobban illeszkedne az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumának, vagy akár a szegények gondozásával elsődleges feladatként foglalkozó Szeretetszolgálati Dikasztérium portfóliójába.

Az I. Részlegnek vannak további, a PE-ben nem megjelenített, ám kiemelkedő jelentőségű feladatai. Az Új Evangelizáció Pápai Tanácsa szervezte a 2012-2013-as Hit Éve, majd a 2016-os Irgalmasság Szentéve rendezvényeit, s az Evangelizációs Dikasztérium kapta feladatul a 2025-ös rendes szentév megszervezését is.[443] A részleg ellátja a Ferenc pápa által 2019-ben létesített[444] (avagy áthelyezett) Isteni Ige Vasárnapjának központi koordinációját és szervezését, évente megrendezi a Vatikáni „100 betlehem" Kiállítást, valamint a „24 óra az Úrért" kezdeményezést.

---

[439] A pápai tanács két fontosabb dokumentumot tett közzé a témában: PONTIFICIO CONSIGLIO DELLA PASTORALE PER I MIGRANTI E GLI ITINERANTI, *Il Pellegrinaggio nel Grande Giubileo del 2000*, 25 aprile 1998.; PONTIFICIO CONSIGLIO DELLA PASTORALE PER I MIGRANTI E GLI ITINERANTI, *Il santuario. Memoria, presenza e profezia del Dio vivente*, 8 maggio 1999.

[440] FRANCISCUS PP., *MP Sanctuarium in Ecclesia*, 2017. február 11., in AAS, CIX (2017) 335-338.

[441] Ld.: FRANCISCUS PP., *Litterae Apostolicae Misericordia et misera de Iubilaeo Extraordinario Misericordiae concludendo*, 20 Novembris 2016, 21., in: AAS, CVIII (2016), N.12., 1311-1327.

[442] Ugyan nem hivatkozik rá, ám a világnap *de facto* Szent Erzsébet liturgikus ünnepe körüli napokra esik.

[443] Ld. FRANCISCUS PP., *Epistula ad Praesidem Pontificii Consilii de Nova Evangelizatione promovenda pro Iubilaeo MMXXV*, 11 febbraio 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.3, 300-303.

[444] Vö. FRANCISCUS PP., MP *Aperuit illis*, 30 Settembre 2019, in: AAS, CXI (2019) N. 10., 1495-1504.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Első evangelizáció és új részegyházak részlege

Mint láttuk, a II. Részleg a korábbi Népek Evangelizálása, régi nevén „Propaganda Fide" (azaz hitterjesztési) Kongregáció örököse. Az első evangelizáció fogalmát korábban említettük, az új részegyházak szóösszetétel kapcsán ugyanakkor felmerülhet a kérdés, hogy a részleg illetékessége minden új részegyházra kiterjed-e. Az intézménytörténeti megközelítés, továbbá a két kifejezés együttes alkalmazása – továbbá a PE 103. cikk – segít tisztázni, hogy a jogalkotó minden bizonnyal „az új evangelizáció által érintett területeken" létrehozott új részegyházakat értette.[445]

Az evangelizáció szolgálata és támogatása

A II. Részleg feladat- és hatásköre a PB-hoz képest jelentősen módosulni látszik a PE fogalmait tekintve. Korábban, a PB 85 megfogalmazása szerint az akkori kongregáció feladata – egészen annak létesítésétől fogva – „a népek evangelizációjának és a missziós együttműködés (…) irányítása és koordinálása" volt, és hasonlóképpen fogalmaz a CIC 782. kán. 1.§.[446] Ezzel szemben a PE irányítás és koordinálás helyett az evangelizáció művének *szolgálatát* teszi a dikasztérium átfogó feladatává (PE 53. 1.§). Ezen belül pedig a II. Részleg sajátos feladata az Evangélium hirdetésének és a hitélet elmélyítésének támogatása „az első evangelizációval érintett területeken" (PE 61.).

Az első evangelizáció elsődleges felelősei – „a jogos autonómia elve szerint" – a részegyházak, a püspöki konferenciák, a megszentelt élet intézményei és az apostoli élet társaságai, az egyesületek, az egyházi mozgalmak és az új közösségek,[447] valamint az egyházi segélyszervezetek (PE 62.). A II. Részleg feladata mindenekelőtt a velük

[445] Ld.: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 158.

[446] „A missziós munkával és a benne való együttműködéssel kapcsolatos kezdeményezések és tevékenységek legfelső vezetése és összehangolása a római pápának és a püspökök testületének a feladata."

[447] A mozgalmak és az új közösségek kifejezést egyesek szinonimának tekintik, mások külön kategóriának (ld. LISIERO, Elisa, *Tipologie di associazioni internazionali di fedeli: un tentativo di classificazione*, in: *Ius Ecclesiae* V. 35 N. 2 (2023), 476-488.) Az új közösségek kategóriája egyelőre nem tűnik pontosan definiáltnak, ám a Szentszék szóhasználatában – a Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztérium prefektusa szerint – azon világiakból álló egyesülési formákra alkalmazzák, melyek nem tartoznak a világi hívek társulásai és az egyházi mozgalmak kategóriáiba: „Nel linguaggio della Santa Sede, invece, si è usato spesso il termine "nuove comunità" per cercare di includere tutte quelle realtà laicali che non rientravano né nella categoria di associazioni di fedeli né nella categoria di movimenti". FARRELL, Card. Kevin, *Le sfide e i percorsi: una visione del Dicastero responsabile per le Nuove Comunità*. Arcidiocesi di San Sebastiano di Rio De Janeiro, Corso per i Vescovi del Brasile, "Le Nuove Comunità e l'Evangelizzazione oggi" (23-27 gennaio 2023), in: www.laityfamilylife.va;

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

való együttműködésben megvalósított támogatás. Érdekes módon ehelyütt nem jelennek meg partnerként a püspöki konferenciák regionális és kontinentális tömörülései, amelyek másutt elmaradhatatlan részét képezik az együttműködési kötelezettség címzettjei felsorolásának.

Bosso felhívja a figyelmet, hogy a korábbi szabályozás értelmében (ld. PB 88. 1.§) az akkori kongregáció feladata volt „a misszionáriusok megfelelő elosztása", ami immár hiányzik a PE-ből. Véleménye szerint ezt az időközben elterjedt ún. *fidei donum* kiküldetést vállaló papok[448] gyakorlata helyettesíti.[449] Ezzel kapcsolatban ugyanakkor felvethető, hogy a részegyházak közötti közvetlen együttműködésre alapuló *fidei donum* elégséges-e a központi koordináció teljes kiváltására.

Missziós területek

A dikasztérium II. Részlegének illetékességi körét vizsgálva a PE egyik szembetűnő újítása, hogy a *missziós területek* helyett az *első evangelizáció területei* szóösszetételt használja (PE 61.). Annak megállapítására, hogy melyek ezek a területek, érdemes visszatekinteni a korábbi szabályozásra.

A SC ugyan nem alkalmazta a *missziós területek* kifejezést, de a Propaganda Fide Kongregáció illetékességi területeit úgy írta le, mint ahol „még nem épült ki a szent hierarchia és fennáll a missziós állapot" (SC 6.1.).[450] A CIC-1917 252. kán. általában beszélt olyan vidékekről, „ahol még nincs szent hierarchia s folyik a misszionálás". A CIC-1917 1350. k. 2.§ is leszögezte, hogy (az ordináriusok által felügyelt területeken tartandó ún. szent missziókkal ellentétben) „más területeken a missziók összes gondja a nemkatolikusok számára egyedül a Szentszéknek van fenntartva". Az AG 6. szerint azok missziós területek, amiket a Szentszék annak minősít.[451] A REU 84. a kongregációnak alárendelt területekről beszélt, azok konkrétabb meghatározása nélkül,[452] a PB viszont használta a *missziós területek* kifejezést (vö. PB 89-90.1.§) az akkori Népek Evangelizációja Kongregáció illetékességi körének megjelölésére.[453] A

[448] A *fidei donum* gyakorlata világi papok többnyire határozott idei missziós jellegű kiküldetésének minősül. Ld. CONGREGAZIONE PER L'EVANGELIZZAZIONE DEI POPOLI, *Instructio Cooperatio Missionalis*, 1 ottobre 1998, 16-17. In: AAS 91 (1999), 306-324.

[449] BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 160.

[450] „Sacrae huius Congregationis iurisdictio iis est circumscripta regionibus, ubi, sacra Hierarchia nondum constituta, status missionis perseverat."

[451] „…a missziós tevékenység rendszerint olyan területen folyik, melyet a Szentszék missziós területnek nyilvánít." – a latin eredetiben: „in certis territoriis a Sancta Sede agnitis".

[452] „Haec Congregatio in locis sibi subiectis…"

[453] „Eidem subsunt territoria missionum…" (PB 89.)

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

CIC 786. kán. alapján *missziós területnek* azt nevezhetjük, ahol az egyház „eddig még nem vert gyökeret", s mindaddig annak minősülnek, amíg „az új egyházak teljesen fel nem épülnek, vagyis nem rendelkeznek saját erővel és olyan elégséges eszközökkel, melyekkel az evangelizáció munkáját már maguk is képesek elvégezni". Ebben az értelemben használja a kifejezést a CIC 790. kán. 1.§ is, amikor az illetékes megyéspüspökök feladatait rögzíti. A CCEO az AG 6. szerinti definíciót kodifikálja: „Azok a missziós területek, amelyeket az Apostoli Szék akként ismer el."[454] Elmondható, hogy a gyakorlat továbbra is ezt követi.[455]

Bosso joggal idézi fel Ferenc pápának a Római Kúria tagjaihoz intézett 2019-es beszédét,[456] aki meghaladottnak nevezte a keresztény világ és az evangelizálásra váró világ szembeállítását mondván, az evangelizációnak minden térséget érintenie kell. Bosso szerint a PE új szóhasználata nem jelenti a missziós/evangelizációs küldetés területi jellegének meghaladását, hiszen a jogszabály továbbra is területeket emleget. Így tehát inkább terminológiai, mintsem koncepcionális változásról van szó.[457] Vélhetően a *misszió* kifejezésre rárakódott történelmi képzettársításoktól való elhatárolódás szándéka áll a háttérben.[458]

Napjainkban sem a *missio ad gentes*, sem az új evangelizáció által érintett területek nem olyan precízen lehatárolhatók, mint korábban. Mindez általánosságban is felvetheti az Evangelizációs Dikasztérium II. Részlege területi illetékességének kérdését. Tudniillik egyre kevesebb olyan térség van a világban, ahol kizárólag az első evangelizációra van szükség, mint ahogyan az új részegyházak sem kizárólag az „első evangelizáció területein" létesülnek. Továbbá egyre több, régen *missziós területnek* nevezett, jelenleg a II. Részleghez tartozó térségben alakul ki stabil, rendes egyházi hierarchia.[459]

Kétségtelen ugyanakkor, hogy ezen részegyházak egy része továbbra is, sőt, akár tartósan rászorul a külső támogatásra mind anyagi, mind igazgatási értelemben. A PE

[454] „Territoria missionum sunt, quae Sedes Apostolica ut talia agnovit." (CCEO 594. kán.)
[455] A dikasztériumhoz tartozó részegyházakat a mindenkori *Annuario Pontificio* felsorolása jelöli.
[456] FRANCISCUS PP., *Discorso alla Curia Romana per gli auguri di Natale,* 21 dicembre 2019. In: BSS N. B1022, 21.12.2019.
[457] BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 165-167.
[458] Erre maga Bosso is utal, i.m. 166.
[459] Mindezek okán a missziós területek kifejezés használatát joggal érték bírálatok, amire a PE a szóhasználat megváltoztatásával reagál. Ld. MIANKIAN, Victor, *Territoires de mission. Une expression caduque?* in: L'Année canonique LXI (2020/2021), 147-159.; OKONKWO Ernest B.O., *Territoria Missionum in the Light of Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium (= CCEO can. 594)*, in: Ius Missionale XII/2018, 55-79. Részben ellentétes véleményen van: MOSCONI, Marino, *Quale diritto missionario all'inizio del terzo millennio?* in: Quaderni di diritto ecclesiale 2 (2019) 136-158.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

által is szorgalmazott decentralizáció, illetve szinodális elv értelmében talán e téren nagyobb felelősséget lehetne biztosítani a területileg illetékes püspöki konferenciák számára.

Ugyancsak terminológiai váltásként értékelhető, hogy a PE – ellentétben a PB-val – az új részegyházak vonatkozásában kerüli a dikasztériumtól való függést, avagy alávetettséget sugalló kifejezéseket, így azonban a II. Részleg területi illetékességét meglehetősen változatosan írja le. A PE 61. „az első evangelizációval érintett területeket" említi, a PE 64. 3.§ „hatáskörébe tartozó területeket", míg a PE 66. pedig a II. Részleg „gondjaira bízott részegyházakat" említ. Ugyanakkor a PE 63-ban benne maradt a korábbi megközelítést tükröző „dikasztérium alá tartozó területek".[460]

Új részegyházak intézményfejlesztése és a missziós együttműködés

A II. Részleg specifikus hatásköre intézni mindazt, ami az illetékességébe tartozó területeken mind az egyházi körzetek létrehozásával vagy módosításával, mind azok betöltésével kapcsolatos, illetve ellátni azon feladatokat, amik más régiók vonatkozásában a Püspöki Dikasztérium hatásköréhez tartozik (PE 61.).[461] Ennek megfelelően intézi ezen részegyházak ötéves jelentéseit és azok „ad limina Apostolorum" látogatásait is (PE 66.). Utóbbi feladatot a PB nem sorolta fel az akkori Népek Evangelizációja Kongregációnál, miközben a Keleti Kongregáció esetében igen (PB. 58. 1.§). A PE-ben történő említése inkább a PB mulasztásának pótlásaként értelmezhető, hiszen ez a feladat azért a korábbi gyakorlat szerint is megvolt a szaktárcánál.[462]

A részleg további saját feladatai keretében előmozdítja a tapasztalatcserét „az új részegyházakon belül, valamint ezek és a régebben létesített egyházak között" (64.1§); illetve kezdő és továbbképzési tanfolyamokat szervez és rendel el „a hatáskörébe tartozó területek" püspökei, illetve az azokkal egyenértékű elöljárók számára (PE 64.3§). Általában pedig figyelemmel kíséri az új részegyházak integrációját, és irántuk való „szolidaritásra és testvéri támogatásra ösztönzi" a többi részegyházat (PE 64.2§).

[460] „territori soggetti al Dicastero".

[461] A szaktárca működésének elősegítésére, gyorsabbá tétele érdekében a pápák bizonyos rendkívüli felhatalmazásokkal (*facoltà speciali*) szokták felruházni a kongregációt, illetve mostmár a II. Részleget. Ld. BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 164.

[462] Ld. BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 161. – a szerző a PE 66. megfogalmazását viszont túl általánosnak tartja.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

További, szintén intézményfejlesztési feladatnak tekinthető területeket nevesít a PE a II. Részleg konkrét és saját feladatkörében, ám „a missziós együttműködés fokozása" jegyében. A II. Részleg hivatott támogatni az új részegyházakat azok szervezeti és gazdálkodási önállóságának megteremtésében. Ennek jegyében elősegíti az új részegyházak gazdasági önállóságának megteremtéséhez szükséges feltételek kialakítását (PE 65.1.); segít létrehozni az új részegyházak támogatásához szükséges anyagi alapokat (PE 65.2.) és elősegíti igazgatási és ellenőrző szervek létrehozását az új részegyházakban és csoportosulásaikban a forrásfelhasználás és a befektetések minőségének ellenőrzésére (PE 65.3.). Segít továbbá hozzáértő személyzetet képezni „a forrásgyűjtésre és a többi részegyházzal való együttműködésre" (PE 65.2.); s általában támogatja az új részegyházakat „a személyzeti ügyek kezelésében" (PE 65.4.). Bosso értékelése szerint ez a Ferenc pápa által a Szentszék és a Vatikánvárosi Állam vonatkozásában erősíteni kívánt pénzügyi transzparencia leképezése a II. Részleg illetékességébe tartozó részegyházak vonatkozásában.[463] Ezesetben viszont felmerülhet a kérdés, hogy a többi részegyház irányában ez miért nem jelenik meg elvárásként, illetve a Szentszék miért nem nyújt nekik e téren támogatást.

A missziós együttműködés alatt a CIC inkább a nem missziós területek egyházmegyéi részéről a missziók támogatása érdekében kifejtett hivatásébresztő és adománygyűjtő tevékenységet érti (vö. CIC 791. kán.).[464] Általában pedig a nem misszionáriusként dolgozó hívők felelősségének és kötelezettségeinek teljesítését a missziós tevékenység iránt.[465] Missziós együttműködés alatt általánosságban minden egyházi közösségnek és az egyes hívőknek az Egyház küldetésében – tehát a hit átadásában – való közreműködését lehet érteni. E küldetés megvalósításához persze emberi és anyagi erőforrásokra van szükség, ezért a missziós együttműködés technikai értelemben ezen erőforrásoknak a rászoruló közösségek számára történő biztosításában testesül meg.[466] Megjegyzendő, hogy a PE 59 1.§ értelmében a dikasztérium I. Részlegének is van ezen a területen feladata, amennyiben támogatni hivatott a missziós feladat és felelősség tudatosítását „Isten népének minden tagjában", hogy missziós közreműködésük „a

[463] BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 160.
[464] Bővebben ld.: CONGREGAZIONE PER L'EVANGELIZZAZIONE DEI POPOLI, *Instructio Cooperatio Missionalis*, 1 ottobre 1998, in: AAS 91 (1999), 306-324.
[465] Ld. SABBARESE, Luigi, *La legislazione vigente delle Pontificie Opere Missionarie. Gli Statuti e la loro elaborazione*. In: MOSCA Vincenzo (a cura di), *Le Pontificie Opere Missionarie. Storia - Legislazione – Prassi*. Ius Missionale – Quaderno 1, Urbaniana University Press 2012, 51.
[466] Vö. ATTILA, Yawovi Jean, *La cooperazione missionaria (CIC can. 791)*, in: Ius Missionale Anno XV/2021, 17-45.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

mindennapi életvitel, az imádság, a tanúságtétel és a cselekedetek révén" valósuljon meg. Ez valójában az *ad gentes* misszió és az új evangelizáció területére egyaránt érvényesnek mondható.

Pápai Missziós Művek

A II. Részleg felügyeli és irányítja a Pápai Missziós Művek tevékenységét, ami „a minden megkeresztelt személy missziós felelősségének előmozdítását és az új részegyházak támogatását szolgáló eszköznek" minősül (vö. PE 67.1.§) és négy, különböző szakterületekért felelős szervezetet fog össze: a Hitterjesztés Pápai Műve, a Szent Péter Apostol Pápai Missziós Műve, a Missziós Gyermekség Pápai Műve és a Pápai Misszionárius Unió. Ezek külön-külön alulról jövő kezdeményezésként jöttek létre a XIX. században,[467] majd a II. Vatikáni Zsinat nyomán VI. Pál fogta őket össze és kapcsolta a missziós dikasztériumhoz.[468]

A Pápai Missziós Művek központi irányító szerve a Legfelső Bizottság (*Comitato Supremo*), melyet a kongregáció prefektusa (jelenleg a II. Részleg pro-prefektusa) elnököl.[469] A POM igazgatását a Legfelső Tanács látja el, melynek élén a POM elnöke, azaz a dikasztérium II. Részlegének segédtitkára áll. Bosso felveti, hogy a POM illetékessége tulajdonképpen mind a két részleget érinti, s ennek megfelelően tükröződnie kellene a PE 67-ben. Alternatív javaslata értelmében akár a dikasztérium III. részlegévé is alakítható volna.[470] Utóbbi véleményünk szerint ellentétes volna az egészséges decentralizációs törekvésekkel, illetve ellentmondana a POM mint kiterjedt helyi szervekkel rendelkező globális szervezet jellegének, és ebből fakadó operativitásának.

Bosso meglátása szerint a POM szerepe jelentősen megváltozott a PE nyomán. Amíg ugyanis korábban a missziós együttműködés erősítése volt a feladata, többek között források gyűjtése révén, addig mostantól inkább „a missziós felelősség előmozdítására" szól a küldetése.[471] Véleményünk szerint ugyanazon PE 67. 1.§-ben továbbra is szerepel az anyagi támogatások gyűjtésére és elosztására történő utalás,

[467] Történeti áttekintésüket ld. DEL RE, *Mondo vaticano*, 748-750.; MOSCA Vincenzo (a cura di), Le Pontificie Opere Missionarie. Storia - Legislazione – Prassi. Ius Missionale – Quaderno 1, Urbaniana University Press 2012.

[468] Ld. PAULUS VI PP., MP *Ecclesiae sanctae*, 6 agosto 1966, *III. Norme per l'applicazione del decreto «Ad gentes divinitus» del Concilio Vaticano II*, 13. cikk, 2.§. In: AAS LVIII (1966), 757-787.

[469] Ld. *Statuto POM,* 2005, 29-32. cikk.

[470] BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 169.

[471] Ld. BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 168.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

így inkább hangsúlyeltolódásról lehet szó, de erre inkább a majdani új szabályzat fog tudni megnyugtató választ adni.[472]

HITTANI DIKASZTÉRIUM

A XVI. század közepére visszanyúló dikasztériumot a II. Vatikáni Zsinat nyomán VI. Pál 1965. december 7-én kiadott *Integrae servandae* motu proprióval[473] átalakította, ekkor kapta a Hittani Kongregáció (*Sacra Congregatio pro doctrina fidei*) nevet. Ezzel mindenekelőtt a kongregáció eljárásának perspektíváját kívánta megváltoztatni: a védekezés helyett a hit tanulmányozásának, megértésének előmozdítása a feladat *(„tuendae fidei nunc melius consulitur per officium promovendae doctrinae”*). A kongregáció hatáskörében mindenesetre megmaradt a hit elveivel ellentétes tanok elítélése és a károsnak ítélt könyvek elítélése.[474]

A REU ezt a szabályozást vette át azzal a jelentős változtatással, hogy az eredetileg a pápa által elnökölt kongregáció vezetését immár egy bíboros prefektusra bízta, és a tanácsnok helyét a többi kongregációhoz hasonlóan átvette a titkár. A Pastor Bonus újabb megfogalmazása szerint a Hittani Kongregáció feladata lett a hittel kapcsolatban újonnan felmerülő kérdések vizsgálata, azok megértésére törekedve (PB 49. cikk), továbbá a hit előmozdításában segítségére lenni nemcsak a pápának, de a püspököknek is (PB 50.). Hangsúlyosabbá vált bírósági joghatósága a hittel és az erkölcsökkel szemben elkövetett súlyosabb büntetendő cselekmények (*delicta graviora*) ügyeiben (PB 52.).[475]

2009-ben XVI. Benedek két területtel bővítette a kongregáció feladatait, mindkettő végső soron a hitet és az Egyház egységét érinti, tehát hittani jellegű. 2009. július 2-án az *Ecclesiae unitatem* motu proprióval az Ecclesia Dei Pápai Bizottságot personálunióval a kongregációhoz kapcsolta,[476] illetve a november 4-i *Anglicanorum*

[472] A POM hatályos szabályzatát 2005. május 6-án hagyta jóvá a Népek Evangelizációja Kongregáció akkori prefektusa. Szövegét ld. MOSCA Vincenzo (a cura di), *Le Pontificie Opere Missionarie. Storia - Legislazione – Prassi*. Ius Missionale – Quaderno 1, Urbaniana University Press 2012, 105-136.
[473] PAULUS VI PP., MP *Integrae servandae*, 7 dicembre 1965, in: AAS LVII (1965), 952-955.
[474] Ld. DEL RE, *La Curia Romana*, 101-103.
[475] Az első szabályozást ld.: SUPREMA SACRA CONGREGATIO SANCTI OFFICII, Instr. *Crimen sollicitationis* ad omnes patriarchas, archiepiscopos, episcopos aliosque locorum ordinarios "etiam ritus orientalis": *De modo procedendi in causis sollicitationis*, 16.3.1962, Tipografia poliglotta vaticana 1962., Ezt II. János Pál 2001. április 30-án kiadott *Sacramentorum sanctitatis* tutela motu propriója reformálta meg,
[476] BENEDICTUS XVI PP., MP *Ecclesiae unitatem*, 2009.07.11., in AAS CI (2009), 710-711.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

coetibus motu proprio nyomán létrejött anglikán személyi ordinariátusokat pedig a Hittani Kongregáció felügyelete alá rendelte.[477]

Ferenc pápa 2019-ben megszüntette az Ecclesia Dei Pápai Bizottságot, és funkcióit a Hittani Kongregáció külön részlegére bízta,[478] ám ezen hatáskörei a 2021-es *Traditionis custodes* motu proprióval átkerültek az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Kongregációhoz, illetve a Megszentelt Élet Intézményei és Apostoli Élet Társaságai Kongregációhoz.[479]

2022. február 11-én kiadott *Fidem servare* kezdetű motu proprióval átalakította az akkor még kongregációnak nevezett dikasztérium belső szervezetét,[480] azt két részlegre osztva (az addigi osztályok helyett). A Doktrinális Részleg feladata a hit védelme és az azzal ellentétes tanok vizsgálata, továbbá az *Anglicanorum coetibus* nyomán létrejött ordinariátusok felügyelete, illetve a Házassági Osztály révén a „*privilegium fidei*" ügyeinek intézése. A Fegyelmi Osztály pedig a Fegyelmi Osztály és a Legfelsőbb Apostoli Bíróság, valamint a felfolyamodások kivizsgálására létesített kollégium révén a *delicta graviora* eljárásokkal foglalkozik.[481]

A PE alig egy hónappal később megerősítette ezt a szabályozást, kisebb kiigazításokkal.

A Hittani Dikasztérium jellege és feladatai

A Hittani Dikasztérium hagyományos feladata a hitre és erkölcsre vonatkozó katolikus tanítás sértetlenségének védelmezése. A már a PB-ban is jelen levő feladatokat a PE-ben az Evangélium hirdetésének prespektívájába állítja (PE 69. cikk), hiszen mind az evangelizáció, mind a hit megőrzése az egész Egyház feladata.[482] Érdekes, hogy a PE megjelenése előtt alig egy hónappal kiadott *Fidem servare* motu proprio felütése nem

[477] BENEDICTUS XVI PP., *Constitutio Apostolica Anglicanorum Coetibus*, 2009.11.04., in AAS 101 (2009), 985-990.

[478] FRANCISCUS PP., MP *Da oltre trent'anni circa la Pontificia Commissione "Ecclesia Dei"*, 2019.01.17., in AAS, CXI (2019), N.2., 111-113.

[479] FRANCISCUS PP., MP *Traditionis custodes, de usu librorum liturgicorum instaurationem Concilii Vaticani II antecedentium*, 16 luglio 2021, in AAS, CXIII (2021), N.8., 793-796.

[480] FRANCISCUS, Motu Proprio *Fidem servare*, 2022.02.11., in AAS CXIV (2022), 287-289.

[481] Vajon alig egy hónappal a PE kiadását megelőzően miért érezhette szükségét Ferenc pápa külön átszervezni a Hittani Kongregációt: vagy a Hittani Dikasztériumra vonatkozó rész akkor még nem volt véglegesítve a PE tervezetében, vagy maga a pápa nem volt biztos abban, hogy mikor fogja tudni kiadni az új apostoli konstitúciót?

[482] Ezzel indokolható e két feladattal elsődlegesen foglalkozó kuriális intézménynek a dikasztériumok felsorolása élén szerepeltetését. Vö. VISIOLI, Matteo, *Il Dicastero per la Dottrina della Fede: artt. 69-78*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 189-190.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

az evangelizációt, hanem a hit megőrzését jelölte meg az Egyház legfontosabb feladataként.[483]

Jellegét tekintve a Sant'Uffizio bíróságként jött létre, ám idővel megerősödtek doktrinális feladatai is, mivel a különböző helyi vizsgálóbíróságok (inkvizíciók), vagy más fórumok által felterjesztett, hitre és erkölcsi kérdésekre vonatkozó problémás kérdésekre ki kellett dolgoznia a teológiailag helytálló válaszokat, melyekkel kapcsolatban iránymutatással kellett szolgálnia az egész Egyház részére.[484] A többi kongregációtól továbbra is megkülönbözteti a bírósági jelleg, amely révén a kifejezetten számára fenntartott büntetendő cselekmények vonatkozásában (ld. PE 76. cikk 1.§) hivatott ítélkezni.

A dikasztérium sajátos helyzetben van a doktrinális természetű dokumentumok kiadása esetében: azok részévé válnak a rendes pápai tanítóhivatali megnyilatkozásoknak, amennyiben a pápa *kifejezetten* jóváhagyja (tehát nem *különleges jelleggel*).[485] Ezzel kapcsolatban Ferenc pápa a *rescriptum ex audientia* sajátos formáját vezette be, melynek értelmében a Doktrinális Részleg által elé terjesztett dokumentum jóváhagyását a pápa aláírása tanúsítja az irat alján.[486]

A dikasztérium jelenlegi szervezete egy Doktrinális, illetve egy Fegyelmi Részlegből áll (PE 70. cikk), mindegyik élén egy-egy titkár áll. A Fegyelmi Részlegen belül bíróság is működik. Pontosabban fogalmazva, a dikasztérium tagjai, a Fegyelmi Részleg szervezésében látnak el egyben bírósági feladatokat is, amivel kapcsolatban egy ügyész (*promotore di giustizia*) is működik a dikasztériumnál.

Három háttérintézmény tartozik a dikasztériumhoz, a Pápai Biblikus Bizottság és a Nemzetközi Teológiai Bizottság, melyek élén a dikasztérium prefektusa áll (PE 77. cikk). Továbbá, PE nyomán ide tartozik immár a Kiskorúak Védelmének Pápai Bizottsága, aminek vezetését – önállóságát tükrözve – nem a prefektus, hanem egy

[483] „«Custodire la fede» (cfr. 2Tm 4, 7) è il compito principale, nonché il criterio ultimo da seguire nella vita della Chiesa." FRANCISCUS PP., MP *Fidem servare*, 2022.02.11., in AAS CXIV (2022), 287.

[484] Bővebben ld. PROSPERI, Adriano, *Inquisizione romana*, in: U.ő. *Dizionario storico dell'Inquisizione*, vol. I-IV, Edizioni della Normale, Pisa 2010, 815-827.

[485] Vö. CONGREGATIO DE DOCTRINA FIDEI, *Instructio Donum veritatis de ecclesiali theologi vocatione*, 24 maggio 1990, in: AAS LXXXII (1990), 1550-1570, 18.: „Exinde sequitur documenta huius Congregationis, expresse a Romano Pontifice approbata, participare Magisterium ordinarium successoris Petri."

[486] DICASTERIUM PRO DOCTRINA FIDEI, *Rescriptum ex audientia Ss.mi De approbatione responsionis vel documentum competentiae Sectionis Doctrinalis Dicasterii ex parte Summi Pontificis*, 21 octobris 2023, in: AAS CXV (2023) N. 11, 1325.: „la sola firma del Sommo Pontefice, apposta in calce a qualunque testo, risposta o documento afferente a questioni di competenza della Sezione Dottrinale del Dicastero – anche precedenti a questo Rescriptum – esprime la Sua approvazione e la Sua autorizzazione all'eventuale pubblicazione dei medesimi".

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

megbízott elnök látja el, egy titkár segítségével, továbbá saját tisztviselői vannak, tehát nem a dikasztérium látja el annak adminisztratív feladatait. (PE 78. cikk 4-5.§). A kapcsolatot leginkább a közös témakör indokolhatja, nevezetesen a klerikusok által a kiskorúak és sérülékeny felnőttek kárára elkövetett abúzusok.[487]

Doktrinális Részleg

A Doktrinális Részleg fő feladataként jelentkezik szorgalmazni és támogatni azon tanulmányokat és a vonatkozó reflexiót, amik a hit és az erkölcs „megértésére", illetve „a teológiának a különböző kultúrákban megvalósuló fejlődésére" irányulnak.[488] Továbbá a hit fényében megválaszolni „a tudomány haladásával és a civilizációk fejlődésével felmerülő kérdéseket és érveléseket". Mindezt „a helyes tanítás és az idők kihívásai" közötti egyensúlyra törekedve (PE 71. cikk). Úgy is fogalmazhatunk, hogy immár nem csupán a hit védelme a dikasztérium feladata, hanem az ún. inkulturáció előmozdítása is,[489] illetve a hit fejlesztésének bátorítása is, hogy az úgymond lépést tartson a tudomány és a társadalom haladásával.

Az egész Kúriára érvényes a helyi egyházakkal történő együttműködési kötelezettség, amit a Hittani Dikasztérium Doktrinális Részlege esetében a PE külön is hangsúlyoz mondván, ez a feladat elsősorban a megyéspüspökökre tartozik, akik „küldetésük gyakorlása során a hit hiteles mesterei és tanítói" (PE 72. cikk 1.§). Véleményezési jogkörében eljárva a Doktrinális Részleg előzetesen véleményezni tartozik a Római Kúria más dikasztériumai, szervezetei és hivatalai (tehát a tágabban vett Római Kúria szervezeti egységei) által kiadandó dokumentumokat, ami utóbbiakra nézvést tehát kötelezettséget jelent.

A PB-hoz képest változás, hogy megszűnt a részleg azon kötelezettsége, hogy megkövetelje a krisztushívők által a hit és erkölcsök témájában kiadandó könyveknek

[487] Ferenc pápa saját szavai szerint csupán azért kapcsolták a Dikasztériumhoz, mert valahová be kellett sorolni a Kúria szervezetén belül: „La Commissione per la Tutela dei Minori è istituita presso il Dicastero che si occupa degli abusi sessuali da parte dei membri del clero. Nello stesso tempo, ho distinto la vostra dirigenza e il vostro personale, e continuerete a relazionarvi direttamente con me mediante il vostro Presidente Delegato. È [collocata] lì, perché non si poteva fare una "commissione satellite" che girasse senza essere aggrappata all'organigramma. È lì, ma con un presidente proprio nominato dal Papa." FRANCISCUS PP., *Discorso ai Membri della Pontificia Commissione per la Tutela dei Minori*, 29.04.2022. In: BSS N. B0307, 29.04.2022.

[488] A „kultúrák" kifejezés itt is a különböző emberi civilizációkat jelöli. Vö. GIGLIONI, Paolo, *Inculturazione. Teoria e prassi*. Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1999. (elérhető: www.clerus.org).

[489] Vö. GIGLIONI, Paolo, *Inculturazione. Teoria e prassi*. Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1999. (elérhető: www.clerus.org).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

s egyéb írásoknak az illetékes hatóság általi előzetes vizsgálatát (vö. PB 51. cikk 1.). A jelzett publikációknak a gyakorlatban meglehetősen nehézkes – alapesetben az ordinárius – általi előzetes vizsgálati kötelezettsége (vö. CIC 823-824. kán.) nem változik, csupán annak betartása feletti szentszéki felügyelet szűnik meg.

A PE nevesíti a részleg egyik belső szervezeti egységét, a Házassági Osztályt,[490] ami korábban a kongregáció harmadik részlegének számított. Ennek feladata – amint már a PB-ban is – az ún. *privilegium fideivel*,[491] azaz a házasságoknak a hit javára történő felbontásával kapcsolatos ügyek ténybeli és jogi kivizsgálása (PE 74. cikk, vö. CIC 1143. kán.).

Fegyelmi Részleg

A Fegyelmi Részlegen belül működik egy Fegyelmi Osztály, illetve a Legfelsőbb Apostoli Törvényszék (*Supremo Tribunale Apostolico*), amelyek összetételét, továbbá a dikasztérium illetve a részleg egyéb szerveihez (prefektus, titkár, kongresszus, rendes, vagy plenáris ülésszak) való viszonyát a PE nem taglalja (vö. PE 76. cikk). A *Sacramentorum sanctitatis tutela* (SST) MP hatályos végrehajtási utasítása szerint maga a Dikasztérium minősül egyúttal törvényszéknek, mely a Szentszéknek fenntartott – a hit és az erkölcs elleni, továbbá a szentségek kiszolgáltatásával kapcsolatos – legsúlyosabb büntetendő cselekmények ügyében jár el.[492] Hatásköre a fenntartott büntetendő cselekmények ügyében kiterjed a bíborosokra, a pátriárkákra, az Apostoli Szentszék legátusaira, a püspökökre, valamint „más természetes személyekre, a kánoni szabályoknak megfelelően” (PE 76. cikk 2.§).

---

[490] A 2022. március 19-én megjelent eredeti szövegben (ld. BSS N. B0189, 19 marzo 2022) a Házassági Osztály még nem volt említve, de a L’Osservatore Romanóban 2022. március 31-én közzétett javított szövegben (ld. L’Osservatore Romano, Nr. 74/2022, 31.03.2022, I-XII) már igen.

[491] Vö. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de conficiendo processu pro solutione vinculi matrimonialis in favorem fidei*. 2001.04.30., 1-2. cikk. Ld. a Szentszék honlapján: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20010430_favor-fidei_lt.html; CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE (a cura di), *Lo scioglimento del matrimonio in favorem fidei. A vent’anni dall’Istruzione Potestas Ecclesiae (2001-2021). Norme e commenti*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2022. Magyarul ld. ERDŐ Péter, *Hit kiváltsága*, in *Magyar Katolikus Lexikon* (szerk. DIÓS István). IV., Szent István Társulat, Budapest 1998, 867.; KOWAL, Janusz SJ, *A házasság felbontása a hit javára* (Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae III/6), Szent István Társulat, Budapest 2004. FÜRNKRANZ, Johannes, *A házasság in favorem fidei felbontásának 2001-es normái és a Hittani Kongregáció gyakorlata* (ford. TÓTH Tamás), in: Iustum Aequum Salutare 16/II (2020) 31-58.

[492] Ld. CIC 1364-1369. kán.; IOANNES PAULUS II PP., MP *Sacramentorum sanctitatis tutela*, 30 aprile 2001, in: AAS, XCIII (2001), n. 11, 737-739.; CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Rescriptum Ex audientia Ss.mi Normae de delictis reservatis Congregationi pro Doctrina Fidei approbantur*. 11 Octobris 2021, in: AAS CXIV (2022) N. 1, 113-122.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Ferenc pápa 2023. szeptember 11-i rendelkezése[493] értelmében – mely a dikasztérium hatályos szabályzatának egyes pontjait módosítja – a dikasztérium két részlege két külön heti munkaértekezletet (kongresszus) tart. A Doktrinális Részleg heti kongresszusát mindig a prefektus elnökli, a részleg titkárának és az altitkárnak, a dikasztérium ügyészének, a részleg hivatalvezetőjének, valamint illetékes tisztviselőinek részvételével. Ezzel szemben a Fegyelmi Részleg heti munkaértekezlete a másiktól annyiban különbözik, hogy nem a prefektus elnökli (őt csak tájékoztatják végzéseiről), hanem a részleg titkára. Ennek a munkaértekezletnek a napirendjén szerepelnek a dikasztériumnak fenntartott büntetendő cselekmények közül az erkölcsök elleniek,[494] nevezetesen a „klerikus által 18 évesnél fiatalabb kiskorúval, vagy értelmük használatával nem rendelkező személyekkel a VI. parancsolat ellen" elkövetett büntetendő cselekmények, továbbá ugyancsak klerikus részéről „a 18 évesnél fiatalabb kiskorúról készített, pornográf felvételeknek élvezeti avagy haszonszerzési célból bármilyen módon avagy eszközzel történő beszerzése, birtokban tartása, bemutatása vagy terjesztése" ügyei. A többi fenntartott büntetendő cselekmény ügyeivel pedig a Fegyelmi Részleg havi egyszeri kongresszusa foglalkozik, amit viszont maga a prefektus elnököl.

A dikasztérium rendes ülésszaka (amit szerdai összejövetelei okán Feria IV néven ismernek) ítélkezik a legsúlyosabb büntetendő cselekmények ügyeiben a Szentszékhez felfolyamodni a Dikasztérium által a helyi ordináriushoz elegált eljárás közben. A felfolyamodások nagy számára tekintettel 2014. november 3-án Ferenc pápa egy rescriptumba foglalt általános végrehajtási határozatával[495] az akkori Hittani Dikasztérium rendes ülésszakán belül létrehozott egy külön Kollégiumot (*Speciale Collegio*) azok kivizsgálására. A külön kollégium hét bíborosból vagy püspökből áll, akiket, elnökükkel együtt a pápa nevez ki akár a dikasztérium rendes tagjai közül, akár

[493] DICASTERIUM PRO DOCTRINA FIDEI, *Rescriptum ex audientia Ss.mi Derogatio articulorum 15 et 65 Normarum propriarum Congregationis pro Doctrina Fidei (22 octobris 1995), nunc Dicasterii pro Doctrina Fidei*. 11.09.2023, In: AAS CXV (2023) N. 10, 1152-1153.

[494] CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Rescriptum ex audientia Ss.mi Normae de delictis reservatis Congregationi pro Doctrina Fidei approbantur*, 21 Octobris 2021, 6. cikk, in: AAS, 113-122.

[495] SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi De Collegio intra Congregationem pro Doctrina Fidei constituendo ad appellationes clericorum circa graviora delicta considerandas*, 3 Novembre 2014, in: AAS, CVI (2014) 885-886.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

azon kívüliek sorából.[496] A 2022. február 11-i *Fidem servare* MP[497] nyomán a Fenntartott Büntetendő Cselekményekkel Kapcsolatos Felfolyamodások Kivizsgálásáért Felelős Kollégium (*Collegio per l'esame dei ricorsi in materia di delicta reservata*)[498] a Fegyelmi Részleg szervének minősül, amit a PE külön nem nevesít.

Kiskorúak Védelmének Pápai Bizottsága

A Kiskorúak Védelmének Pápai Bizottságát (*Pontificia Commissione per la Tutela dei Minori*) Ferenc pápa 2014-ben alapította meg *Minorum tutela actuosa* chirográfjával,[499] mint a Szentszékhez kapcsolódó intézményt. 2015-ös szabályzata értelmében[500] tanácsadó testület, legfeljebb 18 taggal, akiket a pápa egyszer megújítható hároméves időtartamra nevez ki.[501] Elnökét és titkárát a tagok közül jelöli ki a pápa, ugyancsak három évre. A 2015-ös alapszabály értelmében a Szentatya elé terjesztendő javaslatokat a tagok kétharmadának kell jóváhagynia (Alapszabály, 1. cikk 3.§) és rögzíti, hogy a bizottság levéltárát a Vatikánvárosi Állam területén belül kell őrizni, tehát nem lehetséges a Római Kúria valamelyik területenkívüliségi kiváltságokkal bíró római hivatali épületében őrizni azt (Alapszabály, 6. cikk 5.§), aminek nyilvánvaló fokozott adatvédelmi okai vannak.

A bizottságot 2022-ben a PE kapcsolta a Hittani Dikasztériumhoz (PE 78. cikk), immár a Római Kúria egyéb szervezetei kategóriába sorolva azt. Vezetését azonban nem annak prefektusa látja el, hanem egy ügyvezető elnök (*Presidente delegato*) és a titkár, akiket a pápa nevez ki öt évre (PE 78. cikk 4.§). Tagjait, ugyancsak öt évre a pápa nevezi ki „a különböző nemzetiségű, tudással, bizonyított képességekkel és lelkipásztori tapasztalattal bíró klerikusok, a megszentelt élet intézményeinek és az

[496] A kollégium 2018-ban kiadott Szabályzatának 2. cikke értelmében az elnök a kongrágáció/dikasztérium prefektusa volt. Vö. *Regolamento dello Speciale Collegio Giudicante istituito per l'esame dei ricorsi alla Sessione Ordinaria della Congregazione per la Dottrina della Fede*, 2018.10.01., https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20181001_regolamento-specialecollegiogiudicante_it.html;

[497] FRANCISCUS PP., MP *Fidem servare*, 2022.02.11., in AAS, CXIV (2022), N.3. 287-289.

[498] Hivatalos elnevezését ld. *Annuario Pontificio*, 2023, 1158.

[499] FRANCISCUS PP. *Chirographum Minorum tutela actuosa*, 22 martias 2014, AAS CVII (2014), 562-563.

[500] SECRETARIA STATUS, *Statuta Pontificiae Commissionis pro pupillis tuendis*, 21 aprile 2015, in: AAS CVII (2015), N.6., 564-567.

[501] Ld. NÉMETH Gábor, *A „delictum contra sextum Decalogi praeceptum cum minore" büntetendő cselekményének kánonjogi megítélése*. Doktori dolgozat, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Hittudományi Doktori Iskola, Kánonjogi Program, Budapest, 2023., 115-117.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

apostoli élet társaságai tagjainak, valamint a világiak sorából" (PE 78. cikk 3.§), továbbá saját tisztviselői is vannak (PE 78. cikk 5.§).

A bizottság feladata a pápának „tanácsokkal és javaslatokkal szolgálni", valamint a kezdeményezéseket tenni „a kiskorúak és a veszélyeztetett személyek védelme érdekében" (PE 78. cikk 1.§). Utóbbi mindenekelőtt irányelvek (*Linee Guida*) kidolgozásában ölthet testet, amelyek a különböző egyházi szerveket segítik megfelelő stratégiák és eljárások kidolgozásában „a kiskorúak és a kiszolgáltatott személyek" szexuális zaklatással szembeni védelme érdekében, illetve megfelelően kezelni az egyházi személyek részéről már megvalósult ilyen zaklatások ügyeit.[502] Utóbbit illetően a PE kiemeli, hogy nem csupán a hatályos kánonjogot, de az adott területen hatályos polgári jog követelményeit is figyelembe kell venni (PE 78. cikk 2.§).

A bizottság, illetve a dikasztérium illetékességének megállapításakor figyelembe kell venni, hogy a kánonjog értelmében kiskorúnak számítanak a 18 évesnél fiatalabb személyek, de a 2001 előtti ügyek vonatkozásában még a SST előtt érvényes 14 év az irányadó. A kiszolgáltatott, avagy sérülékeny személyek (*persone vulnerabili*) definícióját a 2019-es *Vos estis lux mundi* motu proprio (VELM-2019)[503] tartalmazta, melynek értelmében „sérülékeny személy: minden személy, aki betegség, testi vagy szellemi fogyatékosság vagy személyi szabadságmegvonás okán akár csak esetileg is ténylegesen olyan helyzetben van, amely korlátozza értelmi vagy cselekvőképességét, illetve a sérelemnek való ellenállási képességét".[504] Ugyanakkor a Hittani Dikasztérium illetékességébe a SST s annak hatályos végrehajtási szabályai (SST Normae 2021, 6. cikk 1.) értelmében csak azok a személyek tartoznak, akik „értelmük korlátozott használatával bírnak" (*uso imperfetto della ragione / habitualiter rationis usum imperfectum habet*), ami szűkebb kategóriának számít, mint a VELM-2019 definíciója. Ferenc pápa 2023-ban újra kiadta a VELM motu propriót,[505] mely a 2019-es ugyanolyan nevű motu proprio helyébe lépett. Az ebben foglalt, módosított definíció immár nem sérülékeny személyekről, hanem sérülékeny felnőttekről beszél (VELM-2023 1. cikk 2.§.b)), és pontosítja, hogy az értelmük korlátozott használatával

[502] Van, akik kételyeket fogalmaz meg az ilyen, minden bizonnyal jogi hatályt nélkülöző irányelvek kapcsán. Ld. BAURA Eduardo, *El ejercicio de la potestad de la Curia Romana a la luz de la «Praedicate Evangelium» y el derecho de los fieles al buen gobierno*, in: Ius Canonicum, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 37.

[503] FRANCISCUS PP. MP *Vos estis lux mundi* (7 iun. 2019), in AAS 111 (2019), 823-832.

[504] FRANCISCUS PP. MP *Vos estis lux mundi* (7 iun. 2019), 1. cikk 2.§ b.; in AAS 111 (2019), 823-832.

[505] FRANCISCUS PP., MP *Vos estis lux mundi*, 2023. március 25., in: AAS, CXV (2023) N.4., 394-404.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

bíró személyek a 18. évesnél fiatalabb kiskorúakkal egyenlő elbírálás alá esnek (VELM-2023 1. cikk 2.§.a)).

Tekintettel arra, hogy a 2022-ben kiadott PE 78. cikk 1-2.§ a sérülékeny személyek (*persone vulnerabili*) kifejezést tartalmazza, a Hittani Dikasztérium 2024. január 30-án közleményben[506] tisztázta, hogy illetékessége továbbra is csak a SST szerinti személyekre terjed ki, tehát a 18. évesnél fiatalabb kiskorúakra és a velük együtt kezelt értelmük korlátozott használatával bíró személyekre. A VELM definíciója szerinti többi eset (tehát VELM-2023 szerinti sérülékeny felnőttek) ügyében megmarad a VELM-2023 7. cikk 1.§-ban meghatározott dikasztériumok illetékessége.[507]

SZERETETSZOLGÁLATI DIKASZTÉRIUM

A Ferenc-féle kúriareform jellegzetessége az első három dikasztérium szimbolikus hármasa, melyek az Egyház legfontosabb feladatainak, az evangelizációnak, a hit őrzésének és a szeretetszolgálatnak ellátásáért felelősek. Amint XVI. Benedek rámutatott: „az idők folyamán és az Egyház fokozatos elterjedésével a szeretetszolgálat gyakorlatát, a karitászt a szentségek kiszolgáltatásával és az Ige hirdetésével együtt tevékenysége lényeges összetevőjének tekintették”.[508] Ennek megfelelően „az Egyház lényegi természete hármas feladatban mutatkozik meg: Isten Igéjének hirdetése (kerygma-martyria), a szentségek ünneplése (leiturgia), a szeretet szolgálata (diakónia). E három feladat kölcsönösen föltételezi egymást, és nem szakíthatók el egymástól. A szeretetszolgálat az Egyház számára nem valamiféle jótékonyság, amit másokra is rá lehetne bízni, hanem a lényegéhez tartozik, tulajdon lényegének mellőzhetetlen kifejezése”.[509] A Szeretetszolgálati Dikasztérium létrehozását, pontosabban a szeretetszolgálati funkció dikasztériumi rangra emelését

[506] DICASTERO PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Chiarimento sugli adulti vulnerabili*, 2024.01.30., https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_ddf_doc_20240130_chiarimento-adulti-vulnerabili_it.html

[507] Ennek értékelését ld. CAMPOS-MARTÍNEZ, Francisco-José, *Dicastero per la Dottrina della Fede, Chiarimento sugli adulti vulnerabili (30 de enero de 2024). Texto, traducción y comentario*. In: Revista Española de Derecho Canónico 81 (2024) N. 196., 221-228., ld. még NÉMETH Gábor, *A „delictum contra sextum Decalogi praeceptum cum minore” büntetendő cselekményének kánonjogi megítélése*. Doktori dolgozat, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Hittudományi Doktori Iskola, Kánonjogi Program, Budapest, 2023., 175.

[508] BENEDICTUS XVI PP., *Litterae encyclicae Deus caritas est*, 25 dicembre 2005, in AAS XCVIII (2006), 217-252., 22.

[509] *Deus caritas est*, 25.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

és harmadik helyezését, pontosan ezen összefüggéssel magyarázták már a PE bemutatásakor. Ilyeténképpen az első három ikasztérium mintegy egységet alkotva az egész apostoli konstitúció „pecsétjét" jelenti.[510]

Deus caritas est enciklikájában XVI. Benedek az egyházi szeretetszolgálat jellemzőit három pontban foglalta össze:[511] 1) a rászorulók szükségleteinek kielégítése, illetve ezen tevékenység megszevezése és ellátóinak képzése, mind szakmaiság, mind emberség terén, s ez mindenekelőtt a Karitász-szervezetek feladata; 2) függetlenség és pártatlanság;[512] 3) ingyenesség, ami mindenekelőtt az ún. prozelitizmustól való tartózkodást jelenti. Ugyancsak Benedek pápa 2012-ben részletesen szabályozta az egyházi karitatív tevékenységet, főként egyházmegyei szinten:[513] ennek értelmében az Egyház általános szeretetszolgálati szervezete a Karitász (annak plébániai, egyházmegyei, országos és nemzetközi szintjén), ám tág tér nyílik a hívek további kezdeményezéseinek egyes specifikus célokra. A változatos szeretetszolgálati kezdeményezések koordinálására a pápa egy egyházmegyei hivatal felállítását is előirányozta, illetve megemlítette a püspöki konferenciák koordinációs funkcióját (ld. *Intima Ecclesiae natura*, 8. cikk, 12. cikk 2.§).

A Szeretetszolgálati Dikasztérium létrehozásának másik magyarázatául a pápa saját szeretetszolgálati tevékenységének eme, mondhatni egyházmegyei szintű koordinálását hozzák fel.[514] Ez azonban kevéssé tűnik meggyőzőnek, hiszen a Római Egyházmegyében is régóta működik a Karitász, továbbá a Karitász-szervezetek továbbra sem ezen dikasztériumhoz tartoznak, hanem az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumához (ami a „Cor unum" Pápai Tanácstól vette át azt).[515]

Az új dikasztérium létének értelmét a Ferenc pápa által megfogalmazott alapelvek segíthetnek talán megérteni, különösen a PE I.11. pontban foglaltak. A pápa szerint a Római Kúria reformjához el kell sajátítani "a zsinat lelkiségének paradigmáját", amelyet "az irgalmas szamaritánus ősi története fejez ki, ami arról az emberről szól, aki letér az útjáról, hogy közel kerüljön egy félholt emberhez, aki nem is tartozik az ő

[510] Ld. MELLINO Marco, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;
[511] *Deus caritas est*, 31.
[512] Ez biztosítja a kompatibilitást a nemzetközi humanitárius tevékenységgel, ugyanis az ún. humanitárius elvek egyikét tükrözi, ld. az ENSZ Közgyűlés 46/182. és 58/114. sz. határozatait.
[513] BENEDICTUS XVI PP., MP *Intima Ecclesiae natura*, 11 novembre 2012, in: AAS CIV (2012), 991-995.
[514] Vö. SORY, Agnès, *Il Dicastero per il Servizio della Carità: art. 79-81*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 208.
[515] Vö. *Intima Ecclesiae natura*, 15. cikk.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

népéhez, és akit nem is ismer. Olyan lelkiségről van itt szó, aminek forrása Isten szeretetében van, aki előbb szeretett minket, amikor még szegények és bűnösök voltunk, és aki arra emlékeztet bennünket, hogy kötelességünk Krisztushoz hasonlóan testvéreinket szolgálni, különösen a leginkább rászorulókat, továbbá hogy minden ember – különösen a szenvedő férfi és nő – arcán Krisztus arcára lehet ismerni, (vö. Mt 25,40).”

A Szeretetszolgálati Dikasztérium valós szerepének és feladatkörének megértéséhez mindenekelőtt a történelmi előzményeket kell megvizsgálni, valamint a PE vonatkozó cikkeit.

Történelmi előzmények

Jelenlegi formájában a Szeretetszolgálati Dikasztériumot a PE hozta létre az Apostoli Alamizsnahivatal (*Eleemosynaria Apostolica*) átalakításával, amely megnevezést a dikasztérium továbbra is megtartja (PE 79. cikk).

Az Apostoli Alamizsnahivatal már korábban létező funkcióját X. Gergely pápa alakította külön szervezetté a XIII. században. Eredetileg a római városi diakónusok foglalkoztak a helyi szegények pénzügyi segélyezésével és élelmezésével, majd a funkció koordinációja a pápai udvar egyik tisztviselőjére szállott, akit első ízben 1208-ban, III. Ince pápa nevezett pápai alamizsnásnak (*eleemosynarius Summi Pontificis*), s akinek a két pápai palotában, a laterániban és a vatikániban is volt „hivatali helyisége” (*domus eleemosynaria*). A XIV. és XV. századi pápák tovább részletezték az alamizsnás feladatkörét, aki a XVI. századtól kezdve püspöki, illetve címzetes érseki rangú személy volt. Volt idő, amikor ketten látták el a feladatot: a titkos, tehát személyes alamizsnás, illetve az apostoli alamizsnás, aki a különböző római karitatív intézmények (szegényotthonok, árvaházak) felügyeletét a pápa nevében ellátta, mégpedig egészen a közelmúltig.[516] A pápai alamizsnás alapvetően a pápa személyes jótékonykodásának intézője volt, aki a Pápai Udvarban folytatta a segélyezési tevékenységet (ételosztás, adományosztás).[517]

A pápai alamizsnás a Pápai Udvar 1968-as reformjáig az egyházi titkos pápai kamarások (*Camerieri Segreti Partecipanti*) közé tartozott. Bizalmi – tehát a pápa személyéhez kapcsolódó – feladatkörére tekintettel ma is a pápa egyházi családjához

[516] A történelmi vonatkozásokról ld. DEL RE, *Mondo Vaticano*, 458-459.

[517] A pápai jótékonykodás hagyományairól ld. GAGLIARDUCCI, Andrea – SANCHIRICO, Stefano, *La carità del Papa. Un peculiare linguaggio pontificio*. Editoriale Romani 2024.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

tartozott (*Famigia Pontificia Ecclesiastica*) és a szertartások, illetve kihallgatások során kísérte a pápát.

VI. Pál a REU-ban nem változtatott az Alamizsnahivatalon, amit akkor a Római Pápa Adományfelügyelőjének Hivatala névvel is illettek (*Officium Magistri largitionum Pont. Max. seu Eleemosynaria Apostolica*, ld. REU, 133. cikk). 1968-ban átnevezte a Szentatya Jótékonysági Szolgálatává (*Beneficum Ministerium Summi Pontificis/Servizio Assistenziale del Santo Padre*), melynek igazgatója lett a Pápai Alamizsnás. Az 1988-as PB visszaadta eredeti elnevezését (*Eleemosynaria Apostolica*), a Szentszékhez kapcsolódó szervezetek közé sorolta, ám megerősítette, hogy közvetlenül a pápától függ (PB 193. cikk).

Hatáskörök

A PE értelmében a dikasztérium feladata nem csupán Rómában, hanem a világ bármely részén segíteni és segélyezni a szegényeket, a sérülékeny és kirekesztett személyeket a római pápa nevében. Ugyanis különleges rászorultsági helyzet, vagy egyéb szükség esetén a pápa személyesen rendelkezik a segélyek odaítéléséről (PE 79. cikk). Ez tehát jelzi a pápa személyével továbbra is fennálló rendszeres közeli kapcsolatot, egyben emlékeztet az ősi Apostoli Alamizsnahivatal személyes jellegére. A PE kiemeli, hogy a dikasztérium elfogadhat, illetve gyűjthet, sőt, szorgalmazhat önkéntes adományokat „a római pápa által a rászorulók javára gyakorolt jótékonysági célok érdekében” (PE 81. cikk 1.§). Az adományok elfogadása az áldások okleveleinek kiállítására utalhat, az adománygyűjtés megszervezése viszont újabb funkciót takar. E tekintetben nyilván elengedhetetlen az együttműködés a legújabb kuriális szervvel, a 2025-ben létrehozott Szentszéki Adománygyűjtő Bizottsággal.

Ezen felül a PE előírja az egyeztetést[518] „a téma szerint illetékes más dikasztériumokkal” a nyomorúságban, kirekesztettségben vagy szegénységben élő személyek támogatása során eljárva, illetve „a súlyos csapások esetén” (PE 80. cikk). Utóbbi a nemzetközi humanitárius segélyezésben való szerepvállalást kodifikálja, ami korábban a Cor Unum Pápai Tanács feladata volt, annak megszüntetését követően pedig első helyen az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumáé lett (ld. ott).

[518] A PE 80. cikk szövege az „in contatto” kifejezést alkalmazza, amit azt jelenti, hogy a Szeretetszolgálati Dikasztérium más dikasztériumokkal kapcsolatban állva látja el feladatait. Ez a kapcsolattartás jogi szempontból kevéssé értelmezhető, a kuriális működés alapelveinek logikája szerint leginkább az egyeztetést jelentheti.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Az új dikasztériummal kapcsolatban elmondható, hogy elsősorban illetékességi köre kitágult globális méretekben, de hatásköre is jelentős bővülésen ment keresztül, ha az adománygyűjtést és a humanitárius segélyezésben való szerepvállalást tekintjük. Utóbbival kapcsolatban jogos megállapítás az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumával való hatásköri átfedés, és a PE szövege nem nyújt hasznos támpontokat a két kuriális intézmény feladatainak pontos elhatárolásához.[519]

Belső szervezet

A dikasztérium belső felépítése atipikusnak számít, nem követi a PE 13. cikk 1.§-ban foglaltakat, hanem lényegében változatlanul őrzi az Apostoli Alamizsnahivatal korábbi struktúráját. Nem rendelkezik tagokkal, csupán tisztviselőkkel, vezetőjét ugyan prefektusnak hívják, de emellett továbbra is viseli az Őszentsége Alamizsnása címet (PE 80. cikk).[520]

A pápai szék üresedése idején a kuriális intézmények vezetőinek és tagjainak megszűnik a megbízatása, ami alól a PE csupán két kivételt ismer, az egyik a Főpenitenciárius, a másik pedig Őszentsége Alamizsnása, aki tehát a korábbi szempontok mentén „folytatja a szeretetszolgálat műveinek gyakorlását", méghozzá a Bíborosi Kollégium alárendeltségében (PE 18. cikk). A rendelkezés lényegében az UDG vonatkozó pontjának átvétele,[521] ami pedig a korábbi *Romano Pontifici Eligendo* apostoli rendelkezés vonatkozó pontját emelte át lényegében változatlanul.[522] A rendelkezés indoka, hogy a szeretetszolgálat, mint alapvető tevékenység a széküresedés idején sem szünetelhet.

1893-ban XIII. Leó létrehozta az „Áldások Irodáját" (*Ufficio Benedizioni*), amely felhatalmazást kapott a világ minden tájáról beérkező apostoli áldás iránti kérelmek teljesítésére, mégpedig díszes oklevelek útján, amik jogi értelemben rescriptumnak minősültek. Az irodát 1917-ben integrálták az Apostoli Alamizsnahivatalba, hogy az áldásokat írásba foglaló oklevelek költségeinek fejében kapott adományokat a pápa

[519] Ld. SORY, Agnès, *Il Dicastero per il Servizio della Carità: art. 79-81*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 215-216.
[520] Vö. *Annuario Pontificio*, 2023, 1164.
[521] UDG 22.: „Őszentsége Alamizsnása is folytatja karitatív tevékenységét a pápa életében érvényes szempontok alapján; tevékenységében a Bíborosi Kollégiumtól függ egészen az új pápa megválasztásáig."
[522] RPE 22.: „Eleemosynarius quoque Sanctitatis Suae opera caritatis exercere pergit, et quidem eadem ratione qua, vivente Pontifice, solebat; est autem Sacro Cardinalium Collegio subiectus pendetque ex eo usque ad electionem novi Pontificis. Erit autem Sanctae Romanae Ecclesiae Camerarii mandatum, quod ad rem spectat, expedire."

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

jótékonysági céljainak finanszírozására fordítsák. Jelenleg „Oklevélirodának” (*Ufficio Pergamene*) nevezik és gyakorló katolikus személyek számára meghatározott alkalmakra – kerek születésnapok, szentelési és házassági évfordulók, keresztelő, bérmálás, házasságkötés, szent rend felvétele, fogadalomtétel – igényelhető pápai áldásokról, meghatározott adomány fejében kiállítja a díszes pergamenre különböző nyelveken írott okleveleket (PE 81. cikk 2.§).

Az Alamizsnahivatalhoz tartozik a 2015-ben a Szent Péter téren létrehozott Irgalmasság Anyja Rendelőintézet (*Ambulatorio Madre di Misericordia*), amely a Vatikánvárosi Egészségügyi és Köztisztasági Igazgatóság (*Direzione di Sanità e Igiene dello Stato della Città del Vaticano*) közreműködésével ingyenes ellátást biztosít a rászorulók részére.[523]

KELETI EGYHÁZAK DIKASZTÉRIUMA

A PE nagyjából változatlanul hagyta a Keleti Egyházak Dikasztériumát érintő szabályozást, a felépítés tekintetében is (vö. PE 83. cikk). A területi illetékesség kritériuma továbbra is fennmaradt a missziós tevékenységre nézve („ahol ősidők óta a keleti szertartások uralkodók”, ld. PE 86. cikk).[524] Megmaradt az egyeztetési kötelezettség „a latin egyház hívei vonatkozásában illetékes dikasztériummal” a „vegyes ügyek” (PE 84. cikk 3.§), valamint „az érintett terület szerint illetékes dikasztériummal” a „latin egyház területi körzetein belül található” keleti hívek számára létesítendő saját hierarchia vonatkozásában (PE 85. cikk). Ugyanakkor az egyetértési kötelezettséget kiterjesztette a Keresztény Egységtörekvés és a Vallásközi Párbeszéd Dikasztériuma mellett a Kulturális és Nevelésügyire is (PE 87. cikk).

A tárgyi illetékességi kör megfogalmazása megegyezik a korábbival (PE 82. cikk 1.§), ám részletesebben is kifejtésre került (PE 84. cikk 1.§):

- az egyházak szerkezete és szervezete;
- a tanítói, megszentelő és kormányzati funkció gyakorlása;
- az emberek és azok állapota, jogaik és kötelességeik;

[523] Ld. az Alamizsnahivatal hivatalos honlapját: https://www.elemosineria.va/ambulatorio-madre-di-misericordia/?lang=it;

[524] A területi illetékesség az alábbi országokra terjed ki: Egyiptom, Eritrea, Etiópia, Bulgária, Ciprus, Görögország, Irán, Irak, Libanon, Palesztina, Szíria, Jordánia, Törökország (ld. Annuario Pontificio, 2023., 1794.).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

– az ötéves jelentések és az „ad limina Apostolorum” látogatások.

Ellenben a korábbiakhoz képest a hatásköréből ki lett véve nem csupán a három szentszéki bíróság,[525] valamint a Hittani és a Szenttéavatási Ügyek Dikasztériuma, hanem immár a Törvényszövegek Dikasztériumának sajátos és kizárólagos hatásköre is (PE 84. cikk 2.§).

Új elem viszont a „devolúciós” klauzula, melynek értelmében a dikasztériumnak időről időre felül kell vizsgálnia, hogy „a belső kormányzatot érintő kérdések közül” mely továbbiak bízhatók rá a keleti egyházak, különösen az ősi patriarchális egyházak saját legfelsőbb hatóságaira, akár a Keleti Egyházak Kánonjainak Kódexétől is eltérve (PE 82. cikk 2.§).[526]

ISTENTISZTELETI ÉS SZENTSÉGI FEGYELMI DIKASZTÉRIUM

A dikasztérium az Egyház megszentelői feladatához tartozó területek első számú felelőse a Római Kúrián belül.[527] A Szentszék joga ugyanis megítélni vagy meghatározni azt, ami a szentségek érvényességéhez szükséges, továbbá „döntéseket hozni megengedett végzésükkel, kiszolgáltatásukkal és felvételükkel kapcsolatban, valamint a végzésük során megtartandó rendre vonatkozólag”, mégpedig azért, mert „a szentségek az egész egyház számára ugyanazok, és az isteni letéteményhez tartoznak” (CIC 841. kán.). Történelme során a liturgiával és a szentségekkel kapcsolatos ügyek intézése hol külön kongregációkhoz tartozott, hol egyesítették azokat, mint legutóbb az 1988-as PB révén.

Az így kialakult Kongregáció illetékessége a latin rítust követő területekre (részegyházakra) terjedt ki, tiszteletben tartva tehát a Keleti Egyházak Kongregációjának illetékességét. Hatáskörét nagyobb változás érintette XVI. Benedek 2011-es *Quaerit semper* motu propriója nyomán,[528] mely áthelyezte a megkötött és el nem hált házasságok („*super rato et non consummato*”) alóli felmentés, valamint a

[525] Specifikusan a Rota Romana vonatkozásában ld. LLOBELL Joaquín, *La competenza della Rota Romana nelle cause delle Chiese cattoliche orientali*, in: *Quaderni dello Studio Rotale*, 18 (2008), pp. 15-57.

[526] Továbbiakat ld. a megfontolásokról szóló részben.

[527] A PE-t megelőző történetének és hatáskörének magyar nyelvű elemzését ld. BÁLINT Róbert, *Az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció fejlődése és hatályos szabályozása*, Doktori Disszertáció, PPKE Kánonjogi Posztgraduális Intézet, Budapest 2014., DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2014.003;

[528] BENEDICTUS XVI PP., MP *Quaerit semper*, 2011.08.30., in AAS 103 (2011) 569-571.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

szent rendek semmisségének kimondásával kapcsolatos ügyeket a Rota Romana Bíróságához, ahol erre egy külön hivatalt hozott létre.[529]

A PE vonatkozó első cikke (PE 88. cikk) éppen a *Quaerit semper* bevezetőjében kimondott elvet veszi át, amikor a szent liturgia II. Vatikáni Zsinat által elkezdett megújulásának megfelelő előmozdítását jelöli meg a dikasztérium elsődleges feladataként.[530] Megerősíti a dikasztérium általános hatáskörét, amibe mindaz beletartozik, ami „jogszabály szerint az Apostoli Szentszéket illeti a szent liturgia szabályozása és előmozdítása, valamint annak felügyelete tekintetében, hogy az Egyház törvényeit és a liturgikus szabályokat mindenütt hűségesen betartsák".

A liturgikus könyvek szabályozása terén a PE követi az Egyházi Törvénykönyv 838. kánonjának a *Magnum principium* motu proprio[531] által módosított szövegében foglaltakat. Mely révén Ferenc pápa pontosítani kívánta a Szentszék hatáskörét a liturgikus könyvek élő, avagy beszélt nyelvi változatait illetően, szándékai szerint az említett kánon 1983-as megfogalmazásához képest hűségesebben követve a II. Vatikáni Zsinat *Sacrosanctum Concilium* konstitúciójában foglaltakat.[532] A PE tehát a korábbi szabályozáshoz képest (vö. PB 64. cikk 2.§) pontosítja, hogy a dikasztérium a liturgikus könyvek hivatalos kiadását (*editio typica*) állítja össze, illetve módosítja. Az élő nyelvekre lefordított liturgikus könyveket pedig a püspöki konferenciák készítik el és hagyják jóvá (*approbatio*), majd a Szentszék nevében a dikasztérium azokat megerősíti (CIC 838. kán. 3.§ új változata). A megerősítés (*confirmatio*) a püspökök által adott jóváhagyás ratifikálását jelenti, annak ellenőrzését követően, hogy tiszteletben tartották a vonatkozó hatályos jogot és szabályosan jártak el.[533] Tehát eljárási, nem pedig tartalmi felügyelet gyakorlásáról van szó. Ugyanakkor a dikasztérium megvizsgálja, avagy felülvizsgálja (*recognitio*)[534] a liturgikus

[529] Vö. PB 126. cikk, új 2-3.§. Részletesen ld. BÁLINT Róbert, *Az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció fejlődése és hatályos szabályozása*, Doktori Disszertáció, PPKE Kánonjogi Posztgraduális Intézet, Budapest 2014., 191-194.

[530] Vö. *Quaerit semper* bevezető: „A jelenlegi körülmények között úgy tűnt helyénvalónak, hogy az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Kongregáció főként azzal foglalkozzék, hogy új lendületet adjon a szent liturgia előmozdításának az Egyházban, a II. Vatikáni Zsinat által megkívánt megújulás szerint, kezdve a *Sacrosanctum Concilium* konstitúcióval."

[531] FRANCISCUS PP., MP *Magnum principium*, 3 settembre 2017, in: AAS, CIX (2017) N.10., 967-970. Magyarul ld. *Praeconia liturgikus szakfolyóirat*, XIII. évf. 2018/1., 91-93.

[532] Ld. ROCHE, Arthur, *Il motuproprio "Magnum principium". Una chiave di lettura*. In BSS, 09.09.2017, [B0574];

[533] Ld. ERDŐ Péter, *A fordító megjegyzése. Ferenc pápa „Magnum Principium" kezdetű apostoli levele az Egyházi Törvénykönyv 838. kánonjának módosításáról*. In *Praeconia liturgikus szakfolyóirat*, XIII. évf. 2018/1., 93.

[534] A felülvizsgálat a Szentszék egy sajátos (sui generis) kormányzati cselekménye, melynek célja a formális és lényegi jogi helyesség biztosítása révén az Egyház közös cselekvésének fenntartása.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

könyveknek a hivatalos kiadástól eltérő adaptációit (*aptationes*), amire a püspöki konferenciáknak bizonyos keretek között joguk van (vö. CIC 838. 2.§), méghozzá „célszerű" módon igazítva azokat a helyi kultúrákhoz (vö. PE 89. cikk. 2.§). Hasonlóképpen felülvizsgálja a külön liturgikus naptárakat, a saját miseszövegeket és zsolozsmákat.[535]

Külön területként említi a PE „a II. Vatikáni Zsinat reformját megelőző liturgikus könyvek" használatára vonatkozó szabályozási-fegyelmi jogkört (PE 93. cikk), ami újonnan került az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Dikasztériumhoz a Hittani Kongregációtól. Az egykori Ecclesia Dei Pápai Bizottság által felügyelt terület, amelyre eddig inkább egyházfegyelmi, illetve doktrinális kérdésként tekintettek, ezáltal mondhatni szervesül a liturgikus szakterületen belül, még akkor is, ha a dikasztérium elsődleges feladataként a II. Vatikáni Zsinat szerinti liturgikus megújulás lett kimondva, nem pedig az azt megelőző liturgiáé.

A XVI. Benedek a 2007-ben kiadott *Summorum Pontificum* motu proprióval[536] bevezetett új szabályokat Ferenc pápa 2021-ben a *Traditionis custodes* motu proprióval[537] teljesen felülírta, az 1962-es misekönyv használatnak engedélyezését jóval központosítottabbá tette, részben a megyéspüspök, részben a Szentszék hatáskörébe vonva (ld. TC 2-5. cikkek).

A liturgia, illetve a liturgikus pasztoráció előmozdítása terén a dikasztérium feladata lett – több korábbi hatáskör mellett – a püspöki konferenciákkal együtt ösztönözni a liturgia inkulturálásáról folytatandó gondolkodást (PE 89. cikk 3. §).

Különleges területét képezi a liturgia előmozdításának a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusok rendszeres időközönként történő megrendezése. Ezen a téren a dikasztérium a PE révén „előmozdító és irányító" szerepet kapott. Továbbá támogatást

PONTIFICIO CONSIGLIO PER I TESTI LEGISLATIVI, *Nota Esplicativa. La natura giuridica e l'estensione della «recognitio» della Santa Sede*. In Communicationes, 38 [2006] 10-17. Másként megfogalmazva „nem pozitív jóváhagyásról van szó, hanem tisztán negatív jellegű, esetleges hibákat kiigazító felsőbb döntésről". BÁNK József, *Egyházi jog. Az egyházi alkotmányjog alapjai*, Szent István Társulat, 1958., 205.

[535] A végrehajtási és eljárási szabályokat ld. CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Decretum ad dispositiones can. 838 Codicis Iuris Canonici efficiendas*. 22 Ottobre 2021, In: AAS, CXIII (2021) N. 11, 1180-1206.

[536] BENEDICTUS XVI PP., MP *Summorum Pontificum*, 2007.07.07., in AAS XCIX (2007), 777-781., magyarul ld. a Szentszék honlapján: https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/hu/motu_proprio/documents/hf_ben-xvi_motu-proprio_20070707_summorum-pontificum.html

[537] FRANCISCUS PP., MP *Traditionis custodes, de usu librorum liturgicorum instaurationem Concilii Vaticani II antecedentium*, 16 luglio 2021, 1. cikk, in AAS, CXIII (2021), N.8., 793-796. magyarul ld. a Magyar Liturgikus és Egyházzenei Intézet honlapján: https://www.liturgia.hu/l/traditionis-custodes-motu-proprio-ferenc-papa-ujraszabalyozta-a-regi-ritus-hasznalatat/

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

nyújthat a nemzeti (országos) eucharisztikus kongresszusok megszervezéséhez azok felelőseivel együttműködve (PE 91. cikk). Ezt a feladatot a dikasztérium háttérintézményeként működő Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusok Bizottsága révén látja el, noha a bizottság formálisan nem lett a dikasztériumhoz kapcsolva.

SZENTTÉAVATÁSI ÜGYEK DIKASZTÉRIUMA

A boldoggá- és szenttéavatási eljárások korábban a Rítuskongregációhoz tartoztak, amelytől 1969-ben VI. Pál különválasztotta[538] s így létrejött a Szenttéavatási Ügyek Kongregációja.[539] Magát az eljárást a *Sanctitatis clarior* motu proprióval (1969.03.19.)[540] egyszerűsítette, nagyobb szerepet adva a helyi ordináriusoknak, illetve a püspöki konferenciáknak, utóbbiak számára lehetővé téve külön területi bíróságok létesítését a boldoggá- és szenttéavatási ügyek vizsgálatára. Az 1983-as Egyházi Törvénykönyv nyomán az eljárás szabályozása kikerült a Kódexből (vö. CIC 1403. kán., 1. §). Az előirányzott külön pápai törvény az 1983-ban kiadott *Divinus perfectionis Magister* apostoli konstitúció,[541] mely egyszerűsítette az eljárásokat mind egyházmegyei, mind római szinten, jobban bevonta a helyi ordináriusokat, illetve megerősítette a vizsgálatok kritikai jellegét.[542] Az apostoli konstitúcióban foglalt eljárást,[543] különös tekintettel annak egyházmegyei szakaszára, a Kongregáció előbb 1983-ban részletezte,[544] majd a 2007. február 22-i *Sanctorum Mater* instrukciójával[545] pontosította, egyértelművé téve „az egyházmegyei eljárás keretében az egymást követő feladatok sorrendiségét”.[546]

[538] PAULUS VI PP., *Constitutio Apostolica Sacra Rituum Congregatio*, 1969.05.08., AAS LXI (1969) 297-305.
[539] Más fordításban Szentek Ügyeinek Kongregációja.
[540] PAULUS VI PP., MP *Sanctitatis clarior*, 19 Mart. 1969, in AAS. LXI (1969), 149-153.
[541] IOANNES PAULUS II PP., *Constitutio Apostolica Divinus perfectionis Magister*, 25 Ianuarii 1983. in AAS, LXXV (1983), 349-355.
[542] DEL RE, *Mondo Vaticano*, 341.
[543] Részletes leírását ld. Kovács Gergely, i.m., 65-86. Ld. még: Amato, Card. Angelo, *Santi e beati. Come procede la Chiesa?* Libreria Editrice Vaticana, 2016.
[544] SACRA CONGREGAZIONE PER LE CAUSE DEI SANTI, *Norme da osservarsi nelle inchieste diocesane nelle cause dei santi*, 7 febbraio 1983, AAS 75 (1983), pp. 396-403.
[545] CONGREGAZIONE PER LE CAUSE DEI SANTI, *Sanctorum mater. Istruzione per lo svolgimento delle inchieste diocesane o eparchiali nelle cause dei santi*, 2007.05.17. in AAS, 99 (2007), pp. 465-510. Magyar fordítását ld. KOVÁCS Gergely, *Vég nélkül. Szentavatás régen és ma*. Szent István Társulat, Budapest 2014., 119-151.
[546] KOVÁCS Gergely, *Vég nélkül. Szentavatás régen és ma*. Szent István Társulat, Budapest 2014., 62. Ld. még: MARTÍN DE LA HOZ, José Carlos, *La Instrucción Sanctorum Mater. Comentario*. In *Ius Canonicum*, Vol. 50 / 2010 / 281-291.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

XVI. Benedek egy látszólag csekély módosítást eszközölt, ráadásul egy formailag nem meghatározott rendelkezéssel. A kongregáció 2005. szeptember 29-én azt a tájékoztatást adta (*comunicazione*),[547] hogy ezentúl a boldoggáavatásokat az azt kezdeményező egyházmegyében kell celebrálni, avagy más alkalmas helyszínen, mégpedig a pápa képviselője vezetésével, aki főszabály szerint a kongregáció prefektusa lesz. Az érintettek kérelmére, az Államtitkárság egyetértésével, lehetséges azonban annak római celebrálása is (ám a megfogalmazás értelmében nem a pápa által). Ugyanakkor a szenttéavatásokat továbbra is a pápa celebrálja, de azt a közlemény nem részletezi, hogy Rómában, avagy másutt. A közlemény leszögezi továbbá, hogy a boldoggáavatás szertartását szentmise keretében kell celebrálni, hacsak különleges körülmények mást nem indokolnak. A Benedek-féle rendelkezés jobban érvényesíti a boldoggáavatás helyi jellegét, illetve a pápai jogcselekmény, azaz a boldogok sorába iktatás, illetve annak liturgikus megünneplése, tehát a boldoggáavatási szertartás különválását. Ez a két elem addig is két külön aktus volt, ami a szenttéavatások esetében egyértelműbben tetten érhető a konzisztóriumon történő döntéshozatal, illetve a szenttéavatási mise révén. A boldoggá- és szenttéavatási indokokat, melyek hagyományosan az erények hősies gyakorlásának, avagy a hit iránti gyűlölet okán elszenvedett vértanúságnak bizonyításában álltak, Ferenc pápa 2017-es *Maiorem hac dilectionem* motu propriójával egy újabbal bővítette, amit életáldozatnak (*oblatio vitae*) nevezett.[548]

A *Praedicate Evangelium* lényegileg változatlanul hagyja a Szenttéavatási Ügyek Diakszteriumának hatáskörét és felépítését is. Tekintettel arra, hogy 2016-ban az akkori kongregáció szabályzatot (*Norme*) adott ki az eljárások finanszírozását szolgáló pénzalapok kezelésével kapcsolatban,[549] a PE 100. cikke külön feladatként jelöli meg a vonatkozó szabályok alkalmazásának felügyeletét. A Norme ugyanakkor nem csupán a szabályok alkalmazásának felügyeletét (törvényességi felügyelet) adja a

[547] Ld. SARAIVA MARTINS Card. J., *Comunicazione circa le nuove disposizioni su beatificazioni e canonizzazioni*, in: Il Regno Documenti, 5/2006, 01/03/2006, 164. A tájékoztatás szövege a vatican.va és a causesanti.va oldalakon is hozzáférhető. Magyar fordítását ld. KOVÁCS Gergely, i.m. 90. Megjegyzendő, hogy az olasz nyelvben a *comunicazione* (szó szerint: közlés, tájékoztatás) még informálisabb, mint a *comunicato* (azaz közlemény), mely utóbbi határozottabb intézményi konnotációval bír.

[548] FRANCISCUS PP., MP *Maiorem hac dilectionem*, 11 Iulii 2017., in AAS, CIX (2017), 831-834. Ld. CONGREGAZIONE PER LE CAUSE DEI SANTI, *L'offerta della vita nelle cause dei santi*. Libreria Editrice Vaticana, 2017.

[549] CONGREGAZIONE DELLE CAUSE DEI SANTI, *Norme sull'amministrazione dei beni delle Cause di beatificazione e canonizzazione*, in: BSS, 10.03.2016. N. B0178.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

kongregáció/dikasztérium feladatául, hanem pl. ellenőrzi az említett alapok mérlegét, és visszaélések esetén fegyelmi úton közbelép (*Norme* 12-14.).

PÜSPÖKI DIKASZTÉRIUM

A hatályos szabályozás értelmében a dikasztérium illetékességének a korábbiakhoz hasonlóan két korlátja van, mégpedig az Evangelizációs Dikasztérium, valamint a Keleti Egyházak Dikasztériuma illetékessége.

A katonai (vagy tábori) ordinariátusok felállítását (PE 104. cikk) – de nem az „egyéb változtatásait" – a PB-hoz hasonló módon (PB 76. cikk) külön említi a PE. Azok ügyeit külön törvény szabályozza,[550] mégpedig jelenleg a *Spirituali militum curae*[551] apostoli konstitúció (SMC), valamint az egyes ordinariátusok saját szabályzatai.

A SMC XI. cikk értelmében a katonai ordinariátusok nem kizárólag a Püspöki Kongregációtól függenek, hanem – annak illetékességi területén belül – a Népek Evangelizációja Kongregációtól is.[552] Érdekes módon a SMC nem említi a Keleti Egyházak Kongregációját, noha a katonai ordinariátusok– sajátos céljukból fakadóan is – egyfajta „meta-rituális" struktúráknak tekinthetők, amelyek magukba foglalhatják az illetékességi területükön élő bármely rítusú hívőket.[553] Hiszen – amint a SMC is leszögezi – „az ordinariátushoz tartozó személyek annak a részegyháznak hívei maradnak, amelynek népéhez lakhely vagy rítus szerint tartoznak" (SMC IV. 3.). Mindenesetre a PE ilyetén megfogalmazása arra engedhet következtetni, hogy a katonai ordinariátusokat pusztán a latin egyház intézményének tekintik, erősítve azt a látszatot, miszerint „a Római Kúria a latin egyház szervezete, egy különös keleti függelékkel".[554] Vagy pedig azon vidékek tekintetében, „ahol ősidők óta a keleti

[550] Vö. CIC5 569. kán.: „A tábori lelkészekre sajátos törvények vonatkoznak."

[551] IOANNES PAULUS II PP., *Constitutio Apostolica Spirituali militum curae*, 1986.04.21., in AAS LXXVIII (1986), 481-486. Magyarul ld. https://ktp.hu/rolunk/alapveto-dokumentumok/spirituali-militum-curae

[552] „XI. A katonai ordinárius a Püspöki vagy a Hitterjesztési Kongregációhoz tartozik, és a felmerülő kérdések függvényében az ügyeket a Római Kúria illetékes hivatalaival intézi."

[553] Ld. GEFAELL, Pablo, *Enti e Circoscrizioni meta-rituali nell'organizzazione ecclesiastica,* in: *Ius Canonicum in Oriente et Occidente. Festschrift für Carl Gerold Fürst zum 70. Geburtstag*. (ed. Zapp, Hartmut – Weill, Andreas - Korta Stefan), Peter Lang, 2003., 505-506.

[554] „cosa che fa apparire la Curia romana come una struttura della Chiesa latina con uno strano appendice orientale", GEFAELL, Pablo, *Enti e Circoscrizioni meta-rituali nell'organizzazione ecclesiastica,* in: *Ius Canonicum in Oriente et Occidente. Festschrift für Carl Gerold Fürst zum 70. Geburtstag*. (ed. Zapp, Hartmut – Weill, Andreas - Korta Stefan), Peter Lang, 2003., 496.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

szertartások uralkodók" hatásköri ütközésről van szó a Püspöki Dikasztérium és a Keleti Egyházak Dikasztériuma között.[555]

A Püspöki Dikasztérium illetékességébe került át az olyan személyi ordinariátusok felállítása, és egyéb ügyeinek intézése, amelyeket a katolikus Egyházzal teljes közösségre lépő anglikán hívőknek szánnak. E tekintetben azonban előbb meg kell hallgatni a Hittani Dikasztériumot és konzultálni kell azzal a püspöki konferenciával, amelynek területére szóló illetékességgel a személyi ordinariátus létrejön (PE 104. cikk). Ezt a feladatot, továbbá ezen ordinariátusok szentszéki felügyeletét az *Anglicanorum coetibus*[556] apostoli konstitúció (ACoe I.1.§, II.). a Hittani Kongregációra ruházta,[557] majd ezt Ferenc pápa a *Fidem servare* Motu Proprióval – nem sokkal a PE kiadása előtt – megerősítette, amikor a Hittani Kongregáció átszervezésekor „a személyi ordinariátusokkal kapcsolatos kérdések tanulmányozását" a kongregáció Doktrinális Részlegére bízta (MP *Fidem servare* 2.).[558] Ezen feladatkörnek a Püspöki Dikasztériumnál való megjelenése tehát a PE egyik újításának minősül.

Ellenben a személyi prelatúrák immár nem ennél a dikasztériumnál szerepelnek, ellentétben a REU 49. cikk 1.§ és a PB 80. cikk rendelkezésével, ugyanis a PE áthelyezte a vonatkozó hatáskört a Klérusdikasztériumhoz (ld. PE 117.),[559] amivel az azok természetével kapcsolatos felfogás változását is kifejezésre akarta juttatni.

A PE 105. cikk 1. § szerint „A dikasztérium gondoskodik mindarról, ami a megyés- és címzetes püspökök, az apostoli kormányzók kinevezésére és általában a részegyházak betöltésére vonatkozik." A felsorolásba beleértendők a koadjutor püspökök is, illetve minden olyan prelátus, aki részegyháznak minősülő egyházi közigazgatási egységet hivatott vezetni.[560]

A PB párhuzamos 77. cikkével összehasonlítva lényegesen kibővült a cikk tartalma, mégpedig a részegyházak betöltési folyamatának (*provisio*) lebonyolítására vonatkozó előírásokkal. A dikasztériumnak figyelembe kell vennie „a részegyházak, a püspöki konferenciák és a pápai képviseletek javaslatait", valamint konzultálnia kell „az

[555] ld. PE 86 és PE 104. cikk.
[556] BENEDICTUS XVI PP., *Constitutio Apostolica Anglicanorum Coetibus*, 2009.11.04., in AAS, CI (2009), 985-990.
[557] Ld. BAURA, Eduardo, *Gli ordinariati personali per gli ex-anglicani. Aspetti canonici per la risposta ai gruppi di anglicani che domandano di essere ricevuti nella Chiesa Cattolica*. In: *Ius Ecclesiae* XXIV. 2012., 13-49.
[558] FRANCISCUS PP., MP *Fidem servare*, 2022.02.11., in AAS, CXIV (2022), N.3. 287-289.
[559] „mindaz, ami a személyi prelatúrákkal kapcsolatban a Szentszékre tartozik" PE 117. cikk
[560] Vö. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 111.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

érintett püspöki konferencia elnökségének tagjaival és a metropolitával", továbbá ebbe a folyamatba „megfelelő módon bevonja Isten népének az érintett egyházmegyékben élő tagjait is" (PE 105. cikk 1.§). Ez leképezni látszik a CIC 377. k. 3.§-ban foglalt eljárást, ami ott azonban csupán a megyéspüspök és a koadjutor püspök kinevezésére vonatkozik. A PE 105. cikk 1.§ ugyanakkor ezt kiterjeszteni látszik minden más típusú részegyház betöltésére, valamint a címzetes püspökök és az apostoli kormányzók kinevezésére is.

Figyelemreméltó körülmény, hogy a püspöki kinevezéseknek a PE 105. cikkben vázolt előkészítési eljárása nem teljesen felel meg a CIC 377. k-ban foglalt eljárásnak.[561] A CIC 377. k. 3-4.§ eleve különbséget tesz a megyés- illetve koadjutor püspök, valamint a segédpüspök kinevezését előkészítő eljárás között, ami a PE 105. cikkben nem jelenik meg. A CIC szerint az előkészítést helyben a pápai követ bonyolítja le, míg a PE szerint a pápai követ csupán egyike a javaslattevőknek, a részegyházak (melyek köre nincs meghatározva) és a püspöki konferenciák mellett. A cikk szövege nem is a pápai követet (*legato pontificio*),[562] sem az átfogó kategóriát jelentő pápai képviselőt (*rappresentante pontificio*), hanem a pápai képviseletet (tehát pl. a nunciatúrát mint olyant) nevesíti, ami tartalmilag persze ugyanazt jelenti, hiszen a képviseletvezető (pápai képviselő) viseli egyszemélyben a felelősséget a képviselet munkájáért. A megfogalmazás utalhat arra a helyzetre, amikor egy pápai képviselet éppen üresedésben van, s azt ideiglenes ügyvivő vezeti, aki azonban a szentszéki szabályozás értelmében[563] nem számít pápai követek, hanem a pápai képviselő (*rappresentante pontificio*) átfogóbb kategóriájába tartozik. Azonban ennek jelölésére a pápai képviselő kifejezés használata is megfelelő lett volna. S valóban, ez a cikk a pápai képviselet kifejezés egyetlen előfordulási helye a dokumentumban, míg másutt a pápai képviselő kifejezés szerepel (ld. PE 37. cikk; 52. cikk 3.§).

Az említett három tényezőtől beérkező javaslatok „figyelembe vétele" mellett a dikasztérium konzultál „az érintett püspöki konferencia elnökségének tagjaival és a

[561] A témáról összefoglalóan ld. PUIG, Fernando, *Le procedure per le nomine dei vescovi nella Chiesa latina: tra informazione e preferenza*. In: *Stato, Chiese e pluralismo confessionale - Rivista telematica*, n. 2/2017 (www.statoechiese.it).

[562] A pápát valamely országban tartós jelleggel, egyszerre diplomáciai és egyházi küldetéssel felruházott követet nunciusnak nevezik, míg a diplomáciai jelleget nélkülöző követet apostoli delegátusnak. Ld. ÉRSZEGI Márk Aurél, *A pápai követek megnevezése és osztályozása*. In: SEBESTYÉN József – SURÁNYI Zsuzsa – BALOGH József (Szerk.), *A nyelv, az irodalom és a kultúra varázsa: köszöntő kötet Mihalovics Árpád 60. születésnapjára*. Veszprém, Pannon Egyetemi Kiadó (2009), 65-71.

[563] Mindenekelőtt a *Sollicitudo omnium Ecclesiarum* MP szerint, bár a vonatkozó terminológia nem teljesen következetes. Ld. ÉRSZEGI Márk Aurél, *A pápai követek megnevezése és osztályozása*, 65-71.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

metropolitával", továbbá „megfelelő módon bevonja Isten népének az érintett egyházmegyékben élő tagjait is" (PE 105. cikk 1.§). A jogszabályhely nyelvezete alapján úgy tűnhet, hogy maga a dikasztérium folytatja le tehát az előkészítő, ún. információs eljárást (az alany egyértelműen a Püspöki Dikasztérium). Ugyanakkor a CIC 364. kán. 4. pontja úgy fogalmaz, hogy a pápai követ (tehát nem a pápai képviselő, s ilyeténképp nem az ideiglenes ügyvivő) feladata, „hogy a püspökök kinevezésével kapcsolatban a jelöltek nevét az Apostoli Szentszéknek továbbítsa vagy javasolja, valamint hogy az információs eljárást a kinevezendő személyekről lefolytassa az Apostoli Szentszéktől adott szabályok szerint".

A gyakorlat szerint egy adott ország, illetve helyi egyház irányában a szentszéki hivatalok a pápai követ útján járnak el, hiszen utóbbinak éppen az a feladata, hogy ott a pápát képviselje, akinek nevében előbbiek is eljárni hivatottak.[564] Ezt szentesíti a Római Kúria hatályos, 1999-es Általános Szabályzata (RGCR), amely a részegyházak és a Római Kúria közötti hivatali ügyintézésbe minden esetben bevonja a pápai képviselőket (ld. RGCR 123. cikk, e) pont; RGCR 131. cikk, 7.§; 133. cikk; RGCR 143. cikk). Kérdés tehát, hogy a PE 105. cikk 1.§ esetében csupán a jogszabály szerkesztésekor elkövetett figyelmetlenségről van-e szó. A PB párhuzamos helye (PB 77. cikk) ugyanis csak általánosságban fogalmazza meg ezt a feladatkört: a Püspöki Kongregáció „gondoskodik mindarról, ami a püspökök… kinevezésével összefügg…",[565] nem részletezve az eljárást.

A részegyházak betöltésének, a püspöki kinevezések előkészítésének eljárását a PE egy további új rendelkezéssel egészíti ki a szempontok meghatározását illetően. A CIC 377. k. 2.§ és a CIC 378. k. 1.§ megfogalmazásához képest a PE 105. cikk 2. § külön feladatként írja elő a Püspöki Dikasztérium számára, hogy „szempontokat ad a jelöltek kiválasztásához", illetve rendszeresen felülvizsgálja azokat. A szempontok meghatározásához pedig nem csupán konzultálnia kell, de kifejezetten egyetértésre jutnia „a püspöki konferenciákkal és azok regionális és kontinentális tömörüléseivel". A PE eredeti olasz szövegében ehelyütt szereplő *d'intesa* kifejezést a különböző fordítások kétféleképpen adják vissza.[566]

[564] Ld. ÉRSZEGI Márk Aurél, *A pápai követek kánoni jogállása és feladatai*. Licencia dolgozat, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Kánonjogi Posztgraduális Intézet, Budapest, 2006.

[565] PB 77. cikk: „Provvede a tutto ciò che attiene alla nomina dei Vescovi, anche titolari, e, in generale, alla provvista delle Chiese particolari."

[566] A latin („collatis consiliis cum"), valamint az angol fordítás („in consultation with") ezt egyeztetésként adja vissza, ugyanakkor a francia („en accord avec"), a német („im Einvernehmen"), a

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A jelöltek kiválasztásához adott szempontok tekintetében a PE – mintegy a CIC 378. k. 1.§-hoz képest kiegészítésként – előírja, hogy azok vegyék figyelembe a különböző kulturális igényeket, avagy elvárásokat, illetőleg – vélhetően ez utóbbival is összefüggésben – rendszeresen értékelni, felülvizsgálni kell azokat. A megfogalmazásból nem derül ki, hogy a kulturális igények, elvárások figyelembe vétele alatt az inkulturáció folyamatában való részvétel szükségessége, illetve a jelölt gondjaira bízandó közösség kulturális identitásának és sajátosságainak tiszteletben tartása értendő-e, avagy inkább a püspökökkel szembeni változó kulturális igényekhez való alkalmazkodás.

Ugyancsak a PE újdonsága a püspöki hivatalról történő lemondással kapcsolatos feladatok kifejezett említése (PE 105 cikk 3.§). Ami azonban értelemszerűen eddig is a dikasztérium feladatköréhez tartozott. Hiszen a részegyházak betöltésének folyamata a széküresedéssel kezdődik, aminek napjainkban egyik legfőbb kiváltó oka a lemondás. A PE nem említi külön, de a *Vos estis lux mundi* motu proprio[567] és a *Come una madre amorevole* motu proprio[568] által a megyéspüspökök, illetve legfőbb elöljárók hivatali hanyagságuk miatt történő elmozdítására irányuló eljárás lefolytatásában a Püspöki Dikasztériumnak is van illetékessége.

A püspöki hivatal gyakorlásával kapcsolatos támogató funkció

A Püspöki Dikasztérium támogatni hivatott a püspököket „a rájuk bízott pasztorális hivatal helyes és eredményes gyakorlása érdekében, méghozzá „mindenfajta együttműködés" felkínálása révén (PE 107. cikk 1. §). Ez valamivel enyhébb megfogalmazásnak számít a PB 79. cikkéhez képest, ahol a kongregáció „foglalkozott" mindazzal, ami „a püspökök pasztorális hivatalának helyes gyakorlását" illette. Igaz, a „gyümölcsöző" jelző kibővíteni látszik az együttműködés célját: nem csupán a helyességről, azaz jogszerűségről van immár szó, hanem az eredményességről is, ami viszont tágabb beavatkozási teret feltételez a dikasztérium részéről az egyes püspökök munkájába. Az itt megfogalmazott támogató

spanyol („de acuerdo con"), a portugál („de acordo com") a lengyel („w porozumieniu z"), illetve az arab fordítás pedig az egyetértésre utaló kifejezést használ.

[567] FRANCISCUS PP., MP *Vos estis lux mundi*, 2023. március 25., in: AAS, CXV (2023) N.4., 394-404.

[568] FRANCISCUS PP., MP *Come una madre amorevole*, 4 giugno 2016, in: AAS CVIII (2016), N.7., 715-717.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

együttműködés kezdeményezése vélhetően a dikasztériumtól indul ki, ugyanis az „felkínálja együttműködését".

Az apostoli vizitáció a pápa felügyeleti jogköre gyakorlásának egyik legrégibb eszköze, melynek célja egy adott országban élő helyi egyház, vagy annak egy része, pl. egy egyházmegye helyzetének felmérésére,[569] azaz „átvilágítása", a püspöki feladatkörök (tanítói, megszentelői, kormányzati) gyakorlásának minden aspektusára kiterjedően.[570] A vizitáció kezdeményezésére azokban az esetekben kerülhet sor, „amikor a püspöki kormányzati funkció helyes gyakorlása rendkívüli beavatkozást igényel", illetve – tiszteletben tartva egyfajta szubszidiaritást – amennyiben „a metropolita vagy a püspöki konferencia nem tudja megoldani a problémát". Elrendelése előtt a dikasztériumnak szükség szerint egyeztetnie kell más illetékes dikasztériumokkal (PE 107. cikk 2.§). Emellett a PE 107. 2.§-ban megjelenik a testvéri vizitáció (*visita fraterna*), ami új intézménynek minősül, amivel Ferenc pápa vélhetően a szerzetesrendek kormányzatában meglevő rendes belső ellenőrzési intézményt kívánja a püspökökre adaptálni. Célja „a kommunió jegyében megvalósuló találkozás révén segítséget nyújtani a vizitáció tárgyát képező körülmény kivizsgálásához, feltárva az esetlegesen kialakult kritikus helyzetek, konfliktusok és nehézségek okait, továbbá őszinte és testvéri párbeszéd révén beazonosítani a megoldás érdekében felkínálandó lehetséges javaslatokat, tanácsokat és iránymutatásokat".[571] A gyakorlatban az apostoli vizitációnál „enyhébbnek" minősülő intézkedésként értékelhető, mely jobbára a kivizsgálandó püspökkel egyenrangú testvéri vizitátor megbízása révén valósul meg és célja a „testvéri" tanácsadás a lehetséges problémák helyben történő megoldása érdekében. Még korai megmondani, hogy a testvéri vizitáció a püspökökre alkalmazva az apostoli vizitáció első lépcsőjévé válik-e.

---

[569] Fanning, William, Visitors Apostolic, in The Catholic Encyclopedia, Vol. 15., Robert Appleton Company, New York, 1912.

[570] Részletesebben ld. MORONI, Gaetano, *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica da S. Pietro sino ai nostri giorni*… Vol. CI, Venezia, 1860., 105-115.

[571] A definíciót ld. MELLINO, Marco, *La Curia Romana alla luce della Costituzione Apostolica „Predicate Evangelium". Presentazione generale, novitá, tempi e modalitá di applicazione. Relazione introduttiva alla Riunione Interdicasteriale del 9 maggio 2022*. In: *L'Osservatore Romano*, 9 maggio 2022, 8-11.: „Visita fraterna (art. 107 § 2): è un istituto che il Santo Padre ha voluto inserire e affiancare alla Visita apostolica. Scopo della visita fraterna (la cui dicitura indica che è principalmente espressione di interessamento e premura) è quello di offrire, mediante un incontro di comunione, un aiuto per una verifica in merito alla circostanza oggetto della visita stessa, rilevando le cause di possibili criticità, conflitti e difficoltà venutesi a creare e individuando, mediante un dialogo franco e fraterno, i possibili suggerimenti, consigli e indicazioni da offrirsi per le soluzioni."

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A PE újdonságaként a PE 109. cikk a püspökök képzésével és továbbképzésével foglalkozik, ami ezesetben is az évek során kialakult gyakorlat jogszabályi rögzítését jelenti. A „továbbképzésre és más tanfolyamokra”[572] rendszeres időközönként biztosít lehetőséget a dikasztérium (PE 109. cikk, 2.§). Külön foglalkozik a dikasztérium az „új püspökök” képzésével, illetve felkészítésével a püspöki feladatok ellátására, valamint a püspökök testületén belül megvalósuló kommunió megélésére. Ennek fóruma a 2000. évtől kezdődően a Püspöki Kongregáció és a Keleti Egyházak Kongregációja (ma mindkettő dikasztérium) által közösen megrendezett „Új püspökök éves konferenciája” (*Convegno annuale per i vescovi novelli*), amelynek keretében évente más-más központi téma köré építve ismerkedhetnek meg feladatkörükkel, illetve a Szentszék hivatalainak működésével. A program része a zarándoklat Szent Péter sírjához, valamint a találkozás a pápával, ilyeténképpen leképezve az *ad limina* látogatásokat. A PE 109. cikk 1.§ értelmében az új püspökök képzésére „az Evangelizációs Dikasztérium hatáskörének tiszteletben tartása mellett” kerül sor, tehát az csak a Püspöki Dikasztérium és a Keleti Egyházak Dikasztériuma illetékességi területéről érkező püspököknek szól.

Közreműködés a részegyházak jogalkotási tevékenységében

A PE 110. cikk értelmében a Püspöki Dikasztérium közreműködik a püspöki konferenciákkal és azok regionális és kontinentális tömörüléseivel a részleges zsinatok megtartását (CIC 439. k., 441. k. 3.), továbbá a püspöki konferenciák megalakítását (CIC 449. k. 1.§), illetve szabályzatuk *recognitio*-ját illetően. A PB 82. cikkéhez képest ez az illetékesség tehát kibővült a regionális és kontinentális püspöki konferenciák vonatkozásában. Ugyancsak a PE újítása „az egyháztartományokra és egyházi régiókra vonatkozó kánoni rendelkezések” által meghatározott szentszéki feladatok ellátásának említése.

[572] A „formazione permanente” az állandó képzés, tanulás folyamatát jelenti, inkább átfogó jelleggel, míg a „corsi di aggiornamento” elsősorban egy-egy szakterület vonatkozásában végbement változások elsajátítását jelenti.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

KLÉRUSDIKASZTÉRIUM

A Klérusdikasztérium az egyik legelső kongregáció utódszervezete, amit még 1564-ben hozott létre IV. Piusz pápa az éppen befejeződött Trentói Zsinat határozatainak, reformjainak véghezvitelére. A REU reformja a hatásköreinek nagy részét áthelyezte más szervezetekhez (pl. Püspöki Kongregáció, Világiak Pápai Tanácsa), illetve nevét Kléruskongregációra változtatta. Újonnan lehatárolt tevékenységi köre a klérussal kapcsolatos személyi és szolgálati kérdések intézése lett. A PB ezt változatlanul hagyta, kiemelve ugyanakkor, hogy ezen hatáskörök elsődlegesen a püspököket és a püspöki konferenciákat illetik, a kongregáció csupán szubszidiáris módon illetékes.[573] 2005-ben az Államtitkárság rendelkezésével ide helyezték át az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Kongregációtól a diakónusi és papi kötelezettségek alóli felmentési ügyeket.[574] 2013-ban XVI. Benedek a papnevelés, tehát a szemináriumok területét áthelyezte a Katolikus Nevelésügyi Kongregációtól a Kléruskongregációhoz,[575] a katekézis szakterületét viszont a Kléruskongregációtól az Új Evangelizáció Pápai Tanácsához.[576] Ferenc pápa 2017-ben a kegyhelyek pasztorációját a Kléruskongregációtól áthelyezte az Új Evangelizáció Pápai Tanácsához.[577] A PE ebben a formában megerősítette a dikasztérium főbb szakterületeit.

Klerikusok ügyei

A Klérusdikasztérium általánosságban „intézi mindazt, ami az egyházmegyés klérus papjait és diakónusait illeti, személyükkel, lelkipásztori szolgálatukkal és mindazzal kapcsolatban, ami annak gyümölcsöző gyakorlásához szükséges. Ezekben az ügyekben megfelelő segítséget nyújt a püspököknek” (PE 113. cikk 1.§).

Ezek között, „az illetékes dikasztériumok segítségével tanulmányozza a paphiányból fakadó problémákat, amely a világ különböző részein egyrészt megfosztja Isten népét

[573] ld. PB 93. cikk § 1.: „*Salvo il diritto dei Vescovi e delle loro Conferenze, la Congregazione si occupa di quelle materie…*”

[574] *Lettera della Segreteria di Stato*, N. 64.730/P, 28 dicembre 2007, cfr. *Annuario Pontificio* 2012, p. 1831; ld. LORUSSO Lorenzo, *Le modifiche di Benedetto XVI alla costituzione apostolica «Pastor bonus»: un ponte verso ulteriori riforme*. In: Iura Orientalia X (2014), 70.

[575] BENEDICTUS XVI PP., MP *Ministrorum Institutio*, 2013. január 16. in: AAS, CV (2013) N. 2, 130-135.

[576] BENEDICTUS XVI PP., MP *Fides per doctrinam*, 16 gennaio 2013., AAS, CV (2013) N. 2, 136-139.

[577] FRANCISCUS PP., *MP Sanctuarium in Ecclesia*, 2017. február 11., in AAS, CIX (2017) 335-338.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

az Eucharisztiában való részvétel lehetőségétől, másrészt miatta magának az Egyháznak a szentségi struktúrája válik hiányossá. Bátorítja tehát a püspököket és a püspöki konferenciákat a papság megfelelőbb elosztására (PE 115. cikk 3.§). Ez utóbbival összefüggésben új hatáskörként „a dikasztérium illetékességébe tartozik mindaz, ami a személyi prelatúrákkal kapcsolatban a Szentszékre tartozik" (PE 117. cikk).

A diakonátusra és a papságra történő felszenteléssel vállalt kötelezettségek alóli kegyes felmentés ügyei előbb a Hittani Kongregációhoz, majd 1989 óta az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Kongregációhoz tartoztak, ami arról a megközelítésről tanúskodott, hogy nevezett kötelezettségeket a szent rendből fakadónak tekintették. Ez azonban már akkor sem tűnt teljesen logikusnak,[578] hiszen pl. a cölibátus kötelezettsége nem a szent rend konstitutív eleme, hanem inkább egyházfegyelmi kérdés. Ennek felismerése vezetett oda, hogy 2005-ben ezek az ügyek átkerültek a Kléruskongregációhoz,[579] ahol a 2007-ben létrejött külön hivatal (közkeletű nevén „Ufficio Dispense")[580] tárgyalja azokat egy különbizottság szakmai segítségével.[581]

Klerikusok képzése és hivatásgondozás

A papnevelés ügye XVI. Benedek pápa 2013-as döntésével került a Kléruskongregációhoz. A Trentói Zsinat óta kiemelt jelentőségűnek számító szakterület[582] hovatartozása az elmúlt évszázadokban többször változott az éppen érvényesülő megközelítés fényében. 1915-ig a püspökök papnevelés terén viselt felelősségéből fakadóan a Konzisztoriális Kongregáción belül működött a Szemináriumi Osztály (*Ufficio per i Seminari*), amikoris XV. Benedek egyesítette a szakterületet az egyetemekért felelős *Congregatio Studiorum*-mal.[583] Az így

[578] Ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 137.
[579] *Lettera del Segreterio di Stato*, N. 905, 2005. augusztus 10., vö. *Annuario Pontificio* 2023, 1183.
[580] *Lettera della Segreteria di Stato*, N. 64.730/P, 28 dicembre 2007, cfr. *Annuario Pontificio* 2012, p. 1831; ld. LORUSSO Lorenzo, *Le modifiche di Benedetto XVI alla costituzione apostolica «Pastor bonus»: un ponte verso ulteriori riforme*. In: Iura Orientalia X (2014), 70.
[581] A diakónusi és papi kötelezettségek alóli felmentési ügyek különbizottsága (*Commissione Speciale per la trattazione delle cause di dispensa dagli obblighi del diaconato e del presbiterato*). Részletesebben ld. LLOBELL, J., *Il m.p. "Quaerit semper" sulla dispensa dal matrimonio non consumato e le cause di nullità della sacra ordinazione*. In: Rivista telematica (www.statoechiese.it), n. 24/2012., 47-51.
[582] Vö. *Optatam totius* zsinati határozat. A téma magyar nyelvű áttekintését ld. FAZAKAS Attila, *A szemináriumi képzés sajátos szerepe a szent rend fokozataira való felkészítésben a Trentói zsinatot követően napjainkig*. Doktori értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2024.
[583] BENEDICTUS XV PP., MP *Seminaria clericorum*, 4 novembris 1915, in: AAS, VII (1915), 493-495.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

létrehozott Szemináriumok és Tudományegyetemek Kongregációja (*Congregatio de Seminariis et Studiorum Universitatibus*) 1967-ben a REU-val átszervezésre került és a hangsúlyeltolódást érzékeltetve Katolikus Nevelésügyi Kongregációra módosult (*Congregatio pro Institutione Catholica*). A jelenlegi megközelítés immár nem annyira az intézményre (szeminárium), hanem a papság képzésére, nevelésére helyezi a hangsúlyt, amit a szakterületnek Klérusdikasztériumhoz történő áthelyezése is tükröz.[584]

A korábbiakhoz képest a PE megerősítette a Klérusdikasztérium illetékességét a missziós területek vonatkozásában is. Az Első Evangelizáció és Új Részegyházak Részlege ugyan illetékes „a világi papság és hitoktatók képzése terén azokon a területeken, amelyek a dikasztérium illetékességébe tartoznak", ám „a papok intézményes képzése" területén tiszteletben kell tartania a Klérusdikasztérium hatáskörét (vö. PE 63. cikk). Ellenben a Keleti Egyházak Kongregációja megtartja a neki alárendelt területek vonatkozásában a papképzés területén eddig is meglevő illetékességét (vö. PB 58., ill. PE 84.).

A dikasztérium abban is támogatja a megyéspüspököket, hogy „egyházaikban gondoskodjanak a felszentelt szolgálatra szóló hivatások gondozásáról" (PE 114. cikk 1.§), amely feladatot a háttérintézményként működő, a dikasztérium prefektusa által elnökölt Papi Hivatások Pápai Műve (*Pontificia Opera delle Vocazioni Sacerdotali*) hivatott előmozdítani (PE 120. cikk), ami a papképzési szakterülettel együtt került át a Kléruskongregációhoz.

Klerikusok társulásai és klerikusi társulások

PE 118. cikk, 2. szerint a dikasztérium illetékességébe tartozik „a klerikusok társulásai és a klerikusi hivatalos társulások" feletti felügyelet; ez utóbbiaknak „megadhatja az inkardináció jogát, az illetékes dikasztériumok meghallgatását és a római pápa jóváhagyását követően".

A PB párhuzamos helye (PB 97. cikk) csupán a klerikusok társulásait (*associazioni dei chierici, clericorum consociationes*) említette. A klerikusok társulásai (*associazione dei chierici*) és a klerikusi hivatalos társulások (*associazioni pubbliche clericali*) közötti pontos különbségben a szakirodalom nem teljesen ért egyet. Míg a

[584] A témában magyarul ld. FAZAKAS Attila, *A szemináriumi képzés sajátos szerepe a szent rend fokozataira való felkészítésben a Trentói zsinatot követően napjainkig*. Doktori értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest 2024.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

klerikusi társulások definícióját a CIC 302. k. tartalmazza, addig a klerikusok társulásainak meghatározására inkább csak következtetni lehet. Utóbbiaknak általában a CIC 278. k. 1-2.§-ban említett jog alapján létrehozott társulásokat tekintik.[585] Csakhogy egyes vélemények szerint a CIC alapján csupán kétfajta társulás létezik: klerikusi (CIC 302. k.), illetve egyéb, avagy „nem klerikusi" társulás (vö. CIC 317. k. 3.§). Utóbbi tagsága azonban lehet csak klerikusi, csak laikusi,[586] vagy vegyes is.[587] Eddig megoszlottak a vélemények, hogy a klerikusi társulás és a klerikusok társulásai kifejezések alatt egyáltalán ugyanazt kell-e érteni.[588] A PE viszont egyértelmű különbséget tesz a két társulási típus között, amely különbség nem csupán az egyik hivatalos voltában keresendő.[589] Mindez tehát abba az irányba mutat, hogy a klerikusok társulásai alatt a CIC 278. k. alapján létrehozottakat, míg klerikusi hivatalos társulások alatt a CIC 302. k. szerintieket kell érteni, ám nem egyszer támad félreértés e két társulási forma keveréséből.[590]

Egyházi javak kezelésének felügyelete

A CIC kifejezetten a Szentszéknek tart fenn néhány az anyagi javakkal kapcsolatos intézkedést. Ezeket a hatásköröket a Szentszék nevében általában a Kléruskongregáció gyakorolja.[591]

A dikasztérium illetékességi körét korlátozza az Evangelizációs, a Keleti Egyházak, valamint a Megszentelt Élet Intézményei és az Apostoli Élet Társaságai Dikasztériumok hasonló hatásköre, amit a PB-val ellentétben a PE pontosít (PE 119. cikk).

---

[585] 278. kán. „1. §. A világi klerikusoknak joga van másokkal társulni a klerikusi állapottal összeegyeztethető célok érdekében. 2. §. A világi klerikusok különösen azokat a társulásokat becsüljék nagyra, amelyek az illetékes hatóság által elismert szabályzat szerint, megfelelő és kellőképpen jóváhagyott életmód és testvéri segítség révén életszentségüket mozdítják elő szolgálatuk gyakorlásában, s amelyek a klerikusok egységét erősítik egymással és püspökükkel."

[586] A CIC-ben nem szerepel a laikusi társulás, csak a világiak társulása, azonban a szakirodalom – elsősorban az olasz nyelvhasználatot alapul véve – e két kifejezést egyenértékűnek tekinti.

[587][587] Ld. ERDŐ Péter, *Egyházjog*, SZIT, Budapest 2003., 3. kiad., 260.

[588] Ld. pl. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 139., de még Aumenta-Interlandi is átsiklik a különbség felett, ld. i.m. 126.

[589] A CIC 301. 3.§ alapján pedig ezek közül azokat tarthatjuk klerikusok hivatalos társulásainak, amelyeket „az illetékes egyházi hatóság alapít".

[590] Arrieta szerint a kizárólag klerikusokból álló klerikusok társulásai a klerikusok vezette klerikusi társulások egyik alkategóriát képezik. Vö. ARRIETA, Juan Ignacio, *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium,* 67-70.

[591] Ld. CIC 1264. kán., 1272. kán, 1277. k., 1295. k., 1292. k. 2.§. Vö. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 140.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A dikasztérium felügyeleti hatáskörei közé tartozik „általánosságban a kegyes rendelkezések, valamint a kegyes alapítványok megszüntetése” is, amit a PE külön kiemel (PE 118. cikk 4.). Viszont nem szerepel a felsorolásban (vö. PB 97. cikk 2.) a misekötelezettségekkel kapcsolatos szentszéki hatáskör, ami a CIC 1308. k. eredeti változatában megtalálható volt. Ugyanis Ferenc pápa 2022-es *Competentias quasdam decernere* motu propriója[592] úgy módosította ezt a kánont, hogy a misekötelezettségek leszállítása immár „megyéspüspöknek és a megszentelt élet klerikusi intézménye vagy az apostoli élet klerikusi társasága legfőbb elöljárójának van fenntartva” (CIC új 1308 k. 1.§), tehát nem a Szentszéknek.

Az ugyancsak a *Competentias quasdam decernere* motu proprióval módosított új 1310. kánon 1. § szeirnt immár az ordinárius hatáskörébe került a kegyes intézkedésekkel kapcsolatban a leszállítás, a mérséklés és a megváltoztatás felőli rendelkezés. Nem változott azonban az 1310. kánon 2.§-ának szövege, miszerint „egyéb esetekben az Apostoli Szentszékhez kell folyamodni”. Felmerülhet, hogy az alapesetek eltörlése után melyek lehetnek az itt említett „egyéb esetek”. Talán úgy lehetne helyesen értelmezni, ha azt a kegyes intézkedés leszállításától, mérséklésétől, illetve megváltoztatásától különböző „egyéb esetre” vonatkoztatjuk, ami pedig nem más, mint a PE 118. cikk 4. pontban említett megszüntetés. Tehát a Szentszékhez csupán a kegyes intézkedések és kegyes alapítványok megszüntetésének igényével kell folyamodni, minden más vonatozó rendelkezés az ordinárius hatáskörébe került.

MEGSZENTELT ÉLET INTÉZMÉNYEINEK ÉS AZ APOSTOLI ÉLET TÁRSASÁGAINAK DIKASZTÉRIUMA

A REU és a PB szabályozásához képest nem sokat változik a Megszentelt Élet Intézményeinek és az Apostoli Élet Társaságainak Dikasztériuma szervezete és működése. A dikasztérium általános és alapvető hatáskörét a PE 121. cikk értelmében „az evangéliumi tanácsoknak a megszentelt élet jóváhagyott formái szerint megélt gyakorlata előmozdítása, ösztönzése és szabályozása, valamint mindaz, ami az apostoli élet társaságainak életét és tevékenységét illeti az egész latin egyházban” (PE

[592] FRANCISCUS PP., MP *Competentias quasdam decernere*, 11 febbraio 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.3. 290-295.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

121. cikk). A PB párhuzamos 105. cikkének terminológiájához képest új elem az „ösztönzés” (*animare*).[593]

A harmadrendekkel[594] kapcsolatos hatáskör korábban megoszlott a Világiak Pápai Tanácsa (PB 134.) és a Megszentelt Élet Kongregációja (PB 111. cikk) között: előbbi csupán az apostoli tevékenységük vonatkozásában volt illetékes, utóbbi pedig az intézményi feladatokéban. A PE immár csak ennél a dikasztériumnál említi a harmadrendeket, a Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztériumánál nem, ami tehát azt jelenti, hogy a hatáskör egyesítésre került, méghozzá annál a szaktárcánál, amely azon szerzetesi intézményekkel is foglalkozik, amelyek felsőbb irányítása alatt a harmadrendek apostoli életet élnek, és a keresztény tökéletességre törekszenek (CIC 303. k.).[595] Megjegyzendő, hogy a harmadrendek esetében akkor merül fel szentszéki hatáskör, ha krisztushívők olyan hivatalos társulásairól van szó, amelyek egyetemes, illetve nemzetközi jellegűek (vö. 312. kán., 1. §. 1.).

A dikasztérium illetékessége a latin egyház vonatkozásában áll fenn, így a Keleti Egyházak Dikasztériuma illetékes a keleti rítusú sajátjogú egyházakban működő „monasztikus szerzetesek és a többi szerzetes, valamint a megszentelt élet más intézményeinek tagjai” (CCEO XII. cím, 410-572. kán.) vonatkozásában.

Kimondatlanul ugyan, de a dikasztérium további területeken nyeri vissza hatáskörét az ún. missziós területeken működő, avagy missziós céllal alapított szerzetesek, illetve társaságok felett. Ezek ugyanis a Propaganda Fide Kongregáció 1622-es létrehozása óta annak voltak alárendelve, amit a SC 6-5.pontja, illetve még részletesebban a REU 86. és 88. pontja is megerősített. A PB 90. cikke ezt már annyiban módosította, hogy a missziós területeken létesített, vagy ott működő megszentelt élet intézményeinek tagjai felett ugyan a Népek Evangelizációja Kongregáció rendelkezett hatáskörrel, de csakis misszionáriusi tevékenységük tekintetében. Ugyanakkor a missziós céllal alapított apostoli élet társaságai pedig teljes egészében annak a kongregációnak voltak alárendelve. Ezzel szemben a PE Elsődleges Evangelizáció és Új Részegyházak Részlegére vonatkozó cikkei hallgatnak erről a kérdésről. Pontosabban a PE 62. cikk

[593] A PE olasz szövegében hatszor előforduló „animare” kifejezés (153. 2.§;) fordítható buzdításként, lelkesítésként, ösztönzésként, de akár szervezésként is.

[594] A harmadrendekről bővebben ld. MITTÁK Tünde, *A világi harmadrendek története, működésük a II. Vatikáni Zsinat után, különös tekintettel Magyarországon*. Doktori disszertáció. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kánonjogi Posztgraduális Intézet, Budapest 2011. A CIC 303. k. meghatározása értelmében viselhetnek más nevet is, így pl. gyakran a „világi rend” megnevezést használják, vö. Mitták, i.m. 120.

[595] Vö. GHISONI, Linda, *Le nuove prospettive per il Dicastero per i Laici, a Famiglia e la Vita*, in: GIAMMARRESI, *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 109.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

csupán a részleg „együttműködését” irányozza elő a megszentelt élet intézményeivel, az apostoli élet társaságaival. Ebből következően tehát a Megszentelt Élet Intézményeinek és az Apostoli Élet Társaságainak Dikasztériuma általános hatáskörei „az elsődleges evangelizációval érintett területeken” és az új részegyházak vonatkozásában is érvényesülnek.

Megemlítendő, hogy a dikasztérium hatásköre „az egyházmegyei jogú megszentelt élet intézménye vagy apostoli élet társasága püspök általi létesítéséhez szükséges engedély megadása” (PE 122. 1.§, vö. CIC 579. k.), amit Ferenc pápa egyértelműsített mint érvényességi feltételt.[596] Továbbá az előzetes engedély megadása a megyéspüspök számára hívek olyan egyházmegyei jogú társulása létrehozásához, amelyet azzal a céllal hoznának létre, hogy megszentelt élet intézményévé vagy apostoli élet társaságává váljon.[597]

Feladata még a szüzek rendje nemzetközi szintű társulásainak létesítése (PE 126. 2.§), ami a *Competentias quasdam decernere* MP[598] szabályozási hiányosságát pótolja. Az ugyanis a CIC 604. kánonjához hozzáadott egy 3.§-t, melynek értelmében a szüzek társulásainak elismerése és létesítesítése „egyházmegyei társulások esetében, a megyéspüspök joga területének határain belül, országos társulások esetében pedig a püspöki konferenciáé területének határain belül”. Viszont tisztázatlan maradt, hogy a nemzetközi szintű ugyanilyen társulások létesítése, avagy elismerése kinek a hatásköre.

Megjegyzendő, hogy a szemlélődő női rendek számára új szabályokat adó *Vultum Dei quaerere* apostoli konstitúció,[599] illetve annak végrehajtási jogszabálya, a kongregáció által 2018-ban kiadott *Cor orans* utasítás[600] további jelentős szentszéki jogköröket tartalmaz, amelyek sem a CIC-ben, sem a PE-ben nincsenek külön megemlítve.[601]

---

[596] Ld. SECRETARIA STATUS, *Rescriptum «Ex Audientia Ss.mi» in merito al can. 579 del Codice di Diritto canonico sulla erezione di Istituti diocesani*, 11 maggio 2016, in AAS CVIII (2016) 696.

[597] Ld. FRANCISCUS PP., *Rescriptum ex audientia SS.mi De Consociationibus publicis fidelium in itinere*, 2022. június 15., in: AAS, CXIV (2022), 957.

[598] FRANCISCUS PP., MP *Competentias quasdam decernere*, 11 febbraio 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.3. 290-295.

[599] FRANCISCUS PP., *Constitutio Apostolica Vultum Dei quaerere*, 29 Iunii 2016, in AAS, CVIII (2016), N.8., 835-861.; ld még: RODRÍGUEZ CARBALLO, José, *Vultum Dei quaerere. Per crescere nella fedeltà creativa e responsabile*. Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2017.

[600] CONGREGAZIONE PER GLI ISTITUTI DI VITA CONSACRATA E LE SOCIETÀ DI VITA APOSTOLICA, *Istruzione Cor orans*, 2018. április 1., in AAS, CX (2018), N.6., 814-864. Az utasítás bizonyos pontjai a CIC vonatkozó kánonjait is felülírják.

[601] Ennek értelmében a női monostorok számára immár kötelező a szövetségekhez történő csatlakozás, mely szövetségekre – illetve az ezektől részben eltérő funkcióval bíró kongregációkra, továbbá a szövetségek nemzetközi bizottságaira (ld. *Cor orans* 7-12.) – vonatkozó szabályokat a kongregáció/dikasztérium hozza meg, illetve hagyja jóvá (ld. CIC 582. k., VDq. 9., *Cor orans* 86-109.).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

VILÁGIAK, CSALÁDOK ÉS ÉLETVÉDELEM DIKASZTÉRIUMA

A II. Vatikáni Zsinat *Apostolicam actuositatem* határozatának sürgetése nyomán (vö. AA 26.) VI. Pál 1967-ben létrehozta a Világiak Tanácsát (*Consilium de laicis*),[602] ami tanácsadói feladatai mellé hamarosan bizonyos kormányzati hatalmat is kapott,[603] Felépítésének sajátossága volt, hogy tagjai, sőt vezető tisztviselői között világiak, köztük nők is voltak. Ezzel összefüggésben – a világiak kormányzati hatalomgyakorlásának problematikáját megkerülendő – az elnök mellett egy szűkebb, csak bíborosokból és püspökökből álló elnöki bizottság működött (PB 132.). Bizonyára ezen összetétele is hozzájárult, hogy a tervekkel ellentétben a világiak tanácsa végül nem került a kongregációk sorába (utóbbiak tényleges tagjai ugyanis bíborosok és püspökök, vö. PB 3. 3.§), ugyanakkor feladatköreit tekintve már a PB nyomán nagyban hasonlított a kongregációkhoz. Egyebek mellett tényleges kormányzati hatalmat gyakorolt a világiak társulásai – különösen a nemzetköziek – vonatkozásában.[604]

A már 1973-ban létrejött önálló Családbizottság (*Comitato per la Famiglia*) 1976-ban a Világiak Pápai Tanácsához került, mígnem 1981-ben II. János Pál a *Familia a Deo instituta* motu proprióval[605] önállósította Családok Pápai Tanácsa (*Pontificium Consilium pro Familia*) néven, ami felépítését tekintve hasonlított a Világiak Pápai Tanácsához: tagjai világiak voltak – főként házasok („*laici viri mulieresque praesertim coniugati*", ld. *Familia a Deo instituta* III.) – így az elnök mellett szintén elnöki bizottság működött.

A Ferenc-féle kúriareform egyik első lépéseként 2016-ban, a két korábbi szervezeti egység összevonásával létrejött a három fő szakterületet lefedő Világiak, Családok és

A szövetséghez tartozás kötelezettsége alóli felmentést is csak a Szentszék (a kongregáció/dikasztérium) adhatja meg (VDq. 9.1.§). Az egyes monostorok önállóságának fenntarthatóságát a dikasztérium *ad hoc* bizottság létesítése útján vizsgáltatja ki, majd annak eredményei alapján meghozza vonatkozó döntését (VDq 8.), például elrendelheti egy másikhoz történő affiliációját (*Cor orans* 54., 57.). Az egyes szövetségeknél egy „szövetségi asszisztens" képviseli a Szentszéket, aki „bizonyos módon részesedik a Szentszék joghatóságában", s akit a szövetség ajánlására (bemutatási jog) a dikasztérium nevez ki (vö. *Cor orans* 149-155.). Az új női monostorok alapítását, illetve benne noviciátus létesítését a Szentszéknek kell engedélyeznie (*Cor orans*, 29., 33.), ugyancsak szentszéki engedély szükséges az értékhatár feletti elidegenítéshez (*Cor orans* 53.).

[602] PAULUS VI PP., MP *Catholicam Christi Ecclesiam*, 1967. január 6., in AAS LIX (1967), 25-28.

[603] PAULUS VI PP., MP *Apostolatus peragendi*, 1976. december 10., in: AAS LXVIII (1976) 696-100.

[604] Bővebben ld. DEL RE, *La Curia Romana*, 245-248.

[605] IOANNES PAULUS II PP., MP *Familia a Deo instituta*, 1981. május 9., in: AAS LXXIII (1981) 441-444.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Életvédelem Dikasztériuma.[606] Első szabályzatát[607] – érdekes módon – már a létesítési motu propriót megelőzően jóváhagyta a pápa, amit 2018-ban egy újabb szabályzat[608] követett. A PE vonatkozó cikkei nagyban merítenek a szabályzat tartalmából, illetve megfigyelhető a célkitűzések (*policy*) – más dikasztériumokhoz képest részletesebb – kifejtése. A 2016-os szabályzat szerint a dikasztérium három részlegből állt, a három fő szakterületnek megfelelően: világiak, családok, élet(védelem). A 2018-as szabályzat ezzel szemben a szervezeti felépítésre nem tér ki.[609]

Hatáskörének általános megfogalmazása szerint feladata a világi hívek apostolkodásának hasznosítása, a fiatalok lelkipásztori gondozása, a család és annak Isten terve szerinti küldetése, az idősek, valamint az élet előmozdítása és védelme (PE 128. cikk, 1.§). Együttműködő partnerei között a többi dikasztériumnál is megfigyelhetők mellett kiemelendők „a különböző világi jellegű egyházi közegek" (*realtà ecclesiali laicali*, vö. PE 129. cikk).

Világiak apostolkodása

A dikasztérium új feladatként jelentkezik „a világiak és a felszentelt szolgálattevők közötti együttműködés kérdéskörének" tanulmányozása, tudatosítva a két kategória társfelelősségét az Egyház életére és küldetésére nézve (PE 132. cikk).

Igazgatási-jogalkotási jellegű feladatnak tűnik – s a PB-ban nincsen előzménye – értékelni és jóváhagyni (utóbbi feltehetőleg nem automatikus, és természetesen a többi érintett dikasztériummal egyetértésével történhet) a püspöki konferenciák[610] „javaslatait a világiakra bízandó új szolgálatok és egyházi hivatalok létesítésére vonatkozóan" (PE 133. cikk). A megfogalmazás azt sejteti, hogy egy rendszeres feladatról volna szó, s egyben bátorításnak hangzik a püspöki konferenciák felé, hogy álljanak elő ilyen jellegű javaslatokkal.

Már a Világiak Pápai Tanácsa is foglalkozott a sport világának pasztorációjával, amit a dikasztérium is megtartott, egyfajta osztott hatáskörben a Kultúra Pápai Tanácsával, jelenleg pedig a Kulturális és Nevelésügyi Dikasztériummal (vö. PE 154. cikk). A

[606] FRANCISCUS PP., MP *Sedula Mater*, 15 agosto 2016, in AAS CVIII (2016), 963.
[607] *Statutum Novi Dicasterii pro Laicis, Familia et Vita*, 2016. június 4., in AAS CVIII (2016) 964-967.
[608] *Statutum Dicasterii pro Laicis, Familia et Vita*. 2018. április 10., in: AAS CX (2018) 695-699.
[609] A szándék a dikasztérium által kezelt szakterületek „tranzverzális és nem szektorális pasztorációs megközelítése" volt, ld. GHISONI, Linda, *Le nuove prospettive per il Dicastero per i Laici, a Famiglia e la Vita*, in: GIAMMARRESI, *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 107.
[610] Megjegyzendő, hogy ehelyütt csak püspöki konferenciákról van szó, a keleti hierarchikus struktúrák említése nélkül.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

feladatot a 2004 óta működő Egyház és Sport Részleg, majd Osztály (*Sezione* / *Ufficio Chiesa e sport*) látja el. Az Egyház és Sport Osztály feladatai: 1.) az egyházon belüli viszonyítási pont országos és nemzetközi sportrendezvények számára; 2.) a helyi egyházak ösztönzése a sport pasztorációjával kapcsolatban, a katolikus sportszövetségek közti együttműködés előmozdítása; 3.) a személy fejlődését, a békét és testvériséget előmozdító sportkultúra támogatása; 4.) a sporthoz kapcsolódó etikai szempontok tanulmányozása; 5.) keresztény tanúságtétel előmozdítása a sportolók körében.[611]

Az ifjúságpasztoráció téren a diasztérium feladata kifejezni „az Egyház különleges törődését a fiatalok iránt", előmozdítani „aktív fellépésüket", elősegíteni a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek, a nemzetközi ifjúsági egyesületek és mozgalmak együttműködését, különösen is „nemzetközi szintű találkozók szervezése" révén. Továbbá „támogatni a pápa ifjúságpasztorációs kezdeményezéseit", amely megfogalmazás ellentmondásosnak tűnhet, hiszen a dikasztérium alapvetően a pápa nevében végzi feladatait, nem pedig önállóan, s logikus, hogy a pápa a dikasztérium útján valósítja meg egyes szakmai jellegű kezdeményezéseit (PE 130. cikk).

Világiak egyesülései

Egyértelműen a régi igazgatási feladatkör érhető tetten a hívek egyesüléseivel[612] és egyházi mozgalmaival kapcsolatban azok figyelemmel kísérése, a nemzetközi egyesülések és mozgalmak elismerése, avagy létrehozása (az Államtitkárság hatáskörének tiszteletben tartásával, amennyiben olyanokról van szó). Egy félmondat erejéig jelenik meg az egyik legfontosabb hatáskör, nevezetesen a világiak egyesületi életét és apostolkodását érintő esetleges hierarchikus felfolyamodások intézése (PE 134. cikk). A PE a családokkal kapcsolatos feladatoknál külön is kiemeli, de logikusan ehhez a területhez tartozik a családok ügyével foglalkozó „országos és nemzetközi

[611] Ld. *Comunicato: La nuova sezione "Chiesa e Sport" istituita al Pontificio Consiglio dei Laici*, in: *BSS* N. B0381, 03.08.2004. Ld. még: DE CAROLIS, Alessandro, *Il Dicastero per i Laici, la Famiglia e la Vita*, in: Vatican News, 14 giugno 2021 (www.vaticannews.va).

[612] A PE ehelyütt nem a kánonjogilag meghatározott társulások (*associazioni/consociationes*) kifejezést, hanem az általánosabb jelentéstartalmú, a *Christifideles laici* 29-30. pontban használt „*aggregazioni*" (*laicorum aggregationes*) szót használja (a *Christifideles laici* magyar kiadása társulásként és csoportosulásként is fordítják), aminek éppen az az indoka, hogy különböző jellegű egyesülési formákat takarhat (pl. egyesületek, csoportok, társulatok, testvérületek, mozgalmak stb.).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

katolikus intézmények, egyesületek, mozgalmak[613] és szervezetek"[614] tevékenységének „figyelemmel kísérése" (PE 140. cikk).[615]

A CIC-ben nem szerepel a laikusi társulás kifejezés, csak a világiak társulása, melynek meghatározását a CIC 327. kán. tartalmazza, jóllehet csupán célkitűzéseit és tevékenységét taglalja, de tagságának, illetve vezetésének kérdéséről hallgat. A társulások közös célkitűzései (vö. CIC 298. k.) az olyan lelki célok elérése, mint a tökéletesebb élet, nyilvános istentisztelet, keresztény tanítás előmozdítása, illetve „más apostoli tevékenységek", köztük különösen is „az evangélium hirdetése, a vallásosság vagy a segítő szeretet gyakorlása és a világi élet keresztény szellemmel való átitatása". A világiak társulásai ezen közös célkitűzések közül kifejezetten „az e világi dolgok rendjének keresztény szellemmel való átitatására" szakosodnak.[616] Az egyházi szóhasználatban meglehetősen elterjedt a mind a világi, vagy laikusi egyesülések (*aggregazioni dei laici/laicali*), mind a világi, vagy laikusi társulások (*associazioni dei laici/laicali*) kifejezés. A „világiak társulása" (*associazione dei laici*) és a „laikusi társulás" (*associazioni laicali*) használata a gyakorlatban egyenértékűnek tekinthető, függetlenül attól, hogy a CIC csupán az egyiket használja.[617]

Házasság, család, férfi-nő kapcsolatok

A dikasztérium által kezelt másik fő szakterület a család- és házasságpasztoráció, illetve a vonatkozó kérdések és kihívások tanulmányozásának előmozdítása, beleértve

[613] Érdekes módon, a PE 62. cikkével ellentétben itt nem jelenik meg külön az „új közösségek" kategóriája, amit a mozgalmakkal együtt szoktak emlegetni, de nincs pontos definíciója. Vö. LISIERO, Elisa, *Tipologie di associazioni internazionali di fedeli: un tentativo di classificazione*, in: *Ius Ecclesiae* V. 35 N. 2 (2023), 476-488.

[614] A régen Nemzetközi Katolikus Szervezeteknek / Katolikus Nemzetközi Szervezeteknek (*Organizzazioni Internazionali Cattoliche*, OIC) nevezett szervezetek jelenlegi kánonjogi megnevezése krisztushívők nemzetközi társulásai, melyek lehetnek magán, vagy hivatalos jellegűek. A PE ehelyütt tehát inkább hétköznapi terminológiát látszik alkalmazni. Ld. LISIERO, Elisa, *Tipologie di associazioni internazionali di fedeli: un tentativo di classificazione*, in: *Ius Ecclesiae* V. 35 N. 2 (2023), 488.

[615] Korábban a Pápai Tanácsnak volt arra irányuló törekvése, hogy nyilvántartást vezessen az ilyen szervezetekről. Ld. STANISLAW Rylko, *Associazioni internazionali di fedeli. Repertorio*. In: www.vatican.va.

[616] Erdő Péter pl. nem tekinti külön jogi kategóriának a laikusi társulást (mert a kifejezés nem szerepel a CIC-ben), ám a világiak társulásának CIC 327. k. szerinti leírását sem minősíti „külön társulásfajta jogi szerkezetének". Ld. ERDŐ Péter, *Egyházjog*, 260. Chiappetta viszont azokat tekinti világiak társulásainak, amelyek „csak világiakból állnak", ld. CHIAPPETTA, Luigi, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, Edizioni Dehoniane Bologna 1994, 66.

[617] Az Olasz Püspöki Konferencia Világiak Bizottsága, mely egy külön Világi Egyesülések Országos Tanácsát (*Consulta Nazionale delle Aggregazioni Laicali*) is létrehozott, 1993. április 29-én közzétett pasztorális jegyzékében kísérletet tesz a különböző laikusi egyesülési formák meghatározására. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Nota pastorale della Commissione Episcopale per il laicato. Le aggregazioni laicali nella Chiesa*, 1993. in: www.cnal.it.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

az általában vett férfi-női kapcsolatokat (értelemszerűen tehát a házasságot megelőzően, illetve azt követően). A PE vonatkozó, meglehetősen terjengősen fogalmazott cikkei, inkább programadó (*policy*) jellegűnek tűnnek.

A dikasztérium új feladata részt venni a férfiak és nők identitásának, a köztük levő kapcsolat, avagy egymáshoz való viszonyuk, továbbá egyházi és társadalmi szerepének átgondolásában. Konkrétabban, előmozdítani a férfiak és nők egyházi szerepvállalását, s benne „a nők egyházon belüli vezető szerepére vonatkozó modellek kidolgozását" (PE 131. cikk). Utóbbival a dikasztériumon belül egy külön Nők Osztálya (*Ufficio Donna*) foglalkozik.[618]

A családpasztoráció terén a dikasztérium nem csupán Egyházon belüli, hanem azon kívülre is mutató feladata „biztosítani a házastársak és a családok jogainak és kötelességeinek elismerését az Egyházban, a társadalomban, a gazdaságban és a politikában", ami – márcsak a cikk nyelvezetéből adódóan is – aktív nemzetközi szerepvállalást feltételez, mégsem szerepel ehelyütt a megszokott kikötés az Államtitkársággal való együttműködésre vonatkozóan (PE 135. cikk). Ezen feladat teljesítésének egyik módjaként „nemzetközi találkozókat és rendezvényeket kezdeményez" (PE 135. cikk). Utóbbiak közül kiemelkedik az 1994. óta háromévente megrendezett Családok Világtalálkozója (*Incontro Mondiale delle Famiglie*), melynek gyakorlati szervezése a helyszínt adó helyi egyház feladata, tartalmi előkészítése pedig a dikasztériumé.

Ugyancsak támogatja a családon belüli katekézis ügyét („a hitnek a családon belüli átadására vonatkozó modellek kidolgozását és terjesztését"), az e téren elsődleges illetékességgel bíró Evangelizációs Dikasztérium, valamint a második helyen illetékes Kulturális és Nevelésügyi Dikasztériummal összehangoltan (PE 136. cikk).

Külön feladatként jelenik meg a polgárilag újraházasodott elváltak, valamint a többnejűségben élők (poligámia) pasztorációjának („a lelkipásztori gondozás, a lelkiismeret nevelése és az integráció") kidolgozása (137. cikk, 3. §).[619] Továbbá a kevéssé meghatározott „inklúzió" elősegítésére vonatkozó feladatszabás a pasztoráció és az iskolai nevelés vonatkozásában (PE 136. cikk). Vizsgálni és tanulmányozni hivatott „a párkapcsolati és a családi együttélés antropológiai, szociokulturális és

[618] Vö. DE CAROLIS, Alessandro, *Il Dicastero per i Laici, la Famiglia e la Vita*, in: Vatican News, 14 giugno 2021 (www.vaticannews.va).

[619] Vö. FRANCISCUS PP., *Exhortatio Apostolica Amoris laetitia*, 19 marzo 2016, 296-306. In: AAS CVIII (2016) N.4., 311-446.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

gazdasági körülményeinek sokféleségét", valamint „a házasságot és a családot érintő válsághelyzetek főbb okait" (PE 137. cikk, 1-2. §).

Új kiemelt feladatként jelent meg a dikasztériumnál az idősek pasztorációja (PE 128. cikk, 1.§), melynek jegyében a dikasztérium iránymutatásokat és segítséget nyújt a 2021 óta megtartott Nagyszülők és Idősek Világnapja (*Giornata Mondiale dei Nonni e degli Anziani*) helyi megünnepléséhez, július negyedik vasárnapján (Szent Anna és Joachim ünnepéhez kapcsolódóan).[620]

Ezen feladatainak ellátásában – és „tanulmányok közös irányának előmozdítása érdekében" – a dikasztérium a Pápai II. János Pál Házasság- és Családtudományi Teológiai Intézetre (*Pontificio Istituto Teologico Giovanni Paolo II per le Scienze del Matrimonio e della Famiglia*) támaszkodik, annak központi és társult intézményeit is beleértve (PE 141. cikk, 2. §). A szóban forgó felsőfokú szakképzési intézetet jelenlegi formájában, a Pápai Lateráni Egyetemhez kapcsolódóan, 2017-ben alapította meg Ferenc pápa,[621] a II. János Pál által 1982-ben ugyanott létrehozott[622] Pápai Házasság- és Családtudományi Intézet (*Pontificio Istituto di studi di Matrimonio e Famiglia*) átalakításával (újraalapításával).

Életvédelem

A korábban a Családok Pápai Tanácsához tartozó életvédelem szakterület az új szervezetben hangsúlyosabb teret kapott. A dikasztérium feladatai ezen a téren a „támogatás, vizsgálat, tanulmányozás, reflektálás", főként az alábbi kérdéseket illetően: „a felelősségteljes gyermeknemzés"; az emberi életnek a fogantatástól annak természetes végéig tartó védelme érdekében tett kezdeményezések; az élet "felelősségteljes befogadása"; az abortusz megelőzése; „az abortuszban érintettek megsegítése"; a biomedicina és „az emberi élettel kapcsolatos főbb jogi problémák"; „az emberi élet és az emberi nem valósága vonatkozásában továbbfejlődő elméletek"; „az emberi személy teljes és harmonikus fejlődését" érintő változások (PE 138-139.

[620] DE CAROLIS, Alessandro, *Il Dicastero per i Laici, la Famiglia e la Vita*, in: Vatican News, 14 giugno 2021 (www.vaticannews.va).
[621] FRANCISCUS PP., MP *Summa familiae cura*, 8 settembre 2017. in: AAS CIX (2017) N.10., 971-974.
[622] IOANNES PAULUS II PP., *Costitutio Apostolica Magnum Matrimonii Sacramentum*, 1982. október 7.,

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

cikk).[623] Ennek során a dikasztérium a Hittani Dikasztériummal egyetértésben jár el (PE 139. cikk. 1.§).

A dikasztériummal együttműködik az emberi élet védelmét és előmozdítását érintő kérdésekben a Pápai Életvédelmi Akadémia (*Pontificia Accademia per la Vita*), melyet II. János Pál pápa alapított 1994-ben (PE 141. cikk, 1. §),[624] mégpedig az Egészségügyi Dolgozók Lelkigondozásának Pápai Tanácsához kapcsolódóan (vö. *Vitae Mysterium*, 4.).

KERESZTÉNY EGYSÉGTÖREKVÉS DIKASZTÉRIUMA

Az ökumenikus törekvés, illetve a keresztény egyházak és közösségek közötti kapcsolatok ügyével foglalkozó szaktárca a II. Vatikáni Zsinat egyik előkészítő bizottságából (Keresztények Egysége Titkársága -*Segretariato per l'Unione dei Cristiani*)[625] nőtt ki. A szakterület később azért sem került a kongregációk sorába, nehogy azt a látszatot keltsék, mintha a római pápa a nem katolikusok felett is kormányzati hatalmat akarna gyakorolni.[626]

A PE nagyjából változatlanul hagyja a korábbi szabályozást, de valamelyest részletesebben fejti ki feladatköreit. A Keresztény Egységtörekvés Dikasztériumának általános feladata, hogy „alkalmas kezdeményezésekkel és tevékenységekkel fáradozzon az ökumenikus ügyön", méghozzá „lelki, pasztorális és kulturális szinten is" (PE 144. cikk 3. §). Tevékenységének két dimenziója van: belső, ami a Katolikus Egyházon belüli egyfajta érzékenyítési, belső segítségnyújtási funkciót jelent, illetve külső, ami pedig a más egyházakkal és egyházi közösségekkel való kapcsolattartást és párbeszédet jelenti, aminek részei „a velük való egységet segítő megbeszélések" (PE 144. cikk 1.§).

A gyakorlatban a szaktárca a legtöbb erre hajlandó nem katolikus egyházzal és egyházi közösséggel külön kétoldalú párbeszédfolyamatot vezet, de természetesen részt vesz a multilaterálisnak nevezhető ökumenikus fórumok és találkozók munkájában is (pl.

[623] A kérdésben ld. HÁMORI Antal, *Életvédelem a Katolikus Egyház jogrendjében világi jogi összehasonlítással*. Szent István Társulat, Budapest 2006.
[624] IOANNES PAULUS II PP., MP *Vitae mysterium*, 1994. február 11., AAS LXXXVI (1994), 385-387. Hatályos szabályzatát ld. *Statuto della Pontificia Accademia per la vita*, 18 ottobre 2016, in *Communicationes* 48, 2016, 344-351.
[625] Ld. IOANNES XXIII PP., MP *Superno Dei nutu*, 1960. június 5., AAS LII (1960) 433-437.; IOANNES XXIII PP., MP *Appropinquante Concilio*, 1962. augusztus 6., AAS LIV (1962) 609-631.
[626] Vö. DEL RE, *La Curia Romana*, 251.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Egyházak Világtanácsa, WCC). A találkozókon résztvevő katolikus delegáció „tagjainak, megfigyelőinek és küldötteinek kijelölése". Hasonlóképpen, intézi a más egyházak és közösségek részéről megfigyelők, vagy „testvéri küldöttek" meghívását a Katolikus Egyház legjelentősebb találkozóira és eseményeire, amint az már a II. Vatikáni Zsinaton is megtörtént, de azóta a (Püspöki) Szinódus ülései esetében is megvalósul (PE 144. cikk, 2. §).

A tárcánál működik 1964 óta a Keleti és Keleti Ortodox Egyházakkal való Kulturális Együttműködés Katolikus Bizottsága (*Comitato Cattolico per la Collaborazione Culturale con le Chiese Ortodosse e le Chiese Ortodosse Orientali* - CCCC), élén a dikasztérium prefektusa vezette irányítótanáccsal, és különböző kulturális együttműködési projekteket, valamint ösztöndíjprogramot kezel.

1974-ben megalakult a zsidósággal való vallási kapcsolatokkal foglalkozó önálló bizottság, egyrészt a *Nostra aetate* 4. pontjában foglaltak gondozására,[627] másrészt a zsidóság szervezeteivel való párbeszéd nyomán. Utóbbinak intézményes fóruma az 1970. november 23-án Rómában létrehozott Katolikus-Zsidó Nemzetközi Összekötő Bizottság[628] (*International Catholic–Jewish Liaison Committee*, ILC), melynek katolikus komponensét a szentszéki bizottság képezi. Ezt a bizottságot (mely mindmáig nélkülzi a „pápai" jelzőt) a PB az ökumenikus dikasztérium háttérintézményévé tette, utóbbi elnökének vezetésével, de külön titkárral és hivatali személyzettel. A PB megfogalmazása szerint mandátuma elsősorban a „zsidósággal vallási szempontból összefüggő tárgyak vizsgálatára és intézésére" szólt (PB 138.). A PE ezzel szemben kifejezetten „a katolikusok és a zsidók közötti kapcsolatok előmozdítását" szabja a Zsidó Vallási Kapcsolatok Bizottsága (*Commissione per i rapporti religiosi con l'ebraismo*) feladatául (PE 146. cikk), ami jobban lefedi a kezdettől fogva folytatott tevékenységét. Nevében a „vallási" kifejezés a szakterület lehatárolását szolgálja, a keresztény egységtörekvéssel való intézményes kapcsolat pedig azt sugallja, hogy jóllehet nem az egységre törekvésről van szó, mégis az többet jelent a Katolikus Egyház számára, mint a többi vallással való kapcsolat.

[627] Vö. DEL RE, *Mondo vaticano*, 316.
[628] A magyar katolikus szóhasználatban: Katolikus-Zsidó Kapcsolatok Nemzetközi Bizottsága.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

VALLÁSKÖZI PÁRBESZÉD DIKASZTÉRIUMA

A II. Vatikáni Zsinaton megfogalmazottak szellemében a Nemkeresztények Titkárságát VI. Pál 1964-ben hozta létre.[629] Ennek eredetileg egyértelműen missziós, de legalábbis pre-evangelizációs küldetése is volt.[630] A PB nyomán nemcsak neve változott Vallásközi Párbeszéd Pápai Tanácsára (*Pontificium Consilium pro Dialogo inter Religiones* – PB 159-162.) de valamelyest a megközelítése is. A kereszténységről történő tanúságtétel immár nem szerepel benne, jobban elhatárolva a szaktárca feladatait a missziók ügyétől, mégpedig annak érdekében, hogy ott is működni tudjon, ahol az apostolkodás és a hit hirdetése jogszabályilag, vagy ténylegesen lehetetlennek bizonyul.[631]

A PE jobbára folytatja az eddigi irányt, az immár dikasztériumként működő szervezet fő feladata, hogy „ápolja és szabályozza a kapcsolatokat azon vallások tagjaival és csoportjaival, amelyek nem tartoznak a keresztény elnevezés alá", immár kifejezetten kivéve ebből a körből a zsidóságot, mely a Keresztény Egységtörekvés Diakszériuma illetékességébe tartozik (PE 147. cikk). A konkrétabb feladatok között kiemeli tanulmányok és megfelelő konferenciák kezdeményezését, a a vallásközi párbeszédben résztvevők képzését (PE 149. cikk), illetve – a PE általános megközelítéséhez igazodva – ösztönzi a részegyházakat a vallásközi párbeszéd terén vállalt kezdeményezésekre (PE 152. cikk, 2.§).

A PE a vallásközi párbeszéd célkitűzéseit a korábbiakhoz képest másként fogalmazza meg: „a cselekvés, a teológiai eszmecsere és a lelki tapasztalat révén" előmozdítani a valódi istenkeresést, illetve fejleszteni a kölcsönös tájékozódást és megbecsülést „az emberi méltóság és az emberek lelki és erkölcsi gazdagsága növelése érdekében" (PE 149. cikk 1.§). A közös cselekvés területei közül a PE nevesíti a béke, a szabadság, a társadalmi igazságosság, a teremtés védelmének és megőrzésének, valamint a lelki és erkölcsi értékek előmozdítását (PE 148. cikk).[632]

A PE külön szakbizottságok létesítését irányozza elő a dikasztériumon belül a különböző vallások tekintetében (PE 150. cikk 2.§). Eleddig csak a muzulmánokkal

[629] PAULUS VI PP., MP *Progrediente Concilio*, 1964. május 19., AAS LVI (1964) 560.
[630] Ld. PAULUS VI PP., *Litterae Encyclicae Ecclesiam Suam*, 1964. augusztus 6., AAS 56 (1964), pp. 609-659; ld. még: REU 99.
[631] Vö. DEL RE, *La Curia Romana*, 273.
[632] A vallásközi párbeszéd dimenzióiról és tipológiájáról ld. NAGYPÁL Szabolcs, *A vallásközi párbeszéd fundamentálteológiai megalapozása az ökumenikus mozgalomban (1979–2004)*. Doktori dolgozat. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kar, Budapest, 2009., 176-212.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

való vallási kapcsolatok bizottsága működött a Pápai Tanácson belül (ld. PB 162.),[633] míg 1971 óta egy-egy osztály foglalkozott az ázsiai vallásokkal, illetve az ún. hagyományos vallásokkal (főként Afrika és Latin-Amerika vonatkozásában).[634]

A jogszabály ugyan nem említi, de a szaktárca munkája mindig is jelentős ökumenikus dimenzióval is bírt, az Egyházak Világtanácsával együttműködésben. A legjelentősebb nemzetközi kezdeményezéseknek tekinthető vallásközi imanapok[635] ugyanis a többi keresztény egyházat és egyházi közösséget is bevonták.[636] 1990-ben az akkori Pápai Tanács háttérintézményeként létrehozta a Nostra Aetate Alapítványt (*Fondazione Nostra Aetate*), mely főként ösztöndíjak biztosítása révén kívánja előmozdítani, hogy más vallások képviselői jobban megismerjék a kereszténységet.

A külső kapcsolatok terén megemlítendő, hogy a prefektus képviseli a Szentszéket a Ferenc pápa és Ahmed Al-Tayyeb, a kairói Al-Azhar Egyetem nagyimámja által 2019. február 4-én aláírt ún. Abu Dhabi-i nyilatkozat, avagy „Közös dokumentum az emberi testvériségről a világbékéért és az együttélésért" (*Documento sulla fratellanza umana per la pace mondiale e la convivenza comune / Document on Human Fraternity for World Peace and Coexistance*)[637] értelmében ugyancsak 2019-ben létrehozott Emberi Testvériség Magasszintű Bizottsága (*Higher Committe of Human Fraternity*)[638] munkájában.

KULTURÁLIS ÉS NEVELÉSÜGYI DIKASZTÉRIUM

A Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium három külön szakterület összekapcsolása révén jött létre, melyekkel a történelem során a Római Kúria különböző intézményi felállásban foglalkozott. Ezek közül intézményileg a legfiatalabbnak tekinthető a történeti, művészeti és kulturális örökség védelme, ami azonban külön nincs is nevesítve a tárca jelenlegi címében. A kulturális szakterület is viszonylag rövid intézményi önállósággal bírt, mégis az új dikasztériumon belül megelőzi a

[633] A Nemkeresztények Titkárságához kapcsolva 1965-ben létrejött az Iszlám Bizottság, ami a REU 100. értelmében a Muzulmán Kapcsolatok Osztálya elnevezést kapta.
[634] Ld. DEL RE, *La Curia Romana*, 273.
[635] Az első, világszintű vallásközi imanapot II. János Pál pápa hívta össze 1986-ban, Assisibe. Azóta többízben került sor hasonló rendezvényre a Szentszék kezdeményezésére.
[636] A témáról bővebben ld. NAGYPÁL Szabolcs, *A vallásközi párbeszéd fundamentálteológiai megalapozása az ökumenikus mozgalomban (1979–2004)*. Doktori dolgozat. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kar, Budapest, 2009.
[637] Szövegét ld. a Szentszék hivatalos honlapján.
[638] Ld. https://www.forhumanfraternity.org/

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

sokévszázados múlttal bíró nevelésügyet. Sajátos fejlemény, hogy a szakterület megnevezéséből elmarad a katolikus jelző.[639]

A nevelésügyi szakterület a Római Kúrián belül középkori előzményekre nyúlik vissza, s eredetileg a római egyetem, a *Studium Urbis*[640] felügyelete volt, ami később kibővült a többi európai egyetemen folyó tanítás katolicitása feletti felügyelettel. A szemináriumok ügye eredetileg a Konzisztóriumi Kongregációhoz tartozott, mígnem XV. Benedek 1915-ben egyesítette a nevelésügyi kongregációval Szemináriumok és Tudományegyetemek Kongregációja (*Congregatio de Seminariis et Universitatibus studiorum*) néven.[641] A REU értelmében hatásköre kibővült minden rendű és rangú katolikus nevelési és oktatási intézménnyel. Az immár Katolikus Nevelésügyi Kongregáció (*Congregatio pro institutione catholica*) illetékességét a szemináriumok és a katolikus iskolák tekintetében korlátozta a Keleti Egyházak és a Népek Evangelizációja. Az egyházi és a katolikus egyetemek területén viszont kizárólagos hatáskörrel rendelkezett.[642] 2013-ban XVI. Benedek a szemináriumok szakterületét áthelyezte a Kléruskongregációhoz.[643]

A nem hívőkkel való párbeszéd, illetve az Egyház és a modern kultúrák, tágabb értelemben a kultúra világa közötti párbeszéd ügye az 1988-as PB révén szervesült az akkori dikasztériumok sorában. A Kultúra Pápai Tanácsa feladata lett továbbá a Szentszék bekapcsolása a nemzetközi kulturális intézményi együttműködésbe.[644] A kulturális örökség védelmének szakterülete előbb a Kléruskongregációhoz volt csatolva, ami arról a szemléletről árulkodott, hogy a feladat mindenekelőtt az egyházi intézményekben dolgozó klérusra tartozik.[645] Az egész területet nem sokkal később

[639] Maradiaga bíboros ezt azzal indokolta, hogy a nevelés egy tágabb jelenség, mely túlmutat a katolikus Egyház határain. Ld. RODRÍGUEZ MARADIAGA, Card. Óscar A. – PRADO, Ayuso Fernando, *Praedicate Evangelium. Una nueva curia para un tiempo nuevo*. Publicaciones Claretianas, 2022, 72.

[640] Az 1870-ben államosított intézményt az ősi székhelyének, a XVI-XVII. században épült Palazzo della Sapienza a homlokzatára vésett bibliai idézetről – „Initium sapientiae timor Domini" – (A bölcsesség kezdete az Úrnak félelme, Péld. 1,7) kapta nevét, ami a XVII. századtól átment magára az egyetemre is: La Sapienza Tudományegyetem.

[641] A kongregáció történetéről ld. DEL RE, *La Curia Romana*, 183-196.

[642] Vö. IOANNES PAULUS II PP., *Constitutio Apostolica Sapientia Christiana*, 1979. április 29., AAS, LXXXI (1979), 469-499.; IOANNES PAULUS II PP., *Consitutio Apostolica Ex Corde Ecclesiae*, 1990. augusztus 15., AAS LXXXII (1990), 1475-1509.

[643] vö. BENEDICTUS XVI PP., MP *Ministrorum Institutio*, 2013. január 16. in: AAS CV (2013) N. 2, 130-135.

[644] Vö. II. János Pál 1980. június 2-i látogatása és beszéde az UNESCO párizsi székházában; www.vatican.va.

[645] Ld. Egyházi Művészeti és Történeti Javak Megőrzésének Pápai Bizottsága (*Pontificia Commissio de Patrimonio Artis et Historiae Conservando* - PB 99-104) Bővebben ld. SETTIS, Salvatore, *I beni culturali della Chiesa nella cultura contemporanea*. In: *Ventennale della Pontificia Commissione per i Beni Culturali della Chiesa / Twenty Years of the Pontifical Commission for the Cultural Patrimony of the Church* (szerk. Buranelli Francesco - Capanni Fabrizio), Libreria Editrice Vaticana, Città del

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

átalakította II. János Pál, aki 1993-ban a Nemhívők Pápai Tanácsát egyesítette a Kultúra Pápai Tanácsával,[646] illetve önállósította az Egyházi Kulturális Javak Pápai Bizottságát (*Pontificia Commissio de Ecclesiae Bonis Culturalibus*).[647] Ez utóbbit végül XVI. Benedek 2012-ben ugyancsak egyesítette a pápai tanáccsal.[648] Az így kialakult Kultúra Pápai Tanácsa (*Pontificium Consilium de Cultura*) dinamikusan bővítette feladatkörét és illetékességét. A Ferenc-féle kúriareformot megelőzően a tanács több szakmai szervezeti egységből (*dipartimenti*) állt. A Népek Udvara (*Cortile dei Gentili*) a XVI. Benedek által 2009-ben a hívők és nem hívők, agnosztikusok és ateisták közötti párbeszéd elősegítése végett szorgalmazott kezdeményezés intézményesülésének tekinthető, és valójában a szaktárca egyik régi feladatát élesztette fel.[649] A Kulturális és Művészeti Javak Részlege a korábban önálló bizottság munkáját vitte tovább, illetve felvállalta a kortárs művészekkel folytatott párbeszédet, aminek fontos eseményei voltak a művészek és a pápa találkozásai.[650] A „Humanities" Főosztály főként a keresztény antropológia előtt álló kulturális kihívásokat tanulmányozta, a Digitális Kultúra Központ a keresztény etika és a digitális világ kapcsolatán dolgozott, a Tudomány és Hit Főosztály pedig a természettudományokkal foglalkozott. A Kultúra és Sport Főosztály a sport világának pasztorációjára, a katolikus sportegyesületek koordinációjára és tematikus kezdeményezések szervezésére jött létre.[651]

A két szaktárca által ellátott három szakterület egyetlen dikasztériumban történő egyesítése a PE révén valósult meg, ahol a két egybeolvadó dikasztérium feladatait a Kulturális Részleg, illetve a Nevelésügyi Részleg viszi tovább. A Kulturális és

Vaticano 2011, 39-51. Ld. még: BONI Geraldina, *I 'beni culturali ecclesiali" e il diritto canonico, specie codiciale: verso la riabilitazione di una reputazione ingiustamente intaccata*, in: Archivio giuridico online, vol. III, n. 1 2024. 7-87.

[646] IOANNES PAULUS II PP., MP *Inde a pontificatus*, 1993. március 25., in AAS LXXXV (1993), 549-552.

[647] Munkásságának dokumentumokban testet öltő részét ld. *Enchiridion dei beni culturali della Chiesa. Documenti ufficiali della Pontificia Commissione per i Beni Culturali della Chiesa*, EDB, Bologna 2002. Ld. még: DEL RE, *Mondo Vaticano*, 314-315.

[648] BENEDICTUS XVI PP., MP *Pulchritudinis fidei*, 2012. július 30., in: AAS, CIV (2012), n. 8, 631-632., 3. pont.

[649] A specifikus találkozókból, programokból álló Népek Udvara Kezdeményezés egyik állomásának 2014. február 4-5-én Budapesten, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem adott otthont.

[650] 1964. május 7.: VI. Pál; 2000. február 18.: II. János Pál; 2009. november 21.: XVI. Benedek; 2023. június 23.: Ferenc pápa; 2024. június 14.: Ferenc pápa (humoristák). A témában ld.: IACOBONE, Pasquale, *Il dialogo tra la Chiesa e gli Artisti nel Magistero più recente, da Paolo VI a Benedetto XVI*. in: *Culture e Fede*, XVII (2009) N.2, 90-99.

[651] A Kultúra Pápai Tanácsa 2017-ben vállalt védnökséget a szentszéki és vatikáni intézmények munkatársaiból „civil kezdeményezésként" alakult Athletica Vaticana sportegyesület fölött, ami 2019-ben hivatalos vatikáni sportegyesületként lett elismerve.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Nevelésügyi Dikasztérium általánosságban „azon dolgozik, hogy az emberi értékek a keresztény antropológia keretében fejlődjenek az emberekben, hozzájárulva Jézus Krisztus követésének teljes megvalósításához” (153. cikk, 1.§).

Kulturális Részleg

A Kulturális Részleg célkitűzéseinek megfogalmazása valamelyest tágabb a PB-ban foglaltaknál. Eszerint foglalkozik „a kultúra előmozdításával, a kulturális örökség lelkipásztori szervezésével és hasznosításával” (PE 153. cikk 2.§), valamint „előmozdítja és fenntartja a kapcsolatokat a Szentszék és a kultúra világa között”, annak érdekében, hogy „a különböző kultúrák mindinkább megnyíljanak az Evangélium felé”, és hogy „a művészetek, az irodalom és a tudományok, a technika és a sport művelői tudják és érezzék, hogy az Egyház elismeri őket az igaz, a jó és a szép őszinte keresésének szolgálatában álló személyként” (PE 154. cikk). A PB-ban foglaltakhoz képest újdonság, hogy a Szentszéknek „szembesülnie kell” a kultúra világa felől érkező „számos igénnyel”, hogy a párbeszédet „az igazi találkozás, kölcsönhatás és gazdagodás nélkülözhetetlen eszközeként” alkalmazza, továbbá hogy a keresztény hitnek is meg kell nyílnia „a különböző kultúrák” felé (vö. PE 154. cikk).[652] Az illetékességi kör bővítéseként jelentkezik, hogy a művészetek, az irodalom és a tudományok művelői mellett immár „a technika és a sport művelői” is említésre kerülnek, rögzítve a már kialakult gyakorlatot.

Továbbra is megmarad a nem vallásosakhoz szóló küldetés (PE 158. cikk), és a kulturális örökség megóvásának és hasznosításának feladata (PE 155. cikk). A PE átveszi a PB-ban szereplő definíciókat történelmi és a művészeti örökségre vonatkozóan,[653] de a kulturális örökséget nem ezek átfogó kategóriájaként említi, hanem mintegy különálló kategóriát, amit azonban nem határoz meg.

[652] Ennek lehetséges értelmezéséhez ld. Ferenc pápa *Fratelli tutti – Mindnyájan testvérek* k. enciklikáját, 2020. október 3. Támpontot nyújthat még: CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA (DEGLI ISTITUTI DI STUDI), *Educare al dialogo interculturale nella scuola cattolica. Vivere insieme per una civiltà dell'amore*. 2013., továbbá ld.: TÖRÖK Csaba, *A hit és a kultúrák viszonyának új paradigmája*. Doktori disszertáció. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kar, Budapest, 2007.; NÁDOR Koppány Zsombor, *Új evangelizáció és kultúra. A keresztény üzenet létjogosultsága és dialógus képessége a posztmodern társadalomban*. Doktori dolgozat. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kar, Budapest, 2020, DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2020.002

[653] Művészeti örökségnek számít minden „múltbeli, bármilyen művészeti alkotás” (PB 100). Történeti örökségnek minősül mindenekelőtt „minden dokumentum és okirat, ami az egyházmegyék, plébániák, templomék és más egyházi jogi személyek pasztorális életét és gondoskodását, valamint jogait és kötelezettségeit illeti és tanúsítja” (PB 101. 1.§).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A nemzetközi kulturális együttműködésben való szerepvállalás az Államtitkársággal egyetértésben történik, melynek keretében a részleg „érdeklődik és figyelemmel kíséri az államok és a nemzetközi szervezetek által a kultúra előmozdítása és a kulturális örökség hasznosítása érdekében kezdeményezett cselekvési programokat, továbbá ezen a területen alkalmasint részt vesz nemzetközi fórumokon, szakmai konferenciákon, illetve kongresszusokat szervez, vagy támogat" (PE 157. cikk 2. §). Újdonságot jelent a „a helyi kultúrák" hasznosításának és óvásának támogatása, méghozzá „azok bölcsességi és lelkiségi örökségével együtt" (PE 156. cikk, 2. §),[654] valamint „az Egyházon belül jelen lévő különböző kultúrák közötti" párbeszéd előmozdítása a kölcsönös gazdagodás elősegítése érdekében (PE 156. cikk, 1. §).[655]

A részleg belső felépítését tekintve a fenti feladatkörök szerinti egységekre tagozódik. A Digitális Kultúra Központja (*Centro per la Cultura Digitale* - CCD) a digitális technológiáknak, köztük a mesterséges intelligenciának az emberre és a társadalomra gyakorolt hatásait tanulmányozza, és azok kezelésével kapcsolatban tanácsadással szolgál. A művészeti részleg az alkotóművészetek képviselőivel foglalkozik, a sport részleg tovább viszi a szaktárca e téren kialakult feladatait.[656] A kulturális javak részlege az egykori önálló bizottság feladatkörét viszi tovább, benne a nemzetközi együttműködéssel, illetve az olaszországi egyházmegyék vonatkozásában illetékességgel bír a kulturális javak külföldi kölcsönzésének engedélyezésére.[657] Továbbra is önálló részlegként működik a Pápai Akadémiák Koordinációs Tanácsa, melynek tagintézményeit a PE fel is sorolja,[658] s amelyekbe „a teológiai és társadalomtudományok legnagyobb nemzetközi személyiségei nyernek felvételt, hívők és nem hívők egyaránt" (PE 162. cikk).

[654] A helyi kultúrák kifejezés lehetséges értelmezéséhez ld. *Ad Gentes* 22.; ld. még: PONTIFICIO CONSIGLIO DELLA CULTURA, *Per una pastorale della cultura*, 1999. május 23.; GIGLIONI, Paolo, *Inculturazione. Teoria e prassi*. Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1999. (elérhető: www.clerus.org).

[655] A Ferenc pápa által szorgalmazott szinodalitás mellett a lehetséges értelmezési keretet ld. LG 13.

[656] A Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium Sport Részlegének célkitűzései: 1.) előmozdítani az evangélium üzenete, az egyházi struktúrák és a sport világa közötti találkozást; 2.) a sport mint nevelési erőforrás és a népek kulturális fejlődésének eszköze előmozdítása; 3.) kapcsolattartás a nemzetközi sportszervezetekkel és katolikus sportegyesületekkel; 4.) elősegíteni az egyház és a sport közötti párbeszédet és találkozást az egyetemek, a sportközpontok és -szervezetek szintjén (Ld. https://www.dce.va/).

[657] Vö. A Szentszék és Olaszország megállapodása, 1984., 212. cikk.

[658] Pantheon Virtuózainak Szépművészeti és Szépirodalmi Jeles Pápai Akadémiája; Pápai Római Régészeti Akadémia; Pápai Teológiai Akadémia; Aquinói Szent Tamás Pápai Akadémia; Pápai Nemzetközi Mária Akadémia; Vértanú-kultusz Pápai Akadémiája; Latin Nyelv Pápai Akadémiája.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Nevelésügyi Részleg

Feladatkörének általános megfogalmazása szerint a Nevelésügyi Részleg „az iskolák, a katolikus és egyházi felsőoktatási és kutatási intézmények tekintetében a nevelés alapelveit fejleszti", illetve intézi „ezen ügyekben a hierarchikus felfolyamodásokat" (PE 153. 2. §).

Felépítését tekintve a három fő illetékességi területének megfelelően egyházi felsőoktatási, katolikus egyetemi és iskolai osztályra tagozódik. A részleg külön szervezeti egysége a Nemzetközi Ekvivalencia Központ (*Centro Internazionale per il Riconoscimento* / *International Center for Recognition,* ICR), ami a felsőoktatási képesítéseknek az európai régióban történő elismeréséről szóló, 1997. április 11-én, Lisszabonban aláírt Egyezmény szerinti információs központok hálózatának[659] szentszéki tagjaként működik. Az ugyancsak a részleg felügyelete alatt működő Felülhitelesítési Iroda (*Ufficio Vidimazioni*), a Rómában működő pápai felsőoktatási intézmények által kiállított oklevelek külföldi felhasználásához szükséges közbenső hitelesítést adja meg (a nemzetközi hitelesítés tekintetében pedig ennek alapján a Pápai Államtitkárság Felülhitelesítési Irodája jár el). A részleg szorosan együttműködik a szentszéki háttérintézményként működő Egyházi Felsőoktatási Minőségbiztosítási Ügynökséggel (AVEPRO, ld. PE 247. cikk).

Felügyeleti jogkörében eljárva a Nevelésügyi Részleg a helyi egyházakkal együttműködve segíti az általa kifejlesztett alapelvek recepcióját, avagy befogadását és elmélyítését, mondhatni inkulturációját, olymódon, hogy azon elvek a helyi közegbe és kultúrába illeszkedve megvalósíthatók legyenek (PE 159. cikk, 1. §). Továbbá támogatja őket abban, hogy a rájuk bízott iskolák és felsőoktatási intézmények katolikus identitásának előmozdítása érdekében „az adott kulturális kontextushoz illeszkedő szempontokat meghatározó szabályokat" hozzanak, illetve a hitoktatásban biztosítva legyen a katolikus hit integritása. (PE 159. cikk, 2.§).

Katolikus iskolák

A részleg részt vesz a különböző rendű és fokozatú katolikus iskolák (ezalatt az alap- és középfokú iskolákat kell érteni) létesítésével kapcsolatos szabályok kidolgozásában, ám azok elsődleges felelőssége a helyi egyházaké. Ez utóbbi lényeges

[659] ENIC (European Network of Information Centres) és NARIC (National Academic Recognition Information Centres in the European Union), https://www.enic-naric.net/;

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

változásnak tűnik a korábbi szabályozáshoz képest (vö. PB 115.), amikoris a Katolikus Nevelésügyi Kongregáció nem csupán közreműködő volt, hanem a vonatkozó szabályozás tényleges felelőse. Ráadásul a PE csupán a katolikus iskolák létesítésével kapcsolatos szabályokat említi, a PB ezzel szemben azok irányítására vonatkozó szabályok kidolgozását tette az akkori kongregáció feladatává.[660]

További változás a korábbiakhoz képest, hogy az új dikasztérium immár minden katolikus iskoláért felelős, így megszűntnek tekinthető a Keleti Egyházak és az Evangelizációs Dikasztérium korábbi illetékessége ezen a területen.[661]

Külön kikötésként szerepel, hogy az így létesített katolikus iskolákban „az evangelizáció részeként biztosítani kell az iskolai pasztorációt is"[662] (PE 160. cikk, 1. §). Utóbbitól elkülönülő feladatként jelentkezik a katolikus hittan (avagy vallás) oktatásának elősegítése az iskolában (PE 160. cikk, 2. §), amivel kapcsolatban a PE általánosan fogalmaz, tehát feltehetőleg nem szűkíti azt le a katolikus egyházi hatóságtól függő iskolákra, ami viszont jellemzően a Szentszék és az egyes államok közötti megállapodások egyik tárgykörét képezi. Erre enged következtetni, hogy a PB szerint az akkori Katolikus Nevelésügyi Kongregáció feladata volt támogatni a püspököket annak biztosításában, hogy „minden iskolában legyen felkínálva alkalmas kezdeményezések révén a hitoktatás és a keresztény növendékek lelkipásztori gondozása" (PB 115.).

Felsőoktatás

A felsőoktatási intézmények területén a dikasztérium, illetve a Nevelésügyi Részleg valamivel korlátozottabb illetékességgel bír. A papnevelés ügye, tehát a szemináriumoké immár a Klérusdikasztériumra tartozik (ld. PE 113-114.), mindenfajta megkötés említése nélkül.[663] A Megszentelt Élet Dikasztériuma általános illetékességgel bír a megszentelt élet intézményei és az apostoli élet társaságai

[660] Vö. PB. 115.: „Congregatio normas statuit, quibus schola catholica regatur".

[661] A két említett kongregáció korábbi illetékessége a rájuk vonatkozó általános szabályokból volt kiolvasható, ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 159. Míg az *Annuario Pontificio* 2023 előtti kiadásai a Katolikus Nevelésügyi Kongregáció leírásánál kiemelték e két illetékességi kivételt, addig a 2023-as kiadásban azok már nem szerepelnek. Vö. *Annuario Pontificio* 2020, 1774; *Annuario Pontificio* 2023, 1801.

[662] Iskolai pasztoráció alatt az iskolák oktatóit és technikai személyzetét, diákjaikat és ezek családjait célzó lelkipásztori gondoskodást értünk. Bővebben ld. KOVÁCS Szabolcs, *Iskolai lelkigondozás a középiskolában*. Presa Univeritara Clujeana, 2020.

[663] Ld. BENEDICTUS XVI PP., MP *Ministrorum Institutio*, 2013. január 16. in: AAS, CV (2013) N. 2, 130-135.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

tagjainak képzésével kapcsolatban (PE 124. cikk, 1.§, 3.). Míg ugyanez szerepelt a PB-ban is, ott egy kivétel is nevesítve lett a filozófiai-teológiai és egyetemi tanulmányok szabályzatát illetően, ami a Katolikus Nevelésügyi Kongregációra tartozott (vö. PB 108. cikk 2.§), ám a PE ez utóbbi kivételt nem említi.

A katolikus felsőoktatás két nagy szektora a szaknyelvi értelemben vett egyházi egyetemek és karok, illetve az ugyancsak szaknyelvi értelemben vett katolikus egyetemek.[664] A katolikus egyetemeket szabályozó *Ex corde Ecclesiae* az apostoli konstitúció alkalmazását az akkori Katolikus Nevelésügyi Kongregációra bízta (ECE 9. cikk). Az egyházi egyetemeket és fakultásokat újraszabályozó *Veritatis gaudium*[665] is a Katolikus Nevelésügyi Kongregációra ró feladatokat az egyházi egyetemekkel és fakultásokkal kapcsolatban.[666] Egyikük sem is nevesít konkrét feladatokat a Keleti Egyházak Kongregációjára nézve, a PE 161. cikk pedig kifejezetten „az egész Egyházban" megjelölést alkalmazza a Nevelésügyi Részleg illetékességére, valamint külön említi is az együttműködési kötelezettséget az eparchiális püspökökkel és a keleti hierarchikus szervezetekkel, ami tehát közvetetten mutatja a részleg illetékességét azok vonatkozásában is. Hasonlóan a PB 88. cikk 2.§-ben foglaltakhoz, amely a felsőoktatás vonatkozásában kimondta az akkori Katolikus Nevelésügyi Kongregáció illetékességét a Népek Evangelizációja Kongregációtól függő területekre is, a PE 63. cikk is kifejezetten korlátozza az Evangelizációs Dikasztérium illetékességét „a felsőoktatási intézmények, a nevelés és a kultúra" területén, ami tehát a Kulturális és Nevelésügyi Dikasztériumra tartozik.[667]

Az egyházi egyetemek hatályos szabályozását tartalmazó *Veritatis gaudium* konstitúció az egyházi egyetemeket és fakultásokat a felsőoktatási intézmény

[664] A vonatkozó szabályok kialakulásáról ld. FRANKÓ Tamás, *A szent tudományok oktatására és kutatására szolgáló intézmény-típusok, valamint az azokat szabályozó hatályos kánoni normák fejlődése*. Doktori értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest 2009.

[665] FRANCISCUS PP., *Constitutio Apostolica Veritatis gaudium de universitatibus et facultatibus ecclesiasticis*, 8 dicembre 2017, in: AAS CX (2018) N. 1, 1-34.; végrehajtási szabályait ld.: CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *Ordinationes ad Constitutionem Apostolicam Veritatis gaudium fideliter exsequendam*, 27 dicembre 2017, in: AAS CX (2018) N. 1, 137-159.

[666] Vö. pl. VG 7. cikk, 9. cikk 2.§, 10. cikk, 18. cikk, 44. cikk, 61. cikk 2.§, 62. cikk 4.§, 63. cikk 1.§, 64. cikk, 65. cikk, 67. cikk, 79. cikk 3.§, 86. cikk, 89. cikk92. cikk, 93. cikk.

[667] A Keleti Egyházak Dikasztériuma általános hatáskörét e téren már a szakterület első átfogó szabályozását képező *Deus Scientiarum Dominus* apostoli konstitúció is korlátozta, mivel az akkori Szemináriumi és Tudományegyetemi Kongregáció hatáskörébe utalta az egyházi egyetemek és fakultások alapítását és irányítását, mind a Keleti Egyházak Kongregációjától, mind pedig az akkori nevén Propaganda Fide Kongregációtól függő területeken, csakúgy, mint a szerzetesi felsőfokú képzési intézményekét (ld. PIUS XI PP., Costitutio Apostolica *Deus Scientiarum Dominus*, 1931. június 12., 4. cikk, in: AAS., vol. XXIII (1931), n. 7, 241-284,).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

gyűjtőnév alá sorolja.[668] A katolikus egyetemek szabályozását II. János Pál *Ex corde Ecclesiae* konstitúciója[669] adja. A PE említi még az „egyéb tanulmányi intézeteket" (*altri Istituti di studio*, ld. PE 161. cikk 1.§), amely kategória feltehetőleg a nemzetközi, különösen is az európai felsőoktatási téreben[670] megjelenő különböző típusokat hivatott felölelni, amelyek az egyházi/katolikus felsőoktatás kontextusát meghatározzák az egyes államokban. Ezekre a „más felsőoktatási intézményekre" ugyancsak a katolikus egyetemekre vonatkozó előírásokat kell alkalmazni, amennyiben azok megfelelnek a kategóriára vonatkozó szabályoknak (vö. CIC 814. k.).

Külön kategóriát képviselnek az CIC által az egyházi egyetemek és fakultások körében tárgyalt vallástudományi felsőoktatási intézetek (avagy: vallási tudományok felsőfokú intézete),[671] amelyek megfeleltethetők a PE szerinti „más egyházi tudományos intézeteknek" (PE 161. cikk 3.§).[672] A Katolikus Nevelésügyi Kongregáció 2008-ban kiadott utasítása[673] értelmében olyan egyházi tudományos intézményről van szó (tehát szaknyelvi értelemben is egyháznak nevezhető, illetve tudományos minősítésűnek, vö. *Istruzione* 1. cikk), amely egyrészt a hívek hitének elmélyítését szolgálja, másrészt apostoli feladatvállalásukra, s különösen az evangelizációban való szerepvállalásukra, valamint a szent szolgálattevőkkel való együttműködés feladataira készíti fel őket (vö.

[668] FRANCISCUS PP., *Constitutio Apostolica Veritatis gaudium de universitatibus et facultatibus ecclesiasticis*, 8 dicembre 2017, Art. 2. § 1. A harmadik kategória az *institutum ad instar facultatis*: „Institutio, cui Congregatio de Institutione Catholica ius tribuit tantummodo tribuendi gradum academicum secundi et/vel tertii cycli, appellatur Institutum ad instar Facultatis" (CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *Ordinationes ad Constitutionem Apostolicam Veritatis gaudium fideliter exsequendam*, 27 dicembre 2017, Art. 6.).

[669] IOANNES PAULUS II PP., *Consitutio Apostolica Ex Corde Ecclesiae*, 45 Augusti 1990, AAS, LXXXII (1990), 1475-1509. Magyar szövegét ld. *II. János Pál pápa Ex Corde Ecclesiae apostoli rendelkezése a katolikus egyetemekről*, Szent István Társulat, Budapest 1991.

[670] Az 1999-es Bolognai Nyilatkozattal kezdődő folyamat révén létrejött európai felsőoktatási térségnek (*European Higher Education Area* - EHEA) a Szentszék 2003 óta teljes jogú tagja, s a vonatkozó feladatokat a Katolikus Nevelésügyi Kongregáció, illetve a PE nyomán a Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium látja el. Vö. ehea.info;

[671] Vö. CIC 821. kán. „A püspöki konferencia és a megyéspüspök gondoskodjék arról, hogy ahol lehet, alapítsanak felsőfokú intézményeket a vallási tudományok számára. Ezekben teológiai és a keresztény kultúrához tartozó egyéb tárgyakat oktassanak." Ld. ERDŐ Páter, *A hittudományi képzés az egyházjog szerint,* in *Vigilia* 53. évf., 3. sz. 1994. március, 198.: „Ilyenek lehetnek hitoktatóképzők, hittanárképzők, nem papságra készülő szerzetesek vagy világiak egyetemi szint alatti hittudományi oktatására szolgáló intézetek, de lehetnek posztgraduális képzésre rendelt magasabb fokú intézmények is. Működhetnek más egyházi felsőoktatási intézménnyel összekapcsolva is."

[672] „altre Istituzioni accademiche ecclesiastiche".

[673] CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *Istruzione sugli Istituti Superiori di Scienze Religiose*, 2008. június 28., in www.vatican.va

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Istruzione, 2. cikk).[674] Eredetileg kifejezetten a hittanárok képzését célzó intézményként jöttek létre.[675]

A Nevelésügyi Részleg feladata együttműködni „megfelelő számú és minősítésű egyházi, illetve katolikus felsőoktatási intézmény és egyéb tanulmányi intézet létesítésében és fejlesztésében" (PE 161. cikk 1.§). Ezen együttműködés illetékes hatóságként az egyházi felsőfokú tanulmányi és más tudományos intézetek vonatkozásában azok létrehozásában, illetve jóváhagyásában, továbbá szabályzatuk jóváhagyásában és betartatásában nyilvánul meg (PE 161. cikk 3.§). A katolikus felsőoktatási intézmények vonatkozásában pedig minazon ügyekkel foglalkozik, „amelyek törvényi rendelkezés alapján a Szentszék hatáskörébe tartoznak" (PE 161. cikk 3.§), tehát „a Szentszék nevében kiadott tudományos fokozatok államok általi elismeréséhez szükséges intézkedések megtétele" (PE 161. cikk 2. §), a tanárok számára a teológiai tudományok oktatói részére szükséges beleegyezés (*nihil obstat*) megadása, a Hittani Dikasztérium véleményének kikérése után (PE 161. cikk 5. §, vö. PE 72. cikk 2. §), valamint „az egyházi és a katolikus felsőoktatási intézmények és társulásaik közötti együttműködés" előmozdítása (PE 161. cikk 4. §). Ugyancsak feladata részt venni „a klerikusok, a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai és az egyházi szolgálatra készülő világiak tudományos képzésének megszervezésében és lebonyolításának támogatásában (PE 161. cikk 6. §), ami elsődlegesen az ordináriusok, illetve a püspöki konferenciák és keleti hierarchikus szervezetek illetékességébe tartozik.

ÁTFOGÓ EMBERI FEJLŐDÉS DIKASZTÉRIUMA

A Ferenc-féle kúriareform nagy fejezetei közé sorolható a 2016. augusztus 17-én kiadott *Humanam progressionem* motu proprio,[676] melynek révén Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma (*Dicastero per il servizio dello sviluppo umano integrale* /

[674] *Istruzione sugli Istituti Superiori di Scienze Religiose*, Art. 2.: „L'ISSR è finalizzato alla formazione dei fedeli – laici e religiosi – in ordine all'arricchimento della propria vita cristiana, alla capacità di dare ragione della propria fede, all'esercizio dell'apostolato loro proprio, e in particolare alla loro partecipazione all'evangelizzazione. Allo stesso tempo, esso prepara figure professionali inserite nelle dinamiche culturali e operative della società contemporanea, per poter collaborare con i ministri sacri nella loro specifica missione."

[675] Vö. *Conferenza stampa di presentazione della "Istruzione sugli istituti superiori di scienze religiose"*, in: *BSS* N. B0599, 25 settembre 2008.

[676] FRANCISCUS PP., MP *Humanam progressionem*, 17 agosto 2016, in: AAS, CVIII (2016), N.2., 968-972.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Dicasterium ad Integram Humanam Progressionem fovendam)[677] néven összevonásra került négy korábbi pápai tanács: az Igazságosság és Béke,[678] a „Cor Unum",[679] a Vándorlók és Utazóké,[680] valamint az Egészségügyi Dolgozók Lelkigondozásáé.[681] Ugyanaznap a pápa jóváhagyta az új szervezet szabályzatát is.[682] Az így megszüntetett négy pápai tanács meglehetősen szerteágazó területekért volt felelős, tevékenységük részben szakpasztoráció (otthonuktól távol levők, egészségügyiek stb.), részben tanulmányozás-előmozdítás (emberi jogi, szakpolitikai kérdések), részben koordináció (humanitárius és szeretetszolgálat) volt. Ami összekapcsolta őket, az leginkább a nemzetközi dimenzió, és az Egyháznak „a mai világban" megvalósítandó küldetésére, tehát „kifelé" irányuló cselekvési irány.[683]

A *Humanam progressionem* motu proprio az átfogó emberi fejlődést az igazságosság, a béke, és a teremtés (a teremtett világ) gondozása révén tartja megvalósíthatónak, ami meghatározza tehát az új dikasztérium fő feladatköreit is. Ezek mellett, mintegy másodlagos feladatokként említi az „egészségügyet és a karitatív tevékenységet", majd pedig kibontja illetékességi körének egy részét, mely leginkább az igazságosság területét érinti: migráció, szükséget szenvedők, betegek és kirekesztettek, marginalizáltak, fegyveres konfliktusok és természeti katasztrófák áldozatai,

[677] Pontosabb volna Dikasztérium az Átfogó Emberi Fejlődés Szolgálatában, vagy Átfogó Emberi Fejlődés Előmozdításának Dikasztériuma formában visszaadni, de amúgy itt tulajdonképpen fejlesztésről van szó. Így a használhatóság kedvéért az előmozdítás/szolgálat/fejlesztés kifejezésektől, mint beleértett fogalomtól eltekinthetünk.

[678] Vö. PAULUS VI PP., MP *Catholicam Christi Ecclesiam*, 1967. január 6., in: AAS LIX (1967), pp. 25-28.; PAULUS VI PP., MP *Iustitiam et pacem*, 1976. december 10., in AAS LXVIII (1976), 700-703. Ld. még: PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 209-211.

[679] Vö. PAULUS VI PP., *Litterae Apostolicae Amoris officio*, 1971. július 15., in: AAS 63 (1971), pp. 669-673. A *cor unum*, azaz egy szív a jeruzsálemi keresztény közösség életét jellemző magatartásra utalt („A sok hívő mind egy szív, egy lélek volt" ApCsel 4,32). A tanács első altitkára 1972-1975. között a magyar Kada Lajos volt.

[680]Vö. PIUS X PP., MP *Cum omnes catholicos*, 1912. augusztus 1., in AAS IV (1912) 526–527. PIUS XII PP., Constitutio Ap., *Exsul familia*, 1952. augusztus 1., in: AAS XXXXIV (1952) N. 13, 649-704. A téma rövid összefoglalását ld.: SIMON-WAGNER István: *A vándorlás egyházi kihívásai*, in: *Európai Jog*, 2023/2., 22-28. Ld. még: PAULUS VI, MP *Apostolicae caritatis*, 1970. március 19., in: AAS 62 (1970), 193-197.

[681] Ld. IOANNES PAULUS II PP., MP *Dolentium hominum*, 1985. február 11., in: AAS 82 (1985), 457-461. PONTIFICIO CONSIGLIO DELLA PASTORALE PER GLI OPERATORI SANITARI, *Carta degli Operatori Sanitari*, Città del Vaticano, 1995. Magyar kiadása: Egészségügy Pápai Tanácsa, *Az egészségügyben dolgozók chartája*. Római dokumentumok IX., Szent István Társulat, Budapest 1998. PONTIFICIO CONSIGLIO PER GLI OPERATORI SANITARI (PER LA PASTORALE DELLA SALUTE), *Nuova Carta Degli Operatori Sanitari*, Libreria Editrice Vaticana, 2016.

[682] *Statuto del Dicastero per il Servizio dello Sviluppo Umano Integrale*, 17 agosto 2016., in: AAS, CVIII (2016), N.9., 969-972.

[683] Átfogó ismertetését ld. UJHÁZI Lóránd, *Amendments to the Governance Structure of the Holy See and Canon Law during the European Migration Crisis.* In: American Diplomacy. December 2017. A szerző akkor teljesen indokolt fenntartásait a dikasztérium kifejezés alkalmazásával kapcsolatban a PE időközben meghaladottá tette.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

bebörtönzöttek, munkanélküliek, a rabszolgaság és a kínzás bármilyen formájának áldozatai.[684]

A létesítő motu proprióval együtt kihirdetett szabályzat ugyancsak három külön kategóriát látszik meghatározni a szakterületeken belül. Az egyik „a Szentszék gondoskodásának" tárgyaként jelöli meg az igazságosság és béke területét, „beleértve a migráció, az egészség, a szeretetszolgálat és a teremtés védelme kérdéseit" (Statuto art. 1., §1). A másik pedig „a Római Pápa gondoskodásának" tárgyaként nevesíti „a szenvedő emberiséget", benne a szükséget szenvedőkkel, a betegekkel és a kirekesztettekkel. A harmadik pedig a „különös figyelemmel kísért kérdéseké", benne a hazájukat elhagyni kényszerülőkkel, avagy azt nélkülözőkkel, a perifériára szorultakkal, a fegyveres konfliktusok és természeti katasztrófák áldozataival, a bebörtönzöttekkel, a munkanélküliekkel, valamint napjaink rabszolgaság-típusainak és kínzásainak áldozataival, végül pedig minden „veszélyeztetett méltóságú személlyel" (Statuto, Art. 1., §3.). Egy szakterület pedig különleges elbírálás alá tartozik, mégpedig a menekülteké és migránsoké, akiknek ügyeivel egy külön részleg foglalkozik a dikasztériumon belül, mégpedig „ideiglenesen a római pápa vezetésével" (Statuto, 1. cikk, 4.§). Jóllehet a Menekültek és Migránsok Részlegét a pápa nevében két altitkár vezette,[685] mégis formálisan előállt az a furcsa helyzet, hogy a részleget közvetlenül vezető pápa formálisan beosztottja lett a saját beosztottjának, azaz a dikasztérium prefektusának.[686]

Belső felépítését tekintve a Migránsok és Menekültek Részlege mellett három önálló egység működött alapszabályilag: a Karitatív Bizottság (*Commissione per la Carità*), az Ökológiai Bizottság (*Commissione per l'ecologia*),[687] valamint az Egészségügyi Dolgozók Bizottsága (*Commissione per gli operatori sanitari*). Megkapta a Béke Világnapja, a Betegek Világnapja és a Migrációs Világnap felelősségét, valamint

[684] Ld. FRANCISCUS PP., MP *Humanam progressionem*, 17 agosto 2016, in: AAS, CVIII (2016), N.2., 968-972.: „Tale Dicastero sarà particolarmente competente nelle questioni che riguardano le migrazioni, i bisognosi, gli ammalati e gli esclusi, gli emarginati e le vittime dei conflitti armati e delle catastrofi naturali, i carcerati, i disoccupati e le vittime di qualunque forma di schiavitù e di tortura."

[685] Példanélküli volt a kuriális szervezetben, hogy ugyanazon szervezeti egységet két, formálisan azonos jogkörökkel bíró vezető irányítson, annak jogi és gyakorlati vonatkozásairól nem is beszélve.

[686] Tovább bonyolította a hierarchikus és személyügyi helyzetet, amikor Ferenc pápa a részleg egyik altitkárát bíborossá kreálta, a másikat nem (csak évekkel később), így a bíborosi méltóságú prefektus alatt egy másik bíboros beosztottként teljesített szolgálatot. Márpedig ez nem volt azonos azzal a helyzettel, hogy a kongregációk tagjai mind bíborosok voltak, szintén egy bíboros vezetésével, mert ott kollegiális szervről beszélhettünk.

[687] Figyelemreméltó, hogy a bizottság nevében már nem a teremtésvédelem köszönt vissza, hanem az ökológia világi jelentéstartalommal bíró kifejezése.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

háttérintézményként a Pápai Társadalomtudományi Akadémiát és a II. János Pál Pápa a Szahelért Alapítványt. Továbbá a *Caritas Internationalis* feletti felügyeletet (Statuto, Art. 4. §6.), s a nemzetközi katolikus karitatív szervezetek – és alapok – létesítésének s felügyeletének hatáskörét (Statuto, Art. 5.).

Az általa gondozott területek politikai-diplomáciai érzékenységére tekintettel a szabályzat nyomatékosítja, hogy a dikasztérium együttműködik az Államtitkársággal, mely utóbbi továbbra is kizárólagos illetékességgel bír az államokkal és más nemzetközi jogalanyokkal fenntartott kapcsolatok kérdését illetően (Statuto Art. 4, 1-2-3-§). Ennek látszólag ellentmond, hogy ugyanakkor a dikasztérium is jogosult lett „párbeszédet folytatni" az államok és más nemzetközi jogalanyok (értsd: nemzetközi szervezetek) képviselőivel, tudományos és érzékenyítési céllal (Statuto, Art. 3. 5.§). A Dikasztérium maga is részt vehet – az Államtitkársággal együttműködésben – az illetékességi körébe eső témákkal foglalkozó nemzetközi kormányközi értekezleteken a szentszéki delegációban (PE 172.§1.).

A PE nyomán a dikasztérium belső szervezete módosult, bár azt a konstitúció nem részletezi. Fontos változás, hogy megszűnt az addig a pápa által vezetett Migránsok és Menekültek Részlege mint önálló belső szervezeti egység. A szabályzatot felülírva (vö. Statuto Art. 4., 5.§) az ott részletezett három szakbizottság helyett immár három másik, inkább horizontálisnak tekinthető, meglehetősen szokatlan elnevezésű „program-részleg" került felállításra. A Meghallgatás és Párbeszéd Részlege (*Sezione Ascolto e Dialogo*) a helyi egyházakkal és az átfogó emberi fejlődést előmozdító többi szereplővel való kapcsolattartásért felelős. Az Elemző és Kutatási Részleg (*Sezione Riflessione e Ricerca*) az Egyház társadalmi tanításának fényében hivatott keresni a válaszokat a felmerülő konkrét kérdésekre. A Kommunikációs és Visszaszolgáltatási Részleg (*Sezione Comunicazione e Restituzione*) feladata a különböző dokumentumok szerkesztése és „konkrét és hasznos" javaslatok megfogalmazása, majd pedig „visszaszolgáltatása a közösség számára", mégpedig a kommunikációs csatornákon történő terjesztésük révén. A szakmai részlegek munkáját funkcionális egységek támogatják: az Igazgatási és Szolgáltatási Terület (*Area Amministrazione e Servizi*), az Általános Titkárság (*Area Segreteria Generale*) és az Értékelési-Tervezési Terület (*Area Valutazione e Progettazione*).[688]

[688] Ld. *Una nuova organizzazione per il Dicastero per il Servizio dello Sviluppo Umano Integrale*, 2022. szeptember (A dikasztérium elöljáróinak körlevele és tájékoztató anyaga a dikasztérium hivatalos

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A dikasztérium felügyeli továbbra is a *Caritas Internationalis*-t,[689] a II. János Pál Szahelért Alapítványt (*Fondation Jean-Paul II pour le Sahel / Fondazione Giovanni Paolo II per il Sahel*),[690] a 2022-ben újjászervezett Populorum Progressio Alapot (*Fondo Populorum Progressio*),[691] a két alapítvány (*Fondazione Buon Samaritano, Fondazione Giustizia e Pace* – korábban *Fondazione San Matteo*) megszüntetésével 2023-ban létrehozott[692] Van Thuân Alapítványt (*Fondazione Van Thuân*), melynek feladata az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma általános tevékenységének támogatása. Emellett a dikasztérium szorosan együttműködik továbbá a Pápai Társadalomtudományi Akadémiával és a Pápai Életvédelmi Akadémiával (PE 174. 1§), felügyeli a Nemzetközi Katolikus Migrációs Bizottságot (PE 174. 2§.)

Az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma feladatkörei

A PE számos cikket szentel az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma feladatainak, a feladatkörök pontos meghatározása helyett azonban sok esetben inkább politikai (*policy*) iránymutatásokat találunk benne. Munkamódszerét maga a dikasztérium úgy állítja be, hogy elsődlegesen a „helyi egyházak" részéről érkező problémafelvetésekkel és javaslatokkal kíván foglalkozni, megosztva a különböző helyeken tapasztalt jó gyakorlatokat az Egyházon belül. A PE vonatkozó cikkeiben azonban néhány konkrét, jellegzetesen központi igazgatási hatáskör is megjelenik.

A dikasztérium általános feladata „az emberi személy és annak Istentől kapott méltósága, az emberi jogok, az egészség, az igazságosság és a béke előmozdítása" (PE 163. 1.§).

Az átfogó emberi fejlődés előmozdítása érdekében „elsősorban a gazdasággal és a munkával, a teremtésről és a Földről mint "közös otthonról" való gondoskodással, a migrációval és a humanitárius vészhelyzetekkel kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik

honlapján: https://www.humandevelopment.va/it/news/2022/presentazione-della-nuova-organizzazione-del-dicastero-per-il-se.html (2024. 08. 20.).

[689] Ld. IOANNES PAULUS II PP., *Chirografo Durante l'ultima cena per il riconoscimento della personalità giuridica canonica pubblica a Caritas Internationalis*, 2004. szeptember 16., in: AAS, XCVI (2004) N.12., 929-931.

[690] Ld. IOANNES PAULUS II PP., *Chirografo con la quale viene istituito il nuovo organismo «Fondation Jean-Paul II pour le Sahel»*, 1984. február 22., in: www.vatican.va

[691] Ld. DICASTERIUM PRO INTEGRA HUMANA PROGRESSIONE FOVENDA, *Rescriptum ex audientia Opus fundatum « Populorum Progressio » suspenditur*, 2022. szeptember 16., in: AAS, CXIV (2022), N.10., 1319.

[692] Ld. DICASTERIUM PRO INTEGRA HUMANA PROGRESSIONE FOVENDA, *Rescriptum ex Audientia Sanctissimi Soppressione delle Fondazioni Buon Samaritano e Giustizia e Pace, e costituzione Fondazione Van Thuân*, 2023. július 3., in: AAS, CXV (2023) N.8., 937.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

(PE 163. 1.§). Elmélyíti és terjeszti az Egyház vonatkozó társadalmi tanítását és az Evangélium fényében felismeri és értelmezi saját kora és a jövő emberiségének szükségleteit és gondjait (PE 163. cikk, 2. §), támogatva a részegyházakat, a püspöki konferenciákat, azok regionális és kontinentális tömörüléseit és a keleti hierarchikus szervezeteket, s felhasználja a megszentelt élet intézményeihez, az apostoli élet társaságaihoz, illetve a fejlesztési és humanitárius segélyszervezetekhez tartozó szakértők hozzájárulását (PE 163. 3-4.§). Továbbá „előmozdítja a szegénység elleni küzdelmet, együttműködve a nemzeti és nemzetközi fejlesztési együttműködési intézményekkel", továbbá ösztönzi a korrupció elleni és a jó kormányzás érdekében tett kezdeményezéseket (PE 167. cikk).

A „környezet védelme és átfogó fejlesztése"[693] érdekében a dikasztérium a püspöki konferenciákkal, azok regionális és kontinentális tömörüléseivel, valamint a keleti hierarchikus szervezetekkel közreműködésben figyelemmel kíséri az egyházi tanítás gyakorlatba ültetésének folyamatait (PE 164.). A teremtésről és a Földről mint "közös otthonról" való gondoskodás egyúttal az átfogó emberi fejlődés előmozdítása általános feladatainál is megjelenik (PE 163. 1.§).

Az igazságosság és a béke előmozdítása érdekében végzett tevékenysége során a dikasztérium – az Államtitkársággal egyetértésben – „aktívan munkálkodik a konfliktusok megelőzésén és megoldásán" (PE 165. 1.); törekszik az emberi személy méltóságának és alapvető jogainak, valamint a szociális, gazdasági és politikai jogoknak a védelmére és előmozdítására (PE 165. 2.); támogatja az emberkereskedelem, a kényszerű prostitúció, a kiskorúak és a sérülékeny személyek kizsákmányolása, valamint a rabszolgaság és a kínzás különböző formái elleni kezdeményezéseket (PE 165. 3.); azon munkálkodik, hogy a nemzetközi közösség figyelmesen és érzékenyen viszonyuljon a bebörtönzöttekkel való bánásmód és életkörülményeik kérdéséhez (PE 165. 3.); elkötelezett a halálbüntetés eltörlése érdekében (PE 165. 3.); azon munkálkodik, hogy a migránsoknak, menekülteknek, lakóhelyüket elhagyni kényszerülőknek valamint az emberi mobilitás egyéb, különleges pasztorális gondoskodásra szoruló alanyainak „hatékony és megfelelő anyagi és lelki segítséget nyújtsanak" (PE 165. 4.). Továbbá támogatja és védelmezi „a tisztességes gazdaság és a józan életvitel modelljeit" (PE 168.), illetve előmozdítja a szegény országok gazdasági és társadalmi kizsákmányolása, az aszimmetrikus

[693] Megjegyzendő, hogy ezen szakterületet három különböző néven említi a dokumentum: teremtés védelme, a „közös otthon" gondozása, a környezet védelme.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

kereskedelmi kapcsolatok, a pénzügyi spekuláció és a kirekesztést eredményező fejlesztési modellek elleni kezdeményezéseket (PE 168.).

Az „emberi mobilitás egyéb, különleges pasztorális gondoskodásra szoruló alanyai" közül különösen is foglalkozik a tengerészek lelkipásztori gondozásának ügyével, az általa irányított Tengeri Apostolkodás Műve révén (PE 166. cikk, 1. §), valamint a légiforgalomban dolgozók lelkigondozásával (PE 166. 2. §). Megfigyelhető, hogy a többi „mobilitási alany" vonatkozásában nem lelkigondozáson, hanem inkább társadalmi-szociális gondoskodáson van a hangsúly, hasonlóképpen, a migránsok és menekültek vonatkozásában szintén hangsúlyeltolódás figyelhető meg a lelkigondozásról a politikai cselekvés irányába. Így például az egészségügyi dolgozók pasztorációja átalakult „az igazságos és teljes körű egészségügyi ellátás", valamint a hiányzó kutatások előmozdításává. A fókusz pedig a betegek és fogyatékkal élők kirekesztésének megelőzésén van, mely kirekesztés okait a jogszabály „a személyzet, a kórházi felszerelés és a gyógyszerellátás hiánya miatti ellátási elégtelenségben" jelöli meg (171. cikk).

A dikasztérium feladatul kapja a kiváltó okok elemzését (nem annak támogatását csupán), továbbá ugyanazon okok megszüntetését (nem annak támogatását csupán). Ennek keretében szolidaritási és integrációs kezdeményezéseket mozdít elő a befogadó országokban, valamint együttműködik a javukat szolgáló „jogszabályok kidolgozásában és elfogadásában" a fejlesztési és humanitárius ügynökségekkel és a nemzetközi szervezetekkel (meglepő módon ehelyütt a partnerek között az államok nem szerepelnek). Utóbbiak kifejezetten nemzetközi politikai cselekvést feltételezvén külön feltételként szerepel az Államtitkárság egyetértésének kikötése (PE 170.)

Megmarad a dikasztérium joga a közvetlen nemzetközi fellépésre, bár a korábbi szabályozáshoz képest visszafogottabban megfogalmazva: részt vesz a hatáskörébe tartozó ügyeket illető kormányközi találkozókon és a szentszéki küldöttségekben, az Államtitkársággal együttműködve (PE 172. cikk, 1. §). Utóbbival a dikasztériumnak szintén egyeztetési kötelezettsége áll fenn nemzetközi kapcsolatokat érintő dokumentumainak és megnyilatkozásainak ügyét illetően (172. 2. §). Ugyanakkor önálló hatáskörnek tűnik a Szentszék humanitárius segítségnyújtási műveivel és az egyházi humanitárius segélyezési és fejlesztési szervezetekkel történő közvetlen együttműködés, méghozzá a válságövezetekben is (PE 173. cikk). Jóllehet ezen a téren a Szeretetszolgálati Dikasztérium is illetékességgel bír (vö. PE 79-80. cikk), a jogszabály ehelyütt mégsem említi az egyeztetési kötelezettséget. Hasonlóképpen, a

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

már említett „aktív munkálkodás” a konfliktusok megelőzése, illetve és megoldása érdekében (vö. PE 165. 1.) versengő illetékességre utalhat az Államtitkársággal. A jogszabály megfogalmazása utal ugyan az Államtitkárság szerepére, de érdekes módon nem a konkfliktusmegelőzési, illetve megoldási munkálkodás kapcsán, hanem a kiváltó okok elemzésénél.[694] Megjegyzendő, hogy a reformfolyamat elején felmerült egy olyan javaslat, mely egy állandó Pápai Mediációs Iroda létesítését szorgalmazta az Államtitkárságon belül.[695] A PE végül nem ott, hanem ennél a dikasztériumnál említi a konfliktuskezelési feladatot, s nem külön iroda formájában.[696]

A korábban is feladatkörébe tartozó különböző világnapok (Béke Világnapja, Migrációs Világnap, Betegek Világnapja) szervezése révén a dikasztérium „a béke iránti tudatosság, az igazságosság iránti érzékenység és a leggyengébb és szociális értelemben törékeny emberek iránti szolidaritás növelése érdekében” munkálkodik (PE 169. cikk).

Igazgatási tevékenységei közül a jogszabály csupán a nemzetközi karitatív egyesületek és alapok létesítése és felügyelete vonatkozásában a Szentszék számára törvényileg fenntartott hatáskörök gyakorlását említi (PE 174. cikk, 3. §).

TÖRVÉNYSZÖVEGEK DIKASZTÉRIUMA

Az új Egyházi Törvénykönyv kiadását követően II. János Pál egy új bizottságot alakított annak a hiteles értelmezésére,[697] mely átvette a korábbi kódexrevíziós, és zsinatértelmezési bizottságok funkcióit,[698] majd az 1988-as kúriareformtól Pápai Törvénymagyarázó Tanácsként (*Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis*, ld. PB 154-158.), 1999-től pedig Törvényszövegek Pápai Tanácsa

[694] PE 165. 1.: „A dikasztérium aktívan munkálkodik a konfliktusok megelőzésén és megoldásán egyebek mellett úgy, hogy – az Államtitkárság egyetértésével, valamint a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek bevonásával – beazonosítja és elemzi a konfliktusokat előidéző esetleges helyzeteket”.

[695] Ld. Pietro Parolin bíboros államtitkár *L’attività diplomatica della Santa Sede a servizio della Pace* című előadását a Pápai Gergely Egyetemen, 2015. március 11.: „…la proposta che nell’opera di riforma avviata dal Santo Padre ritrovi spazio nella Segreteria di Stato un Ufficio per la mediazione pontificia che possa fare da raccordo tra quanto sul terreno già svolge la diplomazia della Santa Sede nei diversi Paesi e parimenti collegarsi alle attività che in tale ambito portano avanti le Istituzioni internazionali”. In: BSS, 2015.03.11., N. B0178.

[696] A témában ld. még: UJHÁZI Lóránd, *The Role of Pontifical Legates in Facilitating Peace*, in: *Ius Canonicum*, Vol. 61., 2021, 691-731.

[697] IOANNES PAULUS II, MP *Recognito Iuris Canonici Codice*, 1984. január 2., in: AAS LXXVI (1984) 433-434.

[698] Ld. DEL RE, *La Curia Romana*, 269.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

(*Pontificium Consilium de Legum Textibus*)[699] néven működött tovább. A Keleti Egyházak Kánonjainak Kódexe kiadását követően[700] ezen illetékessége kiterjedt a keleti egyházak közös jogszabályaira is.[701] A Pápai Tanács munkaterületeit az alábbi négy csoportba lehetett sorolni: a) jogalkotási tevékenység támogatása; b) felügyeleti tevékenység; c) jogértelmezési tevékenység; d) a kánonjog legjobb ismeretének és legjobb gyakorlatának népszerűsítését célzó tevékenységek.[702] A négy terület a PB-t követő gyakorlat nyomán szervesen épült ki, fokozatosan bővítve a Pápai Tanács hatásköreit.[703]

A Dikasztérium hatáskörei a PE nyomán

A Ferenc-féle kúriareform a Törvényszövegek Dikasztériumát szervezeti értelemben kevéssé érintette, tartalmilag azonban kodifikálta a PB óta kialakult gyakorlatot, ilyeténképpen a PE részletesebben mutatja be a dikasztérium funkcióit.[704]

Jogalkotási tevékenység támogatása

A PE nyomán a Dikasztérium a pápai jogalkotási folyamatnak is részévé válik, ami a hatályos szabályozás egyik újdonsága.[705] A dikasztériumnak kezdeményező szerepe van a joghézagok megszüntetésében: egyrészt az „egyházi gyakorlatból érkező ösztönzések" nyomán, másrészt saját indíttatásra, a latin egyház és a keleti egyházak hatályos jogszabályait tanulmányozva vizsgálja az esetleges joghézagokat és javaslatokat tesz azok megszüntetésére (PE 178. cikk).[706]

[699] Vö. ERDŐ Péter, *Egyházjog*, 299.
[700] A keleti kódex szerkesztését is egy külön bizottság, a Keleti Kánonjogi Kódexrevíziós Pápai Bizottság (*Pontificia Commissione per la Revisione del Codice di Diritto Canonico Orinteale*) végezte, amely a kódex kiadásával megszűnt, s funkcióit átvette a Törvényszövegek Pápai Tanácsa.
[701] Ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 223.
[702] Vö. COCCOPALMERIO, Card. Francesco, *Il Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi*, Libreria Editrice Vaticana, 2018.
[703] Összegzését ld. BERTONE Tarcisio, *La legge canonica e il governo pastorale della Chiesa: il ruolo specifico del Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi*, in *La legge canonica nella vita della Chiesa. Indagine e prospettive nel segno del recente magistero pontificio. Atti del Convegno di studio tenutosi nel XXV anniversario della promulgazione del Codice di diritto canonico. Aula del Sinodo in Vaticano, 24-25 gennaio 2008,* Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2008, 31-43.
[704] Vö. LUISI, Maria, *Il Dicastero per i Testi Legislativi: artt. 175-182*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 515.
[705] Ld. BAURA Eduardo, *El ejercicio de la potestad de la Curia Romana a la luz de la «Praedicate Evangelium» y el derecho de los fieles al buen gobierno*, in: Ius Canonicum, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 27-28.
[706] A témában ld. UJHÁZI Lóránd, *Possibilities of the solution of lacuna legis in the law of the Catholic Church (Can. 19.)*. In: CSIPAK Árpád (szerk.) *Pléróma 1947-2012: Dr. Rokay Zoltán 65.*

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A meglevő, ámde módosításra, azaz „naprakésszé tételre” szoruló jogszabályok ellenőrzése is a dikasztérium feladata, melyek kapcsán ugyancsak javaslatot tesz a módosításokra, „biztosítva a jog összhangját és hatékonyságát” (PE 178. cikk).

Felügyeleti tevékenység

A korábbiakhoz hasonlóan dikasztérium feladata támogatni a kuriális intézményeket „az általános végrehajtási határozatok, utasítások és más normatív jellegű szövegek elkészítésében”.[707] Ez egyfajta előzetes normakontrollt jelent annak érdekében, hogy azok „a hatályos egyetemes jog előírásainak megfeleljenek és kellő jogi formában legyenek megszerkesztve” (PE 179. cikk). Felvetődhet, kötelesek-e a kuriális intézmények ezen előzetes normakontrollt igénybe venni, hiszen a PE 179. cikk megfogalmazása nem utal rá kifejezetten. Már a PB 156. hasonló megfogalmazása is mintegy ajánlás jellegűnek tűnhetett,[708] viszont a RGCR 131. cikk 5.§ kifejezetten előírta azt. Úgy látszik, hogy a PE 179. cikk megfogalmazásánál a PB 156. cikk szövegét vették alapul, ugyanakkor az előzetes normakontroll ezen kötelezettsége kiolvasható a PE 29. 1.§ előírásából, miszerint „amennyiben egy kuriális intézmény általános érvényű dokumentumot készít elő, a szöveget – még mielőtt azt a római pápa elé terjesztené – továbbítsa a többi érintett kuriális intézménynek, hogy esetleges észrevételeket, módosításokat és javaslatokat kapjon annak tökéletesítése végett”.[709] Hogy a helyzet nem egészen egyértelmű, arra jó példa Ghirlanda, aki egyhelyütt úgy véli, hogy a kuriális intézményeknek a RGCR 131. cikk 5.§-ban foglalt egyeztetési kötelezettségét a PE 179-re tekintettel eltöröltnek kell tekinteni, másutt viszont tényként említi, hogy a dikasztériumok által előkészített szövegeket a RGCR értelmében meg kell küldeni véleményezésre a Törvényszövegek Dikasztériumának.[710] Elemzésében Luisi nem tér ki ezen aspektusra, de mintegy adottnak véli az előzetes normakontroll kötelezettségét és megjegyzi, a PE végre

születésnapján szabadkai, óbecsei és budapesti tanítványai. Szulik József Alapítvány, Óbecse 2012, 181-206.

[707] Ezen funkció a jogalkotás támogatásának feladatköréhez is besorolható, vö. LUISI, Maria, *Il Dicastero per i Testi Legislativi: artt. 175-182*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 526.

[708] PB 156.: „Hoc Consilium ceteris Romanis Dicasteriis præsto est ad illa iuvanda…”

[709] Ami viszont lényegében követi a PB 17. cikke hasonló megfogalmazását.

[710] Ld. GHIRLANDA, Gianfranco SJ, *Chiesa Universale e Chiesa particolare (Cann. 330-572)*. Pontificia Università Gregoriana – Pontificio Istituto Biblico, 2023, 311-312.; GHIRLANDA Gianfranco, *Il Diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*. Nona edizione riveduta e aggiornata. Edizioni Studium 2024, 564.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

tisztázta, hogy az minden normaszövegre érvényes, nem csupán a PB 156. cikkben és a RGCR 131. cikk 5.§-ban emlegetett általános végrehajtási határozatokra és instrukciókra.[711]

A plenáris zsinatok vagy a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek által hozott általános határozatok előzetes jogszerűségi vizsgálatát is a dikasztérium látja el, méghozzá a felülvizsgálatukra (*recognitio*) illetékes kuriális szervezet megkeresése nyomán (PE 180. cikk).[712] Az „alkotmánybírósági" funkciót ellátva a dikasztérium „az érintettek kérelmére" megállapítja, hogy a római pápánál alacsonyabb rangú törvényhozók által kiadott törvények és általános határozatok összhangban vannak-e az Egyház egyetemes jogával (PE 181. cikk).[713]

A PE a dikasztérium fontos feladatává teszi a kánonjog „helyes alkalmazásához felkínálandó segítséget" (vö. PE 175. cikk 1.§), ami az eddig meglevő értelmezési, felülvizsgálati és tanácsadási funkciókat egyaránt jelentheti. Azonban új feladatkörként jelentkezik „a helyes kánonjogi gyakorlat" felügyelete. A dikasztérium a „jogellenes gyakorlatok felmerülése esetén" az illetékes hatóságot figyelmeztetheti, illetve „tanácsot adhat" annak megszüntetésére, kijavítására (182. cikk, 2. §). Kérdés, hogy e nem kellően világosan megfogalmazott feladatkör egy aktív törvényességi felügyeleti jogkört jelenthet-e az egyetemes Egyház egésze felett. Hiszen a felmerülő egyedi, vagy általános jogkétségek megválaszolásán túlmutatva a jogalkalmazás területét érintő beavatkozást sejteti. Baura úgy véli, hogy a jogszabály nem értelmezendő úgy, mintha a dikasztérium törvényességi felügyeletet gyakorolna,[714] és Luisi is rámutat, hogy ezesetben is a dikasztérium kialakult gyakorlatának kodifikálásáról van szó, ami elsősorban az „ad limina" látogatások során folytatott egyeztetések során valósul meg.[715]

[711] LUISI, Maria, *Il Dicastero per i Testi Legislativi: artt. 175-182*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 526-527.

[712] A keleti hierarchikus szervezetek említése kapcsán figyelembe kell venni azok nagyobb fokú jogalkotási autonómiáját, ami nem igényli a szentszéki felülvizsgálatot (*recognitio*). Ld. CCEO 110. kán. 1.§; 111. kán. 3.§; 150. kán. 2.§; 167. kán. 2.§.

[713] Baura hiányolja a vonatkozó eljárás szabályozását. Ld. BAURA Eduardo, *El ejercicio de la potestad de la Curia Romana a la luz de la «Praedicate Evangelium» y el derecho de los fieles al buen gobierno*, in: Ius Canonicum, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 29.

[714] BAURA Eduardo, *El ejercicio de la potestad de la Curia Romana a la luz de la «Praedicate Evangelium» y el derecho de los fieles al buen gobierno*, in: Ius Canonicum, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 29.

[715] LUISI, Maria, *Il Dicastero per i Testi Legislativi: artt. 175-182*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 532-533.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Jogértelmezés

Természetesen megmarad a dikasztérium feladatai között a hiteles törvénymagyarázatok előkészítése, azaz megfogalmazása, amelyet azután a pápa jóváhagyására terjeszt fel (PE 176. cikk). Ezen funkció ugyancsak a római pápa jogalkotói funkciójával áll összefüggésben, ám alkalmazása jelenleg kevésbé gyakori.[716]

A PE azt látszik előírni, hogy minden hiteles törvénymagyarázatot, ami a Szentszékre tartozik, egyenesen a pápának kell különleges jelleggel megerősítenie, azaz jóváhagynia (*approbatio in forma specifica*)[717]. Ghirlanda szerint ez egy újdonság, lévén hogy nem szerepelt a PB 154. cikkben,[718] ellenben a PB 155. úgy fogalmazott: „Consilio competit Ecclesiæ legum universalium interpretationem authenticam *pontificia auctoritate firmatam* proferre…".

A PE egy másfajta törvénymagyarázatot is előirányoz, ami nem igényli a különleges jellegű pápai megerősítést, hanem a dikasztérium „a kánonjog által előirányozott szempontok mentén megfogalmazott értelmezéssel alkalmas pontosítást adhat a normák értelmére vonatkozóan" (PE 177. cikk). Itt más intézmények, vagy akár hívek által kért pontosításokról van szó, amelyek nem minősülnek hiteles törvénymagyarázatnak, de nem is tartoznak a „meghatározott ügyben hozott közigazgatási intézkedés módján adott törvénymagyarázatok" körébe (vö. CIC 16. k. 3.§). Ugyanis a PE cikkének megfogalmazása nem az egyedi ügyekre és esetekre látszik utalni, amely ti. „csak azokat a személyeket, illetve dolgokat köti, akik vagy amelyek számára kiadták" (CIC 16. k. 3.§), hanem általános érvényű magyarázatról van szó, ami abból is kiderül, hogy „nyilatkozat vagy magyarázó jegyzék" (*dichiarazione, nota esplicativa*) formáját öltheti (PE 177. cikk), amik nem bírnak kötelező erővel.[719] Ez a funkció a korábbi szabályozásban nem volt külön nevesítve,

[716] Ld. LUISI, Maria, *Il Dicastero per i Testi Legislativi: artt. 175-182*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 528-529.

[717] A különleges jellegű megerősítésre/jóváhagyásra vonatkozó eljárásrendet sajátos módon a Római Kúria Általános Szabályzata az 1992-es változat 110. cikke rögzítette elsőként (ld. AAS 84 [1992] 245), amit az 1999-es Általános Szabályzat 126. cikke változatlan formában átvett. A téma kapcsán ld. MONTINI, G. Paolo, *L'approvazione in forma specifica di un atto impugnato*, in: *Periodica de Re Canonica*, 107 (2018) 37-72. Ld. még: GÓMEZ-IGLESIAS CASAL, Valentín, *La "aprobación específica" en la "Pastor Bonus" y la seguridad jurídica*, in: *Fidelium Iura* 3 (1993) 361-426.

[718] GHIRLANDA, Gianfranco SJ, *Chiesa Universale e Chiesa particolare (Cann. 330-572)*. Pontificia Università Gregoriana – Pontificio Istituto Biblico, 2023, 311.

[719] Ld. GHIRLANDA, *Chiesa Universale e Chiesa particolare (Cann. 330-572)*, 311.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

azonban a Pápai Tanács bevett gyakorlata volt, hogy a dikasztériumok, vagy más egyházi személyek által megfogalmazott jogkételyeket megválaszolja.[720]

A kánonjog promóciója

A dikasztérium elsődleges funkciójának –legalábbis a PE szövege alapján – immár nem is a hiteles törvényértelmezés, hanem az általában vett kánonjog – mind a latin, mind a keleti – ismeretének és befogadásának elősegítése, illetve terjesztése (PE 175. cikk 1.§). Ezesetben is elmondható, hogy bár jogszabályi megfogalmazása újdonságnak minősül, az mindig is jelen volt a dikasztérium tevékenységében.[721] Nem teljesen világos, mit jelenthet a kánonjog „befogadásának" (*accoglienza*) elősegítése, de vélhetőleg nem végrehajtói hatáskörről van szó, hanem a promóciós feladat hathatósabb megfogalmazásáról. A promóciós funkció ellátását a dikasztérium „dikasztériumközi értekezletek, konferenciák szervezése, valamint a nemzetközi és országos kánonjogász egyesületek támogatása révén" valósítja meg (182. cikk, 1.§), illetve „különböző kultúrákhoz tartozó és különböző kontinenseken dolgozó kánonjogászok közreműködésének" igénybe vételével (vö. 175. cikk 3.§). Utóbbi a dikasztérium egész tevékenységére nézve irányadó. Baura kételyeket fogalmaz meg ezen kompetencia kapcsán: nehéz értelmezni mit jelent a kánonjog előmozdításának feladata, hiszen a dikasztérium nem egy tudományos intézmény, a kánonjogi társaságok promócióját pedig össze kell egyeztetni azok saját autonómiájával.[722] Luisi kifejti, hogy a dikasztérium ezen tevékenységét is főként a püspököknek és a különböző püspöki testületeknek nyújtott tanácsadás révén látja el, felhasználva az „ad limina" látogatások alkalmait is.[723]

[720] Ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 224.
[721] Vö. LUISI, Maria, *Il Dicastero per i Testi Legislativi: artt. 175-182*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 533.
[722] BAURA Eduardo, *El ejercicio de la potestad de la Curia Romana a la luz de la «Praedicate Evangelium» y el derecho de los fieles al buen gobierno*, in: Ius Canonicum, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 29.
[723] LUISI, Maria, *Il Dicastero per i Testi Legislativi: artt. 175-182*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 535.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

KOMMUNIKÁCIÓS DIKASZTÉRIUM

A Kommunikációs Dikasztérium az egyik legösszetettebb feladatkörrel és jelleggel bíró, a legtöbb munkavállalót foglalkoztató, legnagyobb költségigényű, és tulajdonképpen a legnagyobb láthatósággal bíró szentszéki hivatalnak minősül. Egyszerre kell foglalkoznia egy adott szakterület – a tömegkommunikáció, avagy a média – egyházi értelemben vett pasztorális kérdéseivel, illetve ellátnia az intézményi kommunikációt, a saját médiaorgánumok szerkesztőségi és műszaki üzemeltetését, valamint bizonyos kereskedelmi jellegű tevékenységeket folytatnia.

A Kommunikációs Dikasztérium megalakítása

A Ferenc-féle Kúria-reform egyik első fő területe volt a kommunikáció.[724] A COSEA[725] ajánlásai nyomán George Pell bíboros, a Gazdasági Tanács prefektusa 2015. július 9-én sajtótájékoztatón[726] jelentette be – egyebek mellett – egy Vatikáni Média Bizottság megalakítását (*Commissione per i Media Vaticani / Vatican Media Committee*), Lord Christopher Patten brit politikus elnökletével. A hat külsős és öt vatikáni tagból álló szerv feladata egy olyan javaslatcsomag kialakítása volt, mely a Szentszék médiájának az új médiafogyasztási trendekhez való igazítását, a koordináció javítását, valamint fokozatos és jelentős mértékű pénzügyi megtakarítások elérését szolgálja. Az első javaslatcsomagot (*Interim Report*) a Bíborosi Tanács 2015. február 9-11-i ülésén vitatta meg,[727] a 2015. március 5-i dátumú végleges javaslatot (*Final Report*) pedig 2015. április 13-15-én.[728]

Noha a *Vatican Media Committee* záródokumentumát nem hozták nyilvánosságra, annak elnöke, Lord Patten bepillantást engedett annak tartalmába egy 2015 májusában – tehát még a Kommunikációs Dikasztérium létrejöttét megelőzően – tartott előadása révén.[729] Az értékes dokumentum segíthet megérteni a vatikáni médiareform, benne

[724] Bővebben ld. TARANTINO, Daniela, *Comunicare la testimonianza: il Dicastero per la comunicazione nella riforma curiale*, PM Edizioni, 2023.
[725] Pontificia Commissione Referente di Studio e di Indirizzo sull'Organizzazione della Struttura Economico-Amministrativa della Santa Sede.
[726] *Conferenza Stampa per la presentazione del nuovo quadro economico nella Santa Sede*, in: BSS N. B0509, 09.07.2014.
[727] Ld. *Briefing del Direttore della Sala Stampa sull'ottava Riunione del Consiglio di Cardinali (9-11 febbraio 2015)*, in: BSS N. B0114, 11.02.2015.
[728] Ld. *Briefing del Direttore della Sala Stampa sulla nona Riunione del Consiglio di Cardinali (13-15 aprile 2015)*, in: BSS N. B0276, 15.04.2015.
[729] PATTEN, Christopher, *World Communications Day Lecture*, 27th May 2015, St Patrick's, Soho, in: https://www.cbcew.org.uk/lord-patten-shaping-the-future-of-vatican-communications/

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

az új dikasztérium kialakításának megfontolásait és elveit. A bizottság számára világos volt a szentszéki kommunikáció egyházi értéke: a Szentszék mintegy „kommunikációs hub-ként" működve a helyi egyházakkal való kommunikáció révén erősíti az Egyház egységét, s a helyi információk megosztása révén a részegyházak közötti kommuniót is. Ehhez képest a vatikáni média világát a felmérés szerint az alacsony költséghatékonyság és a fragmentáció, tehát a koordináció hiánya jellemezte. Az egyes intézmények jelentős önállósággal bírtak, ami sok esetben alapvető belső és külső szolgáltatások duplikációjához vezetett, legfőképpen pedig nem valósulhatott meg egy egységes kommunikációs és médiastratégia. A külső „ügyfelek" oldaláról pedig nehéz volt a kiigazodás a vatikáni felelősségi körök átfedése miatt. A Vatikáni Média Bizottság javaslata ezért a különböző vatikáni médiaorgánumok megtartásával és felhasználásával számolt, ugyanakkor intézményi egységesítésükre irányult, mindenekelőtt egy egységes igazgatási struktúra kialakítása révén, beleértve a műszaki kiszolgálást és a pénzügyeket is. Elvárás lett volna a költségcsökkentési javaslatok kidolgozása, ami csak a mintegy 600 fős személyzet jelentős részének leépítésével lett volna csak lehetséges, így inkább a költségek jobb hasznosulására összpontosítottak. Megjegyzendő, hogy a bizottság szándékai szerint a létrehozandó egységes szentszéki kommunikációs szervezetnek az egyetemes Egyház globális kommunikációjának irányításában is szerepet szántak volna, nem csupán a szorosan vett szentszéki kommunikációban. Az egyik konkrét javaslat például a Sajtóiroda megerősítésére irányult, hogy az megvalósíthassa az „egyajtós ügyintézési modellt".

A *Vatican Media Committee* munkájára építve megalakult a javasolt reformok konkrét előkészítéséért felelős Vatikáni Kommunikációs Eszközök Bizottsága (*Commissione per i mezzi di comunicazione vaticani*, más néven *Commissione dei Media Vaticani*) két külsős és három vatikáni taggal.[730] Alig két hónappal később adta ki a pápa 2015. június 27-én a *„L'attuale contesto comunicativo"* kezdetű motu propriót,[731] mely létrehozta a Kommunikációs Titkárságot.[732] A rendelkezés értelmében az új dikasztérium átvette az addigi különböző médiaorgánumok és szervezetek irányítását,

[730] *Comunicato della Sala Stampa: Istituzione di una nuova Commissione per i mezzi di comunicazione vaticani*, in: *BSS* N. B0322, 30.04.2015.
[731] FRANCISCUS PP., MP *L'attuale contesto comunicativo*, 27 giugno 2015, in: AAS, CVII (2015), 591-592.
[732] Megnevezését 2018-ban titkárságról Kommunikációs Dikasztériumra változtatták, a kuriális szervek átalakuló tipológiájának egységesítése jegyében. Ld. SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex Audientia Ss.mi quo Ipse decrevit Secretariam pro Communicatione deinceps « Dicasterium pro Communicatione » appellandum esse*. 27 febbraio 2018, in: AAS, 110 (2018), N.3., 426.; N.7., 1006. – NB. szövegét kétszer jelentették meg.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

továbbá a „vatican.va” intézményi portál (és a pápa *Twitter*-fiókja) üzemeltetését, majd fokozatosan integrálnia kellett azokat: Tömegtájékoztatás Pápai Bizottsága, Szentszéki Sajtóiroda, Vatikáni Internetszolgálat, Vatikáni Rádió, Vatikáni Televíziós Központ, L’Osservatore Romano napilap, Vatikáni Nyomda, Vatikáni Fényképszolgálat, Vatikáni Könyvkiadó.

A Kommunikációs Titkárság/Dikasztérium felállítása és a különböző médiaorgánumok egységes kezelésbe vonása lényegében a Vatikáni Média Bizottság javaslata alapján kezdődött meg, ám korántsem bizonyult egyszerű feladatnak, amit a meglevő igen különböző múltú, szerkezetű és funkcionalitású szervezetek, s természetesen a bennük kialakult szervezeti kultúra is magyaráz. A több mint egy év elteltével, 2016. szeptember 6-án jóváhagyott szabályzata továbbra is jövőidőben fogalmazta meg az integrációs célt, ami érzékelteti a feladat összetettségét és nehézségét.[733] A szabályzat kimondta, hogy integrálásukat követően a különböző szervezetek fel lesznek számolva (*saranno abrogate* - Art. 19. 3.§), ugyanakkor lehetővé teszi, hogy létrehozzanak más, a Szentszékhez kapcsolódó intézmények kategóriájába sololható, és a dikasztériumtól függő szervezeteket „jogi, kiadói vagy gazdasági természetű sajátos szükségletek védelme érdekében” (Art. 7.1.§). Ez látszólag az interációval éppenséggel ellentétes, valójában pedig annak elismerése, hogy a dikasztérium által ellátott feladatok különböző jellegű eszközöket igényelnek, amiket nem célszerű, és nem is lehetséges egyetlen, ráadásul kormányszervnek minősülő intézmény révén kezelni.

A Kommunikációs Dikasztérium feladatköre

Más dikasztériumokhoz, illetve az ellátandó összetett feladatkörhöz képest a PE meglehetősen szűkszavúan fogalmaz ezen szaktárca kapcsán.[734] A dikasztérium „felelős az Apostoli Szentszék teljes kommunikációs rendszeréért, és összefogja a Szentszék összes kommunikációs egységét” (PE 183). Másodsorban támogatni hivatott a kuriális intézmények és hivatalok mellett a Szentszékhez kapcsolódó intézmények, a Vatikánvárosi Állam Kormányzósága, valamint az Vatikánvárosi Államban székhellyel rendelkező vagy az Apostoli Szentszéktől függő egyéb szervek

[733] *Statuto della Segreteria per la Comunicazione*, 6 settembre 2016, in: AAS 108 (2016), 1051-1058.
[734] A dikasztérium elemzésekor jobb híján a kommunikációval kapcsolatos általános egyházi tanítást mutatja be: SERRITELLA, Vito, *Il Dicastero per la Comunicazione: artt. 183-188*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 539-565.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

kommunikációs tevékenységét (PE 188). Harmadsorban pedig „gondoskodik az Egyház evangelizációs küldetésének szükségleteiről” (PE 184.), mégpedig jelenlegi és „az elkövetkező időkben kialakuló” produkciós modellek, technológiai újítások és kommunikációs formák felhasználásával. Ennek keretében „elmélyíti és fejleszti az Egyház kommunikációs tevékenységének teológiai és lelkipásztori aspektusait” (PE 185), valamint tudatosítja a hívekben a médiának az evangelizáció szolgálatába állítása szükségességét, illetve megszervezi az éves Tömegtájékoztatás Világnapját (PE 186). A PE rögzíti, hogy tevékenységéhez a dikasztérium a Vatikánvárosi Állam „kapcsolódási és hálózati infrastruktúráját” használja fel, ami jelenti, hogy nem saját rendszereket üzemeltet, hanem a Szentszék működésének általános támogatására hivatott állam biztosítja azokat számára. Működésének kereteihez tartoznak a Szentszék által ezen a területen vállalt nemzetközi kötelezettségek, illetve az együttműködési kötelezettség „az illetékes kuriális intézményekkel és különösen az Államtitkársággal” (PE 187. cikk). Utóbbit az intézményi, hivatalos kommunikáció „politikai” irányításának szüksége indokolja, ami értelemszerűen az Államttkárságra tartozik.

A Kommunikációs Dikasztérium felépítése

A 2015-ben létrehozott és a különböző médiaorgánumokat 2020-ig fokozatosan integráló Kommunikációs Dikasztérium szervezeti felépítését a PE nem részletezi, de szabályzata, illetve saját hivatalos honlapja, illetve a médiaszervezetek honlapjai alapján képet alkothatunk róla. Kuriális intézményként követi a kategóriájának megfelelő struktúrát: élén a prefektussal, akit a titkár segít, tagjai között bíborosok, püspökök, valamint világiak is megtalálhatók.

A szabályzat értelmében a dikasztérium öt igazgatóságból áll, nagyjából, de nem teljesen követve a Patten-jelentés ajánlásait. Sajátossága a dikasztérium tanácsa, amely a dikasztérium vezetőiből, valamint az egyes igazgatóságok vezetőiből, illetve azok helyetteseiből áll. Ez határozza meg a dikasztérium működésének általános irányvonalát (Statuto Art. 6., 1.§), míg a rendes közgyűlés az általános elvi kérdéseket vitatja meg, a prefektus szándéka szerint (Statuto Art. 4., 1.§).

Az Általános Ügyek Igazgatósága (*Direzione per gli Affari Generali*) az összes igazgatóságot érintő szevezési, jogi, személyügyi, gazdálkodási, beszerzési kérdésekkel foglalkozik (Statuto, Art. 8.). A Szerkesztőségi Igazgatóság (*Direzione*

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Editoriale) fogja össze az egyes médiaorgánumokat, meghatározza az általános szerkesztőségi irányvonalat és a kommunikációs stratégiát (Statuto Art. 9.). A Műszaki Igazgatóság (*Direzione Tecnologica*) a különböző kommunikációs eszközök műszaki hátterének biztosításáért és fejlesztéséért felel. A szabályzat kiemeli, hogy ennek keretében figyelemmel kell lennie „a Szentszék egyetemes komunikációjának technikai kompatibilitására", illetve „a részegyházak eltérő fejlettségi körülményeire" (Statuto Art. 11. 3.). Nem szabad ugyanis elfelejteni, hogy a szentszéki médiaorgánumok közönsége globális, és egészen különböző technikai eszközökkel rendelkezik: sokszor azért nem lehet kizárólag a legfejletteb technológiákat alkalmazni, mert az gátolná a legszegényebb közegek elérését.[735] Ugyancsak ez az igazgatóság az, amely a szektorra vonatkozó nemzetközi jogszabályok betartásában leginkább érintett. Hiszen a Szentszék tagja az INTELSAT, a WIPO, vagy az ITU nemzetközi szervezeteknek, de földrajzi elhelyezkedése okán az Európai Unió szabályozása is közvetlen hatással van rá. A Teológiai-Pasztorális Igazgatóság (*Direzione Teologico Pastorale*) felel a Tömegtájékoztatás Világnapjáért, a teológiai-pasztorális továbbképzés szervezéséért és a katolikus médiaszervezetekkel való kapcsolattartásért. Feladata továbbá „a kommunikáció teológiai víziójának kidolgozása, illetve a komunikált tartalom ehhez történő igazítása", valamint „ismertetni a Római Pápa pasztorális tevékenységét szóban és képek segítségével, illetve az ezt támogató teológiai tartalmakkal" (Statuto, Art 12, 2-3.).

Külön igazgatóságként működik tovább a Szentszéki Sajtóiroda (*Direzione della Sala Stampa della Santa Sede*), melynek két fő funkciója a hivatalos dokumentumok közzététele, illetve a beérkező sajtómegkeresések megválaszolása. Előbbit az Államtitkárság iránymutatásai szerint hajtja végre, utóbbiakat az Államtitkárság megkérdezése után (Statuto Art. 10). Akkreditációs Irodája intézi a sajtóakkreditációt és a sajtótájékoztatók lebonyolítását a szentszéki hivatalok és háttérintézmények számára is.[736]

[735] Amikor a digitális átállás jegyében, 2016-2017 körül elkezdték leépíteni a Vatikáni Rádió rövidhullámú sugárzási kapacitásait, az afrikai helyi egyházak felhívták a figyelmet, hogy náluk az internet kevésbé elterjedt lévén éppen a rövidhullámú rádiózás révén tudják követni a szentszéki híreket.
[736] NB. ez nem jelenti azt, hogy más szentszéki szervezetek ne tartanának fenn saját sajtóirodát. Például a Szent Péter-bazilika Gondnoksága (*Fabbrica di San Pietro*) már a médiareformot követően hozott létre külön Intézményi Kommunikációs Irodát (továbbá egy Külkapcsolati Irodát is), de a Vatikáni Múzeum is rendelkezik saját Sajtóirodával (valamint multimediális tartalmakért, honlapért és kiadványokért felelős irodával is).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A Szerkesztőségi Igazgatóság felügyeli ténylegesen a különböző szentszéki médiaorgánumokat és szervezeteket. A *Vatican Media* felelős a multimediális tartalmak gyártásáért és közzétételéért, esetleg értékesítéséért. Ernyője alatt működik a *Vatican News*, a *Media Project*, a Fényképszolgálat és a Televíziós Központ. A *Vatican News* lényegében egy többnyelvű információs portál, mely átvette a Vatikáni Rádió szerepét, amiből csak a *Radio Vaticana Italia* olasz nyelvű rádiócsatorna őrizte meg korábbi nevét. Továbbra is külön szerkesztőséget működtet a *L'Osservatore Romano*. A *Media Project* részleg felelős a nagyobb lélegzetvételű vatikáni helyszínű filmfelvételek és dokumentumfilm-projektek értékeléséért, engedélyezéséért és helyszíni támogatásáért. A tartalomgyártást kiszolgálja az Információs Központ (REI - *Ricerca ed Elaborazione Informazioni*), illetve a dikasztérium működteti a www.vatican.va intézményi portált is.

A dikasztériumhoz kapcsolódó szervezetként (vö. Statuto, Art. 7.1.§) működik a Vatikáni Könyvkiadó, a Vatikáni Nyomda és a Szentszéki Fényképszolgálat, melyek kifejezetten kereskedelmi profillal is bírnak. Megőrizte háttérintézményi különállását a Vatikáni Filmtár is. Ezek jobbára saját ügyfélszolgálatot is működtetnek.

IGAZSÁGÜGYI SZERVEZETEK

A szentszéki igazságügyi struktúra

A Praedicate Evangelium nem változtat érdemben azon az igazságügyi struktúrán, amit X. Piusz vezetett be a SC-val, s amit mind a VI. Pál-féle, mind a II. János Pál-féle kúriareform megőrzött.[737] Ugyanakkor a bevezetett terminológiai változások között kitűnik, hogy a korábban egyszerűen bíróságoknak (*Tribunalia*) nevezett eme kuriális intézményeket igazságügyi szervezetek néven csoportosították. Ez részben talán azoknak az észrevételeknek kíván megfelelni, melyek szerint jellegénél fogva az Apostoli Penitenciária nem is tekinthető mai értelemben vett bíróságnak,[738] hiszen nem tulajdonképpeni peres eljárást alkalmaz, illetve nem külső fórumon illetékes.[739]

[737] Vö. *Sapienti consilio* II., in: AAS, vol. I (1909), n. 1, pp. 7-108.; *Regimini Ecclesiae universae* VI., Pastor bonus IV.

[738] Ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 166. Ezen a véleményen van GROCHOLEWSKI, Zenon, *Il Romano Pontefice come giudice supremo nella Chiesa*, in: *Ius Ecclesiae* V.7 N.1 (1995), 43.

[739] Figyelembe kell venni, hogy a kormányzati hatalom hármas felosztása az Egyházban csak a XX. század utolsó évtizedeiben honosodott meg, miközben az Apostoli Penitenciária valójában a Szentszék legősibb, ma is lényegében eredeti formájában működő központi hatósága. Tehát mintegy régi korok

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Az igazságügyi szervezeteket leíró normák elé illesztett bevezető, teljesen új PE 189. cikk értelme éppen az, hogy közös nevezőre hozza a három szervezetet. Eszerint mindhármuk szolgálata „az egyik alapvető egyházkormányzati funkciót" látja el, melynek célja „Isten országának hirdetése és meghirdetése", a lelkek üdvösségének előmozdítása, mégpedig oly módon, hogy az igazságot a kánoni méltányossággal együtt alkalmazzák. E közös feladatot mindegyik szervezet „a saját illetékessége szerinti fórumon" látja el, nevezetesen az Apostoli Penitenciária a belső fórumon, az Apostoli Szignatúra és a Rota Romana pedig a külső fórumon. (PE 189. 1.§).[740]

Eredendően maga a Kúria név is bírósági funkcióra utalt, lévén hogy az uralkodói – s így a pápai – udvar (ahonnan a *curia* név származik) egyúttal az igazságszolgáltatás fóruma is volt.[741] Tekintettel a pápa egyetemes és legfőbb joghatóságára, mely mind a törvényhozói, mind a végrehajtói, mind pedig a bírói funkciót átfogóan magában foglalja, figyelembe véve továbbá, hogy a Római Kúria az ő egyházkormányzati tevékenységét hivatott segíteni, e három funkciónak nem teljeskörű szétválasztása talán nem is indokolatlan.

Annak hangsúlyozása, hogy mindhárom szervezet ugyanazon cél megvalósítására hivatott, csak más-más fórumon, lehetővé teszi, hogy mindhárom igazságügyi szervezetet – melyek egymástól függetlenek, tehát nincsenek hierarchikus viszonyban egymással[742] – „rendes igazságszolgáltatási szervezetté" lehessen nyilvánítani (PE 189. 2.§). Viszont ez a terminológiai változtatás sem módosít érdemben azon a tényen, hogy az igazságszolgáltatási funkció ma sem csupán erre a három szervezetre korlátozódik a Római Kúrián belül.[743]

Noha a X. Piusz-féle reform egyik alapelve a végrehajtói és igazságszolgáltatási funkciók hathatósabb elkülönítése volt,[744] az nem csupán a Penitenciária besorolása miatt nem sikerült teljes mértékben. Hiszen egyes kongregációknál a X. Piusz-féle reform után is megmaradtak bizonyos igazságszolgáltatási, bírósági funkciók. Pl. a

tanúja egy másfajta megközelítést alkalmazó kor jogi-adminisztratív közegében. Ld. ERDŐ Péter, *Belső fórum és külső fórum a kánonjogban (Alapvető kérdések)*, in: Kánonjog, 8 (2006) 7-23.

[740] Átfogóan ld. CANONICO Marco, *L'organizzazione della giustizia nella Chiesa Cattolica*, in: Stato, Chiese e pluralismo confessionale, n. 10, 2024 (https://www.statoechiese.it). Ld. még: MONTINI, Gian Paolo, *Gli Organismi di giustizia: artt: 189-204*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 570-573.

[741] Ennek emlékét őrzi a magyar legfelsőbb bíróság, azaz a Kúria hagyományos megnevezése.

[742] Montini szerint a kitétel amolyan *excusatio non petita*-nak minősíthető. MONTINI, Gian Paolo, *Gli Organismi di giustizia: artt: 189-204*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 572.

[743] Ld. PE 76. cikk, 1.§

[744] Ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 165.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Szent Offícium/Hittani Kongregációnál az eretnekségek – újabban pedig a legsúlyosabb büntetendő cselekmények – megítélésével kapcsolatban (PE 76. cikk, 1.§). A Szentségi Fegyelmi Kongregációnál az el nem hált házasságokkal kapcsolatban (REU 56. cikk), valamint a szent rendek felvételének érvényességével kapcsolatban (REU 57. cikk). Utóbbiakat aztán XVI. Benedek áthelyezte[745] a Rota Romanához (ld. PE 200. cikk. 2-3.§.), ami a „profiltisztítás" irányába mutat. A Rítuskongregáció volt illetékes a speciális peres eljárásnak minősíthető szenttéavatási eljárások vonatkozásában (ld. REU 59., 62. cikk), amit mindig is külön törvény szabályozott,[746] s amely ügyeket aztán a *Pastor Bonus* egy külön kongregációra bízott (PB 71-74.), s a PE is ekként tartott meg (PE 98-99.).

A PB révén létrejött Törvényszövegek Pápai Tanácsa egyfajta alkotmánybírósági funkciót is ellát (vö. PB 158, ill. PE 181) az alacsonyabb szintű jogalkotók normáinak az Egyház egyetemes törvényeivel való összhangjának megítélése során. Ugyanakkor ez nem minősíthető valódi bírósági funkciónak, hanem inkább igazgatási tevékenységnek,[747] hiszen valójában jogszabály-értelmezésről van szó, mégha sajátos jellegűről is.[748]

Mint láttuk, a Római Kúria jelenlegi elrendezésében a Hittani Dikasztérium is ellát igazságszolgáltatási funkciókat, mégpedig a legsúlyosabb büntetendő cselekmények tárgyalására hivatott Legfelsőbb Apostoli Törvényszék révén (PE 76. cikk, 1.§). Kérdés, hogy ez a bíróság miért nem tekinthető a „rendes igazságszolgáltatás" szervezetének. Másfelől az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága sem tekinthető tisztán bíróságnak, hiszen – egyebek mellett – „gondoskodik az igazságszolgáltatás helyes rendjéről az Egyházban" (PE 194.), illetve „a fegyelmi ügyek vonatkozásában igazságügyi igazgatási szervként" jár el (PE 198.), tehát igazgatási, végrehajtói funkciókat is ellát. Utóbbi funkció azonban még talán besorolható a tágabban értelmezett „igazságügyi" kategóriába.

[745] Ld. BENEDICTUS XVI PP., MP *Quaerit semper*, 2011.08.30., in AAS 103 (2011) 569-571.
[746] vö. CIC 1403. kán. 1. §.: „Isten szolgái kanonizációjának ügyeit külön pápai törvény szabályozza."
[747] Ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 226-227.,
[748] Ld. HERRANZ, Julián, *Il Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi: natura, competenze e metodo di lavoro*, előadás a Szlovák Kánonjogi Társaság "Giustizia e Diritto nella Chiesa e nella Società" konferenciáján, 2004. augusztus 9., (https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/intrptxt/documents/rc_pc_intrptxt_doc_20040809_pc-intrptxt_it.html)

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A *Vos estis lux mundi* motu proprióban[749] elrendelt eljárások viszont vizsgálati illetékességet biztosítanak a Hittani Kongregáció mellett a Keleti Egyházak, a Püspöki és a Kléruskongregációnak, a Népek Evangelizációja Kongregációnak (ma Evangelizációs Dikasztérium), valamint a Megszentelt Élet Intézményei és Apostoli Élet Társaságai Kongregációnak. Hasonlóképpen, a *Come una madre amorevole* motu proprio[750] is a „Római Kúria illetékes kongregációjára" bízza a megyéspüspökök, illetve legfőbb elöljárók hivatali hanyagság miatt történő elmozdítására irányuló eljárás lefolytatását. Ezen eljárások pedig szintén igazságügyi funkciónak minősíthetők.

A CIC-1917 két külön helyen foglalkozott a szentszéki bíróságokkal: a Római Kúriáról szóló fejezetben mindhármukat (CIC1917, 258-259. kán.),[751] az eljárásokról szóló IV. könyvben pedig csupán a Rota Romanát és az Apostoli Szignatúrát sorolta fel mint az Apostoli Szék rendes bíróságát (CIC 1917, 1597-1606. k.).[752] A hatályos CIC az eljárásokról szóló VII. könyvben az Apostoli Szék bíróságai, valamint a szenttéavatási eljárások tekintetében kijelenti, hogy azokat saját szabályzatuk, illetve külön törvény szabályozza (CIC 1402-1403. kán.). Külön fejezetben foglalkozik az Apostoli Szentszék bíróságaival, amelyek között csak a Rota Romanát és az Apostoli Szignatúrát említi (CIC 1443-1445.), méghozzá hatásköreik és illetékességük felsorolásával. Ettől elkülönülten sorolja fel a Kódex a Rota Romanának fenntartott ügyeket (1405. k. 3.§.), amit amúgy öt évvel később a PB teljes mértékben újra szabályozott, majd a már említett *Quaerit semper* MP bizonyos hatáskörök áthelyezésével ismét módosított.

A CIC 1442-es kánon említést tesz „az Apostoli Szentszék rendes bíróságairól", de nem részletezi, melyek is azok, csupán a következő kánonok alapján következtethetünk arra, hogy – a CIC-1917-hez hasonlóan a Szignatúrát és a Rota Romanát érti alatta. Ugyanezen kánon két további ítélkezési módot is említ: a római

[749] FRANCISCUS PP., MP *Vos estis lux mundi*, 2023. március 25., in: AAS, CXV (2023) N.4., 394-404.
[750] FRANCISCUS PP., MP *Come una madre amorevole*, 4 giugno 2016, in: AAS CVIII (2016), N.7., 715-717.
[751] De Tribunalibus Curiae Romanae.
[752] De ordinariis Apostolicae Sedis tribunalibus.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

pápa mint legfelsőbb bíró[753] nem csupán az Apostoli Szentszék rendes bíróságai útján ítélkezhet, hanem személyesen, valamint az általa megbízott bírók révén is.[754]

Az igazságügyi szervezetek PE-beli szabályozása alapvető folytonosságot tükröz a PB-hoz viszonyítva, amit az Apostoli Szignatúra és a Rota Romana esetében azok saját törvénye is megerősít. A PE főként kisebb pontosításokat eszközölt, amelyek, mint látni fogjuk, nem minden esetben bizonyultak egyértelműnek.[755]

Az Apostoli Penitenciária

A hatályos CIC nem foglalkozik külön a Penitenciária szerepével és felépítésével, csupán egyes ügyek tekintetében utal rá. Különösen is a szent rendek felvételét akadályozó, a 1041. kán. 3. és 4-ban említett szabálytalanságok alóli,[756] illetve a házasságot érvénytelenítő titkos akadály alól a nem szentségi belső fórumon adott felmentés (vö. CIC 1078. k. 2.§.[757]) kapcsán. De megemlíti még az 1048. kán., valamint az 1082. kán is. A *Pastor Bonus* sem hozott érdemi változtatásokat az addigra a Római Kúria legrégibb intézményévé előlépett Apostoli Penitenciáriával kapcsolatban. Viszont a *Quae divinitus*-ból átvette az apostoli penitenciáriusokkal kapcsolatos hatáskör említését is, de csak a római ún. patriarchális bazilikák (ma: pápai, avagy nagybazilikák) vonatkozásában. Ezzel szemben a XI. Piusz-féle reform a pápának közvetlenül alárendelt olaszországi bazilikák – nevezetesen az assisi Szent Ferenc-bazilika és a padovai Szent Antal-bazilika – kisebb penitenciáriusainak kinevezési jogát is nevesítette.[758] Utóbbiakra az utóbbi idők jogszabályai nem tartalmaznak utalást, de a PE-ben vélelmezhetően rájuk is értelmezhető, hogy a

[753] Vö. CIC 1417. kán. 1. §.: „A római pápa primátusa alapján minden hívőnek joga van akár egyházi peres, akár büntetőügyét bármely fokon és a per bármely szakaszában a Szentszék elé vinni, vagy ott megkezdeni."

[754] Ld. GROCHOLEWSKI, Zenon, *Il Romano Pontefice come giudice supremo nella Chiesa*, in: Ius Ecclesiae V.7 N.1 (1995), 45.; JAMIN, Jürgen, *Il foro personale del Romano Pontefice per i capi di stato*. In: Ius Ecclesiae XXVII (2015), 555-576.; ERDŐ Péter, *Egyházjog*, 683-684.

[755] Ezen folytonosságra tekintettel Montini hiányolni látszik a „missziós fordulat" leképeződését az igazságügyi szervezetek tekintetében. MONTINI, Gian Paolo, *Gli Organismi di giustizia: artt: 189-204*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 613.

[756] Az 1041. k. 4. pontban említett szabálytalanság, nevezetesen az abortusz elkövetésében való részesség akkor is fennáll, ha szentségi fórumon már feloldozást kapott alóla az érintett. Ezért tehát a Szentszék vonatkozó hatáskörén nem változtatott Ferenc pápa *Misericordia et misera* kezdetű apostoli levele sem, melynek 12. pontja kiterjeszti az abortusz alóli feloldozásra szóló felhatalmazást minden gyóntatóra. Előtte ugyanis az a megyéspüspöknek volt fenntartva.

[757] Titkos akadályról lévén szó csakis a kánon 2.§. 2. pontja jöhet szóba, ti. az 1090. kánon szerinti emberölésben való részesség.

[758] V.ö. PIUS XI PP., Constitutio Apostolica *Quae divinitus*, 25 Mar. 1935, 1., in AAS XXVII (1935), 97-113.: „in delegandis Paenitentiariis Minoribus tam Romae pro Basilicis Patriarchalibus quam pro aliis Italiae Basilicis Nostrae iurisdictioni immediate subiectis".

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

főpenitenciárius „Felügyeli a pápai bazilikákba és máshová kinevezett gyóntatók megfelelő képzését” (PE 192. 2. §).

A PE megfogalmazása szerint az Apostoli Penitenciária „vezetését a főpenitenciárius látja el, a régens támogatásával és néhány tisztviselővel” (PE 190. 2.§). A főpenitenciárius ősi hagyomány szerint fogva bíborosi méltóságban van, igaz, a REU-val ellentétben sem a PB, sem a PE nem említi, hogy bíborosról van szó. Ellenben az UDG igen, ésl – mint láttuk – a széküresedés idején is megtartja hivatalát.[759] Ennélfogva vélelmezhető, hogy a PE által megreformált Kúriában ugyancsak bíboros fogja betölteni. Továbbá hatáskörének a bűnbánat szentségével való szoros összefüggésére tekintettel vélelmezhető, hogy nem tartozik azon szervezetek közé, amelyet akár nem papok is vezethetnének (vö. PE II.5.).

A PE 190. cikk 1. § rögzíti az Apostoli Penitenciária általános hatásköreit, amikben nem figyelhető meg változás a korábbi szabályozáshoz képest: „minden, ami a belső fórumot, valamint az isteni irgalmasságot kifejező búcsúkat érinti”. Érdemes megjegyezni a búcsúkkal kapcsolatban közbeiktatott magyarázó megjegyzést az isteni irgalmasságról. A belső fórumon való illetékessége kizárólagos: „a belső – mind szentségi, mind nem szentségi – fórum tekintetében, megadja a feloldozást a cenzúrák alól, a felmentéseket, az átváltást, az orvoslást, az elengedést és más kegyeket” (PE 191. cikk).

Az Apostoli Penitenciária feladata gondoskodni, hogy „Róma pápai bazilikáiban megfelelő számú, megfelelő felhatalmazásokkal ellátott gyóntató legyen”, illetve „felügyeli a pápai bazilikákba és máshová kinevezett gyóntatók megfelelő képzését” (PE 192. cikk). Nem egészen világos, hogy a „máshová kinevezett gyóntatók”, azaz penitenciáriusok alatt az olaszországi ún. pápai bazilikák penitenciáriusait kell érteni, vagy a helyi egyházak penitenciáriusainak képzésével kapcsolatos hatáskörről van-e szó. Mindenesetre a szükséges felhatalmazásokat az Apostoli Penitenciária adja meg számukra.[760] A római apostoli gyóntatókat, illetve az Apostoli Penitenciária évente

[759] V.ö. REU; PB 6.; UDG 14.

[760] A Róma városi pápai (korábbi nevükön patriarchális) bazilikákban működő apostoli gyóntatók (*poenitentiarii minores*) intézményes jelenléte is ősi időkre nyúlik vissza. a XV. század kollégiumba szerveződnek. A Lateráni Szent János-bazilikát a ferencesek, a Santa Maria Maggiore-bazilikát a domonkosrendiek látják el, a Falakonkívüli Szent Pál-bazilikát a bencések, míg a Szent Péter-bazilikát eredtileg a jezsuiták, majd 1774-től a minoriták. A gyóntatói kollégiumok felügyeletét szakmai szempontból a főpenitenciárius látja el, máskülönben megmaradnak saját rendjük legfőbb elöljárójának felügyelete alatt. Az elmúlt mintegy 800 év során 51 rendes magyar apostoli gyóntatóról van adatunk a Szent Péter-bazilikában. A témában bővebben ld.: MONAY Ferenc, *A római magyar gyóntatók*, Róma 1956.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

megrendezett ún. „Belső fórum képzésének” hallgatóit a pápák rendszeresen fogadják kihallgatáson, melynek során kifejtik a hivataluk gyakorlására vonatkozó tanítást és irányelveket.[761] Ezzel is összefügg az Apostoli Penitenciária azon szolgáltatása, melynek értelmében egyedi és konkrét esetekre vonatkozó megkeresések nyomán hiteles tanácsadással szolgál.[762]

Végül pedig foglalkozik „mindazzal, ami a búcsúk engedélyezését és alkalmazását illeti”, kivéve, ami a Hittani Dikasztériumra tartozik, nevezetesen a búcsúk doktrinális kérdéseinek vizsgálata terén, valamint ami az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Dikasztériumra tartozik, nevezetesen a búcsúk elnyerésével kapcsolatos szertartások vonatkozásában (PE 193. cikk).[763]

Az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága

A történelmi előzmények nyomán X. Piusz 1908-as reformjával jött létre a mai Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága mint legfőbb egyházi bíróság. A REU értelmében létrejött második részlege (*Sectio altera*) a közigazgatási peres eljárások tekintetében lett illetékes. A CIC (vö. 1445. kán.), majd a PB nyomán a Szignatúra egy harmadik részleggel bővült, amely az egyházi igazságszolgáltatás felügyeletét hivatott ellátni. A működését szabályozó saját törvényt (vö. PE 199.), az új Lex propriát (*Lex propria Signaturae Apostolicae* – LPSA) 2008-ban hirdette ki XVI. Benedek pápa.[764] Mind a SC, mind a REU bíborosokból álló testületként határozta meg, a PB viszont nem tért ki a Szignatúra felépítésére, amely alapvetően a kongregációk szervezeti felépítését követte.[765] A bírói testületbe 1991-ben lettek kinevezve az első püspökök,[766] majd a XVI. Benedek-féle *Lex propria* nyomán lehetőség nyílt a tagok mellé (akik tehát a bíborosok és püspökök, miként a PB szerinti kongregációknál)

[761] Ld. *Il sacramento della penitenza nei messaggi del sommo pontefice Giovanni Paolo II alla Penitenzieria apostolica*, Libreria Editrice Vaticana, 2000; *Il Sacramento della Penitenza: nei messaggi del sommo pontefice Giovanni Paolo II alla Penitenzieria apostolica 2001–2005*, Libreria Editrice Vaticana, 2006;

[762] Ld. pl.: „in particolare si può ricorrere — torna opportuno dirlo qui — alla Penitenzieria Apostolica, che è sempre pronta ad offrire per casi concreti, e quindi individuali, il suo servizio di consulenza, munito di valore autoritativo”. II. János Pál beszéde az apostoli gyóntatókhoz, 1993. március 27, in: AAS 86 (1994), pp. 78-82.

[763] Ld. PAENITENTIARIA APOSTOLICA *Decretum Enchiridion indulgentiarum quarto editur*, 1999. július 16., in: AAS XCII (2000), 301-302., a kiadványt magát ld. *Enchiridion Indulgentiarum. Normae et concessiones*, ed. IV, Typis Vaticanis 1999., magyarul: *Búcsúk kézikönyve. Szabályok és búcsúengedélyek*, Szent István Társulat, Budapest 2000, ill. 2024.

[764] BENEDICTUS XVI, MP *Antiqua ordinatione*, 2008. június 21., in: AAS, 100 (2008), n. 8, 513-538.

[765] A PB hallgatását bíráló véleményekhez ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 174.

[766] Ld. DEL RE, *La Curia Romana*, 222.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

„néhány klerikus" kinevezésére is (LPSA Art. 1.§.2). A PE viszont kitér a Szignatúra tagjainak összetételére is, amit az is indokolhat, hogy az alapvetően eltér a többi kuriális szervétől. Tagjai „a római pápa által öt évre kinevezett bíborosok, püspökök és papok", élükön a bíboros prefektussal (PE 195. cikk, 1. §). A Szignatúra tehát azon kevés kuriális intézmény egyike, melynek vezetése törvény szerint bíborosi méltósághoz kapcsolódik. Ezt a bíróság sajátos összetétele is indokolja, mely kizárja a világiakat, sőt a diakónusokat is. A tagok összetételében ugyanis a LPSA-hoz képest újdonságot jelent, hogy a PE nem általában klerikusokat, hanem kifejezetten papokat említ.[767] Montini a világiak kizárását a Szignatúra lehetséges tagjai közül egy tudatos törvényhozói döntésként értékeli, ami a CIC 129. kánonban foglalt korlátozást tükrözi.[768]

A Szignatúra összetételével kapcsolatos bírálatként felmerül, hogy a bíboros tagok többnyire más kuriális intézményeknek is tagjai, a püspökök pedig többnyire megyés főpásztorok lévén nehéz biztosítani egyrészt a bíróság elfogulatlanságát, hiszen alkalmasint a többi kuriális intézmény egyedi közigazgatási intézkedéseiről kell ítéletet mondaniuk, másrészt egyéb kormányzati, illetve pasztorális feladataik okán a megfelelő rendelkezésre állásuk, netán hozzáértésük nehézségekbe ütközhet.[769] Emellett az ötéves kinevezési ciklus kikötése nem segíti elő a függetlenség biztosítását sem.[770]

A Szignatúra hatáskörei

Az Apostoli Szignatúrát, a PB-t követve a PE is „az Egyház legfelsőbb bíróságaként" határozza meg, illetve olyan szervről, amely gondoskodik az „igazságszolgáltatás helyes rendjéről az Egyházban" (PE 194. cikk). E két fő funkció a Szignatúra kettős természetét is meghatározza. Egyfelől bíróság – ezen belül is kettős jellegű – valamint

[767] Montini szerint nem látni formális indokoltságát a diakónusok kifejezett kizárásának. MONTINI, Gian Paolo, *Gli Organismi di giustizia: artt: 189-204*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 581.
[768] MONTINI, *Gli Organismi di giustizia: artt: 189-204*., 582.
[769] V.ö. Baura Eduardo, *Discrimine tra la via amministrativa e la via giurisdizionale nella tutela dei diritti nei confronti dell'amministrazione ecclesiastica*. In: Studi in onore di Carlo Gullo, Volume I, Annales Doctrinae et Iurisprudentiae Canonicae IV. Libreria Editrice Vaticana 2017, 12.; BAURA Eduardo, *El ejercicio de la potestad de la Curia Romana a la luz de la «Praedicate Evangelium» y el derecho de los fieles al buen gobierno*, in: Ius Canonicum, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 32.
[770] Vö. MONTINI, *Gli Organismi di giustizia: artt: 189-204*., 582.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

igazságügyi igazgatási kormányszerv.[771] A PE ezen a téren nem hoz újdonságot a korábbi szabályozáshoz képest.

A REU által létrehozott új szignatúrai funkció a közigazgatási bíráskodás, ami – akárcsak a többi bírósági ügy esetében – itt is csupán törvényességi felülvizsgálatot jelent.[772] Tehát a döntéshozatali eljárás során elkövetett törvénysértés, vagy magának a döntésnek törvénybe ütköző volta esetén lehet a Szignatúrához fordulni (PE 197. cikk, 1.§).[773]

A PE 197. cikk 1.§. a Szignatúrát „a Római Kúria közigazgatási bíróságának" nevezi, aminek értelmezésével kapcsolatban eltérő vélemények merültek fel. Gherri határozottan állítja, ezt úgy kell érteni, hogy a Szignatúra *csak* a Római Kúria közigazgatási bírósága, nem pedig az egyetemes egyházé, tehát csak a Kúrián belülről lehetne hozzá folyamodni ezen a téren. Ezzel pedig a törvényhozó korrigálni kívánta a Szignatúra és a szerzők egy része által vallott rételmezés alapján kialakult korábbi mintegy fél évszázados gyakorlatot, ti. az általános érvényű közigazgatási bíráskodás bevezetéséről. Ezzel szemben számos érvet hoz fel Montini, köztük, hogy ez jelentős visszalépés volna a kuriális jogszolgáltatás terén, s hogy „a Római Kúria közigazgatási bíróságaként" megfogalmazást, mely valójában szükségtelen, úgy kell érteni, hogy a Római Kúria egyik szervéről van szó, de ez nem korlátozza a hívek jogát, hogy az egész Egyházból hozzá folyamodjanak.[774]

A Szignatúra továbbá „dönt a Dikasztériumok közötti, valamint ezek és az Államtitkárság között felmerülő hatásköri ütközésekben" (PE 197. 3.§ és PE 22. cikk).[775] Ehhez kapcsolódik a PE 32. cikk 1.§-ban foglalt feladatkör, melynek értelmében ha kétség merül fel, hogy egy hierarchikus felfolyamodás befogadása és megítélése melyik kuriális intézmény hatásköre, „a kérdést az Apostoli Szignatúra

[771] Utóbbi minőségében inkább a régi kongregációkra, mai dikasztériumokra hasonlít, illetve a világi államok igazságügyi minisztériumaira. Vö. DEL RE, *La Curia Romana*, 221.

[772] A PB nyomán a PE is lehetővé teszi, hogy a Szignatúra kártérítést is ítéljen (PE 197. 2.§) a törvénysértő kuriális döntés nyomán, ami a puszta törvényességi felülvizsgálaton túlmenően érdemi vizsgálatot is jelent.

[773] Ld. PARISE Giovanni, *A cinquant'anni dalla istituzione della Sectio altera del Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica: i fondamenti del giudizio contenzioso amministrativo canonico*. In: Angelicum, Vol. 94, No. 4 (2017), pp. 781-798.

[774] Ld. MONTINI, *Gli Organismi di giustizia: artt: 189-204*., 588-590.

[775] Vö. CIC 1445. k. 2. §.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Legfelsőbb Bírósága dönti el". A PB-ban nem szereplő, konzultatívnak nevezhető funkciót a kuriális gyakorlat alakította ki, és a RGCR rögzítette.[776]

Mint említettük, a PE 197. cikk 1.§ az „Államtitkárság és a dikasztériumok" által hozott, vagy jóváhagyott közigazgatási intézkedéseket, ugyanott a 3.§ pedig „a Dikasztériumok közötti, valamint ezek és az Államtitkárság közötti" hatásköri vitákat említi (akárcsak a PE 22. cikk). Ennek nyomán az első értelmezések során kételyek merültek fel azzal kapcsolatban, hogy a Szignatúra eme illetékessége miért nem terjedne ki az igazságügyi és a gazdasági szervezetekre. A zavart fokozhatta, hogy ugyanezen 197. cikk 3.§-ban szó van a kuriális intézményekről, ami tehát az igazságügyi és gazdasági szervezeteket is felöleli (ahogy a PE 32. is).

Úgy tűnik azonban, hogy szerkesztési figyelmetlenségről lehet szó,[777] amit aztán a jogalkotó 2024-ben a *Munus tribunalis* motu proprióval[778] kívánt orvosolni, a PE szövegének változatlanul hagyásával.[779] A motu proprio a LPSA több cikkében „kuriális intézményekre" módosította a PE nyomán immár más kategóriát jelentő „dikasztériumok" kifejezést, ezzel orvosolva a PE 197. cikk szóhasználata nyomán keletkezett félreérthető helyzetet. Továbbá megvalósította a PE 195. cikk 1. § által eszközölt, már említett módosítás miatt szükségessé vált jogharmonizációt a LPSA 1. cikk 2.§ szövege tekintetében (a klerikusok szót papokra cserélve).[780]

A világi jogrendekben az igazságügyi minisztériumnak megfelelő hatáskört jelent az igazságügyi igazgatási funkció, ami a REU óta van nevesítve a Szignatúrára vonatkozó normatívában. Ennek keretében a Szignatúra felügyeli az igazságszolgáltatás helyességét a különböző egyházi bíróságok vonatkozásában. A PE 194. cikk fényében („gondoskodik az igazságszolgáltatás helyes rendjéről az Egyházban") egyértelmű, hogy ezen illetékessége nem korlátozódik a Szentszék egyházi bíróságaira, hanem globális jellegű. Ennek keretében a Szignatúra fegyelmi hatóságként jár el a bírósági

[776] Ld. RGCR-1994, art. 121.§2.; RGCR-1999 Art. 137.§2. A kérdésben ld. RIPA, Andrea, La Segnatura Apostolica e i conflitti di attribuzione. In: GIAMMARRESI, *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 69-70.

[777] A vélelmezett jogalkotási hibára a kánonjogászok is felhívták már a figyelmet, ld. pl. PARISE Giovanni, *Il Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica dopo la Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*. *Riflessioni e proposte per una giustizia sostanziale in Ecclesia*. EDUSC 2023, 18-19.

[778] FRANCISCUS PP., MP *Munus tribunalis*, 2024. február 28., in: AAS, CXVI (2024), N.4., 407-410.

[779] Ezt a LPSA Art. 34. §.3. szövege is alátámasztja, így tehát a PE 197. cikket a LPSA 2024-ben módosított szövegével együtt kell értelmezni.

[780] Megjegyzendő, hogy miközben mind a bírói, mind a közigazgatási eljárásokat főként az egyetemes egyházjog, mindenekelőtt a CIC VII. könyve szabályozza, a CIC 1402. k. értelmében Apostoli Szentszék bíróságainak szabályzatai, tehát a saját törvények tartalmazhatnak tőlük eltérő normákat is. Vö. Erdő Péter, *Egyházjog*, 607.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

személyzet,[781] az ügyvédek, illetve jogi képviselők vonatkozásában (PE 198.1.), ami ugyancsak egyetemes jelleggel értelmezhető.[782] A bírósági személyzet említése a korábbi szabályozáshoz (PB 124. 2.) képest újdonság, a LPSA 113. cikkében foglaltakat veszi át, s magából az igazságszolgáltatás helyessége feletti felügyelet feladatából is következtethető. Ugyancsak új elem, hogy a Szignatúra dönt „az igazságszolgáltatással kapcsolatos bármely kéréssel kapcsolatban" (PE 198.3.), ami egy általános igazságügyi igazgatási hatáskört jelent.[783]

Az egyházi igazságszolgáltatás igazgatási-szervezési feladatai körében a Szignatúra hatáskörébe tartozik kiterjeszteni az alsóbb fokú bíróságok illetékességét (PE 198. cikk 4., vö. CIC 1445.k. 3.§2.),[784] továbbá „megadni a fellebbviteli bíróság jóváhagyását, valamint – amennyiben az Apostoli Szentszéknek van fenntartva – az egyházmegyeközi/ intereparchiális/ interrituális, regionális, országos, sőt szükség esetén nemzetek feletti bíróságok felállításának jóváhagyását" (PE 198. cikk 5., vö. CIC 1423. k., 1445. k. 3§,3.). Utóbbi terén a PE újdonsága az egyházmegyeközi bíróságok mellett a többi hasonló jellegű fórum kifejezett említése,[785] ami terminológiai pontosításnak tűnik, ám Montini felhívja a figyelmet, hogy ez inkább visszatérésnek minősül egy korábbi szóhasználathoz, ugyanis újabban az egyházmegyeközi bíróságok kifejezést általános értelemben alkalmazzák,

[781] Bírósági személyzet (vö. CIC 1456. k.) alatt a gyakorlatban a bírósági helynököt, bírókat, az ügyészt és a kötelékvédőt, továbbá a kancellárt és a jegyzőt kell érteni. Amint Baura kifejti, a CIC 1457.k. ugyan különbséget tenni látszik a bírók és a bírósági személyzet között, de a Törvényszövegek Pápai Tanácsa *Dignitas connubii* instrukciója (2005. január 25.) a bírókat is ezen kategóriában említi (vö. 36., 38. cikk), ami a szignatúrai felügyelet szempontjából közelítve is logikus, hiszen az igazságszolgáltatás helyessége feletti őrködés a bírók felügyelete nélkül nem megvalósítható. V.ö. BAURA, Eduardo, *La legge propria della Segnatura Apostolica: le sanzioni disciplinari, i ricorsi gerarchici, le dichiarazioni di nullità del matrimonio*. In: *LA LEX PROPRIA DEL S.T. DELLA SEGNATURA APOSTOLICA*, a cura di P.A. Bonnet e C. Gullo, Città del Vaticano 2010, pp. 337-371.

[782] Baura felveti, hogy a Szignatúra illetékessége a Rota Romana bírósági személyzete vonatkozásában legalábbis versengő, hiszen utóbbinak saját normái szintén tartalmaznak fegyelmi-felügyeleti rendelkezéseket, miközben a dikasztériumok (kuriális intézmények) egymás közötti jogi egyenlőségéből kifolyólag a Szignatúra elvben nem felügyeli a Rotát. Ld. BAURA, Eduardo, *La legge propria della Segnatura Apostolica: le sanzioni disciplinari, i ricorsi gerarchici, le dichiarazioni di nullità del matrimonio*. In: *La lex propria del S.T. della Segnatura Apostolica*, a cura di P.A. Bonnet e C. Gullo, Città del Vaticano 2010, pp. 337-371.

[783] Ide tartozik, hogy a REU óta sajátos funkcióként a Szignatúra első részlege látja el a Szentszék és némely államok közötti megállapodásokból fakadó ellenőrzési-igazolási feladatokat is, amelyek a kánoni házasság világi hatásainak állami elismerésével kapcsolatban jelentkeznek. Ld. DEL RE, *La Curia Romana*, 221.

[784] Pl. „egy egyházmegyei bíróságot megbízni, hogy valamely ügyben harmad- vagy akár magasabb fokon a Rota helyett ítélkezzék a fordítással járó időveszteség és anyagi terhek elkerülésére; vagy tartósan felhatalmazni egy egyházmegyei bíróságot, hogy más bíróság előtt eldöntött ügyek másod- vagy harmadfokú fellebbviteli fóruma legyen". Erdő Péter, Egyházjog, 626.

[785] Ekként kiemeli THARAKUNNEL Benny Sebastian, *Administration Of Justice According To Praedicate Evangelium*. in: Iustitia: Dharmaram Journal of Canon Law, Vol. 14, No. 1, June 2023, 76.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

elkerülendő, hogy az elnevezések számos változatát mind fel kelljen sorolni.[786] Amúgy is felvethető, hogy az említett bíróságok mindegyike valamiképpen egyházmegyeközi is. Az interrituális bíróságokat[787] a CCEO 1068. kán. 1.§ teszi lehetővé közös bíróság néven,[788] ugyanakkor létesítésükhöz nem írja elő a Szentszék jóváhagyását. Mivel a CCEO 1067. kán. 1.§ viszont előírja azt a pátriárkai egyház területén kívüli közös bíróságok létesítéséhez (illetve nem pátriárkai egyházak esetében is), ezért logikusnak tűnne, hogy az interrituális bíróságok esetében is szükség legyen a Szignatúra jóváhagyására.[789] Mindemellett joggal merülhet fel kifogás az „országos" (*nazionale*) és a „nemzetek feletti" (*sovranazionale*) kifejezés alkalmazása kapcsán: az „országos/nemzeti" nem jellemző a kánonjogi terminológiára, a „nemzetek feletti" értelmezése pedig nem pontosan meghatározható kánonjogi szempontból. Valójában az országos/nemzeti bíróságok, mint egy-egy püspöki konferencia területére nézve illetékes bíróságok, létesítése az utóbbi időkben – főként a büntetőügyek szakszerűbb tárgyalása érdekében – egyre gyakoribbá válik.[790]

A Szignatúrának keletkezett egy újabb, a PE-ban nem említett illetékessége is. A 2020. május 19-én kihirdetett[791] szentszéki és vatikánvárosi integrált közbeszerzési eljárási

[786] MONTINI, *Gli Organismi di giustizia: artt: 189-204*., 597.

[787] A szakirodalom inkább az „tribunale interecclesiale" azaz egyházközi bíróság kifejezést használja, a témában ld. GEFAELL, P., *Tribunali delle Chiese sui iuris non patriarcali*, in: Ius Ecclesiae, 16 (2004),111-132

[788] „Episcopi eparchiales diversarum Ecclesiarum sui iuris in eodem territorio potestatem suam exercentes convenire inter se possunt de constituendo tribunali communi, quod causas sive contentiosas sive poenales christifidelium alicui ex eisdem Episcopis eparchialibus subditorum cognoscat."

[789] Vö. THARAKUNNEL Benny Sebastian, *Administration Of Justice According To Praedicate Evangelium*. in: Iustitia: Dharmaram Journal of Canon Law, Vol. 14, No. 1, June 2023, 66-67. Ezzel szemben Gefaell szerint nem szükséges a szentszéki jóváhagyás, mert az interrituális bíróságok nem korlátozzák az eparchiális püspökök jogát, hogy párhuzamosan saját bíróságot is fenntartsanak. Vö. GEFAELL, P., *Tribunali delle Chiese sui iuris non patriarcali*, in: Ius Ecclesiae, 16 (2004), 126. Ugyanakkor a Szignatúra jogértelmezése szerint az interrituális bíróságokhoz is szükség van engedélyére, vö. GEFAELL Pablo, *La lettera della Segnatura Apostolica del 21 novembre 2020 sulla proroga di competenza dei tribunali, sui tribunali di appello e sull'erezione dei tribunali intereparchiali e interecclesiali*. In: *Diritto Canonico Orientale. Studi sulla giustizia, primato ed evangelizzazione* (a cura di Georges Ruyssen, S.J.), Kanonika 31, Pontificio Istituto Orientale, Roma 2024., 211-227.

[790] Pl. Argentínában 1981-ben jött létre, vö. CAPPELLO, H. H. *Pasado, presente y futuro de los Tribunales Eclesiásticos en la República Argentina*. In: Anuario Argentino de Derecho Canónico, 25. https://repositorio.uca.edu.ar/handle/123456789/11957; Anglia és Wales területére nézve 2023-ban létesítettek egy büntetőügyekben illetékes nemzeti bíróságot, ld. POLAND J., *An Introduction to the National Tribunal Service of England and Wales*, 1st November 2023, https://www.cbcew.org.uk/national-tribunal-service/; Franciaországban 2022-ben alakult meg, szintén büntetőbíróságként, megnevezése szerint Tribunal pénal canonique national, ám saját szabályzata egyházmegyeközinek nevezi, ld. *Statuts du Tribunal Pénal Canonique Interdiocésain de la Conférence des Évêques de France*, in: https://www.tpcn.fr/;

[791] Ld. FRANCISCUS PP., MP *La diligenza del buon padre di famiglia*, 19 maggio 2020, in: AAS, CXII (2020), N.6., 487-539.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

törvény egységesen vonatkozik minden „közintézményre” (*ente pubblico*), amelyek közé értendők a Római Kúria különböző intézményei és szervezetei, a Szentszékhez kapcsolódó háttérintézmények, a Vatikánvárosi Állam Kormányzóságától függő intézmények, és minden más, a Gazdasági Titkárság által vezetett nyilvántartás szerinti jogalany.[792] Az ezen területtel kapcsolatos vitás ügyek tekintetében a pápai rendelkezés kiterjesztette a Vatikánvárosi Állam bíróságainak illetékességét a Római Kúria különböző szervezeteit is magába foglaló „közintézményi” körre.[793] Ugyanakkor a kapcsolódó hatásköri viták eldöntését, illetve az előzetes véleménynyilvánítást az Apostoli Szignatúrára bízta,[794] ezzel kiterjesztve annak illetékességét a Római Kúrián kívüli intézményekre és szervezetekre is.[795]

A Szignatúra a közelmúltig gondoskodott a Vatikánvárosi Állam semmítőszéki (*Corte di Cassazione*) funkcióinak ellátásáról is.[796] A vonatkozó 2020-as új törvény[797] értelmében a három szignatúrai bíró mellé kettő vagy több ún. segédbíró (*giudice applicato*) is kinevezésre kerül három évre (Art 19.). Utóbbiak viszont egyetemi tanárok és jogászok közül kerülnek kiválasztásra, tehát feltételezhetően világi személyek.[798] A segédbírók bevonására a semmítőszék elnökének döntésével kerül sor, amennyiben az adott ügy „összetettsége, vagy célszerű okok” igényli.[799] Az ügyészt pedig a Szignatúra referensei közül nevezi ki az elnök, vagy szükség esetén külsős személyt választhat, az Államtitkárság előzetes engedélyével (Art. 20). Ferenc pápa *Le esigenze emerse* kezdetű motu propriójával[800] 2023-ban több módosítást eszközölt a városállam igazságügyi rendszerében, s ennek keretében módosította a semmítőszék összetételét is, leválasztva azt a Szignatúráról. A semmítőszéket immár

[792] Ld. *Norme sulla trasparenza, controllo e concorrenza dei contratti pubblici della Santa Sede e dello Stato della Città del Vaticano*, 19 maggio 2020, Art. 2. in: AAS, CXVI (2024) N.2., 135-188.
[793] FRANCISCUS PP., MP *La diligenza del buon padre di famiglia*, 19 maggio 2020, in: AAS, CXII (2020), N.6., 487-539.; *Tutela giurisdizionale in materia di trasparenza, controllo e concorrenza dei contratti pubblici per la Santa Sede e dello Stato Città del Vaticano*, 19 maggio 2020. Art. 1. §1.
[794] *Tutela giurisdizionale in materia di trasparenza, controllo e concorrenza dei contratti pubblici per la Santa Sede e dello Stato Città del Vaticano*, 19 maggio 2020. Art. 1. §2, Art. 12.
[795] A témában ld. RIPA, Andrea, *La Segnatura Apostolica e i conflitti di attribuzione*. In: GIAMMARRESI, *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 66-67, 73.
[796] A témában átfogóan ld. PICARDI Nicola, *Alle origini della giurisdizione vaticana*, in: Historia et ius, n. 1/2012 - paper 3., www.historiaetius.eu; Ld. még: PICARDI Nicola, *A Vatikánváros államának bírósági rendszere*, in: Kánonjog, 7 (2005), 31-39.
[797] *Legge N. CCCLI sull'ordinamento giudiziario dello Stato della Città del Vaticano*, 13 marzo 2020. In BSS N. B0162, 16.03.2020.
[798] A segédbírókat az Államtitkárság előterjesztésére a pápa nevezi ki, míg a semmítőszék rendes bíboros bíráit maga az elnök nevezi ki. Ld. *Legge N. CCCLI sull'ordinamento giudiziario dello Stato della Città del Vaticano*, 13 marzo 2020. Art. 8. In BSS N. B0162, 16.03.2020.
[799] *Legge N. CCCLI sull'ordinamento giudiziario dello Stato della Città del Vaticano*, 13 marzo 2020. Art. 19. §2.
[800] FRANCISCUS PP., MP *Le esigenze emerse*, 12 aprile 2023, in: AAS, CXV (2023), N. 5, 479-483.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

négy, a pápa által erre a feladatra külön kiválasztott bíboros alkotja, illetve a már említett segédbírók (Art. 4.).[801] Az 1997-es, majd az új 2020-as törvény értelmében is a semmítőszék volt illetékes a bíborosok és püspökök büntetőügyeiben, a CIC 1405. kán. §1. szerint a pápának fenntartott ügyek kivételével.[802] A 2021. április 30-án kiadott motu propriójával azonban Ferenc pápa – úgymond a krisztushívők egyenlőségének jegyében – megszüntette ezt az előjogot, és a bíborosokat és a püspököket is a rendes bírósági fórumok elé utalta büntetőügyeik tekintetében (kivéve a CIC 1405. kán. §1. szerinti ügyeket).[803]

A Rota Romana

A Rota Romana Bírósága az Apostoli Szentszék rendes fellebbviteli bírósága (PE 200. cikk, 1.§), melynek ezen alapvető illetékessége nem változott a X. Piusz általi újjáalapítás óta.[804] Tevékenysége széküresedés esetén sem függesztődik fel (UDG 26.). A fellebbezések fogadásában és tárgyalásában rendes bíróságként jár el, ami azt jelenti, hogy saját jogon tárgyalhatja a hatáskörébe tartozó ügyeket, és ítéleteit nem szükséges a pápával jóváhagyatni.[805]

A Rota Romana mindig is kollegiális szerv volt, pontosabban maga a bírói kollégium alkotja a bíróságot,[806] és lényegében az egyetlen a kuriális intézmények közül, ahol maga a kollégium az ügydöntő fórum.[807] Szervezete, mely évszázadok óta lényegileg változatlan, meghatározatlan számú bíróból áll,[808] akiknek munkáját különböző tisztviselők segítik: az ügyész és helyettese, a kötelékvédők, a jegyzők, a kancellária vezetője, az irattáros. A Rota Romana bíráit a PB és a PE is ekként nevezi meg, de

[801] Ugyanezen cikk egyúttal visszavonta a korábbi eljárás szerint kinevezett bírók megbízatását, ld. Art 19. §1.bis.
[802] *Legge N. CCCLI sull'ordinamento giudiziario dello Stato della Città del Vaticano*, 13 marzo 2020. Art. 24. In BSS N. B0162, 16.03.2020.
[803] FRANCISCUS PP., MP *Secondo la Costituzione quibus quaedam innovantur de competentia institutorum iudicialium Status Civitatis Vaticanae*, 30 aprile 2021. In: AAS, CXIII (2021) N.5., 445-446. Ezzel kapcsolatban ld. GENTILE Claudio, *Le recenti modifiche in materia di giustizia e di competenza degli organi giudiziari dello Stato della Città del Vaticano ai sensi dei Motu Proprio* Esigenze emerse *dell'8 febbraio 2021 e* Secondo la costituzione *del 30 aprile 2021*, in: Ius Ecclesiae, V. 33 N. 2 (2021), 669-682.
[804] Vö. CIC1917, 1598. kán. 1.§, PB 126.
[805] Ld. PE 31. cikk 2.§, ill. korábban PB 18.
[806] Ld. MONTINI, *Gli Organismi di giustizia: artt: 189-204*., 607.
[807] v.ö. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 478.
[808] Jelenleg huszan vannak, vö. *Annuario Pontificio*, 2023, 1217-1218. Előjogaikat ld. PIUS XI PP., Cost. ap. *Ad incrementum decoris de quibusdam praelatis romanae Curiae et variis eorum ordinibus*, 15.8.1934: AAS 26 (1934), 497-521.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

saját törvényét (vö. PE 204.) képező *Normae Romanae Rotae Tribunalis* (NRR),[809] illetve a gyakorlat mindmáig alkalmazza a hagyományos ügyhallgató prelátus (*praelati auditores*) kifejezést. A „világ különböző részeiről kiválasztott, bizonyított tudással, szakértelemmel és tapasztalattal rendelkező" bírákat a pápa nevezi ki (PE 201. cikk, 1. §). Noha a PE nem részletezi, a *Normae* 3. cikk 1.§ értelmében papoknak kell lenniük, továbbá mind kánonjogban, mind világi jogban járatosnak, elismerten becsületes életvitelűnek és okosságra, szakértelemre kiválónak (u.o.).

A rotai bírák elnöke a dékán, aki „első az egyenlők között" jelleggel vezeti a testületet.[810] Tisztét eredetileg a rangidős ügyhallgató prelátus töltötte be, ám a PB óta a pápa nevezi ki a bírák közül „meghatározott időre", és a PE értelmében – a többi kuriális intézmény vezetőjéhez hasonlóan – ezesetben is érvényes az öt éves szabály (PE 201. 2.§).[811] Ellenben nem érvényes a bírákra a PE 17. cikk 1§ és 4.§-ben foglalt főszabály, melynek értelmében a kuriális intézmények tagjait öt évre nevezi ki a pápa és az egyszer meghosszabbítható. Ennek jogszabályi alapja a NRR mint részleges törvény, illetve a PE 13. cikk 2.§, melynek értelmében sajátos jellegénél fogva, vagy külön törvény alapján egy-egy kuriális intézmény felépítése eltérhet az általánostól.[812] XVI. Benedek *Quaerit semper* motu propriója[813] nyomán az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Kongregációtól a Rota Romanához került két sajátos hatáskör, az el nem hált házasságok alóli felmentések,[814] illetve a szent rendek semmisségi ügyeinek vizsgálata.[815] Szervezeti értelemben nem is maga a Rota Romana, mint bíróság kapta

[809] *Normae Romanae Rotae Tribunalis*, in: AAS, vol. LXXXVI (1994), 508-540.

[810] Ezen elvet egyre inkább felülírja a dékán szerepét kiemelő gyakorlat, ill. néhány rendelkezés, mint pl. a Rota tevékenysége és személyzete feletti felügyeleti és fegyelmi jogokat biztosító rendkívüli felhatalmazások. Ld. LLOBELL, Joaquín, *Il m.p. "Quaerit semper" sulla dispensa dal matrimonio non consumato e le cause di nullità della sacra ordinazione*. In: Rivista telematica (www.statoechiese.it), n. 24/2012, 9.

[811] Montini ebben az újításban a Rota testületi jellegének fokozatos kikezdését látja. Ld. MONTINI, *Gli Organismi di giustizia: artt: 189-204*., 609.

[812] Vö. PB 3. cikk 1.§

[813] Ld. BENEDICTUS XVI PP., MP *Quaerit semper*, 30 agosto 2011, in AAS, 103 (2011), pp. 569-571.

[814] Bővebben ld. LLOBELL, Joaquín, *Il m.p. "Quaerit semper"*, 24. Ld. még: LA MORGIA MariaConcetta, *La dispensa dal matrimonio rato e non consumato nella legislazione vigente. Attuazione del M.P. "Quaerit semper"*. Angelicum University Press, 2015. Az eljárásrendet ld. CONGREGATO PRO SACRAMENTIS, *Litterae Circulares «De Processu super matrimonio rato et non consummato»*, 1986 Dec. 20, in: Communicationes 20 (1988), 78-84. Összefoglalását magyarul ld.: BÁLINT Róbert, *Az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció fejlődése és hatályos szabályozása*, Doktori Disszertáció, PPKE Kánonjogi Posztgraduális Intézet, Budapest 2014., 173-179. Olaszul: CHIAPPETTA, Luigi, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, Edizioni Dehoniane Bologna 1994, 971-980.

[815] A részletes eljárásrendet korábban az 1931-es szabályzat (PIUS XI PP., *Regulas Servandas in processibus super nullitate sacrae Ordinationis die 9 iunii 1931*), jelenleg a 2001-ben kiadott szabályzat fekteti le (CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *De regulis servandis ad nullitatem ordinationis declarandam. Regulae servandae ad proceduram administrativam*

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

meg ezen hatásköröket, hanem a „mellette" létrehozott Rota Romana Igazgatási Hivatala (*Ufficio Amministrativo presso la Rota Romana*),[816] amelynek vezetője a Rota Romana dékánja (vö. PE 200. 2-3.§),[817] aki lényegében egyszermályben dönt, hiszen az iroda többi tisztviselője a *Quaerit semper* értelmében csupán a dékán segítőjének minősül. Az Igazgatási Hivatal inkább hasonlít a dikasztériumokra, jellegében és szervezetében is eltér, sőt, elkülönül a Rota Romana bíróságától, mely csupán „logisztikai" támogatást nyújt számára, illetve vezetésük perszonálúnióban van.[818] Két speciális bizottságot foglal magába, melyek az ügykörökkel együtt kerültek át a Rotához, s amelyek feladata a vonatkozó ügyek kivizsgálása és a döntéselőkészítés. A Szent Rendek Semmisségi Ügyeinek Különleges Bizottsága (*Commissione speciale per la trattazione delle cause di dichiarazione di nullità della sacra ordinazione*)[819] tagjai kizárólag papok. Az El Nem Hált Házasságok Ügyeinek Különleges Bizottsága (*Commissione speciale per la trattazione delle cause di dispensa dal matrimonio rato e non consumato*)[820] pedig egyfelől ún. döntnök biztosokból (*commissari deputati alla decisione*), másfelől kötelékvédő biztosokból (*commissari deputati alla difesa del vincolo*) állnak. Előbbiek kizárólag papok, utóbbiak között lehetnek világiak is.[821]

A Rota Romana illetékessége egyetemes, tehát az egész egyházra és minden krisztushívőre kiterjed.[822] A PB és a CCEO együttes olvasata révén már annakidején felmerült a kérdés, vajon a Rota Romana mennyiben illetékes a keleti egyházak vonatkozásában. A kánonjogászok nagy része arra a következtetésre jutott, hogy – mivel a CCEO későbbi a PB-nál – a Rota Romana nem illetékes a pátriárkai és nagyérseki sajátjogú egyházak vonatkozásában, azok saját területén belül. Ugyanis

nullitatis ordinationis inchoandam et celebrandam noviter confectae, 16 ottobre 2001, in AAS, 94 (2002), pp. 292-300); ezzel kapcsolatban ld.: NAVARRO, L., *Le nuove "regulae servandae" per le cause di nullità della sacra ordinazione*, in Ius Ecclesiae, 15 (2003), 313-331. Ismertetését ld. magyarul: BÁLINT Róbert, *Az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció fejlődése és hatályos szabályozása*, 179-180. old. Olaszul: CHIAPPETTA, Luigi, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, 187-189.

[816] Hivatalos megnevezése: „A megkötött de el nem hált házasság alóli felmentés ügyeinek kezeléséért és a szent rendek felvételének semmissége kinyilvánításáért felelős hivatal" (*Ufficio per la trattazione delle cause di dispensa dal matrimonio rato e non consumato e di dichiarazione di nullità della sacra ordinazione*); a gyakorlatban nevezik Rota Romana Igazgatási Hivatalának is (*Ufficio Amministrativo presso la Rota Romana*)

[817] Vö. PB 126. cikk új. 2-3.§

[818] Ld. LLOBELL, Joaquín, *Il m.p. "Quaerit semper"*, 8.

[819] XI. Piusz 1929. december 2-i rescriptuma értelmében jött létre, vö. *Annuario Pontificio 1941*, 710.

[820] XI. Piusz 1926. május 3-i rescriptuma értelmében jött létre, vö. *Annuario Pontificio 1941*, 711.

[821] Ld. *Annuario Pontificio*, 2023. 1219-1221. A konzultorok egyelőre nem jelennek meg sem a kinevezések között, sem az Annuario Pontificio nyilvántartásában. Vö. LLOBELL, Joaquín, *Il m.p. "Quaerit semper*., 12.

[822] A REU 109. cikk nyomán.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

utóbbiaknak a CCEO 1063. kánon értelmében létre kell hozniuk saját pátriárkai bíróságukat, amely a rendes fellebbezési fórumot képezi. Mások szerint ugyanakkor ez az értelmezés korlátozná a római pápa joghatósági primátusát, hogy ti. a Szentszék rendes bíróságai révén ítélkezzék az egyetemes egyházban. A nem egészen világos helyzeten a PE sem segített, hiszen a PE 84. cikk 2.§ – a PB 58. cikk 2.§-hoz hasonlóan – felsorolja a Keleti Egyházak Dikasztériumának illetékességének korlátai között a „Rota Romana Bírósága sajátos és kizárólagos hatáskörébe" tartozó ügyeket. A rotai gyakorlat azon értelmezést tükrözi, miszerint a CCEO értelmében az ügyek a pátriárkai és nagyérseki egyházak bíróságai számára vannak fenntartva azok területén belül, míg a többi keleti egyházi bíróság vonatkozásában a Rotának versengő illetékessége van.[823] A keleti egyházak vonatkozásában a felszentelés semmisségének kinyilvánításáért folyó perekben a Keleti Egyházak Kongregációja marad továbbra is az illetékes, hiszen utóbbi hatásköri korlátai között ez a terület nem szerepelt, s ez nem változott a *Quaerit semper* és a PE nyomán sem.[824]

Ügyvédek

Az igazságügyi rendszernek természetesen részét képezik az ügyvédek, illetve képviselők, akik a perekben a feleket képviselik, avagy tanácsokkal ellátják.[825] A Római Kúria formális definíciója szerint az ügyvédek annak nem részei, nem is tartoznak a kuriális intézmények közé, ezért a PE külön fejezetben (IX. fejezet) tárgyalja a vonatkozó szabályokat, az igazságügyi szervezetektől elkülönülten (jelezve, hogy nem a szorosan vett Kúria részei). Hasonlóképpen járt el a PB (ld. PB 183-185) is, míg a REU és a SC nem foglalkozott velük kifejezetten, hanem a Szignatúra és a Rota Romana saját törvénye,[826] majd a két bíróságra vonatkozó későbbi normák tartalmazták a vonatkozó szabályokat. A hatályos jogot a CIC-ben, az

[823] A kérdés kifejtését és a vonatkozó szakirodalmat ld. LLOBELL Joaquín, *La competenza della Rota Romana nelle cause delle Chiese cattoliche orientali*, in: Quaderni dello Studio Rotale, 18 (2008), pp. 15-57.

[824] V.ö. LORUSSO Lorenzo, *Le modifiche di Benedetto XVI alla costituzione apostolica «Pastor bonus»: un ponte verso ulteriori riforme*. In: Iura Orientalia X (2014), 76.

[825] A kánonjogi terminológiában a képviselő (*procurator*) az a személy, aki valaki másnak az ügyeit megbízás alapján intézi, az illető helyett eljárva. Az ügyvéd (*advocatus*) ugyanezen személyt tanácsaival segíti, a perben támogatja, védelmezi, de nem helyette jár el. E két funkciót gyakran ugyanazon személy látja el (ld. ERDŐ, Egyházjog, 712.), akit a kánonjogi gyakorlat patrónusnak nevez. A PE által is alkalmazott besorolást követve mindkét szereplőt közösen ügyvédnek nevezhetjük. Ld. CHIAPPETTA, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, 100. Ld. még LPSA Art. 16. 1.§: „Partes stare in iudicio possunt solummodo per patronum, seu procuratorem-advocatum."

[826] *Lex Propria Sacrae Romanae Rotae et Signaturae Apostolicae*, 1908, június 29. - Titulus III - De advocatis penes S. Rotam et Apostolicam Signaturam. Can. 44-46.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

ügyvédekre és képviselőkre vonatkozó általános szabályok között találjuk,[827] továbbá a szentszéki ügyvédekre és képviselőkre vonatkozó külön jogot a *Iusti iudicis* motu proprio,[828] illetve annak végrehajtási szabályzata tartalmazza,[829] de alkalmazandók még az Apostoli Szignatúra saját törvényében,[830] illetve a Rota Romana szabályzatában[831] foglaltak. Megállapítható, hogy a PE nem hozott újdonságot a vonatkozó szabályozásban.

A hatályos jogszabályok alapján három kategóriát különböztethetünk meg a Szentszék bíróságain: rotai ügyvédeket (*Avvocati rotali*), kuriális ügyvédeket (a Római Kúria ügyvédei - *Avvocati presso la Curia romana / Advocati apud Romanam Curiam*), valamint szentszéki ügyvédeket (a Szentszék ügyvédei - *Avvocati della Santa Sede / Sanctae Sedis Advocati*). A PE az utóbbi kettővel foglalkozik, mígy a rotai ügyvédekre vonatkozó szabályok elsősorban a NRR-ban találhatók. Azok számítanak a Római Kúria Ügyvédeinek, akiket az erre a célra létesített Ügyvédek Bizottsága (*Commissione per gli Avvocati – Commissio quad Advocatos*) vizsgálata nyomán, saját kérelmükre az államtitkár felvesz a Római Kúria Ügyvédi Nyilvántartásába (*Album Advocatorum apud Romanam Curiam*).[832] Hatáskörük általánosságban kiterjed a dikasztériumoknál történő közvetlen eljárásokra is,[833] mely alól kivételt jelentenek a megkötött és el nem hált házasság alóli felmentés eljárásai, (CIC 701. kán. 2.§), továbbá a „privilegium fidei" házassági eljárások.[834] A Szentszék Ügyvédei a konzisztoriális ügyvédek és az Apostoli Palota Ügyvédeinek két kollégiuma helyett jött létre a *Iusti iudicis* MP nyomán (7. cikk), akik a Szentszéki Ügyvédi Testületet alkotják (PE 240.).[835] A szentszéki ügyvédeket tehát az államtitkár nevezi ki, az Ügyvédek Bizottsága véleményének meghallgatása után (PE 240. cikk 2.§), és ő az

[827] CIC VII. Könyv , IV. Cím (az eljárások) II. Fejezet (Kánon 1481 – 1490): A perbeli képviselők és az ügyvédek. Hasonlóan a korábbi kódexhez, ld. CIC1917 - Liber Quartus - De processibus; Titulus IV - De partibus in causa; Capitulum II. - De procuratoribus ad lites et advocatis. Can. 1655-1666.
[828] IOANNES PAULUS II PP., MP, *Iusti iudicis*, 1988. VI. 28. in: AAS 80 (1988), 1258–1261.
[829] SECRETARIA STATUS, *Ordinatio ad exsequendas Litteras Apostolicas motu proprio datas Iusti Iudicis*, 1990. július 23., in: AAS, vol. LXXXII (1990), n. 14, pp. 1630-1634.
[830] BENEDICTUS XVI PP., MP *Antiqua ordinatione*, 2008. június 21., in: AAS, 100 (2008), n. 8, 513-538.
[831] *Normae Romanae Rotae Tribunalis*, in: AAS, vol. LXXXVI (1994), 508-540.
[832] Vö. *Iusti Iudicis* 1. cikk; PB 183. cikk; PE 238. cikk.
[833] Vö. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 258.
[834] Ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 258. A vonatkozó eljárásrend nem is említi az ügyvédeket, ld.: CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Norme Potestas Ecclesiae alle quali attenersi nell'istruire il processo per lo scioglimento del vincolo matrimoniale "in favorem fidei"*, 30 aprile 2001.
[835] Ld. SECRETARIA STATUS, *Ordinatio ad exsequendas Litteras Apostolicas motu proprio datas Iusti Iudicis*, 23 luglio 1990, in: AAS, LXXXII (1990), n. 14, 1630-1634.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

illetékes mind kinevezésük, mind fegyelmi ügyeik, beleértve elmozdításuk tekintetében.[836] Feladatuk a Szentszék vagy a kuriális intézmények védelme mind egyházi, mind világi bíróságok előtt.

GAZDASÁGI SZERVEZETEK

Az utóbbi másfél évtized, s különösen a Ferenc pápa által megkezdett gazdálkodási reformok nyomán az Egyházi Törvénykönyvnek az Egyház anyagi javairól szóló V. könyvében, a Római Kúria felépítését és működését szabályozó apostoli konstitúcióban (PE), a Kúria általános szabályzatában (RGCR), illetve az egyes illetékes szervezetek saját szabályzatában foglalt szabályokon túl a gazdálkodási területen figyelembe kell venni számos más, azokat módosító, kiegészítő, vagy pusztán eljárási jellegű normát is. Ezek között mind több vatikánvárosi (tehát „világi") törvény is szerepel. Így tehát a vatikánvárosi állami és a szentszéki pénzügyi és gazdálkodási szabályok, illetve a kapcsolódó büntetőjogi szabályozás egyre inkább összekapcsolódnak, ami felülírja a két szuverén entitás, illetve gazdálkodási alrendszer elválasztásának korábbi évtizedekben kialakult modelljét. A gazdasági szervezetekre vonatkozó normatíva reformja, s azon belül is a Vallási Művek Intézete (IOR) státusza és szabályozása számos kérdést vet fel a Szentszék és a Vatikánvárosi Állam egymáshoz való viszonyával, illetve a kánonjog és a világi jog – nem csupán a vatikánvárosi, hanem a nemzetközi sztenderdeket meghatározó olasz és európai uniós jog – viszonyával, egymásra hatásával kapcsolatban is.[837]

A Szentszék és a Vatikánvárosi Állam két elkülönült gazdálkodási alrendszert képez. Ezekhez kapcsolódik még gazdasági-pénzügyi szempontból számos további szervezet, melyek mindegyikének külön költségvetése van, de végső soron a pápa a legfőbb vagyonkezelő, ezért előírhat átcsoportosításokat. S amúgy a Vatikánvárosi Állam fő célja a Szentszék működésének fenntartása, ezért bevételeiből, rendszeres költségvetési többletéből ugyancsak hozzájárul a Szentszék működéséhez, költségvetési deficitjének fedezése érdekében.

[836] V.ö. BAURA Eduardo, *La legge propria della Segnatura Apostolica: le sanzioni disciplinari, i ricorsi gerarchici, le dichiarazioni di nullità del matrimonio*. In: *La lex propria del S.T. della Segnatura Apostolica* (ed. P.A. Bonnet e C. Gullo), Città del Vaticano 2010, pp. 337-371.

[837] Ld. pl. SARAIS, Alessio, *Prime considerazioni sulle modifiche dello statuto dell'Istituto per le Opere di Religione (IOR)*, in: *Ius Ecclesiae* XXXII, 1, 2020, 297-324.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A Szentszék gazdálkodási reformjának lépései

A Szentszék gazdálkodásának reformját az a belátás tette szükségessé, hogy a jelen nemzetközi gazdasági és pénzügyi környezetben, amit a Szentszék és a Vatikánvárosi Állam számára leginkább az Európai Unió határoz meg – az etikai megfontolásokon túl – a nemzetközi együttműködés folytatásának, s ugyanakkor az önállóság megőrzésének elengedhetetlen feltétele az alkalmazkodás az említett környezetben általánosan elfogadott szabályrendszerhez. Utóbbinak egyik lényeges eleme a pénzmozgások feletti felügyelet és ellenőrzés megvalósítása, legfőképpen a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása elleni küzdelem, illetve azok megelőzése érdekében.

Az első lépést a Szentszék és az Európai Unió által 2009. december 17-én megkötött pénzügyi megállapodás képezte.[838] Annak tartalmát XVI. Benedek a vatikáni jogrendbe ültette a 2010. december 30-i CXXVII sz. törvénnyel,[839] majd hatályát az ugyanakkor elfogadott *La Sede Apostolica* MP-val[840] kiterjesztette a Szentszék különböző intézményeire is. Egyúttal létrehozta a Pénzügyi Információs Hatóságot (AIF). A másik fontos nemzetközi lépést, ami a vatikáni és kuriális jogrendre is kihatással volt, az Európa Tanács ún. MONEYVAL bizottságához történt csatlakozás jelentette 2011-ben,[841] ami a Szentszéket a Vatikánvárosi Államot egyaránt érintette.

Megválasztását követően Ferenc pápa hozzálátott a Római Kúria reformjához, aminek egyik külön fejezetét képezte a gazdálkodási reform továbbvitele. 2013. június 24-án létrehozta a Vallási Művek Intézete működését átvilágító vizsgálóbizottságot (*Commissione referente sull'Istituto per le Opere di Religione* - CRIOR).[842] 2013. augusztus 18-án pedig a Szentszék gazdasági-igazgatási szervezetét átvilágító vizsgálóbizottságot (*Commissione referente di studio e di indirizzo della struttura economico-amministrativa della Santa Sede* - COSEA).[843]

---

[838] *Convenzione Monetaria tra lo Stato della Città del Vaticano e l'Unione europea*, 17 dicembre 2009 (2010/C 28/05).

[839] *Legge N. CXXVII concernente la prevenzione ed il contrasto del riciclaggio dei proventi di attività criminose e del finanziamento del terrorismo*, 30 dicembre 2010. In: BSS N. B0813, 30.12.2010.

[840] BENEDICTUS XVI PP., MP *La Sede Apostolica*, 30 dicembre 2010, in: AAS, CIII (2011), vol. 1, 7-13.

[841] Ld. *Resolution CM/Res(2011)5 on the participation of the Holy See (including the Vatican City State) in the mutual evaluation processes and procedures of the Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism* (MONEYVAL), https://search.coe.int/cm?i=09000016805cd1aa

[842] AAS CV (2013) 635-636.

[843] AAS CV (2013) 707-708.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Közben 2013. augusztus 8-án Ferenc pápa a *La promozione* MP-val az AIF-ot megbízta a pénzügyi tevékenységet ellátó szervezetek feletti prudenciális felügyelet gyakorlásával. 2013. november 15-én pedig módosította az AIF szabályzatát.[844]

A reform sarokköveként 2014. február 24-én kiadta a *Fidelis dispensator et prudens* motu propriót[845] a Szentszék új gazdasági szervezeteinek, a Gazdasági Tanács, a Gazdasági Titkárság és Főszámvevőség létrehozásáról. Szabályzatukat 2015. február 22-én hagyta jóvá Ferenc pápa.[846]

A reformot ekkoriban felügyelő George Pell bíboros, a Gazdasági Titkárság prefektusa, a COSEA javaslatai nyomán megtett első lépések keretében az APSA rendes ügyek részlegét (*Sezione Ordinaria*) áthelyezte a Gazdasági Titkársághoz.[847] Elrendelte a vatikáni Nyugdíjalap (*Fondo Pensioni*) átvilágítását annak lehetséges átalakítása érdekében. A költségcsökkentés érdekében megkezde a vatikáni média reformjának előkészítését egy külön bizottság révén (*Vatican Media Committee*).[848] A IOR reformjának első szakasza is lezárult, az átláthatóság erősítésével, a második szakaszban egy egységes vagyonkezelő szervezet (*Vatican Asset Management*) létrehozását tűzték ki célul, illetve pénzügyi tanácsadási szolgáltatás kifejlesztését az ügyfelek részére.[849]

A 2016. július 4-i *I beni temporali* motu proprióval a rendes ügyek részlege visszatért az APSA-hoz, a vagyonkezelés és az ellenőrzés funkcióinak különválasztása érdekében.[850] Az ún. *summa divisio* jegyében előbbi az APSA, utóbbi a Gazdagsági Titkárság feladata. 2016. december 19-én végleg megszűnt a funkcióit vesztett Szentszék Gazdasági Prefektúrája.[851] 2019. január 21-én a Főszámvevőség,[852] augusztus 8-án pedig módosította a IOR korábbi szabályzatát.[853]

2020. május 19-én a *La diligenza* motu proprio jóváhagyta a Római Kúria és a Vatikánvárosi Állam szervezeteire érvényes közbeszerzési szabályokat, lefektetve benne a Bizalmas Ügyek Bizottságának alapjait. 2020. szeptember 29-én létrejött a

[844] AAS, CV (2013) Vol. 12., 1138-1144
[845] AAS CVI (2014) 164-165.
[846] Communicationes 47., 2015, 25-44.
[847] FRANCISCUS PP., MP *Confermando una tradizione*, 2014. július 8., in AAS CVI (2014), 618-620.
[848] Ld. a Kommunikációs Dikasztériumnál.
[849] *Conferenza Stampa per la presentazione del nuovo quadro economico nella Santa Sede*, in: BSS N. B0509, 09.07.2014.
[850] FRANCISCUS PP., MP *I beni temporali*, 4 luglio 2016, in AAS CVIII (2016) Vol. 8, 862-865.
[851] Ld. AAS CIX (2017) 73.
[852] Communicationes 51., 2019, 12-14.
[853] FRANCISCUS PP., *Chirographum Novum Statutum Instituti pro Operibus Religionis*, 8 agosto 2019, in: AAS CXI (2019) N. 9, 1392-1404.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Bizalmas Ügyek Bizottsága, a pápa kinevezte annak tagjait, majd október 1-jén jóváhagyta szabályzatát is.[854] 2020. december 5-én a pápa módosította a Pénzügyi Felügyeleti és Információs Hatóság elnevezését és jóváhagyta új szabályzatát.[855]

2020. december 26-án a *Per una migliore organizzazione* motu proprióval a pápai pénzalapok, a Péterfillérekkel együtt átkerültek az Államtitkárság kezeléséből az APSA-hoz, ill. a Gazdasági Titkárság felügyelete és ellenőrzése alá, így ez utóbbi szintén pápai titkársággá vált.[856] 2021. július 19-én került jóváhagyásra a Szentszéktől függő szervezetek új listája,[857] ami véglegesítette, mely szervezetek számítanak bele a szentszéki mérlegbe.

A 2022. március 19-én kiadott, június 5-ével hatályba lépett PE új keretbe foglalta a gazdasági szervezeteket a Római Kúrián belül, új szervként létrehozva a Befektetési Bizottságot (*Comitato per gli Investimenti*).

A gazdálkodási reform a PE-val sem jutott nyugvópontra, sőt magát az apostoli konstitúciót is részlegesen módosította. A gazdálkodási központosítás alóli kivételként már 2022. augusztus 1-jén megerősítést nyert az Evangelizációs Dikasztérium II. részlegének gazdálkodási önállósága.[858] Lényeges módosításnak minősíthető, hogy Ferenc pápa a 2022. augusztus 22-i rescriptumával kiadott utasítása szerint a IOR számít „a Szentszék és a Szentszékhez kapcsolódó intézmények ingó vagyona kezelőjének és letéteményesének", lényegében kivonva a pénzügyi befektetéseket az APSA hatásköréből és a Gazdasági Titkárság felügyelete alól.[859]

A 2022. december 5-én kiadott motu proprio létrehozta a Római Kúria eszközjellegű jogi személyei kategóriát a Gazdasági Tanács szabályzatának függelékében szereplő azon szervezetek megnevezésére, amelyek valamely kuriális szerv háttérintézményeként működnek (tehát pl. a vatikáni székhelyű magánalapítványok

[854] Communicationes 52., 2020, 344-345.
[855] Franciscus, Chirographum De redenominatione et approbatione novi Statuti Auctoritatis Inspectionis Pecuniariae nunc Auctoritatis Vigilantiae et Inspectionis Pecuniariae (ASIF). 5 dicembre 2020. In: AAS CXIII (2021) Vol. 1., 30-39.
[856] Communicationes 52., 2020., 339-343., AAS CXIII (2021) Vol. 1., 1-5.
[857] A Gazdasági Tanács szabályzatának függelékében szerepel, szélesebb körben nem hozzáférhető.
[858] FRANCISCUS PP., *Decretum De plena procuratione legali II Sectionis Dicasterii pro Evangelizatione*. 1 agosto 2022, in: AAS CXV (2023) N. 4, 427-428.
[859] SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi, Instructio de administratione et gestione negotii pecuniarii et praesentis pecuniae Sanctae Sedis et Institutorum Sanctae Sedi adhaerentium*, 22 agosto 2022, in: AAS CXIV (2022) N. 9, 1149.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

nem tartoznak ebbe a körbe), és azokat a szentszéki ellenőrzési szervek (Gazdasági Titkárság, Főszámvevőség, ASIF) felügyelete alá vonta.[860]

2023. január 30-án a IOR újabb szabályzatot kapott.[861] A 2023. február 20-i *Il diritto nativo* motu proprio a szentszéki vagyongazdálkodásról megerősítette, hogy a Szentszékhez kapcsolódó minden szervezet vagyona az egyházi közjavak körébe tartozik és a Szentszék vagyonának minősül, azokkal az egyes szervezetek csupán vagyonkezelőként rendelkeznek saját intézményi céljaikra.[862] 2023. február 13-án a pápa *Rescriptum ex audientia* révén rendelkezett a Szentszék ingatlanvagyonának piaci alapú kezeléséről, megszüntetve a hivatalvezetőknek juttatott lakhatási támogatásokat.[863] A 2023. április 26-i újabb *Rescriptum ex audientia* a PE vonatkozó rendelkezését javítva rendelkezett a főszámvevő megbízatásának a széküresedés idejére történő meghosszabbításáról, továbbá szabályozta a korrupcióellenes hatáskörét a teljes szentszéki intézményrendszer vonatkozásában.[864] 2023. november 27-én a *Per meglio armonizzare* motu proprio átfogóan módosította a vatikáni közbeszerzési kódexet.[865] A 2024. január 16-i *Finis et modus* motu proprio pedig megállapította a rendes vagyonkezelés szabályait (vö. PE 208 cikk), a vonatkozó engedélyeztetési eljárással együtt.[866] A reform egyik legújabb elemeként 2025. február 11-én a pápa létrehozta a Szentszéki Adománygyűjtő Bizottságot és kiadta annak szabályzatát.

A Római Kúria pénzügyi-gazdasági rendszere meglehetősen heterogén jogalkotói intézkedések révén alakult, nem mindig lineáris fejlődéssel, ami olykor a különböző

[860] FRANCISCUS, MP *De personis iuridicis instrumentalibus Curiae Romanae*, 5 dicembre 2022, in: AAS CXV (2023) N. 1, 1-6.
[861] FRANCISCUS, *Chirographum De novis Statutis Instituti pro Operibus Religionis*, 30 gennaio 2023, in AAS CXV (2023) N. 4, 412-426.
[862] Franciscus, MP Il diritto nativo, 20 febbraio 2023, in: AAS CXV (2023), N. 3, 263-264.
[863] SECRETARIA DE REBUS OECONOMICIS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi Praescripta de administratione immobilium peculiarium Institutorum Curialium et Institutorum adhaerentium Sanctae Sedi*. 13 febbraio 2023, in: AAS CXV (2023) N. 3, 374-375.
[864] Communicationes 55., 2023., 101-102.
[865] FRANCISCUS PP., *MP „Per meglio armonizzare" con la quale vengono modificati e integrati il Motu Proprio "sulla trasparenza, il controllo e la concorrenza nelle procedure di aggiudicazione dei contratti pubblici della Santa Sede e dello Stato della Città del Vaticano*", *del 19 maggio 2020*; AAS, CXVI (2024) N.2., 135-188.
[866] FRANCISCUS PP., MP *El límite y el modo (finis et modus)*, 16 gennaio 2024, in: AAS, CXVI (2024) N.2., 189-190.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

jogszabályok közötti koherencia kérdését is felveti.[867] Ugyanakkor a rendszer várhatóan további módosításoknak lesz kitéve.[868]

Gazdasági Tanács

A Gazdasági Tanács a tulajdonosi jogok gyakorlója a Szentszék vagyonelemei felett.,[869] munkájának viszonyítási pontjait a PE az Egyház társadalmi tanításában, továbbá „a közigazgatás nemzetközileg elismert jó gyakorlataiban", illetve „az etikus és hatékony igazgatási és pénzügyi irányításban" jelöli meg (PE 205. cikk 2.§).

Elsődleges feladata a felügyelet gyakorlása az illetékességi körébe tartozó szervezetek vagyongazdálkodási és igazgatási tevékenysége felett (PE 205. 1§.). Illetékességi körébe tartoznak a kuriális intézmények és a hivatalok, valamint a Szentszékhez kapcsolódó intézmények, továbbá az ún. „Szentszéktől függő intézmények" (*Istituzioni che fanno riferimento alla Santa Sede*). Utóbbiak körét a Gazdasági Tanács szabályzatának függeléke határozza meg. Ezt a listát nem hozták szélesebb körben nyilvánosságra, hanem csupán a vatikáni helyi kihirdetés sajátos formájában, ami az Apostoli Palota díszudvarának számító, s így a Pápai Államtitkársághoz is bejáratot jelentő Szent Damasus udvaron történő kifüggesztésben áll. A lista szükség szerinti felülvizsgálatáról a Gazdasági Tanács szabályzatának 1. cikke 2.§. szerint maga a Tanács intézkedik, a Gazdasági Titkárság és az Államtitkárság véleményének kikérése után.[870] Az átláthatóság és a nyilvánosság szempontjából ezen lista lényegi

[867] Vö. SARAIS, Alessio, *Nuovo assetto degli Organismi con competenze economiche*, in: ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (ed.), *Praedicate Evangelium. Riforma della Curia romana e servizio dell'evangelizzazione*, Quaderni della Mendola 31, Edizioni Glossa, Milano 2024, 267.

[868] Vö. ARRIETA, Juan Ignacio, *Presentazione*, in BERTOTTO Federico (ed.), *La riforma della Curia Romana in materia economica. Le novità di Praedicate Evangelium*. Marcianum Press, 2023, 8. A reform emberi oldalának nehézségeit jól érzékelteti az érdekvédelmi szervezet funkcióit ellátó vatikáni világi alkalmazottak egyesületének (Associazione Dipendenti Laici Vaticani) 2024. augusztus 20-i nyílt levele (*In Vaticano siamo ancora una speciale comunità di lavoro?*), melyben többek között a különböző szolgáltatások kiszervezése mellett a befektetések központosítását is bírálatok érik. Ld. https://www.adlvaticano.org/2024/08/20/in-vaticano-siamo-ancora-una-speciale-comunita-di-lavoro/

[869] vö. MIÑAMBRES Jesús, *Gli organismi con competenza economica nel nuovo assetto della Curia Romana*, in BERTOTTO, *La riforma della Curia Romana in materia economica. Le novità di Praedicate Evangelium,* 15.

[870] A listát a Gazdasági Tanács 2021 júliusában vizsgálta felül és az addigi 60 helyett 90 intézményt soroltak ebbe a kategóriába, melyek jó része nem tartozik a Római Kúria kötelékébe, ám a Szentszék tulajdonát képezi, így a gazdálkodása kihatással van rá. Ld.: „Sono stati inclusi gli enti che, pur non essendo propriamente dicasteri o Curia Romana, sono di proprietà della Santa Sede o dipendono e sono sotto la responsabilità finanziaria della Santa Sede. Per esempio, l'ospedale pediatrico Bambino Gesù o l'ospedale Casa Sollievo della Sofferenza, alcune fondazioni strumentali ai dicasteri o al fondo pensioni, il Fondo di Assistenza Sanitaria, le quattro maggiori basiliche romane e i santuari di Loreto, Pompei e Padova. Ciò significa che siamo passati dal considerare un bilancio di circa 300 milioni di euro a uno

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

elérhetetlensége fenntartásokkal fogadandó.[871] A felügyeleti jogkör gyakorlása keretében a tanács információt kérhet a Pénzügyi Felügyeleti és Információs Hatóságtól – a jogszabály hangsúlyozza, hogy ezt annak működési autonómiája tiszteletben tartása mellett teheti – továbbá évente tájékoztatást kap a Vallási Művek Intézetének (IOR) tevékenységéről (PE 210. cikk).

A Tanács bizonyos jogalkotói jogkörökkel is bír, amennyiben előkészíti és a pápa elő döntésre felterjeszti „azon irányelveket és jogszabályokat", amelyek a felügyelete alá tartozó szervezetek és vagyonkezelő szervek vagyonának védelmére, a vagyoni és pénzügyi kockázatok csökkentésére, az emberi, anyagi és pénzügyi erőforrások ésszerű elosztására, illetve körültekintő, hatékony és átlátható kezelésére, továbbá a szervezetek és vagyonkezelő szervek hatékony, a számukra jóváhagyott munkatervnek, programnak és költségvetésnek megfelelő feladatellátására vonatkoznak (PE 207. cikk 1-4.). Hasonlóképpen a Tanács állapítja meg azokat az értékhatárokat, amelyek felett az általa felügyelt szervezetek által végrehajtott elidegenítési, beszerzési vagy rendkívüli igazgatási cselekményekhez érvényességi feltételként szükséges a Gazdasági Titkárság prefektusának jóváhagyása (PE 208. cikk).[872] Meg kell jegyezni, hogy a Gazdasági Titkárságra vonatkozó cikkben (PE 218. cikk 1.§) ugyanez a jóváhagyási jogkör nem a prefektusra, hanem magára a szervezetre van bízva, ami azt feltételezné, hogy a szerv kollektív döntéshozataláról van szó. Csakhogy a Titkárság nem úgy épül fel, mint a dikasztériumok, nincsenek tagjai, csupán tisztviselői, így valójában a prefektus az illetékes döntéshozó. Ugyancsak ide sorolható, hogy a Tanács „megvizsgálja" a Gazdasági Titkárság felvetéseit, valamint a Szentszék különböző – felügyeletére bízott szervei által tett javaslatokat (PE 11. cikk), és vélhetőleg eldönti, melyekből lesz normatív aktus.

A Tanács irányítási-igazgatási jogkörében „jóváhagyja a Szentszék éves költségvetését és konszolidált pénzügyi mérlegét", amit azután „felterjeszt" a pápának (PE 209. 1.§). A jogszabály nem mondja ki, hogy ezt követően a pápa jóváhagyására is szükség volna, de vélelmezhetően erről van szó, s így a Tanács jóváhagyása lényegében egy előzetes költségvetési ellenőrzést jelent. A széküresedés esetén

che supererà il miliardo di euro." (Guerrero: abbiamo ridotto i costi, faremo vedere i nostri conti. In Vatican News, 28 gennaio 2022).

[871] Ld. MIÑAMBRES Jesús, *Gli organismi con competenza economica nel nuovo assetto della Curia Romana*, in BERTOTTO, *La riforma della Curia Romana in materia economica. Le novità di Praedicate Evangelium*, 16.

[872] Ld. FRANCISCUS PP., MP *El límite y el modo (finis et modus)*, 16 gennaio 2024, in: AAS, CXVI (2024) N.2., 189-190.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

ugyanezen dokumentumokat pedig a kamarás bíborosnak adja át, aki az abban az időben a legfelsőbb hatalmat gyakorló Bíborosi Kollégium – tehát a tulajdonos – képviselőjeként működik (PE 209. 2.§).

A jogszabály „konszolidált pénzügyi mérleget" (*bilancio consuntivo consolidato*) említ, ami inkább a vállalati szféra terminológiáját idézi, ám valójában az „állami zárszámadásról" van szó. Meg kell említeni, hogy a „konszolidálás", tehát a különböző Szentszékhez kapcsolódó szervezetek külön mérlegének, ill. zárszámadásának összeadása a központosításra törekvő reformintézkedések egyik lényeges eleme volt. Míg azonban a Tanács eredeti, 2015-ös szabályzatában a Vatikánvárosi Állam is a konszolidálandó szervezetek közé volt sorolva, amelynek zárszámadása tehát beleszámított a Szentszékébe, addig a PE az államot nem nevesíti. Ennek megfelelője a Vatikánvárosi Állam 2023-ban kihirdetett új Alaptörvényének 13. cikke, mely úgy fogalmaz, hogy az állami költségvetést, illetve a zárszámadást az állami törvényhozói hatalmat gyakorló Vatikánvárosi Állam Pápai Bizottsága fogadja el (*delibera*) törvényerejű döntéssel, majd azokat közvetlenül terjeszti fel a pápához jóváhagyásra (*approvazione*). A korábbi, 2000-ben hatályba lépett Alaptörvény ezzel szemben úgy rendelkezett, hogy azokat az Államtitkárság útján kell felterjeszteni a pápához. A PE és a Vatikánvárosi Állam Alaptörvényének költségvetési rendelkezései tehát a két különálló nemzetközi jogalany világosabb elkülönítését célozzák. A „konszolidált" jelző használata azzal a következménnyel is járhat, hogy polgári jogi felelősség tekintetében az összes Szentszékhez kapcsolódó szerv pénzügyi cselekményeiért végső soron a római pápa tartozik kártérítési felelősséggel, méghozzá a Szentszék egész vagyonával – mármint ami a konszolidált mérleg körébe van vonva.[873]

A Gazdasági Tanács testületi szerv, melynek öt évre kinevezett tagjai között vegyesen vannak bíborosok, vagy püspökök, összesen nyolcan, valamint világi hívek, összesen heten. Előbbiek „az Egyház egyetemességét képviselik", utóbbiak „a különböző nemzetiségű szakértők közül kerülnek ki". A tanács élén a bíboros koordinátor áll, aki egyike a PE-ben nevesített három bíborosi vezetésű kuriális szervezetnek. A világi tagok egyike koordinátor-helyettesi tisztséget tölt be (amit a PE nem nevesít),[874]

[873] vö. MIÑAMBRES Jesús, *Gli organismi con competenza economica nel nuovo assetto della Curia Romana*, in BERTOTTO, *La riforma della Curia Romana in materia economica. Le novità di Praedicate Evangelium*, 17-18.
[874] vö. *Annuario Pontificio* 2023, 1223.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

ülésein a Gazdasági Titkárság prefektusa szavazati jog nélkül vesz részt.[875] A szervezeti felépítést egy titkár és néhány tisztviselő egészíti ki (PE 206. cikk). Mivel a kamarás bíborosról szóló rendelkezés (PE 235. 3.§) úgy szól, hogy a széküresedés idején őt segítő bíborosok egyike mindig a bíboros koordinátor, úgy vehetjük, hogy ténylegesen az ő megbízatása sem szűnik meg a széküresedéssel. Ellenkező esetben, logikusan, *volt* bíboros koordinátorként kellene említeni, amint azt az UDG a bíboros államtitkár esetében teszi (vö. UDG 13.c). Más megközelítésben a Gazdasági Tanács koordinátorának megbízatása ugyan megszűnik a sede vacante idején, akárcsak a többi (legtöbb) kuriális szervezet vezetőjének, ámde a PE 235. 3.§ értelmében azon nyomban új megbízatást kap, mégpedig kifejezetten az előző tisztsége, a Gazdasági Tanács koordinátori funkciója miatt. Igaz, megbízatásának tartalma megváltozik: nem a Gazdasági Tanácsot irányítja, hiszen afölött a Camerlengo rendelkezik (vö. PE 237.), mégis, nyilvánvalóan azért kerül be a három segítőbíboros egyikének pozíciójára, hogy ezen a téren támogassa a Camerlengo munkáját.

Gazdasági Titkárság

A Gazdasági Titkárság szervezeti felépítése eltér a többi kuriális intézményétől, mert nem kollegiális szerv, nincsenek tulajdonképpeni tagjai, hanem – az Államtitkársághoz hasonlóan – vezetői és tisztviselői vannak. Vezetését a prefektus, illetve az őt segítő főtitkár (*segretario generale*)[876] látja el. Három fő részlegből tevődik össze. Az első kettőt a PE „funkcionális terület" (*aree funzionali*) néven említi, ám lényegében az ügyosztályoknak megfelelő funkciót látnak el, egy-egy igazgató vezetésével (PE 213. cikk).

A Gazdasági és Pénzügyi Szabályozási, Ellenőrzési és Felügyeleti Osztályon[877] belül – a PE-ben nem nevesített – Belső Ellenőrzési Iroda (*Ufficio Controllo Interno*), Költségvetési Tervezési Iroda (*Ufficio Pianificazione e Reportistica Finanziaria*) és Péterfillérek Iroda (*Ufficio Obolo di San Pietro*) működik. Az Igazgatási Szabályozási,

[875] A 2015-ös Szabályzat 5. cikk 3.§ szerint az Államtitkár is részt vett szavazati jog nélkül, ez a PE-ben nem szerepel, ami az államtitkár tehermentesítésének tűnhet, valójában hatáskörei további korlátozásának minősíthető.

[876] A 2015-ös szabályzat szerint egy prelátus főtitkár és egy prelátus titkár (*prelato segretario generale / prelato segretario*, ld. *Statuto della Segreteria per l'Economia* 4. cikk 3-4.§) vezeti a két részleget, akik széküresedés idején átveszik a titkárság irányítását. A PE 213. cikk 1. § ellenben egyetlen titkárt említ, akinek nem kell prelátusnak lennie. A Titkárság hivatalos honlapja főtitkári tisztséget nevesít, amit jelenleg egy világi személy tölt be.

[877] Area per la regolazione, il controllo e la vigilanza in materia economica e finanziaria

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Ellenőrzési és Felügyeleti Osztályon[878] belül pedig a Közbeszerzési Iroda (*Ufficio Regolamentazione Appalti*), a Szentszék gazdasági és pénzügyi információinak ésszerűbb és egyszerűbb megszervezését és az ellenőrzések hatékonyságát elősegítő Adatfeldolgozó Központ (*Centro Elaborazione Dati*),[879] valamint az Irattár (*Protocollo e Archivio*) működik.

A harmadik osztály az újonnan létrehozott Szentszéki Emberi Erőforrás Igazgatóság (*Direzione per le Risorse Umane della Santa Sede*), ami a különböző szentszéki szervezetek vonatkozásában ellátja a humánerőforrás-gazdálkodás feladatait, tehát a személyzeti és munkaügyi kérdésekért, felvételekért és az egyes szervezetek „személyzeti táblájának" jóváhagyásáért (tehát a létszámgazdálkodásért) felel (PE 217. cikk). A korábban az APSA-hoz tartozó funkciót[880] a 2015-ös szabályzat telepítette (ld. Statuto SpE 16. cikk) a Gazdasági Titkárság Igazgatási Részlegéhez, amit megerősített a 2016-os *I beni temporali* MP is.[881] Az Emberi Erőforrás Igazgatóság illetékességi köre alól kivételt képeznek az Államtitkárság Általános Ügyek Részlegéhez tartozó, közvetlen pápai kinevezési ügyek, amik a felsővezetőket és a diplomáciai személyzetet érintik.[882] Ugyancsak nem tartoznak illetékességébe a Vatikánvárosi Állam Kormányzóságától függő hivatalok és szervezetek személyzetének ügyei.

A PE egyik releváns újdonságának minősíthető, hogy a kuriális intézmények közül kettő emelkedik ki a pápával való szorosabb együttműködés tekintetében, amelyeket éppen ezért pápai titkárságnak neveznek. Az egyik a közügyekkel foglalkozó Államtitkárság, a másik pedig a gazdálkodással foglalkozó Gazdasági Titkárság (PE 212. cikk 1.§). Mindkettő széleskörű koordinációs, illetve felügyeleti jogkörrel bír. Az Államtitkárság Általános Ügyek Részlege a kuriális intézmények, a hivatalok, valamint „a Szentszék egyéb szervezetei" (*altri organismi della Santa Sede*) vonatkozásában rendelkezik koordinációs hatáskörrel (PE 46. cikk). A Gazdasági Titkárság pedig „a kuriális intézmények és a hivatalok, valamint a Szentszékhez

[878] Area per la regolazione, il controllo e la vigilanza in materia amministrativa

[879] A Központ korábban az APSA-hoz tartozott, amelytől 2020 júniusában került át a Gazdasági Titkársághoz. Ld. SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia SS.mi Onus Sedis Elaborationis Datorum (CED) ab Administratione Patrimonii Sedis Apostolicae (APSA) ad Secretariam pro Oeconomia (SPE) transfertur*. 11 maggio 2020. In: AAS CXII (2020) N. 6, 594.

[880] Vö. PB 174. cikk.

[881] FRANCISCUS PP., MP *I beni temporali*, 4 luglio 2016, in AAS CVIII (2016) Vol. 8, 862-865.

[882] Ld. PE 48. cikk 2.: „intézi a római pápa által kezdeményezett, avagy jóváhagyott kinevezések ügyeit a Szentszékhez kapcsolódó, avagy attól függő intézmények, valamint a kuriális intézmények és hivatalok prefektusa vagy annak megfelelő vezetője, a tagok, a titkár, az altitkár vagy altitkárok és a konzultorok, továbbá a diplomáciai személyzet vonatkozásában". Vö. RGCR 8. cik 1.§.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

kapcsolódó, vagy tőle függő intézmények" felett gyakorol „ellenőrzési és felügyeleti jogkört" igazgatási, gazdaság és pénzügyi téren (PE 212 cikk 2.§). Továbbá „ellenőrzést gyakorol a Péterfillérek és a többi pápai pénzalap felett" (PE 212. cikk 3.§).

A Gazdasági Titkárság által ellenőrzött Pápai Pénzalapok az „*Una migliore organizzazione*" motu proprio szerint a Péterfillérek Pénzalap, a Pápai Diszkréciós Pénzalap, illetve további célalapok, az azokat létrehozó törvényi, vagy adományozói rendelkezéseknek megfelelően.[883] Ezen pénzalapok kezelése korábban az Államtitkárság Általános Ügyek Részlegén belüli Igazgatási Iroda (*Ufficio Amministrativo*) hatáskörébe tartozott, s az *Una migliore organizzazione* motu proprio rendelte el azok átadását az APSA kezelésébe, illetve helyezte a Gazdasági Titkárság ellenőrzése alá, amely ellenőrzés korábban nem létezett, pontosabban maga az Általános Ügyek Részlegének vezetésével megbízott államtitkár-helyettes látta el. A Pápai Alapok feletti „politikai" felügyelet továbbra is megmarad az Államtitkárságnál, amely rendes költségvetésébe betervezhet egy „szükséghelyzeti költségvetési sort", de azon kifizetések, melyek az éves költségvetésébe nem kerültek betervezésre a Gazdasági Titkárság prefektusának „előzetes engedélyéhez" vannak kötve. Utóbbi azt hivatott ellenőrizni, hogy a szóban forgó kifizetések „megfelelnek-e a Szentatya által az ő pénzalapjai felhasználására adott utasításainak", továbbá az esetleges rendeltetési kötöttségeknek és természetesen, hogy a kért források rendelkezésre állnak-e.[884] Az új szabályozás tehát a Pápai Pénzalapok felhasználása tekintetében az Államtitkárság jelentős hatáskörcsökkenésével járt, ami még a Gazdasági Titkárság prefektusa által gyakorolt ellenőrzést is magába foglalja.

A Pápai Diszkréciós Pénzalapból történő kifizetéseket csakis a Szentatya „személyes döntése" nyomán lehet végrehajtani (*Una migliore organizzazione*, 2. cikk. 4.§). Nem egyértelmű, hogy ez a pénzalap hogyan viszonyul a Szeretetszolgálati Dikasztérium által kiosztott forrásokhoz (vö. PE 79. cikk), melyek esetében a pápa ugyancsak „személyesen rendelkezik a segélyek odaítéléséről". Vélhetően a pápa a Diszkrecionális Pénzalap terhére is elrendelheti karitatív, vagy más jellegű segélyadományok kifizetését, de azt egyéb természetű – mondhatni államérdekből történő – költésekre is fel lehet használni. Igaz, utóbbi ellátására inkább a Bizalmas Ügyek Bizottsága volna hivatott.

[883] Vö. MP *Una migliore organizzazione*, 2. cikk.
[884] MP *Una migliore organizzazione*, 2. cikk 5.§

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A Péterfillérek (*Obolo di San Pietro*) a Szentszék működésének és küldetésének finanszírozását szolgáló egyik legősibb forrás. A VIII. századi Angliából eredt a szokás, hogy a pápa által gondozott szegények ellátására csekélyebb összegekből (obulus, azaz aprópénz) összeadott éves segélyt küldtek Rómába. A középkor folyamán előbb önkéntes, majd kötelező adományként befizetése elterjedt egész Európában, s a Reformáció idején szűnt meg. A Pápai Állam végnapjaiban a Szentszék súlyosbodó pénzügyi nehézségeinek enyhítésére francia katolikusok élesztették újjá a Péterfillérek önkéntes adományának gyűjtését, ami Itália és az Osztrák Birodalom katolikusai között is gyorsan elterjedt. A Pápai Állam megszűntével lényegében ez vált a pápa és a Római Kúria működésének legfontosabb finanszírozási forrásává.[885] Ezért is bízta annak kezelését XIII. Leó pápa 1878-ban a bíboros államtitkárra, illetve egy ötfős bíborosi bizottságra, amely rendszer egészen 2020-ig működött. Sokáig egyáltalán nem volt nyilvános a Péterfillérek gyűjtéséből világszerte befolyó összegek nagysága, ám az utóbbi években a Szentszék költségvetésével együtt ezt is időről időre közzéteszik.

A Gazdasági Titkárság kiterjedt gazdaságirányítási és felügyeleti jogkörökkel bír, valamiképpen a Szentszék „igazgatótanácsának" funkcióját tölti be.[886] Irányítási jogkörében eljárva a Titkárság „gazdasági és pénzügyi kérdésekben irányelveket bocsát ki" a Szentszékhez tartozó intézményi kör számára (PE 215. cikk 1.), elkészíti az éves költségvetést, valamint a Szentszék konszolidált mérlegét, azaz zárszámadását (PE 215. cikk 3.),[887] elkészíti a Szentszék vagyoni és pénzügyi helyzetének éves kockázatértékelését (PE 215. cikk 4.) irányelveket, iránymutatásokat, modelleket és eljárásokat fogalmaz meg a közbeszerzésekre vonatkozóan (PE 216. cikk 1.). A Gazdasági Titkárság felelős továbbá a gazdálkodást elősegítő informatikai eszközök biztosításáért, a számadás illetve a kapcsolódó irattár szabályszerű vezetéséért (PE 216. cikk 2.). Széküresedés idején a kamarás bíboros munkáját tartozik elősegíteni,

[885] Ld. DEL RE, *Mondo vaticano*, 741-742.

[886] Vö. CAVANA, Paolo, *La vigilanza sull'amministrazione economica della Curia Romana*, in: BERTOTTO Federico (ed.), *La riforma della Curia Romana in materia economica. Le novità di Praedicate Evangelium*. Marcianum Press, 2023, 36.

[887] Megjegyzendő, hogy a PE a Szentszék „államháztartási számvitelének" két legfontosabb pénzügyi dokumentuma megjelölésére az olasz terminológiát alkalmazza. A *bilancio preventivo annuale* és a *bilancio consuntivo consolidato* (Ld. PE 209. cikk, PE 2015. cikk 3., PE 222. cikk, PE 223. cikk 1.§, PE 237. cikk. 2.) egyértelműen az államok esetében szokásos éves költségvetést (angolul *annual budget*), illetve zárszámadást, avagy éves költségvetési beszámolót (angolul: *balance sheet*) jelenti, ami az olasz terminológiára utalva éves konszolidált mérlegnek is fordítható.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

mégpedig az általa a Szentszék gazdasági helyzetével kapcsolatban kért minden adat és információ átadásával (PE 218. cikk 2.§).

Felügyeleti jogköréből fakadóan a Titkárság – mintegy kormányzati ellenőrzési hivatalként – ellenőrzi, hogy a különböző szentszéki intézmények tevékenysége a munkaterveknek és jóváhagyott programoknak megfelelően legyen végrehajtva (PE 215. cikk 1.), figyelemmel kíséri nevezett intézmények igazgatási, gazdasági és pénzügyi tevékenységét, illetve javaslatot tesz az esetleges a kiigazító intézkedésekre (PE 215. cikk 2.). Jogköréhez tartozik a kuriális intézmények és a hivatalok, valamint a Szentszékhez kapcsolódó vagy tőle függő intézmények számára azon elidegenítési, beszerzési vagy rendkívüli gazdálkodási intézkedések jóváhagyása, amelyek vonatkozásában ezt a Gazdasági Tanács által meghatározott szempontok érvényességi feltételként írják elő (PE 218. cikk 1. §). A MP *Finis et modus* értelmében (2024. január 16.) a kérelmező (tehát elidegenítést tervező) intézmény kiadásainak 2%-át meghaladó értékű ügylethez szükséges a jóváhagyást kérelmezni, de a 150.000 EUR összeget meg nem haladó ügyletek esetében semmiképpen nem szükséges.[888]

A Titkárság a Gazdasági Tanács felé tartozik beszámolással, konzultál vele a kidolgozandó javaslatokról, jóváhagyásra felterjeszti hozzá ugyanezen javaslatokat, illetve az általa összeállított költségvetést és zárszámadást (PE 214. cikk 1§). Ugyanakkor „a javaslatok és iránymutatások kidolgozása során" figyelembe kell vennie a különböző szentszéki szervek autonómiáját és hatáskörét (PE 214. cikk 2.§), továbbá „az államokkal és a más nemzetközi jogalanyokkal való kapcsolatokat érintő kérdésekben a Gazdasági Titkárság a kizárólagos hatáskörrel rendelkező Államtitkársággal együttműködésben jár el" (PE 214. 3. §).

Apostoli Szék Vagyonkezelősége

A százéves múltra visszatekintő Vagyonkezelőség (APSA) a Szentszék ingó és ingatlanvagyonának igazgatásával és kezelésével[889] megbízott szervezet. Ezen

[888] Vö. MP *Finis et modus*, 1. cikk.

[889] A CIC magyar fordítása az *administratio bonorum*-ot javak kezeléseként adja vissza (vö. CIC V. könyv, II. cím), ezért indokolt az APSA nevét is vagyonkezelőségként fordítani. Ugyanakkor a jelenlegi olasz gazdálkodási szóhasználatban, amit a PE is követni látszik, az *amministrazione* a vagyon igazgatását jelenti, a *gestione* pedig annak kezelését, előbbi tehát inkább irányítói, utóbbi pedig gyakorlati végrehajtói feladatot takar. A két fogalomnak a kánonjogi, illetve a gazdasági-üzleti szóhasználatban való eltérésének problémás voltára felhívja a figyelmet CAVANA, Paolo, *La vigilanza sull'amministrazione economica della Curia Romana*, in: BERTOTTO Federico (ed.), *La riforma della Curia Romana in materia economica. Le novità di Praedicate Evangelium*. Marcianum Press, 2023, 41.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

tevékenység elsődleges célja „a Római Kúria rendeltetésszerű feladatának ellátásához szükséges források biztosítása” (PE 219. 1.§). Hasonlóképpen kezeli „a javaikat a Szentszékre bízó szervezetek” vagyonát is (PE 219. cikk 2.§). Másként fogalmazva az APSA a Római Kúria (és a kapcsolódó intézmények) gazdasági hivatalaként működve gondoskodik mindarról, ami azok „rendes tevékenységéhez szükséges, a kincstári, könyvelési, beszerzési és egyéb szolgáltatások biztosításával” (PE 220. cikk). Ennek keretében ellátja azon pénzügyi funkciókat is, amit az államok esetében a központi bankok, ráadásul mindezt a Vatikánvárosi Állam vonatkozásában is, ilyen értelemben az APSA minősül a Szentszék és a Vatikánvárosi Állam államkincstárának.[890]

Ugyanakkor a „pénzügyi műveletek végrehajtása Vallási Művek Intézete szaktevékenysége révén történik” (PE 219. cikk 3.§). Ferenc pápa a 2022. augusztus 22-i rescriptumával kiadott utasítása szerint a PE ezen pontját úgy kell értelmezni, hogy a Vallási Művek Intézete számít „a Szentszék és a Szentszékhez kapcsolódó intézmények ingó vagyona kezelőjének és letéteményesének”. Egyúttal elrendelte az említett szervezetek nevén levő mindenfajta készpénz- és értékpapír-állomány átadását az Intézetnek.[891] A hiteles értelmezésként kiadott utasítás valójában jelentős változtatást eszközöl a vagyonkezelésben, hiszen az értékpapír-vagyon és a likviditás kezelését ténylegesen átadja a Vallási Művek Intézetének, ami fölött – a saját felügyelőbizottságán kívül – valójában csak az ASIF gyakorol felügyeletet, a Gazdasági Titkárság nem. Így a Szentszék különböző intézményeinek ingó vagyona feletti kezelői jogok kikerültek a Római Kúria hatásköréből, és valamiképpen megkérdőjelezik a Befektetési Bizottság szerepét is.[892]

Szervezeti felépítését tekintve az APSA élén az elnök áll, akinek munkáját egy titkár és egy „bíborosokból, püspökökből, papokból és világiakból álló tanács támogatja” (PE 221. cikk 1. §). Az APSA tanácsának feladata támogatni az elnököt „a stratégiai irányok kidolgozásában és azok megvalósítása értékelésében” (PE 221. cikk 1.§).

Három „funkcionális területre” oszlik (PE 221. cikk 2.§). Az Ingatlankezelési Osztály a Szentszék ingatlanvagyonának kezelésével és hasznosításával foglalkozik, ami a

[890] Ld. MIÑAMBRES Jesús, *Gli organismi con competenza economica nel nuovo assetto della Curia Romana*, in BERTOTTO Federico (ed.), *La riforma della Curia Romana in materia economica. Le novità di Praedicate Evangelium*. Marcianum Press, 2023, 21.

[891] SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi Instructio de administratione et gestione negotii pecuniarii et praesentis pecuniae Sanctae Sedis et Institutorum Sanctae Sedi adhaerentium*, 22 agosto 2022, in: AAS CXIV (2022) N. 9, 1149.

[892] A vonatkozó elemzést ld. CAVANA, Paolo, *La vigilanza sull'amministrazione economica della Curia Romana*, in: BERTOTTO Federico (ed.), *La riforma della Curia Romana in materia economica. Le novità di Praedicate Evangelium*. Marcianum Press, 2023, 42-45.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Szentszék egyik legfontosabb bevételi forrásának minősül. A Pénzügyi Osztály a korábbi Rendkívüli Ügyek Osztályának felel meg, és a Szentszék pénzeszközeinek kezelésével foglalkozik.[893] A Szolgáltatási Osztály többek között a beszerzésekkel, a számvitellel foglalkozik, illetve 2016 óta belső szervezeti egységeként működik a *Peregrinatio ad Petri Sedem* utazási iroda,[894] amit XI. Piusz az 1933-1934-es rendkívüli Szentévet követően azért hozott létre, hogy elősegítse a Rómába és a Vatikánba látogató zarándokok és turisták fogadását, beleértve az utazásszervezést, szállásfoglalást és a rászorulók támogatását is, s ami eredetileg gazdasági szervezet formájában működött, az Államtitkárság felügyelete alatt.[895]

2021-ben Ferenc pápa az APSA háttérintézményeként (s egyben a Szentszékhez kapcsolódó intézményként) létrehozta a Katolikus Egészségügyi Alapítványt (*Fondazione per la Sanità Cattolica*),[896] melynek elnöke és titkára az APSA elnökével és titkárával azonos, továbbá belső szervei között egy tanácsadó testület is szerepel. Célja ugyanis a különböző kánonjogi személyek tulajdonában lévő vagy más módon általuk irányított egészségügyi és szociális-egészségügyi intézmények támogatása és fejlesztése, valamint ehhez pénzügyi források bevonása magánadakozóktól, valamint állami és magánintézményektől (Statuto 1. cikk 1.§).[897]

Főszámvevőség

A 2015-ös *Fidelis dispensator* motu proprio által létrehozott harmadik fontos intézmény a Főszámvevőség, vagy másként fogalmazva az általános revizor hivatala (*Ufficio del Revisore Generale*). Felépítését tekintve az egyik legsajátosabb kuriális intézményről van szó: lényegében a főszámvevőből, valamint nem részletezett beosztású munkatársakból áll. 2015-ös Szabályzatában szerepelt két helyettes revizor (*revisore aggiunto*) megnevezése is, ami már a hatályos 2019-es szabályzatban sem

[893] Itt is felmerül a befektetések kezeléséért felelős IOR-ral való kapcsolat kérdése.
[894] Vö. MP *I beni temporali*, 3. h).
[895] Ld. *Rescriptum Ex Audientia Ss.mi quo nova « Peregrinationi ad Petri Sedem » ordinatio datur*. 1993. február 15., in AAS LXXXV (1993), 376-379.
[896] FRANCISCUS PP., *Chirographum Quo Opus fundatum pro Sanitate Catholica instituitur*. 29 settembre 2021, in: AAS CXIII (2021) N. 11, 1089-1099.
[897] Az egyházi egészségüggyel egy másik, az államtitkár felügyelete alatt álló szervezet, az Egyházi hivatalos jogi személyek egészségügyi tevékenységéért felelős pápai bizottság is foglalkozik. Ld. a Szentszékhez kapcsolódó intézményeknél.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

szerepel. Ez volt az első kuriális intézmény, amelynek vezetését világi személyre bízták, illetve amelynek teljes személyi állománya világi személyekből áll.[898]

A PE szabályozásának egyik hiányossága volt, hogy a széküresedés idejének vonatkozásában (PE 18. cikk) nem vette figyelembe a Főszámvevőség sajátosságait a kuriális intézményekhez képest. Így tehát a főszámvevő megbízatása is megszűnik a széküresedés idején, csakhogy a hatályos szabályzat nem rendelkezik helyettesről, aki a rendes ügyeket ilyenkor tovább vihetné.[899] Ezt a helyzetet utólag kellett orvosolni a 2023. április 26-i Rescriptummal, mely a széküresedés idejére a Főszámvevőséget (tehát a hivatalt) bízza meg a rendes ügyvitel folytatásával, a kamarás bíboros felügyelete alatt.[900] A rendelkezésből nem teljesen egyértelmű, vajon ez azt jelenti-e, hogy ilyenkor a camerlengo lép a főszámvevő helyére mint ideiglenes vezető, avagy a Főszámvevőség apparátusa (amit a Szabályzata sem részletez) a főszámvevő nélkül végzi tovább a munkáját, a camerlengo puszta felügyelete alatt.

Szabályzata szerint a Főszámvevőség teljes szervezeti függetlenséget élvez a Római Kúrián belül, tehát a Gazdasági Tanáccsal szemben is, ami a hasonló állami számvevői intézményekkel szembeni nemzetközi elvárásokból is fakad. Ugyanakkor a Gazdasági Tanács valamiképpen irányítja a Főszámvevőség munkáját az éves revíziós terv meghatározása révén (PE 223), illetve a jelzéseinek fogadásával (PE 224.).

A Főszámvevőség ugyanis azon kevés kuriális intézmény közé tartozik, melyek önállóan vehetnek részt a nemzetközi együttműködésekben, bár az Államtitkársággal való egyeztetés általános szabálya vélhetően rá is érvényes. Hatályos szabályzata értelmében ugyanis a Főszámvevőség minősül az ún. Méridai Egyezmény[901] 6. cikke szerinti nemzeti korrupcióellenes hatóságnak, amihez a Szentszék – a Vatikánvárosi Állam nevében is – 2016. október 19-én csatlakozott (vö. *Statuto dell'Ufficio del Revisore Generale*, 2019, 1. cikk 3.§). Ugyancsak ezen minőségében a Főszámvevőség képviseli a Szentszéket és a Vatikánvárosi Államot a Legfőbb Ellenőrző Intézmények Nemzetközi Szervezetében (*International Organization of*

[898] Ld. CASSINIS RIGHINI, Alessandro, *L'Ufficio del Revisore Generale*, in: GIAMMARRESI, *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 120., ld. még: *Annuario Pontificio* 2023, 1229.
[899] A felvetést ld. CASSINIS RIGHINI, *L'Ufficio del Revisore Generale*, 123.
[900] Ld. SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex Audientia Ss.mi de muneribus Officii Revisoris Generalis*. 26 aprile 2023, in: AAS, CXV (2023), N.6., 693-694.: „non essendo prevista la figura del Segretario all'interno dello Statuto dell'Ufficio del Revisore Generale, il Santo Padre ha disposto che l'ordinaria amministrazione, in caso di Sede Apostolica vacante, non venga interrotta e che la funzione di controllo continui ad essere esercitata dall'Ufficio del Revisore Generale sotto la supervisione del Cardinale Camerlengo."
[901] Magyar szövegét ld.: *2005. évi CXXXIV. törvény az Egyesült Nemzetek Szervezete Meridában, 2003. december 10-én kelt Korrupció elleni Egyezményének kihirdetéséről*. In: net.jogtar.hu

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Supreme Audit Institutions – INTOSAI).[902] Utóbbinak a Szentszék és a Vatikánvárosi Állam 1986 óta tagja, s képviseletét korábban a számvevőszéki funkciókat akkor ellátó Szentszék Gazdasági Ügyeinek Prefektúrája látta el.[903]

A legfelsőbb állami számvevőszéknek megfeleltethető Főszámvevőség elsődleges feladata „a Szentszék konszolidált éves mérlegének ellenőrzése" (PE 222. cikk). Ez az ellenőrzés alapvetően számviteli jellegű (az olasz eredetiben *revisione contabile*, angolul *audit*). Ugyancsak feladata a konszolidált mérleg körébe tartozó szentszéki szervezetek, pontosan a „kuriális intézmények, hivatalok, a Szentszékhez kapcsolódó, illetve a tőle függő intézmények" éves mérlegének ellenőrzése, auditálása, mégpedig egy „éves ellenőrzési program szerint", ami arra utal, hogy nem minden évben folytat ellenőrzést mindegyik szervezet vonatkozásában. Az ellenőrzési tervet a Gazdasági Tanács hagyja jóvá (PE 223. cikk 1-2.). Érdekes módon utóbbi körülményt – a Gazdasági Tanács jóváhagyását az ellenőrzési terv vonatkozásában a 223. cikk kétszer is megismétli, mind az 1.§, mind a 2. §-ban.

A Főszámvevőség illetékességi körébe tartoznak a kuriális intézmények, a hivatalok, a Szentszékhez kapcsolódó, illetve a Szentszéktől függő intézmények (PE 223. cikk 1. §). Utóbbiak pontos felsorolását a Gazdasági Tanács szabályzatának lényegében nem nyilvános függeléke tartalmazza. A PE nem említi kifejezetten,[904] de az *Annuario Pontificio* szerint a Főszámvevőség illetékes a Vatikánvárosi Állam zárszámadásának, avagy éves mérlegének ellenőrzésére is,[905] ami tehát szélesebb körű, mint magának a Gazdasági Tanácsnak a felügyeleti illetékességi köre. Ugyanakkor jelentését, jelentéseit a Gazdasági Tanácshoz kell felterjesztenie.

A Főszámvevőség hatályos, 2019-es szabályzatában a SCV-vel szembeni illetékesség nevesítve van ugyan (1. cikk, 1.§), ám a PE átmeneti rendelkezése értelmében az alapszabályokat magának az apostoli konstitúció rendelkezéseivel összeegyeztethetően kell értelmezni (PE 250. cikk), tehát utóbbi felülírhatta a Főszámvevőség szabályzatát. Azonban a SCV Kormányzatáról szóló 2018-as törvény lehetővé teszi a SCV Kormányzósága számára az együttműködést „a

[902] Ld. https://www.intosai.org/index.html
[903] Vö. CASSINIS RIGHINI, *L'Ufficio del Revisore Generale*, 122.
[904] Miñambres kérdésesnek mondja, vajon ez annak tudható be, hogy a PE csupán a Római Kúriára nézve állapít meg szabályokat, vagy pedig ténylegesen megváltozott a Főszámvevőség hatásköre. Ld. MIÑAMBRES, Jesús, *Gli Organismi economici*: artt. 219-227. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 660. Ld. még. uő., *Gli organismi economici nella Praedicate evangelium*, in: Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 507.
[905] Ld. *Annuario Pontificio* 2023, 1810.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Kormányzóságon kívüli könyvvizsgáló és ellenőrző szervekkel, a kormányszervektől kapott utasítások végrehajtása során".[906] Tehát a SCV Kormányzósága felkérheti a Római Kúria Főszámvevőségét is a revíziós feladatok elvégzésében való közreműködésre.

A harmadik fő feladatköre a Főszámvevőségnek a korrupcióellenes vizsgálatok végzése, akár felsőbb kérelemre, akár alulról jövő jelzések nyomán, de saját kezdeményezésre is (PE 224. cikk 1-2.§): „vizsgálatokat végez az alábbi sajátos helyzetek vonatkozásában: pénzügyi vagy anyagi erőforrások felhasználásának vagy elosztásának visszásságai; szabálytalanságok a közbeszerzések odaítélésében, illetve az ügyletek végrehajtásában vagy az elidegenítéseknél; korrupciós vagy csalási cselekmények". Ezen vizsgálatokat a Gazdasági Tanács, a Gazdasági Titkárság, vagy a felügyelete alá tartozó egyéb szentszéki szervezetek vezetőinek kezdeményezésére, de önállóan is elvégezheti. Utóbbi esetben arról előzetesen indoklással ellátva tájékoztatnia kell a Gazdasági Tanács bíboros koordinátorát (PE 224. cikk 1.§).

A Főszámvevőség a „sajátos helyzetek" kivizsgálásáról készített jelentését az eredeti, 2015-ös szabályzata értelmében a Gazdasági Tanácsnak és a Gazdasági Titkárságnak jelentette, továbbá – ha pénzügyi területet érintették – értesítést küldött az AIF-nak, a bűncselekményekre utaló jeleket és bizonyítékokat pedig „az illetékes igazságügyi hatóságnak" adta át (utóbbi a SCV-re utalt).[907] A 2019-es hatályos szabályzat értelmében a szabálytalanságokról szóló jelentését egy bizottság elé volt hivatott terjeszteni, mely a Gazdasági Tanács és a Gazdasági Titkárság titkárai mellett az Államtitkárság Általános Részlegének tanácsnokából állt (*Statuto dell'Ufficio del Revisore Generale*, 2019, 7. cikk). Utóbbi bizottság a PE értelmében nem létezik, az Általános Ügyek Részlegének vonatkozó hatásköre megszűnt (PE 224. cikk 1.§), s ezt a 2023. április 26-i Rescriptum átvezette a Főszámvevőség Szabályzatában is. Ugyanakkor továbbra is megmarad az ASIF és az igazságügyi hatóságok (lényegében a vatikánvárosi állami bíróság főügyésze) felé történő jelzés kötelezettsége.[908]

Munkamódszerét tekintve a Főszámvevőség a „sajátos helyzetekre" irányuló vizsgálatai, illetve a vonatkozó „jelzések", azaz bejelentések fogadása során

[906] *Legge N. CCLXXIV (25 novembre 2018) sul Governo dello Stato della Città del Vaticano*, 5. cikk, 4.

[907] *Statuto dell'Ufficio del Revisore Generale*, 2015., 4. cikk 2.§

[908] A vonatkozó eljárásrendet ld. OFFICIUM RECOGNITORIS GENERALIS, *Agendi ratio de significationibus ad sensus articuli VII Statuti Officii Revisoris Generalis*. In AAS CXVI (2024) vol. 2, 297-305.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

együttműködő, nem pedig büntető hozzáállással tartozik közelíteni azokhoz, illeszkedve a PE II.8. pontban kimondott elvekhez.[909] Érdekes továbbá megfigyelni, hogy a főszámvevő saját értelmezése szerint a Főszámvevőség érintett lehet a Római Kúria működési elvei között felsorolt, „a püspökök küldetésének szolgálata" érdekében kifejtett kuriális tevékenységben, mely „a testvéri szellemben ellátott felügyeleti feladatok révén is megnyilvánul" (PE II.3.).[910] A Főszámvevőség illetékességi körének ilyetén kiterjesztését a részegyházak gazdálkodásának ellenőrzése vonatkozásában a PE szövege valójában nem támogatja, hiszen a 223. cikk 1.§ tételesen felsorolja azon szervezeteket, amelyek a Főszámvevőség illetékességi körébe tartoznak.

Bizalmas Ügyek Bizottsága

A Bizalmas Ügyek Bizottsága a szentszéki – és vatikánvárosi – gazdálkodási és pénzügyi transzparencia erősítését célzó jogszabályi reformok keretében lett létrehozva, azon megfontolásból, hogy a Szentszék mint szuverén szereplő – az államokhoz hasonlóan – nem szolgáltathatja ki a legszélesebb nyilvánosságnak az összes jogi, gazdasági vagy pénzügyi természetű cselekményét. Újdonságot jelent a korábbi megközelítéshez képest, hogy a gazdasági ügyek immár nem automatikusan titkosak, hanem csak kivételes esetekben, amelyeket a jog külön engedélyhez köt. Általánosságban arról van szó, hogy jogos érdekek miatt (másutt államérdeknek mondanánk) bizonyos szerződéseket avagy eljárásokat, cselekményeket ki kell vonni a nyilvánosan működő illetékes szervek ellenőrzése alól, ami külön engedélyhez kötött, és a vonatkozó ügyek külön ellenőrző szerv felügyelete alá kerülnek.[911]

A 2020. május 19-én kelt *La diligenza del buon padre di famiglia* kezdetű motu proprióban megjelenik „a Legfőbb Hatóság által kinevezett ellenőrző bizottság" (*Norme* 4. cikk 2.§), mely a titokvédelem alá eső szentszéki és vatikánvárosi szerződések feletti kontrollt hivatott gyakorolni.[912] Ugyanis a „Szentszék és a Vatikánvárosi Állam közbeszerzési eljárásaiban érvényesülő átláthatóságáról, ellenőrzéséről és a versenyről" rendelkező jogszabály 4. cikke a szerződések

[909] Ld. CASSINIS RIGHINI, *L'Ufficio del Revisore Generale*, 121.
[910] Ld. CASSINIS RIGHINI, *L'Ufficio del Revisore Generale*, 120.
[911] GUERRERO ALVES, *Gli organismi economici nella Praedicate Evangelium*, in GIAMMARRESI, *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 82.
[912] FRANCISCUS PP., MP *La diligenza del buon padre di famiglia*, 19 maggio 2020, in: AAS, CXII (2020), N.6., 487-539.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

nyilvánosságára vonatkozó általános szabály alóli kivételek között szerepeltet bizonyos szerződéseket. Egyebek mellett ebbe a körbe tartoznak az Államtitkárság, illetve a Vatikánvárosi Állam Kormányzósága által megkötött azon szerződések, melyek a nemzetközi megállapodásokból fakadó kötelezettségek teljesítéséhez szükségesek, továbbá „a *La cura vigilantissima* motu proprio 39. cikke alapján titoktartás alá tartozó tárgyra vonatkoznak", valamint amelyek „a római pápa, a Szentszék és az Egyetemes Egyház hivatalára és biztonságára vonatkoznak, azaz az Egyháznak a világban való küldetése ellátásának biztosításához, a Szentszék, vagy a Vatikánvárosi Állam szuverenitásának és függetlenségének garantálásához szükségesek".[913]

A Bizalmas Ügyek Bizottságát (*Commissione di Materie Riservate*) ténylegesen 2020. szeptember 29-én hozta létre Ferenc pápa, amikor kinevezte tagjait.[914] 2020. október 1-jén közzétette annak szabályzatát is.[915] A szabályzat értelmében ez a bizottság látja el mind a *La diligenza del buon padre di famiglia* kezdetű motu proprióban említett „ellenőrző bizottság" (*Comitato di Controllo*), mind pedig a 2020. június 15-i rescriptumban említett „ad hoc bizottság" (*commissione ad hoc*) feladatait. Valójában azonban nem csupán kettő, hanem három funkciót lát el, amint az magából a szabályzatból kiderül. Az első a *Secreta continere* 1. cikk 11. pont szerinti pápai titokká minősítéshez megadandó engedély megadása (*concedere la licenza*). A második a nyilvánosság alól kivett szerződések feletti felügyelet (*vigilare*). A harmadik pedig egy általánosabb engedélyezési hatáskör (*autorizzare*), ami „minden olyan jogi, gazdasági vagy pénzügyi jellegű cselekményt" érint, amelyet „az egyház vagy az emberek nagyobb java érdekében titoktartás alá kell vonni, és ki kell vonni az illetékes szervek ellenőrzése alól" (Szabályzat 3. cikk c.).

A PE azonban csupán két funkcióját nevesíti a bizottságnak: a Bizalmas Ügyek Bizottságának felelősségi körébe tartozik „engedélyezni minden olyan jogi, gazdasági vagy pénzügyi természetű cselekményt, amelyet az Egyház vagy a személyek nagyobb java érdekében titoktartás alá kell vonni, és ki kell vonni az illetékes szervek

[913] „4. cikk 1.§, d) iii-iv: „attengano a materie coperte dal vincolo di segretezza di cui all'art. 39 del Motu Proprio "La Cura Vigilantissima"; attengano all'Ufficio e alla sicurezza del Romano Pontefice, della Santa Sede e della Chiesa Universale ovvero siano necessari o funzionali ad assicurare la missione della Chiesa nel mondo e garantire la sovranità e l'indipendenza della Santa Sede o dello Stato della Città del Vaticano."

[914] Ld. BSS N. B0507, 2020. október 5.

[915] ld. *Statutum Commissionis de Negotiis Reservatis*, in: AAS, CXII (2020), 1112-1113.; ld. még: *Communicationes* 52 (2020) 344-345.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

ellenőrzése és felügyelete alól" (PE 225. cikk 1.), továbbá „ellenőrizni és felügyelni a Szentszék azon szerződéseit, melyek a törvény szerint bizalmas kezelést igényelnek" (PE 225. cikk 2.). Hiányozni látszik a felsorolásból a pápai titokká minősítés engedélyezése (*concedere la licenza*). Jóllehet a PE 250. cikke értelmében a kuriális szervek szabályzatait a PE-vel összhangban kell alkalmazni, nem tűnik egyértelműnek, hogy ezen funkció említésének elmaradása a *Secreta continere* Ferenc pápa által 2020-ban elrendelt módosításának eltörlését jelentené-e, vagy inkább csak szerkesztési tévedést.

Szervezetét tekintve bizottság egyértelműen a PE 13. cikk 2. §-ban említett „sajátos jellegük értelmében más összetételű" kuriális intézmények közé tartozik. A PE a bizottság szabályzatára utalva csak általánosságban említi, hogy az „néhány olyan tagból áll, akiket a római pápa öt évre nevez ki", illetve „az elnök vezeti, akinek munkáját titkár segíti." (PE 226. cikk). A szabályzat értelmében a bizottság öt tagból áll, akik közül a pápa választja ki az elnököt és a titkárt. Mint látható, a tagok vonatkozásában semmilyen külön iránymutatás, avagy megkötés nem lévén, azokra a kuriális intézményekre érvényes általános szabályok vonatkoznak, tehát – jellegéből adódóan – vezethetné világi személy (PE II.5.), mégis az első öt tagja kizárólag klerikusokból állt: elnöke a kamarás bíboros, titkára a Törvényszövegek Pápai Tanácsának elnöke, további tagjai a Gazdasági Titkárság prefektusa, az APSA elnöke és a Vatikánvárosi Állam Kormányzóságának főtitkára. Az összetételből következtethető, hogy a bizottság az említett szervezetek képviselőiből fog állni a jövőben is.[916]

Befektetési Bizottság

A Befektetési Bizottság (*Comitato per gli Investimenti*) a PE egyik szervezeti újdonságaként tanácsadó szervként jött létre 2022. június 7-én, amikoris a pápa kinevezte az első tagjait.[917] Szervezetéről a PE értelmében „tagokból és szakemberekből" áll, akiket öt évre nevez ki a pápa. Élén elnök áll, akit a titkár segít

[916] A bizottság elnöke, Kevin Joseph Farrell bíboros egyben a Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztériumának prefektusa is, ám logikusabbnak tűnik, hogy ezesetben inkább a kamarás bíboros funkciója miatt került kiválasztásra. Egyéb rendelkezés híján széküresedés idején a bizottság mint kuriális szerv elnöke ugyancsak funkcióját veszti, és helyette a titkár hivatott igazgatni azt. Érdekesség, hogy ezesetben épp a széküresedés idején fontos szerepet betöltő kamarás bíboros kerül ki a Bizalmas Ügyek Bizottságából. Vö. *BSS* N. B0507, 2020. október 5.

[917] *BSS* N. B0438, 07.06.2022.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

(PE 227. cikk 2.§), tisztviselői között megtalálható továbbá a belső ellenőrzést ellátó *Compliance Officer*.[918] Ellenkező rendelkezések híján az elnök és a tagok lehetnek akár klerikusok, akár világiak.[919] A szakemberek tulajdonképpen a más kuriális intézményeknél dolgozó konzultoroknak feleltethetők meg. A Bizottság a Gazdasági Titkárság felügyelete alatt működik, éves beszámolóját a Gazdasági Tanácshoz nyújtja be.[920]

A Befektetési Bizottság feladata szavatolni, hogy a Szentszék ingó vagyonelemeinek (tehát alapvetően pénzügyi) befektetése egyrészt megfeleljen az etikai szempontoknak, méghozzá az Egyház társadalmi tanítása szerinti értelemben, másfelől pedig jövedelmező, megfelelő (célszerű) legyen, illetve véleményezze azok kockázatait (PE 227. cikk 1. §). Az Egyház társadalmi tanítására való hivatkozás pontosítja, hogy nem az etikus befektetések egyéb nemzetközi elveinek és kritériumainak követéséről van szó.[921] A Szentszék ingatlan-befektetéseinek vonatkozásában tehát ez a bizottság nem illetékes, azokért továbbra is az adott ingatlanok tulajdonosai (tulajdonosi jogait gyakorló intézmények), s főként az APSA felelősek.

Korábban ezen feladatokat részben az Államtitkárság Igazgatási Osztálya (*Ufficio Amministrativo*) látta el,[922] ami az *Una migliore organizzazione* motu proprio (4. cikk 1.§) értelmében 2020. december 26. óta immár csupán az Államtitkárság saját költségvetésének és forrásainak kezelésében illetékes. 2022. július 19-én a Gazdasági Titkárság – a Gazdasági Tanáccsal történt konzultáció nyomán – elfogadott egy ötéves programadó dokumentumot a szentszéki befektetési politikáról (*Politica di Investimento*), amelynek még az APSA volt a megvalósítója a Befektetési Bizottság tanácsadásával.[923] Kérdés, hogy a 2022 augusztus 22-i pápai utasítás nyomán, mely a IOR-t tette meg a Szentszék és a kapcsolódó intézmények pénzügyi befektetéseinek

[918] Ld. *Annuario Pontificio* 2023, 1231. Miñambres megjegyzi, hogy a Bizottság számára az APSA lát el logisztikai szolgálatokat, ami bizonyos fokú érdekütközést is generálhat. Ld. MIÑAMBRES, Jesús, *Gli Organismi economici*: artt. 219-227. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 671.

[919] Az első kinevezett tagok között négy világi szakember szerepelt, az elnök pedig – a Bizalmas Ügyek Bizottságához hasonlóan – Kevin Joseph Farrell bíboros, a Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztérium prefektusa lett, aki egyúttal a kamarás bíborosi tisztséget is betölti.

[920] Ld. MIÑAMBRES, Jesús, *Gli Organismi economici*: artt. 219-227. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 671-672.

[921] Vö. Bertotto, 24.

[922] Ld. MIÑAMBRES, Jesús, *The new law of the Roman Curia. A first reading*, in: *Omnes*, March 19, 2022, https://omnesmag.com/en/newsroom/the-new-law-of-the-roman-curia/)

[923] Vö. *Comunicato della Segreteria per l'Economia*, in: BSS N. B0542, 19.07.2022.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

kezelőjének,[924] a Befektetési Bizottság hogyan tudja ellátni a PE szerinti feladatkörét, hiszen nincsen intézményes kapcsolata a IOR-ral.

Pénzügyi Felügyeleti és Információs Hatóság

Besorolása szerint nem a Gazdasági Szervezetekhez, hanem a Szentszékhez kapcsolódó intézmények közé tartozik a Pénzügyi Felügyeleti és Információs Hatóság. Illetékessége nem csupán a Római Kúriára, hanem általában a Szentszék különböző intézményeire és a Vatikánvárosi Állam szerveire is kiterjed. Létrehozását a nemzetközi normáknak való megfelelés kényszere tette szükségessé.

A *La Sede Apostolica* MP hozta létre a Pénzügyi Információs Hatóságot (*Autorità di Informazione Finanziaria* – AIF) mint a nemzetközi sztenderdeknek megfelelő nemzeti ellenőrző hatóság[925] vatikáni, illetve szentszéki megfelelőjét, s egyúttal jóváhagyta első szabályzatát.[926] A 2010-es szabályzat értelmében az AIF a Szentszékhez kapcsolódó intézmény, s egyszerre bír kánonjogi és vatikáni jogi személyiséggel. Részletes funkcióit nem a szabályzat, hanem a hivatkozott vatikáni törvény határozta meg, struktúrájáról viszont a MP rendelkezett. Az AIF teljes függetlenséget élvez, saját maga hagyja jóvá költségvetését és csupán éves beszámolót nyújt be az Államtitkársághoz (Statuto AIF 2010, Art. 8-9.). Legfőbb szerve az ötfős igazgatótanács, melynek tagja az elnök is, mindannyian ötéves pápai kinevezéssel. Az operatív munkát az igazgató és különböző munkatársak segítik (Statuto AIF 2010, Art. 3-6.).

Az AIF-t a 2010. évi CXXVII. törvény illesztette be a vatikáni (világi) jogrendbe. Melynek értelmében az AIF hivatott a gyanús műveletekre vonatkozó jelzések fogadására, különböző intézkedések révén segíti a pénzmosás és a terrorizmus-finanszírozás megelőzése és leküzdése hatékonyságát (33. cikk). Továbbá részt vesz a vonatkozó nemzetközi együttműködésben, beleértve a nemzetközi békét és biztonságot veszélyeztető államokkal szemben hozott szankciók nemzeti (értsd: vatikáni) alkalmazását. Utóbbi keretében az AIF rendelkezik az európai jogrend elveinek szerint beazonosított szervezetek és személyekkel szembeni pénzügyi és

[924] SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi, Instructio de administratione et gestione negotii pecuniarii et praesentis pecuniae Sanctae Sedis et Institutorum Sanctae Sedi adhaerentium*, 22 agosto 2022, in: AAS CXIV (2022) N. 9, 1149.

[925] Angol szakkifejezéssel *Financial Intelligence Unit*, magyarul pénzügyi információs egység.

[926] BENEDICTUS XVI PP., MP *La Sede Apostolica*, 30 dicembre 2010, in: AAS CIII (2011), vol. 1, 7-13.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

vagyoni korlátozó intézkedések elrendeléséről, intézi a befagyasztott vagyon őrzését, igazgatását és kezelését (25. cikk).

Ferenc pápa az *Ai nostri tempi* kezdetű 2013-as MP-jával[927] megerősítette a vatikánvárosi bűnügyi hatóságok illetékességét a Római Kúria hivatalai és a Szentszék egyéb szervezetei felett, továbbá kiterjesztette rájuk a vatikánvárosi törvények hatályát a pénzmosás és a terrorizmus-finanszírozás megelőzése és leküzdése, a nemzetközi békét és biztonságot veszélyeztető alanyok elleni korlátozó intézkedések, valamint a pénzügyi tevékenységet folytató szervezetek prudenciális felügyelete tárgyában (Ai nostri tempi, 1.). Egyúttal a szentszéki tisztviselőket az állami köztisztviselőkkel azonos elbírálás alá rendelte.

A *La promozione* kezdetű MP 2013. augusztus 8-án megerősítette a vonatkozó szabályokat, kiterjesztve a felügyeletet a Vatikánvárosban bejegyzett nonprofit szervezetekre is (*La promozione* 1. cikk), az AIF funkcióját kibővítette a pénzügyi tevékenységet folytató szervezetek prudenciális felügyeletének gyakorlásával (*La promozione* 2. cikk).[928] Végül pedig létrehozta a Pénzügyi Biztonsági Bizottságot (*Comitato di Sicurezza Finanziaria*), illetve kihirdette szabályzatát, melynek értelmében titkári funkcióját az AIF igazgatója látja el.[929]

A szentszéki gazdálkodási reform előkészítése részeként létrehozott CRIOR ajánlásai nyomán 2013. november 15-i *Mediante il Motu Proprio* kezdetű MP-val[930] Ferenc pápa új alapszabályt adott az AIF-nak. Ebben a korábbihoz képest másként jelennek meg a feladatkörök (Statuto AIF 2013, Art. 2.): a) a pénzügyi tevékenységet folytató intézmények prudenciális felügyelete és szabályozása (utóbbi új elemként jelenik meg); b) a pénzmosás és a terrorizmus-finanszírozás megelőzését és leküzdését szolgáló felügyeleti és szabályozási tevékenység; c) pénzügyi információs tevékenység.[931] Az AIF vezetése szervezetileg változatlan maradt, azonban az

[927] FRANCISCUS PP., MP *Ai nostri tempi (De iudicialium instrumentorum iurisdictione civitatis Vaticanae super re poenali)*, 11 luglio 2013, in AAS CV (2013) Vol. 8, 651-653.

[928] Ebbe a kategóriába akkor még két intézmény tartozott, az APSA és a IOR. Az APSA profiltisztítása következtében 2015-től már nem esik ebbe a kategóriába, és kizárólag intézményi jellegű pénzügyi (kincstári) szolgáltatásokat nyújt a Szentszék és a Vatikánvárosi Állam szervei részére.

[929] FRANCISCUS PP., MP *La promozione* (*De vitandis pecunia sordide parta, nummariis rebus ad tromocratiam fovendam et accumulatione armorum ingentis destructionis)*, 8 agosto 2013, in: AAS CV (2013) Vol. 9, 811-814. Bővebben ld. alább.

[930] FRANCISCUS PP., MP *Mediante il Motu Proprio (Ad probandum novum statutum auctoritatis de communicatione nummaria)*, 15 novembre 2013, in: AAS CV (2013) Vol. 12, 1138-1144.

[931] A pénzügyi információs tevékenység a gyanús műveletekre és tevékenységekre vonatkozó bejelentések fogadását, azok elemzését és értékelését, valamint az eredmények – nemzeti és nemzetközi – bűnüldözési szervekhez történő továbbítását jelenti.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

igazgató hatáskörei jelentősen bővültek. Továbbá belső szervezeti egységként létrejött a felügyeleti és szabályozási osztály, valamint a pénzügyi információs osztály (Statuto AIF 2013, Art. 3.).

A szentszéki gazdálkodási reformok, illetve a MONEYVAL bizottság 2011-2012-es, majd 2020-as felmérése tapasztalatai és ajánlásai nyomán Ferenc pápa 2020-ban újraszabályozta a hatóságot: megnevezését Pénzügyi Felügyeleti és Információs Hatóságra (*Autorità di Supervisione e Informazione Finanziaria* – ASIF) módosította és új szabályzatot hagyott jóvá számára.[932] Az ASIF két fő feladatköre ennek megfelelően a felügyelet és a pénzügyi információs tevékenység. A felügyelet három területet foglal magába: a) a pénzmosás és a terrorizmus-finanszírozás megelőzését és leküzdését szolgáló felügyelet; b) a pénzügyi tevékenységet folytató intézmények prudenciális felügyelete; c) a pénzügyi tevékenységet folytató intézményeket, valamint a pénzmosás és a terrorizmus-finanszírozás megelőzését és leküzdését érintő prudenciális szabályozás (Statuto ASIF Art.2.). Belső felépítése immár három osztályra tagolódik: Felügyeleti Osztály, Szabályozási és Jogi Osztály, Pénzügyi Információs Osztály (Statuto ASIF Art.3., 2.). Meg kell jegyezni, hogy az ASIF – az Államtitkársággal történő egyeztetés mellett – jelentős önállóságot élvez a nemzetközi kapcsolattartásban, beleértve a területet érintő szentszéki delegációkban való részvételt (Statuto ASIF Art.5, art. 7.).

A PE 248. cikk lényegében átveszi az ASIF hatályos szabályzatának 2. cikkében foglaltakat.

Pénzügyi Biztonsági Bizottság

A Pénzügyi Biztonsági Bizottságot (*Comitato di Sicurezza Finanziaria / Comitatus de nummaria securitate – CoSiF*) a Szentszék és a Vatikánvárosi Állam gazdálkodási reformintézkedéseinek keretében Ferenc pápa hozta létre 2013-ban, a *La promozione* kezdetű MP-jával,[933] mely egyúttal annak szabályzatát is kihirdette. A bizottság a Kúria és a Vatikánvárosi Állam illetékes szervezeteit koordináló tárcaközi szerv.

[932] FRANCISCUS, *Chirographum De redenominatione et approbatione novi Statuti Auctoritatis Inspectionis Pecuniariae nunc Auctoritatis Vigilantiae et Inspectionis Pecuniariae (ASIF)*. 5 dicembre 2020. In: AAS CXIII (2021) Vol. 1., 30-39.

[933] FRANCISCUS PP., MP *La promozione (De vitandis pecunia sordide parta, nummariis rebus ad tromocratiam fovendam et accumulatione armorum ingentis destructionis)*, 8 agosto 2013, in: AAS CV (2013) Vol. 9, 811-814.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Összetételét a 2016. áprilisi rescriptum[934] módosította, eszerint elnöke az Államtitkárság Általános Ügyek Részlegének tanácsnoka (*assessore*), tagjai az Államközi kapcsolatok altitkára, a Vatikánvárosi Állam Kormányzóságának főtitkára, a Gazdasági Titkárság főtitkára, a Vatikánvárosi Állam Bíróságának ügyésze, a Főszámvevőség egyik főrevizor-helyettese,[935] az ASIF igazgatója, aki egyúttal a bizottság titkára is, a Vatikánvárosi Állam Polgári Védelmi és Biztonsági Szolgálatainak igazgatója,[936] a Pápai Svájci Gárda parancsnoka.[937]

Feladata a Szentszék és a Vatikánvárosi Állam illetékes hatóságai fellépésének koordinálása a pénzmosás, a terrorizmus finanszírozása és a tömegpusztító fegyverek elterjedésének megelőzése és leküzdése terén (*La promozione*, 4. cikk). Ennek keretében összeállítja az általános kockázatértékelési dokumentumot,[938] illetve beazonosítja a szükséges intézkedéseket, összehangolva az érintett hatóságok tevékenységét (Statuto CoSiF, 2. cikk).

Szentszéki Adománygyűjtő Bizottság

Formálisan nem is sorolható a Római Kúria szervezetei közé a 2025 februárjában létrehozott Szentszéki Adománygyűjtő Bizottság (*Commissio de Donationibus pro Sancta Sede*),[939] feladatai mégis a gazdasági szervezetek tevékenységéhez hasonlítanak. Illetékessége azonban nem csupán a Római Kúria intézményeire terjed ki, hanem a Vatikánvárosi Állam Kormányzóságához tartozókra is. A bizottság célja a Szentszék szolgálatának támogatása az adománygyűjtések[940] különböző formáinak koordinálása révén, amit az is indokolt, hogy a beérkező adományok nagy része konkrét célhoz kötött, így azokat nem lehet más szükségletek fedezésére fordítani.[941]

[934] SEGRETERIA DI STATO, *Rescriptum Ex audientia Ss.mi De nonnullis immutationibus Statutorum Comitatus pro nummaria securitate*. 4 aprile 2016, in: AAS CVIII (2016) Vol. 5, 584-585.
[935] A Főszámvevőség 2019-es új szabályzata már nem tartalmazza a főrevizor-helyetteseket.
[936] A gyakorlatban a Vatikánvárosi Csendőrség parancsnokát jelenti.
[937] A Svájci Gárda parancsnoka újonnan került be a testületbe, míg a korábbi felállás szerint a Gazdasági Titkárság képviselője helyett a 2016-ban megszűnt Gazdasági Ügyek Prefektúrájának Titkára szerepelt.
[938] Ld. COMITATO DI SICUREZZA FINANZIARIA, *Valutazione generale dei rischi prevenzione e contrasto del riciclaggio e del finanziamento del terrorismo*, Dicembre 2018, in: www.asif.va;
[939] FRANCISCUS PP., *Chirografo con il quale viene istituita la Commissio de donationibus pro Sancta Sede*, 11 febbraio 2025, in: *BSS*, N. B0156, 26.02.2025. Benne a Bizottság szabályzatával.
[940] A chirográf megfogalmazása arra enged következtetni, hogy elsősorban egyházon belüli adománygyűjtésről van szó, „az egység és a szeretet kötelékére való tekintettel" (ld. CIC 1271. kán.), ám a feladatkör konkretizálásánál érzékelhető, hogy ez nem kizárólagos.
[941] Ld. *Guerrero: bilancio Santa Sede, nuovi passi avanti nella trasparenza e nella sostenibilità*. In: *Vatican News*, 05 agosto 2022.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Ugyanakkor ez a megoldás szükségképpen egyfajta központosítást, sőt érdemi kontrollt is jelent a finanszírozandó kezdeményezések felett.[942]

A bizottság előmozdítja a közvetlen adakozást általános a pápa küldetésének és karitatív tevékenységének támogatására a hívek, a püspöki konferenciák és más jótevők körében. Évente meghatározza az adománygyűjtő kampányokat és azok megvalósítási módját, aminek lebonyolítására a bizottság egyik tagja külön megbízatást kaphat.[943]

A Római Kúria intézményei és a Vatikánvárosi Állam Kormányzósága által tervezett konkrét projektek finanszírozásához a bizottság szerez külön adományozókat, tiszteletben tartva mind az intézmények önállóságát, mind az adományozók szándékát. Feladata évente meghatározni, illetve ütemezni az egyes finanszírozandó kezdeményezéseket, ami óhatatlanul jelentős érdemi priorizáló hatáskört biztosít számára. Sőt, ha nem nyújtanak be hozzá finanszírozási igényeket, akkor saját hatáskörben dönthet tartalékképzést szolgáló gyűjtés megszervezéséről.[944]

A bizottság koordinálja a többi adománygyűjtést, köztük a részegyházak által a CIC 1271. kánon szerinti hozzájárulási kötelezettségük alapján befizetett támogatásokat, illetve a péterfillérek gyűjtését.[945]

A bizottság közvetlenül a pápának tartozik felelősséggel.[946] A pápa nevezi ki öt évre az elnököt, aki nem lehet világi személy.[947] Az elnökön túl legfeljebb öt tagja lehet, akiket szintén a pápa nevez ki öt évre, méghozzá a szentszéki és vatikánvárosi intézmények felsővezetői (titkárok, altitkárok) közül.[948] Rajtuk kívül egy titkár és szükség szerinti külsős munkatársak segítik működését.[949] Döntéseit a bizottság abszolút többséggel hozza meg,[950] félévente beszámolót nyújt be a pápának, évente pedig jelentést a Gazdasági Titkárságnak.[951]

---

[942] Ez annak fényében értelmezendő, hogy Ferenc pápa 2024. szeptember 16-i levelében feladatul szabta, „minden intézménynek azon kell dolgoznia, hogy külső forrásokat találjon küldetése számára". Ld. *Lettera del Santo Padre al Collegio Cardinalizio*, 2024.09.16., in: *BSS*, N. B0714, 20.09.2024.
[943] Ld. *Statuto della Commissio pro donationibus pro Sancta Sede*, 1. cikk 1.§, a); 4. cikk, 1.§ és 4.§.
[944] Ld. *Statuto della Commissio pro donationibus pro Sancta Sede*, 1. cikk 1.§, b); 4. cikk, 2.§.
[945] Ld. *Statuto della Commissio pro donationibus pro Sancta Sede*, 1. cikk 2.§.; 4. cikk. 3.§.
[946] Ld. *Statuto della Commissio pro donationibus pro Sancta Sede*, 1. cikk 3.§.
[947] A szabályzat egyedülálló megfogalmazást alkalmaz: „egyházi személy, vagy szerzetes" Ld. *Statuto della Commissio pro donationibus pro Sancta Sede*, 2. cikk 2.§,
[948] Ld. *Statuto della Commissio pro donationibus pro Sancta Sede*, 2. cikk 1. és 3.§.
[949] Ld. *Statuto della Commissio pro donationibus pro Sancta Sede*, 2. cikk 4. és 5.§.
[950] Ld. *Statuto della Commissio pro donationibus pro Sancta Sede*, 3. cikk 2.§.
[951] Ld. *Statuto della Commissio pro donationibus pro Sancta Sede*, 2. cikk 6-7.§.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A bizottság munkáját a logisztikai értelemben a Gazdasági Titkárság támogatja, beszerzéseit az APSA intézi. Jelentős önállóságát jelzi, hogy maga állítja össze saját költségvetését – amit az APSA és a Kormányzóság hivatott biztosítani számára – és azt közvetlenül a pápával hagyatja jóvá.[952]

Vallási Művek Intézete

A „vatikáni banknak" nevezett Vallási Művek Intézete (*Istituto per le Opere di Religione* – IOR) valójában soha nem minősült klasszikus banknak, hanem banki szolgáltatásokat is korlátozott mértékben nyújtó pénzintézet, amely fő célja a vagyonkezelés.[953]

Ferenc pápa kúriareformjának egyik első lépéseként pápai bizottságot (*Pontificia commissione referente sullo IOR* – CRIOR) állított fel, hogy megvizsgálja a IOR olyatén átalakításának módjait, hogy az mind jobban igazodjék az Egyház és a Szentszék küldetéséhez.[954] Közben folytatódott az intézet működésének 2012-ben megkezdett hozzáigazítása a nemzetközi előírásokhoz, a közben létrehozott vatikáni Pénzügyi Információs Hatóság felügyelete alatt. A CRIOR 2014 februárjában mutatta be a Bíborosi Tanácsnak vizsgálatai eredményét és egy javaslatot az intézet átalakítására, amit Ferenc pápa jóváhagyott. Azt megelőzően felröppentek hírek, miszerint a pápa egyenesen meg akarná szüntetni a IOR-t[955] (melynek működését az 1980-asévekben, majd a 2010-es évek elején is nagyobb visszhangot kiváltó botrányok kísérték), ám a 2014. április 7-i közlemény egyértelművé tette: „a IOR továbbra is körültekintően fogja szolgálni a Katolikus Egyházat, speciális pénzügyi szolgáltatásokat nyújtva számára világszerte. Az Intézet által kínálható értékes szolgáltatások a Szentatyát támogatják legfőbb pásztori küldetésében, illetve segítik azokat az intézményeket és személyeket is, akik együttműködnek vele szolgálatában". A közlemény egyúttal azt is előrevetítette, hogy a IOR a Szentszék és a Vatikánvárosi állam új pénzügyi struktúrájának szerves részét fogja képezni.[956]

[952] Ld. *Statuto della Commissio pro donationibus pro Sancta Sede*, 5. cikk 2-3-4.§.
[953] A történeti áttekintést ld. DEL RE, *Mondo vaticano*, 630-634.
[954] Ld. FRANCISCUS PP., *Chirografo per l'istituzione di una Pontificia commissione referente sull'Istituto per le opere di religione*, 24 giugno 2013, in BSS N. B0423, 26 giugno 2013.
[955] Vö. SARAIS, Alessio, Pr*ime considerazioni sulle modifiche dello statuto dell'Istituto per le Opere di Religione (IOR)*, in: Ius Ecclesiae XXXII, 1, 2020, 297-324.
[956] *Communique: Holy Father approves recommendations on the future of the IOR*, in: *BSS* N. B0244, 07.04.2014.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A következő évek során a pápa többször is módosított a IOR szervezetén és működésén. A szentszéki szervezetekhez történő integráció jegyében a pápa kiterjesztette rá a Római Kúria Általános Szabályzata (RGCR) hatályát.[957] Ezt követően előbb a Bíborosi Bizottság létszámára felemelte hat főre,[958] majd 2019-ben új ideiglenes szabályzatot hagyott jóvá.[959] A IOR hatályos szervezetét és működési rendjét a Ferenc pápa által 2023. január 30-án jóváhagyott szabályzat tartalmazza,[960] mely alapvetően megerősíti a kialakult kereteket, illetve a mindenkori küldetést. Saját honlapján a IOR úgy mutatkozik be, mint a Szentszék egyik szervezete (*ente della Santa Sede*).

A 2019-es szabályzat, jelenleg is érvényes újdonsága, hogy a IOR hivatalos kánonjogi személynek minősül (Statuto IOR 2023, 1. cikk 1.§), ami ugyancsak a Szentszékkel való szerves kapcsolatát hivatott aláhúzni.[961] A kapcsolatot erősíti az a kötelezettség is, hogy az intézet éves „tájékoztatást" nyújt a Gazdasági Tanácsnak.[962] Ehhez hozzájön még, hogy a 2022. augusztus 22-i rescriptum értelmében a IOR felel a Szentszék pénzügyi tevékenysége központosításának megvalósításáért. A szabályzat egyértelműsíti továbbá, hogy az intézetre a kánonjog és a Vatikánvárosi Állam törvényei egyaránt vonatkoznak, illetékes jogi fóruma pedig a vatikánvárosi bíróság (Statuto IOR 2023 Art. 3. 2-3.§), a szabályzatban nem szabályozott kérdésekben pedig a kánonjog rendelkezéseit kell követni (Statuto IOR 2023 31. cikk). Mindezek fényében még inkább indokoltnak tűnik a Szentszék részéről évtizedek óta következetesen hangoztatott – ám olasz részről olykor vitatott – meghatározás, miszerint a IOR a Katolikus Egyháznak az 1929-es Lateráni Szerződés 11. cikke szerinti ún. „központi szervezetei" közé számít.

A Bíborosi Bizottság létszáma öt fő, maga választja meg elnökét, továbbá a prelátus, a felügyelőbizottság tagjai, valamint a főigazgató és a főigazgató-helyettes kinevezésének időtartama egyszer meghosszabbítható öt évre korlátozódik. A Bíborosi Bizottság felügyeli az intézet működésének a szabályzat szerinti

[957] SECRETERIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi respiciens quasdam quaestiones de Instituto Operum Religionis*, 30 Novembre 2013, in: AAS CV (2013) N. 12, 1187.
[958] CARDINALIUM COMMISSIO AD VIGILANDUM INSTITUTUM OPERUM RELIGIONIS (I.O.R.) *Rescriptum ex audientia Ss.mi*, 10 gennaio 2015, in: AAS CVII (2015) N. 3, 286.
[959] FRANCISCUS PP., *Chirographum Novum Statutum Instituti pro Operibus Religionis*, 8 agosto 2019, in: AAS CXI (2019) N. 9, 1392-1414.
[960] FRANCISCUS PP., *Chirographum De novis Statutis Instituti pro Operibus Religionis*. 30 gennaio 2023, in: AAS CXV (2023) N. 4, 412-426.
[961] V.ö. CIC 116. kán. 1. §.
[962] Vö. *Statuto del Consiglio per l'Economia*, 3. cikk 5.§.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

megfelelőségét, és lényegében a tulajdonosi jogokat gyakorolja a pápa nevében. A prelátus, aki egyben a Bíborosi Bizottság titkára, a bizottságot képviseli az intézetnél s egyben felügyeli a működés etikai vonatkozásait. A hét főből álló felügyelőbizottság határozza meg az intézet stratégiai és politikai irányelveit, illetve felügyeli azok megvalósítását. A felügyelőbizottság nevezi ki az intézet irányításáért felelős főigazgatót, akár határozatlan időre, akár határozott időre (ezesetben egyszer meghosszabbítható öt év). A számvizsgálat feladatait immár külső revizorra bízzák. A gazdálkodási reform nyomán 2015 óta a IOR minősül az egyetlen szentszéki/vatikáni hivatásos pénzügyi szervezetnek, s mint ilyen az AIF/ASIF által egyedüliként felügyelt intézménynek.

A IOR mindenekelőtt a pápa egyetemes lelkipásztori küldetésének szolgálatára hivatott, célzott pénzügyi szolgáltatások nyújtásával, teljes mértékben megfelelve a vatikáni és a nemzetközi előírásoknak. Jelenleg az egyetlen olyan hitelvű pénzintézet a világon, amely tevékenységét a katolikus etikával való teljes összhang, nem pedig a lehető legnagyobb haszon elvére alapozza. A befektetési stratégiáit megalapozó döntések összhangban állnak az Egyház társadalmi tanának elveivel. Ennek megfelelően csak olyan vállalatokba eszközöl befektetéseket, amelyek tiszteletben tartják ezeket az elveket. A Felügyelőbizottság által jóváhagyott 2021-2025-ös Stratégiai Tervben meghatározott irányvonalak értelmében a IOR erősíteni kívánja szerepét mint a „katolikus világ" referencia-pénzintézete, illetve piaci részesedésének növelésére törekszik.[963]

HIVATALOK

A PE-ban a Hivatalok kategóriájába a korábban a „Római Kúria egyéb szervezetei" cím alatt (ld. PB VI. fejezet) szereplő szervezetek tartoznak ide. Azok közül is csupán kettő, a Pápai Ház Prefektúrája és a Pápai Szertartásmesteri Hivatal. A harmadik hivatal ugyanis a Római Szent Egyház Kamarása (kamarás bíboros), aki korábban az Apostoli Kamara keretében a gazdasági szervezetek kategóriájában szerepelt.

A PE definíciója értelmében a hivatalok kategóriájába sorolt három szervezet nem képezi a szorosan vett Római Kúria részét, hiszen nem a kuriális intézmények közé vannak besorolva, hanem külön kategóriát képeznek (PE 12. cikk). A három

[963] ISTITUTO PER LE OPERE DI RELIGIONE, *Rapporto Annuale 2023*, in: www.ior.va

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

szervezetben, azaz hivatalban közös, hogy elsődlegesen nem az egyetemes Egyház felé irányul küldetésük, hanem a Szentszék működésének támogatására, ráadásul a széküresedés idején mindhárom tovább működik saját vezetője irányításával – sőt, a kamarás bíboros éppen abban az időszakban hivatott ellátni feladatait. Mindemellett a Kúria működését meghatározó szabályok nagy része ezekre is érvényes, ezért vannak, akik meghaladandónak tartják a hivataloknak a kuriális intézmények köréből történő kizárását.[964]

A Pápai Ház Prefektúrája és a Pápai Szertartásmesteri Hivatal

A Pápai Ház Prefektúrája „foglalkozik a Pápai Ház belső rendjével, és irányítja a fegyelem és a szolgálat tekintetében mindazokat, akik a pápai kápolnát, illetve a pápai családot alkotják” [965] (PE 228. cikk, 1. §). Felelős továbbá a pápai szertartások megszervezéséért (beleértve a kihallgatásokat, de kivéve a liturgikus részt), és a pápa vatikáni, római és olaszországi látogatásainak előkészítéséért (vö. PE 229. cikk 1. §; 230. cikk 1. §).[966] Vezetője a Pápai Ház prefektusa, aki több korábbi tisztviselő és hivatal feladatait látja el.[967] Egyik fontos feladata a pápát kísérni a nyilvános világi jellegű rendezvényeken. A PB-ban foglaltakhoz képest változást jelent, hogy a prefektus ugyan előkészti a pápa Vatikánon belüli, illetve a római és olaszországi látogatásait is, ám személyesen csak a Vatikánon belül kíséri (PE 230. cikk). Szintén újdonság a Bíborosi Kollégium és a Római Kúria lelkigyakorlataival kapcsolatos ügyek intézésének nevesítése (PE 229. cikk 3.§), ami abból is következik, hogy a lelkigyakorlat mint nem liturgikus szertartás amúgy is a Prefektúra feladatkörébe tartozott, illetve a lelkigyakorlatot tartó pápai ház hitszónoka a prefektus által vezetett Pápai Család tagja.

[964] Ld. MARTINELLI, Maurizio, *Gli uffici: artt. 228-237*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 673-692.

[965] Leírását ld. DEL RE, *Mondo Vaticano*, 235-238. Az egyes tisztségek felsorolását és betöltőik neveit ld. az aktuális *Annuario Pontificióban*. Ld. még: MENNITI IPPOLITO Antonio, *La «familia» del papa. Struttura e organizzazione*. In: JAMME, Armand - PONCET Olivier, *Offices, écrits et papauté (XIIIe-XVIIe siècles).* Publications de l’École française de Rome, 2007, p. 545-558, https://doi.org/10.4000/books.efr.2377. Szabályozását ld. PAULUS VI PP., MP *Pontificalis Domus*, 28 marzo 1968, in: AAS LX (1968), 305-315.

[966] Bővebben ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 247-249.; GAGLIARDUCCI, Andrea – SANCHIRICO, Stefano, *Linguaggi pontifici. Storia, significati, protocollo della più antica istituzione del mondo*. Editoriale Romani, 2022.

[967] Történeti áttekintését ld. GRIMALDI Félix, *Les congrégations romaines: guide historique et pratique*, Sienne, Imprimerie San Bernardino, 1890 (gallica.bnf.fr), 41-54., 55-63.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A Pápai Szertartásmesteri Hivatal jelenlegi formájában a VI. Pál-féle reformokra nyúlik vissza, de a pápai szertartók (*Magistri Caeremoniarum*) funkciója szinte a kezdetektől létezett a pápai udvarban.[968] A hivatal élén a római pápa által öt évre kinevezett pápai szertartásmester (*Maestro delle Celebrazioni Liturgiche Ponteficie*) áll. Munkáját a pápai szertartók 12 fős testülete segíti,[969] melynek tagjait a korábbiaktól eltérően (vö. PB 182. cikk 2.§) nem az államtitkár, hanem szintén a pápa nevezi ki öt évre, továbbá tisztviselők és konzultorok (PE 232. cikk). A hivatal felel általában mindazon „liturgikus és egyéb szent szertartások" összes előkészítéséért és lebonyolításáért, mégpedig a „hatályos liturgikus előírások szerint" (a PB ehelyütt a liturgikus jog kifejezést használta), amelyeket „a római pápa vezet, vagy amelyeken részt vesz, illetőleg – nevében vagy megbízásából – egy bíboros vagy más prelátus vezet" (PE 231. cikk 1.§). Ezek mellett szükségtelennek tűnhetne, de a PE külön nevesíti, hogy a hivatal gondoskodik a pasztorális látogatások és apostoli utazások (pápalátogatások) minden pápai szertartásáért is „szem előtt tartva a pápai szertartások sajátosságait" (PE 231. cikk, 2. §). Utóbbi kitétel paradox módon arra utalhat, hogy a pápalátogatások során a szertartások bizonyos mértékig alkalmazkodnak a helyi szokásokhoz és hagyományokhoz, ám csakis a mintaadónak számító pápai sajátosságokkal összeegyeztethető módon. A Szertartásmesteri Hivatal felügyeli a pápai sekrestyét, melyet továbbra is Ágoston-rendi szerzetesek kezelnek, élükön az Apostoli Sekrestye őrével (*Custode del Sacrario Apostolico*), illetve az Apostoli Palota kápolnáit (PE 233. cikk 1.§). A 2018-ban lefolytatott belső vizsgálatot követően Ferenc pápa 2019-ben elrendelte,[970] hogy a Pápai Kórus (*Cappella Musicale Pontificia Sistina*) felügyelete kerüljön át a Pápai Szertartásmesteri Hivatalhoz, és kapjon új szabályzatot, miközben a gazdasági felügyelő vezetésével megtartja önálló gazdálkodását. A Szertartásmesteri hivatal felel tehát „liturgikus, pasztorális, lelki, művészeti és nevelési tevékenysége" vezetéséért, gondoskodva, hogy az megőrizze „a kórus által az évszázadok során a pápák ünnepi liturgiáira előállított tekintélyes művészeti és zenei örökséget" (PE 233. cikk 2. §).

[968] Történeti áttekintését ld. DEL RE, *Mondo Vaticano*, 1062-1064.
[969] A szertartóké részmunkaidős megbízatásnak számít, a szertartók rendszerint más kuriális hivatalok tisztviselői közül kerülnek ki.
[970] FRANCISCUS PP., MP *de Pontificio Choro Xystino*, 17 Gennaio 2019, in: AAS CXI (2019) N. 2, 114-115.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Római Szent Egyház Kamarása

A közvetlenül a PE által leginkább átalakított szervezetek közül a legjelentősebbnek mondható a Római Szent Egyház Kamarása (*Camerlengo di Santa Romana Chiesa*), aki korábban az Apostoli Kamarát (*Camera Apostolica*) vezette. Az új szabályozás egyben az apostoli szék üresedéséről és a konklávéról szóló UDG apostoli konstitúciót is részlegesen módosította, pontosabban bizonyos inkoherenciákat okozott a vonatkozó szabályozásban.[971] Az sem tűnik egyértelműnek, hogy az Apostoli Kamara megszűnt-e mint intézmény, avagy csupán átalakult. Az előbbi mellett szól a PE átmeneti rendelkezése, mely egyértelműen úgy fogalmaz, hogy megszűnnek a PE-ben nem említett, avagy általa nem átszervezett szervezetek (PE 250. cikk 3.§). A másodikat ellenben az támaszthatja alá, hogy a Római Szent Egyház Kamarása tulajdonképen egyszemélyes hivatallá alakult, tehát újraszabályozott hivatalként nem szűnt meg.[972]

Egyértelműen a REU és a PB nyomdokán haladva a PE a kamarás bíboros illetékességét a széküresedés idejére korlátozza: „a Római Szent Egyház Kamarás Bíborosa ellátja mindazon feladatokat, amelyeket az Apostoli Szék üresedésére és a római pápa megválasztására vonatkozó külön törvény rá ruház" (PE 235. cikk 1. §).

Széküresedés idején a *camerlengo* két fontos, ámde különböző területet érintő feladatkört lát el. Az egyik a széküresedés idején az általános és a részleges bíborosi gyűlések levezetésével, illetve a konklávé előkészítésével és levezetésével kapcsolatos (vö. UDG rendelkezései). A másik „az Apostoli Szentszék világi javainak és jogainak gondozása és igazgatása" (PE 236. cikk). Utóbbival kapcsolatban a kamarás bíborosnak nem csupán joga, de kötelessége is bizonyos intézkedések megtétele, nevezetesen bekérni a Szentszéktől függő összes gazdálkodó szervezet jelentését vagyoni és gazdasági helyzetükről, valamint tájékoztatást igényelni a folyamatban lévő rendkívüli ügyekről; bekérni a Gazdasági Tanácstól a Szentszék előző évi költségvetését és konszolidált mérlegét, valamint a következő évre előirányozott

[971] Valószínűsíthetően tervbe volt/van véve az UDG helyébe egy új jogszabály kiadása, amire Ferenc pápa idején már nem került sor.

[972] A megszűnés mellett érvel (kritikai éllel) Mons. Giuseppe Sciacca, az Apostoli Kamara utolsó ügyhallgatója (ld. *Epikedion della Reverenda Camera Apostolica. Brevi cenni storico-canonistici*. In: *Archivio giuridico online* (issn 2282 2828), vol. I, n. 2 2022, 431-489.) Miñambres szerint is a Kamarás Bíborosé egy új hivatalnak minősül (MIÑAMBRES Jesús, *The new law of the Roman Curia. A first reading*, in: *Omnes*, March 19, 2022, https://omnesmag.com/en/newsroom/the-new-law-of-the-roman-curia/). Az átalakítást hangoztatja a PE egyik fő szerzőjének tekintett Gianfranco Ghirlanda bíboros: „Gli Uffici sono tre, perché tra essi viene compresa la Camera Apostolica." (ld. GHIRLANDA Gianfranco, *La Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana*. in: *La Civiltà Cattolica,* Anno 2022, Volume II, Quaderno 4123, 50-51.).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

költségvetést; továbbá szükség szerint bekérni a Gazdasági Titkárságtól bármilyen információt a Szentszék gazdasági helyzetéről” (PE 237. cikk).

A funkciót – nevében is egyértelműsített módon – csakis bíboros láthatja el, amit az indokol, hogy megbízatása a széküresedés idejére szól, amikoris a Bíborosi Kollégium veszi át a Szentszék (és a Vatikánváros) irányítását. A kamarás bíboros tisztsége kumulatívnak minősül, hiszen lényegében csak a széküresedés idején van feladata, így betöltői az azon kívüli időszakban jobbára más kuriális megbízatásokat látnak el. A kamarás bíborost a PE nem sorolja fel azok között, akiknek tisztsége a széküresedés idején is megmarad, vélhetően mert a PE 18. cikk 1.§ a kuriális intézmények vezetőire vonatkozik, a Római Szent Egyház Kamarása pedig immár a Hivatalok közé van besorolva, ami nem számít kuriális intézménynek. S valóban, a másik két említett hivatal vezetőjének megbízatása sem szűnik meg a széküresedés idején, hanem fontos feladatokat látnak el annak során.

A PE értelmében megmarad a kamaráshelyettes tiszte is, akit a kamarás bíboroshoz hasonlóan a pápa nevez ki (PE 235. cikk 2. §). A PE konkrétan nem említi (más szervezetek vezetőivel ellentétben), de a kamarás bíborosra és helyettesére is vonatkozik az ötéves kinevezési időtartam (vö. PE 17. cikk 1. §). A kamarás bíboros feladatait akadályoztatás esetén a kamaráshelyettes látja el. Vélhetően ez a helyettesítés csupán az „Apostoli Szentszék világi javainak és jogainak gondozása és igazgatása” feladatkört érinti, lévén hogy az arra vonatkozó PE 236. cikkben szerepel.

A kamarás bíboros másik fontos feladatköre olyannyira lényeges, hogy amennyiben a pozíciója éppen üresedésben volna, az általános kongregációk során mielőbb meg kell választani az ideiglenesen ezt a funkciót ellátó bíborost (UDG 15.). Nem rendelkezik viszont a jogszabály arról az eshetőségről, ha a kamarás bíboros 80 év fölötti volna, s így nem volna jogosult részt venni a konklávén, tehát nem üresedésről lenne szó, legfeljebb akadályoztatásról, de arra sem tér ki a jogszabály.

A széküresedés idején ellátandó feladataiban a kamarást „az ő hatósága és felelőssége alatt három asszisztens bíboros segíti”, akik az UDG által említett részleges kongregációt alkotják. Az asszisztens bíborosokat a Bíborosi Kollégium általános kongregációja sorsolás útján választja meg három napra (UDG 7.), mindhárom bíborosi rendből egyet-egyet. Csakhogy ezen a ponton a PE felülírja az UDG-t, mert úgy rendelkezik, hogy a három asszisztens bíboros egyike mindig a Gazdasági Tanács bíboros koordinátora legyen (PE 235. cikk 3. §), így a másik kettőt a fennmaradó két rend tagjai körében sorsolják. A rendelkezés áttételesen úgy is értelmezhető, hogy a

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

bíboros koordinátor is azon kuriális intézményvezetők körébe tartozik, akiknek a *sede vacante* beálltával nem szűnik meg a megbízatásuk. Hiszen ha megszűnne, akkor már nem lehetne őt a Gazdasági Tanács bíboros koordinátorának nevezni, ráadásul nem tudná ellátni azt a funkcióját, ami vélhetően indoka volt annak, hogy ilyen fontos szerepet szánt neki a PE, nevezetesen a Szentszék gazdasági ügyeire való „rálátás".

Az UDG módosításáig bizonyos pontokon ellentmondás feszül a széküresedés idejét szabályozó törvény és a PE között. Utóbbi ugyanis már nem irányozza elő a Kamarás Bíboros hivatalában szolgáló kamarai klerikusokat, a kamarai ügyhallgatót, illetve jegyzőt, akiknek pedig mind megvolna a szerepük az UDG értelmében (vö. UDG 17, 43, 50).[973] S viszont: rendelkezni szükséges az eddig általuk ellátott feladatok intézéséről.[974]

SZENTSZÉKHEZ KAPCSOLÓDÓ INTÉZMÉNYEK

A Szentszékhez kapcsolódó intézmények (*Istituzioni collegate con la Santa Sede*) kategóriája a Pastor Bonusban jelent meg, és azon intézmények egy részét csoportosította, amelyek korábban a Palotaigazgatóságok (*Amministrazioni palatine*) néven voltak ismeretesek.[975] Hatályos meghatározásuk szerint olyan „ősi eredetű, illetve újabb alapítású intézetek, amelyek bár tulajdonképpen nem képezik a Római Kúria részét, és saját jogi személyiséggel rendelkeznek, mégis különféle szükséges avagy hasznos szolgáltatásokat nyújtanak magának a római pápának, a Római Kúriának és az egyetemes Egyháznak, és valamiképpen kapcsolódnak magához a Kúriához" (PE 241. cikk). Mindegyikükre „saját törvényeik vonatkoznak szervezetük és igazgatásuk tekintetében" (PE 249. cikk).

A Szentszékhez kapcsolódó intézményeket a mindenkori *Annuario Pontificio* sorolja fel, mely maga is hivatalos kiadványnak minősül (az Államtitkárság szerkeszti) és a kuriális gyakorlatot tükrözi. Az Annuarióban szereplő intézmények közül a PE csupán

[973] A 2024-es Pápai Temetési Szertartásrend viszont már ennek megfelelően nem a kamarai jegyzőre, hanem a kamarás bíborosra bízza a pápa hivatalos halotti bizonyítványának kiállítását (*Ordo Exequiarum Romani Pontificis*, 38.)

[974] Részletesen ld. SECRETARIA STATUS, *Regulae Camerae Apostolicae*, 3 marzo 2009, in: *Communicationes* 40(2008), 63-80., ld. még: Il Regno, Documenti, 1/2009, 01/01/2009, 23-28.; ld. még: SCIACCA Giuseppe, *Epikedion della Reverenda Camera Apostolica. Brevi cenni storico-canonistici*. In: *Archivio giuridico online* (issn 2282 2828), vol. I, n. 2 2022, 431-489.

[975] Ebbe a kategóriába tartoztak korábban a mai gazdasági szervezetek is.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

néhányat említ meg: Vatikáni Apostoli Levéltár,[976] Vatikáni Apostoli Könyvtár,[977] Szent Péter-bazilika Gondnoksága,[978] Pápai Egyházi Régészeti Bizottság,[979] Pápai Tudományos Akadémia, Pápai Társadalomtudományi Akadémia, Pápai Életvédelmi Akadémia,[980] Egyházi Felsőoktatási Minőségbiztosítási Ügynökség (AVEPRO),[981] Apostoli Szentszék Munkaügyi Hivatala (ULSA),[982] Pénzügyi Felügyeleti és Információs Hatóság (ASIF).

---

[976] A Vatikáni Apostoli Levéltár „az az intézet, amely az egyetemes Egyház kormányzására vonatkozó okiratok és dokumentumok őrzését és hasznosítását végzi", melynek elsődleges célja, hogy az ott őrzött iratok „mindenekelőtt a Szentszék és a Római Kúria rendelkezésére álljanak tevékenységük ellátásához", és másodsorban „minden tudós számára – országra és vallásra való különbség nélkül – rendelkezésre álljanak" mint az Egyház életére, illetve ezáltal egyes országok és térségek történelmére vonatkozó ismeretek forrásai (PE 242. cikk). Emlékezetes, hogy 2019-ben Ferenc pápa a Vatikáni Titkoslevéltár elnevezését Vatikáni Apostoli Levéltárra (*Archivum Apostolicum Vaticanum*) változtatta azon megfontolásból, hogy a latin nyelv visszaszorulásával a *secretum* kifejezés eredeti értelme egyre inkább feledésbe merül, s így félreértésekre adhat okot, mintha a levéltár maga rejtett és csak kevesek számára hozzáférhető volna. Ld. FRANCISCUS, MP *L'esperienza storica*, 22 ottobre 2019, in: AAS CXI (2019) N. 11, 1681-1683.

[977] A PE értelmében a Vatikáni Apostoli Könyvtár a kultúra fejlesztését és terjesztését szolgálja, az Apostoli Szentszék tevékenységének támogatása érdekében, továbbá a tudományos és a művészeti örökség gyűjtése és őrzése, valamint azok hozzáférhetővé tétele a kutatás számára (PE 243. cikk).

[978] A PE definíciója értelmében a Szent Péter-bazilika Gondnoksága „gondoskodik mindenről, ami az apostol vértanúhalálának emlékét és sírját őrző Pápai Szent Péter-bazilikával kapcsolatos, mind pedig az épület megóvása és tisztán tartása, illetve az őrök, a zarándokok és látogatók saját normák szerinti szabályozását illeti" (PE 244. cikk). Hatályos szabályzatát Ferenc pápa hagyta jóvá 2024-ben. FRANCISCUS, *Statuto della Fabbrica di San Pietro in Vaticano*, 29.06.2024, in: *BSS* N. B0544, 29.06.2024. Történeti áttekintését ld. DEL RE, *La Curia Romana*, 366-368.

[979] Feladata nem csupán „Olaszország keresztény katakombáinak tanulmányozása, megőrzése, védelme és fejlesztése" (PE 245. cikk), hanem azok látogathatóságának megszervezése is. Vö. *Regolamento della Pontificia Commissione di Archeologia Sacra*, 13 febbraio 2024, in: Bollettino ULSA N. 32 – 2024.

[980] A három akadémia esetében olyan pápai alapítású tudós testületekről van szó, amelyek ugyan függetlenek, de egy-egy kuriális intézménnyel szorosan együttműködnek (PE 246. cikk).

[981] A Szentszék 1997-ben aláírta a Lisszaboni Elismerési Egyezményt, 2003-ban pedig csatlakozott a Bolognai Folyamathoz. Az ebből fakadó kötelezettségek teljesítése keretében 2007-ben XVI. Benedek létrehozta (ld. BENEDICTUS XVI PP., *Chirographum Ecclesia Catholica*, 2007. szeptember 19., in: AAS CI (2009) N.1, 12-20.) más részes államokhoz hasonlóan, a Szentszék saját felsőoktatási minőségbiztosító intézményét, melynek feladata „a Szentszéktől közvetlenül függő egyetemi intézmények tekintetében a minőség előmozdítása és fejlesztése, valamint a nemzetközileg érvényes minőségi feltételek biztosítása" (PE 247. cikk). 2014 óta teljes jogú tagja az ENQA hálózatnak (*European Network for Quality Assurance in Higher Education*). Ld. SECRETARIA STATUS *Statuta AVEPRO*, 2015.05.15., in: AAS 109 (2017) 296-302.

[982] Az ULSA-t a PE nem ebben a X. fejezetben említi, hanem a Római Kúria működési alapelveinél. A hatályos szabályozás értelmében az ULSA foglalkozik mindazzal, „ami a Római Kúria alkalmazásában álló személyzet munkaügyi és azzal más kapcsolatos ügyeire vonatkozik", mégpedig „a munkatársak jogainak védelme és előmozdítása érdekében, az Egyház szociális tanításának elvei szerint" (PE 11. cikk). Illetékessége nemcsak a Római Kúria személyzetére terjed ki, hanem a Vatikánvárosi Államéra, valamint „a Szentszék által közvetlenül igazgatott szervezetek és intézmények" alkalmazottaira is. Feladatai között szerepel véleményezni a vonatkozó normatív aktusokat, biztosítani az általános szabályzatok alkalmazásának és a személyzeti politika egységességét, javítani a személyzet gazdasági, támogatási körülményein, tájékoztatni a munkavállalókat az őket érintő szabályokról, gondoskodni a személyzet továbbképzéséről. Sajátos feladata előmozdítani a békéltetést, annak sikertelensége esetén pedig döntést hoz a munkaügyi vitákban. Ezen békéltető és döntőbizottsági eljárás nem tekinthető valóságos bírósági eljárásnak, hanem inkább egy ahhoz hasonló garanciális elemeket tartalmazó különleges közigazgatási felfolyamodási eljárásról van szó. Ld. SARAIS, Alessio, *L'Ufficio del Lavoro*

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A PE nyomán némelyik intézménnyel kapcsolatban fontos változás állt be. Az Alamizsnahivatal, mint láttuk, dikasztériummá lett átalakítva, a különböző médiaorgánumok (*Tipografia Poliglotta Vaticana, Libreria Editrice Vaticana, L'Osservatore Romano, Radio Vaticana, Centro Televisivo Vaticano*) pedig a Kommunikációs Dikasztériumba lettek beolvasztva.[983]

della Sede Apostolica, alla luce delle recenti modifiche statutarie e del processo di riforma della Curia Romana, in: Ius Ecclesiae XXIX, 3, 2017, 617. Az Apostoli Szentszék és a Vatikánvárosi Állam munkajogáról ld. BODNÁR Zoltán, *A kánoni munkajog forrásai és különös alapelvei tekintettel a magyarországi sajátosságokra*. Doktori értekezés. PPKE KJPI, Budapest 2021. 82-88.

[983] A PE-ben említetteken kívül ebbe a kategóriába tartozik a Szent Péter-bazilika Káptalanja (*Capitolo della Basilica di San Pietro*), a Lateráni Szent János-bazilika (*Basilica Papale di San Giovanni in Laterano*), a Falakonkívüli Szent Pál-bazilika (*Basilica Papale di San Paolo Fuori le Mura*), a Santa Maria Maggiore-bazilika és a Liberiusi Káptalan (*Basilica Papale di Santa Maria Maggiore, Capitolo di Santa Maria Maggiore/Liberiano*), az Egyházi Egészségügyi Intézmények Pápai Bizottsága (*Pontificia Commissione per le attività del settore sanitario delle persone giuridiche pubbliche della Chiesa*), továbbá a két legújabb intézmény, a Gyermekek Világnapja Pápai Bizottság (*Pontificio Comitato per la Giornata Mondiale dei Bambini*) és a *Domus Vaticanae*. Ugyancsak ide sorolandó a Nyugdíjalap (*Fondo Pensioni*) és az Egészségbiztosítási Alap (*Fondo Assistenza Sanitaria*).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

VII. MEGFONTOLÁSOK A PRAEDICATE EVANGELIUMMAL KAPCSOLATBAN

A Ferenc pápa idején megvalósított reformok, s különösen a PE elemzése nyomán számos észrevétel és megfontolás született már eddig is, melyek olykor konkrét javaslatokban is testet öltöttek a reformok továbbvitelére célozva. Az alábbiakban ezeket röviden, és a teljességre nem törekedve áttekintjük, s közben hozzátesszük saját megfontolásainkat s netán óvatos javaslatainkat.

A PE mintaadó értéke

A PE jóllehet a kúriareform foglalatának minősül, nem egyenlő azzal. Egyrészt a reformintézkedések jó része már a PE előtt hatályba lépett, azokat a PE mintegy kodifikálta csupán. Másrészt a reformok, tehát a Kúria intézményrendszerének és a szervezetek hatásköreinek módosítása a PE hatálybalépését követően sem állt meg. Parolin bíboros megfogalmazásával élve, a PE „az az instrumentum, ami megpróbálja harmonizálni a Római Kúria addig megvalósított módosításait".[984] Ugyanakkor Ferenc pápa úgy fogalmazott, hogy a „Praedicate Evangelium a reform egyik dimenzója csupán", továbbá hogy „a törvények és a dokumentumok mindig is korlátozottak és majdnem mindig múlékonyak".[985]

Ghirlanda szerint „a Római Kúria reformját az Egyház reformjának tágabb összefüggésein belül kell értékelni".[986] Semeraro leszögezte, hogy amikor Ferenc pápa „a Római Kúria reformjáról szól, soha nem a *reformatio Ecclesiae*-tól elvonatkoztatva teszi azt".[987] Másképp fogalmazva, a Kúria reformját a törvényhozó más egyházi struktúrák, köztük az egyházmegyei kúriák átalakítása számára is mintaadónak szánta. Erre utal a PE I.4. pontja is, mely „Az Egyház és benne a Római Kúria megújulása…" címet viseli. Különösen is tetten érhető ez a törekvés a részegyházak fontosságának

[984] PAROLIN Card. Pietro, *Realizzato uno degli obiettivi del pontificato di Francesco. L'intervento introduttivo del cardinale segretario di Stato*, in: L'Osservatore Romano 17 maggio 2022;
[985] FRANCISCO, *Prólogo*, in: RODRÍGUEZ MARADIAGA, Card. Óscar A. – PRADO, Ayuso Fernando, *Praedicate Evangelium. Una nueva curia para un tiempo nuevo*. Publicaciones Claretianas, 2022., = Humanitas 100, Invierno 2022 – Año XXVII.: „Praedicate Evangelium es una de las dimensiones de la reforma. … Y no olvidemos que las leyes y los documentos son siempre limitados y casi siempre efímeros."
[986] GHIRLANDA Gianfranco, *Il Diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*. Nona edizione riveduta e aggiornata. Edizioni Studium 2024, 279.
[987] SEMERARO Card. Marcello, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

kiemelése kapcsán és az "egészséges decentralizáció" hangoztatásában.[988] Sokatmondó továbbá, hogy a Bíborosi Tanács Ferenc pápa idején tartott utolsó ülésén „időt szántak annak tanulmányozására, hogyan lehet érvényesíteni a *Praedicate Evangelium* apostoli konstitúció elveit és szempontjait az egyházmegyei kúriákban".[989]

Másfelől vannak akik óvatosabban fogalmaznak a PE mintaadó értékével kapcsolatban,[990] tekintettel a különböző egyházmegyék helyzetének igencsak eltérő voltára, és inkább csak az olyan általános elveket tartják alkalmazandónak, mint a szinodalitás és a gazdálkodási-pénzügyi eljárások ellenőrzése.[991] Talán elmondható, hogy ha jogi értelemben nem is, de a Római Kúriában érvényesülő egyes szempontok, s főleg a gyakorlat kétségtelenül hatással lehet más egyházi hivatali apparátusokra is.

A PE szövege

A PE kihirdetése formális szempontból szabálytalan módon történt, mert nem felelt meg a CIC 8. kánonban foglalt kritériumoknak. Ugyanis a kihirdetési formula nem tartalmazta az utalást a rendes, tehát az AAS útján történő kihirdetéstől eltérő módra.[992] A PE esetében a közzététel a Szentszéki Sajtóiroda közlönye (BBS) révén történt meg,[993] amit – meglehetősen szokatlan módon – egy külön sajtóirodai közlemény minősített hivatalos kihirdetéssé.[994] Csak napokkal később, 2022. március 31-én jelent meg az apostoli konstitúció szövege a Szentszék napilapjában, a L'Osservatore

[988] VISIOLI Matteo, *Praedicate evangelium: aspetti ecclesiologici della Curia Romana dalla prospettiva del diritto ecclesiale*, in: *La Curia Romana, Quaderni di Diritto Ecclesiale* N. 2 - XXXVI - Aprile 2023, 178.

[989] *Comunicato della Sala Stampa della Santa Sede circa la riunione del Consiglio di Cardinali*, in: BSS N. B0956, 03.12.2024. Vö.: MARCHETTI Gianluca, *La riforma della Curia Romana e la curia diocesana*, in: *La Curia Romana*, in: *Quaderni di Diritto Ecclesiale* N. 2 - XXXVI - APRILE 2023, 202-224.; GHIRLANDA Gianfranco, *Esemplarità della Curia Romana per il rinnovamento delle curie diocesane*, in: Periodica de re canonica 112 (2023), 547-580.

[990] „La nueva organización de la Curia Romana, por tanto, no tiene valor normativo para las estructuras diocesanas, en el sentido de que no se propone como modelo que haya da seguirse a otros niveles de la Iglesia." ARRIETA, Juan Ignacio, *Estructura diocesana y parroquial que inspira Praedicate evangelium*, in: Forum Canonicum, XVIII/2 (2023), 18.

[991] Ld. ARRIETA, Juan Ignacio, *Estructura diocesana y parroquial que inspira Praedicate evangelium*, in: Forum Canonicum, XVIII/2 (2023), 15-30.

[992] A témában ld. MASSIGNANI Enrico, *La promulgazione delle leggi*, in: Quaderni di Diritto Ecclesiale XXXII (2019), N. 4., 398-411.; ld. még: GIRAUDO Alessandro, *La promulgazione delle leggi mediante pubblicazione online*, in: Quaderni di Diritto Ecclesiale XXXII (2019), N. 4., 412-427.

[993] Ld. *BSS* N. B0189, 19.03.2022.

[994] „con la presente pubblicazione sul Bollettino della Sala Stampa, il Santo Padre Francesco promulga il testo della Costituzione apostolica Praedicate evangelium sulla Curia romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo, che entrerà in vigore il giorno 5 giugno 2022, Solennità di Pentecoste". *Comunicato della Sala Stampa della Santa Sede*, in: *BSS* N. B0189, 19.03.2022.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Romanóban. Ennek során bizonyos szövegmódosításokat, szerkesztési javításokat is eszközöltek,[995] ami Ganarin véleménye szerint „súlyos kérdéseket vet fel a jogbiztonságot illetően".[996]

Az apostoli konstitúció nyelvezetével kapcsolatban nem hiányoztak a bíráló észrevételek. Del Pozzo megjegyzi, hogy a szöveg sokhelyütt jogi értelemben korlátozott jelentéstartalmú kifejezéseket alkalmaz, ami inkább a buzdítás műfajához illik.[997] Utóbbit D'Onorio úgy értékeli, hogy egy meglehetősen hagyományos jogszabály szövegébe néhány „disszonáns" elemet szőttek bele, ami szerinte a „változás a folytonosságban" politikai taktikájának jellegzetes példája, nevezetesen „mindent megváltoztatni, hogy semmi se változzon meg".[998]

További gondot jelent, hogy az elsőként nyilvánosságra hozott szöveg, amit tehát hivatalosan kihirdetettnek minősítettek, több olyan elírást tartalmazott, amit utólag, ámde visszamenőlegesen javítottak (tehát a BSS 2022. március 19-i szövegében immár a javítottat találjuk).[999] Így a PE 93. cikkében benne maradt a római rítus „rendkívüli formája" megnevezés, amit pedig már a 2021-es TC motu proprio eltörölt, így utólag „a II. Vatikáni Zsinat reformját megelőző liturgikus könyvek" kifejezésre kellett módosítani. Továbbá a PE 74. cikk szövege a *Fidem servare* MP szövegét (is) figyelmen kívül hagyva úgy fogalmazott, hogy a Hittani Dikasztérium Doktrinális Részlegének feladata „kivizsgálni *és megítélni* mindazt, ami a 'privilegium fidei'-re

[995] Ld. AUMENTA, *La Segreteria di Stato*, 476-477.

[996] „Una versione che solleva gravi questioni di certezza giuridica inerenti alla promulgazione della Costituzione stessa..." GANARIN, Manuel, *La Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium di Papa Francesco*, in: L-JUS, Lug. 6, 2022 | Fascicolo 1 -2022.

[997] „La valenza giuridica di alcune affermazioni è piuttosto limitata. Il richiamo alla pastoralità e alla spiritualità, ma forse la stessa invocazione della professionalità, per quanto apprezzabili e stimolanti, risultano un po' eteree e indeterminate se prive di chiari riscontri obbligatori. Il carattere apodittico ed esortativo insomma si estende ben oltre il Preambolo. … In tal senso la communio, la missionarietà e la sinodalità, per quanto nozioni pregnanti e illuminanti, non bastano di per sé a configurare un modello giuridico appagante. L'impressione è che i cambiamenti sostanziali siano piuttosto modesti, ma quelli orientativi e formali siano molti accentuati. La cornice istituzionale rischia insomma di superare la qualità del quadro." ld. DEL POZZO, Massimo, *Una lettura 'strutturale' di "Praedicate Evangelium"*, in: Rivista telematica Stato, Chiese e pluralismo confessionale, (https://www.statoechiese.it), fascicolo n. 13 del 2022.

[998] D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 112. Hasonló véleményen van Del Pozzo, ld. DEL POZZO, Massimo, *Una lettura 'strutturale' di "Praedicate Evangelium"*, in: Rivista telematica Stato, Chiese e pluralismo confessionale, (https://www.statoechiese.it), fascicolo n. 13 del 2022.

[999] Ld. GANARIN, Manuel, *La Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium di Papa Francesco*, in: L-JUS, Lug 6, 2022 | Fascicolo 1 -2022.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

vonatkozik", miközben az ítélet ezen ügyekben személyesen a pápára tartozik, ezért a *megítélni* szót törölni kellett.[1000]

Intézményi terminológia

A PE legátfogóbb és elsőre szembeszökő újítása az intézménynevek terminológiájának átalakítása volt. A pápai tanácsok kategóriájának megszüntetése, pontosabban integrálása egy átfogóbb kategóriába az érthető egyszerűsítést célozta, ám azzal járt, hogy eltűnt a kollegiális testületre és szinodálisabb döntéshozatalra utaló tanács megnevezés. A kongregációk átnevezése dikasztériummá hasonlóképpen, a kollegiális minőségre utaló megnevezést (kongregáció=gyűlés) cserélte le a technikai-bürokratikusabb konnotációt hordozó dikasztériumra.

Feltűnő, hogy eme fontos terminológiai változás – ami Arrieta szerint már a reform elején eldőlt – érdemi hivatalos magyarázatot nem kapott.[1001] Igaz, Marcello Semeraro bíboros a PE hivatalos bemutatóján azzal indokolta a kongregáció kifejezés elhagyását, hogy az hagyományosan a testület kizárólagos bíborosi összetételre utalt, ami pedig ma már nem állja meg a helyét.[1002] Bosso megjegyzi, hogy míg a kongregáció szó a döntéshozatali szerv horizontális dimenzióját hangsúlyozta, addig a dikasztérium névhasználat inkább a hierarchikus dimenzióra helyezi a hangsúlyt, tehát a pápa és a püspökök testületének a kiszolgálására. Kimondatlanul is arra utalva, hogy a régi kongregáció név jobban tükrözte a PE szerint kívánatosnak tartott szinodalitást.[1003] Hiszen, tehetjük hozzá, a gyűlés-jelleg továbbra is fennáll, csak annak összetétele módosult. Ugyanő egy figyelemreméltó magyarázattal is próbál szolgálni: szerinte voltaképpen átértelmezésről van szó: a dikasztérium név immár a Kúria igazgatási-végrehajtói szervét jelöli, mely a prefektusból, vezető prelátusokból, tisztviselőkből, igazgatási személyzet és konzultorokból áll. A kongregáció pedig

[1000] Ld. VISIOLI Matteo, *Praedicate evangelium: aspetti ecclesiologici della Curia Romana dalla prospettiva del diritto ecclesiale*, in: *La Curia Romana, Quaderni di Diritto Ecclesiale* N. 2 - XXXVI - Aprile 2023, p. 177-200.

[1001] „Sono scelte adottate in partenza in seno al Consiglio dei Cardinali, la cui motivazione non è stata particolarmente spiegata." ARRIETA, Juan Ignacio, *La nuova organizzazione della Curia Romana*, in: Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 427.

[1002] SEMERARO Card. Marcello, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

[1003] BOSSO, Armand Paul, *Il Dicastero per l'Evangelizzazione*: artt. 53-68, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 144-145.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

immár tulajdonképpen a dikasztérium tagjainak ülését jelöli csupán (plenáris vagy rendes).[1004]

A dikasztérium szó fontos jelentésmódosuláson ment át, nem kevés gyakorlati problémát okozva. Egy korábbi átfogó kategória nevét a PE immár egy meghatározott intézménytípusra alkalmazza, ami a konstitúció értelmezésekor és a korábbi jogszabályokkal való összevetésekor okozhat félreértéseket. Különösen is, ha a kuriális gyakorlat és a közbeszéd is csak lassan követi a változást.

Fokozza a nehézségeket, hogy a dikasztérium, illetve a kuriális intézmény kifejezések alkalmazását a PE szerkesztésekor nem sikerült következetesen végigvinni a szövegen, így – mint láttuk – többhelyütt kétséges, vajon a jogalkotó ténylegesen a PE szerinti dikasztériumok szűkebb kategóriáját érti, vagy csupán elmulasztották átvezetni a terminológiai módosulást.

Miként a dikasztérium szó esetében történt, úgy a szervezetek kifejezés esetében is egy átfogóbb kategóriát jelölő név immár specifikus intézményekre van alkalmazva, az igazságügyiekre és a gazdaságiakra. A bíróságok (*tribunali*) hagyományos kifejezésének elhagyásával a PE valószínűleg az abban foglalt szervezetek eltérő jellegére kívánt reagálni (ti. a Penitenciária nem minősül mai értelemben vett bíróságnak).

Véleményünk szerint gyakorlati és elvi szempontból is (vö. szinodális gyakorlat tükrözése) megfelelőbbnek tűnne a korábbi megnevezések és azok jelentése visszahozatala. A dikasztériumok alatt tehát ismét a Római Kúria egyetemes egyházkormányzati szerveinek összességét lehetne érteni, melyek Államtitkárságra, kongregációkra, bíróságokra és hivatalokra oszlanak. A hivatalok átfogó kategóriájába lehetne besorolni a gazdálkodási és más, a pápa és a Kúria működését kiszolgáló, támogató funkciókat ellátó szervezeteket (tehát a PE szerinti hivatalokat).

Ehhez a témakörhöz illeszkedik a proprefektus cím megjelenése a PE 54. cikkben. A személyesen a pápa által vezetett Evangelizációs Dikasztérium két részlegének tényleges irányítóiról van szó. Korábban a „pro-” előtag azt jelölte, hogy az illető megbízott vezetőnek számít, az adott intézményvezető „helyett”. Többnyire akkor használták, amikor egy kongregáció élére kinevezett személy még nem volt bíborossá kreálva, így egy időleges állapotot tükrözött.[1005] Az Evangelizációs Dikasztérium

[1004] U.o., 144-145.

[1005] A már nem használatos pronunciusok esetében is azt jelezte, a Szentszék elvárta volna, hogy a képviselője számára biztosítsák a diplomáciai testület doyeni tisztét. Ld. ÉRSZEGI Márk Aurél, *A pápai*

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

esetében viszont két stabilan kinevezett vezetőről van szó, nem átmeneti helyzetről. Problematikusnak minősül továbbá, hogy a PE nem tisztázza a proprefektusok jogállását: a prefektussal egyenértékű, avagy annak megfelelő (*equiparato*)[1006] vezetőnek minősül? Amennyiben igen, akkor az Evangelizációs Dikasztériumnak két egyenrangú vezetője van, ami formálisan is megkérdőjelezi az egységes dikasztérium létét. A jogszabályi rendelkezéseken túlmutat, de a Kúria szervezetét és működését illetően nagyon is releváns, hogy Ferenc pápa a Megszentelt Élet Intézményeinek és az Apostoli Élet Társaságainak Dikasztériuma élére egy prefektust és egy proprefektust is kinevezett.[1007] Ezesetben nem két külön részleg vezetőiről van szó, hanem egy egységes dikasztériuméról. Itt is felmerül, vajon egyenrangú vezetőnek számítanak? Míg az Evangelizációs Dikasztérium esetében nyilvánvalóan arról van szó, hogy Ferenc pápa a formális vezetést magának fenntartva kívánta demonstrálni a szervezet kiemelt jelentőségét, addig a szerzetesi dikasztérium esetében inkább a világiak egyházkormányzati hatalomgyakorlásának kérdése húzódik meg a háttérben.

A kuriális intézmények egyenrangúsága

A PE-t elemző szerzők a dikasztériumok sorrendjét kommentálva nem mulasztják el hangsúlyozni, hogy annak üzenetértéke van ugyan, de jogi értéke nincs, hiszen jogilag a kuriális intézmények mind egyenrangúak.[1008] De miben áll a jogi egyenrangúság?

A PE 12. cikk 1.§ kijelenti, hogy az Államtitkárság, a dikasztériumok és a szervezetek – tehát az ún. kuriális intézmények – „jogilag mind egyenrangúak". Ebben követi a korábbi szabályozást. Amíg a REU ugyanis csupán a kongregációk tekintetében mondta ki az egyenrangúságot („Congregationes sunt inter se iuridice pares." REU 1. cikk 2.§), a PB már az összes dikasztériumnak minősülő szervezetet mondta jogilag egyenragúnak („Dicasteria sunt inter se iuridice paria." PB 1. cikk § 2.), s ezt veszi át a PE szabályozása.

A PB-t kommentáló Pinto elismeri, hogy mivel az Államtitkárság gyakorta a pápa akaratát közvetíti a többi dikasztérium felé, sőt, utóbbiaknak „nem kevésszer számot

követek kánoni jogállása és feladatai. Licencia dolgozat, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Kánonjogi Posztgraduális Intézet, Budapest, 2006.

[1006] Vö. PE 13. cikk 1.§; 14. cikk 1.§; 17. cikk 1. §; 31. cikk 3.§; 48. cikk 2.

[1007] Simona Brambilla, M.C. nővér kinevezése prefektussá és Ángel Fernández Artime, S.D.B. bíboros kinevezése proprefektussá. Ld. *Rinunce e nomine*, in: BSS N. B0020, 06.01.2025.

[1008] Ld. pl. az alábbi műben szereplő tanulmányokat: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 2025.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

kell adniuk felé", így ha nem is elvi értelemben, de gyakorlatilag amaz hatalmat gyakorol felettük.[1009] Souto még a REU-t kommentálva (amikor még csak a *kongregációk* egyenrangúságáról volt szó) rámutatott, hogy az Államtitkárságot a koordinációs funkciója már önmagában a többi dikasztérium (értsd: szaktárca) fölé emeli.[1010] Hasonlóképpen, a Szignatúra igazságügyi felügyeleti, illetve hatásköri ütközéseket eldöntő joghatósága hierarchikus értelemben kiemeli ezt a szervet a többi közül, ám más kongregációk között is felfedezni vél hierarchikus kapcsolatot.[1011] Pinto viszont úgy véli, hogy ezt a kimondott egyenlőséget nem sérti a Szignatúra törvényességi felügyeleti joghatósága sem, mert nem a dikasztériumok vannak neki alávetve, hanem csak azok működése.[1012] Aumenta az egyenrangúság érvényesülésével kapcsolatban ugyancsak fenntartásokat fogalmaz meg mondván, nagyon eltérő funkciókat ellátó szervezetekről van szó.[1013]

A gyakorlatban a különböző kuriális intézmények között változó jellegű kapcsolatok vannak, az általános együttműködéstől a kötelező véleményezési jogon át a felügyeleti és ellenőrzési joghatóság gyakorlásáig. A PE ezt a szövevényes kapcsolatrendszert csak tovább bonyolította. Elég a Gazdasági Titkárság mint „pápai titkárság" felügyeleti jogaira, vagy a Főszámvevőség ellenőrzési jogkörére gondolni. Ennélfogva a jogi egyenlőség elvének meglehetősen kevés gyakorlati implikációja mutatható ki. A leginkább értelmezhető magyarázatnak a Pinto által megfogalmazottak tűnnek, aki szerint ezt úgy kell valójában értelmezni, hogy egyik dikasztérium (ma: kuriális intézmény) sincs szervezeti értelemben alárendelve a másiknak, egyiknek sincs irányítási joghatósága a másik felett, hanem mind közvetlenül a pápától függenek.[1014]

Hatásköri átfedések és ütközések

A SC óta mindegyik kúriareform törekvése volt a kuriális szervezetek közötti hatáskörök jobb elosztása, a hatásköri ütközések és átfedések kiküszöbölése. Ez azt a hagyományos felfogást tükrözi, miszerint ezen szervezeteknek ügyekkel, ügytípusokkal kell foglalkozniuk, s a megfelelő határköri elrendezés segít

[1009] PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 24.
[1010] SOUTO José Antonio: *La reforma de la Curia Romana*. In: *Ius Canonicum,* 16. (1968), 8. 551.
[1011] SOUTO José Antonio: *La reforma de la Curia Romana*. In: *Ius Canonicum,* 16. (1968), 8. 553, 557-558.
[1012] PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 24.
[1013] AUMENTA S., *L'indole pastorale della Curia Romana*, in Ius Ecclesiae, XXV, 2013, 703-704.
[1014] PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 24.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

beazonosítani az illetékes szervezetet. Egyik reformnak sem sikerült maradéktalanul megvalósítania ezt a célt, hiszen számos összetett ügy van, amiket több szempont szerint is meg lehet közelíteni, lehetetlenné téve merev besorolásukat egyik, vagy másik kuriális szervezet illetékességébe. A mostani reform kimondott céljai között ezt a törekvést nem is találjuk meg, de már a PB kiadása óta megfigyelhetők voltak a folyamatos hatásköri kiigazítások. A PE ennek megfelelően több ésszerűnek tűnő, az érintett szaktárcák által szorgalmazott változtatást is megvalósított, ám nem mondhatjuk maradéktalanul sikeresnek e téren, amit az apostoli konstitúció elemzői joggal szóvá tesznek.

Keleti Egyházak

A PE után is nyitva maradtak egyes kérdések, amelyek a keleti egyházak és a latin egyház illetékességi területeinek határán mozognak. Főként a klerikusok és a megszentelt életet élők, valamint ezek intézményei vonatkozásában (oktatási intézmények, monostorok stb.) a világosabb illetékességi lehatárolás továbbra is kívánatos volna.[1015]

Különösen kiemelkedő a korábban *missio ad gentes*-nek nevezett tevékenység lehatárolásának ügye, ami az evangelizációnak tulajdonított prioritás fényében is elgondolkodtató. A PE sem változtatott ugyanis azon a helyzeten, mely szerint nem egyértelmű az *ad gentes* missziós tevékenység szentszéki kompetenciáinak lehatárolása az Evangelizációs Dikasztérium II. Részlege, illetve a Keleti Egyházak Dikasztériuma között. Mióta a két szakterület külön dikasztériumhoz tartozik, lényegileg változatlannak tekinthető a szabályozás, miszerint a missziók felelőssége a Propaganda Fide, illetve utódai hatáskörébe tartozik, tiszteletben tartva azonban a keleti egyházakért felelős dikasztérium illetékességét.[1016] A szerzők nagy része ebben a területi szervezési elvnek a személyi elv általi korlátozását látja, hogy ti. az Evangelizációs Dikasztérium nem illetékes a keleti egyházak által folytatott missziók irányításában.[1017] Árulkodónak tűnik, hogy az Első Evangelizáció és Új Részegyházak

[1015] Ld. LORUSSO, Lorenzo, *Il Dicastero per le Chiese Orientali: artt. 82-87*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 250-257.

[1016] A témában ld. LORUSSO Lorenzo, *I rapporti interdicasteriali tra la Congregazione per l'Evangelizzazione dei Popoli e la Congregazione per le Chiese Orientali: attualità e prospettive*, in: Ius Missionale XVI (2022), 277-293.

[1017] A kérdés összefoglalását ld. SZABÓ Péter, *Evangelizzazione e criterio territoriale/personale nelle Chiese orientali. Problematiche relative all'impegno pastorale ad intra e dell'attivitá missionaria ad gentes*. Relazione al L Incontro di studio „Evangelizzazione e organizzazione pastorale. Questioni

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Részlegének feladatai ismertetésénél a keleti hierarchikus struktúrák és az eparchiális püspökök nem is kerülnek említésre azon tényezők között, melyekkel a Részlegnek együtt kell működnie az első evangelizáció munkája és a növekedés támogatása végett (PE 62.).

A népek evangelizációja az egész Egyház feladata, ezért az *Orientalium Ecclesiarum* 3. pontjában foglaltakat[1018] követve a CCEO a keleti sajátjogú egyházak számára is előírja, hogy megfelelően képzett hithirdetőket küldjenek erre a feladatra. Hozzáteszi, hogy ez a küldetés az illetékes hatóság részéről, az általános jog alapján történik.[1019] Kétségtelen, hogy a CIC-1917 253. kán., a REU 44., a PB 56. és 58. cikk 1.§, valamint a PE 82. cikk 1.§ és a 84. cikk 1.§ átfogóan a Keleti Egyházak Kongregációja/Dikasztériuma illetékességébe sorol mindent, ami a keleti egyházak híveit és tevékenységét illeti, amiből logikusan következne a misszió feladata is. Viszont a REU 45. cikk 2.§ és 88. cikk csupán a többségében keleti katolikusok által lakott területeken[1020] működő szerzetesek misszióval kapcsolatos ügyeit tartotta fenn a Keleti Egyházak Kongregációjának. Ami azt is jelentheti, hogy csak az említett területekre érvényes ez a fenntartás. Az AG 29. „a keleti egyházak jogának" tiszteletben tartását írja elő a missziós tevékenység kapcsán, ami alatt nem a missziós tevékenységhez való jogot kell érteni, hanem arra utal, hogy a missziós tevékenység vonatkozásában a keleti egyházak saját joga az irányadó. A PB 85. cikk a Keleti Egyházak Kongregációja hatásköre által korlátozta a Népek Evangelizációja Kongregációjáét, amit a PE 53. cikk 1. § is változatlanul átvesz. Továbbá, a PB 60. cikk rendelkezését[1021] átvéve a PE 86. cikk előírja, hogy „azokon a vidékeken, ahol ősidők óta a keleti szertartások uralkodók, az apostolkodás és a missziós tevékenység kizárólag ettől a dikasztériumtól [Keleti Egyházak] függ, még akkor is, ha azt a latin egyház misszionáriusai végzik".

Ezen jogszabályi rendelkezésekből tehát csak az tűnik egyértelműnek, hogy a Keleti Egyházak Dikasztériumának egyértelmű és kizárólagos illetékessége van azon

canonistiche". Associazione Canonistica Italiana. Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico, Gazzada, 1-5 luglio 2024.

[1018] A különböző sajátjogú egyházak egyenrangúak lévén „ugyanazok a jogaik és kötelességeik, abban is, ami az evangélium az egész világon való hirdetésére (vö. Mk 16,15) vonatkozik a római pápa irányítása alatt" (OE 3.).

[1019] „ab auctoritate competenti ad normam iuris communis missos" (CCEO 585. kán. 1.§).

[1020] „territoria in quibus maior christianorum pars ad ritus orientales pertineat" (REU 44.)

[1021] „Actio apostolica et missionalis in regionibus, in quibus ritus orientales ab antiqua ætate præponderant, ex hac Congregatione unice pendet, etiamsi a missionariis Latinæ Ecclesiæ peragatur." (PB 60.)

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

vidékek vonatkozásában, „ahol ősidők óta a keleti szertartások uralkodók”. Az azonban továbbra sem tűnik egyértelműnek, hogy ezen, PE 53. cikk 1. §-ban foglalt kikötés a személyi elvet követve az egész világra is érvényes volna-e, a Keleti Egyházak Dikasztériuma missziós hatáskörének tiszteletben tartásával.[1022] A CCEO meghatározza ugyan, mi számít missziós területnek (ti. amit a Szentszék annak minősít, vö. CCEO 594. kán.), ám nem tisztázza, hogy vannak-e olyan missziós területek, amelyek a keleti sajátjogú egyházak területi illetékességébe tartoznának. Elméletileg a Szentszék megtehetné, hogy egy régiót kifejezetten valamely keleti egyház missziós tevékenysége számára tart fenn, ám erre eddig nem volt példa. Igaz, a keleti katolikus egyházak *ad gentes* missziós tevékenysége jelenleg meglehetősen korlátozott. A történelmi körülmények miatt ezen egyházak „azokon a vidékeken, ahol ősidők óta a keleti szertartások uralkodók” (vö. PE 86.) jobbára saját fennmaradásuk biztosításával vannak elfoglalva, illetve diaszpóra-közösségeik (azaz „a keleti hívek azon közösségei, melyek a latin egyház területi körzetein belül találhatók”, ld. PE 85.) keleti identitásának a megfelelő pasztorális gondoskodás útján történő fenntartásával. Mindettől függetlenül Szabó Péter szerint koherensebbnek tűnik azon értelmezés, miszerint a Keleti Egyházak Kongregációjának/Dikasztériumának egyetemes missziós illetékessége van, s az inkább megfelel az OE 3-ban foglalt zsinati iránymutatásnak is, illetve a hatályos szabályozás tételesen sem zárja ki azt. Lorenzo Lorusso a PE-t kommentálva ugyanakkor azon a véleményen van, hogy a szabályozásnak ezen része nem világos.[1023] Mind ő, mind Szabó emlékeztetnek arra a gyakorlatra, miszerint a keleti egyházak kevés kivétellel vagy egyáltalán nem folytatnak tényleges *ad gentes* missziós tevékenységet, vagy pedig a latin rítusú egyház „javára” végzik azt. A Keleti Egyházak Dikasztériuma ugyanis nem létesít keleti egyházi közigazgatási egységeket a missziós területeken, pontosabban, ahol létesít, ott valójában a kivándorolt keleti rítusú közösségek lelkipásztori gondozása, azaz megtartása érdekében teszi azt, nem pedig *ad gentes* missziós céllal.[1024] Hozzátehetjük, hogy a nem keleti rítusú régiókban, illetve nem missziós területeken létesülő keleti egyházi hierarchia is ugyanezt a célt

[1022] A kérdésre nem térnek ki az olyan átfogó kommentárok, mint BONNET–GULLO, *La Curia Romana*, 239-267.; PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*.

[1023] Ld. LORUSSO, Lorenzo, *Il Dicastero per le Chiese Orientali: artt. 82-87*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 240-250.

[1024] SZABÓ Péter, *Evangelizzazione e criterio territoriale/personale nelle Chiese orientali. Problematiche relative all'impegno pastorale ad intra e dell'attivitá missionaria ad gentes*. Relazione al L Incontro di studio „Evangelizzazione e organizzazione pastorale. Questioni canonistiche”. Associazione Canonistica Italiana. Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico, Gazzada, 1-5 luglio 2024.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

szolgálja, nevezetesen a kivándorló közösségek szolgálatát (megtartását). Lorusso szerint a megoldást a Szentszék konkrét iránymutatása, avagy rendelkezése jelentené, mely tisztázná, hogy mindegyik sajátjogú egyháznak joga lévén *ad gentes* missziót folytatni, mindegyikük a saját rítusa szerint hivatott azt végezni.[1025] Az ehhez szükséges koordinációnak nem csupán helyben, de kuriális szinten is meg kellene valósulnia, nevezetesen a keleti és az evangelizációs dikasztérium hathatós együttműködése révén.

A „diaszpóra-területeken" létesített keleti hierarchikus struktúrák az új evangelizáció ügyét is szolgálhatják. Az eredendőleg ugyanazon egyházhoz tartozó hívekre irányuló új evangelizáció minden további nélkül megvalósulhat, ám a más saját jogú egyházhoz tartozók vonatkozásában ezen lehetőség elé a CCEO 32. kánonja bizonyos adminisztratív korlátokat állít.

Sportügy

A sportügy egyszerre tartozik a Világiak, Családok és Életvédelem, valamint a Kulturális és Nevelésügyi Dikasztériumhoz, amint az a két szaktárca hatásköreit elemezve nyilvánvaló. Igaz, a PE csupán egyhelyütt, a Kulturális Részlegnél említi (PE 154. cikk), de az alacsonyabb szabályozók és a gyakorlat alátámasztja a párhuzamosságot. A Világiak Dikasztériumán belüli Egyház és Sport Osztály feladatai: 1.) az egyházon belüli viszonyítási pont országos és nemzetközi sportrendezvények számára; 2.) a helyi egyházak ösztönzése a sport pasztorációjával kapcsolatban, a katolikus sportszövetségek közti együttműködés előmozdítása; 3.) a személy fejlődését, a békét és testvériséget előmozdító sportkultúra támogatása; 4.) a sporthoz kapcsolódó etikai szempontok tanulmányozása; 5.) keresztény tanúságtétel előmozdítása a sportolók körében.[1026] A Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium Sport Részlegének célkitűzései: 1.) előmozdítani az evangélium üzenete, az egyházi struktúrák és a sport világa közötti találkozást; 2.) a sport mint nevelési erőforrás és a népek kulturális fejlődésének eszköze előmozdítása; 3.) kapcsolattartás a nemzetközi sportszervezetekkel és katolikus sportegyesületekkel; 4.) elősegíteni az egyház és a sport közötti párbeszédet és találkozást az egyetemek, a sportközpontok és -

[1025] Ld. LORUSSO, Lorenzo, *Il Dicastero per le Chiese Orientali: artt. 82-87*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 249-250.

[1026] Ld. *Comunicato: La nuova sezione "Chiesa e Sport" istituita al Pontificio Consiglio dei Laici*, in: *BSS* N. B0381, 03.08.2004. Ld. még: DE CAROLIS, Alessandro, *Il Dicastero per i Laici, la Famiglia e la Vita*, in: Vatican News, 14 giugno 2021 (www.vaticannews.va).

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

szervezetek szintjén.[1027] Ide tartozik még, hogy az Athletica Vaticana sportegyesület védnökségét a kulturális tárca látja el (noha világiak egyesületéről van szó). A témába vágó nemzetközi fórumokon és konferenciákon mindkét szaktárca felváltva képviselteti magát.

A Kúria és a Püspöki Szinódus

A Kúria és a Püspöki Szinódus közötti potenciális hatásköri, de legalábbis funkcionális átfedés veszélyére hívja fel a figyelmet Vitali. Szerinte ugyanis a Római Kúria számára – éppen a szinodalitás jegyében – megfogalmazott egyik feladat valójában a Püspöki Szinódus rendes feladatának minősül: összegyűjteni, kiértékelni és megosztani „az Egyháznak a világban való jelenlétéből az egyes részegyházak, a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek ismereteinek és tapasztalatainak, illetve az evangelizációval kapcsolatos legjobb kezdeményezéseinek és kreatív javaslatainak gazdagságát, továbbá a problémákkal, kihívásokkal szembeni fellépésük kreatív javaslatait" (PE II. 4.). A helyzet úgy oldható fel, ha a Kúriát ezen összegyűjtő-értékelő funkció rendes, a Püspöki Szinódust pedig rendkívüli gyakorlójának tekintjük.[1028] Mint említettük, a Kúria és a Szinódus a péteri szolgálatot támogató két külön intézmény. A Szinódus egyházkormányzati jelentőségét Ferenc pápa kétségkívül megerősítette az *Episcopalis communio* apostoli konstitúcióval, illetve saját gyakorlatával, a Kúriáét pedig többek között ezáltal is mérsékelte.

Nemzetközi kapcsolattartás

A nemzetközi kapcsolatok terén több kuriális intézmény is rendelkezik bizonyos hatáskörökkel, azonban a PE egyértelműen megfogalmazza (tán a PB-nál is egyértelműbben) az Államtitkárság hatáskörének elsődlegességét, a vele való egyeztetés kötelezettségét. Mégis, megfigyelhető a PE szövegében néhány olyan terület, ahol inkább átfedésről beszélhetünk.

Általános szabály, hogy kötelező kikérni az Államtitkárság előzetes engedélyét olyan dokumentumok és nyilatkozatok esetében, amelyek „az államokkal és a nemzetközi jog más alanyaival való kapcsolatokat érintő kérdésekre vonatkoznak" (PE 29. 2.§).

[1027] Ld. https://www.dce.va/

[1028] VITALI, Dario, *Profili ecclesiologici della Praedicate Evangelium*, in ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (szerk.), *Praedicate Evangelium. Riforma della Curia romana e servizio dell'evangelizzazione*, Quaderni della Mendola 31, Edizioni Glossa, Milano 2024, 80.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A Kulturális Részlegnek egyeztetnie kell az Államtitkársággal a nemzetközi kulturális programokba és eseményekbe való bekapcsolódásról (PE 157. 2. §). A Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztériumának a nemzetközi jellegű egyesülések és mozgalmak szabályozása közben ügyelnie kell az Államtitkárság hatáskörének tiszteletben tartására (PE 134. cikk). Az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma a saját szakterületei vonatkozásában együttműködik a civil társadalom és a nemzetközi szervezetek képviselőivel, együttműködve az Államtitkársággal (PE 163. cikk 1.§; 165. cikk; 170. cikk; 172. cikk). Az Evangelizációs Dikasztérium Evangelizációs Alapkérdések Részlege a vallásszabadság előmozdítása terén tartozik együttműködni az Államtitkársággal (PE 60. cikk 1. §). A Keresztény Egységtörekvés Dikasztériuma a keleti katolikus egyházak és az ortodox vagy keleti ortodox egyházak közötti kapcsolatokat érintő ügyekben együttműködik az Államtitkársággal (PE 145. cikk 2. §). A Gazdasági Titkárság az államokkal és a más nemzetközi jogalanyokkal való kapcsolatokat érintő kérdésekben a kizárólagos hatáskörrel rendelkező Államtitkársággal együttműködésben jár el (PE 214. cikk 3. §). A Kommunikációs Dikasztérium együttműködése az Államtitkársággal viszont inkább az intézményi kommunikáció jellegéből fakad (PE 187. cikk). A Pápai Ház Prefektúrája a külföldi hivatalos méltóságok fogadtatásának megszervezésekor és lebonyolításakor értelemszerűen együttműködik az Államtitkársággal (PE 229. cikk 2. §). Az ASIF ugyancsak együttműködni tartozik az Államtitkársággal a pénzmosás és terrorizmus elleni fellépésben érintett nemzetközi szervezetekkel történő együttműködés során (ld. Statuto ASIF, 5. cikk 1.f.).

Meglepőnek tűnhet, hogy a Vallásközi Párbeszéd Dikasztériuma vonatkozásában nincs előírva az Államtitkársággal való együttműködés (vö. PE 151. cikk), hiszen a vallásközi párbeszéd manapság egyre inkább része a diplomáciának, s a szentszéki diplomáciának különösen is.[1029] A Szeretetszolgálati Dikasztérium segélyezési tevékenysége esetében ugyancsak hiányzik az Államtitkárságra történő specifikus utalás, igaz, „a téma szerint illetékes más dikasztériumokkal egyeztetés" kötelezettsége szerepel (PE 80. cikk), ám ez is azon jogszabályhelyek közé tartozik,

[1029] Elég felidézni az egyik legnagyobb horderejű eseményt, az Egyetemes emberi testvériségről szóló Abu Dhabi-i nyilatkozat 2019. február 4-i aláírását (*Documento sulla "Fratellanza Umana per la Pace Mondiale e la convivenza comune" firmato da Sua Santità Papa Francesco e il Grande Imam di Al-Azhar Ahamad al-Tayyib (Abu Dhabi, 4 febbraio 2019),* in: BBS N. B0097, 04.02.2019), amelynek egyik következménye lett, hogy az ENSZ Közgyűlés február 4-ét az Egyetemes Emberi Testvériség Napjává tette, ld. *Resolution adopted by the General Assembly on the International Day of Human Fraternity* (A/RES/75/200), 21 December 2020. https://docs.un.org/en/A/RES/75/200

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

ahol nem világos, hogy a dikasztérium szó annak régi, átfogó jelentésében szerepel, vagy az új, szűkebb értelmében, ami tehát pont az Államtitkársággal való egyeztetést hagyná el.

Napjainkban az ún. tárcaszintű megállapodások gyakorlata a szentszéki intézményeket is mindinkább érinti. Ennek az ASIF az egyik legjobb példája, hiszen szabályzatában is megjelenik eme jogosultsága: elnökének joga van aláírni a külföldi partnerintézményekkel való szakmai együttműködési megállapodásokat (ld. Statuto ASIF, 5. cikk 1.g.). A Főszámvevőség szintén önállóan vehet részt a nemzetközi együttműködésekben, bár az Államtitkársággal való egyeztetés általános szabálya vélhetően rá is érvényes. Hatályos szabályzata értelmében ugyanis a Főszámvevőség minősül az ún. Méridai Egyezmény[1030] 6. cikke szerinti nemzeti korrupcióellenes hatóságnak, amihez a Szentszék – a Vatikánvárosi Állam nevében is – 2016. október 19-én csatlakozott (vö. Főszámvevőség Szabályzata, 2019, 1. cikk 3.§). Ugyancsak ezen minőségében a Főszámvevőség képviseli a Szentszéket és a Vatikánvárosi Államot a Legfőbb Ellenőrző Intézmények Nemzetközi Szervezetében (*International Organization of Supreme Audit Institutions* – INTOSAI).[1031] Több más kuriális intézménynek van, avagy lehet a jövőben olyan feladata, ami ilyen tárcaszintű megállapodás megkötését igényelheti külföldi partnerekkel.

Határozott idejű kuriális kinevezések

A PE újításaként „a kuriális intézményekben és a hivatalokban szolgáló klerikus, valamint a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai közül kikerülő tisztviselők főszabály szerint öt év elteltével visszatérnek egyházmegyéjük/eparchiájuk lelkipásztori szolgálatába, avagy abba az intézménybe vagy társaságba, amelyhez tartoznak". Pontosabban, amennyiben elöljáróik azt célszerűnek tartják, szolgálatuk "meghosszabbítható egy másik ötéves időszakra" (*può essere prorogato per un altro periodo di cinque anni* – PE 17. cikk 4.§).

Az öt évre szóló kinevezések gyakorlatát VI. Pál vezette be a Kúriában, amit Ferenc pápa úgy módosított, hogy a klerikusok és a szerzetesek kuriális megbízatását

[1030] Magyar szövegét ld.: *2005. évi CXXXIV. törvény az Egyesült Nemzetek Szervezete Meridában, 2003. december 10-én kelt Korrupció elleni Egyezményének kihirdetéséről*. In: net.jogtar.hu

[1031] Ld. https://www.intosai.org/index.html

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

főszabály szerint két ciklusra (5+5 év) korlátozta.[1032] Ezen korlátozás nem vonatkozik viszont a világi tisztviselőkre, akik tehát mindenképpen hosszabbíthatók akár többször is. Érdekes módon Ghirlanda ezt a szabályt nem a lelkipásztori szolgálat prioritásával indokolja, amitől nem volna kívánatos túl hosszú időre elvonni a szóban forgó személyeket, hanem „az automatikus karrierizmus megelőzésével", illetve hogy így ha valaki alkalmatlannak bizonyul a feladatra, nem kerül meghosszabbításra.[1033] Másutt rámutat, hogy a világiakat, akik munkaszerződéssel kerülnek foglalkoztatásra, nem lehet elbocsátani, hacsak nem törvényes indokkal, így ha nem válnak be egy munkakörben, akkor „áthelyezhetők egy másik beosztásba".[1034] Kérdés, hogy ez miként összeegyeztethető a szakmaiság és felkészültség követelményével (ld. PE II.7. és PE 7. cikk), amint arra Del Pozzo is figyelmeztet.[1035] Ganarin felveti tehát, hogy a szabályt kellő óvatossággal kellene alkalmazni, nem kizárva a tízéves időszakon túli hosszabbításról szóló diszkrecionális döntést sem. Amire persze a mindenkori pápának mindig is joga lesz.[1036]

Mások a megbízatások legfeljebb két ciklushoz kötésének indokát inkább abban vélik felfedezni, hogy így az egyházi személyek nem szakadnak el a tényleges lelkipásztori munkától, s válnak puszta hivatalnokká, továbbá ez biztosítja a helyi egyházak felől érkező inputoknak a folyamatos becsatornázását a központ működésébe. Ellenvetésként felhozható, hogy a kúriai munka is pasztorális jellegűnek minősül, amint azt korábban a PB és most a PE vonatkozó részei hangsúlyozzák, ráadásul elvárásként jelentkezik a klerikus és szerzetes tisztviselőkkel szemben, hogy a lelkigondozásban is szerepet vállaljanak valami módon (vö. PE 6. cikk). Mindenesetre jogos az észrevétel, miszerint a PE mintha hátrányosabban kezelné a klerikus és szerzetes tisztviselőket, mint a világiakat.[1037]

[1032] Igaz, az olasz szöveg kétféleképpen is értelmezhető aszerint, hogy a "per un altro periodo" kifejezés értelmezésénél a hangsúly az "un", vagy az "altro" szón van-e, azaz csupán egyszer, vagy többször is meghosszabbítható-e a kinevezésük.

[1033] „…onde evitare un carrierismo automatico", GHIRLANDA Gianfranco, *Il Diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*. Nona edizione riveduta e aggiornata. Edizioni Studium 2024, 296.

[1034] GHIRLANDA Gianfranco, *Il Diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*. Nona edizione riveduta e aggiornata. Edizioni Studium 2024, 294.

[1035] Ld. DEL POZZO, Massimo, *Una lettura 'strutturale' di "Praedicate Evangelium"*, in: Rivista telematica Stato, Chiese e pluralismo confessionale, (https://www.statoechiese.it), fascicolo n. 13 del 2022.

[1036] GANARIN Manuel, *La Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium di Papa Francesco*, in: L-JUS, Lug 6, 2022 | Fascicolo 1, 2022.

[1037] Vö. DANTO, Ludovic, *Des fidèles du Christ laïcs à des postes de gouvernement et de responsabilité au sein de la Curie romaine: rendre compte de la constitution apostolique Prædicate Evangelium*, in: L'Année Canonique, 62, 2022, 185.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Az imént vázolt elv megvalósíthatóságát nagyban befolyásolja a helyi egyházak által kuriális szolgálatra bocsátott egyházi személyek rendelkezésre állása és különböző szempontú felkészültsége. Nem csupán teológiai és kánonjogi végzettségre kell gondolni, hanem az egyházi igazgatásban való bizonyos fokú jártasságra és természetesen a nyelvek ismeretére. Ezen kritériumok, különösen a nyelvtudás, de méginkább az egyházi hivatások megfelelő száma tényleges korlátokat szabhatnak a Római Kúria személyzetének kívánatos univerzalitása elé, potenciálisan „hátrányba hozva" a kisebb helyi egyházakat. Figyelembe kell venni ugyanakkor, hogy a kuriális szolgálat célja nem a helyi egyházak részérdekeinek megjelenítése a központban (arra szolgálna egyebek mellett a Szinódus), hanem az egyetemes egyházi érdek szem előtt tartása és megvalósítása – figyelembe véve persze a helyi egyházak igényeit. Ennek a vatikáni zsargonban „romanità" kifejezéssel illetett tulajdonságnak kifejlődése viszont több időt vesz igénybe.[1038]

Az egyszer megújítható ötéves kinevezés szabályának az egyháziakra (és szerzetesekre) korlátozása hosszabb távon azzal a mellékes következménnyel is járhat, hogy a világi munkatársak jóval régebb óta lesznek szolgálatban egy-egy kuriális intézményben, így ők válnak az intézményi memória letéteményeseivé, és az intézményi tapasztalat (*prassi curiale*) gazdáivá a folyamatosan cserélődő egyháziakkal szemben. Ráadásul a világiak esetében még nehezebb érvényesíteni a földrajzi reprezentativitást, nem csupán a speciális képzettség és nyelvtudás okán, de adott esetben a családokat is érintő kihatások, legfőképpen pedig a világi munkaerőpiaci folyamatokkal való potenciális konkurencia miatt.[1039] Mindennek hatását az intézményi kultúrára inkább csak hozzávetőlegesen lehet megjósolni.[1040]

A világiak kuriális szerepe

A PE II.5-ben megfogalmazott tétel, miszerint a kuriális intézmények a pápától kapott helyettesi hatalmat gyakorolnak, ennélfogva „bármely hívő vezethet dikasztériumot

[1038] Ld. ARRIETA Juan Ignacio, *Presupposti organizzativi della Riforma della Curia Romana*. In: *Ius Ecclesiae* XXVII (2015), N.1., 53.

[1039] Alacsonyabb beosztások betöltése esetén a földrajzi közelség mindig is domináns tényező volt, míg távolabbi országokból elsősorban a – jobban fizető – vezető beosztásokra várhatók jelentkezők.

[1040] Arrieta például felveti, milyen recepciója lehet egy világi személy vezette kuriális intézmény döntésének egy távolabbi földrész gyökeresen eltérő kulturális közegében élő helyi egyháznál. ARRIETA Juan Ignacio., *Presupposti organizzativi della Riforma della Curia Romana*. In: *Ius Ecclesiae* XXVII (2015), N.1., 53.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

vagy szervezetet", újra a diszkusszió homlokterébe emelte a világiak és a kormányzati hatalom kapcsolatának, illetve a kormányzati hatalom természetének kérdését.

Maga a PE II.5. szövege is némi önellentmondást látszik tartalmazni, amikor egyfelől kijelenti, hogy mivel helyettesi hatalom gyakorlásáról van szó, bármely hívőre rábízható, másfelől korlátozza is azt a nevezett intézmények „sajátos hatásköre, kormányzati hatalma és funkciója figyelembe vételével". Ha ugyanis a kuriális intézmény kormányzati hatalmának helyettesi jellege, illetve a pápai megbízatás (*missio canonica*) teszi lehetővé, hogy azt világi személy is gyakorolja, akkor hogyan lehetséges, hogy ez bizonyos intézmények esetében érvényesülhet, mások esetében nem? Mire utal a jogszabály, amikor az adott intézmény kormányzati hatalmának *figyelembe vételéhez* köti annak világiakra bízását? Ha végső soron a pápától származik az intézményvezető kormányzati hatalma, tehát nem saját hatalomról van szó, akkor miért releváns, hogy azt csupán világiak vonatkozásában gyakorolja, vagy akár egyházi rendben levők vonatkozásában is?

Erre magyarázatot keresve van, aki arra a következtetésre jut, hogy akkor lehetséges világi hívőnek kormányzati hatalmat gyakorolnia, ha olyan hivatalt visel, amihez annak természeténél fogva nem szükséges az egyházi rend szentsége, mondván, nem önmagában a személy birtokolja a hatalmat, hanem a hivatal birtokosa mint olyan gyakorolja a hivatallal járó hatalmat.[1041] Sajátos megoldást kínál Marc Ouellet bíboros, aki a karizmák szerepével egészíti ki a szent rend és a *missio canonica* kettősét és arra helyezi a hangsúlyt, hogy az egyházi hatóság megítélése alapján arra a személyre kell bízni az egyházi hivatalokat, akinek karizmáját az illetékes egyházi hatóság alkalmasnak találja az adott hivatal betöltésére.[1042]

Gianfranco Ghirlanda viszont egyértelműen és határozottan azon az álláspontón van, hogy a PE révén Ferenc pápa eldöntötte a korábban nem egyértelműen rendezett kérdést: a kormányzati hatalom független az egyházi rend szentségétől.[1043] Rámutat, hogy a helyettesi hatalom ugyanolyan jellegű, gyakorolja bár püspök, pap, szerzetes, avagy világi nő vagy férfi. Ugyanis a PE 15. cikke értelmében a hivatali megbízás

[1041] ÁLVAREZ DEL CASTILLO, María Victoria, *La cooperación del laico en la potesdad de régimen: participación o ayuda? Canon 129 §2*, Ediciones Universidad San Damaso, Madrid 2024, 256.: „No es la persona la que lleva consigo la potestad sino que es la persona cuando es titular de un oficio que conlleve esa potestad cuando la ejerce."

[1042] OUELLET, Card. Marc, *La riforma della Curia romana nell'ambito dei fondamenti del diritto della Chiesa*, in: L'Osservatore Romano, Anno CLXII, n. 164. (49.083), 20 luglio 2022, 6-7.

[1043] GHIRLANDA, Gianfranco, *La Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana*, in *La Civiltà Cattolica*, 173 (2022/II), 41-56.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

révén a pápától kapott helyettesi hatalommal eljárva a világiak is intézhetnek olyan ügyeket, amelyek kormányzati hatalom gyakorlását igénylik, „ami megerősíti, hogy az Egyházban a kormányzati hatalom nem az egyházi rend szentségéből származik, hanem a kánoni küldetésből".[1044] Hasonló álláspontot van Interlandi, aki szerint a PE csupán célszerűségi okokból korlátozza a világiakra bízható hivatalok körét.[1045] Szabó Péter ugyanakkor rámutat, hogy ezen álláspontját – ami egy lehetséges értelmezésnek tekintendő – Ghirlanda nem bizonyítja, csupán a pápai rendelkezés súlyával támasztja alá. Továbbá két fontos szempontra is felhívja a figyelmet azzal kapcsolatban: feloldhatatlan akadállyá válik az ökumenikus kapcsolatokban, illetve megkérdőjelezi a decentralizációs törekvések értelmét.[1046]

Ezzel szemben Danto a PE rendelkezésében csupán a kormányzati hatalom gyakorlásában való CIC 129. kán. 2.§ szerinti törvényes közreműködést véli felfedezni.[1047] Erdő Péter szintén felhívja a figyelmet, hogy nem mindegyik egyházi hivatal kapcsolódik szükségképpen az egyházi rend szentségéhez, illetve a kormányzati hatalomhoz (vö. CIC 145. 1.§), ami lehetővé teszi, hogy bizonyos hivatalokat világiak töltsenek be. Ugyanakkor ugyanő arra is rámutat, pusztán abból, hogy a Római Kúria helyettesi hatalmat gyakorol, még nem következik, hogy ez a hatalom kizárólag a pápai megbízástól függene, s ne lenne bensőségesen összekapcsolva az egyházi rend papi vagy püspöki fokozatával. Hiszen a II. Vatikáni Zsinat alapos történelmi és teológiai megfontolások alapján tanítja az egyházi rend szentsége és az egyházkormányzati hatalom szoros kapcsolatát, tehát hogy az egyházi rend a kormányzati hatalom elengedhetetlen feltétele. Szerinte nem új elvek keresésére van szükség, hanem gyakorlati helyzetek megoldására. Továbbá az egész Egyház

[1044] GHIRLANDA Gianfranco, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

[1045] Ld. INTERLANDI, Roberto, *Distinzione tra potestà di ordine e potestà di giurisdizione: un'invenzione del II millennio?* in: *Origine della «potestà sacra» nella Chiesa: storia e novità recenti*. A Kánonjogi Posztgraduális Intézet és a Magyar Kánonjogi Társaság XXIV. Nemzetközi Tanulmányi Napja, Budapest, 2025. június 2.

[1046] „…would not only generate irresolvable impediments from an ecumenical perspective, but, in this paradigm – tracing all ecclesial power to the Petrin Office as the only source – the proposed Catholic decentralisation would also be rendered meaningless" SZABÓ Péter, *The Local Origin of Supra-Episcopale Power*, in: SZABÓ Péter – FRANKÓ Tamás (ed.), *Sacrorum canonum scientia: radici, tradizioni, prospettive. Studi in onore del Cardinale Péter Erdő per il suo 70° compleanno*, Szent István Társulat, Budapest 2022, 662.

[1047] DANTO, Ludovic, *Des fidèles du Christ laïcs à des postes de gouvernement et de responsabilité au sein de la Curie romaine: rendre compte de la constitution apostolique Prædicate Evangelium*, in: L'Année Canonique, 62, 2022, 181. A szerzővel ellentétben úgy véljük, hogy a PE I.10-ben a világiakkal kapcsolatban használt részvétel és együttműködés kifejezések éppenséggel nem segítenek tisztázni, hogy Ferenc pápa valóban erre gondolt volna.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

közérdekének mondja, hogy a kormányzati hatalmat főként azok gyakorolják, akik erre különleges küldetést kaptak – és kegyelmi adományt is – a felszentelés révén.[1048] Visioli szerint Ferenc pápa sem oldotta meg a kérdést elvi szempontból, ám a PE révén és egyes intézkedéseivel mégis gyakorlatilag állást foglalt a vitában.[1049] Ezek közé sorolható a *Mitis Iudex* MP, melynek értelmében a bíróság három tagja közül csupán az elnöknek kell egyházi személynek lennie, ennélfogva a világiak egyértelműen részesei a kormányzati – ezesetben bírói – hatalom gyakorlásának. Vagy a megszentelt élet dikasztériumának adott felhatalmazás, melynek értelmében utóbbi engedélyt adhat, illetve megerősítheti tisztségükben a pápai jogú klerikusi intézmények nagyobb elöljárójává, vagy legfőbb elöljárójává megválasztott nem klerikus tagot.[1050]

Del Pozzo számára a kétségek inkább a világiak közreműködésének PE II.5-ben foglalt megfogalmazása és indoklása kapcsán merülnek fel. Egyrészt nem lehet a helyettesi hatalmat kiterjeszteni mindenkire, másrészt a szóban forgó norma tényleges indoka valójában inkább az egyházi személyek karrierizmusának megelőzésében keresendő. Ugyanő felveti, érthetetlen, miért van a „Hivatalok" kategóriájának vezetése a normaszöveg fogalmazásából következően elzárva a világiak elől, noha ugyanaz a kuriális intézmények esetében éppen a pápa megbízása nyomán lehetséges. Del Pozzo szerint számos hivatalt rá lehetne bízni világiakra, de nem mindegyiket célszerű, mégpedig a kommunió erősítésének igénye miatt, ami a püspöki kollegialitásból fakad.[1051] Danto viszont odáig megy, hogy a PE nyomán felülvizsgálatra szorul nem

[1048] ERDŐ Péter, *Il sacramento dell'ordine e il potere di governo ecclesiastico*, in: *L'Osservatore Romano*, 31 marzo 2022, I-XII = *Ius Ecclesiae* XXXV, 2, 2023, 659-668. „…questa preoccupazione prettamente pratica, non può spingere fino al punto di voler giustificare la partecipazione sempre più grande da parte dei laici nella potestà di governo nella Chiesa. Qui non si tratta del superamento di qualche clericalismo, bensì dell'interesse di tutta la Chiesa, importante per la salvezza delle anime, che la potestà di governo sia esercitata soprattutto da quelli che hanno ricevuto per questo una missione speciale e un dono della grazia nell'ordinazione."

[1049] VISIOLI Matteo, *Questioni ancora aperte circa la potestà ecclesiastica e la sua origine*, in: *Origine della «potestà sacra» nella Chiesa: storia e novità recenti*. A Kánonjogi Posztgraduális Intézet és a Magyar Kánonjogi Társaság XXIV. Nemzetközi Tanulmányi Napja, Budapest, 2025. június 2.

[1050] Ld. CONGREGAZIONE PER GLI ISTITUTI DI VITA CONSACRATA E LE SOCIETÀ DI VITA APOSTOLICA, *Rescritto del Santo Padre Francesco circa la deroga al can. 588 §2 CIC*, 18.05.2022, in: *BSS* N. B0371, 18.05.2022. A CIC által nem elismert ún. vegyes természetű intézmények esetében merült fel, hogy a laikus testvérek renden belül diszkriminációt szenvednek, amiért nem választhatók meg vezetői tisztségre. Ezt hivatott orvosolni a pápai rescriptum, bár ez is a Szentszék intézkedését feltételezi, ami nem jelent automatikus jóváhagyást. A problémáról – különösen az Ágostonos Rend vonatkozásában – ld.: HORN, Francis J. OSA, *The Role of the Lay Brother in the Governance of the Order of Saint Augustine. Dissertation*. The Catholic University of America, Washingdon D.C. 1998.

[1051] DEL POZZO Massimo, *La potestà di governo nell'evoluzione della normativa sulla Curia romana*. in: *Origine della «potestà sacra» nella Chiesa: storia e novità recenti*. A Kánonjogi Posztgraduális Intézet és a Magyar Kánonjogi Társaság XXIV. Nemzetközi Tanulmányi Napja, Budapest, 2025. június 2.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

csupán a kuriális intézményvezetők és az egyházi rend korábban szükségszerűnek tartott kapcsolata, de még a bíborosok püspökké szentelésének szabálya is.[1052]

Erdő Péter arra a következtetésre jut, hogy vannak olyan feladatok, hivatalok, amiket csakis és kizárólag felszentelt személyek láthatnak el, mégpedig az általuk elnyert egyházi rend szentsége okán (vö. CIC 274. kán. 1.§), ugyanakkor vannak az Egyházban olyan közfunkciók, amelyeket ugyan elsődlegesen felszentelt személyekre kell bízni, de az ő hiányukban lehetséges világiakra is.[1053] Hozzáteszi, hogy külön vizsgálatot érdemelne, a Római Kúria egyes szervei mennyiben minősülnek az egyházi hierarchikus struktúrához tartozónak, tehát hogy melyik hivatal melyik kategóriába esik a világiak bevonása szempontjából.

Tegyük hozzá, maga Ferenc pápa sem járult hozzá a tisztánlátáshoz, amikor éppen a megszentelt élet dikasztériuma élére kinevezte Simona Brambilla M.C. nővért prefektussá, mellé pedig Ángel Fernández Artime S.D.B. bíborost proprefektussá.[1054] Ezek szerint a nem klerikusok (köztük a világiak) és klerikusok közötti különbség mégsem irreleváns.

A kuriális intézmények esetében a kormányzati hatalomban való szerepvállalás formálisan nem a tisztviselők és a konzultorok munkájában valósul meg, hanem a tagokéban, akik szavazatuk révén a kollegiális döntés meghozatalában részt vesznek. Így a világiak kormányzati hatalomban való részvételének problematikája ténylegesen a dikasztériumok tagjai esetében merülhet fel. Korábban, a Világiak Pápai Tanácsa esetében, melynek tagjai között elsőként szerepeltek világiak a dikasztériumok sorában, VI. Pál azt a megoldást alkalmazta, hogy létrehozott benne egy *Coetus Praesidialis*-t, aminek csupán a bíboros elnök, a titkár és három Rómában lakó bíboros

[1052] DANTO, Ludovic, *Des fidèles du Christ laïcs à des postes de gouvernement et de responsabilité au sein de la Curie romaine: rendre compte de la constitution apostolique Prædicate Evangelium*, in: L'Année Canonique, 62, 2022, 183.

[1053] „Quindi esistono nella Chiesa delle funzioni pubbliche che devono essere affidate *primariamente* a delle persone ordinate, perché loro hanno ricevuto nell'ordinazione una grazia speciale per questo, ma in loro mancanza questi compiti *possono* essere affidati anche ai laici. Però ci sono alcuni compiti (anche nel campo del governo!) che possono essere svolti soltanto ed esclusivamente dalle persone ordinate e in virtù del sacramento dell'Ordine che hanno ricevuto." ERDŐ Péter, *Il sacramento dell'ordine e il potere di governo ecclesiastico*, in: *L'Osservatore Romano*, 31 marzo 2022, I-XII = *Ius Ecclesiae* XXXV, 2, 2023, 659-668.; ld. még: ERDŐ Péter – MARTÍN Julio García, CMF, *La missione come principio organizzativo della Chiesa*, in: Folia Theologica et Canonica (2023).

[1054] Ld. *Rinunce e nomine*, in: *BSS* N. B0020, 06.01.2025. Ez arra a szentszéki gyakorlatra emlékeztet, melynek értelmében a klerikusi intézmény élére megválasztott laikus testvér kinevezését a Szentszék csak úgy erősítette meg, hogy mellé kineveztek egy papot is, hogy ellássa azon funkciókat, amelyek szükségképpen igényelték az egyházi rend szentségét. Erről is ld. HORN, Francis J. OSA, *The Role of the Lay Brother in the Governance of the Order of Saint Augustine. Dissertation*. The Catholic University of America, Washingdon D.C. 1998.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

volt tagja.[1055] A PB szabályozása értelmében (ld. PB 3. cikk 3.§), a dikasztériumok tényleges tagjainak csak a bíborosok és püspökök számítottak, ám ez nem jelentett megnyugtató megoldást, hiszen a tagok különbségtétel nélkül szavaztak a rendes és a plenáris közgyűléseken (vö. RGCR, 115. cikk 2.§). Viana szerint ez a megoldás azért is bírálható volt, hogy egy kollégiális testület tagjainak jogosultságai között lehetnek ugyan különbségek, de a tagság érdemében nem. A jelenlegi szabályozás el is törölte a dikasztériumi tagok közötti különbséget.

A világi tagoknak a kormányzati hatalomban való részvétele problematikáját, szintén Viana szerint, a kollegialitás keretében lehet megnyugtatóan értelmezni: tagokként a világiak is hozzájárulnak a testület közös, egységes döntésének meghozatalához, de az nem az egyes tagok, hanem a kollegiális szerv döntésének minősül.[1056] Így inkább az vizsgálandó, hogy a kuriális intézmények kollegiális szerveknek tekinthetők-e még. Tehát hogy a kormányzati döntések mely szerv cselekménye nyomán jönnek létre: a prefektusé, vagy a plenáris közgyűlésé, netán a kongresszusé? Amennyiben a döntéshozatal testületi, akkor az egyháziakból és világiakból álló vegyes összetételű testületet vezető világi személy is egyik résztvevője csupán a döntéshozatalnak, de nem önmagában a világi (tag, vagy vezető) személy gyakorolja a kormányzati hatalmat. Igaz viszont, hogy Kúria fejlődése, amit a PE is erősít, a kollegiális döntéshozatal felől az egyéni döntéshozatal irányába tolódik el, tehát a régi bíborosi kongregációk testületi döntéshozatalától a prefektusok egyéni hatalomgyakorlásáig (ezt tükrözi a kongregáció név eltüntetése is).

Ferenc pápa – ha nem is hitelesnek minősülő magyarázatként, de a *mens legislatoris* vonatkozásában jelzésértékű módon – egy interjúban kijelentette, hogy a „szentségi jellegű" dikasztériumok esetében nem lehet világi vezető. Igaz, maga sem segített tisztázni, hogy ezalatt mit ért, sőt, tulajdonképpen saját döntésének reformértékét is valamiképpen relativizálta mondván, a hatalom (joghatóság) eredetének kérdése egy „szép vita" a bíborosok és a teológusok között.[1057]

[1055] Ld. PAULUS VI PP., MP *Apostolatus peragendi*, 1976. december 10., II. in: AAS LXVIII (1976) 696-700.

[1056] Ld. VIANA Antonio, *La participación de fieles laicos en la potestad de los Dicasterios de la Curia Romana*. In: FERNÁNDEZ María Blanco - CASTILLO Beatriz - FUENTES José Antonio - SÁNCHEZ LASHERAS Miguel (szerk.), *Ius et iura: escritos de derecho eclesiástico y de derecho canónico en honor del profesor Juan Fornés*, 2010, 1109-1122.

[1057] Ld. QUIRÓS Julián - MARTÍNEZ-BROCAL Javier, *El Papa Francisco: «He firmado ya mi renuncia en caso de impedimento médico»*, in: abc.es 17/12/2022: „Si es un dicasterio de índole sacramental, tiene que presidirlo un sacerdote o un obispo. Aunque ahí se discute si la autoridad viene por la misión, como sostiene el cardenal Ouellet, o por el sacramento, como sostiene Rouco Varela. Es una linda discusión entre cardenales, una cuestión que siguen discutiendo los teólogos."

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Gianfranco Ghirlanda kimondja, „evidens, hogy vannak dikasztériumok, melyek természete és céljai megkívánják" az egyházi vezetést (NB: csak dikasztériumokról beszél!), de azt nem részletezi, az mitől evidens, ill. miben különbözik a szóban forgó dikasztériumok által gyakorolt kormányzati hatalom a többiétől, melyek élén állhat világi személy is.[1058] Példa jelleggel felsorol néhány egyházi vezetésűnek fenntartandó dikasztériumot („pl. Evangelizációs Dikasztérium, Hittani, Keleti Egyházak, Püspöki, Klérusdikasztérium stb."). Hasonlóképpen példákat sorol azon intézményekre, melyek esetében „célszerűnek ítélhetik, hogy vezetői pozícióik világi férfiak, vagy nők által legyenek betöltve" (pl.: Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztériuma, Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma, Kommunikációs Dikasztérium, Törvényszövegek Dikasztériuma).[1059] Hogy mennyire nem magától értetődő a kérdés, Vitali előbb elképzelhetetlennek mondja, hogy egyes dikasztériumok ki legyenek zárva a PE II.5. általános érvényű normájának hatályából, majd mégis három dikasztérium esetében látná indokoltnak („kívánatosnak, de nem kötelezőnek") hogy ne világi hívő vezesse: Püspöki Dikasztérium, Klérusdikasztérium, Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Dikasztérium.[1060]

Mindenesetre a szentszéki gyakorlat abba az irányba mutat, hogy világiakra olyan hivatalokat bíznak, amelyek hatáskörei nem érintik az egyházi rend szentségét, tehát nem az Egyház szentségi életének és szent hierarchiájának igazgatására irányulnak. Ilyennek minősíthető például a Kommunikációs Dikasztérium, vagy a Gazdasági Titkárság, a Főszámvevőség, amelyek esetében máris van példa világi vezetőre. Ide volna sorolható az Apostoli Szék Vagyonkezelősége, ahol a helyettes vezető esetében láttunk világi személyt, de akár még a Szeretetszolgálati Dikasztérium is.[1061] Más megfontolásból, de hasonló a pápai követek helyzete. Nunciusnak csupán egyházi személyt nevez ki a pápa, sőt, püspököt, mert feladata elsősorban egyházi (tehát a helyi egyház belső valóságát érinti) és csak második helyen diplomáciai jellegű.[1062]

[1058] GHIRLANDA Gianfranco, *La Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana*. in: La Civiltà Cattolica, Anno 2022, Volume II, Quaderno 4123, 51.
[1059] GHIRLANDA, Gianfranco SJ, *Chiesa Universale e Chiesa particolare (Cann. 330-572)*. Pontificia Università Gregoriana – Pontificio Istituto Biblico, 2023, 302 [57].
[1060] VITALI, Dario, *Profili ecclesiologici della Praedicate Evangelium*, in ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (szerk.), *Praedicate Evangelium. Riforma della Curia romana e servizio dell'evangelizzazione*, Quaderni della Mendola 31, Edizioni Glossa, Milano 2024, 59., 68.
[1061] Ld. SORY, Agnès, *Il Dicastero per il Servizio della Carità: art. 79-81*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 215.
[1062] Ennek részben ellentmond az első évezred gyakorlata, amikor apokriziáriusok képviselték a római pápát az egyetemes zsinatokon, ahol a szentségi rendjük fokozatából fakadó hatalomnál nagyobb kormányzati hatalmat gyakoroltak pápai megbízatás alapján. De pl. a római egyház archidiakónusa is

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Ellenben már eddig is volt példa arra, hogy világi személy töltse be a Szentszék képviselőjének (állandó képviselő vagy megfigyelő) pozícióját a nemzetközi kormányközi szervezeteknél, minthogy annak munkaköre nem érint belső egyházi ügyeket.[1063] Ebből a szempontból nézve kérdéses, hogy pl. a Gazdasági Tanács esetében szükséges volt-e a törvényhozónak kikötnie, hogy azt bíboros vezesse, és tagsága fele részben szintén bíborosokból álljon.

A világiaknak szánt nagyobb szerepet a kuriális intézmények vezetésében Ghirlanda azzal is indokolja, hogy „a hivatalokat azoknak kell betölteniük, akik értenek hozzá, nem pedig olyanokkal, akiknek csupán a hierarchikus rangjuk van meg". A fő szempont tehát, hogy az illető rendezetten és hatékonyan lássa el feladatait „azzal a helyettesi hatalommal, amit a hivatala révén kap, s amelyet a római pápa nevében lát el".[1064]

A világiak szerepének növekedése a kuriális intézményekben, illetve azok élén több gyakorlati kérdést is felvet. Egyfelől az anyagi megbecsülés és várható pályaív kérdését, amelyek másként jelennek meg egy – adott esetben családos – világi személynél, mint egy cölibátusban élő klerikusnál, vagy szerzetesnél. Az Egyház társadalmi tanításainak elveit figyelembe vevő anyagi megbecsülés a világiak esetében potenciálisan nagyobb terhet ró a szentszéki költségvetésre, továbbá a jól képzett világi munkatársakat a világi szakmai munkaerőpiaci versenyben kell tudni leszerződtetni és megtartani a kuriális intézmények számára.

A szinodalitás és a decentralizáció érvényesülése a PE-ban

A kommúnió és a szinodalitás elveinek gyakorlatba ültetésére a Római Kúrián belül a kollegiális működés, illetve az ezt lehetővé tevő struktúrák és vonatkozó eljárások erősítése volnának leginkább alkalmasak.[1065] E terén azonban a PE nem hoz újdonságot, sőt, a korábbi reformok nyomdokain haladva a Kúria egyre kevésbé

gyakorolt kormányzati hatalmat püspökök felett. Ld. INTERLANDI Roberto, *Distinzione tra potestà di ordine e potestà di giurisdizione: un'invenzione del II millennio?* in: *Origine della «potestà sacra» nella Chiesa: storia e novità recenti*. A Kánonjogi Posztgraduális Intézet és a Magyar Kánonjogi Társaság XXIV. Nemzetközi Tanulmányi Napja, Budapest, 2025. június 2.

[1063] Ennek a gyakorlatnak folytatását támasztja alá: ANTONICELLI, Giacomo, *La partecipazione dei laici all'attività diplomatica della Santa Sede*, Thesis ad Doctorandum in Iure canonico consequendum. Pontificia Universitas Lateranensis, Facultas Iuris Canonici, Romae 2020.

[1064] GHIRLANDA Gianfranco, *Il Diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*. Nona edizione riveduta e aggiornata. Edizioni Studium 2024, 294.

[1065] Vö. ARRIETA Juan Ignacio, *Presupposti organizzativi della Riforma della Curia Romana*. In: *Ius Ecclesiae* XXVII (2015), N.1., 46.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

személyek, mint inkább hivatalok összességévé vált.[1066] Ennek szimbolikus betetőzése a PE-ban – mint már említettük – a tagok gyűlését jelentő kongregáció név elhagyása a hivatali apparátust jelentő dikasztérium kifejezés javára.

A dikasztériumi szervezetet és működést vizsgálva elmondható, hogy a dikasztériumi vezetőnek gyakorlatilag kizárólagos szerepe van a döntéshozatalban, hiszen ő dönt a kollegiális szervek (kongresszus, konzulta, rendes és a plenáris ülésszakok) összehívásáról, valamint ezek napirendjének meghatározásáról is. Ily módon a napi működésre a plenáris közgyűlésnek nincs tényleges hatása, a rendes közgyűlés súlya pedig minden dikasztérium saját szabályzatától függ. Ráadásul a PE 26. 3.§ értelmében a plenáris ülésszakot kétévente, vagy akár ritkábban kell összehívni, és a tagoknak lehetősége van azon távoli eléréssel (on-line videokonferencia) is részt venni. Ez a korábbi szabályozáshoz képest (PB 11. 2.§) jelentős ritkítást jelent, illetve nem ösztönzi még ekkor sem minden tag tényleges fizikai megjelenését. Ilyeténképpen a tagok tényleges szerepe korlátozottnak mondható. A napi ügyvitelre leginkább a kongresszusnak van befolyása, ami pedig nem a tagokat tömöríti, hanem a tisztviselőket és a vezetőket.[1067]

A Kúrián belüli szinodalitás megvalósításához tartoznak a dikasztériumközi értekezletek, illetve a kuriális intézményvezetői értekezlet (PE 34.), ami azonban résztvevőinek leterheltségét, illetve létszámát tekintve nem ülésezhet túl gyakran,[1068] ráadásul nagyban befolyásolhatja azokat tulajdon apparátusuk előkészítő munkája.[1069] Felvethető ugyanakkor, hogy a kisebb vagy nagyobb létszámú világi kormányok esetében többnyire megoldott a rendszeres, akár heti gyakoriságú ülésezés. Az ilyen kormányüléseket többnyire a helyettesek (államtitkárok) ülései és más döntéselőkészítő fórumok készítik elő. Hasonló megoldások a Római Kúriában is alkalmazhatók volnának különösebb jogszabályi változtatás nélkül is. Ellene szól ugyanakkor, hogy maga a Kúria nem megfeleltethető a polgári kormányoknak, hiszen

[1066] Figyelemreméltó Regoli tömör megjegyzése: „Nel XX secolo le riforme hanno avuto un approccio monarchico (lontano dalla precedente collegialità presente in Curia), ma la Chiesa andava in un'altra direzione (collegialità)." Ld. REGOLI, Roberto, *La costituzione "Praedicate Evangelium" (2022) dal punto di vista dello sviluppo storico della Curia Romana*, in LOVISON Filippo (ed.), *Missionari insegnamenti. Scritti in onore di P. Fidel González Fernández mccj in occasione dell'80mo genetliaco*, Roma, Missionari Comboniani del Cuore di Gesù – Provincia della Spagna, 2025, 481.

[1067] Ld. BAURA Eduardo, *El ejercicio de la potestad de la Curia Romana a la luz de la «Praedicate Evangelium» y el derecho de los fieles al buen gobierno*, in: Ius Canonicum, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 36.; AUMENTA, *La Segreteria di Stato*, 489-491.

[1068] AUMENTA, *La Segreteria di Stato*, 493.

[1069] Ld. ARRIETA Juan Ignacio, *Presupposti organizzativi della Riforma della Curia Romana*. In: *Ius Ecclesiae* XXVII (2015), N.1., 58.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

azokkal ellentétben emez nem tekinthető kollegiális szervnek, így nincsenek külön a Római Kúriának mint olyannak tulajdonított hatáskörök sem, amit ilyen formában kellene intézni. A konzisztórium rendszeresebb alkalmazása szintén a szinodalitás erősítését jelentené, de a PE 35. cikk a konzisztórium hatáskörét olyan – legfontosabb, általános jellegű – ügyekre korlátozza, amelyek már a kuriális intézményvezetői értekezleten megbeszélés tárgyát képezték.

Fontos volna mindemellett a tárcaközi, horizontális koordináció, amit a kuriális vezetői értekezletek és a dikasztériumközi értekezletek rendszeressé és operatívvá tételével lehetne biztosítani.[1070] Tovább lehet erősíteni azt a már korábban is létező gyakorlatot, hogy az egyes kuriális intézmények tagjai közé *ex officio* bekerülnek azon más intézmények felsővezetői, amelyek hatáskörei tematikai összefüggést mutatnak.[1071] További kisebb eljárásrendi módosításokkal is erősíteni lehetne a Kúriában szinodalitását. Például, ha a tagok egy meghatározott része is kérelmezhetné a rendes, vagy plenáris ülésszak összehívását, s netán egyes napirendi pontjaira is javaslatot tehetne.[1072] Már most is megvolna a lehetőség, hogy a világ különböző részein élő tagok még a rendes ülésszakokba is bekapcsolódhassanak távoli eléréssel,[1073] míg a plenárisokra érdemes volna a tényleges közösség megélését jobban szolgáló személyes jelenlét előírása.[1074]

A decentralizáció, annak „egészséges" változatában, a PE kinyilvánított alapelvei közé tartozik. Mégis bírálat éri a reformot, amiért érdemben nem írja felül a korábbi centralizációs kormányzati modellt, ami a pápa és a püspökök közötti viszonyra, a hierarchikus kommúnióra épített, viszont nem mozdította elő a püspökök egymás közötti kommúnióját.[1075] Ezzel szemben evidens, hogy a PE egyházképe éppen a különböző püspöki testületekre épít, mint a kommúnió megvalósulása helyére.[1076] Arrieta és D'Onorio viszont éppen ezen aspektust illetik bírálattal, ti. hogy a Római

[1070] Értesülések szerint a PE 2018-as tervezetében szerepelt volna egy koordinációs iroda létrehozása az Államtitkárság Első Részlegén belül. Vö. WIEGELMANN Lucas, *Curia eleison. Un'analisi della bozza inedita della Praedicate Evangelium di papa Francesco*. In: Il Regno - attualità 20/2019, 583;
[1071] Vö. ARRIETA Juan Ignacio, *Presupposti organizzativi della Riforma della Curia Romana*. In: *Ius Ecclesiae* XXVII (2015), N.1., 52.
[1072] Ld. AUMENTA, *La Segreteria di Stato*, 489-491.
[1073] A hatályos szabályozás értelmében jelenleg is megvan a lehetőség, hogy a rendes ülésszakokon részt vegyen bármelyik tag (ld. RGCR 112. cikk 2.§).
[1074] Ld. AUMENTA, *La Segreteria di Stato*, 489-491.
[1075] Vö. VITALI, Dario, *Profili ecclesiologici della Praedicate Evangelium*, in ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (szerk.), *Praedicate Evangelium. Riforma della Curia romana e servizio dell'evangelizzazione*, Quaderni della Mendola 31, Edizioni Glossa, Milano 2024, 71.
[1076] D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 119.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Kúria rendes viszonyítási pontjának már nem is az egyes megyéspüspökök, hanem a püspöki konferenciák, illetve azok különböző tömörülései számítanak. Utóbbiak viszont egyes földrészeken jól működnek, másutt viszont nem annyira.[1077] Azonban a püspöki konferenciák és más testületek szerepének kiemelése – talán nem szándékolt módon – magával vonja ezek hatalmának megerősödését az egyes püspökök kárára. A jelenség több püspöki konferencia működésében már eddig is tapasztalható volt, de ezt a PE immár jogszabályilag is alátámasztani látszik.

Vitali megütközésének ad hangot a decentralizációra felhozott indoklás miatt: azért lehet „meghagyni" bizonyos ügyek intézését a püspököknek, mert „jobban ismerik" azokat, nem pedig azért, mert saját rendes joghatóságukhoz tartozik?[1078]

A püspöki testületekkel való együttműködés visszatérő emlegetése során hiányzik a PE-ból az egyháztartományok kifejezett említése (és mint láttuk, a megfogalmazásba nem is beleérthetők). Ez annál is inkább meglepő, mert az egyháztartományok ekkleziológiai és kánonjogi szempontból jól definiált struktúrák, jogi személyiséggel bírnak, és az általuk tartott részleges zsinat törvényhozói hatalmat gyakorolhat. Tehát a decentralizációnak és a szinodalitásnak fontos elemét képezhetnék, különösen ha figyelembe vesszük a nagyobb méretű püspöki konferenciák működési sajátosságait, amelyeket a túlbürokratizáltság és az egyes püspökök pasztorális felelősségének háttérbe szorítása miatt szoktak bírálni. A decentralizációra és a szinodalitás erősítésére irányuló kúriareformot kísérő felvetések és javaslatok között is hangsúlyosan szerepelt az egyháztartományok szerepének felértékelése,[1079] ezért is meglepő azok háttérbe szorítása a püspöki konferenciákkal szemben. Az is igaz, hogy ezen terület nem kifejezetten a Római Kúria reformjára tartozik, hanem az általános jogra, illetve annak alkalmazása tágabb kontextusára.

Pontosan erre figyelmeztetett idejekorán Arrieta is.[1080] Ugyanő emlékeztetett viszont, hogy már az 1983-as CIC is a decentralizációról szólt, ezért sem tudott Ferenc pápa

[1077] ARRIETA, Juan Ignacio, *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate* Evangelium, 61.; D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 119.

[1078] VITALI, Dario, *Profili ecclesiologici della Praedicate Evangelium*, in ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (szerk.), *Praedicate Evangelium. Riforma della Curia romana e servizio dell'evangelizzazione*, Quaderni della Mendola 31, Edizioni Glossa, Milano 2024, 70.

[1079] Ld. GEROSA, Libero (a cura di), *La Chiesa „in uscita" di Pap Francesco. Spunti per un rinnovo della missione apostolica*. Cantagalli – Eupress FTL, 2018, 26-29.

[1080] Ld. ARRIETA Juan Ignacio, *Presupposti organizzativi della Riforma della Curia Romana*. In: *Ius Ecclesiae* XXVII (2015), N.1., 44-45.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

sok új területet ebbe a körbe bevonni sem a PE-val, sem mással,[1081] ez magyarázza, hogy a PE-ben lényegében változatlanok maradtak a Szentszéknek fenntartott hatáskörök és szakterületek, de legalábbis érdemben nem csökkentek.[1082] Ezzel kapcsolatban látni kell, hogy a jelenlegi rendszerben számos feladatnak a kuriális szervezeteknél történő összpontosulása inkább a szubszidiaritás elvéből következő gyakorlat, mintsem centralizációs törekvés. Magyarán a helyi egyházak rászorulnak a Római Kúria segítségére bizonyos funkciók ellátásában, ami különösen az ún. első evangelizáció által érintett, avagy új részegyházak esetében nyilvánvaló. Hozzátehetjük továbbá, hogy a feladatok delegálása a helyi egyházak, illetve a püspöki konferenciák felé nem szükségszerűen járna együtt a Római Kúria munkaterhének érdemi csökkenésével, s így szervezetének csökkentésével, hiszen az egyetemes Egyház egységének biztosítása a péteri primátus elengedhetetlen feladata lévén a felügyelet gyakorlása továbbra is igényelné a megfelelő hivatali apparátus fenntartását.[1083]

Minden bírálat dacára a PE szövegében található néhány olyan rendelkezés, mely a további decentralizáció irányába mutat egyes szakterületeken. Egyelőre azonban nem egyértelmű ezek hordereje, sőt, a konstitúció szövegezésével kapcsolatos ismert fenntartások miatt még szándékosságuk sem.

Az egyik fontos terület, ami bizonyos decentralizációval lehet érintett a PE nyomán, az a misszióké. Míg korábban a vonatkozó jogszabályok a Szentszék feladatának a missziók *irányítását* mondták, a PE-ben az első evangelizáció munkájának *támogatása* található (ld. PE 62.). A idő fogja megmutatni, ez mit jelent a gyakorlatban.

A másik fontos érintett szakterület a nevelésügy, ahol a katolikus iskolák és felsőoktatási intézmények „katolikus identitásának előmozdítása érdekében" immár a megyéspüspökök/eparchiális püspökök, a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek illetékesek meghozni a szabályokat (ld. PE 159. 2.§, 160. 1.§), ellentétben a PB szabályozásával, ahol a kongregáció feladata volt a

[1081] vö. MP *Competencias quasdam*

[1082] ARRIETA, Juan Ignacio, *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 57., 61.; BAURA Eduardo, *El ejercicio de la potestad de la Curia Romana a la luz de la «Praedicate Evangelium» y el derecho de los fieles al buen gobierno*, in: Ius Canonicum, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 15.

[1083] Ld. ARRIETA Juan Ignacio, *Presupposti organizzativi della Riforma della Curia Romana*. In: *Ius Ecclesiae* XXVII (2015), N.1., 44-45.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

normaadás.[1084] A katolikus felsőoktatási intézmények vonatkozásában a Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium Nevelésügyi Részlege azokkal az ügyekkel foglalkozik, amelyek „törvényi rendelkezés alapján a Szentszék hatáskörébe tartoznak". Ezek főként a *Veritatis gaudium* apostoli konstitúcióban találhatók, és jobbára egyes konkrét intézkedéseket jelentenek. Ezzel szemben annak idején a PB az akkori Katolikus Nevelésügyi Kongregációt az egyházi egyetemek és intézetek legfőbb irányításával bízta meg (PB 116. 2.§).[1085] A PE 159. 2.§ pedig osztott hatáskörré teszi („velük együtt felügyeli") a katolikus hit integritása meglétének elenőrzését a katolikus iskolákban és felsőoktatási intézményekben.

Hasonlóképpen, a hitoktatás szabályozása korábban a Kléruskongregáció feladata volt (PB 94.), most pedig a PE 58. cikk értelmében az Evangelizációs Dikasztérium I. Részlege „illetékes a hitoktatás ügyében, a részegyházak szolgálatára állva". Egyébként a CIC 775. kán. 1.§ is a Szentszék feladataként említi „előírások" kiadását a hitoktatásról. Ferenc pápa decentralizációs rendelkezéseinek egyik eredményeként[1086] a nemzeti hittankönyvek jóváhagyása immár a helyi püspöki konferenciák hatásköre, a Szentszék – az I. Részleg útján – csupán előzetes megerősítést ad hozzá.[1087]

Kisebb mértékű decentralizációnak hat, hogy a PB-ben foglaltakhoz képest megszűnik a Hittani Dikasztérium Hittani Részlegének azon kötelezettsége, hogy megkövetelje a krisztushívők által a hit és erkölcsök témájában kiadandó könyveknek s egyéb írásoknak az illetékes hatóság általi előzetes vizsgálatát (vö. PB 51. cikk 1.). A jelzett publikációknak a gyakorlatban meglehetősen nehézkes – alapesetben az ordinárius – általi előzetes vizsgálati kötelezettsége (vö. CIC 823-824. kán.) nem változik, csupán annak betartása feletti szentszéki felügyelet szűnik meg.

A Keleti Egyházak Dikasztériumának új szabályozásában is szerepel egy „devolúciós" klauzula, melynek értelmében a dikasztériumnak időről időre felül kell vizsgálnia, hogy „a belső kormányzatot érintő kérdések közül" mely továbbiak bízhatók rá a keleti egyházak, különösen az ősi patriarchális egyházak saját legfelsőbb hatóságaira, akár a Keleti Egyházak Kánonjainak Kódexétől is eltérve (PE 82. cikk 2.§).

[1084] Vö. PB 115: „Congregatio normas statuit, quibus schola catholica regatur".
[1085] „supremam moderationem in eis exercet".
[1086] Ld. FRANCISCUS PP., MP *Competentias quasdam decernere*, 11 febbraio 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.3. 290-295.
[1087] CIC 775. kán. 2. §.: „A püspöki konferencia feladata, hogy ha hasznosnak látszik, gondoskodjék területe számára hittankönyvek kiadásáról az Apostoli Szentszék előzetes megerősítésével."

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Magán a Római Kúrián belül viszont éppen ellenkezőleg, bizonyos fokú centralizáció is megfigyelhető a reformok nyomán, főként a szervezeti összevonások és racionalizálások hatására. Ennek a belső centralizációnak mellékhatása lehet, hogy bizonyos funkciók egyetlen szervbe történt összevonásától gazdaságosságot és megtakarítást várnak, azonban a központ és a felhasználási hely, továbbá az igények közötti távolság megnövekedésével nő a túlbürokratizálódás és a rugalmatlanság is, továbbá a tévedés, és az esetleges korrupció nagyobb kihatással tud lenni a rendszer egészére. Ez leginkább a gazdálkodási területet és a személyzeti politikát látszik érinteni. Egy kisebb változás ugyanezen irányban, hogy míg korábban az államtitkár nevezte ki a pápai szertartókat, az immár pápai hatáskörré vált (ld. PB 182. cikk 2.§; PE 232. cikk 1.§), ami a gyakorlatban csökkenti a szertartásmester önállóságát.

További két területen is megfigyelhetők voltak a decentralizációval ellentétes rendelkezések. Ferenc pápa 2020-ban kiadott *Authenticum charismatis* MP-val a Szentszék írásbeli engedélyéhez kötötte a megyéspüspök jogát, hogy a saját területén létrehozza a megszentelt élet újabb intézményét (ld. CIC 579. kán.),[1088] illetve ugyanezt az *Ab initio* MP-val elrendelte a keleti egyházak vonatkozásában is, kiegészítve a *sui iuris* monostorok létrehozásával (vö. CCEO 435. kán. 1.§, 506. kán. 1.§).[1089] Továbbá a 2021-ben kiadott *Traditionis custodes* MP az 1962-es misekönyv használatának engedélyezését a megyéspüspökök hatáskörébe utalta, ám jelentős megkötésekkel. Ezek értelmében a szóban forgó liturgiát a püspök nem engedélyezheti plébániatemplomokban tartani, nem engedheti új stabil csoportok létrehozását ezen liturgia használatára, illetve új személyi plébániákat sem létesíthet, a meglevőket pedig felül kell vizsgálnia, az újonnan szentelendő papok számára pedig csak a Szentszékkel történt konzultációt követően engedélyezheti az 1962-es misekönyv használatát.[1090]

Személyi prelatúrák új szabályozása

Egyszerű hatáskör-átcsoportosításnak tűnhetne, hogy a PE a személyi prelatúrákkal kapcsolatos hatásköröket a Püspöki Dikasztériumtól áthelyezte a

[1088] Ld. FRANCISCUS PP., MP *« Authenticum charismatis ». Quibus Can. 579 Codicis Iuris Canonici mutatur*, 1 novembris 2020. in: AAS, CXII (2020), N.11., 1075-1076.
[1089] Ld. FRANCISCUS PP., MP *Ab initio* quibus can. 435 §1 et can. 506 §1 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium mutantur, 21 novembris 2020. In AAS, CXII (2020), N.12., 1152-1153.
[1090] FRANCISCUS PP., MP *Traditionis custodes, de usu librorum liturgicorum instaurationem Concilii Vaticani II antecedentium*, 16 luglio 2021, in AAS, CXIII (2021), N.8., 793-796. Vö. GANARIN, Manuel, *El ámbito material de la Curia romana. Enseñanza, liturgia, gobierno y caridad*. in: *Ius Canonicum*, V. 63 (126), 2023, 564-568.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Klérusdikasztériumhoz (vö. PB 80., PE 117. cikk), ám egyúttal azt is mutatja, hogy a PE a Római Kúrián túlmutató hatásokat válthat ki.

Abból a körülményből, hogy a PB a Püspöki Kongregációhoz sorolta a személyi prelatúrákat azt a következtetést lehetett levonni, hogy azok a részegyházak egy sajátos csoportjának számítanak a CIC 372. k. 2.§ értelmében.[1091] Ezt erősítette a CIC – korábbi – 295. k. 1.§-a is, amely szerint a személyi prelatúra élén álló prelátus ordináriusnak számít. Az Opus Dei személyi prelatúrát 1982-ben létrehozó *Ut sit* apostoli konstitúció[1092] a prelátust a prelatúra saját ordináriusának minősítette, a pelatúrát pedig átalakította társulásból hierarchikus szervvé.[1093]

A PE ezen módosítása viszont megkérdőjelezte a személyi prelatúrák részegyházi jellegét, s ezáltal ellentmondásba került a CIC 295. k. 1.§-val. A jogütközés megszüntetése érdekében Ferenc pápa módosította[1094] a CIC vonatkozó részét[1095] pontosítva, hogy a személyi prelatúra „a klerikusok inkardinálására felhatalmazott pápai jogú klerikusi hivatalos társulásokhoz hasonló elbírálás alá esik", és a prelátus csupán „ordináriusi felhatalmazásokkal rendelkező elöljáró" (CIC új 295. k. 1.§).

Ezt a változtatást az *Ad charisma tuendum* motu propriójával átvezette az *Ut sit* konstitúció szabályain is, illetve elrendelte az Opus Dei saját szabályzatának ennek megfelelő módosítását, továbbá „megerősítendő azon meggyőződést, hogy a Lélek különleges ajándékának védelme érdekében inkább a karizmán, mintsem a hierarchikus tekintélyen alapuló kormányzási formára van szükség" úgy rendelkezett, hogy a prelátus „nem lesz püspöki rendre emelhető", ellenben felruházta számfeletti apostoli protonotáriusi címmel.[1096]

[1091] Vö. „sembra definitivamente chiarita, in senso positivo, la questione se la Prelatura personale debba essere considerata Circoscrizione ecclesiastica, rientrando fra quelle forme eccezionali, rese indispensabili dal rito o altra ragione cogente". In: PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 113.

[1092] IOANNES PAULUS II PP., *Costituzione Apostolica Ut sit*, 28 novembre 1982, in: AAS 75 (1983), 423-425.

[1093] „Proprio per questo si adopera nel documento la parola trasformazione, per indicare che l'Opus Dei acquista finalmente la forma rispondente al suo carattere proprio: viene assunto, cioè, nell'ambito delle strutture appartenenti all'organizzacione pastorale e gerarchica della Chiesa, uscendo contemporaneamente dall'alveo del fenomeno associativo entro il quale dovette fare i suoi primi passi." GUTIÉRREZ, José Luis, *La costituzione apostolica «Ut sit» e la figura giuridica della prelatura personale*, in Apollinaris 57 (1984), pp. 335-340.

[1094] FRANCISCUS PP., MP *Le Prelature personali*, 8 agosto 2023, in: AAS, CXV (2023) N. 9, 951-953.

[1095] Ld. CIC II. Könyv, I. Rész, IV. Cím.

[1096] FRANCISCUS PP., MP *Ad charisma tuendum*, 2022. július 14., in: AAS, CXIV (2022) N.8., 985-987. A prelátusnak a püspökségtől való elzárása meglehetősen szokatlan rendelkezésnek tűnik, más egyházi hivatalok esetében hasonló kikötéssel nem találkozni, illetve ez magát a pápát amúgy sem korlátozza abban, hogy kit nevezzen ki püspökké.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Az irányváltáson túl ez a felfogás kétségkívül közelebb áll a CIC 294. kán. meghatározásához, miszerint a személyi prelatúrákat „a papok megfelelő elosztásának elősegítésére vagy különös lelkipásztori, illetve missziós feladatok ellátására bizonyos területeken vagy bizonyos társadalmi csoportok körében" hozzák létre. Vannak, akik felhívják a figyelmet, hogy ezzel szemben a személyi prelatúrák – pontosabban az eleddig egyetlen ilyen létező, az Opus Dei – más irányban fejlődött, mégpedig a pápák által jóváhagyott módon, illetve a *Presbiterorum Ordinis* határozat (vö. PO 10.) sem egy új klerikális intézményt akart létrehozni, hanem egy új típusú prelatúrát, a területi mellett a személyit.[1097] Viana ezért bírálja a személyi prelatúrák áthelyezését a Klérusdikasztériumhoz, és a döntés mögött egyértelműen Gianfranco Ghirlandát látja, aki régóta csupán klerikusi intézménynek tekintette a személyi prelatúrát.[1098] Ghirlanda ezzel szemben azon az álláspontón van, hogy már korábban is ide kellett volna sorolni a személyi prelatúrákat, hiszen pl. a világiak nem tagjai azoknak, csupán együttműködhetnek velük.[1099]

Arrieta szerint az ügy azt mutatja, hogy a részegyházak fogalma még nem teljesen tisztázott kánonjogilag, továbbá hogy két külön intézmény, a klerikusok vezette klerikusi társulások (*associazioni clericali*, CIC 302. kán.) és az azon belüli alkategóriát képező, kizárólag klerikusokból álló klerikusok társulásai (*associazioni di chierici*, CIC 278. kán. 1.§.) összekeveréséből félreértés támadhatott az Opus Deit illetően.[1100] Ugyanő egy másik szempontot is felvet a személyi prelatúráknak a klerikusi társulásokhoz történő asszimilációját illetően: nevezetesen, hogy az olyan egyházi közcélt jelentő feladatokat, mint a klérus eloszlása, illetve egyes csoportok pasztorációja, célszerű-e hierarchikus szervek helyett spontánnak minősülő társulási formákra bízni.[1101] Meglátása szerint amúgy az egyes személyi prelatúrák (jelenleg az

[1097] Bővebben ld. DE FUENMAYOR A. - GÓMEZ-IGLESIAS V. – ILLANES J.L., *El Itinerario jurídico del Opus Dei*, Eunsa, 1989; 628-657.
[1098] Ld. VIANA, Antonio, *Novedades de la «Praedicate Evangelium» en cuanto a la terminología, distribución de competencias y actividad administrativa*. In: *Ius Canonicum*, 63(126), 526-527.
[1099] GHIRLANDA, Gianfranco SJ, *Chiesa Universale e Chiesa particolare (Cann. 330-572)*. Pontificia Università Gregoriana – Pontificio Istituto Biblico, 2023, 305-306.
[1100] Az *Ut sit* értelmében az Opus Dei személyi prelatúrához közvetlenül kapcsolódóan működik a Szent Kereszt Papi Társulás (*Società sacerdotale della Santa Croce*), ami papokból álló, tehát klerikusok társulása (*associazione di chierici*). A klerikusok társulását és a klerikusi társulásokat Arrieta szerint már a *Competentias quasdam decernere* motu proprio 3. cikke, illetve a PE 118. cikk 2. pontja is összekeveri, amikor utóbbiaknak is megadja a jogot a klerikusok inkardinációjára. Ráadásul a világiakért felelős dikasztérium helyett a Klérusdikasztérium alá rendeli azokat. Vö. FRANCISCUS PP., MP *Competentias quasdam decernere*, 11 febbraio 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.3. 290-295.
[1101] Ld. még: INCITTI, Giacomo, *Il Dicastero per il Clero: artt. 113-120*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 347-349. A szerző szerint funkcióit tekintve a prelatúra inkább az egyház hierarchikus struktúrájához tartozik, ellentétben a világiak társulásaival.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Opus Dei) szabályzatának megfelelő alakítása révén lehet azokat célszerűen rendezni.[1102]

Megfontolások egyes kuriális intézményekkel kapcsolatban

Államtitkárság

Aumenta felveti, hogy a PE-ben található a pápai titkársági minősítés félreértésekre adhat okot. A REU, és annak nyomán a CIC 360. kán. az akkori Államtitkárságot nevezte pápai titkárságnak, ami abban az időben csak az általános ügyekkel foglalkozó részleget foglalta magában. Ugyanakkor előbb a PB nyomán II. Részleggel, majd a PE révén egy III. Részleggel is kiegészült az Államtitkárság. Kérdés, hogy az utóbbi két részleg tevékenységére is alkalmazható-e a pápai titkárság megjelölés, annak minden velejárójával.[1103] Aumenta egy lehetséges megoldásként felveti, hogy a PE 44. cikk megfogalmazása[1104] úgy is értelmezhető volna, hogy az Államtitkárság két üzemmódban működhet: egyszer pápai titkárságként, másszor epdig a többi kuriális intézményhez hasonlóan. Az államtitkár és az Államtitkárság különböző részlegei hatáskörének vizsgálata révén észszerű következtetésnek tűnik, egyetértve Aumentával, hogy a pápai titkárság minősítés valójában inkább csak az Általános Ügyek Részlegére illik. Ez a részleg az ugyanis, amely az államtitkárral együtt a pápa közvetlen munkatársának minősül. Mivel kifejezetten a pápa saját akaratát és rendelkezéseit hivatott megvalósítani és végrehajtani, Aumenta szerint nem is rendes helyettesi hatalommal jár el, hanem tulajdonképpen maga a pápa cselekszik általa.[1105] Ezzel szemben az Államok és Nemzetközi Szervezetek Részlege, valamint a Diplomáciai Személyzeti Részleg tevékenysége nem nevezhető ennyire szorosan a pápa saját működésének, azaz inkább a többi kuriális intézmény rendes helyettesi hatalmához hasonlítható. Ám még az Általános Ügyek Részlegének tevékenységére sem minden esetben vonatkoztatható, hogy azok a pápa úgymond saját cselekményei volnának. Például a diplomáciai protokollal, vagy a kitüntetési ügyekkel kapcsolatos eljárások. Ennélfogva Aumenta szükségesnek tartja megkülönböztetni a részlegnek pápai titkársági minőségében végrehajtott kormányzati cselekményeit, illetve az egyéb

[1102] Ld. ARRIETA, Juan Ignacio, *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 67-70.
[1103] AUMENTA, *La Segreteria di Stato*, 468.
[1104] „…az Államtitkárság pápai titkárságként közvetlen segítségére van."
[1105] Vö. AUMENTA, *La Segreteria di Stato*, 469-470.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

cselekményeket, amelyeket az elöljárók saját hatáskörében, rendes helyettesi hatalommal végeznek.[1106] Ennek gyakorlati relevanciáját segít megragadni, ha az Általános Ügyek Részlege, illetőleg az államtitkár intézkedései elleni felfolyamodási lehetőséget vizsgáljuk: amennyiben a pápa utasításait, döntéseit hajtják végre, nincs felfolyamodási lehetőség, ami ellenben lehetséges a saját hatáskörben hozott intézkedésekkel szemben. Áttételesen ezt látszik alátámasztani a PE 22. cikk, melynek értelmében az Apostoli Szignatúra illetékes az Államtitkárságot érintő hatásköri ütközések eldöntésére is.[1107] Ezzel szemben Pio Vito Pinto nem tartotta lehetségesnek megkülönböztetni az államtitkár tevékenységében a pápai és a saját hatáskörű intézkedéseket, így teljességgel kizártnak nevezte az államtitkár cselekményeivel szembeni felfolyamodást. Sőt, ugyanezt kiterjesztette az államtitkár-helyettesre és az államok és nemzetközi szervezetek titkárára is.[1108] Ezzel a logikával ugyanez volna érvényes az új harmadik részlegre és annak vezetőjére is. Ráadásul a PE értelmében a Gazdasági Titkárság is pápai titkárságnak minősül. Amennyiben tehát a pápai titkárság egyenértékű azzal, hogy közvetlenül a pápa utasítására fejti ki tevékenységét, ez azzal jár, hogy a Gazdasági Titkárság által ellátott különböző gazdasági igazgatási intézkedések felelősségét is közvetlenül a pápa viseli. Ennélfogva, amikor a Gazdasági Titkárság, mint pápai titkárság által előkészített költségvetést (vö. PE 215) a Gazdasági Tanácsnak kell jóváhagynia (vö. PE 209.), majd a pápa elé terjesztenie, az a helyzet áll elő, hogy egy a pápának tulajdonított cselekményt kell egy másik szervnek jóváhagynia, majd a pápával immár másodszor is jóváhagyatnia. Amennyiben a pápai titkárság cselekménye megfellebbezhetetlen, mint az Államtitkárság (vagy az Első Részleg) esetében, hogyan tehetné meg a Gazdasági Tanács, hogy azt esetleg nem hagyja jóvá? Valójában a Gazdasági Titkárság alá van rendelve a Gazdasági Tanácsnak és nemzetközi kérdésekben együttműködési kötelezettsége van az azon a téren kizárólagos hatáskörrel bíró Államtitkársággal (vö. PE 214). Továbbá a Gazdasági Titkárság is a Főszámvevőség ellenőrzési illetékességébe tartozik – igaz, az Államtitkárság sem kivétel ez alól (vö. PE 223. 1. §). Következésképpen meg kellene tudni különböztetni a Gazdasági Titkárság funkcióin belül a sajátosan pápai titkársági feladatköröket, melyek közvetlenül a pápa cselekedeteinek minősülnének,

[1106] AUMENTA, *La Segreteria di Stato*, 471.
[1107] „a dikasztériumok közötti, valamint ezek és az Államtitkárság közötti hatásköri ütközéseket az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága elé kell utalni”.
[1108] PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 57. Hasonlóképpen látja Bertagna is, ld. BONNET-GULLO, *La Curia Romana*, 174.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

az Államtitkárságéhoz hasonlóan. Vagy pedig a pápai titkárság minősítést – legalábbis a Gazdasági Titkárság esetében – puszta címnek kell tekinteni, ami az intézményi relevanciáját hivatott hangsúlyozni. A PE által alkalmazott megfogalmazás és a szervezeti összetétel tehát mindenképpen kérdéseket vet fel a pápai titkársági minősítés következményeivel kapcsolatban. Egyet lehet tehát érteni Aumenta érvelésével, miszerint az formálisan és tartalmilag is ellentmondásos helyzetet eredményez.[1109]

Az Első Részleg „feladata mindannak ellátása, ami az államok Szentszéknél akkreditált képviselőit érinti" (PE 46). A PB 41. 1.§-ben is szerepelt ez a feladat, és a gyakorlatban inkább a nagykövetek akkreditációjával, illetve kitüntetési ügyeivel kapcsolatos ügyintézést jelenti, míg diplomáciai ügyekben a nagykövetek inkább a Második Részleggel tartják a kapcsolatot. Már a PB esetében sem tűnt teljesen logikusnak ezen feladatkörnek az Első Részleghez telepítése, jelenleg is elképzelhető volna a Második Részlegnek történő átadása.[1110]

A Diplomáciai Személyzeti Részleg létrehozásának indoka a pápai diplomácia szolgálatában állók személyére és életkörülményeire való odafigyelés, azaz a róluk való gondoskodás erősítése, s különösen a képzésük és továbbképzésük jobb szervezése. Az önálló Diplomáciai Személyzeti Részleg létrehozásának egy további magyarázata lehet, hogy a több mint száz pápai külképviselet (nunciatúrák, állandó képviseletek) kinevezési ügyei – a szokásos rotációt figyelembe véve – folyamatos odafigyelést igényelnek az államtitkársági elöljárók részéről. Ide tartozik még a szolgálat jellegéből fakadó, változatos életkörülmények kezelése, a különböző engedélyek megadása stb. Ezzel szemben felhozható, hogy hasonló funkció létezik az államok külügyminisztériumaiban is, de rendszerint személyzeti ügyekkel megbízott főosztály, tehát alacsonyabb szintű belső szervezeti egység keretében. Ujházi helyesen mutat rá, hogy ebben a felállásban a személyzeti ügyek, köztük a kinevezéseké le lett választva ugyanazon személyzet szakmai munkájára napi szinten rálátással bíró Első és Második Részlegről. Ennélfogva „nehéz megjósolni, hogy milyen eredményessége lesz egy pusztán személyügyi kompetenciával rendelkező harmadik szekciónak".[1111] Megfontolandó annak célszerűsége, hogy a pápai képviseletek (politikai)

[1109] AUMENTA, *La Segreteria di Stato*, 473.
[1110] Pinto az Első Részleg mint közvetlen pápai közreműködő szerv teljeskörű illetékességével próbálta magyarázni, ld. PINTO, *Commento alla Pastor Bonus*, 61.
[1111] UJHÁZI Lóránd, *Újabb módosítás a szentszéki struktúrában: a vatikáni Államtitkárság harmadik szekciója*. In: *Acta Humana*, 2018/4. 160.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

irányításával, illetve a diplomáciai személyzet egészével kapcsolatos ügyek egyazon részleghez tartozzanak, a klasszikus külügyi szaktárca mintájára.[1112]

A diplomáciai képzésre egy külön intézmény szolgál, a Pápai Egyházi Akadémia révén, ami éppen Ferenc pápa utolsó intézkedéseinek egyikével nyert új besorolást a Római Kúria részeként, mint az Államtitkárság Harmadik Részlegének háttérintézménye. Ennek részletei egyelőre nem ismertek, de feltételezi a kettő közötti intézményi kapcsolat szorosságát, amit más hasonló háttérintézmények esetében a vezető személyének azonossága biztosít. Az Egyházi Akadémia esetében viszont a jelek szerint elkülönül majd a két beosztás.

Az Első Részlegnél számos és változatos hatásköröket találunk, ami az államtitkár-helyettesre kiemelkedő munkaterhet ró. Némi egyszerűsítést jelenthetne, ha az Első Részlegről a nyugodtabb ügyintézést, mondhatni elemzői tevékenységet igénylő feladatokat leválasztva létrejönne a hagyományos kifejezéssel apostoli kancelláriának nevezhető belső osztály.[1113] Utóbbi a kancellár vezetésével a pápai okiratok kiállításáért, a pápai beszédek előkészítéséért, a statisztikai feladatok ellátásáért, az *Annuario Pontificio* és az AAS szerkesztéséért, vagy akár a „vatican.va" honlap szerkesztéséért lehetne felelős.

Evangelizációs Dikasztérium

A történelem során időről időre megfigyelhető volt egy-egy dikasztérium kiemelkedése a többiek közül, hatásköreinek rendkívüli gyarapodása és/vagy illetékességének kiterjesztése okán. A legutóbbi időkben, főként a REU óta, ez volt megfigyelhető az Államtitkárság esetében, de a 2000-es évek elején a Hittani Kongregációnál is, amely a szorosan vett doktrinális kérdések mellett hangsúlyos igazságszolgáltatási, illetve igazgatási feladatokat is magára vállalt.[1114] A PE nyomán ez a kiemelkedő szerep tetten érhető a Gazdasági Titkárság horizontális feladatainak kiterjesztésében. Ezzel szemben az Evangelizációs Dikasztérium prominens szerepét maga a konstitúció és a gyakorlat nem látszik alátámasztani.

A dikasztérium prefektusa maga a pápa (PE 54.). Ez nem példa nélküli, de az utóbbi évtizedek kuriális gyakorlatának ellentmond. Korábban, a 1967-es Kúria-reformig volt

[1112] Megjegyezzük, egyelőre a közvetlen érintettek személyes közlései sem támasztották alá a Harmadik Részleg különállásának tényleges indokoltságát.
[1113] Olaszul Sezione della Cancelleria Apostolica.
[1114] ld. *Summorum Pontificum, Anglicanorum coetibus, Sacramentorum sanctitatis tutela*.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

arra példa, hogy a pápa legyen egy kongregáció névleges feje, s ezáltal kiemelje annak jelentőségét. A pápa magának tartotta fenn a Hittani Kongregáció, régebbi nevén a Szent Offícium,[1115] a Konzisztoriális Kongregáció,[1116] valamint 1917-es létrehozásától fogva a Keleti Egyházak Kongregációja[1117] vezetését, egy-egy bíborosi rangban levő titkár közreműködésével. A REU által megszüntetett gyakorlatot Ferenc pápa hozta vissza részlegesen, amikor 2017-2022 között az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumon belüli Migránsok és Menekültek Részlege vezetését tartotta fenn magának, két altitkár közreműködésével.[1118]

Noha a szerzők szerint az Evangelizációs Dikasztérium két elődszervezetének összevonása az evangelizáció különböző területeinek jobb koordinációját hivatott szolgálni,[1119] joggal vetődik fel, hogy az egyesítés csupán virtuálisnak minősíthető. Ugyanis a pápa mint prefektus helyett két proprefektus irányítja a két részleget (PE 54.). Valójában tehát a két proprefektus gyakorolja azt a helyettesi hatalmat, amit más dikasztérium esetében a prefektus. Ezesetben viszont kérdéses, hogyan nevezhető egységes dikasztériumnak az, ahol két részleg felett két külön személy gyakorolja a pápa nevében a kormányzati hatalmat. Bosso is elismeri, hogy a két részleg önálló entitást képez, mind *ratione materiae*, mind a két külön proprefektus okán is. A dikasztérium egységes volta mellett csupán azt az érvet tudja felhozni, hogy a prefektusuk viszont közös.[1120] Aumenta és Interlandi viszont okkal vetik fel, hogy miben áll a pápa mint prefektus közvetlen felelőssége, továbbá éppen ebből kifolyólag nem tisztázott, hogy ezen dikasztérium hatalma helyettesi, vagy netán delegált hatalomnak minősíthető. Kérdés, hogyan lehet érvényt szerezni azon előírásnak (PE 75), hogy a kuriális intézmények fontosabb dokumentumait a Hittani Dikasztérium (és a Törvényszövegek Dikasztériuma) ellenőrzésének kell alávetni: a Hittani Dikasztérium vajon felülbírálhatja a pápát hit és erkölcs dolgában?[1121] Hasonlóképpen kérdés, hogy a pápa mint prefektus végzései tehát ki volnának véve az adminisztratív

[1115] Ld. *Sapienti consilio*, 1. cikk.1.; MP *Integrae servandae*, 2. cikk.
[1116] Ld. *Sapienti consilio*, 2. cikk 5.;
[1117] Ld. CIC-1917 257. kán. 1.§
[1118] Ld. *Statuto del nuovo Dicastero per il Servizio dello Sviluppo Umano Integrale*, 31.08.2016, 1. cikk. 4.§
[1119] ARRIETA, Juan Ignacio, *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 57., 59.
[1120] BOSSO, Armand Paul, *Il Dicastero per l'Evangelizzazione: artt: 53-68*. in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 149.
[1121] AUMENTA Sergio F. – INTERLANDI Roberto, *La curia romana secondo «Praedicate Evangelium». Tra storia e riforma*, Pontificia Università della Santa Croce, Edusc, 2023, 105.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

felülvizsgálat lehetősége alól, avagy szakterületi döntései ellen lehetséges volna felfolyamodni.[1122]

Az új dikasztérium esetében a PE II. 11. pontjában megfogalmazott elv sem látszik érvényesülni, miszerint azon dikasztériumok kerültek összevonásra, „amelyek célja nagyon hasonló vagy egymást kiegészítő volt. A két részleg két külön „világgal" foglalkozik, mégha földrajzi értelemben nem is lehet immár teljesen elhatárolni a kettőt. A két részleg munkamódszere és tevékenységének címzettjei is teljesen mások, jól elkülöníthetők,[1123] ha végig gondoljuk, milyen feladatokat jelent az új részegyházak támogatása, illetve az evangelizáció alapkérdéseinek vizsgálata, valamint a különböző hitpromóciós kezdeményezések (ld. szentév) megvalósítása. Véleményünk szerint az evangelizáció ügye nem szenvedne hátrányt, sőt esetleg nyerne is hatékonyságban, ha az új részegyházakkal foglalkozó részleg visszanyerné formális szervezeti önállóságát. Az Evangelizáció Alapkérdései Részleg meglehetősen heterogén feladatainak megfelelő ellátására ugyanakkor többféle megoldás is szóba jöhetne, az önálló dikasztérium létrehozását (új evangelizáció?), és az egyes feladatoknak a többi dikasztérium közötti szétosztását is beleértve.

Hittani Dikasztérium

A Hittani Dikasztérium kezdettől fogva ellátott bírósági feladatokat, ami a XX. századra valamelyest háttérbe szorult, mígnem a kiskorúakkal szembeni szexuális visszaélések kezelésének ügye a XXI. század elején újfent meg nem erősítette ezen funkcióját. A *Fidem servare* és a PE ugyanakkor a dikasztériumon belül jól elkülönítette a hittani és a fegyelmi funkciókat, utóbbihoz telepítve a bírósági eljárásokat olyannyira, hogy a Fegyelmi Részleg valójában bíróságként működik. Olyan, mintha két külön jellegű dikasztérium működne egy fedél alatt. Viszont igazságügyi igazgatási szempontból gondot jelent, hogy a hatályos szabályok értelmében a Legfőbb Apostoli Bíróság fellebbezési fóruma a Fegyelmi Részleg *Feria IV* gyűlése. Ezáltal ugyanis a két fórum érdemben nem különül el, s ezen a Ferenc pápa

[1122] Ld. BAURA Eduardo, *El ejercicio de la potestad de la Curia Romana a la luz de la «Praedicate Evangelium» y el derecho de los fieles al buen gobierno*, in: Ius Canonicum, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 38.

[1123] Szervezeti értelemben is két egymástól távol eső épületben helyezkednek el.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

által felállított belső kollégium sem változtatott, hiszen a gyűlés tagjai is a dikasztériumból valók.[1124]

Megoldást jelenthetne, ha a Legfőbb Apostoli Bíróságot vagy a Rota Romana büntető szekciójává alakítanák, vagy önálló apostoli büntetőbíróságként[1125] a többi bíróság közé negyedikként besorolnák.

A Kiskorúak Védelme Pápai Bizottság kapcsolódását a Hittani Kongregációhoz csupán az indokolta, hogy a kiskorúakkal szembeni visszaélésekkel foglalkozott. Ghirlanda a reform kiemelt témájának nevezte a Kiskorúak Védelmének Pápai Bizottságát, ami a PE révén ténylegesen a Római Kúria részévé vált, s bár a Hittani Dikasztériumhoz kapcsolódik, megőrzi önállóságát. Szerinte ez a kiskorúak védelme iránti szentszéki figyelem jele. A bizottság a megelőzésben illetékes, a Dikasztérium Fegyelmi Részlege pedig a büntetőeljárásokban.[1126] Figyelembe véve azonban, hogy a Bizottság továbbra is megőrzi érdemi önállóságát, és tekintettel arra, hogy nem csupán a Hittani Dikasztériumot hivatott kiszolgálni, hanem minden kuriális intézményt, sőt az egyetemes Egyházat, természetének jobban megfelelne a korábbi besorolása mint Szentszékhez kapcsolódó intézmény.

Szeretetszolgálati Dikasztérium

Nem lehet nem észrevenni, hogy a Szeretetszolgálati Dikasztérium létrehozása mögött az eszmei (mondhatni ideológiai) megfontolások nagyobb szerepet játszottak, mint a gyakorlati szükség. Nevezetesen a szegények iránti elkötelezettség (*opzione per i poveri*) intézményi kifejezése felülírta a PE alapelvei között szereplő egyszerűsítés és összevonás (PE II.11.), de a racionalitás és funkcionalitás (PE 8. cikk 1.§) is megbicsaklik.

A dikasztérium felépítése lényegében változatlanul őrzi az Apostoli Alamizsnahivatal struktúráját, tehát voltaképpen csak névleg alakult át dikasztériummá. Ennélfogva erősen kétséges, hogyan lehet képes megvalósítani a PE 79-80. cikkeiben megfogalmazott átfogó és globális segélyezési feladatokat. Amely hatáskörök ráadásul

[1124] BAURA Eduardo, *El ejercicio de la potestad de la Curia Romana a la luz de la «Praedicate Evangelium» y el derecho de los fieles al buen gobierno*, in: Ius Canonicum, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 33-34.

[1125] Olaszul lehetne *tribunale penale apostolico*.

[1126] GHIRLANDA Gianfranco, *La Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana*. in: La Civiltà Cattolica, Anno 2022, Volume II, Quaderno 4123, 53-54.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

a PE 173. cikk és PE 174. cikk 2-3.§ értemében az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumához tartoznak.

Megjegyzendő, hogy a keleti egyházak vonatkozásában a Keleti Egyházak Dikasztériuma is végez segélyezési, fejlesztési tevékenységet, amelynek érdekében együttműködik, illetve koordinációs szerepet vállal bizonyos nemzetközi nemkormányzati szervezetekkel. Közülük kiemelkedik az 1968-ban létrejött, a dikasztérium prefektusa által elnökölt Keleti Egyházakat Segélyező Szervezetek Egyesülése (*Riunione Opere Aiuto Chiese Orientali*, ROACO).[1127]

A karitatív funkció szétaprózottságát fokozza, hogy a Gazdasági Titkárság felügyei az ún. Pápai Diszkréciós Pénzalapot, aminek kifizetéseit csakis a Szentatya „személyes döntése" nyomán lehet végrehajtani (ld. MP *Una migliore organizzazione*, 2. cikk. 4.§). Nem egyértelmű, hogy ez a pénzalap hogyan viszonyul a Szeretetszolgálati Dikasztérium által kiosztott forrásokhoz (vö. PE 79. cikk), melyek esetében a pápa ugyancsak „személyesen rendelkezik a segélyek odaítéléséről". A pápa minden bizonnyal a Diszkrecionális Pénzalap terhére is elrendelheti karitatív, vagy más jellegű segélyadományok kifizetését, és ennek végrehajtását a Szeretetszolgálati Dikasztériumra bízhatja.

Nem elhanyagolható értékelési szempont, hogy jelenlegi formájában a dikasztérium nem felel meg nemcsak a dikasztériumok, de a kuriális intézmények általános jellemzőinek sem. Tevékenységében – humanitárius segélyezés, adománygyűjtés, pápai áldást tanúsító oklevelek kiállítása – nehezen tetten érhető a rendes helyettesi kormányzati hatalom gyakorlása.[1128] Összességében tehát a szóban forgó szervezet megőrizte a Szentszékhez kapcsolódó intézmények jellegzetességeit, hatáskörei nagyfokú átfedést mutatnak más dikasztériumokéval. Érthető, hogy még Szeretetszolgálati Dikasztérium fontosságát méltatók is arra a következtetésre jutnak, hogy érdemesebb lett volna azt az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumába olvasztani, vagy amonnan áthelyezni hozzá a karitatív szervezetekkel kapcsolatos hatásköröket.[1129]

Amennyiben az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumának profiltisztítása szóba jöhetne, a Szeretetszolgálati Dikasztérium átvehetné a humanitárius segélyezés és a

[1127] Ld. *Annuario Pontificio*, 2013, 1794.
[1128] SORY, Agnès, *Il Dicastero per il Servizio della Carità: art. 79-81*, in: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 214.
[1129] Ld. SORY, *Il Dicastero per il Servizio della Carità: art. 79-81*, 215-216.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

fejlesztéspolitikai jellegű kérdések átfogó intézését, ami legfőképpen a vonatkozó egyházi háttérintézmények, alapítványok, nemzetközi kezdeményezések felügyeletét, irányítását, illetve koordinálását jelentené. Hiszen a *policy* jellegű igazgatási feladatok mellett a segélyezési tevékenység megvalósítására az alapítványok és más hasonló szervezetek sokkal alkalmasabbnak tűnnek, amint azt a nemzetközi gyakorlat mutatja, s amint az máskülönben a katolikus Egyház esetében is megvalósul.

Ugyanakkor érdemes volna a Pápai Alamizsnahivatalt meghagyni annak, ami mindig is volt: a pápa személyes jótékonyságát intéző prelátus irodájának, a Szentszékhez kapcsolódó intézmények kategóriájában. Ez ugyanis a közvetlenséget, személyességet, s ezáltal a pasztorális odafigyelést jobban meg tudja valósítani, mint egy kormányzati szerv.

Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium

Ezen új dikasztérium esetében nem látszik érvényesülni a PE II. 11. pontjában megfogalmazott elv, miszerint azon dikasztériumok kerültek összevonásra, „amelyek célja nagyon hasonló vagy egymást kiegészítő" volt. A kultúra és a nevelésügy területének egyesítése mellett Ghirlanda csupán annyit tud felhozni indoklásul, hogy az azért „különösen jelentőségteljes, mert a katolikus iskolákban és egyetemeken folyó nevelésnek a katolikus kultúra táplálására kell irányulnia, mely párbeszédbe lép más kultúrákkal".[1130] Hasonlóképpen fogalmaz Errazuriz, majd hozzáteszi, hogy valójában a két szakterület összevonása „mindenekelőtt a dikasztérium számának csökkentésére irányuló szándéknak feleltethető meg, egy vitatható igazgatási egyszerűsítés jegyében", aminek működőképességét majd a gyakorlatnak kell megmutatnia.[1131]

Az új dikasztériumon belül továbbra is jól elkülönül a két fő funkció, és nem csupán azért, mert két külön részleg foglalkozik vele, mindegyik a maga titkára irányításával. A Nevelésügyi Részlegnek kormányzati és felügyeleti feladatai vannak egy kiterjedt intézményrendszer vonatkozásában, míg a kulturális részlegnek inkább promóciós, együttműködési feladatai. A kulturális területen nagyobb a hangsúly az Egyházon

[1130] GHIRLANDA, Gianfranco SJ, *Chiesa Universale e Chiesa particolare (Cann. 330-572)*. Pontificia Università Gregoriana – Pontificio Istituto Biblico, 2023, 308.

[1131] ERRÁZURIZ, Carlos José, *Il Dicastero per la Cultura e l'Educazione: artt.153-162*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 460.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

kívülre irányuló párbeszéden, míg a (katolikus) nevelésügy – minden szellemi nyitottság mellett – lényegileg belső egyházi feladatot lát el.[1132]

Ha figyelembe vesszük, hogy az ilyen névleges összevonások önmagukban nem feltétlenül járnak költségcsökkentő hatással (a logisztikai és a személyzeti kérdések nagyobb súllyal esnek latba), akkor a dikasztériumok számának csökkentése legfeljebb kormányzástechnikai előnyökkel járhat: kevesebb intézményvezetőt és szaktárcát kell koordinálni, pontosabban a koordináció egy része a dikasztériumon belülre tevődik át. A feladatellátás racionalitását szem előtt tartva viszont nem volna indokolatlan egy önálló kulturális dikasztérium és egy katolikus nevelésügyi dikasztérium ismételt létrehozása.

Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma

A kissé nehézkes elnevezésű dikasztérium a Ferenc-féle kúriareform egyik legfontosabb szaktárcájának minősül, benne négy korábbi pápai tanács egyesült, számos és szerteágazó feladatkörrel. Az új dikasztérium feladatköreiben – amint azt Ujházi észrevételezi – korántsem teljeskörűen jelennek meg a négy egybeolvasztott pápai tanács korábbi feladatai.[1133] Egyértelműen az egykori Igazságosság és Béke, valamint az Elvándorlók és Útonlevők szakterületei a meghatározók, miközben a rétegpasztorációnak, vagy szakpasztorációnak nevezhető kérdések háttérbe szorulni látszanak.

A dikasztérium nevét vizsgálva Ujházi elvárásként fogalmazza meg, hogy abból következtetni lehessen illetékességi és hatáskörére. Ezzel szemben a dikasztérium hatályos megnevezéséből nem könnyű leszűrni az általa ellátott összetett feladatokat.[1134] Tekintettel arra, hogy az Egyháznak „a mai világban" megvalósítandó küldetésével foglalkozik, az új szervezetet véleményünk szerint lehetett volna „Gaudium et spes" dikasztériumnak is nevezni, vagy még egyszerűbben és közérthetőbben a „társadalmi tanítás dikasztériumának".[1135]

[1132] A témában ld. BEJAN-TOPSI Valentin, *A katolikus nevelés kánoni, állami és konkordatárius jog szerinti szabályozása*. Doktori értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest 2021.
[1133] Vö. „…the new office does not seem to have a hundred per cent similarity with the scope of activities of the four abolished offices." UJHÁZI Lóránd, *Amendments to the Governance Structure of the Holy See and Canon Law during the European Migration Crisis.* In: American Diplomacy. December 2017.
[1134] UJHÁZI Lóránd, *Amendments to the Governance Structure of the Holy See and Canon Law during the European Migration Crisis.* In: American Diplomacy.
[1135] Olasz kifejezéssel *Dicastero per la Dottrina Sociale*.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A szabályozás vizsgálata arra enged ugyanis következtetni, hogy a dikasztérium alapvető hivatása az Egyház társadalmi tanításának hirdetése és képviselete, támogatása, továbbfejlesztése, még ha a PE szövege csak második helyen említi is, kissé leszűkítve annak tematikáját: „elmélyíti és terjeszti az Egyház társadalmi tanítását az átfogó emberi fejlődésről” (PE 163. 2.§).

A dikasztérium feladatait ismertető paragrafusok feltűnően részletekbe menők. Egyrészt tartalmilag, ami egy átfogó szabályozó dokumentum esetében kevéssé tűnik célszerűnek, különösen ha az adott szakterület olyan gyors változásoknak van kitéve, mint ebben az esetben. Másrészt formailag is megállapítható egyfajta bőbeszédűség. Így például a püspöki konferenciákkal, azok regionális és kontinentális tömörüléseivel, valamint a keleti hierarchikus szervezetekkel való együttműködés az egész Kúriára vonatkozó általános szabály, kevéssé érthető, miért volt szükség azt ezen dikasztérium esetében jóformán minden feladatkörnél megismételni. Hiszen így olybá tűnhet, hogy ahol nincs kikötve, ott az nem is előírás.

A feladatkörök részletezése ráadásul számos esetben inkább tekinthető politikai programnak, mintsem jogi meghatározásnak. A dikasztérium több területen inkább a társadalmi-politikai aktivizmus eszközének tűnik, mintsem a pasztorális gondoskodás, vagy éppen az egyházkormányzat szervének. Ezek között említhetők az alábbiak: környezetvédelem (PE 164.); a konfliktusok megelőzése és megoldása (PE 165. 1.); az alapvető emberi jogok, a szociális, gazdasági és politikai jogok védelme és előmozdítása (PE 165. 2.); az emberkereskedelem és a kényszerű prostitúció elleni, a kiskorúak és a sérülékeny személyek kizsákmányolása elleni, valamint a rabszolgaság és a kínzás különböző formái elleni kezdeményezések támogatása (PE 165. 3.); a bebörtönzöttekkel való bánásmód és életkörülményeik kérdésére való odafigyelés előmozdítása a nemzetközi közösség részéről (megj.: ezek jellemzően nemzeti hatáskörben vannak) (PE 165. 3.); a halálbüntetés eltörlése érdekében való „elkötelezettség” (PE 165. 3., megj.: hogyan értelmezendő az elkötelezettség); a szegénység elleni küzdelem előmozdítása, a korrupció elleni küzdelem ösztönzése, a jó kormányzást szolgáló kezdeményezések támogatása (PE 167); a szegény országok gazdasági-társadalmi kizsákmányolása, az aszimmetrikus kereskedelmi kapcsolatok, a pénzügyi spekuláció és a kirekesztést eredményező fejlesztési modellek elleni kezdeményezések elősegítése (PE 168.); a migráció és menekülés kiváltó okainak megszüntetése; migránsok és menekültek iránti szolidaritási és integrációs kezdeményezések előmozdítása (PE 170); a menekültek, menedékkérők és migránsok

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

javát szolgáló jogszabályok kidolgozásában és elfogadásában való együttműködés (PE 170.); az igazságos és teljes körű egészségügyi ellátás előmozdítása és ösztönzése (PE 171).

Csupa olyan tevékenységről van szó, ami elsősorban a világiak szerepvállalására tartozik az egyes társadalmakon belül. Más megközelítésben pedig kormányzati hatáskörnek nevezhető (ezért is szerepel többhelyütt az Államtitkársággal való együttműködés kikötése). Jóllehet a Szentszék aktív szereplője a nemzetközi közösség életének, éppen az Egyház társadalmi tanításának előmozdítása végett, ám a PE felsorolt pontjai nem annyira a diplomáciai fellépésre utalnak, mint inkább közvetlen aktivizmusra. Utóbbi pedig – az egyes országok lehetőségeinek és helyzetének függvényében – talán inkább a helyi egyházak feladata volna. Ebből a szempontból különösen érthetetlen a PE 170. cikk megfogalmazása. A migráció és menekülés okainak elemzése, megszüntetése, a szolidaritási kezdeményezések témájában ugyanis a jogszabály előírja a dikasztérium együttműködését a püspöki konferenciákkal, azok regionális és kontinentális szövetségeivel és a keleti hierarchikus szervezetekkel. Ugyanakkor a következő mondatban szereplő jogalkotási célok tekintetében ez a kitétel már nem szerepel, noha a nemzeti jogalkotásba az illetékes püspöki konferenciának inkább lehet beleszólása, mint a Szentszéknek.

Amint említettük, a dikasztérium feladatai között mintegy háttérbe szorulni látszanak a különböző szakpasztorációs területek. Ennek megfelelően érdemes volna azokat egy külön dikasztériumra bízni, hogy megfelelő súlyt kapjanak. Ellenben a jelenleg a Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztériumnál szereplő életvédelem ügye, és vele a bioetikai kérdések logikusan inkább ide tartoznának.

Kommunikációs Dikasztérium

A dikasztérium vizsgálatakor – melyhez nem elégségesek a PE vonatkozó cikkei – négy nagyobb ellátandó feladatkört lehet elkülöníteni. Ezek között nem igen találni a kormányzati funkció kategóriájába tartozókat, annál inkább kiszolgáló-támogató jellegűeket, ami kérdéseket vethet fel a dikasztérium illeszkedését illetően a PE definíciója szerinti Római Kúria intézményei körébe.

A kommunikáció szakterületével kapcsolatos egyházi tanítás elmélyítése, terjesztése, a katolikus Egyház egészének érzékenyítése ezen a területen – többek között a Kommunikációs Világnap és az arra küldött pápai üzenetek előkészítésével – inkább

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

pasztorális, promóciós feladatnak tűnik, melynek természetes célja az evangelizáció elősegítése. Ezt látta el korábban a Tömegtájékoztatás Pápai Tanácsa.

Az intézményi kommunikáció, avagy tájékoztatás egy jól körülhatárolható feladat, melynek a pápa és a Szentszék különböző megnyilatkozásai – beleértve a hivatalos közlemények – hiteles tolmácsolását kell szolgálnia, továbbá a Szentszék, illetve annak különböző intézményei kapcsolatát koordinálni a médiával. Ezt szolgálta, s szolgálja ma is a Szentszéki Sajtóiroda, illetve a Szentszék hivatalos intézményi honlapja (vatican.va). Kiemelt feladatról van szó, mert annak nem csupán gyorsnak és felhasználóbarátnak kell lennie (mind a pápa s a szentszéki intézmények, mind pedig a média felé), de hitelesnek és pontosnak is. Fontos egyházi közérdek például a pápai tanítóhivatal hiteles megismerhetősége, avagy az egyházi jogszabályok és más, az Egyház különböző szegmensei számára releváns információk, adatok hozzáférhetősége. A „külföldi" médiával való kapcsolat pedig manapság a Szentszék nemzetközi mozgásterét is befolyásoló tényezővé válhat. Ugyanakkor a katolikus média világszerte számít a szentszéki intézményes kommunikáció támogató funkciójára. Éppen ezért a hivatalos pápai kommunikáció tartalmi és politikai kérdéseiért továbbra is az Államtitkárság Első Részlege felel, amelynek „iránymutatásai" – a pápai titkárság jellege okán is – utasításnak értelmezhetők. A jelenlegi hatáskörmegosztás a Kommunikációs Dikasztérium és az Államtitkárság között nem feltétlenül segíti a gyors és hatékony politikai kommunikációt, jóllehet minden pápának megvan a maga saját kommunikációs stílusa, s ennek keretében értelmezhető a Sajtóirodával való kapcsolatának szorossága.

A Szentszék igen változatos saját médiaportfólióval (avagy „kommunikációs rendszerrel") bír, amelynek üzemeltetéséért a Kommunikációs Dikasztérium felelős, összefogva a Szentszék összes „kommunikációs egységét, fenntartva strukturális egységüket és tiszteletben tartva azok működési sajátosságait" (PE 183.). Ezek összevonásakor a racionalizáció, a költségcsökkentés és a hatékonyság növelése voltak a fő szempontok, ami érthető és szakmai szempontból indokolható is. Ugyanakkor ezen médiaorgánumok működése nem értelmezhető kormányzati funkcióként, sokkal inkább az evangelizációs küldetést – és az intézményi kommunikációt is – kiszolgáló funkciónak. A Vatican Media ernyője alatt összevont Vatican News portál, vagy éppen a L'Osservatore Romano akkor érik el céljukat, ha saját szakmájuk szabályai szerint részt tudnak venni a nemzetközi és az egyházi sajtó életében, bizonyos fokú szerkesztőségi függetlenség és önállóság biztosítása mellett.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Hiszen nem minden az említett orgánumokban megjelenő tartalom minősíthető a Szentszék hivatalos közlésének, máskülönben a hivatalos értesítő duplikációjáról volna szó. A L'Osservatore Romano bizonyos tekintetben ugyan hivatalos fórumnak is minősül, mint a szentszéki jogszabályok közzétételének egyik lehetséges fóruma, de a többi tartalom tekintetében, úgymint szakértői írások, interjúk, helyi egyházak életéről szóló beszámolók, politikai hírek a világból stb., nyilvánvalóan nem tekinthető annak, mint ahogyan a Vatican News (Radio Vaticana) ilyen anyagai sem. Sőt, egyenesen kontraproduktív volna, ha utóbbiakat hivatalos szentszéki álláspontként értékelnék.

A „kommunikációs egységek" egy része kifejezetten technikai-támogató funkciót lát el, mint a Vatikáni Internetszolgálat, a Vatikáni Televíziós Központ (mely a hivatalos események közvetítéséért felel), a Vatikáni Nyomda, a Vatikáni Fényképszolgálat, vagy éppen a Vatikáni Könyvkiadó. Utóbbiak egy része, továbbá a Vatican Media és azon beül a multimediális tartalmakért felelős Media Project pedig nem elhanyagolható kereskedelmi tevékenységet is folytat. Ezek nyilvánvalóan nem minősülnek az egyetemes Egyház kormányzását és szolgálatát ellátó kormányszervekhez illőnek.

Jóllehet éppen a kommunikáció területe az, ahol a legfontosabbnak gondolnánk a minél szélesebb körű együttműködést, hálózatalkotást, meglepően tapasztaljuk, hogy a PE szövegében éppen a Kommunikációs Dikasztérium esetében nem jelenik meg „a püspöki konferenciákkal, beleértve azok regionális és kontinentális tömörüléseit, valamint a megfelelő keleti hierarchikus szervezetekkel" való együttműködés követelménye. Véleményünk szerint ez is annak a jele, hogy esetében nem annyira kormányzati hatalom gyakorlásáról, mint inkább kiszolgáló funkciókról van szó. Az ismertetett heterogén funkciók nyilvánvalóan nem felelnek meg a többi dikasztérium, vagy szervezet által ellátott feladatok jellegének.

A számos nehézséggel járó összevonás nem biztos, hogy ebben a formában bizonyul a legcélszerűbbnek. A kommunikációra vonatkozó katolikus tanítás ügye logikusabban illeszkedne az Egyház társadalmi tanításáért felelős dikasztérium portfóliójába. A Sajtóiroda akkor működik leghatékonyabban, ha a legfontosabb kormányzati szerv, az Államtitkárság keretében szervesül, azon belül is az Első Részlegnél. A vatikáni médiaorgánumok pedig – beleértve a kiadót, a nyomdát, a fényképszolgálatot, vagy a filmtárat – a jelenlegi felállásban is inkább rendelkeznek a Szentszékhez kapcsolódó szervezetek jellegzetességeivel, és működésüket az ilyetén

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

nagyobb önállóság jobban segítheti, mégha egyetlen ernyőszervezet alá vonják is azokat.

A szakpasztoráció ügye

Miközben az egyházi lelkipásztori gondoskodás továbbra is főképp a területi alapon szerveződő plébániák feladata, a XX. században, s különösen annak második felében mind nagyobb hangsúlyt kapott egyes, a plébániaihoz képest rendkívülinek számító élethelyzetben levő kategóriák pasztorációja. A szokásos lelkipásztori gondozást nélkülözők különböző csoportjaival II. Vatikáni Zsinat *Christus Dominus* határozata is foglalkozott, előírva, hogy „különös gondot kell fordítani azokra a hívőkre, akik életkörülményeik miatt nem részesülnek eléggé a plébánosok szokásos, közös lelkipásztori gondozásában vagy azt teljességgel nélkülözik. Ilyenek a kivándorlók, a száműzöttek és menekültek, a tengerészek és repülők, a nomádok és más hasonlók. Megfelelő lelkipásztori módszereket kell kidolgozni azok lelki gondozására is, akik bizonyos időre üdülés céljából utaznak idegenbe” (CD 18.). Ezen szakpasztorációs feladatok fokozatosan a Római Kúriában is megjelentek, minthogy jellegüknél fogva igény volt a különféle helyi, regionális és nemzetközi kezdeményezések központi koordinációjára, továbbá azok nemzetközi szintű társadalmi képviseletére, valamint támogatásra a további fejlesztésükhöz.

Elsőként a kivándorlók, majd a tengerészetben és a légiközlekedésben dolgozók, később a cigányok, a cirkuszi dolgozók, végül a turisták és az egészségügyi dolgozók lelkipásztori gondozásának ügye jelent meg a Római Kúria intézményeinek feladatkörében. Érdekes módon az egyik legrégibb szakpasztorációs terület, a fegyveres erők tagjainak lelkipásztori gondozása meglehetősen későn kapott külön intézményes figyelmet, amikor 1985-ben a Püspöki Kongregáción belül létrejött a Tábori Püspökségek Központi Pasztorális Koordinációs Hivatala (*Ufficio Centrale di Coordinamento pastorale degli Ordinariati Militari*). Az egyes szakpasztorációs területek elhelyezése a kuriális intézményeken belül azon múlott, hogy milyen megközelítésben jelentkeztek először: püspöki, avagy papi feladatként, világi kezdeményezésre, vagy valamilyen akut helyzet kezelése kapcsán. Az idők folyamán ezek helye többször változhatott, mígnem a PB szabályozása révén legtöbbjük az akkori pápai tanácsok valamelyikéhez került. Nem véletlenül, hiszen ezen szervezetek

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

létrejöttét is nem egyszer ilyen szakpasztorációs igények indokolták (pl. Elvándorlók és Útonlevők, Egészségügyi Dolgozók).

A XXI. századi kuriális átalakítások során megfigyelhető, hogy ezen szakpasztorációs területeket egyre inkább a missziós (evangelizációs) tevékenység perspektívájából kezelik. Ennek legutóbbi jele volt, amikor Ferenc pápa 2017-ben a kegyhelyek pasztorációját a Kléruskongregációtól áthelyezte az Új Evangelizáció Pápai Tanácsához.[1136] Ugyanakkor ez a szemléletváltás, különösen Ferenc pápa reformjai során, valamiképpen háttérbe is szorította ezen szakterületek speciális jellegét. Ha ugyanis a „missziós fordulat" minden egyházi struktúrának az evangelizáció szolgálatába állítását jelenti, elmosódhat a különbség a „rendes" és a „rendkívüli" pasztorális helyzetek kezelése között. Miközben ennek is megvan a maga logikája, nem elhanyagolható az egyes különleges élethelyzetekben levők pasztorális igényeiben továbbra is fennálló különbség, ami megfelelő, speciális törődést igényel, éppen a kívánt „missziós fordulat" megvalósítása végett.

A PE szövegét vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a szakpasztorációs területek alapvetően két dikasztériumnál koncentrálódnak: mindenekelőtt az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumánál, s kisebb részben az Evangelizációs Diakszтériumnál. Ugyanakkor – legalábbis a PE szövegében – jelentőségük visszaszorulni látszik és megközelítésükben nem egyszer újabb változás állt be.

Az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumának feladatai között szerepel elősegíteni, hogy a migránsoknak, menekülteknek, lakóhelyüket elhagyni kényszerülőknek valamint az ún. emberi mobilitás egyéb, különleges pasztorális gondoskodásra szoruló alanyainak „hatékony és megfelelő anyagi és lelki segítséget nyújtsanak" (PE 165. 4.). Ugyanott szerepel továbbá a tengerészek és a légiforgalomban dolgozók lelkipásztori gondozásának ügye (PE 166. cikk, 1-2.§). Hiányzik viszont az utalás a vendégmunkások, a külföldi diákok, a hajléktalanok lelkigondozására, valamint a cigánypasztoráció említése. De az egészségügyi dolgozók pasztorációját is hiába keressük a PE-ben.

A turizmuspasztoráció[1137] egy utólagos intézkedéssel az Evangelizációs Dikasztérium Evangelizációs Alapkérdések Részlegéhez került, méghozzá nem ennek a

[1136] FRANCISCUS PP., *MP Sanctuarium in Ecclesia*, 2017. február 11., in AAS, CIX (2017) 335-338.
[1137] Vö. *Magistero pontificio e documenti della Santa Sede sulla Pastorale del Turismo*, Città del Vaticano, LEV, 2009. Ld. még SANCHIS-FERRANDIS, Josemaría, *La pastorale dovuta ai migranti ed agli itineranti (aspetti giuridici fondamentali)*. In: *Fidelium Iura* 3 (1993) pp. 451-496.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

szaktárcának a kezdeményezésére, hanem – amint a pápai intézkedésből kiderül – a hatáskör átadását az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma kezdeményezte.[1138] Ferenc pápa már korábban, a *Sanctuarium in Ecclesia* motu proprióval[1139] áthelyezte a kegyhelyek ügyeit az Új Evangelizáció Pápai Tanácsához, s így azok jelenleg az Evangelizációs Alapkérdések Részlege hatáskörébe tartoznak (PE 56. cikk 2.§). Ez magában foglalja a kegyhelyek lelkipásztori gondozásának előmozdítását, a zarándoklatok pasztorációjának megújítását, a kegyhelyek és a zarándoklatok munkatársainak (*operatori*) specifikus képzését, a zarándokok számára nyújtandó lelki és egyházi támogatás felügyeletét. Emögött az a logika húzódik meg, hogy a turizmus valamiképpen kapcsolódik a zarándoklatok a kegyhelyek ügyeihez, így van is értelme a régi nevén új evangelizációnak nevezett terület alatt összevonni azokat.

Meglepőnek tűnik viszont a PE-ben az a szemléletváltás, melynek nyomán a többi „mobilitási alany"[1140] vonatkozásában a (nagyobb) hangsúly immár nem annyira a lelkigondozáson, hanem inkább a társadalmi-szociális gondoskodáson, sőt, egyenesen a politikai cselekvésen van. Különösen is tetten érhető ez a migránsok és menekültek vonatkozásában, de az egészségügyi dolgozók és a betegek pasztorációja helyett is csupán „az igazságos és teljes körű egészségügyi ellátás", valamint a hiányzó kutatások előmozdításának problematikája jelenik meg az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma feladatai között (ld. PE 170-171.).

A „missziós fordulatot" zászlajára tűző reformtól ennek éppenséggel az ellenkezőjét várnánk. A sajátos élethelyzetben levők pasztorációjának előmozdítását, a vonatkozó kezdeményezések koordinálását – mind a Kúrián belül, mind az egyház különböző szintjein – egy külön „szakpasztorációs dikasztériumra"[1141] lehetne bízni. Az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériumáról tehát leválasztva egy külön dikasztérium foglalkozhatna a tengerészetnél és a légiforgalomban dolgozók, a cirkuszosok, a migránsok, a vendégmunkások, a menekültek, a külföldi diákok, az egészségügyi dolgozók és a betegek, a börtönben levők, a cigányok, a hajléktalanok és minden más, a plébániai jellegű területi alapú pasztorációtól eltérő kategóriák[1142] ügyével.

[1138] Vö. DICASTERIUM PRO INTEGRA HUMANA PROGRESSIONE FOVENDA, *Rescriptum ex audientia Ss.mi sul passaggio di competenza della pastorale del turismo*, 2022. szeptember 30., in: AAS, CXIV (2022), N.10., 1320.

[1139] FRANCISCUS PP., MP *Sanctuarium in Ecclesia*, 2017. február 11., in AAS CIX (2017) 335-338.

[1140] A szakkifejezést, melynél ridegebbet és bürokratikusabbat nehéz elképzelni ld. PE 165. cikk 4.

[1141] Olasz megnevezése lehetne: *Dicastero per la Pastorale Speciale / per la Pastorale di Categoria*.

[1142] Pl. az ún. „útipasztoráció", amelybe beletartozott minden, ami az út/közút fogalmával volt kapcsolatos: a közúti közlekedés (gépjárművezetés) etikája, az „utcanők", illetve „utcagyerekek" és a hajléktalanok. Vö. PONTIFICIO CONSIGLIO DELLA PASTORALE PER I MIGRANTI E GLI

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Megfontolandó volna akár a turizmuspasztoráció és a kegyhelyek, zarándoklatok, vagy akár a sportolók ügyének ide csoportosítása is. Az önálló dikasztériumot az indokolná, hogy a vonatkozó társadalmi problematikák tanulmányozása és az egyházi válaszok kidolgozása más jellegű szakmai hátteret és hivatali tevékenységet igényel, mint a rendes pasztoráció. Éppenséggel ezáltal volna dinamikusabban megvalósítható az említett területek evangelizációja.

Igazságügyi szervezetek

A Klérusdikasztériumnak általános hatásköre a klerikusi állapottal kapcsolatos ügyek intézése (PE 116. cikk 1.§), beleértve a klerikusi állapotból történő elbocsátás ügyeit is. Ez utóbbiak mennyisége az utóbbi évtizedekben jelentősen megnövekedett az elbocsátás igazgatási úton, büntetésből történő kiszabásának lehetősége okán. Ezek leginkább a büntetőügyekre hasonlítanak, amelyek terén kialakult egy mérvadó „igazságszolgáltatási gyakorlat" a dikasztériumnál. Megfontolandó volna a büntetésből kiszabott elbocsátás eseteinek rendes igazságügyi szervre bízása, egy esetlegesen létrehozandó apostoli büntetőbíróság[1143] keretében, az eljárások (peres, vagy igazgatási út) változatlanul hagyása mellett.[1144]

A Rota Romana Igazgatási Hivatala (*Ufficio Amministrativo presso la Rota Romana*) ugyanakkor átvehetné a Hittani Dikasztérium Doktrinális Részlegétől a "privilegium fidei" ügyeit (vö. PE 74. cikk). Ezeket már a PB után is kevéssé tartották indokoltnak a Hittani Kongregációnál kezelni, és felvetődött, hogy át lehetne helyezni azokat a *super rato et non cosummato* eljárásokat kezelő szervezeti egységhez (akkor az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Kongregációnál).[1145] Ezt az is indokolhatná, hogy azok a gyakorlatban nem annyira doktrinális, mint kánonjogi felkészültséget igényelnek, és eljárási értelemben is közelebb állnak az Igazgatási Hivatal által kezelt ügytípusokhoz, mintsem a *doctrinarum examen*[1146] eljárásokhoz. Megfelelne továbbá

ITINERANTI, *Orientamenti per la pastorale della strada*. 2007. május 24. In: *People on the Move*, N° 104 (Suppl.), August 2007.

[1143] Olasz megnevezése lehetne: Tribunale Penale Apostolico.

[1144] Ld. a Rota Romana Igazgatási Hivatala (*Ufficio Amministrativo presso la Rota Romana*) eljárásait, amik azonban nem büntető jellegűek.

[1145] Ld. BEYER, Jean, *Le linee fondamentali della Costituzione Apostolica „Pastor Bonus"*, in: BONNET, Pietro Antonio – GULLO, Carlo (szerk.), *La Curia Romana nella Cost. Ap. "Pastor Bonus"*, Libereria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1990, 33.

[1146] Vö. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Agendi ratio in doctrinarum examine*, 30 maggio 1997, in AAS LXXXIX (1997), 830-835.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

annak a szellemnek, melynek értelmében XVI. Benedek a *Quaerit semper* MP révén mentesítette az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Kongregációt a peres eljárásoktól.

Gazdasági Szervezetek

A Gazdasági Szervezetek kategóriájába meglehetősen változatos jellegű – és megnevezésű – intézményeket találunk. Egy részük tanácsadói funkciót lát el (Gazdasági Tanács, Befektetési Bizottság), mások felügyeleti funkciókat (Gazdasági Titkárság, Főszámvevőség, Bizalmas Ügyek Bizottsága), végül pedig van egy vagyongazdálkodási szerv (APSA).

Vitatható, hogy a gazdasági szervezeteket a pápa mennyiben használja az egyetemes Egyház kormányzására, s azokra mennyiben igaz, hogy a pápa nevében és tekintélyével, helyettesi hatalommal járnak el, például a szentszéki költségvetés összeállítása, avagy annak ellenőrzése, illetve a befektetési tanácsadás során. Nem véletlenül kérdőjelezi meg Miñambres a Főszámvevőség, a Befektetési Bizottság és a Bizalmas Ügyek Bizottsága esetében azok kuriális intézményi mivoltát. Szerinte azok inkább szolgálatoknak (*servizi*) minősíthetők, tehát a római pápa egyetemes küldetését kiszolgáló, támogató szervezeteknek.[1147] Hozzátehetjük, ebben hasonlítanak a Pápai Ház Prefektúrájához, vagy a Pápai Szertartásmesteri Hivatalhoz. S valóban, annak idején a REU a gazdálkodási szervezeket utóbbiakkal együtt sorolta a hivatalok kategóriájába. Mint említettük, nem volna ellentétes a PE alapelveivel sem, ha a Gazdasági Szervezetek a Hivatalok közé lennének inkább besorolva, tehát nem az egyetemes Egyház kormányzásában részt vevő kuriális szervek kategóriájába, hanem a támogató funkciót ellátó adminisztratív szervezetek közé.

A Gazdasági Titkárságról szólva igencsak megkérdőjelezhető pápai titkársággá minősítésének jelentősége, különösen is a Gazdasági Tanácsnak való alárendeltsége okán.[1148] Valójában a Gazdasági Tanács sokkal inkább hivatott volna a pápával való közvetlen kapcsolatot kifejező eme jelzőre, ha az egyáltalán értelmezhető ezen a szakterületen.

A kuriális tradíciókhoz igazodás szempontjából elképzelhető volna a kevésbé világias megnevezések visszaállítása ezen a területen is. Így például a Gazdasági Tanács viselhetné az Apostoli Kamara megnevezést, amivel nemcsak az ősi intézménynév

[1147] MIÑAMBRES, Jesús, *Gli Organismi economici*: artt. 219-227. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 662.
[1148] Ld. fentebb.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

maradna meg, hanem a Kamara visszanyerné valós eredeti funkcióját is, nevezetesen az Apostoli Szentszék világi javainak és jogainak gondozását és igazgatását.[1149] Vezetője természetesen a kamarás bíboros (*camerlengo*) címet viselné, a jelenlegi szabályozás szerinti bíboros koordinátor meglehetősen újszerű titulusa helyett. A kamarás bíboros jelenlegi feladata a széküresedés idejére van korlátozva (vö. PE 236.), de a Szentszék világi javainak és jogainak gondozása és igazgatása korántsem szenvedne hátrányt, ha a feladatot ugyanaz a személy látná el ezen rendkívüli időszakban, mint rendesen.[1150] Különösen is, ha figyelembe vesszük, hogy a PE is erre törekszik a Gazdasági Tanács koordinátora megbízatásának *de facto* meghosszabbításával a széküresedés idejére (vö. PE 235. cikk 3.§). A Gazdasági Titkárság pedig visszakaphatná a Szentszék Gazdasági Ügyeinek Prefektúrája nevet, a jelenlegi hatásköreinek változása nélkül.

Megfontolandó ellenben a Bizalmas Ügyek Bizottsága, illetve a Befektetési Bizottság beillesztése a Gazdasági Tanács (avagy Apostoli Kamara) struktúrájába, tekintettel arra, hogy utóbbihoz hasonlóan a két bizottság is felügyeleti és tanácsadási funkciókat lát el, illetve e három szervezet hivatott a Szentszék gazdasági szuverenitását garantálni.[1151]

[1149] NB. X. Piusz hasonló módon állította helyre a Rota Romana eredeti funkcióit a SC révén.

[1150] Úgy tudni, a PE 2018-as tervezetében szerepelt, hogy széküresedés idején a Gazdasági Tanács vezetője lássa el a camerlengo tisztét, ami ugyancsak alátámasztja e két tisztség összetartozását. Ld. WIEGELMANN Lucas, *Curia eleison. Un'analisi della bozza inedita della Praedicate Evangelium di papa Francesco*. In: Il Regno - attualità 20/2019, 581.

[1151] Ezzel szemben az ugyancsak atipikus kuriális intézménynek minősülő Főszámvevőség szervezeti különállása indokolt, a Meridai Egyezmény 6. cikk 2. bek. értelmében a nemzeti korrupcióellenes testület számára biztosítandó függetlenségre tekintettel.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

KÖVETKEZTETÉSEK

A misszió, valamint a szinodalitás formájában megjelenő kommúnió képezik a PE egyháztani alapját. Elemzésünk során többek között arra kerestük a választ, mennyire kimutatható ezen elvek gyakorlati kihatása a kúriareform egyes változtatásaira, a pusztán elvi alapvetésen túlmenően.[1152] Az említett változások, újdonságok elemzése, különösen a PE vonatkozásában, összetett képet mutat.

1. A leglátványosabb újdonságnak minősíthető névváltoztatások, főként a kongregációk átnevezése dikasztériummá, nem kaptak kifejezett elvi indoklást a normaszövegben, de igazából még a hivatalosnak minősíthető kommentárokban sem.[1153] Legtöbben inkább csak következtetéseket fogalmaztak meg erre nézve, amik pedig sajátos módon éppen a szinodalitás elvével ellentétesnek minősítik a változtatást. Ti. a kongregáció gyűlést jelent, ami önmagában is testületi működésre, döntéshozatalra utalna, míg a dikasztérium szó inkább a hivatali apparátust emeli ki. Ebből a szempontból ezen újítás leképezi ugyan a Kúria valóságát, de éppenséggel nem feleltethető meg a PE alapelveinek. Ám kétségtelenül alkalmas arra, hogy egy átfogó reform hatását keltse.
2. A második látványos változtatásnak az egyszerűsítés kezdettől megfogalmazott követelményének teljesítése tekinthető, ami a 2016-os összevonások, majd a PE révén formálisan meg is valósult.[1154] Mindazonáltal megfigyelhető, hogy újabb feladatok jelentkezésével azok ellátását az intézményrendszer esetenkénti további bővítése kísérte (ld. a gazdasági-pénzügyi területet érintő felügyeleti funkciókat). A pápai tanácsok összevonásával létrejött dikasztériumok egy részénél kézenfekvő és indokolható intézkedésről beszélhetünk (pl. Világiak, Családok és

[1152] A kérdés a szerzők jó részét foglalkoztatja, egyik legpontosabb megfogalmazását ld. VISIOLI Matteo, *Praedicate evangelium: aspetti ecclesiologici della Curia Romana dalla prospettiva del diritto ecclesiale*, in: *La Curia Romana, Quaderni di Diritto Ecclesiale* N. 2 - XXXVI - Aprile 2023, p. 185-186.

[1153] Ezek közé sorolható a PE bemutatása a Szentszéki Sajtóiroda szervezésében 2022. március 21-én, továbbá Marco Mellino, valamint Gianfranco Ghirlanda írása. Ld. *Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022; GHIRLANDA Gianfranco, *La Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana*. in: La Civiltà Cattolica, Anno 2022, Volume II, Quaderno 4123, 41-56; MELLINO, Marco, *La Curia Romana alla luce della Costituzione Apostolica „Predicate Evangelium". Presentazione generale, novità, tempi e modalità di applicazione. Relazione introduttiva alla Riunione Interdicasteriale del 9 maggio 2022*. In: L'Osservatore Romano, 9 maggio 2022, 8-11.

[1154] A PE értelmében vett kuriális intézményi kört számba véve a PB-ban 28, a PE-ben pedig 26 ilyent találunk, viszont a REU-ban csak 25 volt.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Életvédelem, Átfogó Emberi Fejlődés), más részüknél viszont úgy tűnik, főként a PE II.11. pontjában kimondott „dikasztériumok [számának] csökkentése" elvnek történő megfelelési kényszerről beszélhetünk. Sajátos módon éppen a PE által létrehozott Evangelizációs Dikasztérium valamint Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium esetében érhető leginkább tetten ez a szempont. Ha figyelembe vesszük, hogy a névleges összevonások önmagukban nem feltétlenül járnak költségcsökkentő hatással, akkor a dikasztériumok számának csökkentése legfeljebb kormányzástechnikai előnyökkel járhat: kevesebb intézményvezetőt és szaktárcát kell koordinálni, pontosabban a koordináció egy része a dikasztériumon belülre tevődik át.

3. A harmadik figyelemreméltó újdonság a világiak számára biztosított mind nagyobb szerep, ami egy korábban elkezdődött folyamatba illeszkedik. Kiemelendő ezen belül a kuriális intézményvezetői pozíció megnyitása a világiak előtt (vö. PE II.5.), amit azonban maga a PE szövege némiképp relativizál („…azok sajátos hatásköre, kormányzati hatalma és funkciója figyelembe vételével"), de a jogalkotó saját szavai és kinevezési gyakorlata sem segít egyértelműen megérteni annak horderejét. Érthető módon ezen pont körül bontakozott ki az egyik legintenzívebb konfrontáció az azt egyértelmű fordulatként értékelő és a csupán kisebb lépésként körülhatárolni törekvő szerzők között. Ferenc pápa szándékaira egy interjúja világított rá, melyben kijelentette, hogy a „szentségi jellegű" dikasztériumoknak esetében nem lehet világi hívő a vezetője. Mindenesetre a PE ilyeténképpen újra a diszkusszió homlokterébe emelte a kérdést a világiak és a kormányzati hatalom kapcsolatáról, illetve a kormányzati hatalom természetéről, ám Ferenc pápa ennek jelentőségét is mérsékelte mondván, az egy „szép vita" a bíborosok és a teológusok között.[1155] Vizsgálódásunk nyomán nem gondoljuk, hogy a jogalkotó a kérdést lezárta volna, így erre mi sem vállalkoztunk, inkább csak a kormányzatot érintő gyakorlati szempontokra szorítkoztunk elemzésük során.
4. A negyedik releváns újdonság a szinodális gyakorlat előírása a Kúria számára (vö. PE I.4, PE II. 3-4, 8-9.), ami eredetileg azért került előtérbe, mert a kuriális

[1155] Ld. QUIRÓS Julián - MARTÍNEZ-BROCAL Javier, *El Papa Francisco: «He firmado ya mi renuncia en caso de impedimento médico»*, in: abc.es 17/12/2022: „Si es un dicasterio de índole sacramental, tiene que presidirlo un sacerdote o un obispo. Aunque ahí se discute si la autoridad viene por la misión, como sostiene el cardenal Ouellet, o por el sacramento, como sostiene Rouco Varela. Es una linda discusión entre cardenales, una cuestión que siguen discutiendo los teólogos."

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

intézményvezetők egy 2014-es értekezletük során kifejezetten azt szorgalmazták a kúriareform egyik vezérelvének. Alatta pedig főként a jobb együttműködési kultúrát és a hatékonyabb információáramlást értették a kezdeményezések párhuzamosságainak és duplikációinak elkerülése érdekében.[1156] Ez a megfogalmazás nem teljesen egyezik a szinodalitás Ferenc pápa által megfogalmazott értelmezésével, aki inkább azt érti alatta, hogy Isten népe minden kategóriájához tartozó krisztushívők közösségben, együtt haladnak az Egyház küldetésének teljesítése érdekében, tehát a missziós fordulat megvalósítása végett. Megállapítható, hogy a szinodalitás előmozdítása terén – legyen az együttműködési kultúra, vagy szélesebb körű döntéshozatali részvétel – a PE szövege nem hoz sok újdonságot. Hacsak nem a különböző püspöki testületekkel való együttműködés előírását tekintjük annak, ami viszont az intézményi kultúrára kétségkívül jelentős kihatással lehet a jövőben. Maga a Kúria viszont a korábbi reformok keretében maradva egyre kevésbé személyek, mint inkább hivatalok összességének tekinthető, ahol a vezetőknek továbbra is meghatározó szerepük van a dikasztériumi döntéshozatalban. Egyet lehet érteni azon szerzők véleményével, akik szerint önmagában a szinodalitás erősítéséhez nem is annyira a strukturális átalakítások szükségesek, mert az legfőképpen a Kúria vezetőinek és munkatársainak hozzáállásán múlik.[1157] A szinodalitást illetően tehát a PE tehát jobbára megmarad a buzdítás szintjén, kevés gyakorlati ösztönzőt építve a rendszerbe. Bizonyára a készülőben levő Római Kúria Általános Szabályzata (RGCR) részletesebb előírásokkal fog szolgálni a gyakorlattal kapcsolatban. Hasonlóképpen megmarad a jogszabály a buzdítás szintjén a misszió erősítésének célkitűzésével kapcsolatban, hacsak nem nyer megerősítést következtetésünk, miszerint éppen ezt a területet érinti a PE legfontosabb decentralizációs kezdeményezése (az evangelizáció *irányítása* helyett immár csak annak

[1156] „…la proposta di assumere la sinodalità tra i principi ispiratori nel lavoro di riforma della Curia romana giunse insistente dai Capi Dicastero nella riunione avuta col Santo Padre il 24 novembre 2014. In quel contesto si disse che la sinodalità tra i Dicasteri è da ritenersi assai importante e dovrebbe svilupparsi nella Curia come una vera e propria cultura, aiutata da un sistema di comunicazione che consenta di sapere cosa fanno gli altri per evitare duplicati di attività e programmi." SEMERARO Card. Marcello, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

[1157] Összefoglalóan ld. ARRIETA J. I., *Presupposti organizzativi della Riforma della Curia Romana*. In: *Ius Ecclesiae* XXVII (2015), N.1., 44-45.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

támogatása, ld. PE 62.). Igaz, a kuriális szervezet hatékonyságának növelése önmagában is a missziót erősítő tényezőként értékelhető.

5. Az ötödik, a missziót erősítő fő változtatási csomópontnak nevezhetjük a kuriális szervezetek közötti hatásköri átcsoportosításokat, amik „profiltisztítás" jellegűek és a hatékonyabb működést célozzák (vö. PE I.12.). Ez inkább a római pápa küldetése – illetve a püspökök szolgálata – támogatásának erősítéseként értékelhető, ami a korábbi kúriareformok esetében talán a legfontosabb szempont volt. Ilyeténképpen megállapítható a folytonosság a korábbi kúriareformokkal. Ellenben ezen a téren sem egyöntetűek a PE eredményei: több ésszerű változtatás mellett számos kihagyott lehetőséget is találni, melyek közül a szeretetszolgálati és humanitárius tevékenység felelősségének három-négy dikasztérium közötti elaprózódása a leglátványosabb. Hozzátehetjük, a kúriareformok soha nem a tökéletesség/tökéletlenség dimenziójában értelmezendők, hanem az adott feladatkörök sajátosságait tükrözik, valamint a mindenkori helyzet adta konkrét lehetőségeket.

Történelmi perspektívából szemlélve a Római Kúria alakulásának főbb állomásait megállapíthatjuk, hogy a nagyobb reformokat két különböző irányból érkező hatások indukálták. Az egyik a külső, mondhatni politikai körülmények alakulása volt: ez indokolta magának a Kúriának intézményesülését, kiépülését az ókor végén, majd az avignoni fogság idején – sok tekintetben a bizánci, illetve a német-római császári udvar mintáját követve – végül pedig a Pápai Állam megszűntével, az 1908-as *Sapienti consilio* apostoli konstitúcióval. A másik fő hatást az Egyházat belülről érintő reformfolyamatokban találjuk, amikoris a pápák az Egyház reformját a Római Kúriára is alkalmazni akarták: ez motiválta a XI-XII. századi gregorián reformok változtatásait, az 1588-as *Immensa aeterni Dei* konstitúciót, majd az 1967-es *Regimini Ecclesiae universae*-t, de még az 1988-as *Pastor bonus*-t is, hogy ti. a Trentói, illetve a II. Vatikáni Zsinat határozatainak (ide értve az új Egyházi Törvénykönyvet is) megfelelően alakítsák át a Kúriát. Mindkét esetben közös törekvés volt a hatékonyság és a moralitás javítása, ami vissza-visszatérő eleme minden kisebb és nagyobb kúriareformnak.

Ferenc pápa reformja, melynek foglalata a 2022-es *Praedicate Evangelium*, a korábbiaktól eltérő perspektíváról árulkodik. Jóllehet visszatérően hivatkozik a II. Vatikáni Zsinat megvalósítására és napjaink átalakuló világára, kevéssé titkolt célja mégis az, hogy a Római Kúria reformja magának a katolikus Egyház reformjának

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

előképe és laboratóriuma legyen. Ez magyarázta bizonyos körök részéről (Egyházon belül s kívül) a kúriareform első lépései nyomán megnyilvánult széleskörű lelkesedést, ami fokozódó várakozásba ment át az Egyház reformjának megvalósítása iránt. A pápa ezen várakozásokat azzal is táplálta, hogy a *semper reformanda* kifejezéssel az Egyház és a Kúria reformját is hasonló értelmezési keretbe helyezte: mind az Egyház, mind a Kúria folyton reformálandó, amit a kiemelt célkitűzésként megfogalmazott „missziós fordulat" és szinodalitás is nyilvánvalóvá tesz. A hatékonyság növelése és a morális tényező ezúttal sem hiányzott: mindenekelőtt a kiskorúak védelmét célzó, valamint a pénzügyi-gazdálkodási átláthatóságot erősítő reformokban ismerhetünk rájuk.

A Ferenc-féle reform által kitűzött célok megvalósulása egyelőre vegyes eredménnyel járt. Igaz, a reformoknak nem annyira a kidolgozása, mint a megvalósítása a döntő.[1158] Az intézményi keretek módosítása, finomítása mindig is folyamatos feladatot jelentett a mindenkori pápa számára, úgyhogy az esetlegesen szükségesnek ítélt kiigazításokat immár XIV. Leó valósíthatja meg. Aki már első ezzel kapcsolatos megnyilatkozásában találóan összegezte minden kúriareform tanulságát: „I Papi passano, la Curia rimane",[1159] azaz a pápák elmúlnak, de a Kúria marad.

A.M.D.G.

[1158] Amint azt Regoli is aláhúzza: „L'aspetto più importante delle riforme, però, non è la loro elaborazione, bensì la loro applicazione." REGOLI Roberto, *La costituzione "Praedicate Evangelium" (2022) dal punto di vista dello sviluppo storico della Curia Romana*, in LOVISON Filippo (ed.), *Missionari insegnamenti. Scritti in onore di P. Fidel González Fernández mccj in occasione dell'80mo genetliaco*, Roma, Missionari Comboniani del Cuore di Gesù – Provincia della Spagna, 2025, 494.

[1159] LEO XIV PP., *Discorso agli Officiali della Curia Romana, ai Dipendenti della Santa Sede, del Governatorato dello Stato della Città del Vaticano e del Vicariato di Roma*, 24.05.2025, in: BSS N. B0339, 25.05.2025.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

VIII. BIBLIOGRÁFIA

Jogszabályok, források

Az Egyházi Törvénykönyv (ford. latinból: ERDŐ P.), 4. kiadás, Szent István Társulat, Budapest 2001;

BENEDICTUS XIV PP., *Constitutio Apostolica In Apostolicae*, 1744. április 13.

BENEDICTUS XV PP., *Chirographum Attentis expositis*. 28 iunii 1915, In: AAS, VII (1915), vol. VII, 325.

BENEDICTUS XV PP., MP *Cum Iuris Canonici*, 15 Septembris 1917, in: AAS, vol. IX (1917), n. 10, pp. 483-484.

BENEDICTUS XV PP., MP *Seminaria clericorum*, 4 novembris 1915, in: AAS, VII (1915), 493-495.

BENEDICTUS XVI PP., *Chirographum Ecclesia Catholica*, 19 septembris 2007, in: AAS CI (2009) N.1, 12-20.

BENEDICTUS XVI PP., *Constitutio Apostolica Anglicanorum Coetibus*, 2009.11.04., in AAS, CI (2009), 985-990.

BENEDICTUS XVI PP., *Legge N. CXXXII dello SCV sul diritto di autore*, 19 marzo 2011;

BENEDICTUS XVI PP., *Legge n. LXXI sulle fonti del diritto*, 1° ottobre 2008, in AAS,. Supplemento, LXXIX (2008), 65-70,

BENEDICTUS XVI PP., *Litterae encyclicae Deus caritas est*, 25 dicembre 2005, in AAS, XCVIII (2006), 217-252.

BENEDICTUS XVI PP., MP *Antiqua ordinatione*, 2008. június 21., in: AAS, 100 (2008), n. 8, 513-538.

BENEDICTUS XVI PP., MP *Ecclesiae unitatem*, 2009.07.11., in AAS, CI (2009), 710-711.

BENEDICTUS XVI PP., MP *Fides per doctrinam*, 16 gennaio 2013., AAS, CV (2013) N. 2, 136-139.

BENEDICTUS XVI PP., MP *Intima Ecclesiae natura*, 11 novembre 2012, in: AAS, CIV (2012), 991-995.

BENEDICTUS XVI PP., MP *L'antica e venerabile basilica*, in: AAS, XCVII (2005) 769-771.

BENEDICTUS XVI PP., MP *La Sede Apostolica*, 30 dicembre 2010, in: AAS, CIII (2011), vol. 1, 7-13.

BENEDICTUS XVI PP., MP *Ministrorum Institutio*, 2013. január 16. in: AAS, CV (2013) N. 2, 130-135.

BENEDICTUS XVI PP., MP *Normas nonnullas*, 22 febbraio 2013., in: AAS, CV (2013) vol. 3., 253-257.

BENEDICTUS XVI PP., MP *Pulchritudinis fidei*, 2012. július 30., in: AAS, CIV (2012), n. 8, 631-632.,

BENEDICTUS XVI PP., MP *Quaerit semper*, 2011.08.30., in AAS, 103 (2011) 569-571.

BENEDICTUS XVI PP., MP *Summorum Pontificum*, 2007.07.07., in AAS, XCIX (2007), 777-781.

BENEDICTUS XVI PP., MP *Ubicumque et semper*, 21 settembre 2010, in AAS, CII (2010), 788-792.

BENEDICTUS XVI PP., MP *Venti anni orsono*, 7 luglio 2009, AAS, 101 (2009), 712-726.

BENEDICTUS XVI PP., *Normae de gravioribus delictis*, 21 maggio 2010,

COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE, *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*, 2018. www.vatican.va;

Comunicato della Segreteria di Stato, in: *BSS* N. B0223, 13.04.2013

CONCILIUM VATICANUM II, *Constitutio Dogmatica Lumen Gentium*, 21 novembris 1964, AAS, LVII (1965), 5-71.

CONCILIUM VATICANUM II, *Constitutio Pastoralis Gaudium et spes*, 7 decembris 1965, AAS, LVIII (1966), 1025-1115.

CONCILIUM VATICANUM II, *Decretum Ad Gentes de activitate missionali Ecclesiae*, 7 Decembris 1965. In: AAS, LVIII (1966), 947-990.

CONCILIUM VATICANUM II, *Decretum Apostolicam actuositatem de apostolatu laicorum*, 18 Novembris 1965, in AAS, LVIII (1966), 837-864.

CONCILIUM VATICANUM II, *Decretum Christus Dominus*, 28 Octobris 1965, AAS, LVIII (1966), 673-701.

CONCILIUM VATICANUM II, *Decretum Inter mirifica de instrumentis communicationis socialis*, 4 Decembris 1963., in AAS, LVI (1963), 145-157.

CONCILIUM VATICANUM II, *Decretum Orientalium Ecclesiarum De Ecclesiis Orientalibus Catholicis*, 21 Novembris 1964., in: AAS, LVII (1965), 76-85.

CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *De regulis servandis ad nullitatem ordinationis declarandam. Regulae servandae ad proceduram administrativam nullitatis ordinationis inchoandam et celebrandam noviter confectae*, 16 ottobre 2001, in AAS, 94 (2002), pp. 292-300

CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Decretum ad dispositiones can. 838 Codicis Iuris Canonici efficiendas,* 22 Octobris 2021, in: AAS, CXIII (2021) N. 11, 1180-1206.

CONGREGATIO DE DOCTRINA FIDEI, *Instructio Donum veritatis de ecclesiali theologi vocatione*, 24 maggio 1990, in: AAS LXXXII (1990), 1550-1570,

CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *Ordinationes ad Constitutionem Apostolicam Veritatis gaudium fideliter exsequendam*, 27 dicembre 2017, in: AAS CX (2018) N. 1, 137-159.

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Agendi ratio in doctrinarum examine*, 30 maggio 1997, in AAS, LXXXIX (1997), 830-835.

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Rescriptum Ex audientia Ss.mi Normae de delictis reservatis Congregationi pro Doctrina Fidei approbantur*. 11 Octobris 2021, in: AAS CXIV (2022) N. 1, 113-122.

CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Rescriptum Ex audientia Ss.mi, Normae de delictis reservatis Congregationi pro Doctrina Fidei approbantur*. 11 Octobris 2021, in: AAS, CXIV (2022) N. 1, 113-122.

CONGREGATO PRO SACRAMENTIS, *Litterae Circulares «De Processu super matrimonio rato et non consummato»*, 1986 Dec. 20, in: Communicationes 20 (1988), 78-84

CONGREGAZIONE DELLE CAUSE DEI SANTI, *Norme sull'amministrazione dei beni delle Cause di beatificazione e canonizzazione*, in: BSS, 10.03.2016. N. B0178

CONGREGAZIONE PER GLI ISTITUTI DI VITA CONSACRATA E LE SOCIETÀ DI VITA APOSTOLICA, *Rescritto del Santo Padre Francesco circa la deroga al can. 588 §2 CIC*, 18.05.2022, in: *BSS* N. B0371, 18.05.2022.

CONGREGAZIONE PER GLI ISTITUTI DI VITA CONSACRATA E LE SOCIETÀ DI VITA APOSTOLICA, *Istruzione Cor orans*, 2018. április 1., in AAS, CX (2018), N.6.

CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Norme Potestas Ecclesiae alle quali attenersi nell'istruire il processo per lo scioglimento del vincolo matrimoniale "in favorem fidei"*, 30 aprile 2001.

CONGREGAZIONE PER LE CAUSE DEI SANTI, *Sanctorum mater. Istruzione per lo svolgimento delle inchieste diocesane o eparchiali nelle cause dei santi*, 2007.05.17. in AAS, 99 (2007), pp. 465-510.

CONGREGAZIONE PER L'EVANGELIZZAZIONE DEI POPOLI, *Instructio Cooperatio Missionalis*, 1 ottobre 1998, 16-17. In: AAS 91 (1999), 306-324.

DICASTERIUM PRO DOCTRINA FIDEI, *Rescriptum ex audientia Ss.mi De approbatione responsionis vel documentum competentiae Sectionis Doctrinalis Dicasterii ex parte Summi Pontificis*, 21 octobris 2023, in: AAS CXV (2023) N. 11, 1325

DICASTERIUM PRO DOCTRINA FIDEI, *Rescriptum ex audientia Ss.mi Derogatio articulorum 15 et 65 Normarum propriarum Congregationis pro Doctrina Fidei (22 octobris 1995), nunc Dicasterii pro Doctrina Fidei*. 11.09.2023, In: AAS, CXV (2023) N. 10, 1152-1153.

DICASTERIUM PRO INTEGRA HUMANA PROGRESSIONE FOVENDA, *Rescriptum ex Audientia Sanctissimi Soppressione delle Fondazioni Buon Samaritano e Giustizia e Pace, e costituzione Fondazione Van Thuân*, 2023. július 3., in: AAS, CXV (2023) N.8., 937 (*Statuta*: ibid. 938-947.)

DICASTERIUM PRO INTEGRA HUMANA PROGRESSIONE FOVENDA, *Rescriptum ex audientia Ss.mi sul passaggio di competenza della pastorale del turismo*, 2022. szeptember 30., in: AAS, CXIV (2022), N.10., 1320.

DICASTERIUM PRO INTEGRA HUMANA PROGRESSIONE FOVENDA, *Rescriptum ex audientia Opus fundatum « Populorum Progressio » suspenditur*, 2022. szeptember 16., in: AAS, CXIV (2022), N.10., 1319.

DICASTERO PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Chiarimento sugli adulti vulnerabili*, 2024.01.30., https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_ddf_doc_20240130_chiarimento-adulti-vulnerabili_it.html

FRANCISCUS PP. *Chirographum Minorum tutela actuosa*, 22 martias 2014, AAS CVII (2014), 562-563.

FRANCISCUS PP., *Chirografo „Il ministero petrino" con il quale viene riformata la Pontificia Accademia Ecclesiastica*, 25 marzo 2025., in: *BSS* N. B0254, 15.04.2025.

FRANCISCUS PP., *Chirografo circa l'istituzione del Pontificio Comitato per la Giornata Mondiale dei Bambini*, 20.11.2024, in: *BSS* N. B0910, 20.11.2024.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

FRANCISCUS PP., *Chirografo circa lo Statuto e il Regolamento del Capitolo della Basilica Papale di San Pietro in Vaticano*, 29 giugno 2024; *Statuto del Capitolo della Basilica Papale di San Pietro in Vaticano*, 29.06.2024; *Regolamento del Capitolo della Basilica Papale di San Pietro in Vaticano*, 29.06.2024, in: BSS N. B0544, 29.06.2024.;

FRANCISCUS PP., *Chirografo con il quale viene istituita la Commissio de donationibus pro Sancta Sede*, 11 febbraio 2025, in: *BSS*, N. B0156, 26.02.2025.

FRANCISCUS PP., *Chirografo con il quale viene istituito un Consiglio di Cardinali per aiutare il Santo Padre nel governo della Chiesa universale e per studiare un progetto di revisione della costituzione apostolica "Pastor bonus" sulla Curia romana*, 28 settembre 2013. in: AAS, CV (2013), 875-876.

FRANCISCUS PP., *Chirografo per l'erezione in persona giuridica canonica e vaticana della Fondazione "Rete Mondiale di Preghiera del Papa"*, 17 novembre 2020, in: AAS, CXII (2020) N.12., 1159; (*Statutum Operis fundati « Retis Mundialis Precis ad Papae mentem »* ibid. 1159-1167.)

FRANCISCUS PP., *Chirografo per l'istituzione di una Pontificia commissione referente sull'Istituto per le opere di religione*, 24 giugno 2013, in BSS N. B0423, 26 giugno 2013.

FRANCISCUS PP., *Chirografo relativo all'istituzione della Commissione Interdicasteriale per la revisione del Regolamento Generale della Curia Romana*, 12 aprile 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.5., 622-623.

FRANCISCUS PP., *Chirografo relativo alla creazione dell'Istituzione collegata con la Sede Apostolica Domus Vaticanae*, 5 maggio 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.5., 624-625; (*Statuto*: 625-631).

FRANCISCUS PP., *Chirografo sulla collaborazione tra i Dicasteri della Curia Romana e la Segreteria Generale del Sinodo*, 16 febbraio 2024, in: L'Osservatore Romano, Anno CLXIV n. 40, sabato 17 febbraio 2024, p. 12.

FRANCISCUS PP., *Chirographum De novis Statutis Instituti pro Operibus Religionis*, 30 gennaio 2023, in AAS, CXV (2023) N. 4, 412-426.

FRANCISCUS PP., *Chirographum De redenominatione et approbatione novi Statuti Auctoritatis Inspectionis Pecuniariae nunc Auctoritatis Vigilantiae et Inspectionis Pecuniariae (ASIF)*. 5 dicembre 2020. In: AAS, CXIII (2021) Vol. 1., 30-39.

FRANCISCUS PP., *Chirographum Novum Statutum Instituti pro Operibus Religionis*, 8 agosto 2019, in: AAS CXI (2019) N. 9, 1392-1404.

FRANCISCUS PP., *Chirographum Quo Opus fundatum pro Sanitate Catholica instituitur*. 29 settembre 2021, in: AAS CXIII (2021) N. 11, 1089-1099.

FRANCISCUS PP., *Constitutio Apostolica Episcopalis communio de Synodo Episcoporum*. 15 settembre 2018, in: AAS, CX (2018), N. 10, 1359-1378.

FRANCISCUS PP., *Constitutio Apostolica In Ecclesiarum communione*, 6 gennaio 2023, in AAS, CXV (2023), N.1., 7-29.

FRANCISCUS PP., *Constitutio Apostolica Veritatis gaudium de universitatibus et facultatibus ecclesiasticis*, 8 dicembre 2017, in: AAS, CX (2018) N. 1, 1-34.

FRANCISCUS PP., *Constitutio Apostolica Vultum Dei quaerere*, 29 Iunii 2016, in AAS, CVIII (2016), N.8., 835-861.

FRANCISCUS PP., *Costituzione apostolica Praedicate Evangelium sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa e al mondo*, 19.3.2022. in: BSS N. B0189, 19.03.2022; = *L'Osservatore Romano* 162 N. 74, 31 marzo 2022, I-XII; = AAS, CXIV N. 4, 375-455. Magyarul: *Ferenc pápa Praedicate evangélium kezdetű apostoli konstitúciója a római kúriáról a világegyház szolgálatában*. Pápai megnyilatkozások 64, Szent István Társulat, Budapest 2024. (https://katolikus.hu/dokumentumtar/praedicate-evangelium---konstitucio)

FRANCISCUS PP., *Decretum De plena procuratione legali II Sectionis Dicasterii pro Evangelizatione*. 1 agosto 2022, in: AAS CXV (2023) N. 4, 427-428.

FRANCISCUS PP., *Epistula ad Praesidem Pontificii Consilii de Nova Evangelizatione promovenda pro Iubilaeo MMXXV*, 11 febbraio 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.3, 300-303.

FRANCISCUS PP., *Exhortatio apostolica Amoris laetitia*, 19 marzo 2016. In: AAS, CVIII (2016) N.4., 311-446.

FRANCISCUS PP., *Exhortatio Apostolica Evangelii gaudium*, 24 novembre 2013, in: AAS, CV (2013), 1019–1137.

FRANCISCUS PP., *Legge Fondamentale Dello Stato Della Città Del Vaticano*, 13 maggio 2023. in: BSS N. B0365, 13.05.2023.

FRANCISCUS PP., *Legge N. CCCLI sull'ordinamento giudiziario dello Stato della Città del Vaticano*, 13 marzo 2020. Art. 24. In BSS N. B0162, 16.03.2020.

FRANCISCUS PP., *Legge n. CCLXXIV sul governo dello Stato della Città del Vaticano*, 25 novembre 2018, in L'Osservatore Romano, 7 dicembre 2018, pp. 4-5.

FRANCISCUS PP., *Legge N. CXCVII dello SCV sulla protezione del diritto di autore sulle opere dell'ingegno e dei diritti connessi*, 1° settembre 2017.

FRANCISCUS PP., *Legge N. CXXVII concernente la prevenzione ed il contrasto del riciclaggio dei proventi di attività criminose e del finanziamento del terrorismo*, 30 dicembre 2010. In: BSS N. B0813, 30.12.2010.

FRANCISCUS PP., *Legge N. DL sulle persone giuridiche* (5 dicembre 2022);

FRANCISCUS PP., *Lettera al Collegio Cardinalizio*, 16 settembre 2024, in: BSS N. B0714, 20.09.2024.

FRANCISCUS PP., *Lettera al Presidente della Pontificia Accademia Ecclesiastica sulle nuove indicazioni per la formazione dei sacerdoti candidati al servizio diplomatico della Santa Sede*, 11.02.2020, in BSS N. B0104, 17.02.2020

FRANCISCUS PP., *Lettera con cui costituisce la "Commissione dei nuovi martiri – testimoni della fede" presso il Dicastero delle Cause dei Santi*, 3 luglio 2023, in: AAS, CXV (2023) N.7., 748-749.

FRANCISCUS PP., Lettera del Santo Padre al Collegio Cardinalizio e ai Prefetti e Responsabili delle Istituzioni Curiali, degli Uffici della Curia Romana e delle Istituzioni collegate con la Santa Sede, 19 novembre 2024, in: *BSS* N. B0915, 21.11.2024.

FRANCISCUS PP., *Litterae Apostolicae Misericordia et misera de Iubilaeo Extraordinario Misericordiae concludendo*, 20 Novembris 2016, in: AAS, CVIII (2016), N.12., 1311-1327.

FRANCISCUS PP., *Litterae Apostolicae Sub Plumbo Datae Misericordiae Vultus*, 11 aprile 2015, 18, in: AAS, CVII (2015), N.5., 399-420.

FRANCISCUS PP., *MP „Per meglio armonizzare" con la quale vengono modificati e integrati il Motu Proprio "sulla trasparenza, il controllo e la concorrenza nelle procedure di aggiudicazione dei contratti pubblici della Santa Sede e dello Stato della Città del Vaticano*", *del 19 maggio 2020*, 27.11.2023; ill. "Norme" és "Tutela giurisdizionale", in: OR 164 (2024), n. 12, 16.01.2024, 7-11. = AAS, CXVI (2024) N.2., 135-188.

FRANCISCUS PP., MP *Ab initio quibus can. 435 §1 et can. 506 §1 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium mutantur*, 21 novembris 2020. In AAS, CXII (2020), N.12., 1152-1153.

FRANCISCUS PP., MP *Ad charisma tuendum*, 2022. július 14., in: AAS, CXIV (2022) N.8., 985-987.

FRANCISCUS PP., MP *Ad theologiam promovendam*, 01.11.2023, in: AAS, CXV (2023) N.11., 1209-1213 (*Statuta Pontificiae Academiae Theologicae,* ibid. 1213-1217).

FRANCISCUS PP., MP *Ai nostri tempi de iudicialium instrumentorum iurisdictione civitatis Vaticanae super re poenali*, 11 luglio 2013, in AAS, CV (2013) Vol. 8, 651-653.

FRANCISCUS PP., MP *Aperuit illis*, 30 Settembre 2019, in: AAS, CXI (2019) N. 10., 1495-1504.

FRANCISCUS PP., MP *Authenticum charismatis quibus Can. 579 Codicis Iuris Canonici mutatur*, 1 novembris 2020. in: AAS, CXII (2020), N.11., 1075-1076.

FRANCISCUS PP., MP *Come una madre amorevole*, 4 giugno 2016, in: AAS CVIII (2016), N.7., 715-717.

FRANCISCUS PP., MP *Competentias quasdam decernere*, 11 febbraio 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.3. 290-295.

FRANCISCUS PP., MP *Confermando una tradizione*, 2014. július 8., in AAS, CVI (2014), 618-620.

FRANCISCUS PP., MP *Da oltre trent'anni circa la Pontificia Commissione "Ecclesia Dei"*, 2019.01.17., in AAS, CXI (2019), N.2., 111-113.

FRANCISCUS PP., MP *De personis iuridicis instrumentalibus Curiae Romanae*, 5 dicembre 2022, in: AAS, CXV (2023) N. 1, 1-6.

FRANCISCUS PP., MP *de Pontificio Choro Xystino*, 17 Gennaio 2019, in: AAS CXI (2019) N. 2, 114-115.

FRANCISCUS PP., MP *El límite y el modo (finis et modus)*, 16 gennaio 2024, in: AAS, CXVI (2024) N.2., 189-190.

FRANCISCUS PP., MP *Fide incensus*, 2024.05.18., in: AAS, CXVI (2024), N.6., 666-669.

FRANCISCUS PP., MP *Fidelis dispensator et prudens*, in: AAS, CVI (2014) 164-165.

FRANCISCUS PP., *MP Fidem servare,* 11 febbraio 2022, in: AAS, CXIV (2022), N.3., 287-289.

FRANCISCUS PP., MP *Humanam progressionem*, 17 agosto 2016, in: AAS, CVIII (2016), N.2., 968-972.

FRANCISCUS PP., MP *I beni temporali*, 4 luglio 2016, in AAS CVIII (2016) Vol. 8, 862-865.

FRANCISCUS PP., MP *Il diritto nativo*, 20 febbraio 2023, in: AAS, CXV (2023), N. 3, 263-264.

FRANCISCUS PP., MP *L'attuale contesto comunicativo*, 27 giugno 2015, in: AAS, CVII (2015), 591-592.

FRANCISCUS PP., MP *L'esperienza storica*, 22 ottobre 2019, in: AAS, CXI (2019) N. 11, 1681-1683

FRANCISCUS PP., MP *La diligenza del buon padre di famiglia*, 19 maggio 2020, in: AAS, CXII (2020), N.6., 487-539.

FRANCISCUS PP., MP *La fedeltà nelle cose, recante disposizioni sulla trasparenza nella gestione della finanza pubblica*, 26 aprile 2021, in: AAS, CXIII (2021) N. 5., 441-444.

FRANCISCUS PP., MP *La promozione de vitandis pecunia sordide parta, nummariis rebus ad tromocratiam fovendam et accumulatione armorum ingentis destructionis*, 8 agosto 2013, in: AAS CV (2013) Vol. 9, 811-814.

FRANCISCUS PP., MP *Le esigenze emerse*, 12 aprile 2023, in: AAS, CXV (2023), N. 5, 479-483.

FRANCISCUS PP., MP *Le Prelature personali*, 8 agosto 2023, in: AAS, CXV (2023) N. 9, 951-953. = L'Osservatore Romano, martedì 8 agosto 2023, Anno CLXIII, n. 182, p. 8.

FRANCISCUS PP., MP *Magnum principium*, 3 settembre 2017, in: AAS, CIX (2017) N.10., 967-970.

FRANCISCUS PP., MP *Maiorem hac dilectionem*, 11 Iulii 2017., in AAS, CIX (2017), 831-834.

FRANCISCUS PP., MP *Mediante il Motu Proprio ad probandum novum statutum auctoritatis de communicatione nummaria*, 15 novembre 2013, in: AAS CV (2013) Vol. 12, 1138-1144.

FRANCISCUS PP., MP *Munus tribunalis*, 2024. február 28., in: AAS, CXVI (2024), N.4., 407-410.

FRANCISCUS PP., MP *Per una migliore organizzazione*, 26 dicembre 2020, in: AAS, CXIII (2021) Vol. 1., 1-5.

FRANCISCUS PP., *MP Sanctuarium in Ecclesia*, 2017. február 11., in AAS, CIX (2017) 335-338.

FRANCISCUS PP., MP *Secondo la Costituzione quibus quaedam innovantur de competentia institutorum iudicialium Status Civitatis Vaticanae*, 30 aprile 2021. In: AAS, CXIII (2021) N.5., 445-446.

FRANCISCUS PP., MP *Sedula Mater*, 15 agosto 2016, in AAS, CVIII (2016), 963.

FRANCISCUS PP., *MP sulle persone giuridiche strumentali della Curia Romana*, 5 dicembre 2022, in AAS, CXV (2023) N.1., 1-6.

FRANCISCUS PP., MP *Summa familiae cura*, 8 settembre 2017. in: AAS, CIX (2017) N.10., 971-974.

FRANCISCUS PP., MP *Traditionis custodes, de usu librorum liturgicorum instaurationem Concilii Vaticani II antecedentium*, 16 luglio 2021, in AAS, CXIII (2021), N.8., 793-796.

FRANCISCUS PP., MP *Vos estis lux mundi* (7 iun. 2019), in AAS 111 (2019), 823-832.

FRANCISCUS PP., MP *Vos estis lux mundi*, 2023. március 25., in: AAS, CXV (2023) N.4., 394-404.

FRANCISCUS PP., *Rescriptum ex Audientia Ss.mi circa l'Inserimento dell'Art. 10bis nel Regolamento Generale della Curia Romana circa il contratto a chiamata*, 01.03.2022, in: AAS, CXIV (2022), N.3., 347.

FRANCISCUS PP., *Rescriptum ex audientia SS.mi De Consociationibus publicis fidelium in itinere*, 2022. június 15., in: AAS, CXIV (2022), 957.

FRANCISCUS PP., *Statuto della Fondazione Vaticana "Rete Mondiale di Preghiera del Papa"*, 1 luglio 2024. In: BSS N. B0559, 08.07.2024.

FRANCISCUS, *Chirographum De novis Statutis Instituti pro Operibus Religionis*, 30 gennaio 2023, in AAS CXV (2023) N. 4, 412-426.

FRANCISCUS, *Chirographum De redenominatione et approbatione novi Statuti Auctoritatis Inspectionis Pecuniariae nunc Auctoritatis Vigilantiae et Inspectionis Pecuniariae (ASIF)*. 5 dicembre 2020. In: AAS CXIII (2021) Vol. 1., 30-39.

FRANCISCUS, MP *L'esperienza storica*, 22 ottobre 2019, in: AAS CXI (2019) N. 11, 1681-1683.

IOANNES PAULUS II PP., *Chirografo con la quale viene istituito il nuovo organismo «Fondation Jean-Paul II pour le Sahel»*, 1984. február 22., in: www.vatican.va

IOANNES PAULUS II PP., *Chirografo Durante l'ultima cena per il riconoscimento della personalità giuridica canonica pubblica a Caritas Internationalis*, 2004. szeptember 16., in: AAS, XCVI (2004) N.12., 929-931.

IOANNES PAULUS II PP., *Chirografo per l'istituzione della Fondazione "Populorum progressio"*, 1992. február 13., in: AAS, LXXXV (1994), 943.

IOANNES PAULUS II PP., *Chirographum Quoniam in celeri*, 5. IV. 1984, in AAS, LXXVI (1984) 494-495.

IOANNES PAULUS II PP., *Codex canonum ecclesiarum orientalium*, 18. X. 1990, in AAS, LXXXII (1990) 1061-1363.

IOANNES PAULUS II PP., *Codex iuris canonici*, 25. I. 1983, in AAS, LXXV (1984) II, 1–301.

IOANNES PAULUS II PP., *Consitutio Apostolica Ex Corde Ecclesiae*, 45 Augusti 1990, AAS, LXXXII (1990), 1475-1509.

IOANNES PAULUS II PP., *Constitutio Apostolica Divinus perfectionis Magister*, 25 Ianuarii 1983. in AAS, LXXV (1983), 349-355.

IOANNES PAULUS II PP., *Constitutio Apostolica Pastor Bonus*, 28 Iunii 1988, in AAS, LXXX (1988), 841-912.

IOANNES PAULUS II PP., *Constitutio Apostolica Sapientia Christiana*, 29 Aprilis 1979, AAS, LXXI (1979), 469-499.;

IOANNES PAULUS II PP., *Constitutio Apostolica Spirituali militum curae*, 1986.04.21., in AAS, LXXVIII (1986), 481-486.

IOANNES PAULUS II PP., Cost. Apost. *Ecclesia in Urbe*, 1° gennaio 1998, in AAS, XC (1998), 177-193.

IOANNES PAULUS II PP., Costitutio Apostolica *Magnum Matrimonii Sacramentum*, 1982. október 7., in: www.vatican.va.

IOANNES PAULUS II PP., *Costituzione Apostolica Ut sit*, 28 novembre 1982, in: AAS 75 (1983), 423-425.

IOANNES PAULUS II PP., *Legge fondamentale dello Stato della Città del Vaticano*, in: AAS, Supplemento, 01.02.2001.

IOANNES PAULUS II PP., *Litterae Encyclicae Redemptoris missio*, 1990. december 7., in AAS, LXXXIII (1991), 249-340.

IOANNES PAULUS II PP., MP *con la quale viene istituito l'Ufficio del Lavoro della Sede Apostolica*, 1 gennaio 1989, in: AAS, LXXXI (1989) 145-155.

IOANNES PAULUS II PP., MP *Dolentium hominum*, 1985. február 11., in: AAS, 82 (1985), 457-461.

IOANNES PAULUS II PP., MP *Ecclesia Dei*, 1988.07.02., 6.a). In *AAS,* LXXX (1988), 1498.

IOANNES PAULUS II PP., MP *Europae Orientalis*, 15 gennaio 1993, in AAS, LXXXV (1993), 309.

IOANNES PAULUS II PP., MP *Familia a Deo instituta*, 1981. május 9., in: AAS, LXXIII (1981) 441-444.

IOANNES PAULUS II PP., MP *Inde a pontificatus*, 1993. március 25., in AAS, LXXXV (1993), 549-552.

IOANNES PAULUS II PP., MP *La cura vigilantissima quibus lex promulgatur de Sanctae Sedis tabulariis*, 21 marzo 2005, in AAS, XCVII (2005), 353-376.

IOANNES PAULUS II PP., MP *La sollecitudine*, 30 settembre 1994, in AAS, LXXXVI (1994), pp. 841-855.

IOANNES PAULUS II PP., MP *Nel primo anniversario*, 1° gennaio 1989, AAS, LXXXI (1989), 145-155.

IOANNES PAULUS II PP., MP *Recognito Iuris Canonici Codice*, 1984. január 2., in: AAS, LXXVI (1984) 433-434.

IOANNES PAULUS II PP., MP *Sacramentorum sanctitatis tutela*, 30 aprile 2001, in: AAS, XCIII (2001), n. 11, 737-739.

IOANNES PAULUS II PP., MP *Tredecim anni iam*, 1982.08.06., in AAS, LXXIV (1982), 1201-1205

IOANNES PAULUS II PP., MP *Vitae mysterium*, 1994. február 11., AAS, LXXXVI (1994), 385-387.

IOANNES PAULUS II PP., MP, *Iusti iudicis*, 1988. VI. 28. in: AAS 80 (1988), 1258–1261.

IOANNES XXIII PP., MP *Appropinquante Concilio*, 1962. augusztus 6., AAS, LIV (1962) 609-631.

IOANNES XXIII PP., MP *Superno Dei nutu*, 1960. június 5., AAS, LII (1960) 433-437.

JOANNES PAULUS II PP., *Constitutio Apostolica Ecclesia in Urbe*, 1° gennaio 1998, in AAS, XC (1998), 177-193.

JOANNES PAULUS II, *Lettera al Cardinale Segretario di Stato Agostino Casaroli circa il significato del lavoro prestato alla Sede Apostolica* (20 novembre 1982), in: AAS, LXXV (1983) 119-125.

Kánonjogi Kódex [1917]. Kézirat gyanánt. é.n.

Lex Propria Sacrae Romanae Rotae et Signaturae Apostolicae, in AAS, vol. I (1909), n. 1, pp. 20-35.

Normae Romanae Rotae Tribunalis, in: AAS, vol. LXXXVI (1994), 508-540.

OFFICIUM RECOGNITORIS GENERALIS, *Agendi ratio de significationibus ad sensus articuli VII Statuti Officii Revisoris Generalis*. In AAS CXVI (2024) vol. 2, 297-305.

Ordo Servandus in Sacris Congregationibus Tribunalibus Officiis Romanae Curiae, in AAS, vol. I (1909), n. 1, pp. 36-108.

PAENITENTIARIA APOSTOLICA *Decretum Enchiridion indulgentiarum quarto editur*, 1999. július 16., in: AAS XCII (2000), 301-302.,

PAULUS VI PP., *Constitutio Apostolica Regimini Ecclesiae universae*, in: AAS, LIX (1967), 885-928.

PAULUS VI PP., *Constitutio Apostolica Sacra Rituum Congregatio*, 1969.05.08., AAS, LXI (1969) 297-305.

PAULUS VI PP., *Constitutio Apostolica Vicariae Potestatis*, 6 gennaio 1977, in AAS, LXIX (1977), 5-18 ;

PAULUS VI PP., *Lettera apostolica Amoris Officio al Signor Cardinale Jean Villot per l'istituzione del Pontificio Consiglio "Cor unum" per la promozione umana e cristiana*, 15 luglio 1971, in: AAS, LXIII (1971), 669-673.

PAULUS VI PP., *Litterae Encyclicae Ecclesiam Suam*, 6 Augusti 1964, in: AAS, LVI (1964), 609-659.

PAULUS VI PP., *Litterae Encyclicae Evangelii nuntiandi*, 8 dicembre 1975. in: AAS, LXVIII (1976), 5-76.

PAULUS VI PP., MP *Apostolatus peragendi*, 1976. december 10., in: AAS, LXVIII (1976) 696-100.

PAULUS VI PP., MP *Apostolicae caritatis*, 1970. március 19., in: AAS, LXII (1970), 193-197.

PAULUS VI PP., MP *Catholicam Christi Ecclesiam*, 1967. január 6., in AAS, LIX (1967), 25-28.

PAULUS VI PP., MP *Ecclesiae sanctae*, 6 agosto 1966, In: AAS, LVIII (1966), 757-787.

PAULUS VI PP., MP *Integrae servandae*, 7 dicembre 1965, in: AAS, LVII (1965), 952-955.

PAULUS VI PP., MP *Progrediente Concilio*, 1964. május 19., AAS LVI (1964) 560.

PAULUS VI PP., MP *Quo aptius*, 27 febbraio 1973, in: AAS, LXV (1973), 113-116.

PAULUS VI PP., MP *Sanctitatis clarior*, 19 Mart. 1969, in AAS. LXI (1969), 149-153.

PIUS X PP., *Constitutio Apostolica Sapienti consilio De romana curia*, in: AAS, vol. I (1909), n. 1, pp. 7-19.

PIUS X PP., MP *Cum omnes catholicos*, 1912. augusztus 1., in AAS IV (1912) 526–527.

PIUS XI PP., *Constitutio Apostolica Ad incrementum decoris de quibusdam praelatis romanae Curiae et variis eorum ordinibus*, 15.8.1934: AAS 26 (1934), 497-521.

PIUS XI PP., *Constitutio Apostolica Quae divinitus*, 25 Mar. 1935, in AAS XXVII (1935), 97-113.

PIUS XI PP., *Costitutio Apostolica Deus Scientiarum Dominus*, 1931. június 12., in: AAS., vol. XXIII (1931), N. 7, 241-284,

PIUS XII PP., *Costitutio Apostolica Exsul familia*, 1952. augusztus 1., in: AAS XXXXIV (1952) N. 13, 649-704.

PONTIFICIO CONSIGLIO DELLA PASTORALE PER GLI OPERATORI SANITARI, *Carta degli Operatori Sanitari*, Città del Vaticano, 1995.

PONTIFICIO CONSIGLIO DELLA PASTORALE PER I MIGRANTI E GLI ITINERANTI, *Orientamenti per la pastorale della strada*. 2007. május 24. In: *People on the Move*, N° 104 (Suppl.), August 2007.

PONTIFICIO CONSIGLIO DELLA PASTORALE PER I MIGRANTI E GLI ITINERANTI, *Orientamenti per la pastorale del turismo*, 29 giugno 2001, www.vatican.va.

PONTIFICIO CONSIGLIO PER GLI OPERATORI SANITARI (PER LA PASTORALE DELLA SALUTE), *Nuova Carta Degli Operatori Sanitari*, Libreria Editrice Vaticana, 2016.

PONTIFICIO CONSIGLIO PER I TESTI LEGISLATIVI, *Nota Esplicativa. La natura giuridica e l'estensione della «recognitio» della Santa Sede*. In Communicationes, 38 [2006] 10-17.

Praedicate Evangelium. Ferenc pápa Hirdessétek az Evangéliumot kezdetű apostoli konstitúciója. (Ford. ÉRSZEGI Márk Aurél) Szent István Társulat, Budapest 2024.

Regolamento del Capitolo della Basilica Papale di Santa Maria Maggiore, 19.03.2024, in: BSS N. B0234, 20.03.2024.

Regolamento della Pontificia Commissione di Archeologia Sacra, 13 febbraio 2024, in: Bollettino ULSA N. 32 – 2024.

SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Direttorio Peregrinans in terra de Ecclesia et turismo*, 29 aprilis 1969, in *AAS,* LXI (1969) 361-384.

SACRA CONGREGAZIONE PER LE CAUSE DEI SANTI, *Norme da osservarsi nelle inchieste diocesane nelle cause dei santi*, 7 febbraio 1983, AAS, LXXV (1983), pp. 396-403.

SECRETARIA DE REBUS OECONOMICIS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi De usu competentiarum Administrationis de Subsidiis Humanis Sanctae Sedis*, 25 settembre 2023, in: AAS, CXV (2023) N. 10, 1182-1183.

SECRETARIA DE REBUS OECONOMICIS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi Praescripta de administratione immobilium peculiarium Institutorum Curialium et Institutorum adhaerentium Sanctae Sedi*. 13 febbraio 2023, in: AAS, CXV (2023) N. 3, 374-375.

SECRETARIA STATUS *Rescriptum ex audientia Ss.mi Rettifiche da apportare allo Statuto dell'Ufficio del Lavoro della Sede Apostolica*, 14 giugno 2016, in: AAS, CVIII (2016) N. 7, 792.

SECRETARIA STATUS *Statuta AVEPRO*, 2015.05.15., in: AAS CIX (2017) 296-302.

SECRETARIA STATUS, *Em.mus D.nus Aloisius Antonius G. S.R.E. Cardinalis Tagle in Ordinem Episcoporum cooptatur et Cardinalibus, titulo Ecclesiae suburbicariae insignitis, in omnibus aequiperatur*, 01.05.2020, in AAS CXII (2020) N.5., 457.

SECRETARIA STATUS, *Ordinatio ad exsequendas Litteras Apostolicas motu proprio datas Iusti Iudicis*, 1990. július 23., in: AAS, vol. LXXXII (1990), n. 14, pp. 1630-1634.

SECRETARIA STATUS, *Regulae Camerae Apostolicae*, 3 marzo 2009, in: *Communicationes* 40(2008), 63-80.

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum «Ex Audientia Ss.mi» in merito al can. 579 del Codice di Diritto canonico sulla erezione di Istituti diocesani*, 11 maggio 2016, in AAS CVIII (2016) 696.

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia De Rebus Oeconomicis apud Sanctam Sedem*, 19 dicembre 2016, in AAS, CIX (2016), N.1., 73.

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex Audientia Ss.mi circa l'Inserimento dell'Art. 10bis nel Regolamento Generale della Curia Romana circa il contratto a chiamata*, 01.03.2022, in: *BSS* N. B0147, 01.03.2022.

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi De Collegio intra Congregationem pro Doctrina Fidei constituendo ad appellationes clericorum circa graviora delicta considerandas*, 3 Novembre 2014, in: AAS, CVI (2014) 885-886.

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex Audientia Ss.mi de muneribus Officii Revisoris Generalis*. 26 aprile 2023, in: AAS, CXV (2023), N.6., 693-694.

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi De normis Commisionis Inspectionis pro incepto renovationis Contubernii Pontificiae Cohortis Helveticae*, 2 settembre 2022, in: AAS, CXIV (2022) N. 10, 1303-1304.

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi Instructio de administratione et gestione negotii pecuniarii et praesentis pecuniae Sanctae Sedis et Institutorum Sanctae Sedi adhaerentium*, 22 agosto 2022, in: AAS CXIV (2022) N. 9, 1149.

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi Istituzione e Regolamento della Commissione indipendente di valutazione per le assunzioni di personale laico presso la Sede Apostolica,* 26 Novembre 2012, in: AAS, CV (2013) 84-92.

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia SS.mi Onus Sedis Elaborationis Datorum (CED) ab Administratione Patrimonii Sedis Apostolicae (APSA) ad Secretariam pro Oeconomia (SPE) transfertur*. 11 maggio 2020. In: AAS CXII (2020) N. 6, 594.

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex Audientia Ss.mi quo Ipse decrevit Secretariam pro Communicatione deinceps « Dicasterium pro Communicatione » appellandum esse*. 27 febbraio 2018, in: AAS, 110 (2018), N.3., 426.; N.7., 1006.

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex Audientia Ss.mi quo Ipse decrevit in Ordinem Episcoporum aggregare, aequando in omnibus cum Cardinalibus insignitis titulo Ecclesiae suburbicariae, Eminentissimos Cardinales Parolin, Sandri, Ouellet et Filoni*, 26.06.2018, in: AAS, CX (2018) N.7., 1006-1007.

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi sulla modifica dell'art. 6 dello Statuto dell'Ufficio del Lavoro della Sede Apostolica (ULSA)*, 4 agosto 2015, in Communicationes 48, 2016, 53-54.;

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi sulla modifica dell'art. 6 dello Statuto dell'Ufficio del Lavoro della Sede Apostolica (ULSA), 24 novembre 2015*, in Communicationes 48, 2016, 55.;

SECRETARIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi, Instructio de administratione et gestione negotii pecuniarii et praesentis pecuniae Sanctae Sedis et Institutorum Sanctae Sedi adhaerentium*, 22 agosto 2022, in: AAS CXIV (2022) N. 9, 1149.

SECRETARIA STATUS, *Statuta Pontificiae Commissionis pro pupillis tuendis*, 21 aprile 2015, in: AAS CVII (2015), N.6., 564-567.

SECRETERIA STATUS, *Rescriptum ex audientia Ss.mi respiciens quasdam quaestiones de Instituto Operum Religionis*, 30 Novembre 2013, in: AAS CV (2013) N. 12, 1187.

SEGRETERIA DI STATO, *Regolamento Generale della Curia Romana*, 15 aprile 1999, in AAS, XCI (1999) 629-699.

SEGRETERIA DI STATO, *Regolamento Generale della Curia Romana*, 4 febbraio 1992, in AAS, LXXXIV (1992) 202-253.

SEGRETERIA DI STATO, *Rescriptum Ex audientia Ss.mi De nonnullis immutationibus Statutorum Comitatus pro nummaria securitate*. 4 aprile 2016, in: AAS CVIII (2016) Vol. 5, 584-585.

Statuto del Capitolo e dei Canonici della Basilica Papale di Santa Maria Maggiore, 19.03.2024, in: BSS N. B0234, 20.03.2024.;

Statuto del Dicastero per il Servizio dello Sviluppo Umano Integrale, 17 agosto 2016, in: AAS, CVIII (2016), N.9., 969-972.

Statuto della Fabbrica di San Pietro in Vaticano, 29.06.2024, in: *BSS* N. B0544, 29.06.2024.

Statuto della Pontificia Accademia per la vita, 18 ottobre 2016, in *Communicationes* 48, 2016, 344-351.

Statuto della Segreteria per la Comunicazione, 6 settembre 2016, in: AAS 108 (2016), 1051-1058.

Statutum Commissionis de Negotiis Reservatis, in: AAS, CXII (2020), 1112-1113.

Statutum Dicasterii pro Laicis, Familia et Vita. 2018. április 10., in: AAS, CX (2018) 695-699.

Statutum Novi Dicasterii pro Laicis, Familia et Vita, 2016. június 4., in AAS, CVIII (2016),964-967.

SUPREMA SACRA CONGREGATIO SANCTI OFFICII, Instr. *Crimen sollicitationis* ad omnes patriarchas, archiepiscopos, episcopos aliosque locorum ordinarios "etiam ritus orientalis": *De modo procedendi in causis sollicitationis*, 16.3.1962, Tipografia poliglotta vaticana 1962.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Szakirodalom

ALTIERI Christopher R., *Pope Francis' "open and incomplete" leadership and the puzzling "reform" of the Curia*. In: The Catholic World Report, December 19, 2017

ALTIERI Christopher R., *Pope Francis's "open and incomplete" reform of the Curia*. In: The Catholic World Report, June 13, 2022;

ÁLVAREZ DEL CASTILLO, María Victoria, *La cooperación del laico en la potesdad de régimen: participación o ayuda? Canon 129 §2.*, Ediciones Universidad San Damaso, Madrid 2024.

AMBROSE Merlin Rengith, *Reform of the Roman Curia: The Salient Features of Praedicate Evangelium*, St Pauls, Mumbai 2023.

AMBROSE, Merlin Rengith, *Praedicate Evangelium. The Task Accomplished and Ahead*. In: NomoK@non – Web-Journal für Recht und Religion, 19.11.2022.

ANTONICELLI, Giacomo, *La partecipazione dei laici all'attività diplomatica della Santa Sede*, Thesis ad Doctorandum in Iure canonico consequendum. Pontificia Universitas Lateranensis, Facultas Iuris Canonici, Romae 2020.

ARRIETA Juan Ignacio, *Presupposti organizzativi della Riforma della Curia Romana*. In: Ius Ecclesiae XXVII (2015), N.1., 37-60.; DOI: https://doi.org/10.1400/232646

ARRIETA, J. I. – CANOSA, J. – MIÑAMBRES, J. (ed.), *Legislazione sull'organizzazione centrale della Chiesa* (Pontificio Ateneo della Santa Croce, Testi legislativi 3), Giuffrè Editore Milano 1997.

ARRIETA, J. I., *Diritto dell'organizzazione ecclesiastica*. (Pontificio Ateneo della Santa Croce, Trattati di Diritto 3), 1997.

ARRIETA, Juan Ignacio, *Considerazioni di carattere generale sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*, in: BOSSO Armand Paul (ed.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025., 49-70.

ARRIETA, Juan Ignacio, *Estructura diocesana y parroquial que inspira Praedicate evangelium*, in: Forum Canonicum, XVIII/2 (2023), 15-30.

ARRIETA, Juan Ignacio, *La nuova organizzazione della Curia Romana*, in Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 418-434.

ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (ed.), *Praedicate Evangelium. Riforma della Curia romana e servizio dell'evangelizzazione*, Quaderni della Mendola 31, Edizioni Glossa, Milano 2024,

ATTILA, Yawovi Jean, *La cooperazione missionaria (CIC can. 791)*, in: Ius Missionale Anno XV/2021, 17-45.

AUMENTA Sergio F., *L'indole pastorale della Curia Romana*, in Ius Ecclesiae, XXV, 2013, pp. 685-708.

AUMENTA Sergio F. – INTERLANDI Roberto, *La curia romana secondo «Praedicate Evangelium». Tra storia e riforma*, Pontificia Università della Santa Croce, Edusc, 2023.

AUMENTA Sergio F., *La Segreteria di Stato nella Cost. Apost. Praedicate evangelium*, Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 461-496.

AUMENTA, Sergio F., ***Il concetto di «istituzione curiale» nella cost. apost. di riforma della Curia Romana Praedicate Evangelium*, in: Archivio giuridico, anno CLIV, fasc. 4, 2022, 879-895.**

AUMENTA, Sergio F., *La Segreteria di Stato: artt. 44-52*, in: BOSSO Armand Paul (szerk.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025, 91-133.

BÁLINT Róbert, *Az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció fejlődése és hatályos szabályozása*, Doktori Disszertáció, PPKE Kánonjogi Posztgraduális Intézet, Budapest 2014., DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2014.003;

BÁNK József, *Kánoni jog I-II*, Budapest 1960.

BAURA Eduardo, *El ejercicio de la potestad de la Curia Romana a la luz de la «Praedicate Evangelium» y el derecho de los fieles al buen gobierno*, in: Ius Canonicum, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 9-45.

BAURA Eduardo, *La legge propria della Segnatura Apostolica: le sanzioni disciplinari, i ricorsi gerarchici, le dichiarazioni di nullità del matrimonio*. In: *La lex propria del S.T. della Segnatura Apostolica* (ed. P.A. Bonnet e C. Gullo), Città del Vaticano 2010, pp. 337-371.

BAURA Eduardo, *La procedura per ottenere facoltà speciali dal Romano Pontefice da parte dei Dicasteri della Curia Romana. Commento all'art. 126 bis del Regolamento Generale della Curia Romana*. in Ius Ecclesiae V. 23 N. 3 (2011), 790-798.

BAURA, Eduardo, *Gli ordinariati personali per gli ex-anglicani. Aspetti canonici per la risposta ai gruppi di anglicani che domandano di essere ricevuti nella Chiesa Cattolica*. In: *Ius Ecclesiae* XXIV. 2012., 13-49.

BEJAN-TOPSI Valentin, *A katolikus nevelés kánoni, állami és konkordatárius jog szerinti szabályozása*. Doktori értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest 2021.

BERKMANN Burkhard Josef, *Subsidiarität und Dezentralisierung bei der Reform der Römischen Kurie. Eine Analyse von Praedicate Evangelium*. In: *Nomokanon*, *Web-Journal für Recht und Religion*, 19.03.2023; DOI 10.5282/nomokanon/239; nomokanon.de;

BERTONE Tarcisio, *La legge canonica e il governo pastorale della Chiesa: il ruolo specifico del Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi*, in *La legge canonica nella vita della Chiesa. Indagine e prospettive nel segno del recente magistero pontificio. Atti del Convegno di studio tenutosi nel XXV anniversario della promulgazione del Codice di diritto canonico. Aula del Sinodo in Vaticano, 24-25 gennaio 2008,* Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2008, 31-43.

BERTOTTO Federico (ed.), *La riforma della Curia Romana in materia economica. Le novità di Praedicate Evangelium*. Marcianum Press, 2023.

BEYER, Jean, *Le linee fondamentali della Costituzione Apostolica „Pastor Bonus"*, in: BONNET, Pietro Antonio – GULLO, Carlo (ed.), *La Curia Romana nella Cost. Ap. "Pastor Bonus"*, Libereria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1990, 17-43.

BLASIGH Fabio, *Il ruolo dei Cardinali nella Costituzione Apostolica Pastor Bonus sulla Curia Romana*, in: Stato, Chiese e pluralismo confessionale. Rivista telematica (www.statoechiese.it), n. 29/2015.

BODNÁR Zoltán, A *kánoni munkajog forrásai és különös alapelvei tekintettel a magyarországi sajátosságokra* Doktori értekezés. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kánonjogi Posztgraduális Intézet, Budapest 2021. DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2021.005

BONI Geraldina, *I 'beni culturali ecclesiali" e il diritto canonico, specie codiciale: verso la riabilitazione di una reputazione ingiustamente intaccata*, in: Archivio giuridico online, vol. III, n. 1 2024. 7-87.

BONNET, Pietro Antonio – GULLO, Carlo, *La lex propria del S.T. della Segnatura Apostolica*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2010.

BONNET, Pietro Antonio – GULLO, Carlo (ed.), *La Curia Romana nella Cost. Ap. "Pastor Bonus"*, Libereria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1990.

BORROMEO, Agostino, *Congregazione del Sant'Uffizio*, in: PROSPERI, Adriano (ed.), *Dizionario storico dell'Inquisizione*, vol. I-IV, Edizioni della Normale, Pisa 2010, 389-391.

BOSSO Armand Paul (szerk.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025.

BUONOMO Vincenzo, *La Segreteria di Stato. Competenze nella „funzione" diplomatica*. In: BONNET, Pietro Antonio – GULLO, Carlo (ed.), *La Curia Romana nella Cost. Ap. "Pastor Bonus"*, Libereria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1990., 177-188.

BUONOMO Vincenzo, *Praedicate Evangelium: un lettura degli aspetti internazionali*, Informativa per il Corpo Diplomatico accreditato presso la Santa Sede, 2022.

BUSHMAN Douglas G. STL, *The Theology of Renewal for His Church. The Logic of Vatican II's Renewal in Paul VI's Encyclical Ecclesiam Suam, and Its Reception in John Paul II and Benedict XVI*. Pickwick Publications, Eugene 2024.

CAMPISI Tiziana, *Maradiaga: "Praedicate Evangelium" per una Chiesa di servitori di Dio*. In: Vatican News, 06 maggio 2022;

CAMPOS-MARTÍNEZ, Francisco-José, *Dicastero per la Dottrina della Fede, Chiarimento sugli adulti vulnerabili (30 de enero de 2024). Texto, traducción y comentario*. In: Revista Española de Derecho Canónico 81 (2024) N. 196., 221-228.,

CANONICO Marco, *L'organizzazione della giustizia nella Chiesa Cattolica*, in: Stato, Chiese e pluralismo confessionale, n. 10, 2024 (https://www.statoechiese.it).

CARNÌ Matteo, *Il contributo di Mons. Giorgio Corbellini allo studio del diritto vaticano*, in: Diritto e Religioni, Semestrale Anno XV, n. 1-2020, 214-228.

CASSINIS RIGHINI, Alessandro, *L'Ufficio del Revisore Generale*, in: GIAMMARRESI, Francesco (ed.), *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Struttura, contenuti e novità.* Atti della Giornata di Studio sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium. Utrumque Ius 36., Lateran University Press, Città del Vaticano 2022, 119-124.

CASTELLI Francesco, *La Lex et ordo S. Congregationis S. Officii del 1911 e le edizioni del 1916 e del 1917*. In: *Rivista di Storia della Chiesa in Italia*, 1 (2012), 115-155.

CAVANA, Paolo, *La vigilanza sull'amministrazione economica della Curia Romana*, in: BERTOTTO Federico (ed.), *La riforma della Curia Romana in materia economica. Le novità di Praedicate Evangelium*. Marcianum Press, 2023, 25-60.

CHENAUX, Philippe, *La diplomatie vaticane à l'époque contemporaine. Bilan des travaux et perspectives de recherche*. In: MEFRIM 130/1, 2018, 135-145.

CHIAPPETTA, Luigi, *Prontuario di Diritto Canonico e Concordatario*, Edizioni Dehoniane Bologna 1994.

COCCOPALMERIO, Card. Francesco, *Il Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi*, Libreria Editrice Vaticana, 2018.

COCCOPALMERIO, Francesco, *Spunti di riflessione sulla Curia Romana*, in: IURA ORIENTALIA X (2014), 59-66.

COCO, Giovanni, *Alle radici di un'idea: la Congregazione per le Chiese Orientali e il dibattito sulle sue competenze*. In: Iura Orientalia X (2014), 17-58.

CONDON, Ed, *Praedicate evangelium: Pope Francis' curial reform still a work in progress*. Analysis, in: The Pillar, 2022 March 21;

CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE (ed.), *Lo scioglimento del matrimonio in favorem fidei. A vent'anni dall'Istruzione Potestas Ecclesiae (2001-2021). Norme e commenti*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2022.

CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA (DEGLI ISTITUTI DI STUDI), *Educare al dialogo interculturale nella scuola cattolica. Vivere insieme per una civiltà dell'amore*. 2013.

CONSIGLIO DI CARDINALI, *Il processo di riforma della Curia romana 13 aprile 2013 – 10 aprile 2018*, in: L'Osservatore Romano 158, n. 133, 14 giugno 2018, 7, (= Vatican News, 14 giugno 2018).

CORBELLINI Giorgio – HILGEMAN Waldery, *Il diritto del lavoro nello Stato della Città del Vaticano e l'Ufficio del Lavoro della Sede Apostolica*, in: Iura Orientalia IX (2013), 60-90

CORRAL SALVADOR, C. – DE PAOLIS, V. – GHIRLANDA, G. (ed.), *Nuovo Dizionario di Diritto Canonico*. Edizioni San Paolo 1993;

COUGHLIN, John J., *Apostolic Signatura*, Notre Dame Law School Legal Studies Research Paper No. 07-31., Social Science Research Network electronic library, http://ssrn.com/abstract=985286

D'AURIA, Andrea, *Alcune annotazioni sulle Norme generali: artt. 1-43*. in: BOSSO Armand Paul (ed.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025, 71-89.

DANTO Ludovic, *François législateur et la Curie romaine: des premières réformes du pontificat à la constitution apostolique Praedicate evangelium*. In: L'Année Canonique, 64 (2023), 43-59.

DANTO, Ludovic, *Des fidèles du Christ laïcs à des postes de gouvernement et de responsabilité au sein de la Curie romaine: rendre compte de la constitution apostolique Prædicate Evangelium*, in: L'Année Canonique, 62 (2022), 179-190.

DAVIES, Brian Op, *Comment: Praedicate Evangelium*. In: New Blackfriars, Volume 103, Issue 1105, Page 319-321, May 2022.

DE CHIRICO Leonardo, *"Praedicate Evangelium" – Envisioning the Roman Catholic Church of the Future*, Vatican Files, 203. JULY 1, 2022; https://vaticanfiles.org/it/2022/07/vf203/

DE DOMINICIS, Claudio, *Repertorio delle protettorie cardinalizie dal 1716 al 1964*. Fondazione Marco Besso, Roma, 2009. https://www.fondazionemarcobesso.it/digilibro/bd/ebooks/view/30

DE FUENMAYOR A. - GÓMEZ-IGLESIAS V. – ILLANES J.L., *El Itinerario jurídico del Opus Dei*, Eunsa, 1989.

DEL COL Andrea, *L'Inquisizione in Italia dal XII al XXI secolo*, Milano, Mondadori, 2006.

DEL POZZO Massimo, *La Curia romana y el principio de subsidiariedad*, in: *Ius Canonicum*, Vol. 63 Núm. 125 (2023), 47-97.

DEL POZZO Massimo, *La potestà di governo nell'evoluzione della normativa sulla Curia romana*. in: *Origine della «potestà sacra» nella Chiesa: storia e novità recenti*. A Kánonjogi Posztgraduális Intézet és a Magyar Kánonjogi Társaság XXIV. Nemzetközi Tanulmányi Napja, Budapest, 2025. június 2.

DEL POZZO, Massimo, *Una lettura 'strutturale' di "Praedicate Evangelium"*, in: Rivista telematica Stato, Chiese e pluralismo confessionale, (https://www.statoechiese.it), fascicolo n. 13 del 2022.

DEL RE, Niccolò, *La Curia Romana. Lineamenti storico-giuridici*. 4.a edizione, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1998.

DEL RE, Niccolò, *Mondo Vaticano. Passato e presente*. Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1995.

DIEGUEZ, Alejandro M., *Congregazione per il Clero*, in: REGOLI, Roberto – TAGLIAFERRI, Maurizio (ed.), *Dizionario Storico Tematico La Chiesa in Italia. Volume II – Dopo l'unità nazionale*, Associazione Italiana dei Professori di Storia della Chiesa, Roma 2019.

D'ONORIO, Joël-Benoît, *Une cinquième réforme générale pour la Curie romaine*. In: L'Année Canonique, 62, 2022, 107-142.

Enchiridion dei beni culturali della Chiesa. Documenti ufficiali della Pontificia Commissione per i Beni Culturali della Chiesa, EDB, Bologna 2002.

ERDŐ P. – SZABÓ P. (szerk.), *Territorialità e personalità nel diritto canonico ed ecclesiastico*. Szent István Társulat, Bp. 2002.

ERDŐ Péter – MARTÍN Julio García, CMF, *La missione come principio organizzativo della Chiesa*, in: Folia Theologica et Canonica (2023), 151–170.

ERDŐ Péter (szerk.), *Az Egyházi Törvénykönyv. A Codex iuris canonici hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal*, 4. javított és bővített kiadás, Budapest 2001.

ERDŐ Péter, *A fordító megjegyzése. Ferenc pápa „Magnum Principium" kezdetű apostoli levele az Egyházi Törvénykönyv 838. kánonjának módosításáról*. In *Praeconia liturgikus szakfolyóirat*, XIII. évf. 2018/1.

ERDŐ Péter, *A hittudományi képzés az egyházjog szerint*, in *Vigilia* 53. évf., 3. sz. 1994. március, 192-200.

ERDŐ Péter, *Az egyházjog forrásai. Történeti bevezetés*. Szent István Társulat, Budapest 1998.

ERDŐ Péter, *Az egyházjog teológiája intézménytörténeti megközelítésben*. Szent István Társulat, Budapest, é.n.

ERDŐ Péter, *Egyházjog* (Szent István Kézikönyvek 7.) 3. kiad., Szent István Társulat, Budapest 2003;

ERDŐ Péter, *Hivatalok és közfunkciók az Egyházban* (Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány Nominatae, III. Studia 5.) Szent István Társulat, Budapest 2003;

ERDŐ Péter, *Il sacramento dell'ordine e il potere di governo ecclesiastico*, in: *L'Osservatore Romano*, 31 marzo 2022, I-XII = *Ius Ecclesiae* XXXV, 2, 2023, 659-668.

ERDŐ, Péter, *A szenttéavatási eljárás a XIII. században*, in: Kánonjog 10 (2008), 9-23.

ERRÁZURIZ, Carlos José, *Il Dicastero per la Cultura e l'Educazione: artt.153-162*. In: BOSSO Armand Paul (ed.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025, 451-483.

ÉRSZEGI Géza, *A Curia Romana középkori levéltárai*, in Levéltári Szemle, 28. (1978), 321–339. = *Egyház és oklevelek a középkori Európában és Magyarországon. Válogatott tanulmányok*. Az Árpád- és Anjou-kor magyar egyházi archontológiájának kérdései 4. (szerk. THOROCZKAY Gábor), Kronosz Kiadó, Pécs 2023., 21-40.

ÉRSZEGI Márk Aurél, *A pápai követek megnevezése és osztályozása*. In: SEBESTYÉN József – SURÁNYI Zsuzsa – BALOGH József (Szerk.), *A nyelv, az irodalom és a kultúra varázsa: köszöntő kötet Mihalovics Árpád 60. születésnapjára*. Veszprém, Pannon Egyetemi Kiadó (2009), 65-71.

ÉRSZEGI Márk Aurél, *A Római Kúria szervezeti átalakulása a* Praedicate Evangelium *apostoli rendelkezés fényében*, in *Kánonjog* 26 (2024) 23-43 (ISSN 1585 0978).

ÉRSZEGI Márk Aurél, *Pápa – Szentszék – Vatikán*. Szent István Társulat, 2014.

FARRELL, Card. Kevin, *Le sfide e i percorsi: una visione del Dicastero responsabile per le Nuove Comunità*. Arcidiocesi di San Sebastiano di Rio De Janeiro, Corso per i Vescovi del Brasile, "Le Nuove Comunità e l'Evangelizzazione oggi" (23-27 gennaio 2023), in: www.laityfamilylife.va

FATTORI, Maria Teresa, *Per una storia della curia romana dalla riforma sistina, secoli XVI-XVIII*, Cristianesimo nella storia, 2014, Volume: 35, N. 3, 787-848.

FAZAKAS Attila, *A szemináriumi képzés sajátos szerepe a szent rend fokozataira való felkészítésben a Trentói zsinatot követően napjainkig*. Doktori értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest 2024.

FRAJESE Vittorio, *Nascita dell'Indice. La censura ecclesiastica dal Rinascimento alla Controriforma*, Brescia, Morcelliana, 2006.

FRANKÓ Tamás, *A szent tudományok oktatására és kutatására szolgáló intézmény-típusok, valamint az azokat szabályozó hatályos kánoni normák fejlődése*. Doktori értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest 2009.

GAGLIARDUCCI Andrea, *Has Pope Francis completed his reforms?* in: Monday Vatican, 13 GIUGNO 2022;

GAGLIARDUCCI Andrea, *Riforma della Curia, Cardinale Parolin: "La Segreteria di Stato dipende dal Papa"*. In: ACI Stampa, 08 aprile 2022;

GAGLIARDUCCI Andrea, *Riforma della Curia, perché la direzione del personale va alla Segreteria per l'Economia?* In: ACI Stampa, 02 giugno 2022;

GAGLIARDUCCI, Andrea – SANCHIRICO, Stefano, *La carità del Papa. Un peculiare linguaggio pontificio*. Editoriale Romani 2024.

GAGLIARDUCCI, Andrea – SANCHIRICO, Stefano, *Linguaggi pontifici. Storia, significati, protocollo della più antica istituzione del mondo*. Editoriale Romani, 2022.

GALLO Piero, *Rapporti tra diritto canonico, diritto vaticano e Curia Romana. Le recenti riforme adottate dalla Santa Sede in materia penale ed economico-finanziaria*. Pontificia Università Gregoriana, Roma 2020.

GANARIN Manuel, *La Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium di Papa Francesco*, in: L-JUS, Lug 6, 2022 | Fascicolo 1, 2022.

GANARIN, M. (2023). *El ámbito material de la Curia romana. Enseñanza, liturgia, gobierno y caridad*. in: *Ius Canonicum*, V. 63 (126), 2023, 541-594.

GANARIN, Manuel, *Il Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi nell'assetto istituzionale della Curia Romana tra diritto vigente e prospettive di riforma*. In: Stato, Chiese e pluralismo confessionale Rivista telematica (www.statoechiese.it), n. 22/2015.

GARCÍA MARTIN, Julio, *La formazione del diritto missionario durante il sistema tridentino (1563-1917)*, Marcianum Press, Venezia 2013.

GARCÍA-NIETO BARÓN, María, *Nuevas posibilidades de los laicos en la curia romana, según la Const. Ap. Praedicate Evangelium*, in: Revista General de Derecho Canónico y Derecho Eclesiástico del Estado, vol. 64, 2024.

GAUDEMET, J., *Storia del diritto canonico*. Ecclesia et Civitas. Edizioni San Paolo, 1998.

GEFAELL Pablo, *La lettera della Segnatura Apostolica del 21 novembre 2020 sulla proroga di competenza dei tribunali, sui tribunali di appello e sull'erezione dei tribunali intereparchiali e interecclesiali*. In: *Diritto Canonico Orientale. Studi sulla giustizia, primato ed evangelizzazione* (a cura di Georges Ruyssen, S.J.), Kanonika 31, Pontificio Istituto Orientale, Roma 2024., 211-227.

GEFAELL, P., *Tribunali delle Chiese sui iuris non patriarcali*, in: Ius Ecclesiae, 16 (2004),

GEFAELL, Pablo, *Enti e Circoscrizioni meta-rituali nell'organizzazione ecclesiastica,* in: *Ius Canonicum in Oriente et Occidente. Festschrift für Carl Gerold Fürst zum*

70. Geburtstag. (ed. Zapp, Hartmut – Weill, Andreas - Korta Stefan), Peter Lang, 2003., 505-506.

GENTILE, Claudio, *Le recenti modifiche in materia di giustizia e di competenza degli organi giudiziari dello Stato della Città del Vaticano ai sensi dei Motu Proprio* Esigenze emerse *dell'8 febbraio 2021 e* Secondo la costituzione *del 30 aprile 2021*, in: Ius Ecclesiae, V. 33 N. 2 (2021), 669-682.

GEROSA, Libero (ed.), *La Chiesa „in uscita" di Papa Francesco. Spunti per un rinnovo della missione apostolica*. Cantagalli – Eupress FTL, 2018.

GHIRLANDA Gianfranco, *Esemplarità della Curia Romana per il rinnovamento delle curie diocesane*, in: Periodica de re canonica 112 (2023), 547-580.

GHIRLANDA Gianfranco, *Il Diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*. Nona edizione riveduta e aggiornata. Edizioni Studium 2024.

GHIRLANDA Gianfranco, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022.

GHIRLANDA Gianfranco, *La Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana*. in: La Civiltà Cattolica, Anno 2022, Volume II, Quaderno 4123, 41-56;

GHIRLANDA, Gianfranco SJ, *Chiesa Universale e Chiesa particolare (Cann. 330-572).* Pontificia Università Gregoriana – Pontificio Istituto Biblico, 2023.

GHIRLANDA, Gianfranco, *La Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium sulla Curia Romana, Informativa per il Corpo Diplomatico accreditato presso la Santa Sede*, 2022.

GHISONI, Linda, *Le nuove prospettive per il Dicastero per i Laici, a Famiglia e la Vita*, in: GIAMMARRESI, Francesco (ed.), *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Struttura, contenuti e novità.* Atti della Giornata di Studio sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium. Utrumque Ius 36., Lateran University Press, Città del Vaticano 2022.

GIAMMARRESI, Francesco (ed.), *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Struttura, contenuti e novità.* Atti della Giornata di Studio sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium. Utrumque Ius 36., Lateran University Press, Città del Vaticano 2022.

GIGLIONI, Paolo, *Inculturazione. Teoria e prassi*. Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1999.

GIRAUDO Alessandro, *La promulgazione delle leggi mediante pubblicazione online*, in: Quaderni di Diritto Ecclesiale XXXII (2019), N. 4., 412-427.

GORDON Ignacio: *De Curia Romana renovata. Renovatio «desiderata» et renovatio «facta» conferuntur*. In. *Periodica,* 58. 1969. pp. 59-116;

GRIMALDI Félix, *Les congrégations romaines: guide historique et pratique*, Sienne, Imprimerie San Bernardino, 1890 (gallica.bnf.fr).

GROCHOLEWSKI, Zenon, *Il Romano Pontefice come giudice supremo nella Chiesa*, in: Ius Ecclesiae V.7 N.1 (1995), 39 – 64.

GUERRERO ALVES, Juan Antonio, *Gli organismi economici nella Praedicate Evangelium*, in: GIAMMARRESI, Francesco (ed.), *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Struttura, contenuti e novità.* Atti della Giornata di Studio sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium. Utrumque Ius 36., Lateran University Press, Città del Vaticano 2022, 77-82.

GUTIÉRREZ José Luis, *La Curia Romana ante la nueva codificación*, in: Ius Canonicum, Vol. 23 Núm. 46 (1983), 527-546.

GUTIÉRREZ, José Luis, *I consultori della Congregazione delle Cause dei Santi*, in: *Ius Ecclesiae* XXIII (2011), p. 393-412.

GUTIÉRREZ, José Luis, *La costituzione apostolica «Ut sit» e la figura giuridica della prelatura personale*, in Apollinaris 57 (1984), pp. 335-340.

GUTIERREZ, José Luis, *La Curia Romana ante la nueva codificación*. in: Ius Canonicum, 23(46), 527-546.

GUTIERREZ, José Luis, *Le cause di beatificazione e di canonizzazione*, in: *I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali, processi e procedure speciali: XXV Incontro di studio, Villa S. Giuseppe, Torino, 29 giugno-3 luglio 1998*. Quaderni della Mendola 7, Glossa, Milano 1999, 269-309.

HALÁSZ Zsolt: *A Szentszék és a Vatikán költségvetési rendszere*. In: Munus et dilectio. Xenia. Pázmány Press, Budapest, (2024), 159-167.

HÁMORI Antal, *Életvédelem a Katolikus Egyház jogrendjében világi jogi összehasonlítással*. Szent István Társulat, Budapest 2006.

HERRANZ, Julián, *Il Pontificio Consiglio per i Testi Legislativi: natura, competenze e metodo di lavoro*, előadás a Szlovák Kánonjogi Társaság "Giustizia e Diritto nella Chiesa e nella Società" konferenciáján, 2004. augusztus 9., (https://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/intrptxt/documents/rc_pc_intrptxt_doc_20040809_pc-intrptxt_it.html)

IACOBONE, Pasquale, *Il dialogo tra la Chiesa e gli Artisti nel Magistero più recente, da Paolo VI a Benedetto XVI*. in: *Culture e Fede*, XVII (2009) N.2, 90-99.

INCITTI, Giacomo, *Il Dicastero per il Clero: artt. 113-120*. In: In: BOSSO Armand Paul (ed.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025, 323-350.

INCITTI, Giacomo, *Il diritto missionario tra continuità e trasformazione*, in: Ephemerides Iuris Canonici 62 (2022), 171-198.

INCITTI, Giacomo, *Ripensando al diritto missionario… Ridefinire il diritto missionario?* In: Ius Missionale Anno XV/2021, 71-97.

INTERLANDI Roberto, *L'iter storico e redazionale di Praedicate evangelium*, in: La Curia Romana, Quaderni di Diritto Ecclesiale N. 2 - XXXVI - APRILE 2023, 139-176.

INTERLANDI, Roberto, *Distinzione tra potestà di ordine e potestà di giurisdizione: un'invenzione del II millennio?* in: *Origine della «potestà sacra» nella Chiesa: storia e novità recenti*. A Kánonjogi Posztgraduális Intézet és a Magyar Kánonjogi Társaság XXIV. Nemzetközi Tanulmányi Napja, Budapest, 2025. június 2.

IVEREIGH Austen, *Rome on Mission. Pope Francis' reform of the Roman Curia is another step towards a synodal Church*. In: Commonweal Magazine, May 2022, v.149 n.5;

JAKUBOWSKI Wojciech, *The Evolution of the Holy See's Institutions for Order in Media Against the Background of Changes in Its System (1948–2018)*. In: Studia Medioznawcze, 2020, Vol. 21, No. 2 (81). 535-553.

JAMIN, Jürgen, *Il foro personale del Romano Pontefice per i capi di stato*. In: Ius Ecclesiae XXVII (2015), 555-576.

JANKOWIAK François, *La Curie romaine de Pie IX à Pie X. Le gouvernement central de l'Église et la fin des États pontificaux*. Publications de l'École française de Rome, Rome, 2007. DOI: 10.4000/books.efr.449

JULIÁN QUIRÓS - JAVIER MARTÍNEZ-BROCAL, *El Papa Francisco: «He firmado ya mi renuncia en caso de impedimento médico»*, in: abc.es 17/12/2022

KISS Gábor, *A világi krisztushívők közreműködése a krisztusi hármas küldetésben és a kormányzati hatalom gyakorlásában*. Doktori disszertáció. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kánonjogi Posztgraduális Intézet, Budapest 2019.

KOVÁCS Gergely, *Vég nélkül. Szentavatás régen és ma*. Szent István Társulat, Budapest 2014

KOVÁCS Szabolcs, *Iskolai lelkigondozás a középiskolában*. Presa Univeritara Clujeana, 2020.

La Curia Romana. Aspetti ecclesiologici, pastorali, istituzionali. Per una lettura della „Pastor Bonus”. Testo e commenti. Quaderni de ’L’Osservatore Romano” 10, Libreria Editrice Vaticana 1989;

LA MORGIA MariaConcetta, *La dispensa dal matrimonio rato e non consumato nella legislazione vigente. Attuazione del M.P. "Quaerit semper"*. Angelicum University Press, 2015

LIPPAY Lajos dr., *A pápaság a világ tükrében*. Bp., 1929.

LISIERO, Elisa, *Tipologie di associazioni internazionali di fedeli: un tentativo di classificazione*, in: *Ius Ecclesiae* V. 35 N. 2 (2023), 473-505.

LISIERO, Elisa, *Tipologie di associazioni internazionali di fedeli: un tentativo di classificazione*, in: *Ius Ecclesiae* V. 35 N. 2 (2023), 476-488.

LLOBELL Joaquín, *La competenza della Rota Romana nelle cause delle Chiese cattoliche orientali*, in: *Quaderni dello Studio Rotale*, 18 (2008), pp. 15-57.

LLOBELL, Joaquín, *Il m.p. “Quaerit semper” sulla dispensa dal matrimonio non consumato e le cause di nullità della sacra ordinazione*. In: Rivista telematica (www.statoechiese.it), n. 24/2012., 47-51.

LODA, Natale, *Gli Ordinariati per i Fedeli di rito orientale in territori di rito latino e la tensione verso la crescita ecclesiale*. In: *Eastern Canon Law* 7 (2018) 1–2, 183–240.

LONDEI Luigi, *L'ordinamento della Segreteria di Stato tra Antico Regime ed età della Restaurazione*. In: *Mélanges de l'École française de Rome. Italie et Méditerranée*, tome 110, n°2. 1998. Les secrétaires d'Etat du Saint-Siège (1814-1979). Sources et méthodes, 461-473;

LORUSSO, Lorenzo, *I rapporti interdicasteriali tra la Congregazione per l’Evangelizzazione dei Popoli e la Congregazione per le Chiese Orientali: attualità e prospettive*, in: Ius Missionale XVI/2022, 277-293.

LORUSSO, Lorenzo, *Le modifiche di Benedetto XVI alla costituzione apostolica «Pastor bonus»: un ponte verso ulteriori riforme*. In: Iura Orientalia X (2014), 67-83.

LORUSSO, Lorenzo, *Il Dicastero per le Chiese Orientali: artt. 82-87*. In: BOSSO Armand Paul (szerk.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025, 219-257.

LUCAS, Brian, *Reforming the Roman Curia,* in: Eureca Street, 29 March 2022

LUISI, Maria, *Il Dicastero per i Testi Legislativi: artt. 175-182*. In: BOSSO Armand Paul (ed.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025, 515-538.

LUKÁCS J., *A pápaválasztás jogtörténete és tételes joga*, Nagykanizsa 1914.

Magistero pontificio e documenti della Santa Sede sulla Pastorale del Turismo, Città del Vaticano, LEV, 2009.

MARCHETTI Gianluca, *La riforma della Curia Romana e la curia diocesana*, in: *La Curia Romana*, in: *Quaderni di Diritto Ecclesiale* N. 2 - XXXVI - APRILE 2023, 202-224.;

MARTÍN DE LA HOZ, José Carlos, *La Instrucción Sanctorum Mater. Comentario*. In: Ius Canonicum / Vol. 50 / 2010 / 281-291

MARTÍN DE LA HOZ, José Carlos, *La Instrucción Sanctorum Mater. Comentario*. In *Ius Canonicum*, Vol. 50 / 2010 / 281-291.

MARTINELLI, Maurizio, *Gli uffici: artt. 228-237*, in: BOSSO Armand Paul (ed.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025, 673-692.

MASSIGNANI, Enrico, *La promulgazione delle leggi*, in: Quaderni di Diritto Ecclesiale XXXII (2019), N. 4., 398-411.

MELLINO, Marco, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

MELLINO, Marco, *La Curia Romana alla luce della Costituzione Apostolica „Predicate Evangelium". Presentazione generale, novità, tempi e modalità di applicazione. Relazione introduttiva alla Riunione Interdicasteriale del 9 maggio 2022*. In: L'Osservatore Romano, 9 maggio 2022, 8-11.; = *Le novità e la struttura della Costituzione Apostolica Predicate Evangelium*, in: GIAMMARRESI, Francesco (ed.), *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Struttura, contenuti e novità*. Atti della Giornata di Studio sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium. Utrumque Ius 36., Lateran University Press, Città del Vaticano 2022, 27-41.

MENNITI IPPOLITO, Antonio, *La «familia» del papa. Struttura e organizzazione*. In: JAMME, Armand - PONCET Olivier, *Offices, écrits et papauté (XIIIe-XVIIe siècles)*. Publications de l'École française de Rome, 2007, 545-558.

METZLER, Josef, *La Congregazione «de Propaganda Fide» e lo sviluppo delle missioni cattoliche (ss. XVIII al XX),* in: Anuario de Historia de la Iglesia 9 (2000), 145-154.

MEZZADRI, Luigi, *Missioni e predicazione popolare*, in: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, vol. 7, Roma, 1983, pp. 563-572.

MIANKIAN, Victor, *Territoires de mission. Une expression caduque?* in: L'Année canonique LXI (2020/2021), 147-159.

MIÑAMBRES Jesús, *Gli organismi con competenza economica nel nuovo assetto della Curia Romana*, in BERTOTTO Federico (ed.), *La riforma della Curia Romana in materia economica. Le novità di Praedicate Evangelium*. Marcianum Press, 2023, 9-24.

MIÑAMBRES Jesús, *Gli organismi economici nella Praedicate evangelium*, in: Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 497-520.

MIÑAMBRES Jesús, *The new law of the Roman Curia. A first reading*, in: OMNES, March 19, 2022;

MIÑAMBRES, Jesús, *Gli Organismi economici*: artt. 219-227. In: BOSSO Armand Paul (ed.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025., 647-672.

MITTÁK Tünde, *A világi harmadrendek története, működésük a II. Vatikáni Zsinat után, különös tekintettel Magyarországon*. Doktori disszertáció. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Kánonjogi Posztgraduális Intézet, Budapest 2011.

MOLNÁR Antal, *Missziók az öreg kontinensen: a Propaganda Fide Kongregáció és Európa a 17–18. században*. In: Magyar Sion, XVII (2023), 2., 165–177.

MONAY Ferenc, *A római magyar gyóntatók*, Róma 1956.

MONETA, Paolo, *"A Chiare Lettere – Confronti". Non c'è Pace Per I Tribunali Ecclesiastici Regionali Italiani*. In: *Stato, Chiese e Pluralismo Confessionale*, dicembre 2021.

MONTINI, Gian Paolo, *Gli Organismi di giustizia: artt: 189-204*. In: BOSSO Armand Paul (ed.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025, 567-613.

MORONI, Gaetano, *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica da S. Pietro sino ai nostri giorni*… Vol. CI, Venezia, 1860.

MOSCA Vincenzo (ed.), *Le Pontificie Opere Missionarie. Storia - Legislazione – Prassi*. Ius Missionale – Quaderno 1, Urbaniana University Press 2012.

MOSCONI, Marino, *Quale diritto missionario all'inizio del terzo millennio?* in: Quaderni di diritto ecclesiale 2 (2019) 136-158.

NÁDOR Koppány Zsombor, *Új evangelizáció és kultúra. A keresztény üzenet létjogosultsága és dialógus képessége a posztmodern társadalomban*. Doktori disszertáció. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kar, Budapest 2020.

NAGYPÁL Szabolcs, *A vallásközi párbeszéd fundamentálteológiai megalapozása az ökumenikus mozgalomban (1979–2004)*. Doktori dolgozat. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kar, Budapest, 2009.

NÉMETH Gábor, *A „delictum contra sextum Decalogi praeceptum cum minore" büntetendő cselekményének kánonjogi megítélése*. Doktori dolgozat. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Doktori Iskola Kánonjogi Program, Budapest, 2023.

OKONKWO Ernest B.O., *Territoria Missionum in the Light of Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium (= CCEO can. 594)*, in: Ius Missionale XII/2018, 55-79.

OTTER Josef, *Das Staatssekretariat in der neuen Kurienkonstitution Praedicate Evangelium*, in: NomoK@non – Web-Journal für Recht und Religion, 08.09.2022.

OUELLET, Card. Marc, *La riforma della Curia romana nell'ambito dei fondamenti del diritto della Chiesa*, in: L'Osservatore Romano, Anno CLXII, n. 164. (49.083), 20 luglio 2022, 6-7.

PAIKADA Mathew, *Predicate Evangelium: Pastoral Priorities to the Fore*, in: Indian Currents, 28 Mar 2022.

PALERMO Antonella, *Ghirlanda: con la Praedicate Evangelium una Chiesa più missionaria e sinodale*, in: Vatican News, 04 giugno 2022

PARISE Giovanni , *Il Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica dopo la la costituzione apostolica «Praedicate Evangelium». Riflessioni e proposte per una giustizia sostanziale «in Ecclesia»*. Edusc, 2023.

PARISE Giovanni, *A cinquant'anni dalla istituzione della Sectio altera del Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica: i fondamenti del giudizio contenzioso amministrativo canonico*. In: Angelicum, Vol. 94, No. 4 (2017), pp. 781-798.

PARISE Giovanni, *Il Supremo Tribunale della Segnatura Apostolica dopo la Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium*. *Riflessioni e proposte per una giustizia sostanziale in Ecclesia*. EDUSC 2023, 18-19.

PAROLIN Card. Pietro, *Realizzato uno degli obiettivi del pontificato di Francesco. L'intervento introduttivo del cardinale segretario di Stato*, in: L'Osservatore

Romano 17 maggio 2022; = *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium*. In: GIAMMARRESI, Francesco (a cura di), *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Struttura, contenuti e novità.* Atti della Giornata di Studio sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium. Utrumque Ius 36., Lateran University Press, Città del Vaticano 2022, 15-26.

PÁSZTOR Lajos, *La Congregazione degli Affari ecclesiastici straordinari tra il 1814 e il 1850*, in: *Archivum historiae pontificiae*, 6, 1968, 191-318.

PÁSZTOR Lajos, *La Segreteria di Stato e il suo archivio (1814-1833)*, 2, Hiersemann, Stuttgart 1984-1985 (Päpste und Papsttum, 23/1-2).

PÁSZTOR, Edit, *La Curia Romana,* in: *Le istituzione ecclesiastiche della 'societas christiana' dei secoli xi-xii. Papato, cardinalato ed episcopato, Atti della quinta Settimana internazionale di studio*, Mendola, 26-31 agosto 1971, Milan, 1974, p. 490-504.

PÁSZTOR, Lajos, *La Segreteria di Stato di Gregorio* XVI, 1833-1846, in: *Archivum Historiae Pontificiae*, 15, 1977, p. 295-332.

PATTEN, Christopher, *World Communications Day Lecture*, 27th May 2015, St Patrick's, Soho, in: https://www.cbcew.org.uk/lord-patten-shaping-the-future-of-vatican-communications/

Per una riforma della curia romana, Concilium, Anno XLIX, Fasc. 5. Queriniana, Brescia 2013.

PETTINAROLI, Laura, *Les sessions de la congrégation des Affaires ecclésiastiques extraordinaires: évaluation générale (1814-1939) et remarques sur le cas russe (1906-1923)*, in Mélanges de l'École française de Rome - Italie et Méditerranée modernes et contemporaines 122/2 (2010), 493-537.

PICARDI Nicola, *A Vatikánváros államának bírósági rendszere*, in: Kánonjog, 7 (2005), 31-39.

PICARDI Nicola, *Alle origini della giurisdizione vaticana*, in: Historia et ius, n. 1/2012 - paper 3., www.historiaetius.eu;

PIGNATONE Giuseppe, *Il diritto penale vaticano*, In: Diritto e Religioni, anno XVII N. 34, 2-2022, 231-240.

PINTO, Pio Vito (ed.), *Commento al Codice dei Canoni delle Chiese Orientali* (Studium Romanae Rotae, Corpus Iuris Canonici II), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2001.

PINTO, Pio Vito (ed.), *Commento al Codice di Diritto Canonico* (Studium Romanae Rotae, Corpus Iuris Canonici I), 2. kiadás, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2001.

PINTO, Pio Vito (ed.), *Commento alla Pastor Bonus e alle norme sussidiarie della Curia Romana* (Studium Romanae Rotae, Corpus Iuris Canonici III), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2003.

POLZOVICS Iván, *A lateráni szerződés. A szentszék nemzetközi jogi helyzete*. Szent István Társulat, Budapest 1934.

PROSPERI, Adriano (ed.), *Dizionario storico dell'Inquisizione,* vol. I-IV, Edizioni della Normale, Pisa 2010.

PRUDHOMME Claude. *L'Académie pontificale ecclésiastique et le service du Saint-Siège*. In: Mélanges de l'École française de Rome. Italie et Méditerranée, tome 116, n°1. 2004. Les secrétaires d'état du Saint-Siège, XIXe-XXe siècles. pp. 61-89.

PUIG Fernando, *Annotazioni sulla rinuncia all'ufficio di nomina pontificia*, in: Ius Ecclesiae V. 27 N. 2 (2015), 453-464.

PUIG Fernando, *Coordinamento ed unità di azione della Curia romana nella Costituzione apostolica Praedicate evangelium*. Ius Ecclesiae, V. 34 N. 2 (2022), 435-460

PUIG SANAHUJA, Fernando, *Aspectos canónicos del servicio en la Curia romana*, in: Ius Canonicum, Vol. 59 (2019) 51-77.

PUIG, Fernando, *Le procedure per le nomine dei vescovi nella Chiesa latina: tra informazione e preferenza*. In: *Stato, Chiese e pluralismo confessionale - Rivista telematica*, n. 2/2017 (www.statoechiese.it).

QUIRÓS Julián - MARTÍNEZ-BROCAL Javier, *El Papa Francisco: «He firmado ya mi renuncia en caso de impedimento médico»*, in: abc.es 17/12/2022, https://www.abc.es/sociedad/papa-francisco-veces-posturas-inmaduras-aferran-hizo-20221218124801-nt.html;

REBELLATO, E., *La Congregazione dell'Indice*, in: PROSPERI, Adriano, *Dizionario storico dell'Inquisizione,* vol. I-IV, Edizioni della Normale, Pisa 2010, 386-388

RECCHIA, Alessandro, *Le riforme della Curia Romana: cenni storici*. In: BOSSO Armand Paul (ed.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025, 17-48.

REGOLI Roberto – FIUMI SERMATTEI Ilaria – DI SIMONE Maria Rosa (ed.), *Governo della Chiesa, governo dello Stato. Il tempo di Leone XII*. Quaderni del Consiglio Regionale delle Marche, n. 256, Ancona 2019.

REGOLI Roberto, *Il ruolo della Sacra Congregazione degli Affari Ecclesiastici Straordinari durante il pontificato di Pio XI*, in SEMERARO C. (ed.), *La sollecitudine ecclesiale di Pio XI. Alla luce delle nuove fonti archivistiche. Atti del Convegno Internazionale di Studio. Città del Vaticano, 26-28 febbraio 2009, Città del Vaticano*, 2010 (Pontificio Comitato di Scienze Storiche. Atti e Documenti, 31), 183-229.

REGOLI Roberto, *La costituzione "Praedicate Evangelium" (2022) dal punto di vista dello sviluppo storico della Curia Romana*, in LOVISON Filippo (ed.), *Missionari insegnamenti. Scritti in onore di P. Fidel González Fernández mccj in occasione dell'80mo genetliaco*, Roma, Missionari Comboniani del Cuore di Gesù – Provincia della Spagna, 2025, 469-495.

REGOLI Roberto, *Ordini, contrordini e disordini. Riforma della Curia e dello Stato*. In: ROBERTO Regoli - FIUMI SERMATTEI Ilaria - DI SIMONE Maria Rosa (ed.), *Governo della Chiesa, governo dello Stato. Il tempo di Leone XII*, Quaderni del Consiglio Regionale delle Marche, n. 256, Ancona 2019, 29-51.

REGOLI, Roberto, *Il ruolo della Sacra Congregazione degli Affari Ecclesiastici Straordinari durante il pontificato di Pio XI*, in: SEMERARO, Cosimo (ed.), *La sollecitudine ecclesiale di Pio XI. Alla luce delle nuove fonti archivistiche. Atti del Convegno Internazionale di Studio, Cittá del Vaticano, 26-28 febbraio 2009*. Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2010;

RHODE, Ulrich, *Die Reform der Römischen Kurie durch Papst Franziskus*, in: *Archiv für Katholisches Kirchenrecht* 189 (2022) 7-21.

RIHMER Zoltán, *A szentszéki dokumentumok műfajainak tipológiája és terminológiája. I. rész*. In: Kánonjog 6 (2004), 27-74.

RIPA, Andrea, *Innovazione o chiarimento? Considerazioni circa la recente modifica dei cann. 295-296 CIC relativi alle Prelature personali*, in: Diritto e Religioni, Anno XVIII – n. 2-2023, 67-96.

RIPA, Andrea, *La Segnatura Apostolica e i conflitti di attribuzione*. In: GIAMMARRESI, Francesco (ed.), *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Struttura, contenuti e novità.* Atti della Giornata di Studio sulla

Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium. Utrumque Ius 36., Lateran University Press, Città del Vaticano 2022, 65-75.

RODRÍGUEZ CARBALLO, José, *Vultum Dei quaerere. Per crescere nella fedeltà creativa e responsabile*. Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2017.

RODRÍGUEZ MARADIAGA, Card. Óscar A. – PRADO, Ayuso Fernando, *Praedicate Evangelium. Una nueva curia para un tiempo nuevo*. Publicaciones Claretianas, 2022.

ROSSANO Stefano, *Praedicate Evangelium. La curia romana di Papa Francesco*, Valore Italiano Editore, 2023

SABBARESE Luigi (ed.), *Strutture sovraepiscopali nelle Chiese Orientali*, Urbaniana University Press, 2011.

SABBARESE, Luigi, *La legislazione vigente delle Pontificie Opere Missionarie. Gli Statuti e la loro elaborazione*. In: MOSCA Vincenzo (a cura di), *Le Pontificie Opere Missionarie. Storia - Legislazione – Prassi*. Ius Missionale – Quaderno 1, Urbaniana University Press 2012.

SABBARESE, Luigi, *La legislazione vigente delle Pontificie Opere Missionarie. Gli Statuti e la loro elaborazione*. In: MOSCA Vincenzo (a cura di), *Le Pontificie Opere Missionarie. Storia - Legislazione – Prassi*. Ius Missionale – Quaderno 1, Urbaniana University Press 2012,

SALERNO Fabio, *Curia romana*, in: *Enciclopedia del diritto*, 11, Milano, 1962, p. 549-561.

SALERNO, Fabio, *Il ruolo istituzionale della Segreteria di Stato nella funzione diplomatica della Santa Sede*. Thesis ad Doctoratum in Utroque Iure adsequendum, Pontificia Universitas Lateranensis, Institutum Utriusque Iuris, Romae 2016.

SALVATORI Davide, *Dicastero per la Dottrina della Fede*, in: Ius Canonicum 64 (2024), 385-393.

SAMMASSIMO Anna, *L'affermazione del Collegio Cardinalizio tra l'XI ed il XIII secolo*, in: Vergentis vol. 1, N. 3, julio-diciembre 2016, 79-100.

SANCHIS-FERRANDIS, Josemaría, *La pastorale dovuta ai migranti ed agli itineranti (aspetti giuridici fondamentali)*. In: *Fidelium Iura* 3 (1993) pp. 451-496.

SARACO Alessandro, *La Penitenzieria Apostolica e il suo archivio storico*. In: Anuario de Historia de la Iglesia / vol 21 / 2012 / 423-434.

SARAIS Alessio, *L'Ufficio del Lavoro della Sede Apostolica, alla luce delle recenti modifiche statutarie e del processo di riforma della Curia Romana*, in: Ius Ecclesiae XXIX, 3, 2017, 611-634.

SARAIS, Alessio, *Nuovo assetto degli Organismi con competenze economiche*, in: ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (ed.), *Praedicate Evangelium. Riforma della Curia romana e servizio dell'evangelizzazione*, Quaderni della Mendola 31, Edizioni Glossa, Milano 2024, 263-286.

SARAIS, Alessio, *Prime considerazioni sulle modifiche dello statuto dell'Istituto per le Opere di Religione (IOR)*, in: *Ius Ecclesiae* XXXII, 1, 2020, 297-324.

SCIACCA, Giuseppe, *Epikedion della Reverenda Camera Apostolica. Brevi cenni storico-canonistici*. In: *Archivio giuridico online* (issn 2282 2828), vol. I, n. 2 2022, 431-489.

SEMERARO Card. Marcello, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

SEMERARO, Marcello, *La proposta di riforma della Curia Romana*, in L'Osservatore Romano 158, N. 258., 12-13 novembre 2018, 4-5.

SERRITELLA, Vito, *Il Dicastero per la Comunicazione: artt. 183-188*. In: BOSSO, *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium*, 539-565.

SETTIS, Salvatore, *I beni culturali della Chiesa nella cultura contemporanea*. In: *Ventennale della Pontificia Commissione per i Beni Culturali della Chiesa / Twenty Years of the Pontifical Commission for the Cultural Patrimony of the Church* (ed. BURANELLI Francesco - CAPANNI Fabrizio), Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2011, 39-51.

SIBRE Olivier, *Diplomates et cardinaux, la diplomatie au service du Saint-Siège dans le recrutement et l'organisation de la Curie: esquisse d'évaluation*, in: Jankowiak, François - PETTINAROLI, Laura (ed.), *Les cardinaux entre Cour et Curie*. Publications de l'École française de Rome, 2017, p. 337-349, https://doi.org/10.4000/books.efr.33870.

SIMON-WAGNER István, *A vándorlás egyházi kihívásai*, in: *Európai Jog*, 2023/2., 22-28.

SOLERA, Roberto, *Curia Romana semper reformanda. Analisi del processo in corso d'opera nel primo triennio di pontificato i Francesco*. Excerptum Thesis ad

Doctoratum in Iure canonico consequendum. Pontificia Universitas Lateranensis, Facultas Iuris Canonici, Romae 2016.

SORY, Agnès, *Il Dicastero per il Servizio della Carità: art. 79-81*, in: BOSSO Armand Paul (ed.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025, 199-217.

SOUTO José Antonio: *La reforma de la Curia Romana*. in: Ius Canonicum, 16. (1968), 8. 547-578.

SZABÓ Péter – FRANKÓ Tamás (ed.), *Sacrorum canonum scientia: radici, tradizioni, prospettive. Studi in onore del Cardinale Péter Erdő per il suo 70˚ compleanno*, Szent István Társulat, Budapest 2022.

SZABÓ Péter, *A pápai hivatal betöltésére vonatkozó szabályrend fejlődése és mai állása. I. A pápaválasztás rendjének történeti fejlődése*, in Kánonjog 5 (2003) 37-49.

SZABÓ Péter, *A pápai hivatal betöltésére vonatkozó szabályrend fejlődése és mai állása. II. Az 'Universi Dominici gregis' kezdetű apostoli rendelkezés*, in: Kánonjog 7 (2005) 41-54.

SZABÓ Péter, *Evangelizzazione e criterio territoriale/personale nelle Chiese orientali. Problematiche relative all'impegno pastorale ad intra e dell'attivitá missionaria ad gentes*. Relazione al L Incontro di studio „Evangelizzazione e organizzazione pastorale. Questioni canonistiche". Associazione Canonistica Italiana. Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico, Gazzada, 1-5 luglio 2024.

SZABÓ Péter, *The Local Origin of Supra-Episcopale Power*, in: SZABÓ Péter – FRANKÓ Tamás (ed.), *Sacrorum canonum scientia: radici, tradizioni, prospettive. Studi in onore del Cardinale Péter Erdő per il suo 70˚ compleanno*, Szent István Társulat, Budapest 2022, 649-662.

SZUROMI Szabolcs Anzelm O.Praem., *A legsúlyosabb büntetendő cselekmények és a rájuk vonatkozó egyedi eljárás a kánoni jogban*, in: Kánonjog 15 (2013) 77-89.

SZUROMI Szabolcs Anzelm, *A Római Kúria megújított szervezete és működése – összehasonlító elemzés a korábbi kánonjogi források tükrében*. In: *Kánonjog. A Kánonjogi Posztgraduális Intézet folyóirata*. XXV. évf., Budapest 2023, 67-79.

SZUROMI Szabolcs Anzelm, *Egyházi intézménytörténet*, Szent István Társulat, Budapest, 2003

TARANTINO Daniela, *Diritto canonico e tutela dell'arte sacra dal Concilio di Trento al pontificato di Papa Francesco. Spunti per una riflessione*. In: Diritto e Religioni, anno XVII N. 33, 1-2022, 23-47.

THARAKUNNEL Benny Sebastian, *Administration Of Justice According To Praedicate Evangelium*. in: Iustitia: Dharmaram Journal of Canon Law, Vol. 14, No. 1, June 2023, 63-84.

THENGUMPALLY, Sajan George, *Apostolic Constitution Praedicate Evangelium – A new Vision on Church Administration*. In: *Iustitia - Dharmaram Journal of Canon Law* (ISSN: 2348-9789) Vol. 14, No. 1, June 2023, 49-62.

TOMER Alberto, *Dalla costituzione apostolica Praedicate Evangelium alla prospettiva di una legislazione sulla Sede Romana impedita: uno sguardo al ruolo del Cardinale Camerlengo tra novità recenti e ipotesi future*. In: Archivio giuridico online (issn 2282 2828), vol. II, n. 1 2023, pp. 444-486; doi 10.53148/AGO20230110 444

TORNIELLI Andrea, *Baptism and mission: Two conciliar keys to Praedicate evangelium*, https://www.centesimusannus.org/en/news/article-by-andrea-tornielli-baptism-and-mission-two-conciliar-keys-to-praedicate-evangelium/

TÓTH István György, *A Propaganda megalapítása és Magyarország (1622)*, in: Történelmi Szemle XLII (2000)1–2, 19–68.

TÖRÖK Csaba, *A hit és a kultúrák viszonyának új paradigmája*. Doktori disszertáció. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Kar, Budapest, 2007.

TRUSCELLO Paolo Daniele, *La Segreteria di Stato e la «direzione suprema di tutti gli affari» durante il pontificato leonino*. In: ROBERTO Regoli - FIUMI SERMATTEI Ilaria -DI SIMONE Maria Rosa (a cura di), *Governo della Chiesa, governo dello Stato. Il tempo di Leone XII*, Quaderni del Consiglio Regionale delle Marche, n. 256, Ancona 2019, 137-151.

TRUSCELLO Paolo Daniele, *La Segreteria di Stato e la «direzione suprema di tutti gli affari» durante il pontificato leonino*. In: REGOLI Roberto – FIUMI SERMATTEI Ilaria – DI SIMONE Maria Rosa (a cura di), *Governo della Chiesa, governo dello Stato. Il tempo di Leone XII*. Quaderni del Consiglio Regionale delle Marche, n. 256, Ancona 2019. 137-150.

UFFICIO DELLE CELEBRAZIONI LITURGICHE DEL SOMMO PONTEFICE, *Sede Apostolica Vacante. Storia – legislazione – riti – luoghi e cose*. LEV, Città del Vaticano 2005.

UJHÁZI Lóránd, *A Katolikus Egyház intézményi és etikai válaszai a modernkori biztonsági kihívásokra*. Doktori értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, HTK, Budapest 2024.

UJHÁZI Lóránd, *Amendments to the Governance Structure of the Holy See and Canon Law during the European Migration Crisis.* In: American Diplomacy. December 2017, (https://americandiplomacy.web.unc.edu/2017/12/amendments-to-the-governance-structure-of-the-holy-see-and-canon-law-during-the-european-migration-crisis/).

UJHÁZI Lóránd, *Possibilities of the solution of lacuna legis in the law of the Catholic Church (Can. 19.)*. In: CSIPAK Árpád (szerk.) *Pléróma 1947-2012: Dr. Rokay Zoltán 65. születésnapján szabadkai, óbecsei és budapesti tanítványai*. Szulik József Alapítvány, Óbecse 2012, 181-206.

UJHÁZI Lóránd, *The Role of Pontifical Legates in Facilitating Peace*, in: Ius Canonicum, Vol. 61., 2021, 691-731.

UJHÁZI Lóránd, *Törvénymagyarázat az Egyházban (16–18. kánon)*, in: Iustum Aequum Salutare V. 2009/3.,75–107.

UJHÁZI Lóránd, *Újabb módosítás a szentszéki struktúrában: a vatikáni Államtitkárság harmadik szekciója*. In: *Acta Humana*, 2018/4. 143–164.

URRUTIA, Francisco Javier, *Quandonam habeatur approbatio 'in forma specifica'*, in Periodica de re canonica 80/1991, 3-17.

VALDRINI Patrick, *A proposito del Chirografo di Papa Francesco del 28 settembre 2013 che istituisce il «Consiglio di Cardinali»*, in: Diritto e Religioni, Semestrale, Anno XIII, n. 2-2018, Luigi Pellegrini Editore, 15-24.

VALDRINI, Patrick, *La Curia Romana nell'esercizio dell'autorità suprema della Chiesa*, in: GIAMMARRESI, Francesco (ed.), *La costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Struttura, contenuti e novità.* Atti della Giornata di Studio sulla Costituzione Apostolica Praedicate Evangelium. Utrumque Ius 36., Lateran University Press, Città del Vaticano 2022, 43-48.

VÉGHSEŐ Tamás, *„Catholice reformare". Ágoston Benkovich O.S.P.P.E., missionario apostolico, vescovo di Várad (1631–1702)*, (Collectanea Vaticana Hungariae II/2), Budapest–Roma 2007.

VELATI, M., *Congregazione per la Dottrina della Fede*, in: PROSPERI, Adriano (ed.), *Dizionario storico dell'Inquisizione*, vol. I-IV, Edizioni della Normale, Pisa 2010, 393-394.

VIANA Antonio, *«Approbatio in forma specifica». El reglamento general de la curia romana de 1999*, in Ius canonicum, 79 (2000),

VIANA Antonio, *La participación de fieles laicos en la potestad de los Dicasterios de la Curia Romana*. In: FERNÁNDEZ María Blanco - CASTILLO Beatriz - FUENTES José Antonio - SÁNCHEZ LASHERAS Miguel (ed.), *Ius et iura: escritos de derecho eclesiástico y de derecho canónico en honor del profesor Juan Fornés*, 2010, 1109-1122.

VIANA Antonio, *La potestad de los dicasterios de la Curia Romana*. In: Ius Canonicum, XXX, n. 59, 1990, 83-114.

VIANA Antonio, *Tempo ed età nell'ufficio ecclesiastico. Il decreto del Dicastero per i Laici, la Famiglia e la Vita (3 giugno 2021)*; in: Rivista telematica (https://www.statoechiese.it), fascicolo n. 8 del 2022;

VIANA, Antonio, *Novedades de la «Praedicate Evangelium» en cuanto a la terminología, distribución de competencias y actividad administrativa*. in: Ius Canonicum, 63(126), 517-539. https://doi.org/10.15581/016.126.003

VISIOLI Matteo, *Praedicate evangelium: aspetti ecclesiologici della Curia Romana dalla prospettiva del diritto ecclesiale*, in: *La Curia Romana, Quaderni di Diritto Ecclesiale* N. 2 - XXXVI - Aprile 2023, p. 177-201.

VISIOLI Matteo, *Questioni ancora aperte circa la potestà ecclesiastica e la sua origine*, in: *Origine della «potestà sacra» nella Chiesa: storia e novità recenti*. A Kánonjogi Posztgraduális Intézet és a Magyar Kánonjogi Társaság XXIV. Nemzetközi Tanulmányi Napja, Budapest, 2025. június 2.

VISIOLI, Matteo, *Il Dicastero per la Dottrina della Fede: artt. 69-78*. In: BOSSO Armand Paul (ed.), *La Costituzione apostolica Praedicate Evangelium. Studi*. Edizioni Dehoniane Bologna, 2025, 171-198.

VITALI, Dario, *Profili ecclesiologici della Praedicate Evangelium*, in ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA (ed.), *Praedicate Evangelium. Riforma della Curia romana e servizio dell'evangelizzazione*, Quaderni della Mendola 31, Edizioni Glossa, Milano 2024, 29-88.

VLAJ Márk, *Isten népe mint szinodális közösség: A szinodalitás a congari laikusteológia alapján*. Doktori értekezés, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2024.

WERCKMEISTER, Jean, *Petit Dictionnaire de droit canonique*, Paris, Cerf, 1993;

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

WIEGELMANN Lucas, *Curia eleison. Un'analisi della bozza inedita della Praedicate Evangelium di papa Francesco*. In: Il Regno - attualità 20/2019, 581-584; = *Kurie eleison. Eine Analyse des unveröffentlichten Entwurfs der Kurienreform von Papst Franziskus*, in: Herder Korrespondenz 73(2019) 11, November 2019, 33-36.

(*Megjegyzés: az internetes források esetében az utolsó letöltés ideje 2025 júniusa.*)

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

IX. FÜGGELÉK

SUMMARY

The history of the Roman Curia can be considered the history of its reforms. Pope Francis's reforms, and especially the Apostolic Constitution *Praedicate Evangelium* (PE) promulgated in 2022, provided an excellent opportunity to research the changes through the analysis of the new legislation and present the current organization and operation of the Roman Curia in the framework of the doctoral dissertation.

In fact, a comprehensive analysis of the institutional system of the Roman Curia has not been carried out in Hungarian so far. Theological and canon law research in Hungary has mostly examined some aspects or parts of it, often only tangentially. Manuals, on the other hand, have dealt with the Curia within the system of the Code of Canon Law, i.e. within the framework of canon law as a whole, limiting themselves to a brief description of the Curia.

The introductory Part I of the present dissertation outlines the motives and directions of the research. Part II aims to present the historical development of the Roman Curia as the stages of a continuous process. Within this part, the first chapter briefly summarizes the 1500 years of the Roman Curia. The second chapter traces the development of the institutional structure of the Curia over the last half millennium, which was marked by the four great Apostolic Constitutions of Sixtus V, Pius X, Paul VI and John Paul II before PE itself. It is within this historical part that the dissertation also discusses the reforms of Pope Francis, which can now also be considered concluded with the death of its author. Within this third chapter, we will separately discuss the Council of Cardinals, which can be considered the engine of the curial reform and the editorial board of PE, covering also the expectations expressed towards them at the beginning of their work. Then we will go through the three main phases of Francis' reforms: the period between 2013-2018, which ended with the completion of the first draft of PE, the period between 2018-2022, concluded by the promulgation of the Apostolic Constitution itself, and finally the continuous adjustment measures of the years 2022-2025. The time limit of our research is 21st April 2025.

In Part III, we undertake to present Pope Francis' reform of the Curia, starting from its fundamental principles drafted into Chapters I and II of PE. Part IV of the dissertation describes the definition of the Roman Curia and its organizational structure according

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

to PE. In the first chapter, we deal with the definition of the Roman Curia, in the second we intend to systematize the categories of its organizations (the Roman Curia in a narrower and broader sense, instrumental entities, institutions associated with the Holy See, types of "curial institutions"), which also offers a basis for interpreting the provisions of PE. Finally, we present the typical organizational structure of curial institutions, including the categories of its staff, the remaining cardinal positions, and the collegial bodies.

The four chapters of Part V discuss the competences and procedures of the various institutions of the Roman Curia, with particular attention to the interdicasterial consultation mechanisms and the cooperation with particular Churches and Episcopal Conferences and the hierarchical structures of the Eastern Churches, which is definitely one of the focal points of PE. In Part VI, we review the main variations implemented by PE within the organization and the competences of the various curial organizations. Finally, in Part VII, we formulate some considerations and conclusions in light of the lessons learned from our research, also considering the new chapter of the curial reform that starts with the actual new papacy. In the appendix to the dissertation, we publish the Hungarian translation of PE, prepared within the context of the present research in order to facilitate its knowledge by the Hungarian public.

The outcomes of our research have highlighted some remaining open questions, problems that may still require a solution or areas that can be arranged differently. Finally, we have respectfully formulated some suggestions that, in our opinion, may be useful for advancing the implementation of the reforms according to its original goals and principles (separation of certain portfolios, strengthening of special pastoral care, changes in institutional terminology).

The analysis of Pope Francis' Apostolic Constitution "on the Roman Curia and its service to the church in the world", reveals that among its basic principles – listed in its introduction (PE I.) and second part (PE II.), compiled on the basis of relevant speeches by the Pope himself – mission and synodality clearly form the ecclesiological basis of the whole regulation. In our work, we therefore tried to answer the question of how much the practical impact of these principles can be traced within the changes of the curial reform, beyond a purely theoretical basis. In summary, we can state that the analysis of the aforementioned changes and novelties, especially the PE, gives us a complex picture.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

1. The novelties that we can consider most visible in PE are the terminological changes, especially the renaming of congregations to dicasteries. Yet, this change did not receive explicit theoretical justification nor in the normative text, neither in the commentaries that can be considered official.[1160] In their analyses most authors describe this rebranding mostly as not in line with the basic principle of synodality, given that the term *congregation* means assembly, which in itself refers to a collegial type of functioning and decision-making, while the term *dicastery* rather highlights the apparatus. From this perspective, this innovation reflects in fact the reality of the Curia, but it cannot be considered to be in line with the declared principles of the PE. However, it is undoubtedly capable of creating the effect of a comprehensive reform.
2. A second quite visible change can be considered the fulfilment of the request for simplification formulated from the beginning of the reform, which was formally realized through the mergers operated in 2016 and then through PE. However, one might observe that as new tasks arose, occasional further expansions have taken place in order to deal with them (e.g. in the case of the supervisory functions affecting the economic and financial area). For some of the dicasteries created by the merger of Pontifical Councils, the measure is obvious and justifiable (e.g. Dicastery for the Laity, the Family and Life, Dicastery for Promoting Integral Human Development), while for others, it seems that we can mainly speak of the need to comply with the principle of the "reduction [of the number] of Dicasteries" stated in PE II.11.[1161] In a specific way, this aspect is most evident in the case of the Dicastery for Evangelization and the Dicastery for Culture and Education created by PE, the functionality of which will be shown only by time. If we take into account that nominal mergers do not necessarily have a cost-cutting effect in themselves, then reducing the number of dicasteries can at most have some technical governance advantages: fewer heads of institutions need to be

[1160] Cf. the presentation of PE at the Sala Stampa della Santa Sede on 21st March 2022 and the papers by Mons. Marco Mellino, and now Cardinal Gianfranco Ghirlanda: *Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022; GHIRLANDA Gianfranco, *La Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana*. in: La Civiltà Cattolica, Anno 2022, Volume II, Quaderno 4123, 41-56; MELLINO, Marco, *La Curia Romana alla luce della Costituzione Apostolica „Predicate Evangelium". Presentazione generale, novità, tempi e modalità di applicazione. Relazione introduttiva alla Riunione Interdicasteriale del 9 maggio 2022*. In: L'Osservatore Romano, 9 maggio 2022, 8-11.

[1161] According to PE there are 26 curial institutions while there used to be a total of 28 dicasteries of the same category in PB.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

coordinated, or more precisely, part of the coordination is transferred within the dicasteries.

3. The third notable novelty is the greater role granted to the laity, as a further step in a process that had begun earlier. Among these, the opening of the possibility for laypeople to head curial institutions is worth highlighting (cf. PE II.5.). Yet this same provision is somewhat relativized by the text of PE itself ("…depending on the power of governance and the specific competence and function of the Dicastery or Office in question"), but the legislator's own words and appointment practice do not help us to clearly understand its significance either. Understandably, one of the most intense confrontations unfolded around this point between authors who assessed it as a decisive turn and those who sought to describe it as only a minor step. We could have a glimpse on Pope Francis' intentions from an interview in which he stated that in the case of dicasteries of a "sacramental nature" (de índole sacramental), a layperson cannot head it. In any case, PE thus brought the ongoing discussion about the relationship between the laity and power of governance, and the same nature of power of governance, to the forefront of the discussion again, but Pope Francis downplayed its significance, saying that it was a "nice debate" between cardinals and theologians.[1162] Since we do not believe that the legislator has closed the issue, we did not undertake this either, but rather limited our analysis to practical aspects of it affecting government.
4. The fourth relevant novelty is the requirement of synodal practice for the Curia (cf. PE I.4, PE II. 3-4, 8-9.), which originally came to the fore because the heads of curial institutions explicitly called for it as one of the guiding principles of the curial reform during a 2014 meeting. They intended it mostly as a better culture of cooperation and a more efficient flow of information in order to avoid parallelisms and duplication of initiatives.[1163] This formulation does not entirely correspond to

[1162] Ld. QUIRÓS Julián - MARTÍNEZ-BROCAL Javier, *El Papa Francisco: «He firmado ya mi renuncia en caso de impedimento médico»*, in: abc.es 17/12/2022: „Si es un dicasterio de índole sacramental, tiene que presidirlo un sacerdote o un obispo. Aunque ahí se discute si la autoridad viene por la misión, como sostiene el cardenal Ouellet, o por el sacramento, como sostiene Rouco Varela. Es una linda discusión entre cardenales, una cuestión que siguen discutiendo los teólogos."

[1163] „…la proposta di assumere la sinodalità tra i principi ispiratori nel lavoro di riforma della Curia romana giunse insistente dai Capi Dicastero nella riunione avuta col Santo Padre il 24 novembre 2014. In quel contesto si disse che la sinodalità tra i Dicasteri è da ritenersi assai importante e dovrebbe svilupparsi nella Curia come una vera e propria cultura, aiutata da un sistema di comunicazione che consenta di sapere cosa fanno gli altri per evitare duplicati di attività e programmi." SEMERARO Card. Marcello, *Intervento alla Conferenza Stampa di presentazione della Costituzione Apostolica "Praedicate Evangelium" sulla Curia Romana e il suo servizio alla Chiesa nel mondo*, in: BSS N. B0192, 21.03.2022;

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

the interpretation of synodality given by Pope Francis, who rather understands it as the Christian faithful of all categories of the People of God moving forward together in community in order to fulfil the mission of the Church, that is, to realize the "missionary conversion". It can be stated that in the field of promoting synodality – be it a culture of cooperation or a wider participation in decision-making – the text of PE does not bring much innovation. Unless we consider the requirement for cooperation with the various episcopal bodies, which in turn could in the future undoubtedly have a significant impact on the institutional culture. However, the Curia itself, proceeding within the framework of previous reforms, is to be considered less as a college of persons than as a complex of institutions, where the Prefect, or equivalent continues to have the determinant role of the work of the dicastery. One can agree with the opinion of those authors who believe that in order to strengthen synodality not the structural transformations are necessary since it depends mainly on the attitude of the leaders and staff of the Curia.[1164] Regarding synodality, PE therefore seems to remain more on the encouragement level, building few practical incentives into the system. The General Regulations of the Roman Curia (RGCR) that are currently being updated will certainly provide some detailed provisions also in this regard. With regard to the objective of strengthening the missionary work the constitution remains similarly at the level of general exhortation, unless our conclusion is confirmed that the evangelization/mission is precisely the area affected by the most important decentralization initiative of PE (supporting evangelization instead of directing and coordinating it, cf. PE 62). It is also true that ameliorations to the efficiency of the curial organization can in itself be evaluated as a factor strengthening the mission.

5. The fifth main set of changes can be considered the reallocation of powers between curial institutions, that aim at more efficient operation and thus at strengthening the mission (cf. PE I.12.). This can be assessed more as a enhancing the support for the mission of the Roman Pontiff – and for the service of the bishops – which was perhaps the most important aspect also for previous curial reforms, showing a clear trend of continuity. On the other hand, the results of PE are not unequivocal in this area either: in addition to several reasonable changes, some missed opportunities are also evident, of which the most spectacular is the fragmentation

[1164] Cf. ARRIETA J. I., *Presupposti organizzativi della Riforma della Curia Romana*. In: *Ius Ecclesiae* XXVII (2015), N.1., 44-45.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

of the responsibility for charitable and humanitarian activities between three or four dicasteries. We can add that curial reforms should never be interpreted in the dimension of perfection/imperfection, but rather reflect the specificities of the tasks considered, as well as the opportunities allowed by the current situation.

Considering the historical stages of the development of the Roman Curia, we can state that major reforms were induced by influences coming from two different directions. One was the development of external, so to speak political circumstances: this justified the institutionalization and development of the Curia itself at the end of antiquity, then during the "Avignon Papacy" – in many respects emulating the model of the courts of Constantinople and the Holy Roman Empire – and finally with the fall of the Papal States, with the *Sapienti consilio* of 1908. The other main influence can be identified in the internal reform processes born within the Church, with popes willing to apply the reform of the Church to the Roman Curia as well: this motivated the changes of the 11th -12th Century Gregorian reforms or that of the 1588 constitution *Immensa aeterni Dei*, then the *Regimini Ecclesiae universae* of 1967, but also the *Pastor bonus* of 1988. That is: to reform the Curia in accordance with the Council of Trent and the Second Vatican Council (including the new Code of Canon Law). In both cases, there was a common aspiration to improve efficiency and morality, which is a recurring element of all minor and major Curia reforms.

Pope Francis' reform, epitomized by PE, reveals a different perspective. Although he repeatedly refers to the implementation of the Second Vatican Council and the changing world of today, his undisclosed goal is to make the reform of the Roman Curia a prototype and laboratory for the reform of the Catholic Church itself. This explained the widespread enthusiasm expressed by certain circles (inside and outside the Church) following the first steps of the Curia reform, which turned into increasing expectations for the implementation of the reform of the Church itself. The Pope also fuelled these expectations by placing the reform of the Church and the Curia in a similar interpretative framework with the expression *semper reformanda*: both the Church and the Curia must be constantly reformed, which is also evident in the "missionary conversion" and synodality that are formulated as key objectives. Increasing efficiency and the moral factor were also present in the provisions aimed at protecting minors and strengthening financial and management transparency.

The balance of the realization of the goals set by Pope Francis' reform seems to be mixed. The refinement of the institutional framework has always been a task for the

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

pope of the time, so in this case further adjustments deemed necessary will be implemented by Leo XIV. Who, in his first statement on the subject, aptly summarized the lesson of all curial reforms: "I Papi passano, la Curia rimane",[1165] that is the Popes pass while the Curia remains.

[1165] LEO XIV PP., *Discorso agli Officiali della Curia Romana, ai Dipendenti della Santa Sede, del Governatorato dello Stato della Città del Vaticano e del Vicariato di Roma*, 24.05.2025, in: BSS N. B0339, 25.05.2025.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A Praedicate Evangelium magyar fordítása

Olaszból magyarra fordította: Érszegi Márk Aurél (javított változat)

FERENC PÁPA
PRAEDICATE EVANGELIUM (HIRDESSÉTEK AZ EVANGÉLIUMOT)
APOSTOLI KONSTITÚCIÓJA
A RÓMAI KÚRIÁRÓL A VILÁGEGYHÁZ SZOLGÁLATÁBAN

PREAMBULUM

1. *Praedicate evangelium* – hirdessétek az Evangéliumot! (vö. Mk 16,15; Mt 10,7-8): ezt a feladatot bízta tanítványaira az Úr Jézus. Ez a megbízatás jelenti azt "az elsődleges szolgálatot, amelyet az Egyház a mai világban minden egyes ember és az egész emberiség javára végezhet" [1]. Erre hivatott: hogy hirdesse Isten Fiának, Krisztus Urunknak az Evangéliumát, s általa minden népet a hit meghallására buzdítson (vö. Róm 1,1-5; Gal 3,5). Az Egyház mindenekelőtt akkor teljesíti megbízatását, amikor szóval és tettekkel tanúságot tesz arról az irgalomról, amelyet ő maga ingyenesen kapott. Erre Urunk és Mesterünk példát hagyott nekünk, amikor megmosta tanítványai lábát, és azt mondta, boldogok leszünk, ha mi is így cselekszünk (vö. Jn 13,14-17). Ily módon "az evangelizáló közösség cselekedetek és gesztusok által belehelyezkedik mások mindennapi életébe, lerövidíti a távolságokat, lehajol – ha kell, a megalázkodásig – és felemeli az emberi életet, Krisztus szenvedő testét tapintva az emberekben" [2]. Így cselekedvén Isten népe az Úr parancsát teljesíti, aki mikor az Evangélium hirdetését kérte, a leggyengébb, legbetegebb és szenvedő testvérekről való gondoskodásra buzdított.

Missziós fordulat az Egyházban

2. Az Egyház "missziós fordulatának" [3] célja az Egyház megújítása Krisztus saját szeretetmissziójának hasonlatosságára. Tanítványai tehát arra hivatottak, hogy "a világ világossága" (Mt 5,14) legyenek. Így tükrözi az Egyház Krisztus üdvözítő szeretetét, aki a világ Világossága (vö. Jn 8,12). Maga az Egyház akkor válik még ragyogóbbá, amikor a hit természetfeletti ajándékát viszi el az emberekhez, "a fényt, amely irányítja utunkat az időben", és amikor az Evangéliumot szolgálja, hogy ez a fény "növekedjék, hogy megvilágítsa a jelent, amíg az utunk horizontját mutató csillaggá nem válik, egy olyan korban, amikor az embereknek különösen szükségük van a fényességre" [4].
3. Az egyház missziós jellegének összefüggésébe illeszkedik a Római Kúria reformja is. Így történt valahányszor a reformtörekvéseket a legsürgetőbbnek érezték, mint a 16. században V. Sixtus Immensa aeterni Dei apostoli konstitúciójával (1588) és a 20. században X. Pius Sapienti Consilio apostoli konstitúciójával (1908). A II. Vatikáni Zsinat nyomán VI. Pál, kifejezetten a zsinati atyák kívánságaira [5] hivatkozva, a Regimini Ecclesiae universae (1967) apostoli konstitúcióval elrendelte és megvalósította a Kúria reformját. Ezt követően II. János Pál kibocsátotta a Pastor Bonus apostoli konstitúciót (1988), hogy az Egyház egész szervezetében mindenkor előmozdítsa a kommúniót.
E két közelmúltbeli reform folytatásaként, és hálával azért a nagylelkű és hozzáértő szolgálatért, amelyet az idők folyamán a Kúria sok tagja a római pápának és az egyetemes Egyháznak nyújtott, ez az új apostoli konstitúció azt célozza, hogy jobban összehangolja a Kúria szolgálatának mai gyakorlását az evangelizációnak azon útjával, amelyet az Egyház különösen is ebben az időszakban megél.

Az Egyház és a kommúnió misztériuma

4. A Római Kúria reformja szempontjából fontos, hogy az Egyház misztériumának egy másik aspektusát is megismerjük és értékeljük: az Egyházban a misszió olyan szorosan kötődik a kommúnióhoz, hogy azt is mondhatjuk, a misszió célja éppen az, hogy "mindenkivel

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

megismertesse és átélhetővé tegye azt az "új" kommúniót, amely az emberré lett Isten Fiában belépett a világtörténelembe" [6].
Ez a kommúnió-életforma az Egyháznak a szinodalitás arcát kölcsönzi; így a kölcsönös meghallgatás Egyháza lesz, "amelyben mindenkinek van mit tanulnia. A hívő nép, a püspökök testülete, Róma püspöke: mindegyik meghallgatja a többit, és mindannyian meghallgatják a Szentlelket, az igazság Lelkét (vö. Jn 14,17), hogy megtudják, Ő mit mond az egyházaknak (vö. Jel 2,7)". [7]. Az Egyháznak ezt a szinodalitását tehát úgy értelmezzük, mint "Isten nyájának együttes haladása a történelem útjain az Úr Krisztussal való találkozás felé" [8]. Az Egyház küldetéséről van szó, a misszióért létező kommúnióról, amely maga is missziós jellegű.
Az Egyház és benne a Római Kúria megújulása nem lehet más, mint ennek az alapvető kölcsönösségnek a tükröződése annak érdekében, hogy a hívők közössége a lehető legközelebb kerüljön a missziós közösség megtapasztalásához, amint azt az apostolok átélték az Úrral földi élete során (vö. Mk 3,14), illetve az első jeruzsálemi közösség Pünkösd után a Szentlélek hatására (vö. ApCsel 2,42).

A primátus és a püspökök testületének szolgálata

5. A Lélek által az emberek szolgálatára adott ajándékok közül kiemelkedik az apostoloké, akiket az Úr kiválasztott és állandó "csoporttá" tett meg, amelynek élére Pétert állította, akit közülük választott ki [9]. Magukra az apostolokra olyan küldetést bízott, ami eltart az idők végezetéig. Ők ezért gondoskodtak utódok állításáról [10], hogy miként Péter és a többi apostol az Úr akaratából egyetlen apostoli testületet alkotott, úgy ma is az Egyházban, mint hierarchikusan szervezett társaságban [11] a római pápa, azaz Péter utódja és a püspökök, azaz az apostolok utódai, egyetlen püspöki testületben egyesülnek. Mely testülethez a püspökök a rend szentsége, valamint a testület fejével és tagjaival, vagyis magával a testülettel való hierarchikus kommúnió révén tartoznak [12].
6. A II. Vatikáni Zsinat így tanítja: "A kollegiális egység megjelenik az egyes püspököknek a részegyházakkal és az egyetemes Egyházzal való kölcsönös kapcsolataiban is. A római pápa, mint Péter utóda, örök és látható kiindulási pontja és alapja mind a püspökök, mind a hívek sokasága egységének. A püspök pedig az egység látható kiindulási pontja és alapja saját részegyházában. Utóbbiak az egyetemes Egyház képére alakultak, és bennük és belőlük áll fenn az egy és egyetlen Katolikus Egyház. Ezért az egyes püspökök a saját egyházukat képviselik, és mindannyian a pápával együtt az egyetemes Egyházat képviselik a béke, a szeretet és az egység kötelékében" [13].
7. Fontos hangsúlyozni, hogy az isteni Gondviselés kegyelméből az idők folyamán az apostolok és utódaik különböző helyeken különböző egyházakat alapítottak, amelyek különböző csoportokba tömörültek, különösen az ősi pátriárkai egyházak. A püspöki konferenciák megjelenése a latin rítusú egyházban az egyik legújabb formáját képviseli annak, ahogyan a communio Episcoporum megjelent a communio Ecclesiarum szolgálatában, a communio fideliumra alapozva. Ezért, a püspöknek, mint a rábízott részegyház főpásztorának saját hatásköre tiszteletben tartásával, a püspöki konferenciák, beleértve azok regionális és kontinentális tömörüléseit, valamint a megfelelő keleti hierarchikus szervezetek jelenleg az egyházi kommúnió kifejeződésének és szolgálatának egyik legjelentősebb módját képezik a különböző térségekben, együttesen a római pápával, a hit és a kommúnió egységének biztosítójával [14].

A Római Kúria szolgálata

8. A Római Kúria a pápa szolgálatára van, aki Péter utódaként örök és látható kiindulási pontja és alapja mind a püspökök, mind a hívek sokasága egységének [15]. Ezen kötelék révén a Római Kúria munkássága szerves kapcsolatban áll a püspökök testületével és az egyes püspökökkel, továbbá a püspöki konferenciákkal és azok regionális és kontinentális tömörüléseivel, valamint a keleti hierarchikus szervezetekkel is, amelyek nagy lelkipásztori hasznossággal bírnak, és a püspökök közötti affektív és valós kommúnió kifejeződései. A Római Kúria nem a pápa és a püspökök között helyezkedik el, hanem mindkettőjük szolgálatára áll, a mindegyikük természetének megfelelő módozatok szerint.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

9. A jelen apostoli konstitúció által a püspöki konferenciáknak, illetve megfelelő módon a keleti hierarchikus szervezeteknek szentelt figyelem arra irányul, hogy kihasználja a bennük rejlő lehetőségeket [16], anélkül, hogy azok a római pápa és a püspökök közé ékelődnének, hanem inkább álljanak teljes mértékben a püspökök szolgálatára. A jelen rendelkezések által rájuk ruházott hatáskörök a püspöki szolgálat kollegiális dimenziójának kifejezését célozzák, és közvetve az egyházi kommúnió megerősítését [17] azáltal, hogy konkretizálják bizonyos főpásztori feladatok együttes gyakorlását az adott ország vagy egy terület híveinek javára[18].
Minden keresztény misszionárius tanítvány

10. Nem a pápa, a püspökök és a többi felszentelt szolgálattevő az evangelizáció egyedüli megvalósítói az Egyházban. Ők "tudják, hogy Krisztus nem arra rendelte őket, hogy egyedül viseljék az Egyház küldetésének teljes terhét, mely a világ üdvözülésére irányul " [19]. Minden keresztény a keresztség erejénél fogva misszionárius tanítvány, "amennyiben találkozott Isten szeretetével Krisztus Jézusban" [20]. Ezt nem lehet nem figyelembe venni a Kúria naprakésszé tétele kapcsán, amelynek reformja során ezért a világi férfiak és nők bevonását is elő kell irányozni, mégpedig kormányzati és felelősségi szerepekben is. Jelenlétük és részvételük egyébként megkerülhetetlen, mert közreműködnek az egész Egyház javára [21], továbbá családi életük, a társadalmi helyzetek ismerete és hitük okán, amely arra készteti őket, hogy felfedezzék Isten útjait a világban, hathatós hozzájárulást tudnak nyújtani, különösen is a család előmozdítása, az élet és a teremtés értékeinek tiszteletben tartása, az Evangélium mint az evilági valóság kovásza és az idők jeleinek megfontolása terén.

A reform jelentősége

11. A Római Kúria reformja akkor lesz valós és lehetséges, ha "a zsinat lelkiségének paradigmáját" elsajátító belső reformból sarjad, amelyet "az irgalmas szamaritánus ősi története" [22] fejez ki, ami arról az emberről szól, aki letér az útjáról, hogy közel kerüljön egy félholt emberhez, aki nem is tartozik az ő népéhez, és akit nem is ismer. Olyan lelkiségről van itt szó, aminek forrása Isten szeretetében van, aki előbb szeretett minket, amikor még szegények és bűnösök voltunk, és aki arra emlékeztet bennünket, hogy kötelességünk Krisztushoz hasonlóan testvéreinket szolgálni, különösen a leginkább rászorulókat, továbbá hogy minden ember – különösen a szenvedő férfi és nő – arcán Krisztus arcára lehet ismerni, (vö. Mt 25,40).
12. Világosan kell tehát látni, hogy "a reform nem öncélú, hanem eszköz az erős keresztény tanúságtételhez; a hatékonyabb evangelizáció elősegítéséhez; a gyümölcsözőbb ökumenikus szellem előmozdításához; a konstruktívabb párbeszéd ösztönzéséhez mindenkivel. A reformnak, amelyet a bíborosok többsége a konklávét megelőző általános kongregációk során buzgón szorgalmazott, tovább kell tökéletesítenie magának a Római Kúriának az identitását, nevezetesen azt, hogy Péter utódjának segítségére legyen legfőbb pásztori hivatalának gyakorlásában az egyetemes Egyház, illetve a részegyházak javára és szolgálatára. Ilymódon erősödik a hit egysége és Isten népének kommúniója, és tovább halad az Egyház sajátos küldetése a világban. Ezen cél elérése bizony nem könnyű: időt, elszántságot és főként mindenki együttműködését igényli. Ám ennek eléréséhez mindenekelőtt a Szentlélekre kell hagyatkoznunk, az Egyház igazi vezetőjére, imádságban kérve a hiteles megfontolás adományát"[23].

II. A RÓMAI KÚRIA SZOLGÁLATÁNAK ALAPELVEI ÉS SZEMPONTJAI

A római pápának Krisztustól, az Úrtól és Pásztortól az egész Egyház iránti gondoskodásra (vö. Jn 21,15) kapott pásztori küldetésének lehetővé és hatékonnyá tétele, továbbá a péteri szolgálat és az összes püspök szolgálata közötti kapcsolat fenntartása és ápolása érdekében a pápa "az egész Egyház feletti legfőbb, teljes és közvetlen hatalmának gyakorlása során igénybe veszi a Római Kúria dikasztériumait, amelyek tehát az ő nevében és az ő tekintélyével végzik munkájukat az egyházak javára és a szent pásztorok szolgálatára" [24]. Ily módon a Kúria a pápa és a püspökök szolgálatában áll, akik "Péter utódjával együtt kormányozzák az élő Isten házát" [25]. Miközben a Kúria a püspököknek azok részegyházaiban szolgálatára áll, tiszteletben tartja az apostolutódként őket megillető felelősséget.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

1. **A pápa küldetésének szolgálata**. A Római Kúria mindenekelőtt Péter utódjának szolgálatában álló eszköz, hogy segítse őt küldetésében, mint "mind a püspökök, mind a hívek sokasága egységének örök és látható kiindulási pontját és alapját" [26], ugyanakkor hasznára legyen a püspököknek, a részegyházaknak, a püspöki konferenciáknak és azok regionális és kontinentális tömörüléseinek, a keleti hierarchikus szervezeteknek, továbbá az Egyház más intézményeinek és közösségeinek is.
2. **A kommúnió társfelelőssége**. A jelen reform az "egészséges decentralizáció" [27] szellemében azt célozza, hogy meghagyja a főpásztorok hatáskörében annak lehetőségét, hogy "saját tanítói és pásztori feladatuk" [28] gyakorlása során megoldják azon kérdéseket, amelyeket jól ismernek [29], és amelyek nem érintik az Egyház tanításának, fegyelmének és közösségének egységét, mindig azon társfelelősséggel eljárva, mely annak a sajátos mysterium communionisnak a gyümölcse és kifejeződése, ami maga az Egyház [30].
3. **A püspökök küldetésének szolgálata**. A püspökökkel való együttműködés terén a Kúria által a számukra nyújtott szolgálat elsődlegesen abban nyilvánul meg, hogy elismeri az Evangéliumért és az Egyházért végzett munkájukat, gyors tanácsadással szolgál, bátorítja az általuk előmozdított lelkipásztori fordulatot, elismeri és támogatja evangelizációs kezdeményezésüket; továbbá szolidárisan támogatja a szegények iránti preferenciális lelkipásztori opciójukat, a kiskorúak és a sérülékeny személyek védelmét, valamint minden olyan hozzájárulásukat, amely az emberi család, az egység és a béke javát szolgálja – egyszóval a népek Krisztusban való bőséges életének érdekében tett kezdeményezéseiket. A Kúriának ez a szolgálata a püspökök küldetése és a kommúnió iránt a testvéri szellemben ellátott felügyeleti feladatok révén is megnyilvánul, ami a Péter utóda és a püspökök közötti kölcsönös, affektív és tényleges kommúniót támogatja és növeli.
4. **A részegyházak és azok püspöki konferenciái, valamint a keleti hierarchikus szervezetek támogatása**. A katolikus Egyház a világ számos népét, nyelvét és kultúráját felöleli, és ezért az evangelizáció hatékony tapasztalatainak nagy kincsestára áll rendelkezésére, amit nem szabad veszni hagyni. A Római Kúria, az egész communio javát szolgálva, képes összegyűjteni és feldolgozni az Egyháznak a világban való jelenlétéből az egyes részegyházak, a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek ismereteinek és tapasztalatainak, illetve az evangelizációval kapcsolatos legjobb kezdeményezéseinek és kreatív javaslatainak gazdagságát, továbbá a problémákkal, kihívásokkal szembeni fellépésük kreatív javaslatait. Összegyűjtve az egyetemes Egyház eme tapasztalatait, támogatás gyanánt megosztja azokat a részegyházakkal, a püspöki konferenciákkal és a keleti hierarchikus szervezetekkel. Az ilyen típusú eszmecsere és párbeszéd szempontjából fontos eszközt jelentenek az "ad limina Apostolorum" látogatások, illetve a püspökök által ezen alkalommal benyújtott jelentések.
5. **A Római Kúria helyettesi jellege**. Minden kuriális intézmény a római pápától kapott hatalom alapján teljesíti küldetését, akinek nevében és primátusi hatalmának gyakorlása során helyettesi hatalommal jár el. Ezen okból kifolyólag bármely hívő vezethet dikasztériumot vagy szervezetet, azok sajátos hatásköre, kormányzati hatalma és funkciója figyelembe vételével.
6. **Lelkiség**. A Római Kúria csak úgy tud hozzájárulni az Egyháznak az Úrral való közösségéhez, ha ápolja minden tagjának Krisztus Jézussal való kapcsolatát, ha belső buzgalommal fáradozik Isten tervének és a Szentlélek által az ő Egyházának adományozott ajándékok érdekében, és ha minden megkeresztelt nek az életszentségre szóló hivatása érdekében munkálkodik. Szükséges ennélfogva, hogy minden kuriális intézményben az Egyház-misztérium szolgálata együtt legyen az Istennel való szövetség megélésével, ami a közös imádságban, a lelki megújulásban és az Eucharisztia rendszeres közös ünneplésében nyilvánul meg. Ugyanígy, a Jézus Krisztussal való találkozásból kiindulva, a Kúria tagjai a misszionárius tanítványok örömteli tudatával teljesítsék feladatukat Isten egész népének szolgálatára.
7. **Személyes integritás és szakmaiság**. Krisztus arca tükröződik tanítványai arcának sokféleségében, akik karizmáikkal az Egyház küldetésének szolgálatában állnak. Ezért a Kúriában szolgálatot teljesítők a püspökök, papok, diakónusok, a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai, valamint a világi hívők közül kerülnek ki, akik kitűnnek lelki életükkel, lelkipásztori jó tapasztalataikkal, józan életvitelükkel és a szegények iránti szeretetükkel, közösségi és szolgálatkész szellemiségükkel, a rájuk bízott ügyekben való hozzáértéssel és az idők jeleinek felismerésére való képességükkel. Ennek

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

érdekében gondos figyelmet kell fordítani a személyzet kiválasztására és képzésére, valamint a munkaszervezésre és mindannyiuk személyes és szakmai fejlődésére.
8. **Együttműködés a dikasztériumok között**. A Kúria és minden egyes intézményének belső működését a kommúnió és a részvétel szellemiségének kell jellemeznie. A Római Kúriának mindinkább az életközösség, valamint az egyetemes Egyház főpásztorait körülvevő operatív egység szolgálatában kell állnia. Ennek érdekében a dikasztériumok vezetői rendszeresen találkoznak a római pápával, egyénileg és együttes értekezleteken. A rendszeres értekezletek elősegítik az átláthatóságot és az összehangolt cselekvést, hogy megvitassák a dikasztériumok munkaterveit és azok végrehajtását.
9. **Dikasztériumközi és dikasztériumon belüli értekezletek**. A Kúrián belüli közösséget és együttműködést kifejező dikasztériumközi értekezletek több dikasztériumot érintő kérdéseket tárgyalnak. Az ilyen értekezletek összehívásának feladata a pápai titkárság funkcióját ellátó Államtitkárságot illeti. A közösség és az együttműködés a dikasztériumok tagjainak célszerű időszakos értekezletein is megnyilvánul: a plenáris ülésszakokon, a konzultákon és kongresszusokon. Ugyanezen szellemiségnek kell lelkesítenie a püspökök találkozóit a dikasztériumokkal, mind egyénileg, mind pedig közösen, miként az "ad limina Apostolorum" látogatások alkalmával.
10. **A katolicitás kifejeződése**. A bíborosok, püspökök és más munkatársak kiválasztásában az Egyház katolicitásának kell tükröződnie. Mindazok, akiket a Római Kúriában történő szolgálatra meghívnak, a római pápával való közösség és szolidaritás jelét képezik a püspökök, valamint a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak elöljárói részéről, akik különböző kultúrákból származó képzett munkatársakat bocsátanak a Római Kúria rendelkezésére.
11. **A dikasztériumok csökkentése**. Szükségessé vált a dikasztériumok számának csökkentése, összevonva azokat, amelyek célja nagyon hasonló vagy egymást kiegészítő volt, és racionalizálva feladataikat az átfedő hatáskörök elkerülése és a munka hatékonyabbá tétele érdekében.
12. A reform, amint azt VI. Pál megkívánta, mindenekelőtt azt szándékozik biztosítani, hogy magában a Kúriában és az egész Egyházban az isteni szeretet szikrája "lángra lobbanthassa azokat az elveket, tanokat és szándékokat, amelyeket a Zsinat elrendelt, és amelyek így a szeretet által meggyulladva valóban megvalósíthatják az Egyházban és a világban a gondolkodás, a tevékenység, az erkölcsök és a morális erő, az öröm és a remény megújulását, ami a Zsinat célja volt" [31].

III. ÁLTALÁNOS SZABÁLYOK

A Római Kúria fogalma
1. cikk
A Római Kúria az az intézmény, amelyet a római pápa legfőbb pásztori hivatala és a világnak szóló egyetemes küldetése gyakorlása során rendszerint igénybe vesz. A Kúria a pápának, mint Péter utódának, illetve a püspököknek, mint az apostolok utódainak szolgálatában áll, a természetüknek megfelelő módon, feladatát evangéliumi szellemben ellátva, az egyetemes Egyház kommúniója, egysége és épülése javán és szolgálatán fáradozva, továbbá odafigyelve a világ szükségleteire, amelyben az Egyház küldetését teljesíteni hivatott.

A kuriális tevékenység pasztorális jellege
2. cikk
Mivel Isten népének minden tagja részt vesz az Egyház küldetésében, ki-ki a maga állapotának megfelelően, a Római Kúriában szolgálatot teljesítők saját ismereteikkel és képességeikkel, valamint lelkipásztori tapasztalataikkal arányos módon fejtik ki közreműködésüket.
3. cikk
A Római Kúriában, illetve a Szentszékhez kapcsolódó más intézményekben dolgozó személyzet pasztorális szolgálatot végez, támogatva a római pápa és a püspökök küldetését az egyetemes Egyház iránti felelősségükben. Ezt a szolgálatot nagyfokú együttműködés és a társfelelősség szellemétől áthatva kell ellátni, mások kompetenciáját tiszteletben tartva.
4. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A kuriális szolgálat pasztorális jellegét az egyetemes Egyház és a részegyház között fennálló, kölcsönös bensőséges kapcsolaton alapuló sajátos lelkiség táplálja és gazdagítja.

5. cikk

A Római Kúria pasztorális szolgálatát jellemző eredetiség megköveteli, hogy mindenki érezze magát az Egyház és a világ előtt példamutató életvitelre hivatottnak. Ez mindenki számára együtt jár annak igényes kötelességével, hogy tanítványok és misszionáriusok legyenek, példát mutatva az odaadás, a jámborság, a hozzá fordulók befogadásának és a szolgálat szellemében.

6. cikk

A klerikusok a Római Kúriában végzett szolgálatuk mellett a lelkek gondozásával is foglalkozzanak, amennyire csak lehetséges és hivatali munkájuk sérelme nélkül, s hasonlóképpen, a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai és a világiak is működjenek közre saját közösségeik vagy más egyházi valóságok pasztorális tevékenységében, ki-ki képességei és lehetőségei szerint.

A Római Kúria működési elvei

7. cikk

1. § A Római Kúria minden egyes részének megfelelő működéséhez elengedhetetlen, hogy az odaadás és a tisztesség mellett az ott dolgozók képzettek legyenek. Ez magában foglalja a szakmaiságot, azaz a hozzáértést és a szükséges képességeket azon a területen, amelyen tevékenységüket kifejteni hivatottak. Erre idővel, tapasztalatok, tanulmányok, naprakész ismeretek megszerzése révén tehetnek szert; mindazonáltal már a kezdettől fogva megfelelő felkészültségre van szükség ebben a tekintetben.

2. § A Római Kúria különböző egységei – jellegüknek és hatáskörüknek megfelelően – folyamatos továbbképzést biztosítanak személyzetük számára.

8. cikk

1. § A Római Kúria minden egyes egységének tevékenységét mindig a racionalitás és funkcionalitás szempontjainak kell vezérelnie, reagálva az idővel felmerülő helyzetekre és alkalmazkodva az egyetemes Egyház és a részegyházak szükségleteihez.

2. § A funkcionalitás, amelynek célja a legjobb és leghatékonyabb szolgáltatás nyújtása, megköveteli, hogy a Római Kúriában szolgálók mindig készen álljanak munkájukat a szükségletek szerint végezni.

9. cikk

1. § Minden egyes dikasztérium, szervezet vagy hivatal, azon küldetés okán, amelyben részt vállal, sajátos szolgálatának teljesítése során arra hivatott, hogy azt a többi dikasztériummal, szervezettel vagy hivatallal együttműködve, a kölcsönös együttműködés dinamikájának megfelelően, mindegyikük a saját hatáskörében teljesítse, tevékenységeik állandó egymásra utaltsága és kapcsolódása fényében.

2. § Ezt a konvergenciát az egyes dikasztériumokon, szervezeteken vagy hivatalokon belül is mindenki valósítsa meg azáltal, hogy mindegyikük munkakörének ellátása – a kulturális, nyelvi és nemzeti különbözőségeken túlmenően – a fegyelmezett és hatékony működést segítse elő.

3. § Az 1. és 2. § rendelkezései az Államtitkárságra is vonatkoznak, a pápai titkárságot megillető sajátosságok szerint.

10. cikk

Minden dikasztérium, szervezet vagy hivatal, tevékenységének gyakorlása során rendszeresen és híven vegye igénybe a jelen apostoli konstitúcióban előírt szerveket, mint a kongresszus, a rendes és a plenáris ülésszakok. Tartsanak rendszeresen dikasztériumvezetői és dikasztériumközi értekezleteket is.

11. cikk

Mindazzal, ami a Római Kúria alkalmazásában álló személyzet munkaügyi és azzal más kapcsolatos ügyeire vonatkozik, az Apostoli Szentszék Munkaügyi Hivatala foglalkozik saját hatáskörének megfelelően, a munkatársak jogainak védelme és előmozdítása érdekében, az Egyház szociális tanításának elvei szerint.

A Római Kúria felépítése

12. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

1. § A Római Kúria az Államtitkárságból, a dikasztériumokból és a szervezetekből áll, amelyek jogilag mind egyenrangúak.
2. § A kuriális intézmények kifejezésen a Római Kúriának az 1. §-ban említett egységeit kell érteni.
3. § A Római Kúria hivatalának minősül a Pápai Ház Prefektúrája, a Pápai Szertartásmesteri Hivatal és a Római Szentegyház Kamarása.

13. cikk

1. § Minden kuriális intézmény egy prefektusból vagy annak megfelelő vezetőből, kellő számú tagságból, egy vagy több titkárból áll, akik egy vagy több altitkárral együtt, de neki alárendelten segítik a prefektust. Hozzájuk társulnak még a különböző tisztviselők és a konzultorok.
2. § Sajátos jellegénél fogva vagy külön törvény alapján egy kuriális intézmény felépítése eltérhet az 1. §-ban meghatározottaktól.

14. cikk

1. § A kuriális intézményt a prefektus, vagy annak megfelelő vezető irányítja, igazgatja és képviseli.
2. § A titkár az altitkár avagy altitkárok közreműködésével, segíti a prefektust a kuriális intézmény ügyintézésében és a személyzet irányításában.
3. § A tisztviselőket – akiknek lehetőség szerint a világ különböző régióiból kell származniuk, hogy a Római Kúria tükrözze az Egyház egyetemességét – a klerikusok, a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai, valamint a világiak közül kell kiválasztani, akiket kellő tapasztalat, megfelelő képesítéssel igazolt tudás, erény és körültekintés jellemez. A kiválasztásuknak tárgyilagos és átlátható kritériumok alapján kell történnie, és a pasztorális tevékenységekben szerzett többéves tapasztalattal kell rendelkezniük.
4. § A tisztviselőjelöltek alkalmasságát megfelelő módon kell ellenőrizni.
5. § A klerikus tisztviselők kiválasztásakor lehetőleg megfelelő egyensúlyra kell törekedni az egyházmegyés/eparchiális klérus, illetve a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai között.

15. cikk

A kuriális intézmények tagjait a Rómában, illetve azon kívül lakó bíborosok közül nevezik ki, akikhez járul még – a kérdéses ügyekben különösen járatosként – néhány püspök, különösen megyéspüspök/eparchiális püspök, továbbá – a dikasztérium jellegének megfelelően – néhány pap és diakónus, továbbá a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak néhány tagja, valamint néhány világi hívő.

16. cikk

A kuriális intézmények és a hivatalok konzultorai a tudományra, bizonyított képességekre és körültekintésre nézve kitűnő hívek közül kerülnek kinevezésre. Beazonosításuknak és kiválasztásuknak lehetőleg tiszteletben kell tartania az egyetemesség szempontját.

17. cikk

1. § A prefektust vagy annak megfelelőjét, a tagokat, a titkárt, az altitkárt és a többi, hivatalvezetőnek, vagy annak megfelelőnek, illetve szakértőnek rendelt főtisztviselőt, továbbá a konzultorokat a római pápa nevezi ki ötéves időtartamra.
2. § A prefektus és a titkár, elérvén a Római Kúria Általános Szabályzatában meghatározott életkort, köteles benyújtani lemondását a római pápának, aki mindent megfontolva dönt róla.
3.§ A nyolcvanadik életévüket betöltő tagok tisztsége megszűnik. Mindazonáltal azoknak, akik más megbízatásuk okán tartoznak valamelyik kuriális intézményhez, amannak megszűntével megszűnik ezen tagságuk is.
4. § A kuriális intézményekben és a hivatalokban szolgáló klerikus, valamint a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai közül kikerülő tisztviselők főszabály szerint öt év elteltével visszatérnek egyházmegyéjük/eparchiájuk lelkipásztori szolgálatába, avagy abba az intézménybe vagy társaságba, amelyhez tartoznak. Amennyiben a Római Kúria elöljárói úgy ítélik meg, szolgálatuk meghosszabbítható egy további ötéves időszakra.

18. cikk

1. § Az Apostoli Szék üresedése esetén a kuriális intézmények vezetőinek és a tagok mindegyikének megszűnik a megbízatása. Kivételt képez ez alól a Főpenitenciárius, aki továbbra is ellátja a hatáskörébe tartozó rendes ügyeket, és javaslatot tesz a Bíborosi Kollégiumnak azon

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

ügyeket illetően, amelyekről a római pápának számolna be, továbbá Őszentsége Alamizsnása, aki az addig is alkalmazott szempontok szerint folytatja a szeretetszolgálat műveinek gyakorlását, a Bíborosi Kollégium alárendeltségében maradva, az új római pápa megválasztásáig.
2.§ A széküresedés idején a titkárok gondoskodnak a kuriális intézmények rendes igazgatásáról, csakis a rendes ügymenettel kapcsolatos ügyeket intézve. A megválasztását követő három hónapon belül a római pápának meg kell őket erősítenie megbízatásukban.
3. § A pápai szertartásmester az Apostoli Szék üresedésére és a római pápa megválasztására vonatkozó jogszabály által előírt megbízatása szerint jár el.

19. cikk

Minden egyes kuriális intézmény és hivatal saját irattárral rendelkezik, amelyben a beérkező iratokat és a kimenők másolatát iktatják, és azokat rendben, biztonságban, a megfelelő szempontok szerint megőrzik.

A kuriális intézmények hatásköre és eljárásrendje

20. cikk

A kuriális intézmények hatáskörét rendesen az ügyek szerint határozzák meg. Lehetséges azonban más okokból kifolyólag is hatásköröket meghatározni.

21. cikk

Mindegyik kuriális intézmény saját hatáskörén belül:
1. intézi azon ügyeket, amelyek természetüknél fogva vagy törvényi rendelkezésnél fogva az Apostoli Szentszéknek vannak fenntartva;
2. intézi a római pápa által rábízott ügyeket;
3. megvizsgálja azon kérdéseket és problémákat, amelyek túlmutatnak az egyes megyéspüspökök/eparchiális püspökök vagy püspöki testületek (konferenciák vagy keleti hierarchikus szervezetek) hatáskörén;
4. tanulmányozza a jelenkor legsúlyosabb problémáit, hogy az Egyház pasztorális tevékenységét megfelelőbben, összehangoltabban és hatékonyabban előmozdítsa, mindig egyetértésben a részegyházakkal, a püspöki konferenciákkal, azok regionális és kontinentális tömörüléseivel, illetve a keleti hierarchikus szervezetekkel, tiszteletben tartva azok hatáskörét;
5. előmozdítja, támogatja és bátorítja az egyetemes Egyház javát szolgáló kezdeményezéseket és felvetéseket;
6. kivizsgálja azokat a kérdéseket, amelyekkel a hívek – jogukkal élve – közvetlenül az Apostoli Szentszékhez fordulnak és szükség esetén döntést hoz.

22. cikk

A dikasztériumok közötti, valamint ezek és az Államtitkárság közötti hatásköri ütközéseket az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága elé kell utalni, hacsak a római pápa másként nem kíván rendelkezni.

23. cikk

Mindegyik kuriális intézmény az egyetemes jog és a Római Kúria külön joga, valamint saját normái szerint intézi a hatáskörébe tartozó kérdéseket, a jogot mindig kánoni méltányosság szerint alkalmazva, tiszteletben tartva és odafigyelve az igazságosságra, az Egyház javára és a lelkek üdvösségére.

24. cikk

A kuriális intézmények vezetőit, illetve helyettük a titkárokat a római pápa az általa meghatározott formában személyesen fogadja, hogy rendszeresen és gyakran beszámoljanak az aktuális ügyekről, tevékenységekről és programokról.

25. cikk

A dikasztérium vezetőjének feladata – az egyes dikasztériumokra vonatkozó eltérő rendelkezések esetének kivételével – összehívni a kongresszust, ami rajta kívül a titkárból, az altitkárból, valamint a dikasztériumvezető megítélése szerint a tisztviselők egészéből vagy egy részéből tevődik össze, annak érdekében, hogy:
1. megvizsgálja az egyes kérdéseket és azonnali döntéssel meghatározza a megoldást, vagy pedig azt a rendes, illetve a plenáris ülésszak, vagy dikasztériumközi értekezlet elé utalja, avagy a római pápához felterjessze;
2. a konzultorok, vagy más szakértők elé utalja a különleges vizsgálatot igénylő kérdéseket;

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

3. kivizsgálja a felhatalmazásokra és leiratokra vonatkozó kérelmeket, a dikasztérium hatáskörének megfelelően.

26. cikk

1. § A dikasztériumok tagjai rendes ülésszakra, illetve plenáris ülésszakra ülnek össze.

2. § A szokásos vagy gyakori ügyeket tárgyaló rendes ülésszakra elegendő a Rómában lakó dikasztériumi tagokat összehívni.

3. § A plenáris ülésszakra a dikasztérium valamennyi tagja meghívást kap. Azt kétévente kell tartani, hacsak a dikasztérium rendtartása (*Ordo servandus*) nem határoz meg hosszabb időt, s minden esetben a római pápa tájékoztatását követően. A plenáris ülésszaknak vannak fenntartva a nagyobb jelentőségű ügyek, amelyek a dikasztérium saját természete szerint olyannak minősülnek. Azt célszerű módon össze kell hívni az általános elvi jellegű, továbbá mindazon kérdések megvitatása végett is, amelyeket a dikasztérium vezetője szükségesnek tart ilyeténképp tárgyalni.

4. § Az ülésszak munkálatainak tervezésekor, különösen is a plenáris ülésszakok esetében, amelyekre valamennyi tag hivatalos, törekedni kell az utazások ésszerűsítésére, videokonferenciák és egyéb, kellően bizalmas és biztonságos kommunikációs eszközök használata révén, amelyek lehetővé teszik a hatékony közös munkavégzést, az egyazon helyen való tényleges fizikai jelenléttől függetlenül.

5. § A titkár minden ülésszakon szavazati joggal vesz részt.

27. cikk

1. § A konzultorok, illetve az azoknak megfelelők feladata a rájuk bízott kérdést tanulmányozni és – általában írásbeli – véleményt nyilvánítani az ügyben.

2. § Amikor szükségesnek ítélik, és a dikasztérium saját jellege szerint, a konzultorok – valamennyien, vagy sajátos szakértelmükre tekintettel csak egy részük – összehívhatók testületileg, hogy meghatározott kérdéseket megvizsgáljanak és azokról véleményt adjanak.

3. § Egyedi esetekben olyan személyek is felkérhetők tanácsadásra, akik nem tartoznak a konzultorok sorába, és akik kitűnnek szakértelmükkel és tapasztalatukkal a tárgyalandó ügyet illetően.

28. cikk

1. § Az osztott hatáskörű ügyeket, azaz amelyek több dikasztériumot érintenek, az érintett dikasztériumok közösen vizsgálják.

2. §. A kérdéssel elsőként megkeresett dikasztérium vezetője hivatalból, vagy egy másik érintett dikasztérium kérésére összehívja az értekezletet, hogy a különböző nézőpontokat összevetve határozatot hozzanak.

3. § Amennyiben a téma megkívánja, a kérdéses ügyet az érintett dikasztériumok közös plenáris ülésszaka elé kell utalni.

4. § Az értekezletet az azt összehívó dikasztériumvezető elnökli, illetve a titkár, amennyiben csak a titkárok vannak jelen.

5. § A kölcsönös és gyakori egyeztetést igénylő osztott hatáskörű ügyek intézésére szükség esetén azon dikasztérium vezetője, amelyik először foglalkozott a kérdéssel, vagy amelyikhez azt először nyújtották be – a római pápa előzetes jóváhagyásával – külön dikasztériumközi bizottságot hoz létre.

29. cikk

1. § Amennyiben egy kuriális intézmény általános érvényű dokumentumot készít elő, a szöveget – még mielőtt azt a római pápa elé terjesztené – továbbítsa a többi érintett kuriális intézménynek, hogy esetleges észrevételeket, módosításokat és javaslatokat kapjon annak tökéletesítése végett, s a különböző nézőpontok és értékelések összevetése nyomán megvalósítható legyen annak egyetértő alkalmazása.

2. § Az államokkal és a nemzetközi jog más alanyaival való kapcsolatokat érintő kérdésekre vonatkozó dokumentumokhoz vagy nyilatkozatokhoz az Államtitkárság előzetes engedélye (*hihil obstat*) szükséges.

30. cikk

Kuriális intézmény nem bocsáthat ki törvényt vagy törvényerejű általános határozatokat, és nem térhet el az egyetemes jog hatályos előírásaitól, kivéve a római pápa által különleges jelleggel jóváhagyott egyedi és részleges esetekben.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

31. cikk

1. § Megkerülhetetlen szabály, hogy fontos vagy rendkívüli ügyekben semmit sem szabad tenni addig, amíg azt a kuriális intézmény vezetője a római pápával nem közölte.

2. § A nagyobb jelentőségű kérdésekben hozott döntéseket és határozatokat fel kell terjeszteni a római pápa jóváhagyására, kivéve azokat a döntéseket, amelyekre nézve a kuriális intézmény rendkívüli felhatalmazást kapott, továbbá a Rota Romana Bíróságának és az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bíróságának a saját hatáskörükben hozott ítéleteit.

3. § Az egyes kuriális intézmények számára adott rendkívüli felhatalmazások tekintetében a prefektus, vagy annak megfelelő vezető, köteles a római pápával időszakonként egyeztetni és értékelni azok hatékonyságát, kivitelezhetőségét, a Római Kúrián belüli besorolásukat és az egyetemes Egyház számára való célszerűséget.

32. cikk

1. § A hierarchikus felfolyamodásokat az ügy szerint illetékes kuriális intézmények fogadják be, vizsgálják ki, illetve döntenek felőlük a jogszabályoknak megfelelően. Ha kétség merül fel a hatáskör meghatározásával kapcsolatban, a kérdést az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága dönti el.

2. § Azokat a kérdéseket, amelyeket bírósági úton kell megoldani, az illetékes bíróságokhoz kell utalni.

33. cikk

A kuriális intézmények – ki-ki saját hatásköre szerint – közreműködnek a Szinódus Általános Titkárságának tevékenységében, a Szinódus saját jogszabályában foglaltaknak megfelelően, amely nagyobb jelentőségű ügyekben hatékony együttműködést nyújt a római pápának, az általa meghatározott, vagy meghatározandó módon, az egész Egyház javára.

A kuriális intézményvezetői értekezlet

34. cikk

1. § A Kúria munkája nagyobb koherenciájának és átláthatóságának elősegítése érdekében, a római pápa rendelkezése szerint, rendszeresen összehívják a kuriális intézmények vezetőit, hogy közösen megvitassák az egyes intézmények munkatervét és azok alkalmazását; összehangolják a közös munkát; tájékoztatást adjanak és kapjanak, valamint megvizsgálják a fontosabb ügyeket; véleményt és javaslatokat adjanak; a római pápához felterjesztendő döntéseket hozzanak.

2. § Az értekezleteket az államtitkár hívja össze és irányítja a római pápával egyetértésben.

35. cikk

Ha a római pápa azt célszerűnek tartja, a legfontosabb általános jellegű, már a kuriális intézményvezetői értekezleten megbeszélés tárgyát képező ügyekkel a konzisztóriumon összegyűlt bíborosok is foglalkozhatnak, annak saját törvénye szerint.

A Római Kúria a részegyházak szolgálatában

36. cikk

1. § A kuriális intézményeknek együtt kell működniük a legfontosabb kérdésekben a részegyházakkal, a püspöki konferenciákkal, azok regionális és kontinentális tömörüléseivel, valamint a keleti hierarchikus szervezetekkel.

2. § Ha a kérdés megkívánja, az általános jellegű dokumentumokat, illetve azokat, amelyek különösen is érintenek egyes részegyházakat, úgy készítsék elő, hogy figyelembe veszik a püspöki konferenciák, azok regionális és kontinentális tömörülései, valamint az érintett keleti hierarchikus szervezetek véleményét.

3. § A részegyházak által hozzájuk intézett megkeresések kézhezvételét a kuriális intézményeknek haladéktalanul vissza kell igazolniuk, azokat szorgalmasan és haladéktalanul meg kell vizsgálniuk, és mielőbb megfelelő választ kell azokra adniuk.

37. cikk

A részegyházakat érintő ügyekben a kuriális intézményeknek konzultálniuk kell az ott működő pápai követekkel, és ne mulasszák el a meghozott döntésekről értesíteni őket, valamint a püspöki konferenciákat, illetve a keleti hierarchikus szervezeteket.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Az "ad limina Apostolorum" látogatás

38. cikk

A hagyományoknak megfelelően és a kánonjog előírásai szerint az egyes részegyházak főpásztorai meghatározott időpontban „ad limina Apostolorum” látogatást tesznek.

39. cikk

Ez a látogatás különös jelentőséggel bír az Egyház életében a kommúnió és az egység szempontjából, mivel ez képezi az egyes részegyházak, illetve a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek főpásztorainak Róma püspökével való kapcsolata csúcspontját. Ő pedig püspöktestvéreit fogadván megvitatja velük az egyházak javát és a püspökök pasztorális tevékenységét érintő kérdéseket, megerősíti és támogatja őket a hitben és a szeretetben. Ezáltal erősödnek a hierarchikus közösség kötelékei, és megnyilvánul mind az Egyház katolicitása, mind a püspökök testületének egysége.

40. cikk

1. § A látogatásra hivatalos mindegyik részegyház főpásztorainak gondosan és szorgalommal kell előkészíteniük a látogatást, és részletes jelentést kell benyújtaniuk az Apostoli Szentszékhez – az általa megjelölt időn belül – a rájuk bízott egyházmegye/eparchia helyzetéről, beleértve a pénzügyi és vagyoni helyzetről szóló jelentést.

2. § A rövidséget a világossággal ötvöző jelentést a részegyház valós állapotának leírásakor pontosságnak és konkrétságnak kell jellemeznie. Tartalmaznia kell továbbá a kuriális intézmények részéről kapott támogatás értékelését, valamint magával a Kúriával szemben megfogalmazott elvárásokat a közreműködésével elvégzendő munkával kapcsolatban.

3. § A beszámolók megkönnyítése érdekében a részegyházak főpásztorai a részletes beszámolóhoz csatoljanak egy összefoglaló szöveget a főbb témákról.

41. cikk

A látogatás három fő mozzanatból tevődik össze: zarándoklat az apostolfejedelmek sírjához, találkozás a római pápával, valamint beszámoló a Római Kúria dikasztériumaiban és igazságügyi szervezeteinél.

42. cikk

1. § A prefektusok vagy annak megfelelők, valamint a dikasztériumok és igazságügyi szervezetek titkárai szorgalmasan készüljenek fel a részegyházak, a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek főpásztoraival való találkozásra, gondosan megvizsgálva az általuk küldött jelentéseket.

2. § Az 1. §-ban említett főpásztorokkal találkozván, a prefektusok vagy azok megfelelői, valamint a dikasztériumok és az igazságügyi szervezetek titkárai őszinte és szívélyes párbeszéd útján adjanak számukra tanácsot, bátorítsák és segítsék őket. Nyújtsanak számukra javaslatokat és megfelelő iránymutatást, hogy ezáltal hozzájáruljanak az Egyház egészének javához és fejlődéséhez, a közös fegyelem betartásához, miközben pedig tőlük is a javaslatokat és jelzéseket kapnak, hogy mind hatékonyabb szolgálatot tudjanak nyújtani.

Szabályzatok

43. cikk

1. § Az ügyintézés tekintetében – a hatályos törvénykönyvek előírásainak, a II. részben vázolt elveknek és kritériumoknak, valamint a jelen apostoli konstitúcióban megállapított normák tiszteletben tartásával – a Római Kúria Általános Szabályzatát kell betartani, azaz a római pápa által kellőképpen jóváhagyott azon közös normák összességét, amelyek az ügyvitel és ügyintézés rendjét és módját szabályozzák mind a Kúriában, mind pedig – ahol azt kifejezetten előírják – a Szentszékhez kapcsolódó intézményekben.

2. § Minden kuriális intézménynek és minden hivatalnak rendelkeznie kell a római pápa által jóváhagyott saját rendtartással (Ordo servandus), azaz az ügyintézés során követendő saját normákkal.

IV ÁLLAMTITKÁRSÁG

44. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Az Államtitkárság pápai titkárságként közvetlen segítségére van a római pápának legfőbb küldetése gyakorlásában.

45. cikk

1. § Az államtitkár vezeti.

2. § Három részlegből áll: az Általános Ügyek Részlege, amit az államtitkár-helyettes (*Sostituto*) irányít a tanácsnok (*Assessore*) segítségével; az Államok és Nemzetközi Szervezetek Részlege, amit saját titkára irányít az altitkár és a multilaterális szektorért felelős altitkár segítségével; a Diplomáciai Személyzeti Részleg, amit a pápai képviseletek titkára irányít egy altitkár segítségével.

Általános Ügyek Részlege

46. cikk

Az Általános Ügyek Részlegének sajátos feladata a római pápa napi szolgálatával kapcsolatos ügyek intézése; a kuriális intézmények és az Apostoli Szentszék egyéb szervezeteinek szokásos hatáskörén túlmutató ügyek vizsgálata; a koordináció elősegítése ugyanazon dikasztériumok, szervezetek és hivatalok között, önállóságuk tiszteletben tartásával. Feladata mindannak ellátása, ami az államok Szentszéknél akkreditált képviselőit érinti.

47. cikk

Feladata továbbá:

1. az apostoli konstitúciók, dekretális levelek, apostoli levelek, levelek és a római pápa által rábízott egyéb okmányok megszerkesztése és kiküldése;

2. gondoskodni a Szentszék okmányainak és nyilvános dokumentumainak az "Acta Apostolicae Sedis" hivatalos közlönyben való közzétételéről;

3. iránymutatással szolgálni a Kommunikációs Dikasztérium számára mind a római pápa intézkedéseire, mind a Szentszék tevékenységére vonatkozó hivatalos közlemények tekintetében;

4. az ólompecsét és a halászgyűrű őrzése.

48. cikk

Hasonlóképp, ezen részleg:

1. gondoskodik a kuriális intézményvezetők időszakos értekezleteiről és a vonatkozó rendelkezések végrehajtásáról;

2. intézi a római pápa által kezdeményezett, avagy jóváhagyott kinevezések ügyeit a Szentszékhez kapcsolódó, avagy attól függő intézmények, valamint a kuriális intézmények és hivatalok prefektusa vagy annak megfelelő vezetője, a tagok, a titkár, az altitkár vagy altitkárok és a konzultorok, továbbá a diplomáciai személyzet vonatkozásában;

3. előkészíti a pápai kitüntetésekről szóló okiratokat;

4. gyűjti, koordinálja és közzéteszi a világszerte az Egyház életére vonatkozó statisztikai adatokat.

Államok és Nemzetközi Szervezetek Részlege

49. cikk

Az Államok és Nemzetközi Szervezetek Részlegének saját feladata a vonatkozó polgári hatóságokkal tárgyalandó ügyek intézése.

Felelősségi körében:

1. gondoskodik a Szentszék diplomáciai és politikai kapcsolatainak kezeléséről az államokkal és a nemzetközi jog más alanyaival, valamint intézi a közös ügyeket az Egyház és a civil társadalom javának előmozdítása érdekében, akár konkordátumok és más nemzetközi megállapodások révén is, figyelembe véve az érintett püspöki szervezetek véleményét;

2. képviseli a Szentszéket a nemzetközi kormányközi szervezetekben, valamint a multilaterális kormányközi értekezleteken, szükség szerint élve a Római Kúria illetékes dikasztériumainak és szervezeteinek együttműködésével;

3. megadja a hozzájárulást (nihil obstat) mindazon esetekben, amikor egy dikasztérium vagy a Római Kúria egyik szervezete olyan nyilatkozatot vagy dokumentumot kíván közzétenni, amely érinti a nemzetközi kapcsolatokat vagy a polgári hatóságokkal való kapcsolatokat.

50. cikk

1. § Különleges körülmények között, a római pápa megbízásával, ez a részleg – a Római Kúria illetékes dikasztériumaival folytatott konzultációt követően – intézi mindazt, ami a

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

részegyházakat illető kinevezéseket, valamint amazok, illetve szervezeteik létesítését és megváltoztatását érinti.
2. § Más esetekben, különösen ahol konkordátum van érvényben, a részleg feladata kezelni azon ügyeket, amelyeket a polgári kormányokkal kell intézni.

51. cikk

1. § A részleg munkáját bizonyos ügyek kezelésében egy saját tanács támogatja.
2. §. A részlegen belül szükség szerint létrehozhatók állandó bizottságok bizonyos témakörök, vagy a különböző kontinensekkel és egyes földrajzi területekkel kapcsolatos általános kérdések intézésére.

Diplomáciai Személyzeti Részleg

52. cikk

1. § A Diplomáciai Személyzeti Részleg a Szentszék diplomáciai szolgálatában álló személyekre vonatkozó kérdésekkel foglalkozik, különös tekintettel azok élet- és munkakörülményeire, valamint továbbképzésére. Feladatának ellátása érdekében a titkár felkeresi a pápai külképviseletek állomáshelyeit, összehívja és elnökli a vonatkozó kinevezésekkel kapcsolatos értekezleteket.
2. § A részleg együttműködik a Pápai Egyházi Akadémia elnökével a Szentszék diplomáciai szolgálatára jelöltek kiválasztása és képzése tekintetében, valamint kapcsolatot tart a nyugalmazott diplomáciai személyzettel.
3. § Feladatai ellátásában a részleg szorosan együttműködik az Általános Ügyek Részlegével, valamint az Államok és Nemzetközi Szervezetek Részlegével, amelyek maguk is foglalkoznak a pápai képviseletvezetőket érintő kérdésekkel saját szakterületüknek megfelelően.

V. A DIKASZTÉRIUMOK

Evangelizációs Dikasztérium

53. cikk

1. § A Dikasztérium az evangelizáció művét szolgálja, hogy Krisztust, a népek világosságát megismerjék és róla szóban és tettben tanúságot tegyenek, és épüljön az Ő titokzatos teste, az Egyház. A dikasztérium illetékes a világszerte zajló evangelizáció alapvető kérdéseit, valamint az új részegyházak létrehozását, kísérését és támogatását illetően, a Keleti Egyházak Dikasztériuma hatáskörének tiszteletben tartásával.
2. § A Dikasztérium két részlegből áll: az evangelizációs alapkérdések részlegéből, valamint – területi illetékességi körében – az első evangelizáció és az új részegyházak részlegéből.

54. cikk

Az Evangelizációs Dikasztériumot közvetlenül a római pápa vezeti. A két részleg mindegyikét az ő nevében és tekintélyével egy-egy proprefektus irányítja, a 14. § 2. cikke szerinti segítőkkel.

Evangelizációs Alapkérdések Részlege

55. cikk

1. § A részleg feladata, hogy – a részegyházakkal, a püspöki konferenciákkal és a keleti hierarchikus szervezetekkel, a megszentelt élet intézményeivel és az apostoli élet társaságaival együttműködve – tanulmányozza az evangelizáció, illetve az Evangélium hathatós hirdetése kibontakozásának alapvető kérdéseit, beazonosítva a megfelelő formákat, eszközöket és nyelvezetet. A részleg összegyűjti az evangelizáció terén szerzett legjelentősebb tapasztalatokat, és az egész Egyház számára elérhetővé teszi azokat.
2. § A részleg ösztönzi az evangelizáció és a missziók történetének átgondolását, különös tekintettel az Evangélium hirdetését meghatározó és befolyásoló politikai, társadalmi és kulturális történésekre.

56. cikk

1. § A részleg tanulmányok és tapasztalatcserék révén támogatja a részegyházakat a Jézus Krisztus örömhírének a különböző kultúrákban és etnikai csoportokban történő inkulturálása, valamint azok evangelizálása folyamatában, és különös figyelmet fordít a népi jámborságra.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

2. § A népi jámborság előmozdítása és támogatása során különös gondot fordít a nemzetközi kegyhelyekre. A részleg felelős a nemzetközi kegyhelyek létesítéséért és azok szabályzatának jóváhagyásáért a kánoni rendelkezésekkel összhangban, valamint együttműködve a megyéspüspökökkel/eparchiális püspökökkel, a püspöki konferenciákkal és a keleti hierarchikus szervezetekkel gondoskodik az állandó evangelizáció hajtóerejét képező kegyhelyek szerves pasztorációjának előmozdításáról.

57. cikk

A politikai, társadalmi és kulturális kihívások fényében a részleg:

1. előmozdítja az evangelizációt az idők jeleinek felismerése, valamint azok társadalmi-gazdasági és környezeti körülményeinek tanulmányozása révén, akik az Evangélium hirdetésének címzettjei;

2. tanulmányozza és elősegíti az Evangélium megújító hozzájárulását a kultúrákkal való találkozásban, továbbá mindannak tekintetében, ami az emberi méltóság és a vallásszabadság előmozdítását illeti. A részegyházakkal, a püspöki konferenciákkal és a keleti hierarchikus szervezetekkel szoros együttműködésben elősegíti és támogatja az Evangéliumnak a kultúrákkal való találkozása témáit illető egyházi tanítóhivatali tanítás terjesztését és megvalósítását. Minthogy az evangelizáció a szegények melletti alapvető kiállást jelenti, gondozza a szegények világnapját;

3. segíti és támogatja a megyéspüspökök/eparchiális püspökök, a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek kezdeményezéseit az evangélium hirdetése végett.

58. cikk

1. § A részleg illetékes a hitoktatás (katekézis) ügyében, a részegyházak szolgálatára állva a Jézus Krisztus evangéliumának hirdetésére vonatkozó kötelességüket illetően azok felé, akik a keresztséget követő mindennapi életükben keresztény életet élnek, azoknak, akik bizonyos hitet mutatnak ugyan, de nem ismerik kellőképpen annak alapjait, azoknak, akik szükségét érzik, hogy a kapott tanítást mind jobban elmélyítsék, és mindazoknak, akik a hitet elhagyták, vagy nem vallják.

2. § A részleg felügyeli a hitoktatást, hogy az alkalmas módon történjen, továbbá hogy a hitoktatók képzése az egyházi Tanítóhivatal iránymutatásai szerint történjen. Feladata továbbá az Apostoli Szentszék előírt megerősítésének megadása a katekizmusok és a hitoktatással kapcsolatos egyéb írások tekintetében, a Hittani Dikasztérium hozzájárulásával.

59. cikk

1. § Mivel a keresztség révén Isten népének minden tagja az Evangélium misszionárius tanítványa, a részleg támogatja ennek a tudatnak és felelősségnek a növelését, hogy mindenki hatékonyan közreműködjön a missziós munkában a mindennapi életvitel, az imádság, a tanúságtétel és a cselekedetek révén.

2. § Az evangelizáció különösen az isteni irgalmasság hirdetése révén történik, annak többféle módján és kifejeződésével. Ehhez sajátos módon járul hozzá az Irgalmasság Misszionáriusainak sajátos tevékenysége, ezért a részleg előmozdítja és támogatja képzésüket, irányelveket kínál pasztorális tevékenységükhöz.

60. cikk

1. § Az evangelizáció terén a részleg megerősíti és előmozdítja a vallásszabadságot világszerte minden társadalmi és politikai közegben, valós helyzetben. E tekintetben közreműködik az Államtitkársággal is.

2. § Együttműködésben a Vallásközi Párbeszéd Dikasztériumával, valamint a Kulturális és Oktatási Dikasztériummal, sajátos hatáskörük szerint ösztönzi és támogatja a találkozás és a párbeszéd lehetőségét, mint az evangelizáció egyik útját, a más vallásúakkal és azokkal, akik nem tartoznak egyik valláshoz sem.

Első Evangelizáció és Új Részegyházak Részlege

61. cikk

A részleg az első evangelizációval érintett területeken támogatja az Evangélium hirdetését és a hitélet elmélyítését, és intézi mindazt, ami mind az egyházi körzetek létrehozásával vagy módosításával, mind azok betöltésével kapcsolatos, továbbá ellátja a többi feladatot, amit a Püspöki Dikasztérium saját hatáskörén belül ellát.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

62. cikk
A részleg a jogos autonómia elve szerint támogatja az új részegyházakat az első evangelizáció munkájában és a növekedésben, együttműködve a részegyházakkal, a püspöki konferenciákkal, a megszentelt élet intézményeivel, az apostoli élet társaságaival, a társulásokkal, az egyházi mozgalmakkal, az új közösségekkel és az egyházi segélyszervezetekkel.
63. cikk
A részleg együttműködik a püspökökkel, a püspöki konferenciákkal, a megszentelt élet intézményeivel és az apostoli élet társaságaival missziós hivatások támasztása érdekében a klerikusok, a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságai tagjainak és a világiak körében. Továbbá a világi papság és hitoktatók képzése terén azokon a területeken, amelyek a dikasztérium alá tartoznak, más dikasztériumok hatáskörének tiszteletben tartásával olyan területeken, mint a papok intézményes képzése, a felsőoktatási intézmények, a nevelés és a kultúra.
64. cikk
1. § A részleg előmozdítja a tapasztalatcserét az új részegyházakon belül, valamint ezek és a régebben létesített egyházak között.
2. § Figyelemmel kíséri az új részegyházak integrációját, szolidaritásra és testvéri támogatásra ösztönzi a többieket.
3. § Kezdő és továbbképzési tanfolyamokat szervez és rendel el a hatáskörébe tartozó területek püspökei, illetve az azokkal egyenlő elbírálás alá eső elöljárók számára.
65. cikk
A missziós együttműködés fokozása érdekében a részleg:
1. intézi az új részegyházaknak a gazdasági önállóság felé vezetését, hozzájárulva a feltételek megteremtéséhez;
2. segít létrehozni az új részegyházak támogatásához szükséges alapokat, illetve felkészíteni a hozzáértő személyzetet a forrásgyűjtésre és a többi részegyházzal való együttműködésre;
3. elősegíti az új részegyházakban és csoportosulásaikban a forrásfelhasználást és a befektetések minőségét ellenőrző igazgatási és ellenőrző szervek létrehozását;
4. támogatja az új részegyházakat a személyzeti ügyek kezelésében.
66. cikk
A részleg intézi mindazt, ami a gondjaira bízott részegyházak ötéves jelentéseivel és „ad limina Apostolorum” látogatásaival kapcsolatban elő van írva.
67. cikk
1. § Az Első Evangelizáció és Új Részegyházak Részlegéhez tartoznak a minden megkeresztelt személy missziós felelősségének előmozdítását és az új részegyházak támogatását szolgáló eszköznek számító Pápai Missziós Művek: a Hitterjesztés Pápai Műve, Szent Péter Apostol Pápai Műve, a Missziós Gyermekség Pápai Műve és a Pápai Misszionárius Unió.
2. § A missziós együttműködésre szánt gazdasági támogatások kezelésével és méltányos elosztásával a részlegnek a Pápai Missziós Művek elnöki tisztét betöltő segédtitkára van megbízva.
68. cikk
A missziókra szánt vagyont egy külön hivatal kezeli a részleg segédtitkára irányításával, a Gazdasági Titkárság felé történő megfelelő elszámolási kötelezettség fenntartásával.

Hittani Dikasztérium
69. cikk
A Hittani Dikasztérium feladata, hogy segítse a római pápát és a püspököket az Evangélium hirdetésében világszerte, előmozdítsa és védelmezze a hitre és erkölcsre vonatkozó katolikus tanítás épségét, a hitletéteményből merítve, s az újonnan felmerülő kérdésekkel szembesülve törekedjen annak mind mélyebb megértésére.
70. cikk
A dikasztérium két részlegből áll: a Doktrinális és a Fegyelmi Részlegből, mindegyiket egy-egy titkár koordinálja, akik a prefektust a saját hatáskörükbe tartozó meghatározott területeken segítik.
71. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A Doktrinális Részleg szorgalmazza és támogatja a hit és az erkölcs megértésére, valamint a teológiának a különböző kultúrákban megvalósuló fejlődésére irányuló tanulmányokat és gondolkodást a helyes tanítás és az idők kihívásainak tükrében, hogy a hit fényében megválaszolja a tudomány haladásával és a civilizációk fejlődésével felmerülő kérdéseket és érveket.

72. cikk

1. § Azon intézkedések meghozatalát illetően, amelyek a hit és az erkölcs védelmét, illetve a bármiféleképpen terjesztett tévedésekkel szemben sértetlenségük megőrzését célozzák, a Doktrinális Részleg szoros kapcsolatban cselekszik a megyéspüspökökkel/eparchiális püspökökkel – mind egyénileg, mind a püspöki konferenciákban vagy részleges zsinatokon, illetve a keleti hierarchikus szervezetekben – akik küldetésük gyakorlása során a hit hiteles mesterei és tanítói, melynél fogva kötelesek megőrizni és előmozdítani ugyanazon hit integritását.

2. § Ezen együttműködés különösen érvényes a teológiai tudományok oktatására vonatkozó engedélyeket illetően, melyekkel kapcsolatban a részleg véleményt nyilvánít, a Kulturális és Oktatási Dikasztérium hatáskörének tiszteletben tartásával.

73. cikk

A hit igazságának és az erkölcsök feddhetetlenségének megóvása érdekében a Doktrinális Részleg:

1. megvizsgálja a helyes hittel és erkölcsökkel ellentétesnek vagy ártalmasnak tűnő írásokat és véleményeket; párbeszédet keres szerzőikkel, és bemutatja a saját szabályai szerinti célszerű intézkedéseket;

2. intézkedik, hogy ne maradjon el a keresztény nép körében terjedő tévedések és veszélyes tanok megfelelő cáfolata.

74. cikk

A Doktrinális Részleg feladata a Házassági Ügyek Osztálya révén mind jogi szempontból, mind tényállásilag kivizsgálni mindazt, ami a "privilegium fidei"-re vonatkozik.

75. cikk

A Római Kúria más dikasztériumai, szervezetei és hivatalai által kiadandó dokumentumokat a hitre és az erkölcsökre vonatkozó tanítás tekintetében előbb véleményezésre a Doktrinális Részleg elé kell terjeszteni, amely egy szembesítési és egyeztetési eljárás révén elősegíti a megfelelő döntések meghozatalát.

76. cikk

1. § A Fegyelmi Részleg a Fegyelmi Osztály révén foglalkozik a dikasztériumnak fenntartott büntetendő cselekményekkel. Azok tárgyalására az ugyanott létrehozott Legfelsőbb Apostoli Törvényszék illetékes, amely kinyilvánítja, vagy kiszabja az általános, avagy saját jog szabályai szerinti kánoni szankciókat, az Apostoli Penitenciária hatáskörének tiszteletben tartásával.

2. § Az 1. §-ban említett büntetendő cselekményekben a római pápa megbízásából ez a részleg ítélkezik a bíboros atyák, a pátriárkák, az Apostoli Szentszék legátusai, a püspökök, valamint más természetes személyek felett a kánoni szabályoknak megfelelően.

3. § A részleg előmozdítja a megfelelő képzési kezdeményezéseket, amelyeket a dikasztérium felkínál az ordináriusoknak és a jogalkalmazóknak, hogy elősegítse az illetékességi területükre vonatkozó kánoni szabályok helyes megértését és alkalmazását.

77. cikk

A dikasztérium mellé van rendelve a Pápai Biblikus Bizottság és a Nemzetközi Teológiai Bizottság, s mindkettejüket a prefektus vezeti. Mindegyik a saját jóváhagyott szabályai szerint működik.

78. cikk

1. § A dikasztérium mellé van rendelve a Kiskorúak Védelmének Pápai Bizottsága, amelynek feladata a római pápának tanácsokkal és javaslatokkal szolgálni, valamint a legmegfelelőbb kezdeményezéseket javasolni a kiskorúak és a sérülékeny személyek védelme érdekében.

2. § A Pápai Bizottság irányelvek segítségével támogatja a megyéspüspököket/eparchiális püspököket, a püspöki konferenciákat és a keleti hierarchikus szervezeteket, a megszentelt élet intézményei és az apostoli élet társaságai elöljáróit, illetve utóbbiak konferenciáit a megfelelő stratégiák és eljárások kidolgozásában, hogy megvédjék a kiskorúakat és a kiszolgáltatott

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

személyeket a szexuális zaklatástól. Továbbá, hogy – a kánoni szabályok szerint és a polgári jog követelményeinek figyelembevételével – megfelelő választ adjanak az ilyen viselkedésre a klérus, illetve a megszentelt élet intézményei és az apostoli élet társaságai tagjai részéről.
3. § A Pápai Bizottság tagjait a római pápa öt évre nevezi ki a különböző nemzetiségű, tudással, bizonyított képességekkel és lelkipásztori tapasztalattal bíró klerikusok, a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságai tagjainak, valamint a világiak sorából.
4. § A Pápai Bizottságot az ügyvezető elnök és a titkár vezeti, mindkettőt a római pápa nevezi ki öt évre.
5. § A Pápai Bizottságnak saját tisztviselői vannak, és saját jóváhagyott szabályai szerint működik.

Szeretetszolgálati Dikasztérium
79. cikk
A Szeretetszolgálati Dikasztérium, más néven Apostoli Alamizsnahivatal az irgalmasság sajátos megnyilvánulása, és a szegények, a sérülékenyek és a kirekesztettek iránti elkötelezettségtől vezéreltetve a világ bármely részén segíti és segélyezi őket a római pápa nevében, aki különös nyomorúság vagy egyéb szükség esetén személyesen rendelkezik a segélyek odaítéléséről.
80. cikk
A dikasztérium a prefektus, azaz Őszentsége Alamizsnása irányítása alatt, a téma szerint illetékes más dikasztériumokkal egyeztetve tevékenysége révén kézzelfoghatóvá teszi a római pápa, mint az egyetemes Egyház pásztorának gondoskodását és közelségét azok iránt, akik nyomorúságban, kirekesztettségben vagy szegénységben élnek, valamint súlyos csapások esetén.
81. cikk
1. § A dikasztérium illetékes az önkéntes adományok elfogadására illetve gyűjtésére és szorgalmazására a római pápa által a rászorulók javára gyakorolt jótékonysági célok érdekében.
2. §. Őszentsége Alamizsnása felhatalmazással bír apostoli áldást osztani, pergamenpapírra írt, s megfelelően hitelesített oklevelek útján.

Keleti Egyházak Dikasztériuma
82. cikk
1. § A dikasztérium a sajátjogú keleti katolikus egyházakat érintő ügyekkel foglalkozik, a személyek és dolgok tekintetében.
2. § Mivel ezen egyházak némelyike – különösen az ősi pátriárkai egyházak – ősi hagyományokkal bír, a dikasztérium időről időre felülvizsgálja – szükség szerint konzultálva az érintett dikasztériumokkal – hogy a belső kormányzatot érintő kérdések közül melyek bízhatók rá azok saját legfelsőbb hatóságaira, eltérve a Keleti Egyházak Kánonjainak Kódexétől.
83. cikk
1. §. A dikasztériumnak hivatalból tagjai a pátriárkák, a sajátjogú keleti egyházak nagyérsekei, valamint és a Keresztény Egységtörekvés Dikasztériumának prefektusa.
2. § A konzultorok és tisztségviselők lehetőség szerint egyrészt a különböző sajátjogú egyházak keleti rítusú hívei közül, másrészt a latin rítusú hívek közül legyenek kiválasztva.
84. cikk
1. § A dikasztérium illetékes a keleti egyházak minden olyan ügyében, amelyet az Apostoli Szentszék elé kell terjeszteni az alábbiak tekintetében: az egyházak szerkezete és szervezete; a tanítói, megszentelő és kormányzati funkció gyakorlása; az emberek és azok állapota, jogaik és kötelességeik. Ugyancsak foglalkozik mindazzal, ami az ötéves jelentésekkel és az „ad limina Apostolorum” látogatásokkal kapcsolatban elő van írva.
2. § Az 1. §-ban foglaltak mellett mindenkor érintetlenül marad a Hittani, a Szenttéavatási Ügyek és a Törvényszövegek Dikasztériuma, az Apostoli Penitenciária, az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága, valamint a Rota Romana Bírósága sajátos és kizárólagos hatásköre.
3. § Azokban az ügyekben, amelyek a latin egyház híveit is érintik, a dikasztériumnak, ha az ügy fontossága ezt megkívánja, a továbblépés előtt konzultálnia kell az ugyanazon ügy tekintetében a latin egyház hívei vonatkozásában illetékes dikasztériummal.
85. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A dikasztérium figyelemmel követi a keleti hívek azon közösségeit, melyek a latin egyház területi körzetein belül találhatók. Lelki szükségleteikről vizitátorok révén gondoskodik, illetve lehetőség szerint saját hierarchia révén, ahol a hívek száma és a körülmények azt megkívánják, továbbá a részegyházak alapítása tekintetében az érintett terület szerint illetékes dikasztériummal történő egyeztetés után.

86. cikk

Azokon a vidékeken, ahol ősidők óta a keleti szertartások uralkodók, az apostolkodás és a missziós tevékenység kizárólag ettől a dikasztériumtól függ, még akkor is, ha azt a latin egyház misszionáriusai végzik.

87. cikk

Azokban a kérdésekben, melyek a nem katolikus keleti egyházakkal való kapcsolatokat érinthetik a dikasztérium a Keresztény Egységtörekvés Dikasztériumával egyetértésben jár el, illetve a Vallásközi Párbeszéd Dikasztériumával és a Kulturális és Nevelésügyi Dikasztériummal az azokat érintő témákban.

Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Dikasztérium

88. cikk

Az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Dikasztérium a II. Vatikáni Zsinat által elkezdett megújulásnak megfelelően előmozdítja a szent liturgiát. Hatáskörébe tartozik mindaz, ami jogszabály szerint az Apostoli Szentszéket illeti a szent liturgia szabályozása és előmozdítása, valamint annak felügyelete tekintetében, hogy az Egyház törvényeit és a liturgikus szabályokat mindenütt hűségesen betartsák.

89. cikk

1. § A dikasztérium feladata gondoskodni a liturgikus könyvek editio typica-jának szerkesztéséről vagy felülvizsgálatáról és aktualizálásáról.

2. § A dikasztérium megerősíti a liturgikus könyveknek a beszélt nyelvekre történő fordításait, és felülvizsgálja (recognitio) azoknak a helyi kultúrákhoz való célszerű adaptációját, amelyet a püspöki konferenciák jogszerűen jóváhagytak. Ugyancsak felülvizsgálja (recognitio) a részegyházak, a megszentelt élet intézményei és az apostoli élet társaságai külön kalendáriumait, saját miseszövegeit és zsolozsmáját, amelyeket az illetékes hatóság jóváhagyott.

3. § A dikasztérium támogatja a megyéspüspököket és a püspöki konferenciákat a liturgikus pasztoráció tevékenységének hatékony és megfelelő eszközökkel történő előmozdításában, különös tekintettel az Eucharisztia és más szentségek és liturgikus cselekmények ünneplésére vonatkozóan, annak érdekében, hogy a hívek mind aktívabban vegyenek részt azokon. A püspöki konferenciákkal együtt ösztönzi a gondolkodást a liturgia lehetséges inkulturált változatairól, és kíséri azok megfelelő keretekbe helyezését.

90. cikk

1. § A dikasztérium gondoskodik a szentségek szabályozásáról és azok érvényes és megengedett ünneplésének jogi vonatkozásairól, valamint a szentelményekéről, a Hittani Dikasztérium hatáskörének tiszteletben tartásával.

2. § Megvizsgálja és helyt ad az olyan engedély- és felmentési kérelmeknek, amelyek ebben az ügyben meghaladják a megyéspüspökök hatáskörét.

91. cikk

A dikasztérium előmozdítja és ösztönzi a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusok időszakos megtartását, és felkínálja közreműködését a Nemzeti Eucharisztikus Kongresszusok megtartásához.

92. cikk

A dikasztérium foglalkozik a liturgikus életet érintő területekkel:

1. a liturgikus képzés elősegítése különböző szinteken, akár több régiót átfogó konferenciák révén;

2. a liturgikus apostolkodás, a zene, az ének és a szakrális művészet előmozdítására létrehozott bizottságok vagy intézetek támogatása;

3. e célokat követő nemzetközi jellegű egyesületek létrehozása avagy szabályzatuk jóváhagyása.

93. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A dikasztérium foglalkozik a szent liturgia szabályozásával és fegyelmével, ami a II. Vatikáni Zsinat reformját megelőző liturgikus könyveknek a megállapított szabályok szerint engedélyezett használatát illeti.

94. cikk

A dikasztérium feladata a szent ereklyék kultuszának védelme, a védőszentek megerősítése és a kisbazilika cím adományozása.

95. cikk

A dikasztérium együttműködik a megyéspüspökökkel annak érdekében, hogy a keresztény népi jámborság istentiszteleti megnyilvánulásait az Egyház jogszabályainak megfelelően és a szent liturgiával összhangban erősítsék, figyelmeztetve annak elveire, és iránymutatást nyújtva azok gyümölcsöző megvalósításához a részegyházakban.

96. cikk

A dikasztérium segíti a püspököket abban, hogy a rájuk bízott Egyház liturgikus élete egészének irányítói, előmozdítói és őrzői legyenek, iránymutatásokkal és javaslatokkal élve a helyes liturgikus képzés előmozdítására, az esetleges visszaélések megelőzésére és kiküszöbölésére nézve.

97. cikk

Feladatainak legjobb ellátása érdekében a dikasztérium saját tagjain és konzultorain túl együttműködik és rendszeres párbeszédet folytat a különböző püspöki konferenciák liturgikus bizottságaival, illetve és a liturgikus könyveknek több nemzet közös nyelvére történő fordítására létrehozott nemzetközi bizottságokkal, felhasználva továbbá az egyházi felsőoktatási intézmények liturgikus ügyekben nyújtott hozzájárulását is.

Szenttéavatási Ügyek Dikasztériuma

98. cikk

A Szenttéavatási Ügyek Dikasztériuma az előírt eljárásrendnek megfelelően foglalkozik mindazzal, ami a boldoggá és szenttéavatási ügyekre vonatkozik.

99. cikk

1. § A dikasztérium külön jogszabályokat ad, továbbá tanácsokkal és iránymutatással segíti a megyéspüspököket/eparchiális püspököket, akik az ügy elindításáért felelősek.

2. § Megvizsgálja a már elindított ügyek aktáit, ellenőrizve, hogy az eljárás a jogszabályoknak megfelelően zajlott-e, illetve véleményt nyilvánítva maguknak az ügyeknek érdemét illetően, hogy azokat a római pápa elé terjessze.

100. cikk

A dikasztérium felügyeli a szenttéavatási ügyek pénzalapjának kezelésére vonatkozó szabályok alkalmazását.

101. cikk

A dikasztérium meghatározza a szent ereklyék hitelességének ellenőrzése és tanúsítása, valamint az őrzésük biztosítása tekintetében követendő kánoni eljárásrendet.

102. cikk

A dikasztérium feladata érdemben megítélni a valamely szentnek tulajdonítandó egyházdoktor cím megadását, a Hittani Dikasztériumnak az illető tanítása kiemelkedő voltára vonatkozó véleménye beszerzését követően.

Püspöki Dikasztérium

103. cikk

A Püspöki Dikasztérium felelős mindazért, ami a latin egyházban a részegyházak létesítésével és betöltésével, valamint a püspöki hivatal gyakorlásával kapcsolatos, az Evangelizációs Dikasztérium hatáskörének tiszteletben tartásával.

104. cikk

A dikasztérium feladata – a szükséges információk összegyűjtése után, a püspökökkel és a püspöki konferenciákkal együttműködésben – mindazzal foglalkozni, ami a részegyházak és csoportjaik megalapítását, szétválasztását, egyesítését, megszüntetését és egyéb változtatásait érinti. Továbbá ami a katonai ordinariátusok felállítását, valamint a személyi ordinariátusok felállítását illeti azon anglikán hívők számára, akik egy adott püspöki konferencia területi határain

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

belül teljes közösségre lépnek a katolikus Egyházzal, miután meghallgatták a Hittani Dikasztériumot és konzultáltak magával a konferenciával.

105. cikk

1. § A dikasztérium gondoskodik mindarról, ami a megyés- és címzetes püspökök, az apostoli kormányzók kinevezésére és általában a részegyházak betöltésére vonatkozik. Mindezt a részegyházak, a püspöki konferenciák és a pápai képviseletek javaslatainak figyelembevételével, valamint az érintett püspöki konferencia elnökségének tagjaival és a metropolitával folytatott konzultációt követően. Ebbe a folyamatba megfelelő módon bevonja Isten népének az érintett egyházmegyékben élő tagjait is.

2. § A dikasztérium a püspöki konferenciákkal és azok regionális és kontinentális tömörüléseivel egyetértésben szempontokat ad a jelöltek kiválasztásához. Ezen szempontoknak figyelembe kell venniük a különböző kulturális igényeket, és rendszeresen felül kell vizsgálni azokat.

3. § Ugyancsak a dikasztérium foglalkozik a püspöki hivatalról történő lemondással, a kánoni rendelkezéseknek megfelelően.

106. cikk

Valahányszor a részegyházak és csoportjaik létesítéséről vagy módosításáról, valamint a részegyházak betöltéséről a kormányokkal kell tárgyalni, a dikasztérium csakis az Államtitkárság Államok és Nemzetközi Szervezetek Részlegével, illetve az érintett püspöki konferenciákkal folytatott konzultációt követően jár el.

107. cikk

1. § A dikasztérium felkínálja együttműködését a püspököknek a rájuk bízott pasztorális hivatal helyes és eredményes gyakorlása érdekében.

2. § Azokban az esetekben, amikor a püspöki kormányzati funkció helyes gyakorlása rendkívüli beavatkozást igényel – amennyiben a metropolita vagy a püspöki konferencia nem tudja megoldani a problémát – a dikasztérium feladata, szükség szerint más illetékes dikasztériumokkal egyetértésben testvéri vagy apostoli vizitációt elrendelni, és hasonlóképp eljárva értékelni annak eredményeit, majd pedig javaslatot tenni a római pápának a célszerűnek ítélt döntésekre.

108. cikk

A dikasztérium feladata előkészíteni mindazt, ami a rábízott részegyházak „ad limina Apostolorum” látogatásaira vonatkozik. Ennek érdekében megvizsgálja a megyéspüspökök által a 40. cikk értelmében megküldött jelentéseket; segíti a püspökök római tartózkodását, megfelelően megszervezve a római pápával való találkozást, a pápai bazilikákban teendő zarándoklatokat és az egyéb egyeztetéseket; végül pedig a látogatás befejeztével, írásban megküldi számukra a dikasztérium következtetéseit, felvetéseit és javaslatait az egyes részegyházakra és püspöki konferenciákra vonatkozóan.

109. cikk

1. § A dikasztérium foglalkozik az új püspökök képzésével, az Evangelizációs Dikasztérium hatáskörének tiszteletben tartása mellett, felhasználva bizonyított bölcsességgel, körültekintéssel és tapasztalattal rendelkező püspökök, valamint az egyetemes Egyház különböző vidékeiről érkező szakértők segítségét.

2. § A dikasztérium rendszeres időközönként lehetőséget kínál a püspökök számára továbbképzésre és más tanfolyamokra.

110. cikk

A dikasztérium a szolgálat szellemében, a püspöki konferenciákkal és azok regionális és kontinentális tömörüléseivel szorosan együttműködve végzi tevékenységét. Közreműködik a részleges zsinatok tartását, a püspöki konferenciák megalakítását és szabályzatuk felülvizsgálatát (recognitio) illetően. Befogadja a fent említett szervezetek jegyzőkönyveit és határozatait, megvizsgálja azokat, és – az érintett dikasztériumokkal folytatott konzultációt követően – megadja a határozatok számára szükséges felülvizsgálatát (recognitio). Végül pedig ellátja mindazt, amit az egyháztartományokra és egyházi régiókra vonatkozó kánoni rendelkezések meghatároznak.

111. cikk

1. § A dikasztérium mellé rendelt Pápai Latin-Amerika Bizottság feladata az érintett részegyházak életére és fejlődésére vonatkozó kérdések vizsgálata, kisegítve a hatáskörüknél fogva érintett dikasztériumokat, illetve tanácsokkal és anyagi eszközökkel ellátni azokat.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

2. § Feladata továbbá a latin-amerikai régiók érdekében működő nemzetközi és nemzeti egyházi intézmények, valamint a kuriális intézmények közötti kapcsolatok segítése.

112. cikk

1. § A bizottság elnöke a Püspöki Dikasztérium prefektusa, akit egy vagy több titkár segít. Őket tanácsosként támogatják még a Római Kúriából, illetve a latin-amerikai egyházakból kiválasztott püspökök. A titkárt és a tanácsosokat a római pápa nevezi ki öt évre.

2. § A bizottság tagjait a kuriális intézmények, a Latin-Amerikai Püspöki Tanács, a latin-amerikai régiók püspökei és az előző cikkben említett intézmények soraiból választják ki. A római pápa nevezi ki őket öt évre.

3. § A bizottságnak saját tisztviselői vannak.

Klérusdikasztérium

113. cikk

1. § A Klérusdikasztérium intézi mindazt, ami az egyházmegyés klérus papjait és diakónusait illeti, személyükkel, lelkipásztori szolgálatukkal és mindazzal kapcsolatban, ami annak gyümölcsöző gyakorlásához szükséges. Ezekben az ügyekben megfelelő segítséget nyújt a püspököknek.

2. § A dikasztérium kinyilvánítja és megvalósítja az Apostoli Szentszék gondoskodását a szent rendek felvételére jelöltek képzésével kapcsolatban.

114. cikk

1. § A dikasztérium támogatja a megyéspüspököket abban, hogy egyházaikban gondoskodjanak a felszentelt szolgálatra szóló hivatások gondozásáról, és hogy a törvény szerint létesített és irányított szemináriumokban a növendékek megfelelő emberi, lelki, szellemi és lelkipásztori képzésben részesüljenek.

2.§ Amennyiben törvényi rendelkezés folytán az a Szentszék hatáskörébe tartozik, a dikasztérium felügyeli, hogy a szemináriumok közösségi élete és vezetése megfeleljen a papképzés követelményeinek, valamint arról, hogy az elöljárók és a nevelők példamutatással és a helyes tanítással a lehető legnagyobb mértékben hozzájáruljanak a leendő felszentelt szolgálattevők személyiségének neveléséhez.

3. § A dikasztérium feladata elősegíteni a leendő klerikusok képzését, olyan külön jogszabályok révén, mint a Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis és a Ratio fundamentalis institutionis diaconorum permanentium, valamint a továbbképzéssel kapcsolatos egyéb dokumentumok.

4. § A Dikasztérium feladata a püspöki konferenciák által kiadott Ratio institutionis sacerdotalis nationalis megerősítése, valamint az egyházmegyeközi szemináriumok létesítésének, illetve szabályzatuknak megerősítése.

5. § A papképzés minőségének biztosítása és javítása érdekében a dikasztérium előmozdítja az egyházmegyeközi szemináriumok létesítését ott, ahol az egyházmegyei szemináriumok nem tudják biztosítani a megfelelő képzést a papjelöltek elégséges száma, a nevelők, tanárok és lelki vezetők kellő minősége, valamint az egyéb szükséges szervezetek rendelkezésre állása révén.

115. cikk

1.§ A dikasztérium segítséget nyújt a megyéspüspököknek és a püspöki konferenciáknak kormányzati feladatuk gyakorlásának mindazon területén, amely a klerikusok életét, fegyelmét, jogait és kötelezettségeit érinti, és közreműködik továbbképzésükben. Gondoskodik továbbá, hogy a megyéspüspökök vagy püspöki konferenciák a törvényeknek megfelelően gondoskodjanak a klerikusok ellátásáról és társadalombiztosításáról.

2. § A 28. cikk 1. §-ában foglalt előírások tiszteletben tartásával hatáskörébe tartozik a klerikusok által – beleértve a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjait – a szolgálatuk gyakorlása tekintetében előterjesztett esetleges vitás ügyek és hierarchikus felfolyamodások adminisztratív úton történő kivizsgálása.

3. § Az illetékes dikasztériumok segítségével tanulmányozza a paphiányból fakadó problémákat, amely a világ különböző részein egyrészt megfosztja Isten népét az Eucharisztiában való részvétel lehetőségétől, másrészt miatta magának az Egyháznak a szentségi struktúrája válik hiányossá. Bátorítja tehát a püspököket és a püspöki konferenciákat a papság megfelelőbb elosztására.

116. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

1. § A dikasztérium hatásköre – a kánoni rendelkezésekkel összhangban, az illetékes dikasztériumokkal egyetértésben, amennyiben a körülmények azt megkívánják – mindazt intézni, ami az összes klerikus, benne a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai, valamint az állandó diakónusok klerikusi állapotát illeti.
2. § A dikasztérium hatáskörébe tartoznak a diakonátusra és a papságra történő felszenteléssel vállalt kötelezettségek alóli felmentés ügyei, mind az egyházmegyés klerikusok, mind a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai vonatkozásában, a latin egyház és a keleti egyházak esetében.

117. cikk

A dikasztérium illetékességébe tartozik mindaz, ami a személyi prelatúrákkal kapcsolatban a Szentszékre tartozik.

118. cikk

A dikasztérium intézi a Szentszék hatáskörébe tartozó ügyeket az alábbiak tekintetében:
1. az egyházmegyei gazdasági tanácsot, a papi szenátust, a tanácsosok testületét, a káptalant, az egyházmegyei pasztorális tanácsot, a plébániákat, a templomokat érintő általános szabályozás;
2. a klerikusok társulásai és a klerikusi hivatalos társulások; ez utóbbiaknak megadhatja az inkardináció jogát, az illetékes dikasztériumok meghallgatását és a római pápa jóváhagyását követően.
3. az egyházi levéltárak;
4. általában a kegyes intézkedések és a kegyes alapítványok megszüntetése.

119. cikk

Ami a Szentszéket illeti, a dikasztérium foglalkozik az egyházi javak szabályozását illető ügyekkel, különösen azok megfelelő kezelésével, és megadja a szükséges engedélyeket és felhatalmazásokat, tiszteletben tartva az Evangelizációs, a Keleti Egyházak, a Megszentelt Élet Intézményei és az Apostoli Élet Társaságai Dikasztériumok hatáskörét.

120. cikk

A dikasztérium mellett működik a Papi Hivatások Pápai Műve és a Papnevelés Dikasztériumközi Állandó Bizottsága, amiket hivatalból a prefektus elnököl.

A Megszentelt Élet Intézményeinek és az Apostoli Élet Társaságainak Dikasztériuma

121. cikk

A dikasztérium hatáskörébe tartozik az evangéliumi tanácsoknak a megszentelt élet jóváhagyott formái szerint megélt gyakorlata előmozdítása, ösztönzése és szabályozása, valamint mindaz, ami az apostoli élet társaságainak életét és tevékenységét illeti az egész latin egyházban.

122. cikk

1. § A dikasztériumra tartozik a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak jóváhagyása, létesítése, valamint az egyházmegyei jogú megszentelt élet intézménye vagy apostoli élet társasága püspök általi létesítéséhez szükséges engedély megadása.
2. § Ugyancsak a dikasztériumnak van fenntartva ezen megszentelt élet intézményeinek vagy apostoli élet társaságainak összevonása, egyesítése, és megszüntetése.
3. § A dikasztérium feladata a megszentelt életnek a már jogilag elismertekhez képest új formáinak jóváhagyása és szabályozása.
4. § A dikasztérium feladata a megszentelt élet intézményei és az apostoli élet társaságai egyesüléseinek, konföderációinak és szövetségeinek létesítése, illetve megszüntetése.

123. cikk

A dikasztérium azon fáradozik, hogy a megszentelt élet intézményei és az apostoli élet társaságai Krisztus követésében haladjanak, amint azt az Evangélium tanácsolja, az alapító szelleméből és az egészséges hagyományokból született saját karizmájuknak megfelelően, hűségesen kövessék saját céljaikat, és hathatósan hozzájáruljanak az Egyház építéséhez és küldetéséhez a világban.

124. cikk

1. § A dikasztérium a kánoni szabályoknak megfelelően intézi az Apostoli Szentszék hatáskörébe tartozó, a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak életével és tevékenységével kapcsolatos ügyeket, különös tekintettel az alábbiakra:
1. a szabályzatok és azok módosításainak jóváhagyása;
2. a tagok rendes kormányzata és fegyelme;

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

3. a tagok felvétele és képzése, akár külön normák és irányelvek révén;
4. a világi javak és azok kezelése;
5. az apostolkodás;
6. a rendkívüli kormányzati intézkedések.
2. § A dikasztérium hatáskörébe tartoznak továbbá a törvény szerint az alábbiak:
1. egy tag áthelyezése a megszentelt élet egy másik jóváhagyott formájába;
2. a távollét és az exklausztráció meghosszabbítása a nagyobb elöljárók által engedélyezett időn túlmenően;
3. az örökfogadalmas tagoknak a megszentelt élet intézményeiből vagy pápai jogú apostoli élet társaságaiból való távozásának engedélyezése;
4. a kirótt exklausztráció;
5. a tagok elbocsátásáról szóló határozat elleni felfolyamodások kivizsgálása.

125. cikk

A dikasztérium feladata a nagyobb elöljárók nemzetközi konferenciáinak létesítése, szabályzatuk jóváhagyása, valamint felügyelni, hogy tevékenységük megfeleljen sajátos céljaiknak.

126. cikk

1. § A remete életforma és a szüzek rendje a megszentelt élet formáiként a dikasztérium alá tartoznak.
2. § A dikasztérium hatáskörébe tartozik a szüzek rendje nemzetközi szintű társulásainak létesítése.

127. cikk

A dikasztérium hatásköre kiterjed a harmadrendekre és a hívek azon társulásaira is, amelyeket azzal a céllal hoztak létre, hogy megszentelt élet intézményévé vagy apostoli élet társaságává váljanak.

Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztériuma

128. cikk

1.§ A Világiak, Családok és Életvédelem Dikasztériuma hatáskörébe tartozik a világi hívek apostolkodásának hasznosítása, a fiatalok lelkipásztori gondozása, a család és annak Isten terve szerinti küldetése, az idősek, valamint az élet előmozdítása és védelme.
2.§ Hatáskörének gyakorlása során a dikasztérium kapcsolatot tart fenn a részegyházakkal, a püspöki konferenciákkal, azok regionális és kontinentális tömörüléseivel, a keleti hierarchikus szervezetekkel és más egyházi szervekkel, elősegítve a köztük lévő kapcsolatokat és felajánlva együttműködését a témába vágó értékek és kezdeményezések előmozdításához.

129. cikk

A dikasztérium a világi hívők hivatását és küldetését ösztönözve és bátorítva az Egyházban és a világban együttműködik a különböző világi jellegű egyházi közegekkel annak érdekében, hogy a világi hívők becsatornázzák az Egyház pasztorális tevékenységébe és kormányzásába mind a társadalmi közegben szerzett hittapasztalatukat, mind pedig világi szakértelmüket.

130. cikk

A dikasztérium kifejezi az Egyház különleges törődését a fiatalok iránt, előmozdítva aktív fellépésüket a világ kihívásai közepette. Támogatja a római pápa kezdeményezéseit az ifjúságpasztoráció terén, kiszolgálja továbbá a püspöki konferenciákat és a keleti hierarchikus szervezeteket, a nemzetközi ifjúsági egyesületeket és mozgalmakat, elősegítve együttműködésüket, illetve nemzetközi szintű találkozók szervezése révén.

131. cikk

A dikasztérium arra törekszik, hogy elmélyítse a gondolkozást a férfiak és nők közötti kapcsolatról a maguk sajátosságában, kölcsönösségében, komplementaritásában és egyenlő méltóságában. Hozzájárul a nők és férfiak egyházi és társadalmi identitásáról és küldetéséről szóló egyházi gondolkozáshoz azáltal, hogy előmozdítja részvételüket, hasznosítja a nők és férfiak sajátosságait, továbbá a nők egyházon belüli vezető szerepére vonatkozó modellek kidolgozása révén.

132. cikk

A dikasztérium tanulmányozza a világiak és a felszentelt szolgálattevők közötti együttműködés kérdéskörét, mely a keresztségből, valamint a karizmák és szolgálatok sokféleségéből fakad,

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

annak érdekében, hogy mindkét oldalon tudatosítsa az Egyház életében és küldetésében való társfelelősséget.

133. cikk

A dikasztérium feladata, hogy a többi érintett dikasztériummal egyetértésben értékelje és jóváhagyja a püspöki konferenciák javaslatait a világiakra bízandó új szolgálatok és egyházi hivatalok létesítésére vonatkozóan, a részegyházak szükségleteinek megfelelően.

134. cikk

A dikasztérium hatáskörén belül kíséri a hívek egyesüléseinek és egyházi mozgalmainak életét és fejlődését; a kánoni rendelkezésekkel összhangban elismeri vagy létrehozza a nemzetközi jellegűeket, és jóváhagyja szabályzatukat, az Államtitkárság hatáskörének tiszteletben tartásával; intézi továbbá a világiak egyesületi életét és apostolkodását érintő esetleges hierarchikus felfolyamodásokat.

135. cikk

A dikasztérium az Egyházi Tanítóhivatal tanítása alapján elősegíti a házasság- és családpasztorációt. Azon dolgozik, hogy biztosítsa a házastársak és a családok jogainak és kötelességeinek elismerését az Egyházban, a társadalomban, a gazdaságban és a politikában. Nemzetközi találkozókat és rendezvényeket kezdeményez.

136. cikk

Az Evangelizációs, valamint a Kulturális és Nevelésügyi Dikasztériummal összehangoltan támogatja a hitnek a családon belüli átadására vonatkozó modellek kidolgozását és terjesztését, és bátorítja a szülőket a mindennapos konkrét hitéletben. Előmozdítja továbbá az inkluzív modelleket a pasztorációban és iskolai nevelésben.

137. cikk

1. § A dikasztérium a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek közreműködésével vizsgálja a párkapcsolati és a családi együttélés antropológiai, szociokulturális és gazdasági körülményeinek sokféleségét.

2. § A dikasztérium szakértők közreműködésével tanulmányozza és vizsgálja a házasságot és a családot érintő válsághelyzetek főbb okait, különös figyelmet fordítva a házasság felbomlásában érintett személyek tapasztalataira, különös tekintettel a gyermekekre, hogy jobban tudatosítsa a család értékének és a szülőknek a társadalomban és az Egyházban betöltött szerepét.

3. § A dikasztérium feladata, hogy a püspöki konferenciákkal és a keleti hierarchikus szervezetekkel együttműködve összegyűjtse és javaslatot tegyen a lelkipásztori gondozás, a lelkiismeret nevelése és az integráció modelljeire a polgárilag újraházasodott elváltak számára, valamint azok számára, akik – bizonyos kultúrák esetében – többnejűségben élnek.

138. cikk

1. § A dikasztérium támogatja a felelősségteljes gyermeknemzés és az emberi életnek a fogantatástól annak természetes végéig tartó védelme érdekében tett kezdeményezéseket, figyelembe véve a személy szükségleteit a fejlődés különböző szakaszaiban.

2. § A dikasztérium támogatja és bátorítja azokat a szervezeteket és egyesületeket, amelyek segítik a családot és az egyéneket abban, hogy felelősségteljesen fogadják és óvják az élet ajándékát, különösen a nehéz terhességek esetében, és hogy elejét vegyék az abortuszhoz folyamodásnak. Támogatja továbbá a részegyházak, a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek programjait és kezdeményezéseit, amelyek célja az abortuszban érintettek megsegítése.

139. cikk

1.§ A dikasztérium az Egyházi Tanítóhivatal alapján, a különböző teológiai tudományágakkal és más releváns tudományokkal párbeszédet folytatva tanulmányozza a biomedicinával, illetve az emberi élettel kapcsolatos főbb jogi problémákat. Megvizsgálja az emberi élet és az emberi nem valósága vonatkozásában továbbfejlődő elméleteket. Ezen kérdések tanulmányozása során a dikasztérium a Hittani Dikasztériummal egyetértésben jár el.

2. § Hasonlóképpen reflektál a társadalmi életben bekövetkező változásokra, hogy elősegítse az emberi személy teljes és harmonikus fejlődését, hasznosítva a haladást és felfigyelve a kulturális és társadalmi szinten azt akadályozó elhajlásokra.

140. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A dikasztérium figyelemmel kíséri azoknak az országos és nemzetközi katolikus intézményeknek, egyesületeknek, mozgalmaknak és szervezeteknek a tevékenységét, amelyek célja a család javának szolgálata.

141. cikk

1. § A dikasztérium együttműködik a Pápai Életvédelmi Akadémiával az emberi élet védelmét és előmozdítását érintő kérdésekben, és felhasználja annak szakértelmét.

2. § A dikasztérium együttműködik a „Pápai II. János Pál Házasság- és Családtudományi Teológiai Intézettel", mind annak központi részlegével, mind a többi részleggel és a társult/kapcsolódó központokkal, a házassággal, a családdal és az élettel kapcsolatos tanulmányok közös irányának előmozdítása érdekében.

Keresztény Egységtörekvés Dikasztériuma

142. cikk

A Keresztény Egységtörekvés Dikasztériumának feladata, hogy alkalmas kezdeményezésekkel és tevékenységekkel fáradozzon az ökumenikus ügyön, mind a Katolikus Egyházon belül, mind a más egyházakkal és egyházi közösségekkel való kapcsolatokban, a keresztények közötti egység helyreállítása érdekében.

143. cikk

1. § A dikasztérium feladata a II. Vatikáni Zsinat és a zsinat utáni tanítóhivatal ökumenizmusra vonatkozó tanításának megvalósítása.

2. § Felelős az ökumenikus elvek és az ökumenikus tevékenység irányítása, koordinálása és fejlesztése végett kiadott irányelvek helyes értelmezéséért és hűséges alkalmazásáért.

3. § Ösztönzi a keresztények egységének előmozdítását célzó nemzeti és nemzetközi katolikus találkozókat és rendezvényeket.

4. § Koordinálja a többi kuriális intézmény, a hivatalok és a Szentszékhez kapcsolódó intézmények ökumenikus kezdeményezéseit más egyházakkal és egyházi közösségekkel.

144. cikk

1. § A római pápával történt előzetes egyeztetés nyomán a dikasztérium ápolja a kapcsolatokat a többi egyházzal és egyházi közösséggel. Elősegíti a teológiai párbeszédet és a velük való egységet segítő megbeszéléseket, szakértők közreműködését igénybe véve.

2. § A dikasztérium feladata a teológiai párbeszédfolyamatok katolikus tagjainak, megfigyelőinek és küldötteinek kijelölése a különböző ökumenikus találkozókra. Amikor csak szükségesnek tűnik, megfigyelőket vagy „testvéri küldötteket" hív meg más egyházakból és egyházi közösségekből a Katolikus Egyház legjelentősebb találkozóira és eseményeire.

3. § A dikasztérium előmozdítja az ökumenikus kezdeményezéseket lelki, pasztorális és kulturális szinten is.

145. cikk

1.§ Minthogy a dikasztériumnak jellegénél fogva gyakran kell a hitet érintő kérdésekkel foglalkoznia, a Hittani Dikasztériummal egyetértésben szükséges eljárnia, különösen nyilvános dokumentumok vagy nyilatkozatok kiadása esetén.

2. § A keleti katolikus egyházak és az ortodox vagy keleti ortodox egyházak közötti kapcsolatokat érintő ügyekben együttműködik a Keleti Egyházak Dikasztériumával és az Államtitkársággal.

146. cikk

A katolikusok és a zsidók közötti kapcsolatok előmozdítása érdekében a dikasztériumhoz rendelve, a prefektus vezetésével működik a Zsidó Vallási Kapcsolatok Bizottsága.

Vallásközi Párbeszéd Dikasztériuma

147. cikk

A Vallásközi Párbeszéd Dikasztériuma ápolja és szabályozza a kapcsolatokat azon vallások tagjaival és csoportjaival, amelyek nem tartoznak a keresztény elnevezés alá, kivéve a zsidóságot, amely a Keresztény Egységtörekvés Dikasztériumának hatáskörébe tartozik.

148. cikk

A dikasztérium arra törekszik, hogy a más vallások követőivel folytatott párbeszéd megfelelő módon, az odafigyelés, a megbecsülés és a tisztelet jegyében folyjon. Elősegíti velük a kapcsolattartás különböző módozatait, hogy mindenki közreműködésével előmozdítsák a békét,

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

a szabadságot, a társadalmi igazságosságot, a teremtés védelmét és megőrzését, valamint a lelki és erkölcsi értékeket.

149. cikk

1. § Annak tudatában, hogy a vallásközi párbeszéd a cselekvés, a teológiai eszmecsere és a lelki tapasztalat révén valósul meg, a dikasztérium minden ember között előmozdítja a valódi istenkeresést. Tanulmányok és megfelelő konferenciák kezdeményezése révén fejleszti a kölcsönös tájékozódást és megbecsülést az emberi méltóság és az emberek lelki és erkölcsi gazdagsága növelése érdekében.

2. § A dikasztérium feladata, hogy segítse a megyéspüspököket/eparchiális püspököket a vallásközi párbeszédben résztvevők képzésében.

150. cikk

1. § Felismerve, hogy különböző vallási hagyományok léteznek, amelyek őszintén keresik Istent, a dikasztérium különböző területekre szakosodott személyzettel rendelkezik.

2. § A különböző vallási meggyőződések tagjaival való kapcsolatok előmozdítása érdekében a dikasztériumban – a prefektus irányítása alatt és az érintett püspöki konferenciákkal és keleti hierarchikus szervezetekkel együttműködésben – bizottságokat létesítenek, köztük a muzulmánokkal való kapcsolatok vallási szempontú előmozdítása végett.

151. cikk

Feladatainak ellátása során, amennyiben az ügy megkívánja, a dikasztérium a Hittani Dikasztériummal és szükség esetén a Keleti Egyházak, illetve az Evangelizációs Dikasztériummal egyetértésben jár el.

152. cikk

1. § Feladatainak ellátása során a dikasztérium a részegyházakkal, a püspöki konferenciákkal, azok regionális és kontinentális tömörüléseivel, valamint a keleti hierarchikus szervezetekkel egyetértésben jár el és tervezi kezdeményezéseit.

2. § Hasonlóképpen, a dikasztérium ösztönzi a részegyházakat a vallásközi párbeszéd terén vállalt kezdeményezésekre.

Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium

153. cikk

1. § A Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium azon dolgozik, hogy az emberekben az emberi értékek a keresztény antropológia keretében fejlődjenek, hozzájárulva Jézus Krisztus követésének teljes megvalósításához.

2. § A dikasztérium a kultúra előmozdításával, a kulturális örökség lelkipásztori szervezésével és hasznosításával foglalkozó Kulturális Részlegből áll, valamint az iskolák, a katolikus és egyházi felsőoktatási és kutatási intézmények tekintetében a nevelés alapelveit fejlesztő Nevelésügyi Részlegből, amely ezen ügyekben a hierarchikus felfolyamodások vonatkozásában hatáskörrel rendelkezik.

154. cikk

A Kulturális Részleg előmozdítja és fenntartja a kapcsolatokat a Szentszék és a kultúra világa között, szembesülve az onnan eredő számos igénnyel, és különösen is előmozdítja a párbeszédet, mint az igazi találkozás, kölcsönhatás és gazdagodás nélkülözhetetlen eszközét. Annak érdekében, hogy a különböző kultúrák mindinkább megnyíljanak az Evangélium felé, s hasonlóképpen a keresztény hit is feléjük, és hogy a művészetek, az irodalom és a tudományok, a technika és a sport művelői tudják és érezzék, hogy az Egyház elismeri őket az igaz, a jó és a szép őszinte keresésének szolgálatában álló személyként.

155. cikk

A Kulturális Részleg felajánlja segítségét és együttműködését annak érdekében, hogy a megyéspüspökök/eparchiális püspökök, a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek védjék és óvják a történelmi örökséget, különösen az egyházi közeg életére és lelkipásztori gondoskodására vonatkozó, azt tanúsító dokumentumokat és okiratokat, valamint a művészeti és kulturális örökséget, amelyeket a lehető legnagyobb gondossággal kell megőrizni a levéltárakban, könyvtárakban és múzeumokban, templomokban és más épületekben, hogy azok minden érdeklődő számára hozzáférhetők legyenek.

156. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

1. § A Kulturális Részleg elősegíti és ösztönzi a párbeszédet az Egyházon belül jelen lévő különböző kultúrák között, elősegítve a kölcsönös gazdagodást.
2. § Arra törekszik, hogy a megyéspüspökök/eparchiális püspökök, a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek hasznosítsák és óvják a helyi kultúrákat azok bölcsességi és lelkiségi örökségével együtt, mint gazdagságot az egész emberiség számára.

157. cikk

1. § A Kulturális Részleg megfelelő kezdeményezésekkel él a kultúra területén; figyelemmel kíséri az erre létesített egyházi intézmények által indított projekteket, és szükség esetén felajánlja együttműködését, tiszteletben tartva az egyes kutatási programok autonómiáját.
2. § Az Államtitkársággal egyetértésben érdeklődik és figyelemmel kíséri az államok és a nemzetközi szervezetek által a kultúra előmozdítása és a kulturális örökség hasznosítása érdekében kezdeményezett cselekvési programokat, továbbá ezen a területen alkalmasint részt vesz nemzetközi fórumokon, szakmai konferenciákon, illetve kongresszusokat szervez, vagy támogat.

158. cikk

A Kulturális Részleg párbeszédre irányuló kezdeményezéseket létesít és előmozdít mindazokkal, akik bár nem követői egyetlen vallásnak sem, mégis őszintén keresik a találkozást Isten Igazságával, és kifejezésre juttatja az Egyház lelkipásztori gondoskodását a nem vallásosak iránt.

159. cikk

1. § A Nevelésügyi Részleg együttműködik a megyéspüspökökkel/eparchiális püspökökkel, a püspöki konferenciákkal és a keleti hierarchikus szervezetekkel annak érdekében, hogy a nevelés, különösen a katolikus nevelés alapelveit befogadják és elmélyítsék olymódon, hogy azok közegükbe és kultúrájukba illeszkedve megvalósíthatók legyenek.
2. § Támogatja a megyéspüspököket/eparchiális püspököket, püspöki konferenciákat és keleti hierarchikus szervezeteket, akik s amelyek az iskolák és felsőoktatási intézmények katolikus identitásának előmozdítása érdekében az adott kulturális kontextushoz illeszkedő szempontokat meghatározó szabályokat hozhatnak. Velük együtt felügyeli, hogy a hittani kérdések oktatásában biztosítva legyen a katolikus hit integritása.

160. cikk

1. § A Nevelésügyi Részleg támogatja a megyéspüspököket/eparchiális püspököket, a püspöki konferenciákat és a keleti hierarchikus szervezeteket azon jogszabályok kialakításában, amelyek a minden rendű és fokozatú katolikus iskolák létesítését rendezik, és amelyekben az evangelizáció részeként biztosítani kell az iskolai pasztorációt is.
2. § Elősegíti a katolikus hittan oktatását az iskolákban.

161. cikk

1. § A Nevelésügyi Részleg együttműködik a megyéspüspökökkel/eparchiális püspökökkel, a püspöki konferenciákkal és a keleti hierarchikus szervezetekkel megfelelő számú és minősítésű egyházi, illetve katolikus felsőoktatási intézmény és egyéb tanulmányi intézet létesítésében és fejlesztésében az egész Egyházban. Ezek feladta a keresztény igazság figyelembevételével elmélyíteni és előmozdítani a szent tudományokat, a társadalom- és természettudományos kutatásokat, hogy a hallgatók megfelelő képzéshez jussanak szerepük ellátására az Egyházban és a társadalomban.
2. § Hatáskörébe tartozik a Szentszék nevében kiadott tudományos fokozatok államok általi elismeréséhez szükséges intézkedések megtétele.
3. § Illetékes hatóságként jóváhagyja, illetve létrehozza az egyházi felsőfokú tanulmányi és más tudományos intézeteket, jóváhagyja szabályzatukat és felügyeli azok betartását, a polgári hatóságokkal való kapcsolatokban is. A katolikus felsőoktatási intézmények vonatkozásában azokkal az ügyekkel foglalkozik, amelyek törvényi rendelkezés alapján a Szentszék hatáskörébe tartoznak.
4. § Előmozdítja az egyházi és a katolikus felsőoktatási intézmények és társulásaik közötti együttműködést.
5. § Hatáskörrel rendelkezik a tanárok számára a teológiai tudományok oktatásához szükséges beleegyezés (nihil obstat) megadására, a 72. cikk 2. §-ának figyelembe vételével.
6. § A többi illetékes dikasztériummal együttműködésben támogatja a megyéspüspököket/eparchiális püspököket és más ordináriusokat/hierarchákat, püspöki

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

konferenciákat és keleti hierarchikus szervezeteket a klerikusok, a megszentelt élet intézményeinek és az apostoli élet társaságainak tagjai és az egyházi szolgálatra készülő világiak tudományos képzése tekintetében.

162. cikk

A Kulturális és Nevelésügyi Dikasztérium koordinálja továbbá néhány – köztük némely ősi alapítású – pápai akadémia tevékenységét, amelyekbe a teológiai és társadalomtudományok legnagyobb nemzetközi személyiségei nyernek felvételt, hívők és nem hívők egyaránt. Ezek jelenleg: a Pantheon Virtuózainak Szépművészeti és Szépirodalmi Jeles Pápai Akadémiája; a Pápai Római Régészeti Akadémia; a Pápai Teológiai Akadémia; az Aquinói Szent Tamás Pápai Akadémia; a Pápai Nemzetközi Mária Akadémia; a Vértanú-kultusz Pápai Akadémiája; a Latin Nyelv Pápai Akadémiája.

Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma

163. cikk

1.§ Az Átfogó Emberi Fejlődés Dikasztériuma feladata az emberi személy és annak Istentől kapott méltósága, az emberi jogok, az egészség, az igazságosság és a béke előmozdítása. Elsősorban a gazdasággal és a munkával, a teremtésről és a Földről mint "közös otthonról" való gondoskodással, a migrációval és a humanitárius vészhelyzetekkel kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik.

2. § Elmélyíti és terjeszti az Egyház társadalmi tanítását az átfogó emberi fejlődésről, továbbá az Evangélium fényében felismeri és értelmezi saját kora és a jövő emberiségének szükségleteit és gondjait.

3. § Támogatja a részegyházakat, a püspöki konferenciákat, azok regionális és kontinentális tömörüléseit és a keleti hierarchikus szervezeteket az átfogó emberi fejlődés előmozdítása terén, azok hozzájárulásának elismerése mellett.

4. § Felhasználja a megszentelt élet intézményeihez, az apostoli élet társaságaihoz, illetve a fejlesztési és humanitárius segélyszervezetekhez tartozó szakértők hozzájárulását. Együttműködik a civil társadalom és a nemzetközi szervezetek képviselőivel, tiszteletben tartva az Államtitkárság hatáskörét.

164. cikk

A dikasztérium a püspöki konferenciákkal, azok regionális és kontinentális tömörüléseivel, valamint a keleti hierarchikus szervezetekkel közreműködésben figyelemmel kíséri az egyházi tanítás gyakorlatba ültetésének folyamatait a környezet védelme és átfogó fejlesztése terén, együttműködve a többi keresztény felekezet és más vallások tagjaival, a polgári hatóságokkal és civil szervezetekkel, valamint a nemzetközi szervekkel.

165. cikk

Az igazságosság és a béke előmozdítása érdekében végzett tevékenysége során a dikasztérium:

1. aktívan munkálkodik a konfliktusok megelőzésén és megoldásán egyebek mellett úgy, hogy – az Államtitkárság egyetértésével, valamint a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek bevonásával – beazonosítja és elemzi a konfliktusokat előidéző esetleges helyzeteket;

2. törekszik az emberi személy méltóságának és alapvető jogainak, valamint a szociális, gazdasági és politikai jogoknak a védelmére és előmozdítására;

3. támogatja az emberkereskedelem, a kényszerű prostitúció, a kiskorúak és a sérülékeny személyek kizsákmányolása, valamint a rabszolgaság és a kínzás különböző formái elleni kezdeményezéseket, és azon munkálkodik, hogy a nemzetközi közösség figyelmesen és érzékenyen viszonyuljon a bebörtönzöttekkel való bánásmód és életkörülményeik kérdéséhez, továbbá elkötelezett a halálbüntetés eltörlése érdekében;

4. azon munkálkodik, hogy a részegyházakban – szükség esetén a megfelelő lelkipásztori szervezetek révén – hatékony és megfelelő anyagi és lelki segítséget nyújtsanak a migránsoknak, menekülteknek, lakóhelyüket elhagyni kényszerülőknek valamint az emberi mobilitás egyéb, különleges pasztorális gondoskodásra szoruló alanyainak.

166. cikk

1. § A dikasztérium kezdeményezi a részegyházaknál a tengerészek lelkipásztori gondozását, mind a tengeren, mind a kikötőkben, különösen az általa irányított Tengeri Apostolkodás Műve révén.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

2. § Ugyanezen a gondoskodással él azok irányában, akik a repülőtereken vagy repülőgépeken állnak alkalmazásban, vagy végzik munkájukat.

167. cikk

A dikasztérium a püspöki konferenciákkal, azok regionális és kontinentális tömörüléseivel és a keleti hierarchikus szervezetekkel együttműködésben előmozdítja a szegénység elleni küzdelmet, együttműködve a nemzeti és nemzetközi fejlesztési együttműködési intézményekkel az átfogó emberi fejlődés megvalósítása érdekében. Ösztönzi a korrupció elleni és a jó kormányzás érdekében tett kezdeményezéseket a közérdek szolgálatára és a nemzetközi közösségbe vetett bizalom erősítése érdekében.

168. cikk

A dikasztérium támogatja és védelmezi a tisztességes gazdaság és a józan életvitel modelljeit, főképpen a szegény országok gazdasági és társadalmi kizsákmányolása, az aszimmetrikus kereskedelmi kapcsolatok, a pénzügyi spekuláció és a kirekesztést eredményező fejlesztési modellek elleni kezdeményezések elősegítésével.

169. cikk

A dikasztérium a megyéspüspökökkel/eparchiális püspökökkel, a püspöki konferenciákkal és a keleti hierarchikus szervezetekkel együttműködve munkálkodik a béke iránti tudatosság, az igazságosság iránti érzékenység és a leggyengébb és szociális értelemben törékeny emberek iránti szolidaritás növelése érdekében, különösen a vonatkozó világnapok alkalmával.

170. cikk

A dikasztérium a püspöki konferenciákkal, azok regionális és kontinentális szövetségeivel és a keleti hierarchikus szervezetekkel együtt elemzi a származási országokból való migráció és menekülés fő okait, és dolgozik azok megszüntetésén; előmozdítja a szolidaritási és integrációs kezdeményezéseket a befogadó országokban. Az Államtitkárság egyetértésével együttműködik a fejlesztési és humanitárius ügynökségekkel és a nemzetközi szervezetekkel a menekültek, menedékkérők és migránsok javát szolgáló jogszabályok kidolgozásában és elfogadásában.

171. cikk

A dikasztérium előmozdítja és ösztönzi az igazságos és teljes körű egészségügyi ellátást. Támogatja az egyházmegyék/eparchiák, a megszentelt élet intézményei, az apostoli élet társaságai, a Karitász és a világi hívek társulásainak kezdeményezéseit a betegek és fogyatékkal élők kirekesztésének megelőzése érdekében, a személyzet, a kórházi felszerelés és a gyógyszerellátás hiánya miatti ellátási elégtelenség elkerülése végett a szegény országokban. Odafigyel a kutatások hiányára a betegségek elleni küzdelem terén.

172. cikk

1. § A dikasztérium az Államtitkársággal történő együttműködése keretében részt vesz a szentszéki küldöttségekben, a hatáskörébe tartozó ügyeket illető kormányközi találkozókon.

2. § Szoros kapcsolatot tart fenn az Államtitkársággal, különösen amennyiben nyilvános dokumentumok vagy nyilatkozatok útján kíván hozzászólni a polgári kormányokkal és más nemzetközi jogalanyokkal való kapcsolatokat érintő kérdésekhez.

173. cikk

A dikasztérium együttműködik a Szentszék humanitárius segítségnyújtási műveivel a válságövezetekben, együttműködve az egyházi humanitárius segélyezési és fejlesztési szervezetekkel.

174. cikk

1. § A dikasztérium szoros kapcsolatot tart fenn a Pápai Társadalomtudományi Akadémiával és a Pápai Életvédelmi Akadémiával, figyelembe véve azok szabályzatát.

2. § Illetékes a Caritas Internationalis és a Nemzetközi Katolikus Migrációs Bizottság vonatkozásában, azok szabályzata szerint.

3. § A Szentszék számára törvényileg fenntartott hatásköröket gyakorolja a nemzetközi karitatív egyesületek és az ugyanezen célokra létrehozott alapok létesítése és felügyelete vonatkozásában, azok szabályzatainak megfelelően és a hatályos jogszabályok betartásával.

Törvényszövegek Dikasztériuma

175. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

1. § A Törvényszövegek Dikasztériuma elősegíti és terjeszti az Egyházban a latin egyház és a keleti egyházak kánonjogának ismeretét és befogadását, valamint felkínálja segítségét annak helyes alkalmazásához.
2. § Feladatai ellátása során segíti a római pápát, a kuriális intézményeket és hivatalokat, a megyéspüspököket/eparchiális püspököket, a püspöki konferenciákat, a keleti hierarchikus szervezeteket, valamint a pápai jogú megszentelt élet intézményeinek és apostoli élet társaságainak nagyobb elöljáróit.
3. § Feladatainak ellátásához igénybe veszi különböző kultúrákhoz tartozó és különböző kontinenseken dolgozó kánonjogászok közreműködését.

176. cikk

A dikasztérium feladata az Egyház törvényeinek a római pápa, mint legfőbb törvényhozó és jogértelmező által különleges jelleggel megerősített (in forma specifica) hiteles értelmezés megfogalmazása, a nagyobb jelentőségű kérdésekben meghallgatva az egyes tárgyalt ügyekben illetékes kuriális intézményeket és hivatalokat.

177. cikk

Ha olyan jogkétség merül fel, amely nem igényel hiteles értelmezést, a dikasztérium a kánonjog által előirányozott szempontok mentén megfogalmazott értelmezéssel alkalmas pontosítást adhat a normák értelmére vonatkozóan. Ezek a pontosítások nyilatkozat vagy magyarázó jegyzék formáját ölthetik.

178. cikk

A dikasztérium a latin egyház és a keleti egyházak hatályos jogszabályait tanulmányozva, valamint az egyházi gyakorlatból érkező ösztönzéseknek megfelelően megvizsgálja a joghézagok esetleges meglétét, és megfelelő javaslatokat tesz a római pápának azok megszüntetésére. Ellenőrzi továbbá a meglévő jogszabályok esetleges naprakésszé tételének szükségességét, és módosításokat javasol, biztosítva a jog összhangját és hatékonyságát.

179. cikk

A dikasztérium támogatást nyújt a kuriális intézményeknek az általános végrehajtási határozatok, utasítások és más normatív jellegű szövegek elkészítéséhez, hogy azok a hatályos egyetemes jog előírásainak megfeleljenek és kellő jogi formában legyenek megszerkesztve.

180. cikk

A plenáris zsinatok vagy a püspöki konferenciák és a keleti hierarchikus szervezetek által hozott általános határozatokat ezen dikasztérium számára jogi véleményezésre megküldi az a dikasztérium, amelynek illetékességébe tartozik azok felülvizsgálata (recognitio).

181. cikk

A dikasztérium az érintettek kérelmére megállapítja, hogy a római pápánál alacsonyabb rangú törvényhozók által kiadott törvények és általános határozatok összhangban vannak-e az Egyház egyetemes jogával.

182. cikk

1. § A dikasztérium elősegíti a latin egyház és a keleti egyházak kánonjogának és más jogszabályoknak a tanulmányozását dikasztériumközi értekezletek, konferenciák szervezése, valamint a nemzetközi és országos kánonjogász egyesületek támogatása révén.
2. § A dikasztérium különös figyelmet fordít a helyes kánonjogi gyakorlatra, hogy az Egyház jogát kellőképpen megértsék és helyesen alkalmazzák; hasonlóképpen, jogellenes gyakorlatok felmerülése esetén szükség szerint figyelmezteti az illetékes hatóságot, és tanácsot ad arra nézve.

Kommunikációs Dikasztérium

183. cikk

A Kommunikációs Dikasztérium felelős az Apostoli Szentszék teljes kommunikációs rendszeréért, és összefogja a Szentszék összes kommunikációs egységét, fenntartva strukturális egységüket és tiszteletben tartva azok működési sajátosságait annak érdekében, hogy az egész rendszer koherens választ nyújtson az Egyház evangelizációs küldetésének szükségleteire egy olyan környezetben, amelyet a digitális média jelenléte és fejlődése, a konvergencia és az interaktivitás tényezői jellemeznek.

184. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

A dikasztérium gondoskodik az Egyház evangelizációs küldetésének szükségleteiről, a jelenleg rendelkezésre álló és az elkövetkező időkben kialakuló produkciós modellek, technológiai újítások és kommunikációs formák felhasználásával.

185. cikk

A dikasztérium a rá bízott kifejezetten operatív feladatokon túlmenően elmélyíti és fejleszti az Egyház kommunikációs tevékenységének teológiai és lelkipásztori aspektusait is. Ebben az értelemben a képzés szintjén is arra törekszik, hogy a kommunikáció ne szűküljön le annak pusztán technikai és eszközjellegű értelmezésére.

186. cikk

A dikasztérium feladata, hogy gondoskodjon arról, hogy a hívek mindinkább tudatában legyenek a mindenkit érintő azon kötelességnek, melynek értelmében a kommunikáció számos eszközét az Egyház lelkipásztori küldetésének szolgálatába kell állítani, a civilizáció és az erkölcs növelésének szolgálatára; ennek tudatosítására különösen is felhasználja a Tömegtájékoztatás Világnapját.

187. cikk

A dikasztérium felhasználja tevékenységéhez a Vatikánvárosi Állam kapcsolódási és hálózati infrastruktúráját, a külön jogszabályokkal és a Szentszék által vállalt nemzetközi kötelezettségekkel összhangban. Feladatainak ellátása során együttműködik az illetékes kuriális intézményekkel és különösen az Államtitkársággal.

188. cikk

A dikasztérium feladata kommunikációs tevékenységükben támogatni a kuriális intézményeket és a hivatalokat, a Szentszékhez kapcsolódó intézményeket, a Vatikánvárosi Állam Kormányzóságát és a Vatikánvárosi Államban székhellyel rendelkező vagy az Apostoli Szentszéktől függő egyéb szerveket.

VI. IGAZSÁGÜGYI SZERVEZETEK

189. cikk

1. § Az Igazságügyi Szervezetek szolgálata az egyik alapvető egyházkormányzati funkció. E szolgálat célja ugyanaz, mint magának az Egyháznak saját küldetése, melyet mindegyik szervezet a saját illetékessége szerinti fórumon lát el: Isten országának hirdetése és meghirdetése, valamint az igazság rendjét a kánoni méltányossággal alkalmazván a lelkek üdvösségéért munkálkodni, ami az Egyházban mindig a legfőbb törvény.

2. § Az igazságszolgáltatás rendes szervezetei: az Apostoli Penitenciária, az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága és a Rota Romana Bírósága. A három szervezet egymástól független.

Apostoli Penitenciária

190. cikk

1. § Az Apostoli Penitenciária hatáskörébe tartozik minden, ami a belső fórumot, valamint az isteni irgalmasságot kifejező búcsúkat érinti.

2. § Vezetését a főpenitenciárius látja el, a régens támogatásával és néhány tisztviselővel.

191. cikk

A belső – mind szentségi, mind nem szentségi – fórum tekintetében, megadja a feloldozást a cenzúrák alól, a felmentéseket, az átváltást, az orvoslást, az elengedést és más kegyeket.

192. cikk

1. § Az Apostoli Penitenciária gondoskodik arról, hogy Róma pápai bazilikáiban megfelelő számú, megfelelő felhatalmazásokkal ellátott gyóntató legyen.

2. § Felügyeli a pápai bazilikákba és máshová kinevezett gyóntatók megfelelő képzését.

193. cikk

Az Apostoli Penitenciária van megbízva mindazzal, ami a búcsúk engedélyezését és alkalmazását illeti, fenntartva a Hittani Dikasztérium hatáskörét a doktrinális kérdések vizsgálata terén, valamint az Istentiszteleti és Szentségi Fegyelmi Dikasztérium hatáskörét a szertartások vonatkozásában.

Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

194. cikk
Az Apostoli Szignatúra gyakorolja az Egyház legfelsőbb bíróságának feladatát, valamint gondoskodik az igazságszolgáltatás helyes rendjéről az Egyházban.
195. cikk
1. § Az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bíróságát a római pápa által öt évre kinevezett bíborosok, püspökök és papok alkotják, a bíboros prefektus elnökletével.
2. § A bíróság ügyeinek intézésében a prefektust titkár segíti.
196. cikk
Az Apostoli Szignatúra mint rendes joghatósággal rendelkező bíróság ítélkezik:
1. a Rota Romana ítéletei elleni semmisségi panaszokról és a korábbi állapotba való visszahelyezés iránti kérelmekről;
2. a személyek állapotáról szóló olyan perekben benyújtott felfolyamodásokról, amelyeknek újrafelvételét a Rota Romana megtagadta;
3. a Rota Romana bírái elleni érdekeltségi kifogásokról, és feladatuk gyakorlása során végrehajtott tetteik miatti egyéb ügyekről;
4. olyan bíróságok közötti illetékességi vitákról, amelyek nem egyazon fellebbviteli bíróságtól függenek.
197. cikk
1. § Az Apostoli Szignatúra a Római Kúria közigazgatási bíróságaként elbírálja az Államtitkárság és a dikasztériumok által meghozott, illetve általuk jóváhagyott egyedi közigazgatási intézkedések ellen benyújtott fellebbezéseket, amennyiben felmerül, hogy a megtámadott intézkedés a döntés, vagy az eljárás során törvénybe ütközött.
2. § Ezen esetekben az Apostoli Szignatúra a törvénysértés megítélésén kívül a fellebbező kérelmére a kérdéses intézkedés által okozott kár megtérítéséről is ítélhet.
3. § Ítélkezik továbbá a római pápa vagy a kuriális intézmények által elé utalt más közigazgatási vitákban. Végül pedig dönt a Dikasztériumok közötti, valamint ezek és az Államtitkárság között felmerülő hatásköri összeütközésekben.
198. cikk
A fegyelmi ügyek vonatkozásában igazságügyi igazgatási szervként eljárva az Apostoli Szignatúra illetékes a következőkben:
1. felügyelni a különböző egyházi bíróságokon az igazságszolgáltatás helyességére, és szükség esetén eljárni a személyzettel, ügyvédekkel vagy képviselőkkel szemben;
2. megítélni a pernek a Rota Romana elé utalását kérő, az Apostoli Szentszékhez intézett beadványokat;
3. ítélni az igazságszolgáltatással kapcsolatos bármely kérelemmel kapcsolatban;
4. kiterjeszteni az alsóbb fokú bíróságok illetékességét;
5. megadni a fellebbviteli bíróság jóváhagyását, valamint – amennyiben az Apostoli Szentszéknek van fenntartva – az egyházmegyeközi/intereparchiális/interrituális, regionális, országos, sőt szükség esetén nemzetek feletti bíróságok felállításának jóváhagyását.
199. cikk
Az Apostoli Szignatúra saját törvénye szerint működik.

Rota Romana Bírósága
200. cikk
1.§ A Rota Romana Bírósága az Apostoli Szentszék rendes fellebbviteli bíróságaként jár el a jogok védelme érdekében az Egyházban; biztosítja a joggyakorlat egységét, és ítéletei révén segítséget nyújt az alsóbb fokú bíróságok számára.
2. § A Rota Romana Bíróságánál létesített hivatal illetékes a házasság el nem hálása tényének megítéléséről, valamint a felmentés megadásához szükséges jogos ok fennállásáról ítélkezni.
3. § Ez a hivatal illetékes a szent rendek semmisségi ügyeiben eljárni, esetenként az egyetemes, illetve a saját jog szerint.
201. cikk
1. § A kollegiális felépítésű bíróság a római pápa által a világ különböző részeiről kiválasztott, bizonyított tudással, szakértelemmel és tapasztalattal rendelkező bírákból áll.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

2. § A bírói kollégiumot a dékán elnökli, mint első az egyenlők között, akit a római pápa ötéves időtartamra nevez ki a bírák köréből.
3. § Az el nem hált házassági és szentelési semmisségi ügyek hivatalát a dékán irányítja, akinek munkáját saját tisztviselők, biztosok és konzultorok támogatják.

202. cikk

1. § A Rota Romana Bírósága ítélkezik másodfokon azokban az ügyekben, amelyekben az elsőfokú rendes bíróságok hoztak ítéletet, és törvényes fellebbezéssel a Szentszékhez terjesztették fel őket.
2. § Harmad- vagy további fokon ítélkezik azokban az ügyekben, amelyekben már ugyanezen apostoli bíróság vagy bármely más bíróság ítélkezett, kivéve, ha ítélt dologról van szó.

203. cikk

1. § A Rota Romana továbbá első fokon ítélkezik
1. a püspökök peres ügyeiben, feltéve, hogy nem a püspök által képviselt jogi személy jogairól vagy világi javairól van szó;
2. a prímásapátok, illetve a monasztikus kongregációk legfőbb apátjai és a pápai jogú megszentelt élet intézményeinek és apostoli élet társaságainak nagyobb elöljárói felett;
3. az egyházmegyék/eparchiák vagy más egyházi fizikai, illetve jogi személyek felett, amelyeknek nincs a római pápán kívül elöljárójuk;
4. olyan ügyekben, amelyeket a római pápa erre a bíróságra bízott.
2. § Ugyanezen ügyeket másod- és további fokon is elbírálja, hacsak nincsen másként előirányozva.

204. cikk

A Rota Romana bírósága saját törvénye szerint működik.

VII. GAZDASÁGI SZERVEZETEK

Gazdasági Tanács

205. cikk

1. § A Gazdasági Tanács feladata felügyeletet gyakorolni a kuriális intézmények és a hivatalok, valamint a Szentszékhez kapcsolódó, vagy tőle függő – a szabályzatához csatolt függelékben megjelölt – intézmények szervezete, valamint igazgatási és pénzügyi tevékenysége felett.
2. § A Gazdasági Tanács az Egyház társadalmi tanításának fényében, a közigazgatás nemzetközileg elismert legjobb gyakorlatait követve, az etikus és hatékony igazgatási és pénzügyi irányítás szem előtt tartásával látja el feladatait.

206. cikk

1. § A tanács nyolc bíborosból vagy püspökből áll, akik az Egyház egyetemességét képviselik, továbbá hét világi személyből, akiket a különböző nemzetiségű szakértők közül választanak ki. A tizenöt tagot a római pápa nevezi ki öt évre.
2. § A tanácsot a bíboros koordinátor hívja össze és vezeti, akinek munkáját titkár segíti.
3. § A Gazdasági Titkárság prefektusa szavazati jog nélkül vesz részt a tanács ülésein.

207. cikk

A tanács felterjeszti a római pápa jóváhagyására azon irányelveket és jogszabályokat, amelyek az alábbiakat célozzák:
1. a felügyelete alá tartozó szervezetek és vagyonkezelő szervek vagyonának védelme;
2. a vagyoni és pénzügyi kockázatok csökkentése;
3. az emberi, anyagi és pénzügyi erőforrások ésszerű elosztása, körültekintő, hatékony és átlátható kezelése;
4. a szervezetek és vagyonkezelő szervek hatékony, a számukra jóváhagyott munkatervnek, programnak és költségvetésnek megfelelő feladatellátása.

208. cikk

A tanács megállapítja annak szempontjait, beleértve az értékhatárokat, amelyek meghatározzák, hogy az általa felügyelt szervezetek által végrehajtott elidegenítési, beszerzési vagy rendkívüli igazgatási cselekmények melyikéhez szükséges érvényességi feltételként a Gazdasági Titkárság prefektusának jóváhagyása.

209. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

1. § A tanács jóváhagyja a Szentszék éves költségvetését és konszolidált mérlegét, és felterjeszti azokat a római pápának.
2. § A széküresedés idején a Gazdasági Tanács átadja a Római Szentegyház Kamarás Bíborosának a Szentszék legutóbbi konszolidált mérlegét és a folyó évre előirányzott költségvetést.

210. cikk

A tanács szükség esetén a Pénzügyi Felügyeleti és Információs Hatóságtól – annak működési autonómiáját tiszteletben tartva – bekéri az utóbbi tevékenységét illető információkat, és évente tájékoztatást kap a Vallási Művek Intézetének tevékenységéről.

211. cikk

A tanács megvizsgálja a Gazdasági Titkárság felvetéseit, valamint a Szentszék különböző szervei, a Pénzügyi Felügyeleti és Információs Hatóság és a saját szabályzatában megjelölt egyéb szervek által tett javaslatokat.

Gazdasági Titkárság

212. cikk

1. § A Gazdasági Titkárság a gazdasági és pénzügyi ügyek tekintetében pápai titkárságként működik.
2. § Ellenőrzési és felügyeleti jogkört gyakorol igazgatási, gazdasági és pénzügyi téren a kuriális intézmények és a hivatalok, valamint a Szentszékhez kapcsolódó, vagy tőle függő – a Gazdasági Tanács szabályzatához csatolt függelékben megjelölt – intézmények felett.
3. § Megfelelő ellenőrzést gyakorol továbbá a Péterfillérek és a többi pápai pénzalap felett.

213. cikk

1. § A Gazdasági Titkárságot prefektus vezeti, akinek munkáját titkár segíti.
2. § A szervezet két funkcionális területre oszlik: az egyik a gazdasági és pénzügyi szabályozási, ellenőrzési és felügyeleti osztály, a másik az igazgatási szabályozási, ellenőrzési és felügyeleti osztály.

214. cikk

1.§ A Gazdasági Titkárság a kiemelt jelentőségű vagy általános elveket érintő kérdésekre vonatkozó szabályokra irányuló javaslatokról és irányelvekről konzultál a Gazdasági Tanáccsal, majd megfontolására felterjeszti azokat.
2.§ A Gazdasági Titkárság a javaslatok és iránymutatások kidolgozása során megfelelő konzultációkat folytat, kellően figyelembe véve a szervek autonómiáját és a vagyonkezelő szervezetek hatáskörét.
3. § Az államokkal és a más nemzetközi jogalanyokkal való kapcsolatokat érintő kérdésekben a Gazdasági Titkárság a kizárólagos hatáskörrel rendelkező Államtitkársággal együttműködésben jár el.

215. cikk

A Gazdasági Titkárság:
1. gazdasági és pénzügyi kérdésekben irányelveket bocsát ki a Szentszék számára, és ellenőrzi, hogy a tevékenységek a munkaterveknek és jóváhagyott programoknak megfelelően legyenek végrehajtva;
2. figyelemmel kíséri az ellenőrzésére és felügyeletére bízott intézmények igazgatási, gazdasági és pénzügyi tevékenységét, illetve javaslatot tesz az esetleges a kiigazító intézkedésekre és intézi azokat;
3. elkészíti az éves költségvetést, majd ellenőrzi annak betartását, valamint a Szentszék konszolidált mérlegét, és a Gazdasági Tanács elé terjeszti azokat;
4. elvégzi a Szentszék vagyoni és pénzügyi helyzetének éves kockázatértékelését, és azt a Gazdasági Tanács elé terjeszti.

216. cikk

A Gazdasági Titkárság:
1. irányelveket, iránymutatásokat, modelleket és eljárásokat fogalmaz meg a közbeszerzésekre vonatkozóan, amelyek célja, hogy a kuriális intézmények és a hivatalok, valamint a Szentszékhez kapcsolódó vagy tőle függő intézmények által igényelt valamennyi áru és szolgáltatás a lehető legkörültekintőbb módon, hatékonyan és gazdaságilag előnyösen kerüljön beszerzésre, az alkalmas belső ellenőrzéseknek és eljárásoknak megfelelően;

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

2. megfelelő informatikai eszközöket készít az adminisztratív, gazdasági és pénzügyi irányítás hatékonnyá és átláthatóvá tétele érdekében, biztosítva az irattár és a számadás hűséges, a jóváhagyott szabályok és eljárások szerinti vezetését.

217. cikk

1. § A Gazdasági Titkárságon belül működik a Szentszéki Emberi Erőforrás Igazgatóság, amely az érintett szervekkel párbeszédben és együttműködésben gondoskodik mindarról, ami a Szentszék saját jogszabályainak hatálya alá tartozó szervek személyzetének és munkatársainak helyzetével és munkaügyeivel kapcsolatos, a 48.2. cikk rendelkezéseinek fenntartásával.

2. § Egyéb feladatai között a Gazdasági Titkárság ezen Igazgatóság révén engedélyezi a munkaerőfelvételt, megvizsgálva az előfeltételeket, valamint jóváhagyja az egyes szervek személyzeti tábláját.

218. cikk

1. § A Gazdasági Titkárság hagyja jóvá a kuriális intézmények és a hivatalok, valamint a Szentszékhez kapcsolódó vagy tőle függő intézmények által megvalósítandó mindazon elidegenítési, beszerzési vagy rendkívüli gazdálkodási intézkedéseket, amelyekhez ezt a Gazdasági Tanács által meghatározott szempontok érvényességi feltételként írják elő.

2. § A Szentszék üresedésének ideje alatt a Gazdasági Titkárság átadja a Római Szent Egyház Kamarás Bíborosának mindazon információkat, amelyeket az a Szentszék gazdasági helyzetével kapcsolatban kér.

Apostoli Szék Vagyonkezelősége

219. cikk

1. § Az Apostoli Szék Vagyonkezelősége a Szentszék ingatlan és ingó vagyonának igazgatásáért és kezeléséért felelős szervezet, amelynek célja a Római Kúria rendeltetésszerű feladatának ellátásához szükséges források biztosítása a részegyházak javára és szolgálatára.

2. § Felelős a javaikat a Szentszékre bízó szervezetek ingatlan és ingó vagyonának kezeléséért, tiszteletben tartva azon sajátos célokat, amikre azt a vagyont szánták, valamint az illetékes szervek által jóváhagyott irányelveket és általános politikákat.

3. § Az 1. és 2. §-ban említett pénzügyi műveletek végrehajtása Vallási Művek Intézete szaktevékenysége révén történik.

220. cikk

1. § Az Apostoli Szék Vagyonkezelősége gondoskodik mindarról, ami a Római Kúria rendes tevékenységéhez szükséges, a kincstári, könyvelési, beszerzési és egyéb szolgáltatások biztosításával.

2. § Az Apostoli Szék Vagyonkezelősége az 1. §-ban említett szolgáltatásokat a Szentszékhez kapcsolódó vagy tőle függő intézmények számára is elláthatja, amennyiben azt kérelmezik, vagy úgy rendelkeztek róla.

221. cikk

1. § Az Apostoli Szék Vagyonkezelőségének élén az elnök áll, akinek munkáját titkár és egy bíborosokból, püspökökből, papokból és világiakból álló tanács támogatja, ami a szerv stratégiai irányainak kidolgozásában és annak megvalósítása értékelésében van segítségére.

2. § A szervezet belső szerkezete három funkcionális területre oszlik, amelyek az ingatlankezeléssel, a pénzügyekkel és a szolgáltatásokkal foglalkoznak.

3. § A szervezet a hatáskörébe tartozó ügyeket illetően igénybe veszi a 16-17. 1. § cikkek szerint kijelölt szakértők tanácsát.

Főszámvevőség

222. cikk

A Szentszék konszolidált éves mérlegének ellenőrzése a Főszámvevőség feladata.

223. cikk

1. § A hivatal feladata a Gazdasági Tanács által jóváhagyott éves ellenőrzési program szerint ellenőrizni az említett éves konszolidált mérleg körébe eső kuriális intézmények, hivatalok, a Szentszékhez kapcsolódó, illetve a tőle függő intézmények éves mérlegét.

2. § Az éves ellenőrzési programot a főszámvevő jóváhagyásra megküldi a Gazdasági Tanácsnak.

224. cikk

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

1. § A Főszámvevőség a Gazdasági Tanács, vagy a Gazdasági Titkárság, illetve a 205. cikk 1.§ szerinti szervezetek és intézmények felelőseinek kérelmére vizsgálatokat végez az alábbi sajátos helyzetek vonatkozásában: pénzügyi vagy anyagi erőforrások felhasználásának vagy elosztásának visszásságai; szabálytalanságok a közbeszerzések odaítélésében, illetve az ügyletek végrehajtásában vagy az elidegenítéseknél; korrupciós vagy csalási cselekmények. Ugyanezen vizsgálatokat önállóan is kezdeményezheti a főszámvevő, aki indoklással ellátva arról előzetesen tájékoztatja a Gazdasági Tanács bíboros koordinátorát.
2. § A főszámvevő fogadja a sajátos helyzetekre vonatkozó jelzéseket mindazoktól, akiknek feladataik ellátása okán tudomással bírnak azokról. A jelzéseket megvizsgálva jelentést nyújt be a Gazdasági Titkárság prefektusának, illetve amennyiben szükségesnek tartja, a Gazdasági Tanács bíboros koordinátorának.

Bizalmas Ügyek Bizottsága
225. cikk
A Bizalmas Ügyek Bizottságának felelősségi körébe tartozik:
1. engedélyezni minden olyan jogi, gazdasági vagy pénzügyi természetű cselekményt, amelyet az Egyház vagy a személyek nagyobb java érdekében titoktartás alá kell vonni, és ki kell vonni az illetékes szervek ellenőrzése és felügyelete alól;
2. ellenőrizni és felügyelni a Szentszék azon szerződéseit, melyek a törvény szerint bizalmas kezelést igényelnek.
226. cikk
Szabályzata értelmében a Bizottság néhány olyan tagból áll, akiket a római pápa öt évre nevez ki. Az elnök vezeti, akinek munkáját titkár segíti.

Befektetési Bizottság
227. cikk
1. § A Befektetési Bizottság felelős a Szentszék ingó befektetéseinek az Egyház társadalmi doktrínája szerinti etikus jellege szavatolásáért, s egyúttal azok jövedelmezőségéért, megfelelőségéért és kockázatosságáért.
2. § Szabályzatának megfelelően a bizottság a római pápa által öt évre kinevezett tagokból és nagy tekintélyű szakemberekből áll. Az elnök vezeti, akinek munkáját titkár segíti.

VIII. HIVATALOK

Pápai Ház Prefektúrája
228. cikk
1. § A prefektúra foglalkozik a Pápai Ház belső rendjével, és irányítja a fegyelem és a szolgálat tekintetében mindazokat, akik a pápai kápolnát, illetve a pápai családot alkotják.
2. §. Vezetője a prefektus, akinek munkáját a régens segíti, akiket a római pápa öt évre nevez ki, hozzájuk járul még néhány tisztviselő.
229. cikk
1. § A Pápai Ház Prefektúrája felel a pápai szertartások megszervezéséért és lebonyolításáért – a szorosan vett liturgikus rész kivételével – és megállapítja a rangsort.
2. § Feladata a kamarás szolgálat rendezése, a római pápa nyilvános, külön- és magánkihallgatásainak, valamint kiemelkedő személyiségek látogatásának szervezése, egyeztetve az Államtitkársággal, amikor a körülmények úgy kívánják. Előkészíti az állam- és kormányfők, a kormánytagok, közhatóságok és más kiemelkedő személyiségek, valamint a nagykövetek számára biztosított ünnepélyes pápai kihallgatást.
3. § Intézi mindazt, ami a római pápa, a Bíborosi Kollégium és a Római Kúria lelkigyakorlataival kapcsolatos.
230. cikk
1. §. A prefektúra feladata megtenni a szükséges előkészületeket valahányszor a római pápa a Vatikán területén, vagy Rómában tesz látogatást, illetve Olaszországon belül utazik.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

2. § A prefektus csak a vatikáni találkozók és látogatások alkalmával kíséri őt.

Pápai Szertartásmesteri Hivatal
231. cikk
1. § A Pápai Szertartásmesteri Hivatal felelős a Vatikánban zajló liturgikus és egyéb szent szertartások minden előkészületéért, amelyeket a római pápa vezet, vagy amelyeken részt vesz, illetőleg – nevében vagy megbízásából – egy bíboros vagy más prelátus vezet. A hatályos liturgikus előírások szerint irányítja azokat, előkészítve mindazt, ami méltó lebonyolításukhoz és a hívek aktív részvételéhez szükséges avagy hasznos.
2. § A hivatal gondoskodik a római pápa által tett apostoli utazások lelkipásztori látogatásai során zajló minden pápai liturgikus ünneplés előkészítéséről és lebonyolításáról is, szem előtt tartva a pápai szertartások sajátosságait.
232. cikk
1. § A hivatal élén a római pápa által öt évre kinevezett pápai szertartásmester áll. A szent szertartások során munkáját a római pápa által öt évre kinevezett pápai szertartók segítik.
2. § Hivatali munkájában a szertartásmestert több tisztviselő és konzultor segíti.
233. cikk
1. §. A pápai szertartásmester felel a Pápai Sekrestyéért és az Apostoli Palota kápolnáiért.
2. § Felelős továbbá a Pápai Kórusért, s annak valamennyi liturgikus, pasztorális, lelki, művészeti és nevelési tevékenysége vezetéséért. A kórus a hivatalba tagozódik, mely a pápai liturgikus szolgálat sajátos helyszíne, egyúttal őrzi és terjeszti a kórus által az évszázadok során a pápák ünnepi liturgiáira előállított tekintélyes művészeti és zenei örökséget.
234. cikk
A hivatal hatáskörébe tartozik a konzisztórium lebonyolítása, valamint széküresedés idején a Bíborosi Kollégium liturgikus ünnepléseinek irányítása.

Római Szent Egyház Kamarása
235. cikk
1. § A Római Szent Egyház Kamarás Bíborosa ellátja mindazon feladatokat, amelyeket az Apostoli Szék üresedésére és a római pápa megválasztására vonatkozó külön törvény rá ruház.
2. § A Római Szent Egyház Kamarás Bíborosát és a Kamaráshelyettest a római pápa nevezi ki.
3. § A Római Szent Egyház Kamarás Bíborosát a rábízott feladatok ellátásában az ő hatósága és felelőssége alatt három asszisztens bíboros segíti, akik egyike a Gazdasági Tanács bíboros koordinátora, a másik kettőt pedig az Apostoli Szék üresedésére és a római pápa megválasztására vonatkozó jogszabály által előírt módon választják ki.
236. cikk
Az Apostoli Szentszék világi javainak és jogainak gondozása és igazgatása széküresedés idején a Római Szent Egyház Kamarás Bíborosára van bízva. Akadályoztatása esetén feladatát a Kamaráshelyettes látja el.
237. cikk
Az Apostoli Szék üresedése idején a Római Szent Egyház Kamarás Bíborosának joga és kötelessége:
1. bekérni a Szentszéktől függő összes vagyonkezelő szerv jelentését vagyoni és gazdasági helyzetükről, valamint tájékoztatást igényelni a folyamatban lévő rendkívüli ügyekről;
2. bekérni a Gazdasági Tanácstól a Szentszék előző évi költségvetését és konszolidált mérlegét, valamint a következő évre előirányozott költségvetést;
3. szükség szerint bekérni a Gazdasági Titkárságtól bármilyen információt a Szentszék gazdasági helyzetéről.

IX. ÜGYVÉDEK

Római Kúria Ügyvédi Nyilvántartása
238. cikk
A Rota Romana Ügyvédi Nyilvántartásán kívül létezik egy ügyvédi nyilvántartás, amelynek tagjai az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bíróságánál folyó perekben az érintettek védelmét

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

kérelmükre ellátják, s hasonlóképpen közreműködnek a kuriális intézményekhez történő hierarchikus felfolyamodások esetében.

239. cikk

1. § A nyilvántartásba azok a szakemberek kérhetik bejegyzésüket, akik kitűnnek tudományos fokozattal igazolt megfelelő felkészültségükkel, keresztény életvitelükkel, tisztességes erkölcsükkel és szakmai alkalmasságukkal.

2. § Az államtitkár az erre a célra létrehozott állandó bizottság meghallgatása után eljár az 1. §-ban említett követelményeknek eleget tevő, s azt kérelmező szakemberek ügyvédi nyilvántartásba vétele ügyében. Amennyiben ezeknek már nem felelnek meg, megszűnik az illetők bejegyzése a nyilvántartásban.

Szentszéki Ügyvédi Testület

240. cikk

1. § A Szentszéki Ügyvédi Testület elsősorban a Római Kúria Ügyvédi Nyilvántartásába bejegyzettekből áll. Egyházi és polgári bíróságok előtt egyaránt vállalhatják ügyvédi feladatok ellátását a Szentszék vagy a kuriális intézmények nevében.

2. § A Szentszék ügyvédeit a 239. cikk 2. §-ban említett bizottság általi meghallgatását követően az államtitkár nevezi ki ötéves, megújítható időtartamra; hetvenöt éves korukban megszűnik megbízatásuk, illetve súlyos okok miatt az visszavonható.

3. § A Szentszék ügyvédei kötelesek feddhetetlen és példamutató keresztény életet élni, és a rájuk bízott feladatokat a legnagyobb lelkiismeretességgel és az Egyház javára ellátni.

X. SZENTSZÉKHEZ KAPCSOLÓDÓ INTÉZMÉNYEK

241. cikk

Vannak ősi eredetű, illetve újabb alapítású intézetek, amelyek bár tulajdonképpen nem képezik a Római Kúria részét, és saját jogi személyiséggel rendelkeznek, mégis különféle szükséges avagy hasznos szolgáltatásokat nyújtanak magának a római pápának, a Római Kúriának és az egyetemes Egyháznak, és valamiképpen kapcsolódnak magához a Kúriához.

242. cikk

A Vatikáni Apostoli Levéltár az az intézet, amely az egyetemes Egyház kormányzására vonatkozó okiratok és dokumentumok őrzését és hasznosítását végzi, hogy azok mindenekelőtt a Szentszék és a Római Kúria rendelkezésére álljanak tevékenységük ellátásához. Másodsorban pedig, pápai engedéllyel, minden tudós számára – országra és vallásra való különbség nélkül –rendelkezésre álljanak mint az idők folyamán az Egyház életéhez szorosan kapcsolódó eseményekre vonatkozó ismeretek forrásai.

243. cikk

Ősi eredetű intézményként a Vatikáni Apostoli Könyvtár az Egyház kiemelkedő eszköze a kultúra fejlesztése és terjesztése, az Apostoli Szentszék tevékenységének támogatása érdekében. Feladata különböző részlegei révén összegyűjteni és megőrizni a tudomány és a művészet igen gazdag örökségét, és az igazságot kereső tudósok számára elérhetővé tenni azt.

244. cikk

A Szent Péter-bazilika Gondnoksága gondoskodik mindenről, ami az apostol vértanúhalálának emlékét és sírját őrző Pápai Szent Péter-bazilikával kapcsolatos, mind pedig az épület megóvása és tisztán tartása, illetve az őrök, a zarándokok és látogatók saját normák szerinti szabályozását illeti. Amikor szükséges, a Gondnokság elnöke és titkára ugyanazon bazilika káptalanjával egyetértésben jár el.

245. cikk

A Pápai Egyházi Régészeti Bizottság feladata Olaszország keresztény katakombáinak tanulmányozása, megőrzése, védelme és fejlesztése, amelyekben az első keresztény közösségek hitének és művészetének tanúbizonysága továbbra is mélyreható üzenetet közvetít a zarándokok és a látogatók felé.

246. cikk

Az igazság kutatására és terjesztésére az isteni és emberi tudományok különböző ágazataiban a Katolikus Egyházon belül különböző akadémiák jöttek létre, amelyek közül kiemelkedik a Pápai

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

Tudományos Akadémia, a Pápai Társadalomtudományi Akadémia és a Pápai Életvédelmi Akadémia.

247. cikk

A Szentszéktől közvetlenül függő egyetemi intézmények tekintetében a minőség előmozdítása és fejlesztése, valamint a nemzetközileg érvényes minőségi feltételek biztosítása érdekében létrejött az Egyházi Felsőoktatási Minőségbiztosítási Ügynökség.

248. cikk

A Pénzügyi Felügyeleti és Információs Hatóság az az intézmény, amely a törvényben és a szabályzatában előírt módon ellátja a következő feladatokat: felügyelet a pénzmosás és a terrorizmus-finanszírozás megelőzése és leküzdése érdekében a felügyelete alá tartozó szervezetek és alanyok vonatkozásában; a pénzügyi tevékenységet hivatásszerűen végző jogalanyok prudenciális felügyelete; a pénzügyi jellegű tevékenységet hivatásszerűen végző, valamint – a törvényben előírt esetekben – a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megelőzése és leküzdése területén működő jogalanyok prudenciális szabályozása. Ebben a minőségében pénzügyi információs funkciót is ellát.

249. cikk

A Szentszékhez kapcsolódó, fentebb megjelölt összes intézményre saját törvényeik vonatkoznak szervezetük és igazgatásuk tekintetében.

XI. ÁTMENETI RENDELKEZÉS

250. cikk

1. § A jelen apostoli konstitúció normái által általánosságban megállapított szabályok vonatkoznak az Államtitkárságra, a dikasztériumokra, a szervezetekre, a hivatalokra és mind a Római Kúriához tartozó, mind pedig a Szentszékhez kapcsolódó intézményekre. Azok pedig, amelyek saját szabályzattal és törvényekkel is rendelkeznek, csak annyiban tartsák be azokat, amennyiben nem ellentétesek a jelen apostoli konstitúcióval, és azok kiigazítását mielőbb terjesszék fel a római pápa jóváhagyása végett.

2. § Az 1. §-ban említett alanyokra vonatkozó hatályos végrehajtási szabályokat, valamint a „Római Kúria Általános Szabályzatát”, a kuriális intézmények rendtartását és ügyrendjét annyiban kell betartani, amennyiben azok nem ellenkeznek a jelen apostoli konstitúcióval, egészen az új rendtartás és a szabályzatok elfogadásáig.

3. § Hatálybalépésével a jelen apostoli konstitúció teljes mértékben hatályon kívül helyezi és lecseréli a Pastor Bonus konstitúciót, és ezzel megszűnnek a Római Kúria abban megjelölt azon szervezetei is, amelyek a jelen konstitúcióban nincsenek előirányozva, avagy átszervezve.

Elrendelem, hogy a jelen apostoli konstitúció most és a jövőben is állandó, érvényes és hatályos legyen, 2022. június 5-től, Pünkösd ünnepétől kezdve tökéletesen kifejtse hatását, és teljes mértékű betartására, annak minden részletében, gondja legyen mindazoknak, akikhez szól, mind a jelenre, mind a jövőre nézve, minden ellenkező – mégoly különös említésre méltó – körülmény dacára.

Kelt Rómában, Szent Péternél, Szent Józsefnek, a Boldogságos Szűz Mária jegyesének ünnepén, 2022. március 19-én, pápaságom tizedik évében.

FERENC

[1] II. JÁNOS PÁL, *Redemptoris missio* enciklika, 2.
[2] FERENC pápa, *Evangelii gaudium* apostoli buzdítás, 24.
[3] Vö. uo., 30.
[4] FERENC pápa, *Lumen fidei* enciklika, 4.
[5] Vö. II. VATIKÁNI ZSINAT, *Christus Dominus* dekrétum, 9 ff.
[6] II. JÁNOS PÁL, *Christifideles laici* apostoli buzdítás, 32.
[7] FERENC pápa, *Beszéd a püspöki szinódus létesítésének 50. évfordulója alkalmából tartott megemlékezésen* (2015. október 17.).
[8] uo.

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

[9] Vö. II. VATIKÁNI ZSINAT, *Lumen gentium* dogmatikus konstitúció, 19.
[10] Vö. uo., 20.
[11] Vö. uo., 8.
[12] Vö. uo., 22; vö. II. JÁNOS PÁL *Pastores gregis* apostoli buzdítás, 8, 55, 56.
[13] II. VATIKÁNI ZSINAT, *Lumen gentium* dogmatikus konstitúció, 23.
[14] Vö. II. VATIKÁNI ZSINAT, *Lumen gentium* dogmatikus konstitúció, 18., ill. I. VATIKÁNI ZSINAT, *Pastor Aeternus* dogmatikus konstitúció, Preambulum.
[15] Vö. II. VATIKÁNI ZSINAT, *Lumen gentium* dogmatikus konstitúció, 23.
[16] Vö. II. JÁNOS PÁL, *Pastores gregis* apostoli buzdítás, 63.
[17] Vö. uo., 63.
[18] Vö. II. JÁNOS PÁL, *Apostolos suos* motu proprio, 12.
[19] II. VATIKÁNI ZSINAT, *Lumen gentium* dogmatikus konstitúció, 30.
[20] FERENC pápa, *Evangelii gaudium* apostoli buzdítás, 120.
[21] Vö. II. VATIKÁNI ZSINAT, *Lumen gentium* dogmatikus konstitúció, 30.
[22] VI. PÁL, *Beszéd a II. Vatikáni Egyetemes Zsinat utolsó nyilvános ülésszakán* (1965. december 7.).
[23] FERENC pápa, *Beszéd a konzisztóriumra összegyűlt bíborosokhoz* (2015. február 12.).
[24] II. VATIKÁNI ZSINAT, *Christus Dominus* dekrétum, 9.
[25] II. VATIKÁNI ZSINAT, *Lumen gentium* dogmatikus konstitúció, 18.
[26] uo., 23.
[27] Vö. FERENC pápa, *Evangelii gaudium* apostoli buzdítás, 16. (Ford. megj.: Az *Evangelii gaudium* 16. pontjban a „salutare decentralizzazione”, azaz üdvös decentralizáció kifejezés szerpel, amit a Praedicate Evangelium itt „sana decentralizzazione”, azaz egészséges decentralizáció formára módosít.)
[28] Vö. II. VATIKÁNI ZSINAT, *Dei verbum* dogmatikus konstitúció, 7.
[29] FERENC pápa, *Evangelii gaudium* apostoli buzdítás, 31-32.
[30] II. VATIKÁNI ZSINAT, *Lumen gentium* dogmatikus konstitúció, 8.
[31] VI. PÁL, *Homília a II. Vatikáni Egyetemes Zsinat befejezésekor, a Szeplőtelen Fogantatás ünnepén* (1965. december 8.).

* * *

DOI: 10.15774/PPKE.HTK.2025.006

NYILATKOZAT

Alulírott Érszegi Márk Aurél (NEPTUN-kód: UZV4ZR) felelősen kijelentem, hogy **„A Praedicate Evangelium apostoli konstitúció és a Római Kúria átalakítása Ferenc pápa idején”** című doktori disszertációt önálló kutatásaim alapján, önállóan írtam, a feltüntetett és hivatkozott források és szakirodalom alapján, amelyeket az érvényben lévő előírások értelmében idézek. Disszertációm nem tartalmaz plágiumot.

Budapest, 2025. június 30.

(ÉRSZEGI Márk Aurél)